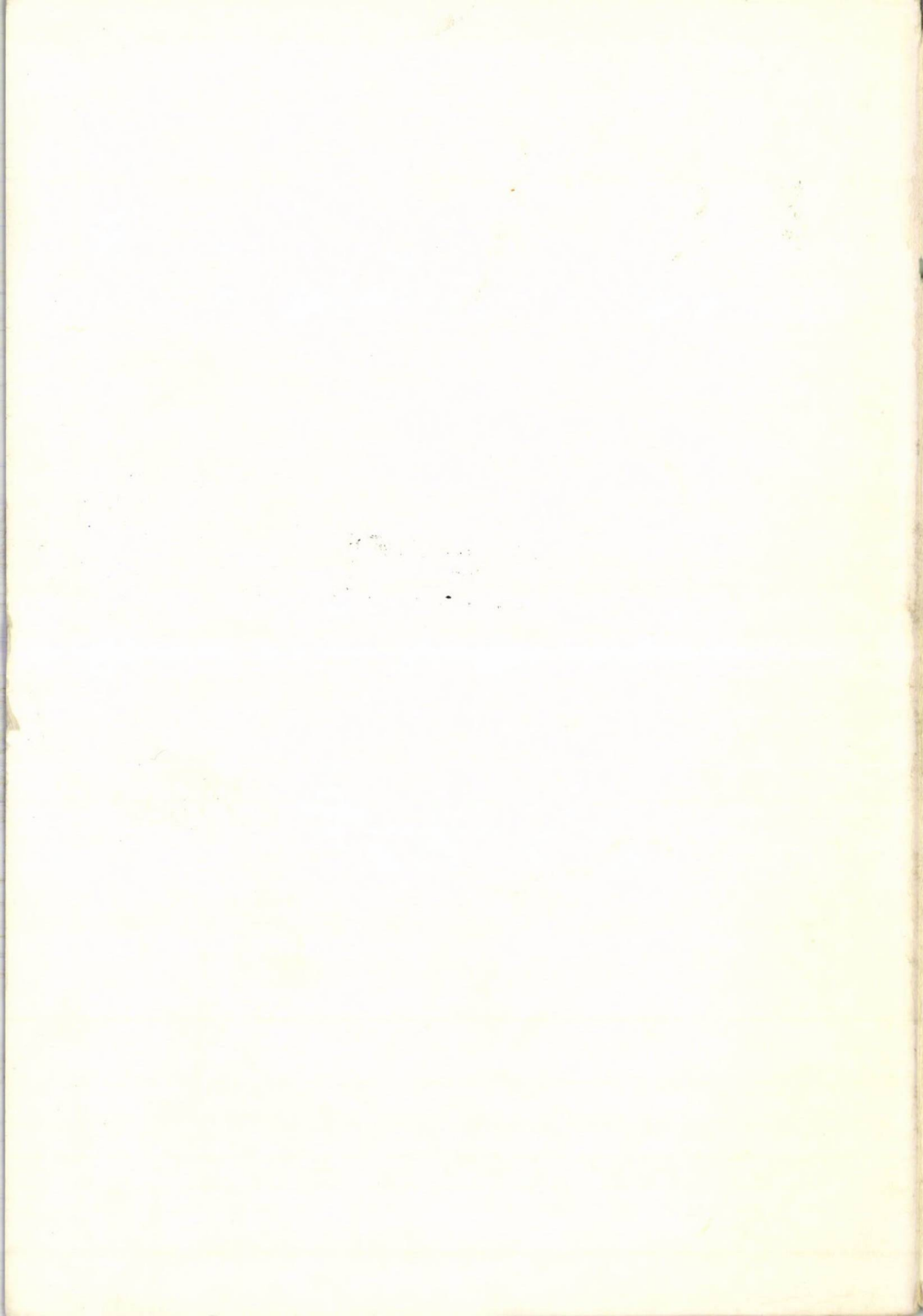

ALMANAHUL LITERAR 1984

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. 14-22

Peheprim

Almanahul literar 1984

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. H-22

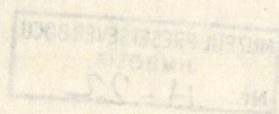

EDITAT
DE
ASOCIAȚIA
SCRIITORILOR
DIN
BUCUREȘTI

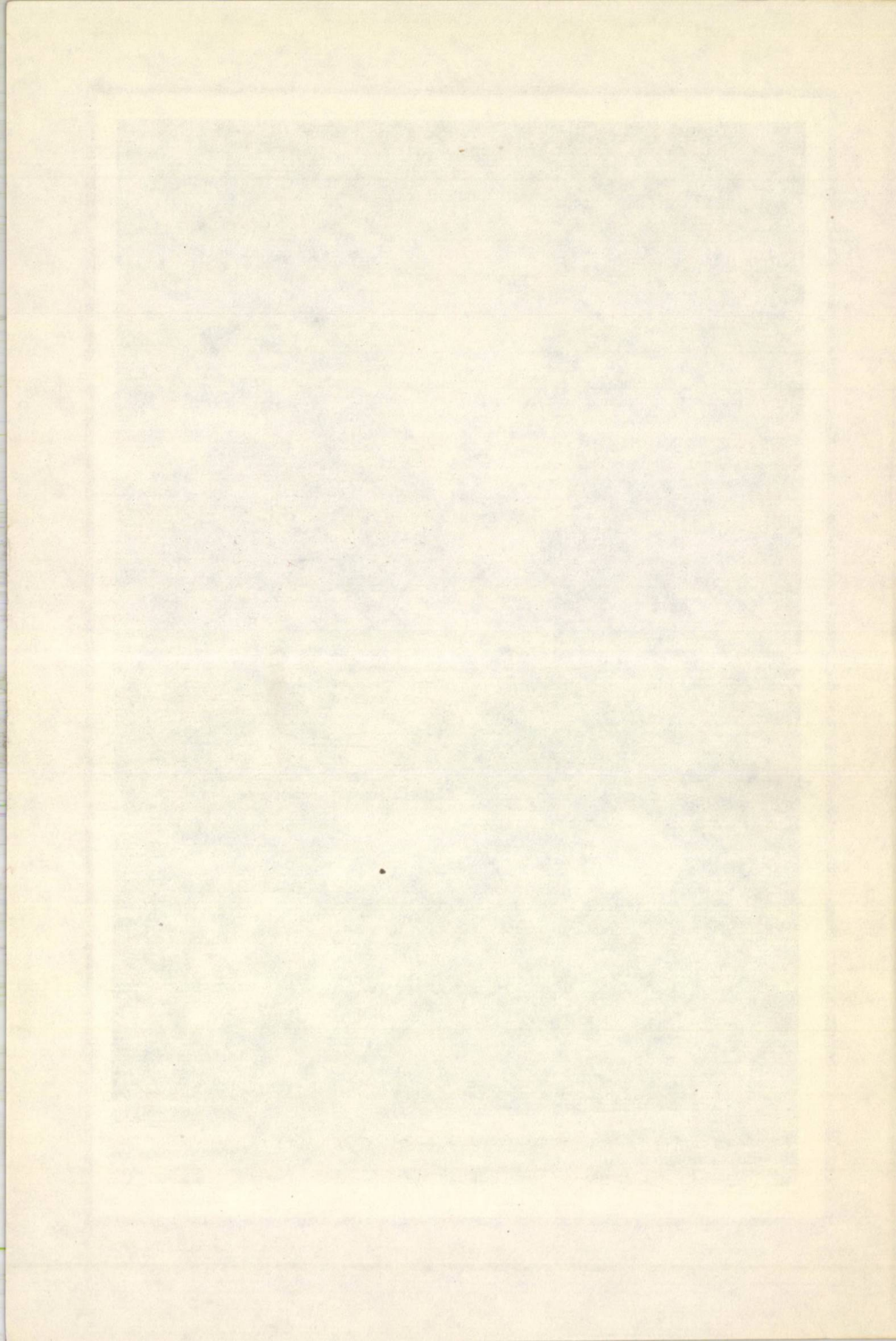
10/10/10

Almanac
Literary
1908

ALB

MESAJUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ADRESAT UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Împlinirea a 75 de ani de la crearea „Societății Scriitorilor Români” — moment cu deosebite semnificații pentru viața spirituală a țării — îmi oferă plăcutul prilej ca, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului, precum și al meu personal, să adresez Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, tuturor scriitorilor din patria noastră un călduros salut revoluționar, împreună cu cele mai bune urări.

Înființarea, la începutul acestui secol, a „Societății Scriitorilor Români” a marcat un moment important în istoria culturii românești, în dezvoltarea vieții și activității literare din patria noastră. Continuând și amplificând bogatele tradiții ale intelectualității progresiste din țara noastră, „Societatea Scriitorilor Români”, — în rândurile căreia și-au desfășurat activitatea prestigioși cărturari patrioți, luptători înflăcărați pentru dreptate socială și unitate națională — a militat pentru unirea forțelor scriitoricești în vederea promovării unor opere literare și artistice strâns legate de istoria eroică a poporului nostru, de viața și aspirațiile celor mulți, a făuririi unei culturi menite să contribuie la cultivarea unor idealuri nobile, patriotice și umane.

Marii scriitori români au dat țării nu numai minunate opere literare, ci s-au manifestat, totodată, activ și în viața social-politică, făcând dovada devotamentului lor față de patrie și popor, a sentimentelor de profund patriotism care i-a însuflețit. Receptivi la problemele majore ale epocii, scriitorii au înfățișat în creațiile lor tradițiile glorioase de luptă ale poporului român pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și realizarea multisecularului ideal al Unirii, pentru dreptate socială și națională, situându-se, prin scrisul lor, alături de popor în împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale celor mai înalte. Mulți scriitori și oameni de artă s-au integrat luptei partidului nostru comunist și au acționat, alături de clasa noastră muncitoare, de masele populare, împotriva exploatării și asupririi, pentru progres social, pentru o patrie liberă, independentă și suverană. Merită subliniat faptul că numeroși oameni de litere s-au situat pe poziții ferme în lupta antifascistă, pronunțându-se și militând activ împotriva politicii de fascizare a țării, a dictaturii antonesciene și a războiului. În anii de după eliberarea țării, acționând în deplin consens cu sentimentele și interesele întregului popor, scriitorii s-au înrolat activ, alături de clasa noastră muncitoare, de țărănime, de intelectualitatea română, în marea operă de construcție socialistă din România, au participat și participă nemijlocit, aducând o contribuție de seamă — apreciată de întregul nostru partid și popor — la edificarea noul orînduiri pe pământul patriei. În acești ani, și cu deosebire în ultimele decenii, a fost creată o literatură bogată — atât în limba română, cât și în limbile naționalităților conlocuitoare — inspirată din uriașa operă revoluționară pe care o înfăptuiește poporul nostru sub conducerea partidului, oglindind marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, procesul amplu și complex de formare și afirmare a omului nou, a conștiinței socialiste, înaintate.

Pentru toate aceste realizări, pentru contribuția deosebită adusă la promovarea literaturii și artei noi, socialiste, la înfăptuirea în viață a politicii culturale a partidului, adresez, cu prilejul acestei aniversări, Uniunii Scriitorilor și tuturor slujitorilor scrisului din patria noastră cele mai calde felicitări, precum și urarea de a obține noi și noi succese pe tărîmul activității nobile pe care o desfășoară, pentru îmbogățirea cu noi și valoroase creații a tezaurului de artă și cultură al României socialiste.

Stimați tovarăși,

Sărbătoriți împlinirea a 75 de ani de la înființarea „Societății Scriitorilor Români” într-o perioadă în care întregul nostru popor este angajat plenar, cu toate forțele sale, în ampla activitate de transpunere în viață a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a obiectivelor stabilite de Conferința Națională privind dezvoltarea societății românești într-o etapă nouă, superioară.

Ne-am propus ca, în cursul actualului cincinal, România să depășească stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare și să se înscrie în rândul țărilor cu dezvoltare medie. Aceasta cere eforturi susținute din partea întregului popor pentru înfăptuirea în cele mai bune condi-

ții a tuturor obiectivelor pe care ni le-am propus privind dezvoltarea puternică a forțelor de producție și modernizarea bazei tehnico-materiale a societății, lărgirea bazei proprii de materii prime și resurse energetice, creșterea substanțială a productivității muncii și a eficienței economice, promovarea și mai accentuată a progresului tehnic, a științei, artei și culturii, ridicarea generală a nivelului de trai, de cultură și de civilizație al poporului.

Conferința Națională a partidului a făcut o profundă analiză a stadiului actual al dezvoltării societății noastre socialiste și a stabilit programe speciale, sarcini și obiective de cea mai mare însemnătate pentru realizarea unei calități noi, superioare în toate domeniile de activitate, pentru progresul multilateral al întregii țări și înaintarea neabătută a patriei spre noi culmi de civilizație și progres.

În acest cadru, Conferința Națională și Plenara Comitetului Central al partidului, din iunie anul trecut, au pus un accent deosebit pe perfecționarea, în continuare, a activității politico-educative, de lărgire a orizontului de cunoaștere al poporului, de dezvoltare a conștiinței socialiste și, în acest context, au subliniat marile răspunderi și îndatoriri ce revin creației culturale-artistice, tuturor lucrătorilor din domeniul ideologic.

Vastul program de muncă și luptă conturat de hotărârile Congresului al XII-lea și de Conferința Națională deschide un larg câmp de activitate și pentru scriitorii, pentru toți creatorii de artă, le oferă tuturor generoase surse de inspirație. Etapa de muncă eroică, de construcție avântă în care se află angajată întreaga națiune, nobilele deziderate ale formării omului nou, înaintat, al societății noastre, trebuie să-și găsească reflectare în creații culturale-artistice pe măsură, în opere valoroase, profund angajate în lupta poporului pentru edificarea noului orînduirii, care să oglindească eroismul și elanul creator al oamenilor muncii, să însuflețească masele populare în uriașa operă istorică pe care partidul și poporul nostru o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul patriei.

Partidul, poporul așteaptă de la creatorii noi opere de artă care, — situîndu-se ferm pe pozițiile socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, bazîndu-se pe înțelegerea profundă a fenomenelor din natură și societate, a legităților obiective ale dezvoltării sociale — să contribuie activ la slujirea neabătută a tot ceea ce este nou și înaintat în practică și gîndirea socială, la progresul multilateral al societății, la afirmarea plenară a energilor creatoare ale oamenilor muncii în munca și lupta pentru dezvoltarea României pe calea socialismului și comunismului. Numai inspirîndu-vă nemijlocit din realitățile țării, din izvorul veșnic viu al vieții și muncii poporului veți putea îmbogăți patrimoniul artei și culturii naționale cu opere artistice originale, valoroase! Faceți totul pentru ca literatura acestor ani de puternic avînt creator, de mărețe împliniri socialiste să constituie o contribuție de seamă la făurirea marii epopei spirituale a muncii și vieții poporului român, a istoriei sale, conferind noi dimensiuni și perspective muncii și creației libere din patria noastră!

Așa cum am afirmat și cu alte prilejuri, cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din misiunile cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria, cu trecutul ei eroic, cu prezentul și cu viitorul său luminos, este o permanentă temă de inspirație pentru scriitorii, pentru creatorii de artă. Acționînd pentru o literatură și artă pătrunse de un înalt spirit patriotic și revoluționar, de nobilele idealuri ale umanismului socialist, care să cultive în conștiința oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei față de țară, de partid și popor — scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălțimea marilor cerințe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizație și progres, aspirațiilor și pasiunii revoluționare cu care întreaga națiune acționează, sub conducerea glorioasă a nostru partid comunist, pentru înaintarea României pe calea socialismului, a înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul!

Scriitorii, toți oamenii de artă și cultură să-și facă un titlu de cinste din a participa activ și a-și aduce întreaga lor contribuție la desfășurarea marii mișcări culturale-educative de masă, Festivalul național „Cîntarea României”, astfel încît acesta să-și sporească și mai mult forța educativă, să se afirme tot mai puternic ca un cadru larg de manifestare a muncii și creației socialiste, ca o amplă manifestare a geniului creator și a inepuizabilului izvor de talente de care dispune poporul nostru. În cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, să asigurăm continuarea și dezvoltarea pe o treaptă superioară a frumoaselor tradiții ale poporului român, care, de-a lungul secolelor, a fost făuritorul minunatelor doine și balade, al culturii și artei populare, unice prin frumusețea, patriotismul și umanismul lor!

Pentru un creator de artă nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea și dezvoltarea, prin artă, a specificului național al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generații de creatori, care s-au identificat plenar cu istoria și viața poporului, cu spiritul său.

Înfățișînd convingător tot ceea ce este nou, avansat în viața societății, în gîndirea și simțirea milioanei de oameni ai muncii de la orașe și sate — care scriu cu faptele lor istoria nouă a patriei —, creația artistică, literatura și arta trebuie să se afirme, totodată, ca

Aspect din timpul adunării omagiale consacrate sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

forme active de luptă împotriva unor fenomene negative din viața societății, contribuind la combaterea concepțiilor învechite, perimate, a atitudinilor și mentalităților retrograde, incompatibile cu idealurile și cerințele superioare ale societății pe care o făurim.

În stimularea și orientarea creației literar-artistice, în făurirea unor opere cu un conținut bogat, cu un mesaj umanist, militant, un rol deosebit revine criticii literare. Întemeindu-se pe principii ferme, pe concepția filozofică a materialismului dialectic și istoric, critica literară va trebui să-și aducă o contribuție sporită la promovarea unei literaturi revoluționare, profund angajate, să sprijine cu discernământ afirmarea talentelor autentice, să popularizeze acele opere care, prin valoarea și conținutul lor, se înscriu nemijlocit în amplul proces de formare și educare socialistă ce se desfășoară în țara noastră.

Stimați tovarăși,

În unirea, organizarea și orientarea eforturilor scriitoricești în direcția făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, Uniunii Scriitorilor, asociațiilor sale le revin sarcini și răspunderi de cea mai mare însemnătate.

Unirea forțelor tuturor scriitorilor din patria noastră și afirmarea unui puternic front literar unit, care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de minunatul nostru popor, crearea în cadrul organizației scriitoricești a unor relații principale, sănătoase, cultivarea în rândurile tuturor scriitorilor, indiferent de limba în care-și scriu

operele, a unui spirit constructiv, de conlucrare, de stimă și respect reciproc, de înaltă răspundere față de interesele majore ale societății, stimularea unei puternice întreceri și emulații pentru a da patriei opere cât mai valoroase, pentru a îmbogăți cu noi creații patrimoniul cultural național — acestea trebuie să fie țelul major pe care să-l slujească permanent Uniunea Scriitorilor, organismele sale de conducere, asociațiile sale!

Uniunea Scriitorilor, organismele sale trebuie să-și îndeplinească în condiții mult mai bune rolul și atribuțiile pe care le au de a organiza dezbaterile largă, democratică a lucrărilor literare, de a analiza și aprecia cu principialitate creațiile scriitoricești și a asigura promovarea lucrărilor cu adevărat valoroase, care servesc mersului nostru înainte, de a combate, în același timp, orientările greșite, lucrările minore, lipsite de mesaj și de valoare artistică. Uniunea Scriitorilor trebuie să constituie un cadru larg de schimb de experiență și de opinii, de dezbateri principiale, constructive, a tuturor problemelor legate de desfășurarea și orientarea activității scriitoricești.

Un rol deosebit de important, pe care Uniunea Scriitorilor trebuie să-l îndeplinească mult mai bine decât până acum, este asigurarea contactului permanent al scriitorilor cu viața, cu realitățile țării, cu munca și preocupările poporului, participarea efectivă a creatorilor de artă, într-o formă sau alta, la activitatea de construcție socialistă, la munca practică, concretă, de realizare a planurilor de dezvoltare economică și socială a țării.

Ca organizație componentă a Frontului Democrației și Unității Socialiste, Uniunea Scriitorilor trebuie să fie prezentă și să antreneze activ pe scriitori la viața politică și obștească a țării, la elaborarea, dezbaterile și înfăptuirea întregii politici interne și externe a partidului și statului nostru.

Uniunea Scriitorilor trebuie să se preocupe și să acționeze susținut pentru o înaltă ținută etică și conduită morală a scriitorului, ca exponent al intelectualității noastre noi, ca promotor și factor de cultură și educație socialistă. Prin întreaga lor activitate și atitudine, scriitorii vor trebui să se situeze la înălțimea principiilor pe care le promovează în operele lor, să demonstreze, prin comportarea lor în viață și societate, că sînt cetățeni de frunte al României socialiste, care își înțeleg și sînt conștienți de misiunea de onoare și mare răspundere ce le revine ca făuritori de artă socialistă, ca lucrători pe tărîmul culturii și educației poporului.

În spiritul politicii de colaborare și pace a partidului și statului nostru, Uniunea Scriitorilor va trebui să se preocupe, în continuare, de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră și literatura altor popoare, să acționeze pentru întărirea prieteniei și colaborării scriitorilor din România cu scriitori și creatori din alte țări. Acum, cînd omenirea este confruntată cu probleme grave și complexe, cînd pericolele la adresa păcii și independenței popoarelor sînt mai mari ca oricînd, alături de întregul popor, scriitorii din patria noastră trebuie să militeze permanent în primele rînduri ale luptătorilor pentru dezarmare, securitate și pace, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la viață, la independență, la existență liberă și demnă.

România, poporul român, se bucură, în lume, de un înalt prestigiu pentru permanentul mesaj de pace și colaborare, pentru inițiativele de larg ecou, inspirate de voința de a sluji cauza progresului și civilizației, de a face totul pentru apărarea și dezvoltarea mărețelor cuceriri ale gîndirii și științei umane, de a feri omenirea de pericolul unor războaie nimicitoare, de a-i asigura un viitor de creație pașnică. Este o îndatorire de onoare pentru toți slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscute în lume mesajul umanist, de prietenie, înțelegere și colaborare al poporului român, dorința sa de destindere, de colaborare internațională și pace.

Stimați tovarăși,

Avînd convingerea că sărbătorirea împlinirii a trei sferturi de veac de la întemeierea „Societății Scriitorilor Români” va constitui un imbold de a acționa și mai hotărît în viitor pentru ridicarea pe un plan superior a întregii activități scriitoricești din patria noastră, urez Uniunii Scriitorilor, tuturor creatorilor de artă din România mult succes în înfăptuirea importantelor sarcini ce le revin în dezvoltarea culturii socialiste, în educarea și formarea omului nou, în activitatea generală pentru transpunerea în viață a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Urez tuturor scriitorilor țării noi și tot mai mari succese în activitatea viitoare, multă sănătate și fericire!

NICOLAE CEAUȘESCU

SCRISOAREA ADRESATĂ TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

DE PARTICIPANȚII LA ADUNAREA OMAGIALĂ CONSACRATĂ SĂRBĂTORIRII A 75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI

Mult iubite și stimate
tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu 75 de ani în urmă, scriitorii din România au hotărât să-și unească forțele, interesele și idealurile și să se constituie în breaslă, întemeind Societatea Scriitorilor Români, una din primele instituții naționale de acest fel din Europa și din lume. Însăși fondarea ei a însemnat un act de conștiință și de înalt patriotism, de legitimare a scriitorului în țara în care trăiește, de răspundere față de societate și de ideile care o însușesc. Unirea creatorilor de limbă și literatură din toate provinciile românești într-unul și același for avea să devină un factor major nu numai pentru literatura, cultura și spiritualitatea țării; ea se va revărsa și în puterile generale ale națiunii, ale poporului, și nu rareori le va insufla și le va întări aspirațiile, visurile, cuceririle, ca parte a lor conștientă și activă.

Preluând tradiția de identificare cu simțăminte și năzuințele poporului, de respect față de istorie, în adevărurile ei cele curate, de apărare și îmbogățire a limbii, doinelor, baladelor și letopisefelor, de îmborsărire și modernizare, de trăire și exprimare în contemporaneitate, scriitorii din România au sporit prin nenumărate creații de înaltă valoare și popularitate tezaurul spiritual al poporului și al umanității, au fost părtași la marile evenimente ale epocii, dar mai ales au fost prezenți și alături de popor în toate momentele majore ale existenței sale. Totodată, suflul umanist, generos și democratic al celor mai de seamă opere și autori, atitudinea și activitatea lor publică au contribuit la pătrunderea în conștiința cititorilor a idealurilor unității și independenței naționale, ale progresului social, reprezentanți de frunte ai scriitorimii activând sub înfrumusețirea rodnică a ideilor socialismului, a politicii Partidului Comunist Român.

Legăturile cu Partidul Comunist Român, avangardă conștientă și organizată a revoluției sociale din România, legături de suflet și ideal, s-au întărit și mai mult după eliberarea țării, odată cu începerea mării opere de construire a socialismului în România, când scriitorii au devenit făuritori și cronicari înflăcărați ai evenimentelor, însușiți de neobositul romantism al revoluției, fiind prezenți pe toate fronturile de luptă ale socialismului, trăind la-

olaltă cu poporul înfruptările, bucuriile, împlinirile, greutățile, reînnoirile, viața cea de toate zilele în toate adevărurile ei.

Etapa inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de când dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, vă aflați în fruntea partidului și statului, marchează intrarea României pe un nou făgaș istoric, care a determinat dezvoltarea accelerată a tuturor domeniilor activității sociale, înnoind în mod strălucit dimensiunile operei de construcție socialistă.

Cărțile noastre poartă astăzi mai viu și mai puternic amprenta timpului eroic pe care-l trăim, a entuziasmului și căutărilor creatoare, a afirmării conștiinței revoluționare și patriotice, a demnității și adevărului, a contopirii ardente și în profunzime cu interesele majore ale națiunii, cu năzuințele ei cele mai fierbinți. Insemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvânt numită epoca Ceaușescu, impulsionează dezvoltarea neîntreruptă a literaturii naționale. Chintesența calităților și aspirațiilor spre care năzuim o constituie însăși activitatea neobosită și multilaterală pe care o desfășurați spre binele și fericirea întregului popor, originalitatea gândirii dumneavoastră în dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare, aportul determinant la promovarea și afirmarea pe plan internațional a ideilor păcii și colaborării între popoare. În aceste aproape două decenii am învățat de la dumneavoastră, din exemplul, sfaturile și îndemnurile pe care ni le dați direct, devotamentul față de popor, slujirea lui neînmurită, fidelitatea față de idealurile sale, încrederea în capacitatea și energia sa, în puterile sale.

Prin vasta dumneavoastră operă ați ridicat un adevărat imn de slavă și înnobilitare poporului nostru, descoperindu-i noi țări și virtuți, noi căi de împlinire, dezvoltându-i curajul, setea de adevăr și de creație, spiritul de justiție și mai ales necesitatea afirmării demnității în toate împrejurările.

Am învățat de la dumneavoastră că în centrul preocupărilor noastre trebuie să se afle permanent înnoirea omului, un om al eticii și echității socialiste, un revoluționar umanist care să corespundă întru totul societății pe care o construim, un om căruia societatea, cu toate bunurile și valorile ei, îi aparține, în măsura în care el, cu toate bunurile și valorile

La tribuna adunării omagiale, D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor

lui, aparține societății. Ne-ați indicat locul și rolul pe care îl ocupă scriitorii în societatea noastră, dar și modul cum trebuie să acționeze pentru a sluji prin operele lor cauza partidului, poporului și a țării. Prețioasele dumneavoastră orientări și indicații definesc imaginea cea mai completă și mai necesară a scriitorului contemporan, a scriitorului epocii socialiste.

Răspunzând generoaselor dumneavoastră îndemnuri, reînnoite și în mesajul cu care ne-ați onorat astăzi, ne angajăm să luptăm neobosit, în spirit comunist, pentru elogiarea muncii, pentru despărțirea adevărilor de neadevăruri, pentru proclamarea frumuseții și negarea urâtului, pentru împropătarea și dinamizarea vieții și societății noastre, numai astfel făcându-ne datoria de militanți devotați ai partidului. Ne angajăm să trăim din plin în plinul vieții, participând cât mai activ la viața social-politică a țării și găsind mereu în ea temeiurile făuririi unor opere de o înaltă valoare patriotică, umanistă. Ne angajăm să găsim puteri și învățăminte în istorie și să participăm activ la fluxul de idei care vizează progresul planetei. Așa cum ne-ați învățat și ne cereți permanent, vom lupta pentru deplină demnitate, în viață și în carte, pentru deplină responsabilitate, față de viață și față de carte, asigurând, în acest scop, un climat principal, sănătos al vieții literare, o aleasă ținută etică a

scriitorilor, militând cu hotărâre pentru un puternic front literar unit.

Ca mesageri ai idealurilor și aspirațiilor poporului nostru, scriitorii din România vor milita și în viitor pentru triumful politicii de independență, de securitate și pace în Europa și în întreaga lume, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

În acest moment de înaltă sărbătoare pentru obștea noastră și pentru întreaga spiritualitate românească, în acest moment când ne emoționăm și ne mindrim, gândindu-ne la cei 75 de ani pe care cu demnitate și hărnicie, cu pasiune și răspundere, i-a străbătut obștea noastră, înzestrând poporul și tezaurul său spiritual cu creații nepieritoare, monumente ale sufletului românesc și ale Omului, gândurile și sentimentele noastre, ale tuturor scriitorilor, fără deosebire de naționalitate, se îndreaptă către dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, mulțumindu-vă din adîncul inimilor pentru ctitoria de suflet pe care o realizați în țara noastră, pentru dragostea înaltă pe care o purtați, literelor din patria noastră, pentru încrederea față de cei care s-au dăruit uneia dintre cele mai frumoase și mai nobile îndeletniciri ale lumii: cîntarea omului, înălțarea lui spre lumină, înscăunarea lui ca proprietar al frumuseților, pentru a păzi frumusețea și veșnicia ei.

PARTICIPANȚII LA ADUNAREA OMAGIALĂ CONSACRATĂ SĂRBĂTORIRII A 75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂȚII SCRITORILOR ROMÂNI

Fii, Românie!...

Să tragi brazde prin veac! E cel mai
greu,

Cu plug istoric, fulger de milenii!...
Și cel mai scump din lume, minereu,
E să dai țării tale, căpeteniei...

Poporul meu român a știut, ca să-și
aleagă,

Cu îndrăzneală, pentru vreme bună,
Un Om, ce-i oglindește Ființa-ntreagă,
Un Comandant Suprem!... Din stea
străbună!...

Norodul niciodată nu greșeste,
De-i vremea însorită, ori furtună,
El știe să urmeze românește,
Drum de partid, a Patriei cunună!...

Noi făurim destinul, înainte,
Cu gândul și cu fapta îl cinstim!...
Și-avem în fruntea țării, Președinte,
Steaua iubirii!... Ce o preamărim!...

Nu-i Muză-n lume, lauri mai de preț,
Decît cîntarea vie-adevărată!...
Ce cîntă, pentru Viitor măreț,
Prezentul țării!... Cum n-a fost
vreodată!...

Istoria ni-e floare de cais!...
Vino, pămînt, să te sărut pe frunte!...
Cu o iubire vrednică de vis,
Fii Românie-n lumea-ntreagă:

Munte!...

TRAIAN IANCU

Eroii țării

Eroii nu-ncap în cuvinte!
Ele-s doar semne dinspre Azi
Că omul gândului viteaz
Urcă, prin timp, spre înainte...

Mulți, pietre sînt în vechi morminte
— un semn tăcut ce ne-a rămas —
palidul chip cu șters obraz
ori înțelepte-n veci cuvinte.

Săgeți au mînuit. Și flinte...
Securi înfipt-au în grumaz
nevolnic, ce cumplit necaz
purtat-a țării noastre sfinte.

Eroi ai țării... Duh fierbinte,
solarul cuget, veșnic treaz...
Prin ei, trecutul ne-a rămas
drept și-nțelept ca un părinte.

Sînt jertfa sacră ce ne prinde
lacrimi sculptate în obraz
și-s ne-nfricatul țării pas
de-a dăinui, prin grai, cuminte.

Sînt rug nestins de jurăminte,
trăind cu patria-ntr-un glas.
Sînt pe-al vremelniceii ceas,
zbor necuprins spre înainte...

Și i-am numit, spre luare-aminte,
Cel Bun, Cel Mare, Cel Viteaz...
Ei, sîlpii vremii-n care, azi,
lumina matca și-o presimte...

Asemeni lor, în veac aprinde
Eroul României, azi
Făclia cugetului treaz.
Credința-n românești cuvinte.

Erou cu inimă fierbinte
Unind poporu-n nobil ceas,
e țării simbol, gînd viteaz
al României președinte...

Purîndu-și visu-n zări distincte,
prin El, sub falduri tricolore,
spre-ale-mplinirii nalte ere
se-avîntă Țara, înainte!

NICOLAE DRAGOȘ

ALEXANDRU BALACI

LA ÎNCEPUT DE AN

La reînnoirea calendarelor se meditează îndelung asupra zilelor și nopților care au trecut acum, departe, pe apele timpului fără întoarcere. Fiecare ar vrea să fie încredințat, ca omul înțelept din Antichitate, că **nu a pierdut o zi (diem perdidi)**, că a „cheltuit” bine zestrea orelor ireversibile.

Imensa creație, efervescența și fervoarea lumii în care trăim nu pot să fie contemplate metafizic, în seninătatea înghețată a unui spirit care și-ar putea replăsmui gândirea, dincolo de armonia și raționalitatea realităților lumii. Orice locuitor al acestor pământuri pe care se zidește, cu intensitate, o viață și o orinduire nouă, își modelează viziunea despre existență în ipostaza unică de participant, pătruns de toate undele formative ale societății contemporane românești, care își pune din plin problema omului integral.

Prilejul de meditație la reînnoirea calendarelor echivalează și cu trasarea unui bilanț în toate zonele de activitate creatoare, de rememorare a marilor fapte de construcție, generate de noua conștiință a omului contemporan, de adeziunea sa la orinduirea aptă să însumeze toate energiile creatoare, pentru transformarea umanistă a lumii și a existenței.

Într-o lume traversată de mari frământări, de continue procese de înnoire, preocupată de căile dezvoltării ei viitoare, cultura, ea însăși, suportă mari mutații, caută și oferă soluții pentru întărirea încrederii omului în propriile forțe, participând la elevarea conștiinței umane, oferind modele superioare de comportament, valori etice, frumusețea și adevărul lumii.

În luminoasa sa cuvîntare de la importanta Consfătuire de la Mangalia, din august 1983, Președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a trasat, o dată mai mult, liniile de forță ale eticii revoluționare ale prezentului de construcție socialistă, perspectivele grandioase ale devenirii comuniste.

Pentru aceia care activează în zonele ideologiei și ale educației politice și culturale, secretarul general al partidului a ridicat, cu fermitatea și profunda sinceritate cunoscute, întreaga, complexa serie de probleme rezultate din necesitatea de a purta, la un nivel superior, cu dimensiuni și trăsături revoluționare, combative, întreaga muncă a tuturor creatorilor de valori spirituale, a tuturor lucrătorilor din aceste sectoare atât de importante pentru

formarea omului nou.

Revoluția nu s-a încheiat odată cu preluarea puterii politice și ea continuă. Niciodată combativitatea nu trebuie să dispară, nici sacra nemulțumire de lucrurile realizate, chiar dacă ele pot apărea excepționale, așa cum se prezintă la orice eventual bilanț.

Programul revoluționar, reafirmat de Președintele Țării la Mangalia, are drept nucleu iradiant umanismul, umanismul revoluționar, înaintata concepție filozofică a Partidului Comunist Român, care se ridică ferm împotriva dogmatismului de orice fel, împotriva inerției înlănțuitoare. Însușindu-și organic o asemenea orientare, oamenii de cultură și artă ai României socialiste, animați profund de spiritul civic al participării lor la construcția armonică a cetății, la desăvîșirea omului, activează intens pentru libertatea spirituală, pentru luminarea umanistă a zonelor conștiinței individuale și sociale, pentru stabilirea unei ideale concordanțe între etic și estetic. Participarea creatorilor literaturii și artei la limpezirea marilor probleme cu care se confruntă omenirea este străbătută de filonul cardinal al concepției lor de a aparține acestor timpuri și acestor timpuri. Pe trunchiul viguros al tradițiilor culturii poporului român, a cărui milenară existență istorică se desfășoară, neîntrerupt și dramatic, în zona mirifică a acestor binecuvîntate pământuri, totdeauna iubite, niciodată părăsîte, oamenii culturii, creatorii valorilor spirituale, altoiesc mlădițele noi ale contemporaneității, neignorînd nici una din datele cele mai moderne ale experienței de artă. Ei disting și discern, cunosc și urmează, în complexitatea evenimentelor și stărilor de lucruri contemporane, itinerariul de lumină al viitorului progresiv. Opera de artă nu este un rece simbol sau o abstractă alegorie, ci o creație, o lume reală și vie, un proces complex de exploatare a realității prin meditația profundă, de transfigurare sub semnul frumuseții, prin capacitatea creatoare a celui care este înzestrat, prin experiență și talent, apt să acorde ideilor în mers substanța nemuritoare a valorii spirituale. Fiecare creator trăiește și creează în intensitatea unică a individualității sale nerepetabile, dar înrădăcinat într-un loc și într-un timp determinate. De neconfundat în personalitatea lor unică, creatorii se împartășesc însă de la un imens patrimoniu ideologic și cultural comun, la a cărui îmbogățire continuă caută să contribuie prin propria lor operă.

Cîmpia Libertății

*Și cîți eroi sortiți eternei slave
Să cucerească iar ce este drept
N-au scris pe lut cu singele din
piept!*
*Subt brazda țării-s sfintele
hrisoave.*
Acolo sînt în sînul țării toate

*Urcăm pe treptele frărietății,
Fii credincioși Cîmpiei Libertății.*

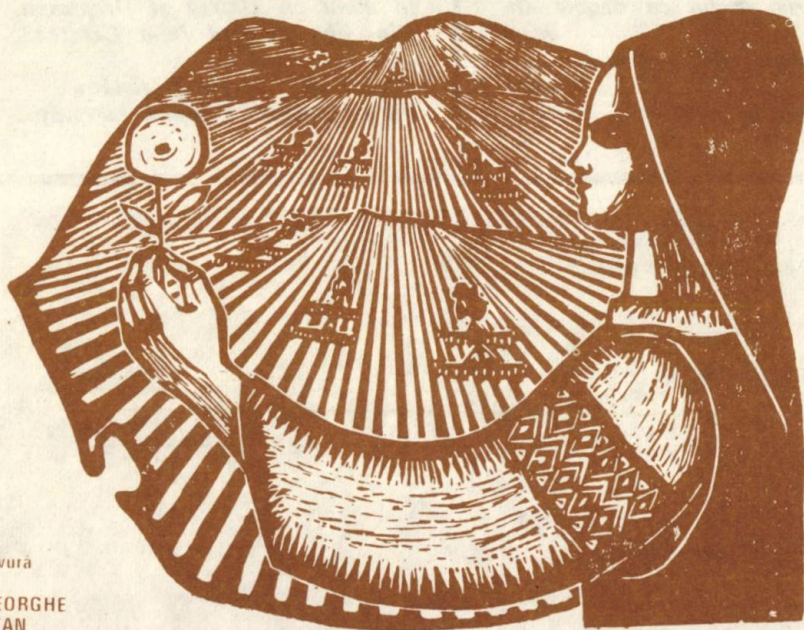
EROINA

Ea este eroina perpetuă, căreia i s-au închinat atâtea imnuri și ode, pe care ea le primește modestă – din mers – întorcându-le, generoasă, asupra noastră. Și înaintează astfel prin mulțime și această mulțime care o aclamă înconjurând-o este ea însăși, vorbirea noastră agitată, de zi cu zi. Cine mai zice pe lume Bună ziua? cum zice ea. Și ea zice Bună ziua în felul ei inconfundabil, ca țărâncile din nord, care mai adaugă de la ele și „bună să-ți fie inima”, și cred că această completare voioasă pe drumuri, poteci și pe asfaltul orașelor, unde formula mai rezistă, e unică în lume. De ce să-ți fie bună inima?... De ce această propunere preventivă, născută dintr-o lungă experiență, vitregă experiență?

Poate fiindcă limba noastră este epopeea neîntreruptă a unei lupte de supraviețuire, – un roman, un roman gata scris. Și, ca să te lupți, să supraviețuiești, nu trebuie să ai în

față neapărat un război declarat. Lupta se dă și în timp de pace, prin modul de a numi, de a potrivi cuvintele și de a le apropia tot mai strâns de adevăr, de cunoaștere, de ce este mai profund în spiritul omenesc. Altfel, graiul român s-ar fi confundat cu cine știe ce grai ciudat, incomprehensibil, înțeles doar de cei mai împătimiți filologi, pe la niște congrese de specialiști, cum ar fi graiul liguric.

Cred că limba noastră, trăind prin fiii ei ce au vorbit-o, o vorbesc și o vor vorbi, este această continuă stare de veghe și de acțiune și de atenție sporită de a ține pasul cu inteligența universală, conștientă de baza ei nobilă, străveche, de coloana ei vertebrală puternică, bine înjghebată, capabilă să susțină cele mai

Gravură
de
GHEORGHE
BOTAN

grele poveri ale gândirii, și care e SINTAXA, schema, amprenta, cifra ființei noastre. Latinitatea moștenită a pus ordine și claritate în felul nostru de a traduce realitatea în sunete, semne și cuvinte.

Problema e nu atât perfecționarea exteroară a limbii noastre făurită în luptă, în cunoaștere, în bătălii politice, și nu numai... Problema e și a fiilor ei ce o vorbesc. Cum o vorbesc, cum înțeleg ei să fie vrednici de uriașa experiență istorică încrustată în lexic și în mișcarea lexicului și în articulațiile lui. Problema e nu numai s-o venerăm, ci și de a fi cât mai alături de limpezimea și puterea ei de a da lumii din jur forma corespunzătoare glorioasei ei lupte de a continua și de a fi, pentru noi, instrumentul fundamental.

Nu sunt, cînd e vorba de vocabular, contra celor ce sunt pentru „mișto”. Argoul răsare ca iarba din beton și care crește sălbatică-n beton. Suntem – și noi, scriitorii adică – mai degrabă împotriva celor care, din lene și din superficialitate și din ignoranță, leagă anapoda vorbele sau le dau înțelesuri pe care ele nu le au, și asta fiindcă în mintea celor ce produc asemenea perturbații nu există vreun respect românesc pentru rigoare și adevăr. Or EA, MAICA noastră, pe care o acoperim în mersul ei istoric de flori și de laude, cel mai mult îndrăgește plămada din care ea însăși a fost făcută, și greu, din greu, și din împotriviri și din înfrîngerea, răbdătoare, inteligentă, dulce-inflexibilă, a atîtor opuneri: cuvîntul cîstit spus, la locul lui spus, clar spus ori zis, și în acord cu fapta și adevărul, cu munca de a fi din ce în ce mai aproape de ideea ce ne-o facem despre noi înșine, nici supra nici subestimînd. EA zice zîmbind, cred că zice zîmbind și cam astfel: fiii mei scumpi, nici o nedesăvîrșire nu dispăre aruncînd peste ea un vâl rușinat. Luați aminte la înaintași, cum au învins ei orice imperfecțiune, numînd-o cu îndrăzneală și găsindu-i cu trudă leacul și lăsîndu-vă vouă moștenire ușurința de a vă înțelege cu toții, pe mulți întrecîndu-i chiar în suplețea ideii.

Limba este ce suntem. Ea păstrează adînc imprimată în substanța ei viața noastră, izbînzile și bucuriile ei, convulsiile și durerile ei, speranțele și credința noastră obsesivă într-un viitor rațional.

De noi depinde, de generațiile care se succed, cît de înalt și de stufos și de muzical va răsuna în vîntul vieții arborele minunat cu a sa mereu reînnoită Coroană, pe care noi o auzim vrăjiți, foșnind pe creștetul albit de griji și de atîta zbatere și eroism necunoscut al Mumei sublimă.

D.R. POPESCU

Cocoșii

*Cocoșii cîntă în noapte,
Cu un ușor accent gornic
Demonii tac și se perindă-n infern
Fricoși, ca stropiți cu acid formic.
Săgeata luminii de undeva prin
întuneric vine*

*Arcul zilei de mîine o trimite spre
tine*

*Cocoșii, plini de har
Încep în beznă noul calendar.*

*Bat din aripi, cucurigînd,
Ca niște zei cu pene puși pe-o
creangă de dud, în rînd.*

ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE

Într-o cuvîntare rostită la Londra, în noiembrie 1942, după reușita operației **Torch** — debarcarea anglo-americană în Maroc și Algeria — Winston Churchill ținea să sublinieze: „Acesta nu este sfîrșitul. Nu este nici măcar începutul sfîrșitului. Dar poate că este sfîrșitul începutului”.

1942 nu a marcat decît încheierea primei faze a războiului — o fază lungă de peste trei ani, de-a lungul căreia naziștii au reputat un șir aproape neîntrerupt de triumfuri — 1943 a adus cu sine însă cotitura hotărîtoare în desfășurarea conflagrației. Nazismul german, fascismul italian și militarismul japonez au alunecat, în 1944 și 1945, pe panta, din ce în ce mai abruptă, a înfrîngerii totale.

La patru decenii distanță, să încercăm o reconstituire a cîtorva imagini ale eșecurilor hitlerismului, la a cărei nimicire insurecția română din august 1944 avea să dea contribuția unui întreg popor.

CELE CINCI PROFEȚII MINCINOASE

1943 nu împlinise decît 33 de zile de la naștere cînd s-a încheiat bătălia Stalingradului. Declanșată, în stadiul ei final, la 19 noiembrie 1942, această gigantică înclăștare a durat pînă la 2 februarie 1943, cînd ultima grupare hitleristă, încercuită la nordul orașului, a capitulat. Armata sovietică înregistra o strălucită victorie iar naziștii, o catastrofală înfrîngere. Wehrmachtul a pierdut, în total, efectivele a peste 40 de divizii și o cantitate de tehnică militară suficientă pentru 75—80 de divizii: 3 500 de tancuri și tunuri autotractate, peste 3 000 de avioane, peste 12 000 de piese de artilerie și aruncătoare, 75 000 de vehicule de tipuri diferite.

Dar despre aspectul pur **material** al victoriei sovietice de la Stalingrad s-a scris pe larg în istoriografia și publicistica noastră. O mențiune specială o merită aspectul **moral** al felului cum s-a desfășurat și încheiat bătălia de pe Volga. Pentru a sesiza mai bine importanța acestei laturi, să evocăm cîteva etape premergătoare, care ilustrează cît de categorică era convingerea hitleriștilor că ofensiva lor va fi încununată de succes. Încă la 1 septembrie 1942, agenția nazistă de presă **D.N.B.** a anun-

țat oficial că „zilele Stalingradului sînt numărate”. La 3 septembrie, ministrul Propagandei Reichului, faimosul dr. Goebbels, a ordonat directorilor și redactorilor-șefi ai ziarelor germane „să adune din vreme material care să scoată în relief enorma importanță economică și militară a Stalingradului”. La 15 septembrie, același Goebbels își anunța ciracii: „Lupta pentru Stalingrad se apropie de un sfîrșit victorios. Astă-seară sau mîine dimineată se vor da publicității comunicate speciale... cărora presa germană trebuie să le acorde atenția cuvenită, scoțînd la nevoie ediții speciale”.

A doua zi însă comunicatele așteptate nu au mai apărut. La 17 septembrie, Otto Dietrich, șeful presei naziste și mîna dreaptă a lui Goebbels, spunea directorilor de ziare, într-o ședință confidențială: „L-am respins pe inamic la Stalingrad”.

Acest optimism neghiob, merit să arunce praf în ochii opiniei publice din Reich și din țările cîmpionate de el, a atins apogeul în discursul pe care Hitler l-a ținut la 30 septembrie. În cadrul lui, Fîhrerul a atins un veritabil record, făcînd nu mai puțin de cinci profeții mincinoase:

1) „Îl asigur pe domnul Churchill că, oriunde își va debarca trupele, se va putea considera norocos dacă ele vor reuși să rămîină pe tîrm mai mult de nouă ore...”

2) „Ocuparea Stalingradului, în curs de realizare, va prilejui o pătrundere și mai adîncă a forțelor noastre dincolo de Volga. Puteți fi pe deplin siguri că nimeni nu ne va mai scoate vreodată din acest oraș...”

3) „Orice speranță a inamicului de a slăbi alianța cu Italia nu este decît o idioțenie sau o nebunie...”

4) „Submarinele noastre și-au depășit toate succesele de pînă acum și rezultatele obținute de ele vor continua să meargă pe o curbă mereu ascendentă...”

5) „Am lăsat în urmă clipele de cea mai grea încercare pentru poporul nostru. Nimic rău nu ni se mai poate întîmpla...”

Așa cum vom vedea, anul 1943 și-a luat sarcina să dezmință, fără nici o excepție, toate aceste cinci prorociri, aproape exact în ordinea în care le-a debeat trufașul dictator. Deocamdată însă, să ne întoarcem la Stalingrad și la modul cum au reacționat naziștii față de cele ce se petreceau acolo. La 16 ianuarie,

O.K.W.-ul a recunoscut pentru prima oară situația tragică a trupelor sale.

În acel februarie 1943, Führerul a trebuit să admită față de anturajul său că profeția nr. 2, referitoare la Stalingrad, se dovedise falsă într-un răstimp record de numai patru luni de zile. În continuarea ofensivei lor de iarnă, după Stalingrad ostașii sovietici au eliberat, printre altele, orașele Kursk, Belgorod, Krasnodar, Demiansk, Rostov și Harkov. Bazinul Donețului, de care depindea în largă măsură industria de armament germană, era amenințat. Când comandanții săi militari i-au propus abandonarea întregii zone, pentru a scurtă dispozitivul de apărare, Hitler a răspuns:

— „O să mă mai gîndesc. Dar un singur lucru pot să spun de pe acum: dacă evacuăm bazinul Donețului, nu vom mai fi în stare să lansăm nici o ofensivă pe frontul de est”.

În această privință, anticiparea lui Hitler s-a dovedit corectă. În schimb, dănuia o altă speranță a sa și a cliicii din jurul lui. Ce-i drept, Führerul nu îndrăznise să dea glas public acestei speranțe, ceea ce, însă, nu însemna că ea era mai puțin puternică: speranța că deosebirile de interese și obiective dintre Uniunea Sovietică, Statele Unite și Marea Britanie vor duce la destrămarea coaliției antihitleriste.

FRONTUL STRATEGIC, POLITIC ȘI DIPLOMATIC

Timp de zece zile, între 14 și 24 ianuarie, Churchill, Roosevelt și șefii lor de stat major s-au întâlnit în orașul marocan Casablanca, pentru a discuta viitoarele operații militare și, în general, atitudinea față de inamicul din Europa și de cel din Pacific. În ciuda promisiunii publice, făcută la 11 iunie 1942, că un al doilea front se va deschide în Europa încă înainte de sfîrșitul anului respectiv, președintele Statelor Unite a acceptat argumentele primului ministru britanic, și debarcarea peste canalul Mîneei a fost amînată pînă în 1944. S-a reafirmat decizia, luată încă de la intrarea S.U.A. în război, de a se acorda prioritate absolută luptei împotriva puterilor fasciste din Europa, căreia urmau să i se consacre majoritatea resurselor disponibile; pe frontul anti-japonez, ofensive limitate ca proporții și obiective trebuiau să protejeze liniile de comunicații ale aliaților și să ocupe bazele necesare unor acțiuni ulterioare, supunînd forțele nipone unui război de uzură.

Dar hotărîrea care a înscris definitiv în istorie conferința de la Casablanca a fost cea anunțată de Roosevelt: pacea nu putea fi restabilită decît odată cu nimicirea totală a forțelor militare ale dușmanului, ceea ce însemna capitularea necondiționată a Germaniei, Italiei și Japoniei. Această politică, la care s-a raliat de îndată și Uniunea Sovietică, a consolidat puternic coaliția antihitleristă, contribuind la eliminarea suspiciunilor reciproce dintre cele trei mari puteri cu privire la încheierea unei păci separate. De asemenea, „clauza de la Casablanca” a împiedicat reeditarea legendei din 1918, exploatată de naziști, că Germania nu ar fi fost înfrîntă pe cîmpul de luptă, ci „înjunghiată pe la spate de trădătorii în straie civile”.

ALMANAHUL LITERAR • 1984

Conferința **Trident**, care a avut loc la Washington (15—25 mai), a readius laolaltă pe Roosevelt, Churchill și șefii de stat major britanici și americani. Participanții și-au afirmat din nou hotărîrea de a concentra principalele lor eforturi împotriva celui de al treilea Reich, mai întîi prin intensificarea bombardamentelor strategice asupra Germaniei și a Europei ocupate de naziști, în al doilea rînd, prin stabilirea datei de 1 mai 1944 pentru masiva debarcare anglo-americană în Franța.

Un eveniment de o deosebită importanță pentru întărirea largii coaliții antihitleriste l-a reprezentat autodizolvarea, în mai 1943, a Internaționalei a III-a. În hotărîrea adoptată de Prezidiul Comitetului Executiv, după o succintă evocare a activității de 24 de ani a Internaționalei Comuniste, se subliniază că, „încă cu mult înainte de război, devenea tot mai clar că, pe măsura complicării situației, atît interne, cît și internaționale a diferitelor țări, rezolvarea problemelor mișcării muncitorești din fiecare țară separat, prin forțele unui centru internațional, oricare ar fi el, va întîmpina piedici de netrecut”.

Subliniind că războiul dezlănțuit de hitleriști accentua și mai mult deosebirea în situația diferitelor țări, hotărîrea arăta, în continuare: „Călăuziți de învățătura întemeietorilor marxism-leninismului, comuniștii n-au fost niciodată partizanii păstrării formelor de organizare învechite; ei au supus totdeauna turmele de organizare a mișcării muncitorești și metodele de lucru ale acesteia intereselor politice fundamentale ale mișcării muncitorești, luată în ansamblul ei, particularităților situației istorice concrete date și acelor probleme care decurg direct din această situație. Ei țin minte exemplul marelui Marx, care a strîns pe muncitorii de avangardă în rîndurile «Asociației Internaționale a Muncitorilor», iar, după ce Internaționala I și-a îndeplinit sarcina ei istorică, punînd bazele pentru dezvoltarea partidelor muncitorești din țările Europei și ale Americii, a executat, în urma necesității devenite actuale, a creării partidelor naționale muncitorești de masă, dizolvarea Internaționalei I, întrucît această formă de organizare nu mai corespundea necesităților momentului.

Plecînd de la considerațiile expuse mai sus și ținînd seama de creșterea și maturitatea politică a partidelor comuniste și a cadrelor lor conducătoare în diferite țări, de asemenea ținînd seama de faptul că, în decursul războiului actual, mai multe secții au ridicat chestiunea dizolvării Internaționalei Comuniste ca centru de conducere a mișcării internaționale muncitorești, Prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, neavînd posibilitatea, în condițiile războiului mondial, de a convoca Congresul Internaționalei Comuniste, își permite de a depune, spre aprobarea secțiilor Internaționalei Comuniste, propunerea următoare:

A dizolva Internaționala Comunistă ca centru de conducere a mișcării muncitorești internaționale, eliberând secțiile Internaționalei Comuniste de obligațiile decurgând din regulamentele și deciziile congreselor Internaționalei Comuniste".

Hotărîrea se încheia cu un apel al Prezidiului, adresat comuniștilor, „de a-și concentra forțele pentru sprijinirea prin toate mijloacele și pentru participarea activă la războiul eliberator al popoarelor și al statelor coaliției anti-hitleriste, pentru cea mai grabnică înfrîngere a dușmanului de moarte al muncitorilor — a fascismului german și a aliaților și vasalilor săi".

O asemenea hotărîre — semnată și de reprezentanții Partidului Comunist Român — s-a răsfrînt mult dincolo de momentul istoric în care a fost adoptată.

Conferința *Quadrant* de la Quebec (14—24 august) a reunit pe Roosevelt, Churchill, miniștrii lor de externe și comandanții lor militari. Britanicii au încercat, o dată mai mult, să-i convingă pe americani să renunțe la *Overlord*, proiectata debarcare în Franța, în favoarea unui atac în Balcani, dar Roosevelt nu a acceptat această variantă. Printre rezultatele întîlnirii se numără decizia de a intensifica ofensiva în Italia, recunoașterea generalului De Gaulle, șeful Comitetului de eliberare națională, ca reprezentant al tuturor francezilor liberi și semnarea unui acord între S.U.A. și Marea Britanie în domeniul cercetărilor care aveau să ducă la construirea armei atomice.

Între 19 și 30 octombrie, conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, ținută la Moscova, a marcat un nou stadiu al relațiilor dintre principalele puteri care formau coaliția antihitleristă. Această reuniune a pregătit, pe plan politic, conferința șefilor de stat care s-a ținut la Teheran, peste o lună. Participanții au convenit, printre altele, asupra creării unei Comisii consultative tripartite, cu sediul la Londra, pentru studiarea problemelor legate de încheierea operațiilor militare și de primele măsuri politice postbelice. S-au adus, de asemenea, precizări în legătură cu poziția celor trei puteri față de eliberarea Italiei și Austriei. Cei trei miniștri de externe au adoptat hotărîrea ca fascismii și naziștii vinovați de crime de război să fie trași în fața justiției, pedepsirea căpeteniilor lor urmînd să aibă loc conform unui acord între guvernele aliate. În ultima zi a conferinței, s-a adoptat o declarație cu privire la securitatea generală, care prevedea crearea unor organizații internaționale menite să asigure pacea între popoare și să excludă conflictele armate ca mijloc de rezolvare a problemelor. Această declarație a constituit, de fapt, actul preliminar de naștere al Organizației Națiunilor Unite.

La Teheran, între 28 noiembrie—1 decembrie, s-au întîlnit, pentru prima oară, șefii de guvern ai celor trei mari puteri — Stalin, Roo-

sevelt și Churchill. Între aceștia din urmă, avu-se loc o întîlnire prealabilă la Cairo (22—26 noiembrie), în care primul ministru britanic a încercat, fără succes, să stabilească o platformă comună cu președintele Statelor Unite, în vederea convorbirilor cu Stalin.

La Teheran s-au luat o serie de decizii de mare importanță: deschiderea unui al doilea front în Europa occidentală, în mai 1944; sincronizarea operațiilor militare de mare amploare între cei trei aliați; angajarea Uniunii Sovietice în războiul împotriva Japoniei militariște, după încheierea ostilităților din Europa. S-au mai discutat, totodată, probleme legate de statutul postbelic al Germaniei, de frontierele Poloniei și de situația Iranului.

Conferința de la Teheran a spulberat definitiv iluziile hitleriştilor cu privire la eventuala „dezagregare” a coaliției, contribuind dimpotrivă la consolidarea acestei alianțe și la dobîndirea victoriei finale asupra totalitarismului fascist.

ULTIMELE 493 DE ZILE...

Un tărîm pe care nici măcar Hitler, în pofida brutalei sale aroganțe, nu s-a încumetat să facă un pronostic era cel al frontului interior — lupta popoarelor europene împotriva cîmpitorilor naziști. Pe tot cuprinsul continentului, această luptă a căpătat, în 1943, proporții de masă. Avînd în frunte comuniștii, forțele de stînga, patriotice, antihitleriste, din țara respectivă, lupta de eliberare a luat tormeie cele mai variate — greve, manifestații, sabotaje, atacuri armate și chiar cîecniri fătîșe. Veritabile oștiri de partizani rețineau importante forțe ale Wehrmachtului și S.S.-ului în Ucraina, Bielorusia, republicile baltice, Polonia, Bulgaria... La sfîrșitul anului 1943, armata de eliberare, organizată de partidul comunist, controla două treimi din teritoriul Iugoslaviei. În cea de a doua sesiune a sa, deschisă la 29 noiembrie în localitatea Jajfe, Vecea populară de eliberare a Iugoslaviei a ales Comitetul național de eliberare, în frunte cu Iosip Broz Tito — de fapt, primul guvern al Iugoslaviei noi. La celălalt capăt al Europei, în Franța, s-a constituit, sub autoritatea generalului De Gaulle, Consiliul Național al Rezistenței, care reunea toate partidele, sindicatele și organizațiile antifasciste. În rîndul luptătorilor pentru libertate din această țară se aflau și numeroși români, care, în toamna lui 1943, au înființat Frontul național român, avînd în frunte pe marele savant Traian Vuia.

În țara noastră, 1943 a fost anul marilor pregătiri pentru lupta finală de eliberare de sub jugul fascist. În ianuarie, P.C.R. a început să editeze ziarul ilegal „România liberă”, care lansa o chemare patriotică spre unirea tuturor forțelor cinstite ale țării pentru răsturnarea regimului de dictatură antonesciană și ieșirea din războiul hitlerist.

La baza rezistenței românești se afla clasa muncitoare, condusă de partidul său, în alianță cu țărănimia muncitoare. Numeroasele acțiuni de sabotaj în uzinele care lucrau pentru front, la depozitele și instalațiile militare, la

antrepozitele de cereale etc. au stîrnit îngrijorarea nu numai a Siguranței, ci și a trimișilor Gestapoului din București și alte orașe ale țării. Sustragerile muncitorilor și țăranilor de la mobilizări, concentrări și rechiziții au sporit neliniștea clicii guvernamentale antonesciene și a reprezentanților militari și civili ai Reichului. Un efect similar a avut și atitudinea tot mai fermă a unor largi cercuri de intelectuali progresiști, care se opuneau ideologiei fasciste și dezastruoaselor consecințe aduse de ea României.

În iunie P.C.R. a propus realizarea unui Front patriotic antihitlerist, care s-a constituit în toamnă. În componența lui au intrat partide și organizații de stînga, ca Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților (înființată în 1942), Madosz (Uniunea oamenilor muncii maghiari din țara noastră), Partidul Socialist-Tărănesc și altele.

În paralel, pe măsură ce Axa înregistra înfrîngere după înfrîngere pe toate teatrele de război, s-a ascuțit criza regimului antonescian. Între dictatorul de la București și cel de la Berlin au apărut fricțiuni tot mai serioase. Acest proces s-a accelerat ca urmare a creșterii stării de spirit antihitleriste în rîndurile armatei. Sub influența evenimentelor de pe fronturi, dar și a activității de clarificare și explicare a situației de către comuniști, numeroși comandanți de mari unități și doi șefi succesivi ai Marelui stat major român s-au pronunțat împotriva continuării războiului și, pe termen scurt, pentru reducerea efectivelor trimise pe front.

Partidele burgheze au ieșit, și ele, întruclivă din inerția în care se cufundaseră, încercînd să găsească o soluție care să le scutească de

colaborarea cu comuniștii și să evite tratativele cu U.R.S.S. Pe o poziție similară se situa și regele, dar ciocnirile tot mai dese cu Antonescu, care-i răpea treptat prerogativele, și teama de soarta monarhiei au determinat cercurile Palatului să accepte, din toamna anului 1943, contacte și discuții cu reprezentanții P.C.R., în vederea realizării unei acțiuni comune antihitleriste.

În toamna lui 1943, activul de bază al P.C.R., atît cel în clandestinitate, cît și cel din închisori și lagăre — în rîndurile căruia un rol deosebit de important a revenit tovarășului **Nicolae Ceaușescu** — a luat o serie de măsuri pentru întărirea unității partidului și creșterea forței sale de activizare și mobilizare a maseilor. În noiembrie, partidul a trecut la organizarea unui aparat militar propriu, pentru a face față sarcinilor tot mai mari de luptă a clasei muncitoare. Începuse, practic, pregătirea pentru marea insurecție, care avea să izbucnească peste nouă luni.

La 31 decembrie 1943, „milenerului” Reich — visat și anunțat cu atîta cruzime de Hitler — îi mai rămăseseră exact 493 de zile.

„TRĂZNETUL DIN SENIN“

Retrospectiva istorică a celor patru decenii de ascensiune a poporului român spre culmile celei mai umane dintre orînduirile cunoscute vreodată de omenire, spre edificarea societății socialiste și comuniste, înregistrează, ca pe un

28 noiembrie 1943. Conferința de la Teheran. De la stînga la dreapta: Stalin, Roosevelt și Churchill

ACTUL DEMNITĂȚII NAȚIONALE

moment crucial în destinele locuitorilor de pe aceste străvechi pământuri carpato-danubiano-pontice, declanșarea, în urmă cu patru decenii, la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, act de voință al întregii națiuni, care a deschis larg porțile viitorului măreț al României.

„Înfăptuirea actului istoric de la 23 August — subliniază secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — este rezultatul activității Partidului Comunist Român de unire a tuturor forțelor muncitorești antifasciste, de colaborare cu forțele patriotice naționale, cu reprezentanți ai armatei, inclusiv cu monarhia. Această colaborare s-a realizat pe baza luptei pentru ieșirea din războiului împotriva Uniunii Sovietice, la care România fusese împinsă de clasele reacționare și de Germania nazistă, pentru răsturnarea dictaturii militarofasciste și alăturarea la coaliția antifascistă”.

Militind cu clarviziune, eroism și cu o profundă capacitate de a mobiliza cele mai largi forțe antihitleriste, patriotice, P.C.R. a realizat în primăvara anului 1944, împreună cu Partidul Social-Democrat, Frontul Unic Muncitoresc, iar la 20 iunie același an, Blocul Național-Democrat, pe o platformă cu P.S.D., P.N.Ț., P.N.L., având între dezideratele fundamentale pe care momentul istoric le pune în fața poporului român, ieșirea din războiul hitlerist, eliberarea țării de sub dominația germană, alăturarea ei coaliției antihitleriste, înălturarea regimului antonescian, restabilirea independenței și integrității țării. Planul răsturnării dictaturii antonesciene fusese dealtfel definitivat de P.C.R. cu o săptămână mai înainte, la 13/14 iunie 1944, într-o consfătuire conspirativă cu reprezentanți ai palatului și ai armatei, când se constituie un comitet militar însărcinat să pregătească acțiunile militare necesare înfăptuirii insurecției militare armate, antifasciste și antiimperialiste.

La 23 August 1944, dată care a trecut din realitate în istorie, poporul român, sub conducerea partidului comunist, a înfăptuit actul istoric unic în anele celui de-al doilea război mondial, prin care o întreagă armată a întors armele împotriva adevăratului dușman: ocupantul hitlerist, luându-și soarta în propriile mâini. În cele opt zile ale insurecției, între 24 și 31 august 1944, armata, gărzile patriotice, masele populare au făcut dovada eroică a patriotismului și spiritului lor de jertă, eliberând regiunile centrale și sudice ale țării, capturând 56 455 militari germani, între care 14 generali, 1 421 ofițeri, 4 088 subofițeri, precum și o importantă cantitate de armament și material de război. Este cît se poate de inspirat felul cum titra editorialul despre istoricul act de la 23 August 1944 din România ziarul britanic „News Chronicle”: „Un fulger din senin.”

Importanța și consecințele covârșitoare ale actului românesc de la 23 August le-au relevat istoricii celui de-al doilea război mondial ca pe un fapt deosebit în istoria universală, care a grăbit în mod hotărît sfîrșitul celei mai mari conflagrații cunoscute vreodată de omenire, cu aproximativ 200 de zile în Europa. André Malraux, scriind despre eliberarea Parisului, releva: „În aceeași zi de 23 august 1944, în cealaltă parte a Europei, izbucnea insurecția armată la București, deschizînd drumul eliberării României de sub dominația hitleristă”. La rîndul său, Basil Liddell-Hart, reputatul istoric britanic al celui de-al doilea război mondial, aprecia că fapta istorică a poporului român de la 23 August a creat în dispozitivul german „cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern”.

Odată cu înfăptuirea insurecției de la 23 August 1944, poporul român, sub conducerea partidului comunist, și-a mobilizat toate forțele pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. Rămîn nepieritoare în hronica gloriei strămoșești faptele de arme, abnegația și devotamentul fiilor patriei, care, pe front sau în țară, în fabrici, uzine, pe ogoare, n-au precupețit nici un efort, dăruindu-și viețile, întreaga lor putere de muncă înăltului tel al victoriei antihitleriste.

Eroica armată română, poporul român, au luptat în războiul antihitlerist cu spiritul de jertfă și dăruirea izvorîte din îndreptățirea pe care însăși istoria o pune în fața lor, animați de lozinci comunistilor: „Totul pentru front, totul pentru victorie”. Eliberarea întregii țări de sub ocupația hitleristă, eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, lungul drum de lupte și jertfe au fost marcate de români printr-un uriaș efort material și uman. Pe parcursul celor 260 de zile ale războiului antihitlerist, trupele române au parcurs peste 1 000 km, au traversat 17 masive muntoase, 12 cursuri mari de apă și au eliberat 3 831 localități, dintre care 53 orașe. Au provocat inamicului pierderea a 118 000 prizonieri (dintre care aproape 60 000 în timpul celor opt zile ale insurecției) și a 19 000 morți.

EPOCA DE AUR A ISTORIEI ROMÂNEȘTI

Perioada istorică ce a urmat, inaugurată de insurecția de la 23 August 1944, a deschis pe pămîntul românesc orizonturile unei noi vieți, a înfăptuirii visului de ani al poporului, de libertate, dreptate, viață mai bună, prin revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Într-o perioadă istorică scurtă, poporul român a parcurs mai multe etape istorice, trecînd la făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate. „Puține popoare în istorie — releva tovarășul Nicolae Ceaușescu — au parcurs într-o perioadă așa de scurtă asemenea etape în dezvoltarea lor economico-socială”.

Muncind și construind cu același exemplar eroism, poporul român a trecut, în patria sa liberă, la construirea noii vieți. Au fost înlăturate exploatarea și inegalitățile de clasă, au fost puse temelile orînduirii demnității și de-

plinei afirmări a personalității umane, a fost soluționată în chip exemplar problema națională, au fost create premisele înaintării României spre epoca cea mai glorioasă din istoria sa multimilenară.

Și această epocă a venit odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., când în fruntea partidului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, fiul cel mai călit în lupte revoluționare al poporului, militantul care, printr-o cutezantă gândire și faptă politică, a dat istoriei românești contemporane dimensiunile mărețe ale prezentului socialist, omul politic de anvergură planetară, care, dedicându-se marilor cauze — realizarea dezarmării și în primul rând dezarmarea nucleară, oprirea cursei înarmărilor și înlăturarea pericolului unui holocaust racheto-nuclear, democratizarea vieții internaționale, lichidarea subdezvoltării — dă lumii perspectiva unei istorii de pace și de colaborare, de înțelegere, securitate și cooperare în mersul eroic al umanității spre progres și viață liberă, spre demnitate și prosperitate.

Ascensiunea istorică a poporului român în cei peste 18 ani de când în fruntea partidului și țării noastre se află tovarășul Nicolae Ceaușescu întrușipează realizarea idealurilor pe care înaintașii le-au nutrit pentru libertatea și demnitatea multimilenarei patrii române. Elaborate cu înaltă cutezantă și viziune revoluționară, programele de dezvoltare a României, adoptate la congresele partidului din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, prefigurează și jalonează amplul traseu istoric pe care poporul român, toți fiii patriei, români, germani, maghiari și de alte naționalități, s-au angajat spre edificarea societății socialiste, spre propășirea țării pe noi culmi de civilizație și progres. Cultura, artele, literatura intră ca părți constitutive de mare însemnătate ale civilizației românești socialiste, care se modelează sub ochii și cu munca noastră.

În acești ani, de când în fruntea țării și partidului nostru se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel dintîi președinte al tuturor românilor, România socialistă s-a afirmat în lume ca o prezență activă în lupta pentru pacea și drepturile popoarelor, la viață liberă și demnă, pentru socialism. Dinamica relațiilor externe ale României, la cota înaltă a prezentului socialist, înregistrează bilanțuri de excepție, necunoscute vreodată în istoria românească. România socialistă, în cel de-al 18-lea an al Epocii Ceaușescu, are raporturi diplomatice cu 139 state ale lumii și realizează schimburi comerciale cu 150 țări de pe toate continentele. Voința de pace și prietenie a României socialiste a fost dusă de cel mai autorizat exponent, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele republicii, în aproape 200 de vizite peste hotare, în cadrul unor itinerare istorice în țări din Europa, Africa, Asia, America Latină și America de Nord. Partidul Comunist Român întreține în prezent relații de colaborare cu 89 partide comuniste și muncitorești, 53 partide socialiste și social-democrate și 66 de partide politice de guvernămînt, organizații și mișcări de eliberare națională.

În hronicul multimilenar al poporului român, se înscriu toate aceste realități ale patriei socialiste de astăzi drept dovezi istorice indubitabile ale opțiunii sale pentru eroica angajare pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, de a-și urma neabătut conducătorul clarvăzător, Partidul Comunist Român, centrul vital al întregii națiuni socialiste, în uriașă operă de înaintare a României spre comunism.

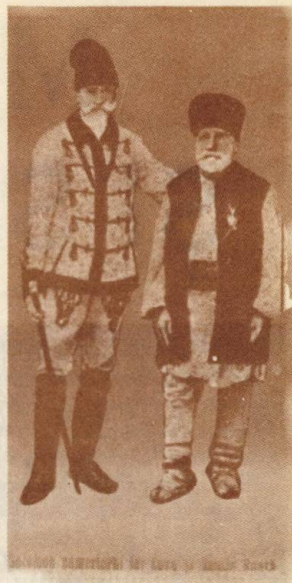

O INVITAȚIE

Această invitație la banchetul pe care corpul ofițeresc din Garnizoana București o adresa, la 24 ianuarie 1859, spre a sărbători Unirea celor două Principate, Muntenia și Moldova, sub același Domnitor, Alexandru Ioan Cuza, nu poate fi comentată. Admirăm numai deosebitul talent al celui care a așternut pe hîrtie această capodoperă grafică, datorită căreia noi cunoaștem astăzi nivelul înaltei iscusințe a graficienilor timpului, precum și neobișnuitul mijloc de informare a posterității despre armele toate ce posedă armata română încă din acea vreme.

FILĂ DE ISTORIE

Moș Solomon, camerierul lui Cuza, și Vasile Roată

Cusa Voda

Alexandre Jean 1er
Principe Regent de Roumanie
de 1859—1866

Cuza Vodă

Alexandru Ioan 1-iul
Principe Regent al României
de la 1859—1866

A mon vieil et excellent ami Constantin Négri
en souvenir de notre commune affection et de
notre commune dévouement pour le Prince;
en souvenir aussi de notre commune partici-
pation aux grands actes qui ont illustré son
règne et assuré l'avenir de la Roumanie

Baligoz de Bergine

Paris 1 mai 1874

Vechiului și minunatului meu prieten Con-
stantin Negri în amintirea afecțiunii noastre
comune și devotamentului nostru comun pen-
tru Prinț; în amintirea de asemenea a comunei
noastre participări la marile acte care au ilus-
trat domnia lui și au asigurat viitorul României

Baligoz de Bergine

Paris, 1 mai 1874

În frământările care au însoțit scurta domnie a lui Alexandru Ioan Cuza au participat alături de el și bărbați remarcabili, cum a fost acel mare om politic și patriot Costache Negri, care a luptat pentru Unire, și în țară și în afară, cu prieteni devotați ca Baligoz de Bergine, francezul prieten și țării noastre, prieten și lui Negri, prieten și admirator al marelui Alexandru Ioan Cuza, domnitor al românilor.

3 mai 1983

LIA DRACOPOL FUDULU

MĂRTURII ȘI SPOVEDANII

Mulți dintre scriitorii neamului nostru și-au publicat, în timpul vieții, date autobiografice, fie sub formă de interviuri, fie în volume, intitulate, unele *Mărturii*, altele *Sposedanii*. Toate acestea reprezintă, pentru patrimoniul nostru cultural, atestări valoroase asupra activității clasicii respective — mai ales din perioadele de începuturi ale activității lor literare.

Am ales câteva, dintre cele mai semnificative, pe care le reproducem, unele în întregime, iar cele mai multe în rezumate esențiale, făcute după tomurile întregi, publicate la vremea lor, ca, de exemplu, *O viață de om*, de Nicolae Iorga; sau *Sposedanii*, de Victor Eftimiu.

Cea mai concisă și mai originală, ca formulă de prezentare, dintre autobiografiile cunoscute este a cărturarului și patriotului George Barițiu. O găsim gravată pe capacul ceasornicului său de buzunar, de un artist al miniaturii — N. Vladica. Iată-i textul, integral:

«George Barițiu, fiu al preotului și Ana, mamă. Născut în 12/24 mai 1812, în comuna Jucul de Jos, comitatul Clujului, în Transilvania. A studiat la gimnaziul și Academia din Cluj; apoi la facultatea teologică de 4 ani din Blaj. A fost profesor de fizică tot în Blaj. A întemeiat prima școală comercială, la 1836, la Brașov. La 1838 a înființat foaia politică „Gazeta Transilvaniei”. A fost membru al Comitetului Național în 1848, cît a durat Rezelul Civil în Ungaria și Transilvania. Mai tîrziu, pe la 1863–1865, membru al Dietei la Sibiu, al Par-

**GEORGE
BARIȚIU**
(1812—1893)

lamentului imperial în Viena. Membru al Asociației literare în Transilvania (ASTRA) și al Academiei Române. Proprietar și redactor al ziarului politic „Observatorul”. Căsătorit cu Maria, născută Belisariu. Are în viață cinci copii: Victoria Juga, Jeronim, secretar la Banca Albina, Aurelia, văduvă A. Vladu, Octavia, măritată Stănescu, Maria Bonțescu. Trăiască Românismul!»

Originalul document se încheie cu semnătura artistului Vladica și cu data gravării: 17 noiembrie 1883, București.

George Barițiu — „acest mare duhovnic al neamului său” — cum l-a numit Nicolae Iorga — a fost, în anii următori, președinte al Academiei Române și a publicat lucrarea sa de bază: *Părți alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă* (3 volume). A murit la 20 aprilie 1893.

O altă autobiografie deosebită ca formă de prezentare este cea a lui Mihail Kogălniceanu. Și-a „mărturisit-o” într-o „spovedanie” rostită la Academia Română, la 1 aprilie 1891, cu ocazia jubileului acestei onorabile instituții. Vom reproduce, din cele 44 de pagini ale discursului respectiv, numai câteva fragmente referitoare la originea acestui mare om de stat și la formarea sa în școlile pe care le-a urmat:

«Eu sînt născut la Iași, la 6 septembrie 1817. Tatăl meu a fost vornicul Ilie Kogălniceanu; maica mea, Catinca, născută Stavilla. Mihail Sturza, ajuns domn al Moldovei în 1834, m-a trimis la învățătură, împreună cu fiii săi, în Franța, la Lunéville. De aici furăm luați și duși la Berlin, la sfîrșitul anului 1835. La Berlin, în timpul studenției, am publicat o broșură în limba franceză: *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des Cigains* (deci iată mărturisit debutul literar)».

Cam atît despre învățămîntul de peste hotare. Din alte surse mai aflăm însă că pe timpul cît se afla la Lunéville fusese înaintat, de către Sturza, la gradul de sublocotenent și surorile sale din Iași

MIHAIL KOGĂLNICEANU

(1817—1891)

îl felicitaseră prin scrisori. Cariera militară nu-i va surde însă. La 20 februarie 1838, îi scria „băbaci” sale:

«Mă rog să dai Măriei Sale (domnitorului Sturza), paretisul meu din miliția moldovenească. Ce să mă fac la Iași? Diac de visterie? Pentru asta nu aș fi avut nevoie să învăț în străinătate și să sufăr atîtea chinuri vreme de trii ani și jumătate».

Paretisul (demisia) n-a fost dat; sau poate că n-a fost primit, așa încît, peste câteva luni, înăru lui Mihail Kogălniceanu, venit de la studii de peste hotare, este înaintat la gradul de locotenent. Din discursul-autobiografie menționat, aflăm că, în acel an, 1838, Kogălniceanu își începuse activitatea care-l pasiona: înființează reviste literare și politice; ia parte la revoluția de la 1848; predă lecții de istorie la Universitate; scrie și tipărește cărți de istorie; sprijină alegerea domnitorului Cuza; ajunge deputat, ministru de externe, prim-ministru, președinte al Academiei Române. La 20 iulie 1891 înceta din viață, după mai bine de o jumătate de veac de activitate pusă, în primul rînd, în slujba neamului său.

ELENA VĂCĂRESCU

(1864—1947)

Poetă franceză de origine română — cum o numesc enciclopediile — Elena Văcărescu a fost cea mai autentică poetă română, deși și-a scris opera literară în franceză și în engleză. „Din interese superioare de stat, pentru evitarea unei megalomanie dăunătoare coroanei”, politi-

cienii obtuzi au silit-o să se expatrieze și, timp de aproape cinci decenii, Elena Văcărescu a trăit la Paris, unde a publicat: poezii, proză, teatru, eseuri, descrieri de călătorii. Din însemnările sale autobiografice notăm pe cea mai emoționantă:

«Adevărata mea pasiune a rămas însă țara mea. Fără cămin, fără soț, fără copii, fără avere, trăind în exil, am început să iubesc România cu o patimă care a năpădit toate clipele vieții mele și căreia, timp de peste patruzeci de ani, i-am datorat toate emoți-

ile și bucuriile mele. Începînd de la 1895 nu am mai văzut, nu am mai auzit și respirat decît pentru țara mea».

Cele mai interesante și mai voluminoase scrieri autobiografice ni le-a lăsat genia-lul Nicolae Iorga, în **O viață de om — așa cum a fost** (3 volume, 1934). Vom găsi în aceste volume și însemnări privind debutul său literar și perioadele de învățămînt. La lași, unde urmează învățămîntul liceal, își face „debutul” în literatura română: „În urfîl orelor din clasa a IV-a, mă apucasem să fac o foale proprie, pe care o trăgeam la mașină (șapirograf) și o dă-deam abonaților în schimb pentru o modestă plată în alune. Îi pusesem titlul „Ecoul ceaunului”. Dar viața creației mele a fost scurtă. Eram singurul redactor și trebuia să răspund la lecție, ceea ce devenea absorbant”. Tînărul aspirant la gloria literară este nevoit deci să-și vadă numai de învățătură, ajungînd ca, în 1889, după numai un an de cursuri la Universitate, să dea 27 de examene și să-și ia licența. Atunci avea numai 18 ani și jumătate și cunoștea bine limbile clasice, franceza, spaniola, italiana. În luna august își dă examenul de doc-

NICOLAE IORGA
(1871—1940)

torat, la Universitatea din Leipzig:

«Examenul de doctorat se făcea fără nici un fel de so-

lemnitate, cu un singur element de datină, fracul de împrumut, purtat pînă atunci de afiția, mai deștepti sau mai proști decît mine. La limba latină, profesorul a părut că-l impresionează declarația mea, care se sprijinea pe o conștiință sigură, de mult întemeiată, că mă poate întreba din orice autor și din orice loc. A deschis pe Virgil (Publius Vergilius Maro), la **Cu-lex**. Și, cu toată inițierea mea relativ nouă, traducerea, în germană, a mers destul de bine”.

Urmează după aceasta explicația pe care o dă felului cum a învățat limbile străine:

«Am continuat să învăț singur, fără a recurge la dicționar și m-am trezit știind englezește. Încercasem spaniola, la lași și o ceteam curent; aici (la Leipzig) am deprins limba portugheză; pe cea daneză mi-am însușit-o din nu știu ce memorii; am deprins suedezește pe cînd ceteam traducerile edițiilor Nilsen; în olandeză m-au introdus foarte ușor romanele sfîtosului Van Lennep».

La vîrsta de 22 de ani Nicolae Iorga era deci student la Universitatea din Leipzig și cunoștea — citit, scris, vorbit — unsprezece limbi.

In „Revista Fundațiilor”, Gala Galaction face **Mărturisiri literare** interesante din viața și activitatea sa:

«Sînt din județul Teleorman. M-am născut în vatra schitului Didești. Am învățat carte la noi în sat. Eram un copil silitor. Citeam cu drag poeziile populare ale lui Vasile Alecsandri. Cu poezia lui Eminescu m-am înfîlînit abia în clasa a patra. În 1890 eram la București, la liceul „Sfîntul Sava”, unde am fost cel dintîi la istorie și la limba latină. M-am împrietenit cu N.D. Cocea și cu Tudor Arghezi. Zece ani am stat la marginea holdelor literare. Zece ani am învățat teologie. În 1910 am scris **De la noi din Cladova; Gloria Constantinid; Lîngă apa Vodistavel; în pădurea**

GALA GALACTION
(1879—1961)

Cotoșmanei. După 1915, Constantin Stere și Ibrăileanu mi-au deschis brațele și m-au primit la „Viața Românească”. Am dus în spinare dușmănia unor oameni puternici și trufași; am cunoscut în viața mea ceasuri amare».

De unde numele de Gala Galaction? Ne-o spune chiar el, în **Mărturisirile** menționate: „Pe dosul ușii nr. 1, de la arhondaric (este vorba de Mă-năstirea Neamțu), se vede și astăzi scris cu cuiul, sau cu briceagul: „G. Galaction, 1903, 7 aug. În acel an 1903, cînd nu mai cugetam să ajung călugăr, fiindcă mă căsătorisem, mă numeam, în taină, pe mine însumi: Gala Galaction — desigur încredințat de vajnice și haotice proiecte de viitor”.

De la Ion Minulescu ne-au rămas trei surse autobiografice: volumul **Spovedanli** (1927) și volumele **Corigent la limba română** (1928) și **Nu sînt ce par a fi** (1941). Din **Spovedanli** reproducem, textual, următoarea notă autobiografică:

«Ion Minulescu s-a născut la București, în ziua de 7 ianuarie 1881. A debutat în anul 1897, în revista „Povestea vorbei”. A colaborat apoi la „Foaia pentru toți”, „Viața literară și artistică”, „Viața nouă”, „Convorbiri critice”, „Cugetul românesc”, „Viața românească”, „Lumea”, „Gîndirea”, „Contemporanul”, „Integral”, și încă multe alte reviste defuncte sau de mai puțină importanță. A condus „Revista celorl'alți”, revista „Insula” și „Flacăra”, iar cu Liviu Rebreanu, bazarul literar „Citiți-mă”. A tipărit volumele **Romanțe pentru mai tirziu** și **De vorbă cu mine în-**

ION MINULESCU

(1881—1944)

sumi (versuri); Casa cu geamuri portocalii, Măști de bronz, și Roșu, Galben și Albăstru (proză). La Teatrul Național i s-au reprezentat

piesele: Pleacă berzele, Manechinul sentimental și Alegro, ma non tropo; iar la Teatrul Regina Maria, Omul care trebuie să moară. Prepară (în 1927, cînd îi apăreau Spovedanille, n.n.): Strofe pentru elementele naturii (versuri), Cetățile nopții și Corigent la limba română (proză) și Amantul anonim (teatru).

În mărturisiri, poetul ne spune că prima sa manifestare publicistică a avut-o în clasa a șasea, cînd a făcut să apară, la Pitești, o revistă literară, „Luceafărul”. După primul număr însă, revista a murit, „fiindcă directorul liceului a prins de veste și m-a amenințat cu darea afară din școală”. Debutul real a fost însă la 27 aprilie 1897, în revista „Povestea vorbei”, cu o poezie semnată Nirvan.

În diferite articole și interviuri, ca și în unele discursuri festive, Octavian Goga — „poetul pătimirii noastre”, cum a fost numit de istoricii literari — s-a spovedit cititorilor și ascultătorilor, dînd date autobiografice și mărturisindu-și crezul literar căruia și-a dedicat întreaga-i operă:

«M-am născut într-un sat care se cheamă Rășinari, la poalele munților Carpați. Această comună reprezintă o puritate de rasă absolută: 6 000 de locuitori erau cu toții români. Părinții mei sînt intelectuali. Eu am trăit pînă la vîrsta de 9 ani la sat; am trăit însă nefiind țaran, ci un înregistrator conștient al satului. Am început să scriu foarte curînd, mi se pare pe la 9-10 ani. Primele mele poezii au fost cu caracter social, nu erotic. Am început să public la 14 ani. Primul meu volum

OCTAVIAN GOGA

(1881—1938)

de versuri a apărut la 1906. Care era crezul meu literar la acea epocă? Eu, grație structurii mele sufletești, am crezut totdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului său prin sufletul lui și se transformă într-o trîmbiță de alarmă. Primul meu volum, **Poezii**, trebuia să poarte titlul **Acasă**; e monografia unui sat. Poezia **Oltul** am scris-o înainte de a vedea Oltul. Peste cîțiva ani am văzut Oltul de aproape și mi s-a părut că am înțeles poezia mai bine și că simțeam că vine de foarte departe».

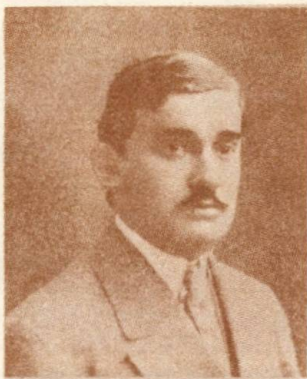
Referitor la obiceiul „spovedirii”, Goga spune într-un interviu:

«La urma urmei, fiecare om care se respectă trebuie să-și scrie memoriile».

MĂRTURII ȘI SPOVEDANII

Pentru omagierea lui Eugen Lovinescu, editura VREMEA a publicat, în anul 1942, un volum cu texte semnate de numeroși scriitori și cu o schiță autobiografică semnată: Anonymus Notarius. În cele 56 de pagini ale autobiografiei, autorul, care este Lovinescu, oferă date complete asupra vieții și activității sale de pînă atunci:

«E. Lovinescu s-a născut la 31 octombrie 1881, la Fălticeni. La școala primară și la gimnaziu a ieșit totdeauna întâiul, în condiții normale, printr-o muncă ordonată. Copilul, adolescentul, tînărul, omul matur n-a rîvnit niciodată nimic; de îndată ce a scăpat de obligațiile școlii n-a mai candidat la nimic. În vara anului 1904 Lovinescu a plecat la München și apoi la Paris, de unde s-a înapoiat în

EUGEN LOVINESCU

(1881—1943)

țară în anul 1910, cînd își trecu docența la Universitatea din București. Cea dintîi manifestare critică este o disertație asupra **Perșilor** lui Eschile, apărută în suplimentul literar al „Adevărului”, în 1904. Prin Cercul Sburătorul începe a fi un om care, din 1918, și-a luat asupra sa misiunea contestabilă a unei acțiuni literare orale, exercitată în fiecare după amiază, fără nici o excepție. În aceste condiții de bunăvoință e ușor de presupus numărul vizitatorilor ce au trecut pe dinaintea mea».

După cum mărturisește în această autobiografie, Lovinescu a fost un izolat, un retras care n-a alergat niciodată după titluri și onoruri. Așa se explică votul de 14 contra 14, înregistrat la Academia Română, atunci cînd Mihail Sadoveanu l-a propus — fără succes însă — ca să fie ales membru activ. Să reamintim că, la vremea aceea, Lovinescu avea publicate 94 de volume.

Să răsfoim volumul **Spovedanii**, al maestrului Victor Eftimiu, apărut în anul 1943 (530 de pagini):

«Eu am venit pe lume s-aduc bucurie și frumusețe. Cînd am văzut oameni care mă priveau încrunțați, sau îmi dădeau peste mîna sîngă, în palma căreia eu le ofeream inima mea, nedumirî mă întrebam: Cu ce l-am supărat eu? Eu am venit pe lume s-aduc frumusețe și bucurie. Am scris piese de teatru, am fost cronicar dramatic, regisor, director, fiindcă n-am putut fi actor. Iar actor nu m-am făcut, cred, fiindcă nu sînt destul de înalt și n-am mîinile destul de mari, destul de expresive. Am scris **Înșir-te Mărgărite**, poem dramatic, la o masă a cafenelei Vachette (din Paris, n.n.), fără nici un plan, fără nici o speranță, și l-am terminat în țară. **Înșir-te Mărgărite** a însemnat cel mai senzational debut al unui autor dramatic, la noi. N-aveam decît 21 de ani. Scriu aceasta pentru prezumțioșii poeți de azi, care vorbesc mereu de ti-

VICTOR EFTIMIU

(1889—1972)

nerețea lor, deși au trecut pragul celui de al patrulea deceniu. La această vîrstă, adică la 30 de ani, eu jucasem **Înșir-te Mărgărite**, **Akim**, **Ringala**, **Prometeu**, eram director general al teatrelor și nu mă lăudam la gazetă cu precocitatea mea, nici nu făceam pe șeful de generație, nici în numele generației nu luam de sus, peste picior, cu impertinență, pe înaintași. Am o deosebită considerație pentru oamenii care scriu romane. Romanul cere o muncă încordată, ore multe pe zi și zile multe, luni întregi. Nu cunosc sentimentul invidiei; invidiez numai pe cei care te-au întrecut».

La moartea sa (27 noiembrie 1972), deci la vîrsta de 82 de ani, Victor Eftimiu lăsa în patrimoniul literaturii noastre 128 de volume publicate (între care 56 piese de teatru), 200 000 de versuri, 1 156 de sonete, 5 000 de articole publicate în reviste și peste o mie de conferințe publice, ținute în toată țara.

ION BARBU

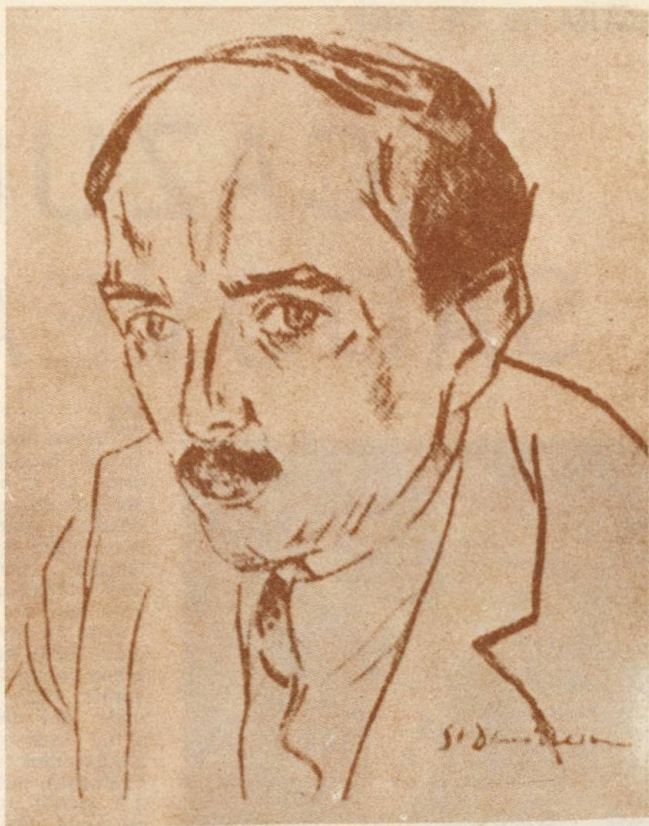
JOC SECUND

(Editura „Cultura Națională“)

Deși atunci s-au imprimat cărți de referință, precum **Baltagul**, **Priveliști**, **Paradisul suspinelor** și textele urmuze (editate de Sașa Pană), anul 1930 este asociat, aproape spontan, cu **Jocul secund**. Dar acest volum — care s-a impus ca unul din reperele fundamentale ale literaturii noastre — a fost numai **difuzat** (tirajul mare) în cursul anului 1930. Căci primele exemplare — cele din ediția de lux — apăruseră în ultimele zile ale anului 1929. Un indiciu în acest sens îl constituie faptul că, la 5 ianuarie 1930, se imprimau **două** cronici la volum, semnate de Șerban Cioculescu (în „Adevărul”) și, respectiv, de Alexandru Philippide (în „Adevărul literar și artistic”). Cum la 4 ianuarie 1930 autorul îi expedia — de la Giurgiu! — un volum prietenului său Léo Delfoss, este greu de crezut că exemplarele de lux fuseseră tipărite după 1 ianuarie...

Așadar, data de naștere a uneia din pietrele de hotar ale poeziei noastre poate fi devansată cu un an. Mai puțin cunoscut este faptul că autorul a avut intenția de a-și dubla, editorial, manifestarea poetică de una critică. În 1930, ziarul „Vreamea” anunța, în numărul de Paște, că Ion Barbu pregătește un volum de articole pentru editura „Cultura Națională”. Neapariția volumului este semnificativă; Barbu a preferat să rămână în fața cititorilor săi prin **Joc secund**, unde erau implicate și reflecțiile teoretice asupra actului artistic.

În **Notă asupra lucrărilor științifice** (publicată de Dan

Barbilian în 1940), autorul vorbea de „lichidarea din 1930 a trecutului literar (1919—1930)”. Să nu uităm că în ianuarie 1929 își trecuse doctoratul în matematici și că, într-un text din 1928 (**Poezia leneșe**), găsea nimerit să se „eschiveze” „în celălalt univers de curății și semne”. Imprimarea **Jocului secund** a fost, pentru poet, o sinucidere; dar una de care se vorbește, de atunci, fără încetare!

Caracterul de excepție al volumului a fost subliniat, încă din 1930, în cronici extrem de elogioase, semnate de Șerban Cioculescu, Alexandru Philippide (articolele citate), Alexandru Rosetti (în „Viața românească”), G. Călinescu și Pompiliu Constantinescu (ambii în „Vreamea”). În același an au apărut cronici semnate de Perpessicius, M. Sebastian, Octav Șuluțiu, Lucian Boz și alții.

Negările furibunde vor fi

publicate mai târziu, cea mai notorie fiind semnată de Eugen Ionescu în volumul **NU** (1934). Demolator fusese și „serialul” publicat de Ion I. Cantacuzino în 1932, în șapte numere consecutive din „România literară”. Tot în 1932, Const. I. Emilian se ocupa de Ion Barbu în volumul **Anarhismul poetic**. Peste ultimele două s-ar fi așternut, cu siguranță, praful uitării, dacă o „picanterie” ieșită din comun nu ar fi atras atenția asupra destinului aproape romanesac al **Jocului secund**: după ce, la 7 septembrie 1932, îi răspunsese într-un violent articol (publicat în „Calendarul”) lui Ion I. Cantacuzino, acesta și-a trimis martorii spre a-l provoca la... duel pe poetul matematician. În fața literaților, platoșa invulnerabilă a lui Ion Barbu se numește **Joc secund**.

MIRCEA SCARLAT

„CAZUL” SADOVEANU

Printre tinerii scriitori de acum opt decenii, Mihail Sadoveanu era un fruntaș. Avea în urma sa o activitate publicistică literară de aproape șapte ani. Scrierile sale — poezie și proză — apăruseră cu precădere în principalele reviste de atunci: „Viața nouă”, „Pagini literare”, „Lumea”, „Opinia”, „Revista idealistă”. Majoritatea colaborărilor la aceste reviste fuseseră semnate cu pseudonimul: M.S. Cobuz. În revista „Pagini literare” (martie—aprilie 1903) va semna cu același pseudonim și prima versiune a romanului **Frații Potcoavă**. În aprilie 1903 colaborează la „Semănătorul”, unde, din decembrie, semnează cu numele Mihail Sadoveanu cele treizeci de foiletoane ale **Șoimilor** (noua versiune a romanului **Frații Potcoavă**). Iată-l, deci, pe tânărul scriitor ajuns a fi socotit „fecundul nuvelist”, iată-l, la vârsta de numai douăzeci și patru de ani, în atenția tipăriturilor de cărți. Un foarte dibaci-editor de pe vremea aceea — G. Filip — director al editurii „Minerva”, sigur pe roadele tranzacției, încheie cu mult apreciatul Sadoveanu un contract înșelător, pentru editarea volumului **Povestiri** (200 de lei drepturi de autor) și a volumului **Șoimii** (100 de lei). Când semna acest contract, Mihail Sadoveanu era copist la Casa Școalelor și avea un salariu de 100 de lei pe lună. Mai târziu, el va mărturisi: „Nu eram cunosător în asemenea comerț, nici nu aveam un meșter mai vechi, să mă călăuzească și să mă sfătuiască” — deci s-a lăsat înșelat de numitul editor.

Volumul **Povestiri** a apărut în luna iulie 1904 și a constituit debutul editorial al lui Sadoveanu, care ne va spune, mai târziu: „Cartea, cu îngrijire tipărită și frumos prezentată cu o copertă de desenatorul V. Rolla-Piekarschi (desigur, același desenator care a făcut și copertele următoarelor trei volume), a găsit destui cumpărători, așa încît, în zece zile, domnul G. Filip mi-a arătat o față satisfăcută și a pus imediat în lucrare **Șoimii**. Tirajul prim al romanului a trecut în câteva săptămîni. La începutul toamnei tipăream o nouă ediție”. Se poate deduce deci că volumul **Șoimii** a apărut în luna august 1904. Urmează al treilea volum, **Dureri innăbușite**, apărut, poate, la sfîrșitul lunii septembrie (în octombrie 1904 îl aflăm depus la

concursul de premiere al Academiei Române). Al patrulea volum, **Crîșma lui Moș-Precu**, este în librării în luna decembrie 1904 (plus a doua ediție a **Povestirilor**).

Acel 1904 era deci, pe drept cuvînt, „Anul lui Sadoveanu”. Despre acest categoric succes ne va mărturisi maestrul, fără trufie, în volumul **Anii de ucenicie**: „Mă gîndesc că poate în acel contract oneros al începuturilor mele, deci în interesul editurii de a desface cît mai intens cărțile, s-ar afla pricina succesului meu de librărie”.

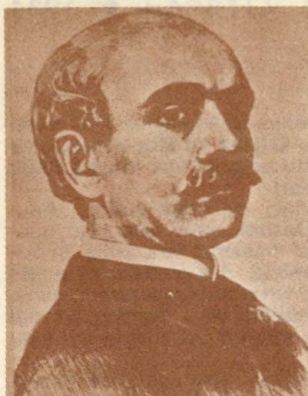
Vine și rîndul criticii să se ocupe de fecundul novelist care, în decurs de șase luni, și-a publicat patru volume. Nicolae Iorga, în „Semănătorul”, apreciind valoarea literară a acestor volume, va proclama anul 1904 ca fiind „Anul lui Sadoveanu”, iar alți critici se vor alătura părerii profesorului, recunoscînd în Mihail Sadoveanu (noua semnătură a scriitorului, începînd din 1905), un fruntaș al literaturii românești contemporane. Un singur glas este în dezacord — cel al lui H. Sanielevici („care în revista „Curentul nou”, de la Galați, m-a desființat în douăzeci de pagini”). Așa se exprimă Sadoveanu, dar critica lui Sanielevici n-a reușit să-i umbrească în nici un fel opera.

Cele patru volume apărute în 1904, ca și colaborarea intensă de la „Semănătorul”, îi pun în mare uimire și pe scriitorii români care scoteau, la Buda, „Luceafărul” (Octavian Goga, Ioan Lupăș, Al. Ciura, O.C. Tăslăuanu). Aceștia îi solicită colaborarea și Sadoveanu răspunde prompt (începînd cu nuvela **Moșneagul nostru**, apărută în numărul din ianuarie 1905).

„Anul lui Sadoveanu” va deveni, la Academia Română, „Cazul Sadoveanu”. La 31 octombrie 1904, tînărul scriitor prezintă comisiei de premiere a înaltului for volumele: **Povestiri**, **Șoimii** și **Dureri înăbușite**. Era o cutezanță a debutantului — bazată însă pe valoarea unanim recunoscută a scrierilor sale. Rezultatul: toate cele trei volume au fost premiate. Așa s-a creat „Cazul Sadoveanu”. La recomandarea pe care o face în fața comisiei de premiere, Titu Maiorescu îl apreciază astfel pe autorul scrierilor aruncate în dificila bătălie: „Răsunetul ce l-au deșteptat scrierile domnului Sadoveanu se explică fără greutate. Originalitatea autorului este puternică în concepțiune cît și în fecunditatea ei. Stilul domnului Sadoveanu este de o mare sobrietate. Concizînd la premiere, exprimăm autorului recunoștința și mulțumirea ce ne-a cauzat-o scrierile sale. Domnul Sadoveanu s-a arătat stăpîn pe un talent original izvorît din fondul propriu al țării în care s-a născut”.

Acum optzeci de ani: 1904 — „Anul lui Sadoveanu” și „Cazul Sadoveanu”. Două titluri de onoare pentru marele prozator și — mai cu seamă — pentru literatura română de la începutul secolului nostru.

I.M.

REPORTERUL VASILE ALECSANDRI

Capitala Moldovei, acum o sută și patruzeci de ani; cum ne-o închipuim și cum era în realitate? S-o vedem prin ochii „reporterului” Vasile Alecsandri, care a cunoscut-o bine, în anii începuturilor sale literare. La cererea lui Mihail Kogălniceanu, tânărul bard și dramaturg de atunci a acceptat să facă un reportaj despre Iași din 1844, pe care Kogălniceanu l-a publicat în „Calendarul pentru poporul românesc”. În descrierea sa, Vasile Alecsandri ne asigură că din orice parte ar veni un călător, ajungând la marginea Iașilor: „...i se va înfățișa, de departe, o panoramă măreață și vrednică de a lui luare aminte”, deoarece pe malurile Bahluiului și pe coastele unor dealuri mici, călătorul vede: „o adunătură curioasă de case mari ce par a fi clădite unele deasupra altora și de turnuri bisericești ce răsar printre ele ca niște catarguri înalte”. Și reporterul continuă: „Casele au început a să supune regulilor proporției, a să împodobi cu coloane, cu ferestre largi și luminoase, cu balcoane desfătate (larg deschise); au început a eși în fața ulițelor, părăsind fundul ogrăzilor; a să îngredi cu oștrețe (garduri) de lemn sau de fer. Au început, într-un cuvânt, a să ridica pe planuri elegante și plăcute ochilor”. Dar reporterul nu știe numai să laude; el vede nu numai „zidirile care formează partea evropenească a țigului”, ci și „hardughiile vechi, nalte,

strîmbe, cu păreții afumați, cu ferestre mici și chioare, cu odăile ofticoase”. Amestecînd toate aceste aspecte, Alecsandri vede în Iași „un teatru curios, decorat cu palaturi și bordee lipite împreună, actorii lui fiind lucsul și sărăcia, iar comedia ce se joacă în toată ziua pe scena lui poartă deosebite titluri, precum: Cine-i mare îi și țtare; Cine-i mic, tot nimic; Șlicul și pălăria, sau idei vechi și idei nouă” Iată, deci, că reporterul aduce vorba și despre portul ieșenilor, adăugînd: „Hainele lungi și largi au dat rînd straelor mai strîmte a Evropei; șlicul (căciula) s-a închinat dinaintea pălăriei; ciubotele roșii și galbene au dat pasul încălțămintei de vacs [...]”.

În imaginara sa călătorie, Alecsandri ia ca punct de pornire dealul Răpidea, de pe vîrfu cărui are dinaintea ochilor, în depărtare, capitala Moldovei, în dreapta și în stînga vii îmbeșugate, „iar sub picioare șoseaua ce duce spre Galați și se întinde pe șesul Bahluiului, și merge a se perde în sînul țigului”. Iată-l trecînd și pe dinaintea Socolei, „acest parc domnesc, împodobit cu un palat elegant de vară”; apoi, seminarul Socolei, care este „fabrică sfîntă de popi”. Mai departe, întîlnește ruinele Cetățuiei, unde vede „un palat cu două rînduri, gol, cu bolțile crăpate, cu ușile și ferestrele risipite — palatul lui Duca Vodă — pe care călugării l-au prefăcut în hambar”.

Judecînd orașul după ma-

halalele sale, Alecsandri îi face următoarea caracterizare: „Iași seamănă foarte mult cu un boier îmbrăcat în haine scumpe și incongiurat de țigani în zdrențe. Centrul său este așăzat pe zarea unui deal, este compus din case mari și frumoase în care domnește lucsul, cînd dimpotrivă mahalalele lui împrăștiate pe coastele aceluia deal, sînt alcătuite mai mult din bordee acoperite cu stuh, unde zace sărăcia. Capul poartă coroana și picioarele sînt goale”. Descrierea ulițelor întîlnite în investigația reporterului ne dă interesante informații și despre comerțul și industria ieșană de atunci: „O crîsmă scîrnăv, cu butelci pline de rachiu stricat; local mișav ce-ți umple sufletul de dezgust. O băcălie înghesuită de panele cu roșcove, cu măsline, cu piperi, cu căpățîni de zahăr, cu păpușele de smochine, cu mătură spînzurate în bolta dușenii; iar după dînsa un șopron de cîteva scînduri pîrlite, în care strălucește la para focului figura neagră a unui ferrar. Mai departe se ridică o cafenea grecească plină de fesuri mari, cu fustanele [...]”. Iată acum o spîțerie nemțească lipită de o tiutiuingerie arminească [...]”. Ni se vorbește apoi de un cofetar italian, de un croitor francez, de un ciubotar neamț și de un ceasornicar elvețian — ale căror firme sînt, mai toate, scrise în limba „prelucrată” franțuzească: Pottier; Confis-seur”.

În încheiere — despre noroiul ce împodobește totdeauna ulițele urbei: „Adeseori orașul are o privire venețiană, prin ulițele lui prîfăcute în canaluri mlăștinoase. Iășanul este o ființă amfibie care trăiește o jumătate din viața lui pe uscat și care înnoată în tină cealaltă jumătate [...]”.

În același Calendar, ediția din 1857, Alecsandri va adăuga cîteva rînduri referitoare la starea străzilor orașului: „Multe prefaceri s-au cercat de atunci (din 1844) în țările noastre, dar glodul lășilor nu s-a mai uscat! Răbdare; în curînd soarta îndurătoare ne va dizgloda și țara și capitala” (aluzie la vremurile bune pe care le așteptau unioniștii).

REPORTER LA FAȚA LOCULUI

Primele vapoare care au navigat pe Dunăre (începînd cu „Argus”, în 1834) erau prevăzute cu zbat-uri acționate de puterea aburului — dar și cu pinze de rezervă. Cu un astfel de vapor a călătorit Alecsandri, în toamna anului 1851, venind pe Dunăre, de la Viena („la întoarcerea mea din Englitera”). Vaporul respectiv, numit „Seceni”, a naufragiat în apropiere de portul Călărași și cu această ocazie

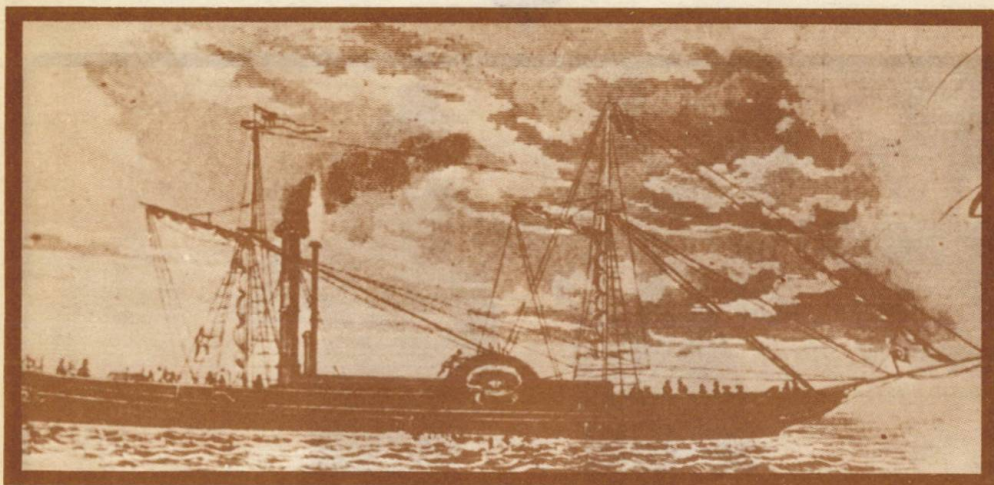
bardul s-a transformat din nou în reporter, scriînd despre cele văzute „la fața locului” — cum am spune astăzi — un reportaj detaliat, pe care l-a publicat tot în „Almanahul pentru români”, ediția 1853. Iată cîteva fragmente:

„În noaptea de la 9 noiembrie 1851, vaporul „Seceni”, al companiei LOYD, se cobora rapide pe Dunăre, între Giurgiu și Brăila [...]. Luneca deci vaporul ca un balaur de noapte, tulburînd fața Dunării sub loviturile lui și lăsînd în urmă-i o lungă coloană de fum negru și scînteii [...]. Cabinele erau ticsite de tot soiul de neamuri: români, italieni, turci, greci, evrei, ba încă și un principe indian, cu care plecasem o dată din Paris [...]. Deodată, pe la două după miezul nopții, toți călătorii se treziră spăriați într-un vuiet groaznic și o grozăvie zgîțîire a vaporului. Laițele, mesele, scaunele se răsturnară gios. Întunericul era cumplit. Cumplită și spaima tuturor, căci în vîlmășagul acela se ridicară vreo douăzeci de răgnete înfricoșate care ziceau în deosebite

limbi: Sîntem pierduți! Ce se întîmplase? Nimeni nu o putea spune; dar toți strigau laolaltă că ne-am înecat [...]. Vaporul nostru era oprit în mijlocul Dunării, ca o feară rînită, ear în zarea nopții se videă mai departe o mătăhală neagră ce fugea în susul apei”. Era un alt vapor, care se ciocnise cu „Seceni”, avăriindu-l grav, apoi încercînd să dispară în noapte. După mai multe manevre dificile, „Seceni” a putut fi adus lîngă mal și toți pasagerii — inclusiv reporterul — au fost transporați cu o barcă, pe uscat, „vaporul rămîniînd pustiu, de parea o dihanie urieșă ce și-ar fi dat duhul în valurile Dunării”. Către ziuă, „o ghiemie (șalupă) a transportat pe naufragiați la Brăila, unde am sosit seara, că era vînt bun”.

Alecsandri și-a semnat ambele reportaje cu numele întreg, deci este de presupus că a îndrăgit și acest gen de literatură și a ținut să rămînă inclus în întregirea operei sale.

ION MODURE

Vaporul „Seceni”, pe Dunăre

UN „OM REVOLTAT“

Două valori sînt fundamentale în lumea prozei lui Panait Istrati, de curînd (în 1982 și 1983) restituită circuitului nostru cultural, prin publicarea lucrărilor traduse în românește de scriitorul însuși: **sufletul și libertatea**. Acestea sînt chiar cuvintele folosite de personajele lui Istrati; iar existența lor se desfășoară întotdeauna în sensul căutării și afirmării pămîntului, riscante, dramatice a realităților morale pe care le denumesc. Nici vorbă de „feerie“, cum s-a pretins, în această proză substanțial gravă și dramatică, ale cărei virtuți așa-zis poetice au fost adesea exagerate, perică anume spre a i se estompa adevăratul caracter, născut dintr-o înaltă fervoare etică, prin care Istrati este mai apropiat, în spirit, de literatura lui Dostoievski și a descendenților lui decît de aceea a lui Gorki, deși, în mod curent, românul a fost cu acesta din urmă comparat și asociat. Nu l-a numit Romain Rolland, în prefața cele-

bră, ce avea să-i deschidă porțile unei rapide notorietăți internaționale, „un Gorki balcanic“?! Și totuși, dincolo de amănuntul de istorie literară, dar cît de semnificativ, al considerațiilor de mai tîrziu

La Nisa, în 1925,
împreună cu
George Ionescu

ale lui Istrati însuși despre Gorki, de natură să facă oricum mai rezervate astfel de situații, rămîne proba cea mai elocventă: a textului. Fiindcă nu un scriitor exotic și pitoresc, aducînd parfumurile grele și perverse ale unui Orient ispititor, a fost Panait Istrati; ci un neliniștit căutător al orizonturilor comunității și fraternității umane, un visător — crunt dezamăgit — al unei etici bazate pe iubire și adevăr. Acolo unde mulți au preferat să vadă pe făcătorul de cuvinte colorate și somnolente se află, de fapt, un creator zbuciumat și atras obsesiv de drama umană, exprimată prin înșingurare și pierderea libertății. Asemenea lui Adrian Zografi, dublul și reprezentantul scriitorului în ficțiune, Panait Istrati a resimțit intens „nevoia de a privi fără încetare în gheena sufletului omenesc“. Orientul nu e deloc un tărîm mirific: înseamnă, o spune Istrati, „țările Sfîntului Bacșis“, iar libertatea nu poate fi dobîndită aici decît într-un singur chip: printr-o cufundare în gloată, prin anularea individualității — „Îngăduitorul pămînt al Anatoliei se va întinde larg și liber înaintea ta. Da, liber, căci — orice s-ar spune despre acest pămînt absolutist turcesc — nu este altul pe care să poți trăi mai liber, cu o condiție însă: să te faci mic, să dispari în mulțime, să nu

te deosebești prin nimic de alții, să fii surd și mut... (s.n.) Atunci și numai atunci te vei strecura pretutindeni, nevădit. Porțile cele zăvorâte nu se deschid când vrei să le forțezi". Dar mai este aceasta libertate? Acestor „robi”, căci robi sînt, asemănători nisipului, li se opun teribilii răzvrătiți din proza lui Istrati — moș Anghel, Cosma, Irimia, Sotir și, mai ales, Adrian Zografi. Iar Adrian Zografi se consideră, el însuși, un „om revoltat”. Așa să fie, într-adevăr? Astăzi, formula „om revoltat” are un sens și o rezonanță speciale, impuse de eseu cu același titlu (*L'Homme revolté*, 1951) al lui Albert Camus; celebră, pare și mai puțin utilizabilă în cazul unei opere, unui scriitor „exotic”, „pitoresc” și „sentimental”, cum a fost și încă mai este socotit Panait Istrati. Dacă renunțăm însă la prejudecățile tradiționale, crescute ca un mușchi gros pe trunchiul literaturii lui Istrati și parazițiind-o pînă la deformare, vom constata, nu fără surprindere uneori, că proza „hoinarului” brăilean, a „vagabondului genial”, cum a fost adesea alintat pentru a fi, în fond, minimalizat și marginalizat în chip elogiios, reprezintă — atît în contextul literaturii române, cît și al celei europene — una dintre cele mai profunde și mai acute expresii ale problematicii artistice proprii seco-

lului nostru, apropierea de Camus devenind chiar obligatorie. „Sunt un om revoltat, nu pentru că sunt sărac, ci pentru că sunt generos” — spune Adrian Zografi. Nu e aici o expresie a sentimentalismului, ci a intensității și a adîncimii sentimentelor. Între care cel mai puternic este dorința de libertate și de manifestare fără constrîngerii a personalității. „Om care nu aderă la nimic”, pentru a folosi o formulare a creatorului său, Adrian Zografi nu este totuși un spirit anarhic: este un spirit profund moral. Pune etica mai presus de orice, sacrifică totul pentru libertate și adevăr, are, într-un mod foarte viu, conștiința responsabilității individului. Discerne, în această ordine, „neghiobia omului născut inteligent de aceea a omului născut neghiob” și crede că față de lume „cu cît ești mai dotat, cu atîta ești mai obligat”. Exaltă „bucuria de a dispune de tine însuși”, nu suportă viața „în turmă”, termen ce revine în proza lui Istrati cu o frecvență mărturisind obsesia, refuză orice, cum s-ar spune astăzi, standardizare a personalității. Spre deosebire de Chira, Chirallna sau Moș

Anghel (Povestirile lui Adrian Zografi), scrierile din ciclul *Viața lui Adrian Zografi* și îndeosebi micile romane *Casa Thuringer* și *Bloul de plasare* precizează cu o limpede, dureroasă pregnanță, natura adevărată a literaturii lui Panait Istrati. Care nu este doar o literatură avînd ca personaj central „un om revoltat”: este o literatură scrisă de „un om revoltat”. Fără iluzii, dar cu speranțe; dezamăgit, dar pasionat; suferind, singur, părăsit de toți, dar nevrînd să-și jertfească pe rugul derizoriu al intereselor și al acceptărilor conjuncturale credința lui în om ca ființă unică și liberă. Din această fervoare s-au născut cele două romane amintite, ambele veritabile mostre de „literatură politică”.

În 1984, în august, vor fi 100 de ani de la nașterea lui Panait Istrati. Cele două volume ale ediției, îngrijite de Alexandru Talex, vor fi, să sperăm, doar un fericit preludiv al cuvenitei omagieri a memoriei, personalității și operei acestui „om revoltat” împotriva nedreptății și a minciunii.

MIRCEA IORGULESCU

În 1927, la ferma Dobrești. De la stînga la dreapta: Panait Istrati (în afara grupului, cu aparatul de fotografiat în mîini), D.D. Pătrășcanu, I. Rosenthal, redactor la *Adevărul*, Mihail Sadoveanu și Gala Galaction.

O AMINTIRE DESPRE MIRCEA VULCĂNESCU

Nu e decît firesc să întîlnim oameni care ştiu mai multe decît noi. Dar a întîlni oameni care ştiu **mai bine** decît noi gîndul nostru mai adînc şi ceea ce credeam că deţinem în propriu este o experienţă uimitoare şi aproape înfricoşătoare a spiritului. Ceva neaşteptat vine să te dezvăluie şi învăluie totodată, dezarticulîndu-ţi gîndul şi prefăcîndu-l în piese detaşate, spre a reînchea, apoi, totul într-o nouă întruchipare de gîndire. A ta încă? A altcuiva?

Cei care au trăit în apropiere de gînd cu Mircea Vulcănescu au încercat această stare de spirit, în care suferinţa dezintegrării de o clipă se asociază cu bunătatea reintegrării. El ştia mai bine, aproape de fiecare dată, ce ştiai tu. Aşeza într-alt orizont lucrurile şi-ţi arăta dintr-o dată cită bogăţie **nerostită** este în gîndul tău. Cînd te trezeai, preluat cu sinele şi sinea ta de un sine mai vast, nu-ţi doreai ceva mai bun decît asistenţa permanentă a acestuia. Dar el trecea mai departe, sub alte solici-tări şi rămîneau pe bucata de aur în mînă, fără să ştii, în lipsa fratelui mai mare, cum s-o pre-faci în monedă.

Cineva dintre noi, mai tînăr şi tare ascuţit la minte, i-a dat spre citire cîteva pagini intitulate „Despre uitatul în oglindă”. Era vorba acolo despre acea stranie întîlnire cu tine însuţi, care se petrece în oglindirea fiinţei proprii şi pe care autorul acelor pagini o ilustra frumos şi adînc cu „Fragmentul” de Narcis, al lui Paul Valéry, şi cu întreaga problemă a narcisismu-lui. Mircea Vulcănescu i-a dat a doua zi o re-plică, pe trei pagini numai, dar care valorează cît un volum sau cît un tratat despre specula-ţie (de la „speculum”, oglindă).

Vulcănescu începe prin a arăta prietenului mai tînăr că ar fi fost potrivit să întreprindă uitarea în oglindă prin oglindire, în măsura în care numai prin ultima poţi înţelege pe cea dintîi. Va arăta deci ce sînt: I Oglindirea; II Ui-tarea în oglindă; şi III Orizontul cultural al oglinzii. Şi acum începe bachanala „specula-tivă”.

La secţiunea întîi, trebuie deosebit între re-flectarea în oglinzile plane şi cea în oglinzile concave şi convexe. (Ce neaşteptat gînd şi acesta! Îţi spui). În orice oglindire este vorba de un obiect fără de substanţă — sînt cuvîn-tele lui Vulcănescu — şi de o „existenţă îm-prumutată”. Dar, fireşte, oglinzile plane sînt

cele care vor ridica cele mai multe probleme, şi aci apar, în cuvintele autorului: 1) asemăna-rea, cu pierderea privilegiului dreptei şi stîngii; 2) deosebirea, cu lipsa de putere a lucrurilor în oglindă; 3) sinteza, care aduce irealitatea realului. Te-ai aştepta ca totul să se oprească aci, căci ideea s-a rotunjit. Dar gîndul de din-dărătul gîndului îl face pe Mircea Vulcănescu să vadă alte probleme născîndu-se din faptul oglinirii, iar el le enumără: apare „locul fără de loc” a ceea ce e dincolo de oglindă, se cre-ează „vederea piezişă”, se petrece o „intrare în oglindă” şi totul sfîrşeşte într-o „dublă oglin-dire”. Ce vrea să spună el cu ultimul gînd? Poate că imaginea ogindită se oglindeşte şi ea, la rîndul ei, în lucrul ce se oglindeşte... Cît despre oglindirea în oglinzile concave şi con-verse, vom reda numai ideea că există ceva ce deosebeşte imaginea lor de a celei plane, dar şi ceva care rămîne constant. Este aproape ca în topologia matematicienilor de astăzi, îţi spui. Se va fi gîndit Vulcănescu la ştiinţa aceasta abia născută pe atunci? Iar, la rîndul lor, matematicienii vor fi folosit ei exemplul deformării prin oglindire?

Acum vine secţiunea a doua, în care Vulcă-nescu va învălui gîndul prietenului mai tînăr. Dacă la oglindire era în joc obiectul fără sub-stanţă, aci, la „Uitarea în oglindă”, apare **sub-iectul** fără substanţă; aşa stă scris în paginile uimitoarei replici. Iar şi aci sînt mai multe as-pecte. Pe primul plan sînt „etapele” procesului acestuia de reflectare de sine. Vulcănescu le enumără: 1) Surprinderea în oglindă a sinelui reflectat; 2) Îndoiala, pierderea de sine (unde s-ar putea ca Vulcănescu să fi scris: în-doia-la, cu liniuţă, ca îndoire); 3) Reflexia, ca întoarcere asupra-şi; în sfîrşit 4) Narcisismul, unde se ivesc, rînd pe rînd, cu vorbele autorului: atracţia — neafiarea — persistenţa căutării de sine — nedezipirea de oglindă — adică tocmai întîmplarea lui Narcis. Abia acum prietenul tînăr îşi regăseşte problema, aci, la punctul patru din secţiunea a doua! Mai este gîndul său? Dar este oare altceva decît gîndul său, bine de tot învăluit, ca o sămînţă, în carnea fructului adevărat? Puţine replici „la obiect” am întîlnit, în rătăcirile printre argu-mente, ca replica aceasta a lui Mircea Vulcă-nescu.

Secţiunea a doua se sfîrşea cu ceva aproape incredibil: cu trecerea celor două teme —

oglinzire și uitare în oglindă — de la scara insulului la scara istoriei: uitarea în oglindă ar da tipul de metafizică subiectivă, cu Platon și Augustin, oglinzirea, pe cea obiectivă, cu Aristotel și Toma din Aquino. Iar acum, cu secțiunea a treia, intitulată „Consecințe culturale ale oglinzii”, lăgirea orizontului în care s-au ivit toate cele de mai sus este dusă până la capăt, ca sub un nou delir speculativ. Există un tip de civilizație, spune Vulcănescu, precum și de spiritualitate fără oglindă. Așa i se pare a fi protestantismul pur și simplu. Pe de altă parte, dacă intră în joc oglinda, atunci se creează pentru artist o problemă: portretul și oglinda. Dar și pentru filozof se creează de la început o problemă: cît caracter „fanic”, de arătare a lucrului, are oglinda? (În acest loc Vulcănescu se gîndește la Blaga), iar pe planul societății, „fanicul” oglinzii duce la strălucirea personală și (după cît ținem minte dintr-altă versiune a tratatului în 3 pagini), la ceea ce erau în cultura trecută „Oglinziile domnitorilor”. Să ne oprim aci? Dar Mircea Vulcănescu nu se oprește. Urmează nu mai puțin de patrusprezece „momente spirituale legate de oglindă”. Să le enumerăm, căci nici autorul nu face mai mult decît să le enumere, dintr-o răsufare.

Ca deschizîndu-se în evantaliu apar: tema oglinzii fermecate, tema „altuia”, văzut nu ca altul real, ci în irealitatea oglinzii, tema duhului, ca o altă modalitate de existență, apoi oglinzirea fără umbră („Dracula”, spune Vulcănescu în chip surprinzător), tema oglinzii care trece prin moarte, unde este citat „Orphée” de Jean Cocteau, dar și invers, tema morții care trece prin oglindă, mai departe, efectul magic al spargerii oglinzii prilejuind superstiția, ca și „virtutea cioburilor de oglindă”, pe urmă, brusc, interzicerea privirii în oglindă la călugări, odată cu „vedenia lumii ca prin oglindă”, după cuvintele Apostolului, gîndul tulburător al lui Leonardo cum că orice lucru natural este o mare oglindă, povestea lui Andersen cu regina zăpezii, iar acum la punctul 13 „vederea dracului în oglindă”; în fine, poate pentru că a fost vorba de cele drăcești, „oglinzile eficiente” a lui Arhimede, cel care dă foc corăbiilor dușmane...

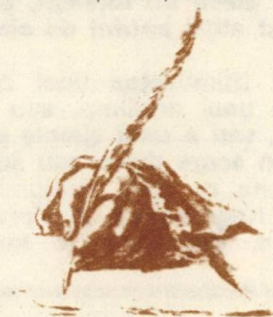
Acestea sînt gîndurile improvizate în schița de Mircea Vulcănescu, drept replică la paginile cuiva, permise în ajun, despre uitatul în oglindă. Cînd ne-a citit replica sa, adică oglinzirea în sine a gîndului altuia, îmi amintesc că am rămas tăcuți cu toții. Era ca și o stihie a naturii care trecea prin cultură.

Mircea Vulcănescu nu a lăsat opere. Multă vreme am crezut că nu era creator și direct activ pentru că era un spirit **reactiv**. Și într-adevăr, îndrăgea problemele altora, pe care-i căuta ca pe o hranitoare provocare pentru propriul său spirit. Intra în intimitate de gînd cu noi toți. Dar care-i era intimitatea proprie? Care avea să fie creație sa? Nu a lăsat nimic pe măsura sa și explicația părea să fie tocmai caracterul indirect al creativității sale. Avea nevoie de alții spre a fi el însuși. Pentru lumea

noastră românească el avea ceva din Hamann, „magul de la Nord” al secolului al XVIII-lea, afirmat ca o extraordinară prezență spirituală în Germania de atunci, prieten și critic al lui Kant, mentor al lui Herder, admirat de Goethe și Hegel, dar a cărui ediție completă, publicată abia în prima parte a veacului nostru, nu cuprinde aproape nimic care să-i redea magia. Geniile reactive nu dau opere. Dau străfulgerări ale posibilului în realul creației altora.

Dar, în cazul lui Mircea Vulcănescu mai era ceva care-i submina aproape orice creație: era neodihna gîndului creator. Te izbea, cînd îl ascultai, felul cum reaseza tot timpul gîndul obținut. Tot ce spunea el avea permanent un **rest**. Cugetul lui gîlgea, ca un izvor, și miracolul era că bolborositul acesta al ideii nu o desfigura ci, dimpotrivă, o configura tot mai bine. Puteai spune despre el așa cum spusesese istoricul italian Guicciardini despre Savonarola, că „mînuia filosofia de parcă s-ar fi născut cu el”. Dar dacă ideea se institua, se și dizolva de fiecare dată, singură sau mai degrabă prin „gîndul de dindărătul gîndului”. **Creativitatea era mai puternică decît creația.** Omul acesta nu putea da întru chipuri de gîndire stabile, pentru că fluxul creator punea totul în fluiditate. Îndărătul lucrurilor sînt temeiurile lor, iar adevărul fiecăruia, ca și al cuvîntului, se dezvaluie sub etimologia lui. E înfinit probabil că nu aș fi putut da, peste cîteva decenii, „Rostirea românească” fără lecția lui Mircea Vulcănescu. Numai că el nu se oprea la cuvinte. Pregătea, în felul lui, un dicționar etimologic pentru toate împlinirile și neîmplinirile omenității ce-i ieșeau în cale.

Operele lui complete ar fi construcțiile acestuia în lumile posibile, ca în lumea de mai sus a oglinzilor. lubea ordinea, încrengăturile, simetriile, sistemul, buna programare, aidoma celei a naturii. Făcea proiecte extraordinare. Cînd a trimis președintelui Masaryk al Cehoslovaciei, prin Elena Văcărescu, un proiect economic pentru țările Miciei înțelegeri, acela a scris ilustrei noastre compatriote despre tînărul autor al proiectului: „il a des traits de génie.” Scrisoarea există, dar zidirile închipuite și schițate de Mircea Vulcănescu nu există, căci am trăit, după vorba cronicarului, într-o țară mișcătoare și neașezată.

SCRISOARE CĂTRE CITITOR

Iubite cititorule,

Am împlinit
trei sferturi de
veac. Am tre-
cut, aşadar, de-
mult pragul bă-
trâneţii. Sînt la
mijlocul ei. Sau
poate chiar la
sfîrşitul ei?
Cine ştie? În

orice caz, simt stăruitor prezenţa
bătrâneţii printr-o cotitură sau
schimbare de ax pe care o la
lupta vieţii. Înainte mă luptam nu-
mai cu obstacolele din afară,
acum mă lupt şi cu cele dinlăun-
trul meu. Mai ales cu ele. Toate
funcţiunile vitale au început să ri-
dice capul, să se revolte, să reven-
dice odihnă, să facă demersuri
pentru a li se acorda pensionarea.

Atîta vreme cît mai trăiesc ca-
ut, însă, să le imblînzesc starea de
spirit. Le rog să-şi amine revendi-
cările pentru cînd n-oi mai fi. Este
atît de greu să renunţi la tine, la
cel de pînă acum! Şi cel de pînă
acum s-a arătat atît de incomod
cu funcţiunile sale vitale! Aş fi vrut
şi eu să-mi găsesc fericirea în ab-
sorbirea tihnită a bucuriilor vieţii,
să fiu adică un înţelept, aşa cum
au fost atîţia bătrîni de cînd e lu-
mea.

Nici frumuseţea unei călătorii,
sau a unui anotimp, sau a unui
pelsaj, sau a unei simple plimbări
sub un soare dulce sau sub lună,
nici una nu m-a mulţumit vreodată.
Negreşit că le doream cu
nesaţlu, dar, cînd le încercam,

toate mă făceau să-mi simt, apă-
sătoare, singurătatea sau, dacă
vreţi, propria inutilitate pe lume.
Nu mi-am găsit niciodată împlini-
rea decît în elaborarea de idei, în
aplicarea lor la cutare sau cutare
fenomen, şi mai cu seamă în dul-
cea tortură a exprimării lor. Fără
această tortură mă simt văduvit de
mine însumi, mă simt singur, pă-
răsit. Nu mai sînt *with Ps-yche*,
my soul, cum ar fi spus urlaşul
meu tîz Edgar Allan Poe. Regret
din adîncul inimii că mi s-a dăruit
această paslune cu care altul ar fi
făcut mult, pe cînd eu am făcut
atît de puţin. Atît de puţin...

Mai am şi o altă mare pasiune:
prietenia. Îmi iubesc prietenii. Lu-
cru uşor, fiindcă, în general, lu-
besc oamenii. Cel mai mulţi prie-
teni sînt mai tineri decît mine sau,
în orice caz, mai puţin bătrîni.
Foarte puţini — unu sau doi — au
trecut de vîrsta mea. Simt nevoia
să-l văd, uneori în jurul unui pa-
har cu vin. Dar şi fără asta mă
simt liniştit şi chiar fericit numai la
gîndul că ei există.

Iubite cititorule, sînt un om
simplu, n-am prezenţa ridicolului
de a fi „cineva”. Nu-mi place exhi-
biţionismul, şi mai cu seamă în
public. Fiecare îşi face toaleta şi
se uită în oglindă numai la el
acasă. Mi s-a cerut, însă, cu prile-
jul celor trei sferturi de veac pe
care le-am împlinit, să-mi deschid
sufletul către tine. Mi l-am des-
chis şi parcă mă simt mai bine.
Îţi mulţumesc.

EDGAR PAPU

CUVINTE, ÎN CREPUSCUL

Am însemnat, la vârsta de patruzeci și cinci de ani, într-un testament spiritual, aceste câteva reflexii, rămase într-un volum de **Eseuri**:

...Am căutat cîndva, în adolescență, un

simbol, un cuvînt care să cuprindă și să exprime Totul, adică raportul dintre gînd și lume. Un timp mai apoi, mi-am spus că această căutare e o dovadă de naivitate: mărturie de febră adolescentă. Am continuat, așadar, să trăiesc, surzînd îngăduitor căutărilor din tinerețe. Dar într-o zi — pentru mine hotărîtoare, căci abia atunci am înțeles tîlcul adînc al vieții — am cunoscut spaima și iminența morții. De atunci, pentru mine, lumea a luat un alt sens: timpul a dobîndit o nouă valoare, rosturile omenești și-au dezvăluit o nouă așezare. Cuvîntul, zadarnic căutat în adolescență, a crescut în mine ca o lumină lăuntrică: **Fericire**.

E fericirea de a-ți da seama că ai apărut pe lume ca o excepție miraculoasă, prin jocurile infinitului și ale întîmplării, privilegiat al universului din numărul nesfîrșit al sorților, care s-au amestecat în jocurile materiei, pentru a-ți da ție naștere (...)

(...Și, după o seamă de alte gînduri, încheiam):

E fericirea de a trăi genuin; de a respira; de a-ți asculta în adîncuri ritmul propriei vieți; este fericirea de a

te bucura de lume, cu toate simțurile; de a trăi în consonanță cu stelele și floarea; este fericirea de a trăi cu alți oameni; de a iubi; de a face bine; dar, în același timp, de a rămîne singur, cu ființa iubită.

E fericirea de a fi liber.

E fericirea de a **înțelege**; de a lucra; de a înfăptui și, mai ales, mai ales, de a suferi; de a trăi adînc, sfredelitor, pînă la nimicire, durerea; durerea altuia, durerea lumii, durerea ta, durerea celui înlănțuit cu vină și fără vină; durerea celui oropsit, celui căzut; celui bolnav, celui chinuit de remușcări.

E fericirea de a ține fruntea sus și a căuta înspre stele; e fericirea de a încerca să te cunoști pe tine.

E fericirea de a te simți muritor, de a ști că ești o undă trecătoare printre undele lumii și de a putea răsfrînge, în clipa fugară a propriei vieți, ceva din perindările nesfîrșite ale lucrurilor cerești, pămîntești și omenești.

*

...Acum, în pragul vîrstei de optzeci de ani, după alte și alte trăiri, cutremurătoare, înțeleg să recunosc înțelepciunea acceptării împăcate a morții — pierdere a ființei în risipirea materiei — prin stăpînirea dramei supreme a Spaimei, aducînd, totuși, acestei atitudini, un corectiv: adevărata suferință a vieții nu este, în credința mea actuală, moartea personală (în general, suportată de om fără știre), ci dispariția ființei celei mai iubite, căreia îi culegi ultimele mărturii ale vieții: ultimul cuvînt, ultima bătaie a inimii, ultima privire, ultimul suspin.

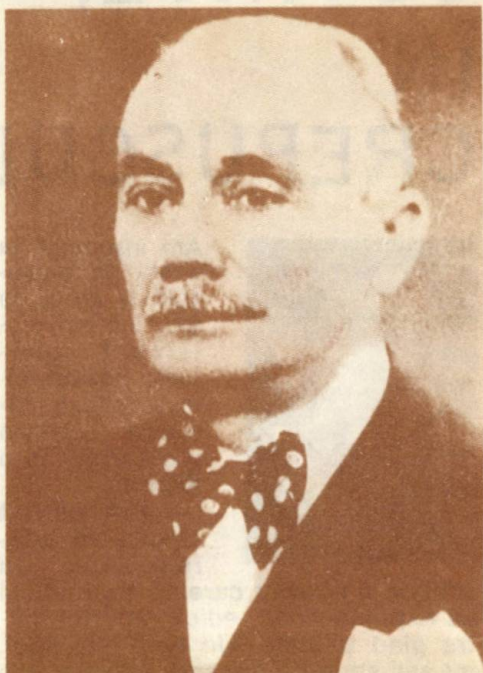
Pentru unele formații sufletești, această durere disociază, pentru tot restul existenței, armonia interioară a propriei făpturi, cu alte cuvinte: adiacența la lume și echilibrul lăuntric.

Ființa își pierde, astfel, pentru totdeauna, puțința de a trăi marea liniște, pe care grecii o numeau **Eut-hymie** și pe care noi o numim **Seninătate**: împlinire supremă a vieții, în spirit.

CENTENAR

În 1984, G.T. Niculescu Varone — pe care, împreună cu Marin Preda, l-am întâlnit prin 1943, ajutându-l în treburile secretariatului general pe Mihail Celarianu, președinte fiind Victor Eftimiu, la Societatea Scriitorilor Români din fosta stradă general Berthelot — va fi intrat în cel de al 100-lea an al vieții. După Ștefănescu Est (cu care, dealtfel, purta corespondență) — care s-a stins tocmai când împlinise 99 de ani — este, pe cîte știu, cel mai vîrstnic scriitor al țării. Am stat de vorbă cu el zilele trecute și, între altele, m-a invitat: „Să treci să mă vezi, fiindcă ultima oară, prin ianuarie 1983, cînd ai fost la mine cu Gh. Catană, eram bolnav. Acum sînt bine, dar încă nu pot merge ca înainte, după fractura piciorului, suferită anul trecut. Mi-a cumpărat tovarășa mea un... cărucior, să mă plimbe prin parc, dar nu mă simt bine în el, mai degrabă am să exerseze eu, folosindu-mă de un baston...”

Dar ce-a scris G.T. Niculescu Varone? Reamintesc pe scurt, fiindcă neîndoielnic și istoricii literari au uitat. Între altele, trei ediții din volumul de schițe „Printre străini” — 1914. Au urmat volumele: „De închiriat camere mobilate” — 1914; „Singur” — 1915; „Cartea inimii” — 1916; „Spovedania unui singuratec” — 1917; „Note despre artă” — 1917; „Povestea unui orfan” — 1920; „Vraja iubirii” — 1924; „Strigăt de alarmă”, Paris — 1928. Cele mai multe din volumele amintite au apărut în prestigioasa bibliotecă „Minerva” de pe vremuri. Lucrînd ca slujbaş în cadrul fostului minister al geologiei, Varone a putut străbate îndeosebi satele țării, de la un capăt la altul, documentîndu-

du-se cu migală și răbdare. Căci Varone este socotit de către specialiști (de curînd I.C. Chițimia a scris rînduri elogioase despre el în revista „Limba română”) unul din promotorii lucrărilor consacrate jocului și portului românesc din diferite zone ale țării, al costumelor noastre naționale, al modelelor de cusături românești, colecționării strigăturilor de la horă.

Volumul „Jocuri românești necunoscute”, apărut în 1930, a fost încununat cu Premiul Național al Academiei (raportor O. Densușianu.)

Iar despre „Dicționarul jocurilor populare românești” (o ediție, în colaborare cu soția sa, Elena Costache Găinariu, reapărut și în 1979) au scris elogios, între alții, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, N. Cartoian.

Să-i urăm celui mai vîrstnic coleg din țară să intre victorios în centenar!

AL. RAICU

**PETRE PASCU —
75 DE ANI**
**Rondelul
clematitei**

*E învoaltă. E din catifea.
Roua multă-i gîlgîie-n petale.
Într-un alb veșmînt hindus, sadea,
Mă prostern în fața dumisale.*

*Cu tăcut un sunet de paftale,
Clematita-n vîrful ei, cu stea,
E învoaltă. E din catifea.
Roua multă-i gîlgîie-n petale.*

*Somnul să nu i-l scurtez, cumva,
Somn cu vise numai trufandale,
Tot venind, tiptil, în moi sandale.
Lîngă ea pe veci să fiu
aș vrea —
E învoaltă. E din catifea.*

**VLAICU BÂRNA —
70 DE ANI**
**Culegătorul
de bureți**

*Culegătorul de bureți
vine dimineața prin iarba
încă posedată de rouă
și sigur pe sine intră-n pădure
ca-ntr-o haină nouă.*

*Surprins, mierlele,
nu mai au timpul să zboare,
nici să-și înceapă concertul
de fluierătoare.*

*Ele privesc și ascultă
într-o sărbătorească tăcere
pașii ce calcă frunze uscate
și tîrși.
pașii celui ce culege
bureții semănați de agatîrși.*

THEODOR AMAN: „Pe malul lacului Herăstrău”

AMINTIRI DESPRE BUNICUL MEU

Vasile Voiculescu — două inițiale care, pe coperta poeziilor sale, sînt ca două aripi de condor.

Vasile Voiculescu — un nume care pentru unii evocă scriitorul, poetul, prozatorul, dramaturgul. Pentru alții — medicul modest și plin de dăruire, pentru mine — bunicul și, ca și pentru cei mai mulți — Omul.

Am făcut primii pași în casa bătrînească a bunicului, pe o stradă străjuită de tei bătrîni și amintiri.

Casa — parcă trăindu-și și ea „suvenirele” — anunța urmașilor pe cel ce o locuise, Mihail Kogălniceanu.

O soartă, un destin au făcut ca urmașul marelui literat și om de stat să fie tot un mare erudit.

Retrăiesc aproape nealterată senzația avută la prima vedere a bunicului. Era bătrînul cu barbă albă și sălbatică, de care spun legende și cărțile vechi că făurise lumea, era un sfînt care emana în jurul lui atîta personalitate, atîta putere mocnită și atîta liniște, încît mă simțeam strivită și, în același timp, ocrotită.

Parcă văd ochii ca abanosul. Cine putea să înțeleagă ce spuneau? O privire sinceră, inteligentă, puțin iscoditoare. Dinții albi, sclipitori — un miracol. O figură uscățivă — nasul, dăltuit în marmură, de sub o frunte înaltă, împodobită cu plete albe.

Plin de tabieturi, respectate cu sfințenie; parcă îl văd diminețile, în biroul lui, făcînd exerciții ciudate, pe care mult mai tîrziu le-am deslușit. Erau o adevărată știință — yoga.

Mă întorc cu 16 ani în urmă — intru în biroul lui, în care nu se făcea focul niciodată. Îi plăcea să doarmă ca un ascet.

Rămîn pierdută în fața marelui cărții — da, marelui cărții, a uriașei biblioteci care înconjură camera din pămînt pînă în ceruri.

Cred că din ziua aceea, marea mea pasiune sînt cărțile.

Am răsfoit ani, cu sufletul la gură, cărți de artă, ale căror poze mă fascinau, cărți cu note

pe care nu le înțelegeam. Bunicul mă liniștea spunîndu-mi că voi avea timp să le citesc pînă îmi va crește o barbă albă ca a lui...

Biroul, cam în neorînduială, era plin cu petale uscate de trandafir — floare iubită de bunic — pe care nu se îndura să le arunce. De o rară bunătate și sensibilitate sufletească, iubea oamenii, natura, animalele.

Îmi aduc aminte de frigul care mă izbea dimineata în camera lui. Geamul — spart, nu se punea la loc, căci acolo își întinsese o azurie plasă un biet păianjen. Poate ani a stat așa, pînă cînd micul chiriaș s-o fi hotărît să moară.

Nu-i plăcea să fie lăudat și mama îmi povestea, pe ascuns, cîte făcuse bunicul în viață, cum plecase pe front, bolnav de tifos, să îngrijească alți bolnavi, cum mergea nopțile pe drumuri de țară și se oprea ca un adevărat mag la cîte o casuță sărăcăcioasă, îngrijind bolnavii, dîndu-le medicamente gratuit.

Ce plimbări de neuitat am făcut împreună!

Parcurile înverzite de lîngă biserica Sf. Elefterie poartă și acum imprimate două perechi de pași — una mare și una mică, nesigură.

Nici o enciclopedie și nici o carte de artă nu m-ar fi făcut să înțeleg mai bine minunățiile bisericilor, monumentelor, muzeelor de la Mîtropolie, Antim, Bucur decît el.

Dar anii au trecut cum trece și copilăria fericită. Bunicul era acum un bătrîn slab, bolnav, dar tot așa de dîrz și demn. Obosit, cu însemnele vremii adînc gravate pe față, va pleca și plecarea lui o suprapun, nu știu de ce, pe o imagine din cărți.

„Cît mă pot descoperi eu însumi înapoi, aproape dîncolo de orizontul amintirii, mă văd un copilăș stînd singur într-o poiană cu flori sălbatice, la marginea unei gîrle... Nu e nici poezie, nici proză... E adevărul...”

Stau pe un mal cu flori și mă uit în zare

Și simt și acum fericirea acelei singurătăți copilărești, plină de o mare, de o nespusă, aș zice de o mistică așteptare. Așteptam de atunci ceva ce aștept și acum, ceva care să-mi împlinească un dor nehotărît și așteptam cu siguranță, atunci, că va veni... Mă simțeam, mă credeam predestinat. Mi se spunea că m-am născut cu căiță în cap, că voi avea noroc.

Mama mă adora, surorile mă iubeau, pentru toți eram o minune" (V. Voiculescu — „Confesiunea unui scriitor și medic”).

Pentru mine, nepoată, aceste rînduri sînt ca dezlegarea unei taine. Cu mintea și cu sufletul de acum găsesc că acest fragment de confesiune este Voiculescu întreg, cu viața sa ce a urmat, cu acea învăluire de fapte bune, de blîndețe amestecată cu dirzenie. Acea așteptare a asceților care trec neatinși pe lîngă mărunțișurile vieții, fără însă a neglija omul — viața însăși.

Este foarte greu să încerci să fii măcar neplictisitor cînd vorbești de Voiculescu. Nu am nicidecum competența unor mari critici care i-au cercetat opera, nu am nici experiența anilor petrecuți de cei fericiți lîngă el, dar amintirile care mi-au rămas sînt, și acum, atît de puternice și vii, încît, fără să exagerez, re trăiesc senzații nealterate. Bunătatea, blîndețea lui Voiculescu, de care s-a vorbit atîta, par aproape neverosimile în epoca în care a trăit, epocă de adînci schimbări: războaie, mașinism.

Nu știu dacă vi s-a întîmplat să simțiți sufletul unui om din figură. Bunătatea lui Voiculescu se simțea, se vedea, emana.

Neavînd nicidecum o figură de „bonhomme”, ci mai degrabă o figură dirză, dar liniștită! Cu acel calm intens, caracteristic oamenilor buni, oamenilor care cred în ceva. Dimineată de dimineată alergam în patul lui, de cum deschideam ochii.

Parcă îl văd în camera care mirosea a cărți vechi și flori uscate, cu veșnicul ciot de creion scriind ceva pe calendarul de bucatărie al bunicii (nu scria decît cu cioturi de creioane și pe orice fel de hîrtie).

Care poate fi fericirea mai mare pentru o fetiță de 5 ani, care în loc să asculte povești cu Harap-Alb sau Scufița Roșie ascultă amintirile lui Voiculescu? Amintiri raportate bineînțeles la vîrsta ascultătorului. De aceea sînt foarte puține, repetate și pline de gingășie.

Într-o primăvară timpurie gerul a ucis vreo 200 de rîndurile și, chiar bătrîn fiind, parcă mai păstra ceva din tristețea de-atunci... Dile (căci așa îl strigau) a luat cu pioșenie și dragoste fiecare rîndunică, îngropînd-o cu tot ritualul. La acea vîrstă fragedă își dăduse deja seama de ciclul vieții și al morții.

Pe gorganii Buzăului era un neobosit căutător de comori. Nu era avid de ele, le căuta mai mult ca un arheolog mititel. Era înnebunit de întîmplarea copilului care găsise „coiful de aur dacic”. Mai tîrziu, povestea că a continuat să rămînă convins că va găsi odată și odată o comoară a Manciului.

Îmi amintesc cum mergem, în unele dimineți pe la bolnavi mai bătrîni, mai necăjiți.

Știu că plecam întotdeauna impresionată de recunoștința ce i-o arătau aceștia, înțelegeam că nu lua bani și că, de cele mai multe ori, aducea el medicamentele.

Avea pentru fiecare o vorbă bună și un sfat prețios.

„Din punct de vedere etnic, noi trăim în folclor”, spunea Voiculescu.

„Toată forța imaginației și creației s-a adunat în acest material folcloric. În el noi ne descoperim, ne conturăm așa cum sîntem, mici sau mari, leneși sau energici, trîndavi sau activi”. Fiindcă vreau să mă rezum numai la ceea ce-mi amintesc, pot spune că la acea vîrstă fragedă nu știam ce e folclorul și ce reprezintă el pentru Voiculescu.

Tot ce pot spune este că primele poezii învățate de mine de la el au fost niște minunate colinde și urări, din care parcă-mi mai răsună în minte și acum:

„Aho, aho copii și frați
Stați puțin și nu mînați!”...

Citind pe nerăsuflăte „Povestirile”, mi-am dat seama că multe din urările și obiceiurile întîlnite îmi fuseseră odată, demult, povestite. Ce aș mai putea spune, că umbra exagerat de modest îmbrăcat, că mîncă la masă cu femeia care spăla rufe, că avea un șoricel pentru care se certa cu toată lumea, că dorea să fie lăsat în pace, că era ca un sfînt, blînd, că...

DANIELA DEFOUR

ROMEO COSMOVICI: „Mestecăniș”

ALEXANDRU PALEOLOGU

DOCTORUL VOICULESCU

...vino de mă vezi
Pin'nu s-astern pe mine solemnele săpezi!
(Sonetul CLXXVI)

Prima oară l-am văzut în 1937, nu în carne și oase, ci în portretul pe care i l-a făcut Maria Pillat, reprodus mai târziu la pagina 798 în *Istoria literaturii române* a lui Călinescu. Era în expoziția artistei, din sala „Ileana”, la primul etaj al librăriei „Cartea Românească”, clădire distrusă de bombardamentul german din august 1944, pe locul unde se află azi „Romarta copiilor”. Știam sau nu știam cine e bărbatul acela cu barbă brună și brațele încrucișate, rezemat de cerceveaua unei ferestre prin care se vedeau, pe o colină dominată de turla unei biserici, într-o atmosferă extraordinară de luminoasă, acoperișuri, case, pomi desfrunziți? Normal era să știu cine e, aveam 18 ani și eram la curent cu literatura; îmi amintesc, totuși, că tatăl meu mi-a atras luarea aminte: „Uite, ăsta e doctorul Voiculescu, un mare poet și un om minunat, un fel de sfinț”. Un guler mare, alb, răsfrânt peste o haină cafenie, dădea acestui chip ușor angulos și de o virilă frumusețe, cu ochi lucizi și implacabili, oarecum un aer de epocă elizabetană, o înfățișare de poet sau poate de ilustru ostaș („*Poeții sînt astăzi eroii omenirii*”, avea să spună, mult mai târziu, doctorul Voiculescu, în unul din multele versuri memorabile din *Sonete*). Nu știu dacă portretul oferea cumva și puțința de a fi luat drept imaginea unui sfinț; mie nu mi s-a părut, dar e drept că avem în genere despre figurile de sfinți niște reprezentări foarte convenționale.

Nu am mai văzut de atunci acel portret niciodată, decît în reproducere. Mi-a rămas în amintire ca o capodoperă. Pe cît îmi amintesc, e un tablou în acuarală, însă de dimensiuni neobișnuite de mari pentru atare tehnică, și, cu toată transparența și fluiditatea acvarelui, avînd totuși parcă o soliditate, o aparentă consistență, pe care o dă probabil aerul impunător al modelului.

Citindu-i apoi volumele de poezii pe care le-am găsit în biblioteca de acasă, *Poeme cu ingeri*, *Destin* și *Urcuș*, nu am rămas deloc cu impresia că ar fi un mare poet, cum îmi zisese tata. Dar, din tot ce am putut afla despre el am înțeles, mai târziu, că era un om de mare cultură și mai ales un om într-adevăr atît de minunat, atît de bun și de inteligent, încît asta

nu mai era o simplă trăsătură de caracter, ci ținea de un har superior, ceva de esența creației, ca și poezia, ca și sfințenia. Lucrul acesta l-am înțeles mult mai târziu. Viața și marile cărți ale lumii m-au făcut să știu că adevărata bunătate, cu zîmbetul ei tolerant și perspicace, cu răbdarea ei, imensă dar nu nesfîrșită, e totdeauna genială și puternică, orice ar crede cinicii și așa-zii oameni „tari”, adică slăbănogii sufletești. Matriona, cea căreia i se ia totul, care lasă să i se ia totul, rămîne ființa tare și biruitoare. Am mai aflat și că blindul doctor Voiculescu, tămăduitorul fără onorarii, alinătorul, era capabil uneori de indignări sublime, de minii auguste, intratabile.

Cultura lui imensă, asimilată profund în opera lui țîrzie, e azi evidentă pentru toată lumea, dar în trecut nu i-o cunoșteau decît puțini. Nimic nu-i era mai străin decît ostentația și fala. Cu el s-a întîmplat un miracol: a devenit la 70 de ani un mare poet, un poet genial în cel mai strict înțeles al cuvîntului. Orice s-ar spune, înainte nu fusese decît un poet minor. Această bruscă transmutație nu a fost posibilă, desigur, fără lentele acumulări interioare ale culturii și ale unei vieți absolut exemplare, realmente sanctifiante. Dealtfel, fenomenul nu a fost de fapt chiar așa de abrupt; din poemele culturale cu trei-patru ani *Sonetele* se presimte iminența erupției acestora. Căci, oricum, erupție a fost, izbucnire năvalnică, total schimbătoare a priveliștilor și simțirilor de pînă atunci. E frapant cum, într-o ordine calendaristică diferită, la început, de cea a numerotării primelor sonete, datarea lor se succede vertiginos, irezistibil; joi 2 decembrie 1954, vineri 3 decembrie, sîmbătă 4 decembrie, duminică 5 decembrie, și așa mai departe, zilnic (o dată două în aceeași zi, marți 9 august 1955), apoi la intervale de două pînă la 7—8 zile, uneori și mai rar, apoi iarăși zilnic, altele dateate doar „decembrie 1956”, altele nedatate, dar mergînd toate în același flux continuu, vreme de trei ani și jumătate, pînă la sonetele CCXLIII și CCXLIV, compuse amîndouă în 20 și 21 iulie 1958, cînd ciclul se curmă tot așa de brusc cum începuse, acum însă și brutal, printr-o eufemistic numită „eroare judiciară”.

Mai în adîncime gîndite lucrurile, martiriul lui V. Voiculescu și sfîrșitul lui în distrugere trupească și în totală privațiune de orice bunuri și mîngîieri pămîntești a tînut probabil de o fatalitate misterioasă, a fost poate cumpulit preț a ceea ce spune în sonetul CCXXIV: „*Ți-am făurit o'naltă și grea demiurgie*”. Este ceva demonic în incandescența aproape de nesuportat a *Sonetelor*, o sfidătoare rivalitate cu divinitatea. *Sonetele* doctorului Voiculescu, imitate după ale lui Shakespeare, deși au, în adevăr, forma și chiar sunetul aceluia, sînt în fond nu atît o *Imitatio Shakespeari*, cît o *Imitatio Dei*. Poetul își arogă o colosală, orgolioasă conștiință de sine, cu ilimitate puteri transfiguratoare și cu o tot atît de uriașă putere a umilinței și autoflagelării. Erotica lui atinge cosmogeneza, fără a pierde nici o clipă concretul carnal. Doctorul Voiculescu restau-

Vasile Voiculescu împreună cu nepoata sa Daniela

rează în deplinele ei drepturi virtutea crea-
toare a **Imitației** (sau, dacă termenul indis-
pune, a „emulației”). Imitarea modelelor su-
preme a fost totdeauna și rămâne testul de-
clanșator al adevăratei vocații creatoare, con-
trar meschinei prejudecăți a „originalității”. Să
nu confundăm noțiuni aparent învecinate:
pasta, de pildă, e un exercițiu de atelier, va-
labil ca atare; contrafacerea, mai mult sau mai
puțin dibace, nu e decât o industrie improbă și
vană. Dar imitația, opțiune conștientă în ordi-
nea valorilor, merge în competiție cu modelul,
dar pe o traiectorie proprie și inconfundabilă,
cum atât de izbitor este cazul la doctorul Voi-
culescu. Competiția cu un mare model nu e
lipsă de măsură, ci dă tocmai măsura vocației.
Un artist autentic își alege modelul într-un
plan al absolutului, fără evaluări pragmatice în
privința șanselor. Unul care-și propune un
model mijlociu cu gândul că-i va fi mai lesne
să-l egaleze sau să-l întrecă, poate eventual
izbuti, dar artist nu e. În ordinea aceasta mo-
destia nu e o virtute, ci mai degrabă o formă a
imposturii. Bineînțeles, e important să-ți cu-
noști limitele, iar un artist veritabil și le cu-
noaște, măcar cu aproximație, dar confrun-
ta cu modelul, pătrunderea în tainele geni-
ului provoacă niște metabolisme sporitoare.

Imitându-l pe Shakespeare, doctorul Voicu-

lescu s-a contaminat cu geniul; ca urmare, a
dat o proprie operă genială, de sine stătă-
toare. Dar, în această operă, geniul l-a ispitit
la înfruntarea lui Dumnezeu, pe care toată
viața îl slujise cu credință și supunere. Ca și
Prometeu, a fost pedepsit. Pedepsit pe lumea
aceasta, poate pentru a fi absolvit pe cealaltă.

Pe alte căi m-a dus și pe mine soarta prin
aceleași locuri de pedeapsă, unde mi-a fost
dat să-l întâlnesc pe doctorul Voiculescu pînă
nu era prea tîrziu. Ne-am nimerit împreună cî-
teva ore în una din cabinele metalice etanșe,
ale unei mașini speciale, în care eram băgați
cîte doi. În întuneric, cu boccelele pe ge-
nunchi, băgați unul în altul la strîmtoare, am
stat mult de vorbă în șoaptă. Mașina a stațio-
nat îndelung pînă să pornească spre locul de
destinație. Din timp în timp se auzeau bo-
canci, cizme, comenzi scurte: pe rînd, mai
erau introduși și alții în cabine. În tot acest
timp, cu unele întreruperi (datorate, pe cît se
părea, intervenției purtătorilor de cizme), se
făcea auzit un glas de femeie tînră, „care
cînta, plîngea, cînta iar, ca un fel de litanie:
„Rodilica mami!... fetița mami!... iubita ma-
mii!...”. Din cînd în cînd și rîdea, un ris ciudat.
Purtătorii de cizme renunțaseră, probabil, să o
mai oprească.

Așa l-am cunoscut pe doctorul Voiculescu.

BLOC- NOTES

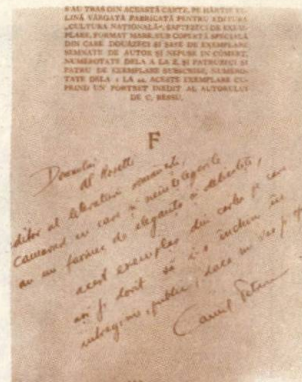
Pe Camil Petrescu l-am cunoscut prin Al. Rosetti, în aprilie 1951, ca numai la cîteva săptămîni după aceea să-l însoţesc împreună cu editorul şi marele său prieten, acelaşi Al. Rosetti, într-o documentare pe Valea Prahovei, Goleşti, Braşov, cu un popas mai lung la Cîmpulung Muscel. Începuse elaborarea romanului *Un om între oameni*, şi vroia să revadă locuri, peisaje, figuri de ţărani, unul din itinerariile revoluţionarilor de la 1848. Apropierea s-a produs dintr-un început şi a durat pînă la sfîrşitul vieţii sale.

Pentru Al. Rosetti avea sentimente cu totul aparte: stimă faţă de savantul şi editorul de excepţie, devotament şi afecţiune netulburate de-a lungul a peste două decenii. O mărturie o constituie şi dedicaţiile scrise în fruntea cărţilor sale, oferite printre cei dintîi lui Al. Rosetti, care mi le-a dăruit cu o rară nobleţe, ca

dealtfel şi alte numeroase documente manuscrise privitoare la prodigioasa sa activitate şi la relaţiile cu unii scriitori, deveniţi azi clasici ai literaturii noastre (G. Călinescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga etc.).

Către sfîrşitul lunii martie 1957, eram cu Al. Rosetti în Băneasa. Camil Petrescu aflase că, într-un răgaz de sărbătoare, plecasem din Bucureşti pentru cîteva ore. Îl revăd cum îşi agita braţele la intrarea în pădure, dorind cu bucurie tinerească să ne prelungim plimbarea. Camil a rupt dintr-un lăstăriş o creangă subţire, ca mai tot

timpul să-şi sublinieze cu ea cuvintele rostite precipitat. Care dintre noi puteam bănui scadenţa atît de apropiată, cînd eram înconjuraţi de exuberanţa naturii, şi ne-am privit încrezători în anotimpurile viitoare?

În 1984, Camil ar fi împlinit nouăzeci de ani, vîrstă la care îl mai puteam avea alături, încredinîndu-ne tot într-o primăvară:

*Eu sunt dintre acei
Cu ochi halucinaţi şi
mistuiţi lăuntric,
Cu sufletul mareţ
Căci am văzut idei.*

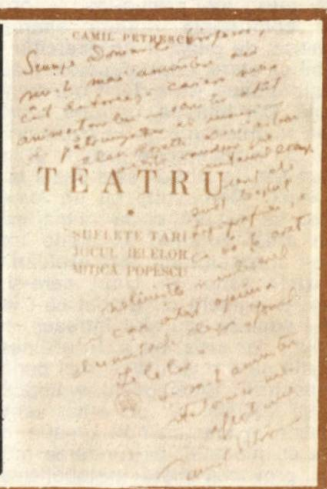
LIVIU CĂLIN

*pentru Liviu Călin
comentarii, studii al scrisului
memoriului nostru prieten Camil
Petrescu, cu dragoste
Pne., 20 oct. 1977*

ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE

INTÂIA NOAPTE DE RĂZBOIU

TOMUL I

CONTINENTE PIERDUTE

Tot mai rar îmi aduc aminte, ca de lucruri pierdute pentru totdeauna, de acele vaste — poate prea vaste — poeme, sincere și violente, ca pietrele azvîrlite pe gura vulcanului, începute înainte de a împlini douăzeci și cinci de ani, neterminate nicio dată.

Poemul despre închisoarea Văcărești:

**Am cunoscut în aceeași zi și asasinii și
judecătorii**

Iar pe aceștia din urmă l-am urît mai mult...

În acest poem se afla pasajul — psalmul negru — devenit motto la „Cîntec de revoltă, de dragoste și moarte”:

Totul mă chinula atunci...

În adevăr, totul mă chinuia atunci, și nu știu dacă, mai târziu, ceva m-a chinuit mai puțin.

Apoi, poemul închinat Ploieștilor:

Te-am văzut din nou duminică seara, oraș în care

m-am născut, oraș al copilăriei mele

Erai mai mare și mai urît...

care urma să treacă prin foc și sabie — prin focul și sabia poeziei — tot ceea ce pe străzile lui îmi rănise retina și sufletul, comisari, prostituate, negustori, profesori mediocri, canalii de toate felurile, cucoane din lumea bună ce-și închipuiau că au atins culmea rafinamentului citind „Le disciple” de Paul Bourget. Cîndva, descoperind paginile pe care îl începusem, l-am dus pînă la capăt, dar, din păcate, prea discursiv. Doar la sfîrșit mă ridicam, ca un cumplit profet, vestind bietului oraș ce avu-se nefericirea de a mă vedea născîndu-mă între zidurile lui, soarta Sodomei.

Aș fi putut să le scriu. Multe aș fi putut să scriu pînă la douăzeci și cinci de ani, cînd aripa de Condor a istoriei, cu o violentă filfiire, mi-a schimbat drumul.

COLINDA POPULARĂ TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ

Între textele ceremoniale tradiționale românești, textul colindei ocupă un loc de excepție. Integrat unui ceremonial complex, la a cărui desfășurare era atrasă întreaga activitate a satului tradițional, colindatul este legat de sărbătorile de iarnă, sărbători care au momente marcate în desfășurare în perioada 24 decembrie și 6 ianuarie.

Anul Nou, moment important de trecere, cu valoare de **festum incipium**, a concentrat rituri și ceremoniale care urmau să protejeze comunitatea de orice fel de influențe malefice, care se puteau dezlanțui în momentul trecerii spre ordinea noului an. Aceste rituri și ceremoniale urmau să creeze un cadru propice dezvoltării comunitare, atragerii fericirii și belșugului. Pentru înțelegerea specificului acestor sărbători, pentru cunoașterea diferitelor straturi culturale care au contribuit la concretizarea acestora, așa cum ne sînt cunoscute în ultima sută de ani, sînt necesare unele precizări din domeniile istoric și lingvistic.

În anul 153 î.e.n., vechea dată de 1 martie, la care romanii sărbătoreau Anul Nou, a fost înlocuită cu data de 1 ianuarie. *Calendae ianuarii*, începutul anului administrativ, avea un deosebit caracter

sărbătoresc pe tot cuprinsul Imperiului roman. Începînd cu sec. al IV-lea, Anul Nou ecleziastic a fost mutat la 25 decembrie, dată la care creștinii sărbătoreau Crăciunul. La aceeași dată, în calendarul oficial roman se prăznuia, din sec. al III-lea, *Dies Natalis Solis invicti*, sărbătoare legată de cultul divinității de origine orientală Mithra, al cărei cult era foarte răspîndit în imperiu, mai ales printre militari. Datele furnizate de arheologie probează răspîndirea acestui cult solar și pe teritoriul țării noastre. (La noi, data de 1 ianuarie a devenit dată oficială a Anului Nou abia din sec. al XVIII-lea). La îmbogățirea practicilor legate de ciclul sărbătorilor de iarnă au contribuit și obiceiurile pe care le exercitau romanii cu prilejul Saturnaliilor. Fixate la

17 decembrie, acestea se sărbătoreau prin petreceri însoțite de ospete îmbelșugate, daruri și o libertate nestăvilită. (P. Caraman, *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi...*, Iași, 1931; M. Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981). În acest fel, s-au suprapus și s-au înlănțuit, de-a lungul secolelor, încă din perioada de formare a poporului român, practici și sărbători grupate în perioada amintită. (Lărgind cadrul temporal, se poate considera, ca moment de început al sărbătorilor de iarnă, data de 15 noiembrie, începutul postului).

Termenul **colind**, **colindă**, care denumește una dintre practicile cele mai răspîndite în cadrul ceremonialelor din ciclul sărbătorilor de iarnă, și textul care însoțește aceste practici, cunoaște și forma mai veche, astăzi răspîndită regional, **corindă**, provenită din lat. *calendae*. Același *calendae* a dat slavul *coleda*, care a pătruns, la rîndul său, în limba română, prin intermediul slavonei bisericești, și a influențat forma mai veche, păstrată din latină, dînd naștere formei cunoscute astăzi. (Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, în „Analele Academiei Române”, s. II, t. XL, 1920). Semnificația cuvî-

tului este de „a merge din casă în casă cu diferite-urări”. Pentru stabilirea etimologiei denumirii uneia dintre cele mai importante sărbători din ciclul de iarnă, de care este legat ceremonialul colindatului, este importantă și informația referitoare la obiceiul vechilor albanezi, întâlnit pe alocuri și la români, de a pune în vatră un butuc de lemn aprins, în seara Anului Nou, pentru a trece focul dintr-un an în altul, butuc care purta numele de **Krăciun**. Informația contribuie la înțelegerea vechimii și authtonității unora dintre obiceiurile de iarnă la noi.

Obiceiurile practicate în timpul sărbătorilor de iarnă conțin: colindatul copiilor (pițărâi, colindeți, Moș Ajun), colindatul cetei, cîntece de stea, vicleimul, plugușorul, buhaiul, sorcova, jocuri cu măști (brezaia, cerbul, capra etc.), dansuri (căuți, călușeri), teatru popular.

Colindatul copiilor are loc în seara de 23 spre 24 decembrie și antrenează copiii de la vîrsta cea mai mică la 13—14 ani. Mergînd din casă în casă, grupul urează, în texte scurte, adesea cu nuanță umoristică, belșug, sănătate, cu prilejul apropiatelor sărbători, și primesc în dar covrigi, nuci, fructe uscate și bavi.

Colindatul propriu-zis este rezervat cetei de colindători, care pornește să cuterele satul din ajunul Crăciunului, seara zilei de 24 decembrie (uneori și de Anul Nou). Durata în timp și modul de realizare a colindatului prezintă aspecte felurite, variante zonale sau locale ale obiceiului, care, în structura sa generală, ca funcționalitate și semnificație, este unitar pe tot cuprinsul țării. Variabilitatea este atît la nivelul alcătuirii cetei (ea poate fi structurată după vîrstă, sex, stare civilă — flăcăi neînșurați, fete, bărbați maturi, femei — sau poate fi eterogenă), cît și al stilului în care se colindă, al repertoriului. Aceste diferențe se datorează, între altele, și stadiului de evoluție în care se află practica colindatului în fiecare loc. Uneori, în Transilvania, ceata colindă

acompaniată de instrumente: fluiet, vioară, dubă, mai rar cimpoi. Ea are o structură bine stabilită, anumiți membri avînd funcții de conducători ai cetei, însărcinați cu primirea darurilor etc. Ceata are o gazdă unde repetă un timp, înainte de începerea colindatului, și unde se desfășoară, acolo unde se mai practică obiceiul, masa de la sfîrșitul perioadei de colindat, însoțită de petrecerea obișnuită. În perioada sărbătorilor de iarnă ceata avea un rol deosebit de important, ea concentrînd atenția și interesul întregii comunități tradiționale. (M. Pop, **Obiceluri tradiționale românești**, București, 1976.).

După caracterul și modul de organizare a cetei de colindători, după stil și repertoriu, colindatului îi pot fi circumscrie două zone mari: zona transilvană, în care sînt incluse și Maramureșul, Crișana, Banatul și parte din Bucovina, și zona munteană, cu Oltenia, Dobrogea și sudul Moldovei. În Transilvania, colindatul este încă atestat ca o practică deosebit de vitală. Pentru colindatul muntean sînt vii Țara Loviștei, unele sate din Ialomița, Călărași, Brăila, Galați, Muscel și Ilfov.

De obicei se colindă la fie-

care casă, diferențierile zonale fiind legate de locul unde se execută colinda: la fereastră, la ușă, în casă, pe drum. Colindele interpretate la fiecare casă au în vedere categoria de vîrstă, statutul social și civil al membrilor familiei; sînt, astfel, colinde ale casei, colinde de gospodărie, de tineri căsătoriți, de flăcău, de fată tînără, de copil mic, de văduvă, „de om mort”, de cioban, pescar, primar. (În unele locuri se colindă animalele, pentru cîștigarea belșugului și sporirea produselor: a oilor, a vacilor, a boilor etc.) (O. Birlea, **Colindatul în Transilvania**, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei” pe anii 1965—1967, Cluj, 1969).

În concepția societății tradiționale care a dezvoltat practica colindatului, la începutul anului trebuiau citați toți membrii comunității, cu ceea ce le aparținea, trebuia refăcută, în acest plan sacru, unitatea comunității la toate nivelurile, începînd cu cel familial, prin citarea tuturor celor prezenți, dar și a celor plecați (colinda de înștrăinat) sau morți, și sfîrșind cu citarea personalităților cu funcții sociale proeminente. Aici se întretașe caracterul augural al

colindatului, cu cel marital și funebru.

Colindatul la fiecare casă se încheie cu o „mulțumită”, sau o urare pentru darurile primite: colaci, carne, cîrnați, vin, rachiu, bani. În unele zone se joacă, la fiecare casă, fetele și nevestele tinere.

Variatatea repertoriului ceterelor de colindători se manifestă la nivelul textului literar, prin valoarea simbolică și a semnificației adînci, adevărate metafore ample ale ideilor de fericire, bunăstare, belșug, apreciere a înțelepciunii, frumuseții, hărniciei și vitejiei. Colinda prezintă, într-o realizare poetică de înaltă ținută, idealurile de viață ale membrilor comunității tradiționale românești.

Colindatul prezintă mai multe straturi, de aceea nu trebuie privit ca un fapt unitar, integral, cu aceleași funcții și explicitări. De-a lungul timpului, funcția acestuia s-a modificat, repertoriul s-a diversificat și îmbogățit. Se poate contura, astăzi, un grup de texte din repertoriul de colinde, ale căror motive aparțin unui strat străvechi de gândire magico-mitică. Motivele dezvoltate aici pot apărea și în alte specii folclorice, cu alte funcționalități și semnificații. Alături de acest strat s-a dezvoltat un altul, mai recent, legat de ceremonialul curților feudale, evidentă poezie medievală. (vezi și M. Pop, op. cit.). Dealtfel, așa cum sînt cunoscute, variantele de colind contemporan sînt, probabil, în majoritate, variante tîrzii ale unei poezii medievale românești. Ar fi greu de acceptat ca texte de o asemenea perfecțiune și dezvoltare, executate numai o singură dată în an, să supraviețuiască formal, fără alterări majore, de-a lungul atîtor sute de ani transmise numai pe cale orală. Practica colindatului, semnificațiile, funcțiile, simbolica pot avea rădăcini străvechi, dar nu se poate admite un anume fixism impropriu creației folclorice, imposibil de probat și susținut științific. Aici se încadrează acele texte

de colind, numite impropriu „laice”. Alături, se dezvoltă stratul colindelor creștine, și ele, la rîndul lor, diversificate: unele dezvoltă teme foarte vechi, cu o simbolică și o metaforă din perioada de început, altele, mai recente, din ultimele sute de ani.

Textele colindelor se cîntă în grup, la unison sau antifonic. Numai „mulțumirile” sînt recitate sau strigate. Refrenul, variat și, în dese rînduri, specializat, este, la rîndul lui, încărcat de semnificații: Junelui junel bunu (la colinde de fecior), Cunună de vinețele (în colinde de fată), Măru cu florile dalbe etc.

În practica colindatului se creează o lume în care planurile ceremonial și sacru oferă spațiu de desfășurare pentru colindători și colindați, lume care trebuie să acopere toate dimensiunile cotidianului. Întreaga recuzită, gestica și tot ceremonialul colindatului creează un spațiu și un timp propice desfășurării unui ritual de bun augur la început de an. Funcția generală a colindatului astăzi este cea de urare, felicitare. Iată urarea pe care o fac colindătorii casei gospodarului care primește colindatul: „Sculăți gazde, nu dormiți, / Vă sculați și prăznuți! / Că vă vine-un

praznic mare. / Din aceea cinstită casă! / Binele să nu mai iasă! / Noi colinda s-o gătam, / Sus la ceriuri o-nălțăm, / Jos la gazde o-nchinăm, / Și o-nchinăm cu izmă creată, / Dă-i, doamne, gazdei viață, / Și o-nchinăm cu busuioac, / Dă-i, doamne, gazdei noroc”. (Ampoița — jud. Alba).

Metafora mărului înalt, care sprijină tinerele mlădițe și hrănește și adăpostește păsările cerului, este imaginea unui adevărat *pater familias*, gospodarul stăpîn al casei: „Cesta-i omu bun, / Boieru bătrîn, / Bun gînd și-o gîndit, / De prînz și-o gătit, / Și la prînz chema / Tot boieri bătrîni, / Oameni de cei buni, / Prînzu să-l prînzească, / Visu să-l deslege, / Noaptea d-asta-i noapte, / Că din curtea lui / Jur prej de lac / Cea trestie măruntă, / Și-n mijloc de lac / Măr nalt, înflorit, — Domnu-mpodobit, / Pe trupini de măr / Cea viță roviță, — Dalba-i jupîneasă, / Pe poale de măr / Dalbele vrejoare, — Dragi fetele-a lor, / La vișor de măr, / Vineți golumbei, — Dragi feciori ai lui...”. (Valea Mică — jud. Alba). Imaginea celor doi meri roțați, la umbra cărora este masa încărcată (simbolul belșugului), sau un pat mare încheiat (simbolul unirii împlinite), este imaginea

tinerei perechi a cărei căsătorie este fericită: „La lină fin-
tină,/ La colț de grădină,/ Mi-
jește-nfrunzește/ Doi meri
d-alunei/ Nalți și subțirei,/ De
toamnă sădiți,/ De vară-nflo-
riți,/ Floriți, mărgăriți,/ Ca și
doi arginți./ La tulpini de
meri,/ Mese de boieri/ Beau
și se cinstesc/ Și se dănu-
iesc;/ Dansul cine-l trage?/ Ti-
nărul Vasile,/ El se dănu-
iește/ Și se ferește;/ Paloș
de-asvîrlește,/ Din gură-m
grăiește:/ „Ferică de mine/ Și
de-ai mei părinți,/ De taică,
de maică,/ De-o doamnă de
treabă,/ Că de cînd ne-a luat/
Bine m-a purtat,/ Cămașă de
în,/ Guleraș de fir,/ Pe la mi-
necele/ Niște floricele.” Și-n
vîrf la doi meri/ Mi-e d-un le-
gănel:/ Cine șade-n el?/ Ti-
năra Marie,/ Coase, chindi-
sește,/ La fire-mpletește,/ Trage
cîte-un fir,/ Rupe cîte-
un măr,/ Mărul de-asvîr-
lește,/ Palma sprijinește,/ Din
gură-m grăiește:/ „Ferică de
mine/ Și de-ai mei părinți,/ De
taică, de maică/ Și de-un
domn de treabă/ Că de cînd
m-a luat,/ Bine m-a purtat/
Rochiță cu bolduri/ Croită pe
șolduri,/ Rochiță cu zale/
Croită pe șale/ .../ Pantofi
gălbiori/ La tocuri cu flori,/ Mult
sînt jucători/ .../”(Mircea
Vodă — Călărași). „Pe dinain-
tea cestor curți,/ Cestor curți,
cestor domnii,/ Cestor dalbe-
npărății/ Crescu-mi-se de
doi meri,/ De doi meri mari și
rotați/ De tulpină depărtați,/ De
vîrfuri amestecați/ Dar
mai jos, la rădăcină,/ La a lor
dalbă tulpină/ Este un pat
mare-ncheiat/ Cu dalbe scîn-
duri de brad,/ Cu zece stelute
de fag,/ Iar în pat ce-i așter-
nut?/ .../ Covor verde de mă-
tase/ Este împletit în șase/ Iar
în pat cine-i culcat?/ Doarme,
doarme cel domn bun,/ Cel domn
bun, Jupînu Gheorghe./ Mai la
dreapta dumnealui/ Doarme,
doarme doamna lui./ Ei dormise
cît dormise,/ Și din somn se po-
menise:/ „Scoală, scoală cest
domn bun,/ Că ne-au nins,
ne-au vîforit”./ „Nu ne-a nins,
ne-a vîforit,/ Vînt de vară ne-a
bătut,/ Vînt de vară, primă-
vară,/ Flori de măr se scutu-
ră” .../ Ei să fie sănătoși/
Cu-ai lor frați, cu-ai lor pă-
rinți,/ Și cu noi cu toți de-a-
casă” (Victoria — Galați).

Voinicia, vitejia sînt calită-
țile prin care se remarcă un
tînăr ajuns în pragul bărbă-
ției, pregătit să-și întemeieze
o familie. El trebuie să pro-
beze aceste calități în fața tu-
turor și mai ales trebuie să
cucerească prin luptă inima
tinerei fecioare, cu care ur-
mează să se căsătorească.
„Pe cel cal de Dunăre/ Pas-
cu-mi-se, adapu-mi-se/ Dat
tot cîrduri de cai murgi/ Prin-
tre ei și Negru meu,/ Cel cu
coama-nvîforită/ Și cu coada
bici făcută;/ Chica-i bate nă-
rile/ Și coama genunchile./
De sub coama-nvîforită/ Strigă
Leana-nsovonită:/ „Cine-n
lume s-o găsea,/ S-o gă-
sea, s-o adeverea/ Să-ncalece
Negru meu/ Făr de frîu, făr
de căpăstru,/ Făr de fir de
bici în mînă,/ Numai cu pîdi-
ca-n gură?”/Nimeni nu se gă-
sea;/ George-m sta și-mi pîr-
logea,/ De Negru se-apropia/
Stînga-n chingă i-o punea/
Pe Negru se de-arunca./ Ne-
gru prinde a-l strafida,/ Sa-
re-n vînt, sare-n pămînt,/ Sa-
re-n mare să-l îneca./ De sub
coama vîforită/ Strigă Lea-
na-nsovonită:/ „Hai dor, dor,
Negrule, dor,/ Că nu-i furul
să te fure,/ Nici lupu să te
mănînce/ Și e George, domn
al meu,/ Domn al meu, stăpîn

al tău.”/ Iar și George și Le-
nuța/ Ei să fie sănătoși/ Cu-ai
lor frați,/ Cu-ai lor părinți/ Și
cu noi cu toți de-aici”. (Victo-
ria — jud. Galați).

Colindele care reprezintă
vînarea animalelor sălbatice
sau fantastice sînt, de obicei,
colindate feciorilor; adesea
vînătoarea și, implicit, urme
ale unor vechi rituri de ini-
țiere transpar din textele co-
lindei contemporane: „Iar și
Petrea cel frumos/ Bun căluț
că-m hărănește,/ Hărănește,
nu mi-l crește,/ Numai joia că
mi-l scoase,/ Numai joia jucă-
toare,/ Să-mi iasă la vînă-
toare/ .../ „Ce țî-e calu de-asu-
dat,/ De-asudat, prin apă
dat?/ Or ai gonit, or ai fu-
git?”/ — „N-am gonit, nici
n-am fugit,/ Ciutalina mi-a
scornit,/ Ciutalina fără
splînă:/ Ciuta fuge jos de vad,
/ Eu mă las în jos de vad,/ Cu
ciuta mă lăturai,/ În sulicioară
mi-o lua/ Și pe mal o arun-
cai,/ Zăbovii de mi-o cojii/
Dat-am pe la tăbăcari,/ Car-
nea pe la măcelari,/ Părul pe
la păhărar,/ Coarnele la trîm-
bițari/ .../” (Victoria — jud.
Galați); „Mi s-o lăudat/ Mirel,
bun bărbat/ Că nu s-o-nsura/
Pîn n-o săgeta/ Cel cerbuț de
munte/ Din trei mii cinci sute,

Din bocori de tufe,/ Inde-o
fi mai multe/ .../ (Tisa — jud.
Arad); „Pe sub vița vinului,
La d-umbra gutiului,/ June
murgu-ș potcovește/ .../ Sus
pe murg că s-arunca,/ Sal-
tă-ncoa, saltă -ncoala,/ Dete
drumu murgului,/ La mijlocu
plaiului;/ Dete d-urma leului/
La picioru plaiului,/ Găsi leu
d-adormit/ Supt un spin ma-
re-nflorit./ Murgu din greu
strănuta,/ Leu din somn po-
menea. Da leu din grai
grăia:/ „Dragu meu, junele
meu,/ Tu aicea ce-ai venit/
Din somn de m-ai pomenit?"/
„Eu aicea așa-m venit/ Să
ne-alegem de viteji,/ De viteji,
de boieri mari./ Cîți pe tine
te-or vedea,/ Făr pe min m-or
fericea:/ Fericea de-acest ba-
iat/ Că ne-aduce-on leu legat,
Leu legat, nevătămat,/ Nu-
ma-ntr-o cura legat"/ Și te
june veselește,/ Și o-nchinăm
cu sănătate"/ (Valea Mică —
jud. Alba).

Tineretele fete sînt prezentate
așteptîndu-și pețitorii și pre-
gătînd daruri pentru viitorul
mire și pentru nuntași. Cadrul
în care ele sînt situate este
un natural de dimensiuni cos-
mice: „Vine Jiul cît de mare,
Cît de mare, margini n-are,
Marginile bat munții,/ Și
stropii bat noreii./ Unda-i
mare, ea ne-aduce/ Aduce
brazi încetinați,/ Cu molizi
alături;/ Printre brazi, prin-
tre molizi/ Înnoată, înnoată bou
sur;/ Înnoată, înnoată-n coar-
ne-ș poartă,/ Legăior de palti-
șor;/ Dar în leagăn cine
șade?/ Violina-i fată dalbă/ Și
de lucru ce lucrează?/ Tot
coase, închindisește,/ Chis-
chinee mari, domnești/ Și
prapori împărătești/ Și gulere
holtești/ Și mi-ș trage-un fi-
rușel/ Și mi-ș cîntă-un cînte-
cel/ .../ (Feneș — jud. Alba).

Colindele, poezie de mare
elevație, încifrează sensurile
profunde ale dezvoltării în
timp a culturii românești, cu
reverberație în cultura înaltă.
Ele au contribuit la unitatea
și perpetuarea ființei noastre
naționale.

Dr. SABINA ISPAS

Fuga de podoabe

*Alung podoaba ca pe-un lest mizer,
statuia doar în linii se ghicește. —
Ușoară, poate să se-nalțe-n cer
ca-n ape limpezi ameșitul pește.*

*Din scocul palmelor ce-au lepădat
podoabele, cu foame de esențe
statuia-i ca un fus pietrificat
și cîntă-n prelungitele-i cadențe.*

*Ochi presupuși, abia mijită gură
și brațe-nguste parcă supte-n trunchi, —
în ideate stilizări, făptură,
îți cade-n față umbra-mi, ingenunchi.*

*În piatra ta ești ca un vis de floare
văzut cu ochii-nchiși la ceas orbit,
din care doar parfum și doar culoare
se desenează-n aerul sorbit.*

Devenire

*Ochiu dilatat, de descălecător
la ceasul zorilor mi se rotește
pe țara dată-n seama tuturor
sub mîini s-o țină cald și-mpărătește.*

*Din fost păcat și chin, ce omeneste
coboară de pe clinuri dulci cu dor.
Pun dreapta streășină la frunte. Crește
jur împrejur ceva năucitor, —*

*Cînd cercuri cresc din ceruri tot mai mari
ca într-o viitoare devenire. —
Și toți au ochii de vizionari.
Alți timpi, în calendare și în fire
se-nalță dincolo de ei, mutînd
în aer soarta bunului pămînt.*

ALEXANDRU ANDRÎTOIU

GEOGRAFIE... LITERARĂ BUCUREȘTEANĂ

Ospitalier și-adeseori vitreg, orașul lui Bucur a fost gazda celor mai multe și mai strălucite condeie românești. Scriitorii care-au trăit și au creat aici n-au lăsat posterității numai opera, ci și amintirea trecerii lor prin zbuciumata viață a Bucureștilor. Încercăm, în rindurile de față, să le căutăm urma, pe care se îndirjește s-o ștergă, zi de zi, vremea trecătoare și ultucă.

Înșind de la „Asociația Scriitorilor din București”, numele străzii — Nicolae Golescu — te duce cu gândul la părintele luptătorului pașoptist, la boierul-patriot **Dinicu Golescu**, autorul primului reportaj din literatura noastră,

acea savuroasă „Însemnare a călătoriei mele”, rod al drumului pe care l-a făcut în Apus cu „Eilwagen-ul” (diligența) și cu corabia minată de o „mehanică” cu „meșteșug de foc” și „abureală”.

Aflată în apropiere, fosta locuință a Dinicului, cea cu

„25 de odăi, cu un salon urias pentru acele vremuri și cu prima sală de... biliard a orașului”, își mai păstrează zidurile incluse în aripa dinspre biserica Krețulescu a Palatului Republicii. N-o amintim pentru cită istorie, dreaptă și nedreaptă, a adunat în cei

170 de ani ai săi, ci doar pentru cîte entuziasme ale culturii noastre au înflorit aici, în ultimii ani de viață ai logofătului. În 1827 a luat ființă „Societatea literară rumânească”, inițiată în 1821, în timpul refugului boieresc la Brașov; s-a hotărît întocmirea „Gramaticii” de către I. Heliade-Rădulescu, precum și editarea celui dintîi ziar bucureștean — **Curierul românesc** —, iar lordache, fratele amfitrionului, citește prima culegere de folclor românesc: **Pilde, povățuri l cuvinte adevărate l povești adunate de Dumneal Dvornicul lordache Golelescu**.

Din fața acestei case pornea în larg înconjur, cu-fundată în grădini și livezi, vechea **Mahala a Boteanului**, de care se leagă numele marelui patriot și istoric, sfîrșit sub cerul de foc al Siciliei — **Nicolae Bălcescu** — revendicat, în egală măsură, și de literatură, ca unul dintre cititorii limbii și prozei noastre moderne. („Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagine din viața eroică a părinților săi...”). A văzut lumina zilei în casa închiriată de pitarul Barbu și pităreasa Zînea Petrescu-Bălcescu de la Mache Faca. Își răsfața geamlicul și grădina, prin locul unde, din începutul acestui secol, se înalță, trandafir, campanila Bisericii italiene. Iată că, nu întîmplător, edilii bucureșteni au botezat bulevardul din inima orașului cu numele Bălcescului! Dar, ca un vestigiu concret, dăinuie, aproape neștiută, una din închisorile înflăcăratului revoluționar: **Casa Parohială a bisericii Sfîntul Ilie — Gorganil**, unde a stat, cu zăvor și doro-banți la ușă, luncărul Bălcescu, din octombrie 1840 pînă-n februarie 1841, arestat pentru participare la mișcarea innoitoare a lui Mitiță Filipescu. Închisoarea militară fiind tixită, stăpînirea lui Alexandru Ghica a folosit

această casă ca o anexă. Virită sub mal, cu zidurile și treptele roase, adăpostește astăzi depozitul unui ICRAI, pe care nu-l prea doare inima de reminiscențele unui trecut de jertfă. Încercăm, pe această cale, un strigăt de alarmă, pentru salvarea **singurei clădiri bucureștene** martoră a suferințelor tînărului „căruiabia îi mijise muștața”.

Revenind la „Asociația Scriitorilor”, fără să vrei și-a-luncă privirea peste drum, unde era capătul străzii Mercur și casa lui Titu Maiorescu. Amintirea ei a fost strivită de colțul unui bloc uriaș, cu aspect de siloz. Și te doare gîndul că numai doi-trei centimetri deplasați către nord pe hîrtia de calc a unui proiectant pripit ar fi cruțat edificiul în care își găsisse adăpost „Junimea”, în epoca de aur a clasicilor literaturii române. Salo-nul auster, ornat cu busturile unor înțelepți, unde se țineau ședințele de vineri seara, se afla parțial pe locul rămas viran. Te doare cînd știi că aici a răsunit, pentru prima oară, „Luceafărul”, citit de marele nostru poet în fața asistentei gîtuată de emoție; că tot aici a rostit glasul lui aprins celebre „Scrisori” și că, într-o seară, Eminescu, Caragiale, Delavrancea, Slavici și Iacob Negruzzi și-au rupt palmele aplaudînd pe hitrul din Humulești, pentru niște întîmplări poznașe ale lui Nică, feciorul lui Ștefan a Petrii. Sub acoperișul casei lui Maiorescu a locuit pentru scurt timp și Eminescu. Fiindcă cea mai mare parte a operei eminesciene a fost creată în București, vom rătăci pe urma pașilor poetului în orașul de odinioară.

Sufleor la Teatrul Național, îi aflăm, în 1868, scriind „Geniu pustiu” într-o odăită din spatele hotelului Hugues (îngă „Continentalul” de astăzi), sub același acoperiș cu actorul Pascali, alături de trupa cărui colindase țara. La chemarea lui Slavici, avea

să trudească șase ani în redacția ziarului „Timpul” (Lipsani, colț cu Calea Victoriei, str. Covaci nr. 14 și în casa Vanicu, pe locul magazinului **Romarta**). Ca „rob al scrisului de meserie” din amintita redacție și-a aruncat fulgerele asupra „clasei superpuse” și a visat la „dacizarea” sufletului acestui popor, neclintit din vechea lui vatră, „din adîncul adîncului, din freamătul codrului”. E vremea cînd dăruiește nemuririi **Luceafărul, Scrisorile, Singurătate, O, mamă, Povestea codrului, Pe lingă plopi fără soț** și atîtea alte nestemate ale geniului său. Ca prim adăpost i-a slujit căsuța bătrînească din str. Speranței nr. 4, a profesorului D. Dinicu, de unde se mută într-o chilie veche și scundă a dispărutei biserici **Calmata** (bd. Republicii 44, loc pe care s-a ridicat hotelul Modern). Aceasta se pare a fi odaia în care „prin unghere, se țesea păienjenii” iar „prin cărțile, în vrafuri, umbiau șoarecii furși”. Cu masa de brad, ibricul de cafea și lada cu manuscrise și cărți, avea să colinde apoi prin multe colțuri ale Bucureștilor. Îl găsim într-o chilie a bisericii lenei (căzută după ultimul cutremur), unde va fi răsunit, în copilărie, glasul lui Nicolae Filimon; în hanul lui Mircuș (Pasajul Victoriei); pe Buzzești nr. 5, pînă unde îl urmărește, după ce se urcase în același vagon de tramvai, tî-nărul student la drept Alexandru Vlahuță, care-l idolatriza; pe Șipotul Fîntînii, de unde pornea să-și potolească setea, pe arșiță, la izvorul din Cișmigiu, care-i poartă numele; pe Segmentului nr. 9, pe Știrbei Vodă și în „casa luminărarului” de lingă biserica Sf. Constantin (str. Slavici), unde închiriasse două odăi, în speranța căsătoriei cu Veronica Micle. Cea mai mare parte din viața sa bucureșteană și-a petrecut-o însă în locuința lui Slavici; mai întîi pe Calea Victoriei (un colț din locul complexului hotelier „București”), apoi în Piața Amzei nr. 6 (Magazinul „Premial”), în casele Gălășescu. De aici, pornea adesea spre str. Cometei (Cădere Bastiliei), să măsoare cu pas șovăitor ulița îngustă, „Pe lingă

plopilor fără soț" ce străjuiau casa Cleopatrei Leca, verișoara lui Caragiale, de care Eminescu se îndrăgostise, clădire pe locul căreia s-a ridicat Academia Comercială.

Sub acoperișul lui Slavici, din Piața Amzei, i s-au deschis poetului abisurile beznei în vara lui 1883. Ne povestește Vlahuță că el a avut presimțirea mării durerii. Venea de la cafeneaua „Imperial” (aripa nordică a Palatului R.S.R.) însoțit de Eminescu, căruia îi dăduse o garoafă. După un scurt popas la autotur „României pitorești”, s-au despărțit. „Mă culc — scria Vlahuță. Ascult cum răpăie ploaia pe acoperiș și mă gîndesc la marele Eminescu cît îi de sărac și de chinuit... Aud pași pripiți pe sală... „Cine-i?” Aprind lumina: Eminescu, ud learcă, își ia floarea de pe masă și, zgribulit, cu un surîs copilăresc, îmi zice „Noapte-bună” și pleacă. Pentru prima oară poetul îmi dă de

gîndit. Om al singurătății, cobora citeodată din redacția *Timpului* la Fialkovski ori în *Pasajul Român* (Magazinul Muzica), unde era adunată aproape toată presa bucureșteană, înfruntînd cu zîmbetul său melancolic „bulbucății ochi de broască” ai lui C.A. Rosetti, care-și avea aici ziarul „Românul”. Arareori intra la grădina „Rașca” (Academiei, colț cu Edgar Quinet), să asculte arcușul vrăjit al lui Wiest. Într-o seară, cu Vlahuță, a pornit să soarbă peisajul rustic din spatele statuii lui Mihai Viteazul: o căsuță țărănească, pe prispa căreia torcea o femeie, un copil care păștea oile și un bărbat mulgînd vaca, la doi pași de Universitate. Atunci au descoperit, întînsă pe jos și acoperită

de bălării, statuia lui Ion Eliade-Rădulescu, așteptînd de multă vreme să fie urcată pe soclu. Revolta l-a gîduit și ochii i s-au umezit pentru „falnica cunună a bardului bătrîn”, tăvălită în noroi de ingratitudea „bravilor urmași ai Romei”.

Nu demult au mai fost identificate două locuințe eminesciene: **Prima**, în str. Belvedere nr. 8 (Agenția de voiaj CFR și TAROM), peste drum de casa pictorului Tatarescu, o casă tip han. Muțindu-se, grăbitul și incorigibilul boem i-a trimis proprietăresei (Maria Perdich) chiria restantă, lăsîndu-i în dar lucrurile neridicate. Două zile a hrănit proprietăreasa un foc în mijlocul curții numai cu manuscrisele poetului. **A**

Caragiale în vizită la Al. Vlahuță

două, în casa doctorului C. Istrati (str. Cosmonauților nr. 11 A), din mansarda căreia privea peste creștetul salcîmilor locul unde se clădea Ate-neul Român. Este, pare-se, unicul vestigiu al locuințelor sale bucureștene. S-a păstrat aidoma clădirea fostului sanatoriu „Caritas”, al doctorului Șuțu, din str. Plantelor nr. 13, în care Eminescu și-a gă-sit sfîrșitul. Încearcă să-și schimbe înfățișarea numai bi-serica Sfîntul Gheorghe-Nou, unde scrierile poetului a fost sufocat de maldărul crengilor de tei, iar corul Mitropolei a intonat la căpătîiul lui, într-o uluitoare primă audiție, „Mai am un singur dor”, melodie compusă într-o singură noapte, ca un omagiu al Transilvaniei pentru semizeu,

de către un fiu al acesteia, compozitorul Șorban.

Pe Calea Plevnei nr. 192, lîngă casa Procopoalei, ședea în gazdă, la o văduvă Ștefă-nescu, un student la drept, brun și vioi — atît de vioi, în-cît femeia, pe lîngă alte preo-cupări, avea și pe aceea de a-și păzi fata de asalturile asi-due ale junelui. Știa că-i mol-dovean, fecior de călugăriță scoasă din mînăstire, și că-l cheamă **Vlahuță**. Noroc că și-a luat slujbă și s-a mutat!

Referendar la „Casa Școalelor”, el a privit cum înmuguresc și cum cad frunzele **Șoselei**, din **Palatul funcționarilor publici**, ce s-a aflat în Piața Victoriei, pînă la ultimul război mondial, cînd a fost spulberat de bombe. Aici, în salonul împodobit cu tablouri de Grigorescu — pictorul fiind unul dintre intimii poetu-lui — Vlahuță își primea prietenii o dată pe săptămînă. Juca panțarola cu Delavran-cea, Caragiale și Șt. O. Iosif, timp în care, cu verva lui ine-puizabilă, Caragiale forfeca lumea politică și literară. Aca-demia Română nu-i premiază opera, dar îl alege membru în 1893 și Vlahuță refuză, scan-dalizîndu-l pe Caragiale. Avea să fie academician postmortem, în 1948. Stabilirea lui Caragiale la Berlin l-a îndure-rat și orice scrisoare sau tele-gramă primită de la el era o bucurie pentru familia lui Vla-huță. Cînd își anunță priete-nul că vine să scrie o nouă comedie, rugîndu-l să-i cum-pere o masă de brad, soția lui Vlahuță îi îndeplinește do-riința. Caragiale ia măsuta albă, curată, și, din greșeală, varsă călimara. Supertișos cum era, vede în micul acci-dent un semn rău și scrie fu-rios sub pata de cerneală: „Toate meseriile necurate lasă pete”. Incitați de aforis-mul lui Caragiale, unii din scriitorii și-au așternut gîndul și semnătura pe măsuta din casa lui Vlahuță: „Petele de cerneală pe masa unui scrii-tor sînt ca picăturile de sînge pe arena unei lupte” (Goqa); „O pată nu-i lucru tocmai

mare/ Cînd te numești maes-trul Caragiale/ Și soarele le are pe-ale sale/ Dar pentru-a- ceea tot ramine soare” (Iosif); „O pată! S-a gasit o pata/ Unui maestru nepătat./ „O pată!” — strigă răutatea./ Și toți, s-o vad-au alergat.” (Jean Bart). Și-a iubit priete-nii. Moartea lui Caragiale, pe care îl numea „titan”, l-a cu-tremurat. Cînd, în timpul re-fugiului, se stinge la Iași De-lavrancea, Vlahuță avea să scrie: „Nu mai rămăsese decît ochii din acel oștaş al cuvîn-tului. Slăbise mult... și arăta foarte bătrîn: semăna cu Ște-fan cel Mare din Apus de soare”. Singurul dintre cei trei care a supraviețuit mare-lui război a fost Vlahuță, dar pentru scurt timp. În 1918 re-vine în Capitală. Își găsisse o căsuță modestă și liniștită pe str. Visarion nr. 12. O vedem și astăzi, în apropiere de bi-serica cu hram al sfîntului le-cuitor de ciumă. Aici s-a sfîr-șit, în noiembrie 1919.

Caragiale, omul cu zefle-meaua pe buze, cu ochi „în care fugeau flăcări ciudate de ironie și înduioșare” (Iorga), „zglobiu ca un palicar, gălă-gios ca un barcagiu, sarcas-tic, mistificator și farsor ge-nial” (Călinescu), crea viața personajelor sale, trăind-o in-tens, de la vibrația interioară, la gest, înainte ca ele să vadă lumina rampei, sau să-și ia locul în nuvele și „Momente”. „Om de cafenea”, cum singur se definea, a realizat în „Mi-tică” prototipul bucureștean, pe care nimeni nu l-a clintit de pe soclu spre a pune altul în loc. Am urcat, înainte de război, deasupra bodegii „Dragomir Niculescu” (azi **Magazinul Romarta**), unde a fost redacția ziarului **Timpul**, căutînd cu ochii, în camera mare de pe colț, locul mese-lor vechi unde au trudit Emi-nescu, Caragiale și Slavici, ca „robi ai scrisului de meserie”, și unde dramaturgul își îndrepta uneori înepăturile ghidușe spre blîndul și candi-dul poet, stîrnindu-l, ca să se adape astfel din comoara filo-zofică pe care o stăpînea. („Măi, drept să-ți spun, mie Kant al tău mi se pare un mare moftangiu!”... „Bine, omule, — îi răspundea uneori Eminescu — dar mai deu-

Barbu Ștefănescu-Delavrancea și fiica sa, Cella

năzi, erai de altă părere!" „Știi că ai haz? — îi răspundea Caragiale. Cum am mai putea discuta dacă am fi amândoi de aceeași părere?". Odată l-a scos din fire pe Eminescu, încît acesta și-a luat paltonul să plece. „Dragă Mihai, — se repede alarmat Caragiale — nu fi copil. Te iubesc ca pe un frate mai mic... Eu, modest făcător de hazuri și comedii, mă închin în fața ta, în fața celui mai mare poet român!" „Tu, în fața mea?" întrebă, uluit, Eminescu, care avea pentru dramaturg o nemărginită admirație. Drept răspuns, Caragiale a înclinat capul și, deschizînd brațele, l-a strîns îndelung la piept.

Peste drum de Romarta se cască prăpastia unde a fost vechiul „Teatru Național", prăpastie săpată de bombele hitleriste. În cușca de suflor a stat ghemuit Eminescu, apoi Caragiale, viitorul director general al instituției. De aici și-au luat zborul spre nemurire „O noapte furtunoasă" (1879) și „O scrisoare pierdută" (1884), ambele fluierate de onorabili, ceea ce îl determină pe dramaturg să spună: „Sînt un autor unic în țară... Unic nu prin talent, ci unicul autor fluierat!" Tot aici, „Conu Leonida față cu reacțiunea" (1880), „D-ale Carnavalului" (1885) și „Năpasta" (1890) completau fundamentele dramaturgiei românești.

Nestatornic, Caragiale și-a schimbat mereu domiciliul și nu se poate ști în ce colț al ariei bucureștene și-a scris opera dramatică. Nici cînd, în 1898, se căsătorește cu Alexandrina Burelly, una din frumusețile orașului, mutîndu-se în casa ei din str. Pitar Moș nr. 4, nu-și stinge setea schimbărilor de decor, decît pentru scurt timp. În această casă, cu geamuri colorate, îl invită pe tînărul St. O. Iosif „să-l învețe meseria". O vinde însă în scurt timp, ca să-și reia peregrinările, mutîndu-se de 5 ori în 9 ani: în str. Sfîntul Spiridon (azi Maria Rosetti nr. 5); în str. Sculpturii nr. 20, lîngă „Omul de piatră" (Neptun, adus din Italia de pietrarul Oliva, pentru grădina lui Bibescu), într-o casă întunecoasă, al cărei geamlîc se prăbușește iarna pe-un viscol; în str. Rotari nr. 15 (azi

Casa în care a locuit Nicolae Filimon

I.L. Caragiale nr. 21-23), de unde scriitorul trimite **Curții cu juri** cererea de chemare în judecată a calomniatorului Ionescu-Caion, și în str. Berzei nr. 70, de unde avea să plece la Berlin, cînd moșteni o parte din imensa avere a Momuloaiei. În aceste case, răzlețite prin Capitală, s-au născut după 1890: **Domnul Goe, Un pedagog de școală nouă, Amici, Lanțul slăbiciunilor, Mitică, 1 Aprilie** și alte „Momente" și „Schite", precum și nuvelistică.

Fosta stradă Cîmpineanu (13 Decembrie) ne evocă una din aventurile negustorești ale lui Caragiale — berăria **Gambrinus** — unde îl avea casier pe poetul Păun-Pincio și unde, cu concursul „patronului", Cincinat Pavelescu a scris epigrama:

*Iancu Luca Caragiale
Îți dă berea cu măsură
Face și literatură...
Însă... nu face parale!*

O altă întreprindere de acest gen, **Academia Bene bibenti**, a ființat timp de un an pe str. Sf. Nicolae Șelari nr. 2. Aici îl invită pe Hașdeu: „Vino, boierule, la berăria mea! Am acolo o masă înfiptă în podea. Dacă o miști și pe-asta mă fac și eu spiritist".

Delavrancea și-a trăit copilăria în casa de pe Calea Călărași nr. 236, care aducea

pînă nu demult, în peisajul nou bucureștean, aerul patriarhal al orașului de acum un veac și jumătate. Socotită o biată cocioabă fără valoare, care n-ar fi meritat cheltuieli zadarnice, s-a abătut cu furie asupra ei cruzimea tîrnăcoapelor, cu toate disperatele demersuri ale Emiliei Șt. Milicescu și ale arhitectei Riri Delavrancea, fiica marelui scriitor. Ca fiu al cărușului Gheorghe Ștefan Suhățeanu, poreclit de mahalagii „Nea Ștefan Căruță-goală", a învățat carte la școala din curtea bisericii Delea-Nouă (ctitorită de un Nicolae Inimă Real), plătind dascălului Nicuță „o sfîntoaică" pe lună, apoi la Școala Domnească, cu teribilul „Domnul Vucea" (Ha!... ha!... tătărul!).

În capătul dinspre Dîmbovița al Căii Victoriei s-a găsit, pînă în anul 1881, biserica Măgureanului (Cantacuzino), care a găzduit Liceul Sfîntul Sava, în internatul căruia „Bursierul" din Delea-Nouă și-a ucis șapte ani în „zăpușeala dormitoarelor, în duhoarea bucatelor grase și a cafelelor cu lapte mirosind a cîne plouat". Dar tot aici a cunoscut primii fiori ai dragostei și prima deziluzie, cînd, cîrpindu-și hainele „cu ață albă înmuiată-n cerneală", s-a aventurat noaptea spre Hotelul Neubauer, unde-l

cheama blonda Bertha: „Sgumbul meu! Te gum de-am văzud, de-am iubit... Vino, fino, fino!” A găsit-o în brațele unui coleg vrăjmaș. Hotelul Neubauer, cea mai înaltă clădire a Bucureștilor de pe la mijlocul veacului trecut (trei etaje), se găsea în capătul actualei străzi Rîureanu și a căzut când s-a canalizat gîrla.

Milogul, Apă și foc, Sorcova, Odinoară și alte nuvele ale lui Delavrancea evocă dispăruta „mahala a grînarilor”, cu case mici, vîruite, afundate în grădini, cu vîi doldora de ciorchini; cu lelițe, cumetre, fine și surate așteptînd „pe prispă ori pe lața de lîngă poartă”, grînarii care se întorceau triumfători ca după o bătălie „c-o mină-n briu, cu alta pe hături, cu biciul după gît ori călare pe rotașul din stînga”. Prin propote din Băriera Vergului și maidanele fostei mahalale Olănița, ori prin lunca Vitanului, unde „Dîmbovița își mîna liniștită apa tulbure, galbenă și pe-allocurea pătată cu șuvițe de sînge închegat, supte de sub tapla zalhanalelor”, viitorul scriitor, desculț, murdar și prăfuit, a cunoscut cel mai frumos crimpei de viață, într-o libertate care i-a rămas în suflet ca un dor și ca o năzuință. Fără această atmosferă a Bucureștilor de altădată trăind în opera lui Delavrancea, istoria orașului ar fi fost în suferință. Înruddit cu Elena Miller-Verghei prin nevastă, a trăit o vreme în casa acesteia, de pe strada Primăverii (Mendeleev), apoi la Școala Centrală de fete și în str. Polonă nr. 100, unde, pare-se că a scris trilogia dramatică, despre care Caragiale i-a spus: „Măi, Barbule! Tu nu faci teatru ci meteorologie și astronomie: **Viforul, Luceafărul, Apus de soare** și, desigur, o să continui cu grindina, ciclonul, Jupiter și Marte!”

Ne desprăim de amintirea lui Delavrancea, nu fără să însemnăm, cu tristețe, că în 1983 s-au împlinit 65 de ani

de la moartea, în împrejurări dramatice, a patriotului care, alături de Iorga și Filipescu, a ținut trează conștiința națională și încrederea în victorie, fără ca nicăieri vreun cuvînt să-i amintească meritele.

Casa Miller-Verghei se afla pe locul unde se ridică azi blocul cu Café-barul „Turist” din Piața Romană, prin vitrina căruia îl zăreai, pînă în 1970-1971, pe **Neagu Rădulescu**, creionîndu-și, după model, caricaturile scriitorilor pentru ziarul „Informația”. Peste drum (azi Piața Romană nr. 1) e una din casele lui **Nicolae Petrașcu**, fratele pictorului, și tot în aceeași piață, la nr. 6, se află trei case sub același acoperiș ale celor trei frați Petrașcu. Nicolae e fondatorul „Intim-clubului”, unde se făceau expoziții de pictură, dar și critică literară într-un veritabil cînaclu. El a editat revista **Literatură și Artă** (1896-1908), reproducînd pe copertă tablouri ale marilor noștri pictori. A scris romanul **Marin Gelea**, în care apar, în mod transparent, ca niște eroi ratați, arhitectul Ion Mincu, Caragiale și Delavrancea, precum și **Ioane de lumină**, cu valoare de document al epocii.

Într-o casă lipită de cea a Verghilor a locuit **Topirceanu**, într-o mansardă. („Am stat la mansardă o lună/ De-acolo, de sus, de la geam/ Și ziua și noaptea, pe lună,/ Priveam ca la teatru, madam!”)

Tot pe Ulița Primăverii, la nr. 17, a stat, către mijlocul veacului trecut, unul dintre primii noștri romancieri (**I. M. Bujoreanu** — „Mistere din București”, 1862), alungat de pe Podul Calicilor de creditorii tatălui său. Mai tîrziu, îl găsim ca avocat pe str. Polonă nr. 47.

Familia Odobesților fusese foarte bogată, dar, ceea ce nu risipise tatăl scriitorului, teribilul polcovnic Ioan Odobescu, cel care „arestuise” guvernul provizoriu în 1848,

lichidară moștenitorii, în special Alexandru, „Iubit de lux și de mîncare delicată”. Colindase Europa, intrase în diplomatie, apoi în învățămînt; se căsătorise cu Sașa Prejbeanu, fiica naturală a generalului Kisseleff, care locuise multă vreme la Paris. Nereunînd la nici una din plăcerile unui boier de rasă, scriitorul zălogeste casele și moșiile „ducînd toată viața o luptă balzaciană cu creditorii”. Înecat într-un puhoi de datorii, pe cînd locuia în str. Verde nr. 18 (azi Locotenent Lemnea), i se sechestrează mobila și i se sigilează ușile, fiind tolerat într-o cămaruță. Dar lui Odobescu nu-i pasă. Face ce face, mai vinde o casă, mai plătește o datorie și contractează alte două; mai vinde o moșie, plătește și iar se împrumută. Însă toate cheltuiala aceasta nu e doa pentru lux și plăceri gastronomice. Ca să facă cercetări arheologice la Pietroasa, pe urmele „Cloștii cu pui”, avînd ca rezultat monumentală și erudită lucrare „Le trésor de Pétrossa”, își sacrifică o moșie, în 1870.

Director al Școlii Normale Superioare (anexă a facultății de Litere), locuiește în incinta școlii dar, în urma unui incident, se mută în str. Cuza Vodă nr. 5 bis, unde se sinucide în 1895, după ce Hortensia Racoviță, fosta nevastă a lui Alexandru Davila, cu 30 de ani mai tîrziu, îi refuză cererea în căsătorie.

Opera și-a scris-o atît în țară, cît și în străinătate. **Pseudokinegeticos** (1874) a fost elaborată, se pare, în str. Rozelor nr. 24, iar **Mihnea Vodă cel Rău** (1857) și **Doamna Chiajna** (1860), în str. Sfinții Voievozi nr. 16, „**Tezaurul de la Pietroasa**”, în str. Verde nr. 18 și la Viena.

Cîntăreț de „strana dreaptă” la Biserica Sfinților, apoi la Olari, Silvestru și Lucaci, **Anton Pann** a trăit în forța mahalalei bucureștene, printre mahalagii vrednici, mucaliți, petrecăreți și sentimentali, dăruți cu hazul și imaginația țaranului, dar și cu dibăcia țigovețului. Era vremea cînd începea să se încropească o burghezie măruntă și cînd o masă bizară de orientali deschidea ochii

spre Apus, ascunzînd un izvor adînc și bogat de înțelepciune și poezie, ale cărui ape l-au scos la lumină pe poetul și cîntărețul ei.

Părăsind vestitele grădini cu lăutari ale Bucureștilor de odinioară, Pann a ucenicit în ale tipografiei la Petru Efe-siul, ajungînd directorul ei, apoi și-a cumpărat „teasc”, cu slovă și vingalace, pe care, tîrziu, îl așază în casa nevestei, din str. Taurului nr. 12 (azi Anton Pann nr. 20). E o clădire ciudată, c-o singură încăpere în chip de etaj, semănînd a porumbiar. Acolo, deasupra lumii din care pornise, avea să scrie „O șezătoare la țară”, „Năzdrăvăniile lui Nas-tratin Hogeia” și să pună la punct, într-o ediție definitivă, „Povestea vorbeii”, care a în-cîntat generație după generație și pe care Alecsandri o califica „un monument național”, după cum Eminescu îl socotește pe Anton Pann „un scriitor național”. Redescoperit tîrziu, ca unul dintre „miracolele literaturii noastre”, meșterul în psaltichie și axioase, poetul mahalalelor bucureștene, filozoful popular, cu înțelepciunea concentrată în proverbe, și-a găsit locul cuvenit, ca un „geniu smerit” printre clasici.

Pe Calea Plevnei nr. 40 mai dăinuie „casa bunei cuvințe”, cum era numită locuința lui **George Coșbuc**. Era aici, la parter, **Liceul particular al**

profesorului Clinclu, rotofeiu ardelen, prieten al poetului, care trăia dintr-o leafă modestă de funcționar la „Casa Școalelor”. În această casă a scris **Balade și Idile, Fire de tort, Zlarul unui pierde-vară** și a tradus **Enelda, Odiseea, Georgicele și Divina Comedie**. Aici avea să-l doboare cumplita durere a morții unicului fiu (1915), ajungînd la vîrsta de 49 de ani un moșneag uscat și girbov, împușnat la trup și fără poftă de viață. Cotropirea țării în 1916 îi mări suferința. În cei doi ani de stăpînire prusacă, Bucureștii erau dominați de plaga „țîlmacilor”, indivizi fără inimă și fără scrupule. Coșbuc tăia o ferăstrucă în ușa casei, ca un ghișeu. Orice necăjit, pe care numeroasele abuzuri îl obligau să se adreseze în scris autorităților de ocupație, bătea la ușa lui „Badea Gheorghe”. Le scria plîngerile în nemțește și îi încuraja, iar dacă vreunul încerca să-l răsplătească, zîmbea și refuza, deși suferea de foame și frig ca mai toată populația țării. Străbătea uneori Cîșmigiul, transformat de prusaci în grădină de zarzavat, spre berăria „Princiar”, ca să schimbe o vorbă și să afle o știre. Cînd la masa lui

se așezară doi ofițeri nemți, Coșbuc sări nervos, luîndu-și pălăria: „Pentru ce plecați?” îl întrebă unul dintre nepoftiții musafiri. „Pentru că nu pot sta la aceeași masă cu dușmanii!” Uimiți o clipă de curajul românului, nemții au zîmbit apoi prietenos, iar unul i-a vorbit cu lehamite în glas: „Dușmani?... Îi iubim pe nemți la fel ca voi. Sîntem italieni din Tirol!”. Bucuros, poetul le-a ținut o adevărată lecție de istorie, iar vrăjmașii, aflînd că se găsesc în fața unui poet, l-au salutat respectuos, rugîndu-l să le mai ofere prilejul unor asemenea plăcute întîlniri. „Ia, niște amăriți ca și noi!” îi compătimii Coșbuc cînd părăsi „Princiarul” (Bd. Gh. Gheorghiu-Dej, colț cu str. Brezoianu).

A sfîrșit în deznădejde, la 9 mai 1918, a doua zi după semnarea înrobitoare a păcii de la București, cînd mai era un pas pînă la realizarea visului de Unire, așa cum a sfîrșit la Iași, cu aură de tragedie antică, bunul său prieten Delavrancea.

**ALEXANDRU
PREDESCU**

Casa Titu Maiorescu, în care se țineau ședințele societății „Junimea” (str. Mercur)

ANA BLANDIANA

Mijlocul

Împăcarea dintre întuneric
și lumină

Nu e amurgul.

După cum nu mocirla

E împăcarea dintre mare
și munți.

Întinde mîna

Și nu respira pînă-mi atingi

Vîrful suspendat în semn
al degetelor —

Numai brațele noastre visînd

Mai pot face punți.

41

Număr penele verzi din aripa
Bradului.

Dacă îmi vor ieși

Mai puține de 41

El va avea dreptul să zboare.

Îmi ies chiar 41.

Da, e puțin mai complicat,

Dar oricum de mine depinde

Să-i acord dreptul în continuare.

— Zbori, îi spun.

— Ești o proastă, îmi răspunde
bradul.

— Nu, sînt o luptătoare pentru
drepturile bradului,

Zbori!

— Oh, murmură el, se vede că n-ai
încercat niciodată

Să-ți încleștezi rădăcinile-n nori.

— Nu. De altfel, am greșit
numărătoarea

Penelor cu rouă:

Ai patruzeci și două

Și-ți mai crește și următoarea.

Jignire

Ceea ce mi s-a întîmplat astăzi
mie

Li s-a întîmplat

Mult mai demult

Și acestui arbore cu aripi și
ghiare,

Și acestei păsări cu frunze

și spini,

Și munților, pe vremea cînd nici

nu erau încă munți,

Și mării, pe cînd mai picotea
în izvoare.

Chiar și dulapului din antreu

Incapabil să se mai lase închis

I s-a întîmplat,

Și gulerului sfărîmicios

De dantelă care a fost albă

cîndva,

Și — era să uit — fiecărei țigle
de pe casă,

Și fiecărei uluce din gard,

Și obloanelor de la ferestre,

Și rișniței de cafea.

Asta poate să-nsemne că nu e

prea grav,

Sau poate chiar că-i firesc,

Și, mai ales, că-n cele din urmă
va trece?

Ce ireversibilă și universală

jignire

Înmulțită mereu cu zece

Și iar cu zece, și iar cu zece...

ANA MUREȘANU

Noapte de februarie

Doar muzica egală, mecanică,
o cruce translucidă din jad
tăiată în materia dură de mâini
aruncându-mă într-un timp netrăit
și extazul prin care m-ai destinat
plutesc în aerul încăperii. Între văz,
(un vuiet stins, o rumoare) și auz
brațele tale încrucișate și însuși tu,
privindu-mă dintr-o depărtare
Clipa aleasă în brațe străine; caut
în lemnul vechi, din oglinzile ovale
chipul înstrăinat, de tine tot mai
imi face un semn mic, complice:
iată moartea mea, moartea noastră
de poate fi ceva al nostru, ea este.
Timp din timp înafară azvirlit
nici un gest nu poate fi retras
și mâinile îmi alunecă pe spinarea
a unei arii de Benedetto Marcello.

Sfârșit de secol

O muchie de cuțit, câteva sensuri,
mormanul de inutilități, o boală;
cerul gurii salivându-mi
de o dorință încă necunoscută,
somnul pe care îl voi dormi
și armura greoaie a neliniștii
care îmi ține loc
de iubire
de credință
de libertate.

Locul știut

Eșalonul care prefigurează
cerșetoare aburind pe străzile
locul anume știut, spre care
cu perfecțiunea inconștientă
a instinctului
și îndeletnicirile mele
ajunse
în pragul sufocării,
orgoliu dilatat
singurătate diformă
clown ilustru.

ION ANDREESCU: „Iarna la Barbizon”

UN OM NOROCOS

Fragment din romanul cu același titlu, aflat în pregătire

Și vă rog, domnule, nu vă împreunați mîinile, de parcă ați dori să mă binecuvîntați. Nu merit, vă asigur, să fiu binecuvîntat. Și pe urmă mi-e teamă de cei care îmi șoptesc că-mi vor binele. Am rămas cu acest defect din copilărie cînd, după moartea mamei, tata s-a înfuriat pe mine din pricina unor prostii pe care le făcusem și m-a vîrît într-o școală de corecție. Spre binele meu, pretindea el. Dar mințea. Vroia să scape de mine, de fapt. Asta m-a înrăit și mai mult și mi-am bătut colegii. Urmarea a fost că m-am pomenit internat într-un spital și suspectat de „tulburări de caracter”, cu toate că, le-am declarat doctorilor, eu n-aveam nimic. Dar cine să mă asculte pe mine? În zadar am protestat. Nu mă puteam lupta cu doctorii. Ei stabiliseră diagnosticul și nu erau dispuși să-l schimbe. „Noi știm mai bine ca tine” ziceau ei. În cele din urmă n-am mai protestat. Mi-am văzut de treabă și cum aveam oarecare talent la desen m-am apucat, din răzbunare, să le fac portretele.

Cineva mi-a zis într-o zi batjocoritor: „Băiete, tu ar trebui să ajungi la Belle Arte”. Și a rîs. Ei bine, domnule, risul acela mi-a schimbat destinul. Pentru că am jurat să ajung la Belle Arte. Din ziua aceea am făcut tot ce mi se cerea, am devenit ascultător și chiar umil, abordînd o modestie care s-a lipit de mine și cu greu, abia la azil, am reușit să scap de ea. Această modestie a început să le placă, firește. Fiindcă așa sînt oamenii. Cu cît ești mai aproape de starea unui vierme cu atît îi înduioșezi mai mult și nu se mai simt amenințați, pe cînd valoarea ta îi pune în stare de alarmă, socotind-o o ofensă personală. Sincer să fiu, am profitat de asta din plin. Îmi ascundeam orice calitate și-mi plîngeam în gura mare defectele, ceea ce a sfîrșit prin a mă face foarte simpatic. Se prăpădeau de dragul meu. „la, uite-l, dragă, ce modest e și ce bine desenează. Altul în locul lui și-ar fi luat nasul la purtare, dar el...” Și se mirau în continuare de modestia mea ieșită din comun.

Tandrețea lor a mers pînă acolo încît m-au socotit vindecăt și mi-au dat drumul din spital. Atît mi-a trebuit. Mi-am mutat imediat terenul de luptă la Școala de Belle Arte unde m-am angajat îngrijitor. Și i-am cucerit pe profesori prin cumînțenia și admirația mea, pentru că învățasem să fiu foarte convingător în relațiile cu superiorii. Încît n-a trecut mult și m-am văzut înscris la cursuri.

Dar n-aș vrea să credeți cumva că folosesc aceeași tactică și față de dumneavoastră ca să vă obțin bunăvoința. Nu doresc să obțin de la dumneavoastră nimic și, pe deasupra, nu mă mai laud cu modestia mea. Mi-am pierdut-o. M-am debarasat de ea ca de o cămașă care la un moment dat nu ni se mai potrivește pentru că am crescut. Cînd m-am crezut egal cu Michelangelo, vă dați seama, nu mai eram același. Liniștiți-vă, o să vă atrag singur atenția cînd va trebui să mă judecați prin modestia care m-a dus pe un tîrm pustiu ca să trăiesc acolo o aventură a vanității, o boală de care nici focul, poate, nu m-a vindecat.

Dealtfel, nu văd, domnule, de ce aș avea nevoie de un avocat din oficiu care să mă apere. Mai curînd mi-aș dori un arheolog din oficiu, căruia să-i explic unde se află cimitirul de marmură. Oricît de repede ar crește bălările pe tîrmul acela, ele nu vor izbui să digere piatra la fel cum digeră cenușa. Așa că încă ar mai putea fi salvat cimitirul. N-ar trebui decît cîțiva oameni care să taie bălările pînă dau de stîncile de marmură. Și n-are importanță că eu sînt un sculptor mediocru. Important e că am avut noroc să încep acolo o operă unică, înfricoșătoare.

Și mai e ceva. E puțin probabil că pescarii din cătun s-au schimbat între timp și au devenit mai doritori să vorbească, să iasă din muțenia lor. Din cîte îi cunosc eu, dacă i-ați ruga să vă spună ce știu ei despre povestea asta, ar ridica din umeri, tăcînd, apoi s-ar uita țintă în ceștile lor de cafea pentru a vă da de înțeles că din punctul lor de vedere discuția e încheiată. Așa făceau și cu noi, cu mine și cu doctorul, cînd mergeam să vinăm cerbi în mlaștină. Ori cel mult s-ar mira dacă i-ați întreba de azil. Ce azil? Un azil de bătrîni? Nu, n-a existat niciodată prin părțile noastre ceva de felul acesta, ar zice. Cît privește căpitanul de cursă lungă — pentru că Bătrînul a fost în tinerețe așa ceva — da, parcă a existat cîndva în cătun un asemenea ins, dar a plecat să vînture lumea. Asta s-a întîmplat demult și nu mai știm nimic despre el.

Renunțați prin urmare la compasiunea binevoitoare cu care mă priviți, de parcă ați zice „Fii iertat, fiule”, și ascultați-mă așa cum am nevoie, fără menajamente. E singura atitudine care îmi poate fi de folos. Și așa întîmplările pe care le-am trăit m-au adus în situația să nu mai știu nimic sigur decît că mă aflu aici și vorbesc, nu vreau să le fac și mai de neînțeles

acceptînd să fiu izbăvit. Mai ales că mie nu-mi plac, domnule, cei care țin cu orice preț sa-și mintuie pe alții. Totdeauna, cînd m-am lovit de ei, mi-a venit să strig: „Atenție. Nu-i ascultați. Vor sfîrși prin a vă strînge de gît pe cei care nu vă veți lăsa mintuiți deajuns de repede”....

Așadar, unde am rămas? A, da, vroiam să vă vorbesc despre cerbii pe care îi vinam în mlaștină împreună cu doctorul.

Simte-te bine, domnule sculptor, ca în vacanță, de ce te grăbești? m-a întrebat zîmbind Moașa. Doar nu te silește nimeni să te grăbești. Profită de asta, cît timp mai poți. S-ar putea ca mai tîrziu să regreti. În locul dumitale m-aș duce pe țărm, aș face o baie în mare, m-aș plimba. În sfîrșit, dacă ai chef, du-te în cătun. Ia-l pe doctorul cu părul cînit (asta îi era porecla), să-ți arate plăcerile cătunului. În mocirlă, la vînat de cerbi, și prin case, la vînat de văduve. Și rîse cu poftă.

N-am contrazis-o. Nu prea știu eu multe lucruri, dar un lucru îl învășasem bine, mai ales la pușcărie. Să nu-i contrazici pe cei ce reprezintă autoritatea, indiferent de autoritate și de împrejurare. Pentru că nu reușești decît să-i superi și să-i asmuți împotriva ta. Dealtfel, cei care s-au ocupat de tulburările mele de caracter au avut grijă să capăt un cult pentru ordinele răstite. La pușcărie nu făceam nici un efort ca să mă închin în fața paznicilor. Îmi spuneam că, la urma urmei, ei reprezentau în fața mea legea. Chiar cînd mă înjurau, mă înjurau în numele legii. Și tot în numele legii sculpau printre dinți. Doar și legea se relaxează, nu? Și ea trăiește. Nu poate fi tot timpul severă și dichisită. Așa că un halat alb era pentru mine o uniformă. O lege. În vremea aceea nu îndrăzneau să contrazică un doctor cînd îmi da o rețetă. O băgam în buzunar și înghițeam ce mi se dădea să înghit.

E drept că Moașa, cum îi ziceau toți la azil, nu era doctor. Dar ea avea în mînă hăturile. Și multă vreme norocul meu s-a bazat pe faptul că n-am fost vanitos cu cei de care depindeam. Nu mă încapăținasem să am tocmai cu ei accese de vanitate. Vanitatea e bună într-o singură situație, îmi ziceam eu, cînd ai pe unul mai slab decît tine alături. Atunci, da, modestia ar fi o prostie. N-ar face decît să ți-l ridice în cap. Să-l împingi să se creadă egalul tău. În rest... În sfîrșit, n-are rost să insist. Așa gîndeam. Abia mai tîrziu, după ce am început să cioplesc pietre funerare în stîncile de marmură și mai ales după ce am cunoscut-o pe Laura, m-am schimbat.

Și apoi, tot n-aveam altă treabă. Bătrînul, cum îl numeau toți pe invizibilul administrator al azilului, uitase parcă de mine după ce mă chemase acolo. Trecuseră mai multe săptămîni de la sosirea mea și nu primisem de la el nici un semn că dorea să discute cu mine.

L-am urmat pe doctor.

Ca să ajungi la baltă, trebuia să mergi de-a lungul țărmului o vreme și apoi să cotești, lăsînd marea în spate. Imediat vedeai pata întunecată a stufărișului care se lăbărtase pe marginile bălții. Cătunul era dincolo. La mal se găseau, prapornite, cîteva bărci vechi, grosolane, dar destul de sigure, și am luat una dintre ele.

Visleam eu. Doctorul se uita la stufărișul care amenința să cotropească într-o zi toată balta și se juca vîrîndu-și degetul în apa neagră, putredă, acoperită pe mari porțiuni de mătasea broaștei. În timpul acesta, eu îmi aminteam de cel care-mi vorbea prima oară de acele locuri. Venise să-mi spună despre un azil de bătrîni, aflat, zicea el, undeva pe un țărm, cu admirabile stînci de marmură, întrebîndu-mă dacă n-aveam chef să merg acolo. Firește, nu în calitate de pensionar al azilului. „Vai, domnule sculptor, credeți că-mi arde de glumă? Izbucnise el. Dumneavoastră sînteți încă tînăr. Dar administratorul e un om umblat, a vînturat lumea și are o slăbiciune pentru artă. Și, cum ar vrea să facă ceva pentru bieții bătrîni care se prăpădesc, s-a gîndit să profite de existența acelor stînci și să creeze un cimitir unic. Fiecare bătrîn decedat ar urma să fie înmormîntat lîngă o stîncă pe care să fie sculptat profilul răposatului. În felul acesta, sărmanii bătrîni ar intra din viața lor pustie și plină de decepții direct în eternitate. Cu siguranță că o asemenea perspectivă le-ar indulci ultimii ani de existență. Ar fi o operă în același timp filantropică și durabilă. Ce-și poate dori mai mult un artist?” Înșira toate motivele care ar fi putut să mă convingă. Creînd o operă unică, aveam în același timp posibilitatea să mă odihnesc, să mă bucur de soare, de apa mării. „E adevărat, a admis el, țărmul e cam pustiu. Nu există nimic în jur. Doar un cătun de pescari, dincolo de o balta pe care trebuie s-o treceți cu barca. Și chiar acei pescari sînt cam ciudați. Nu vin niciodată la azil. Își petrec timpul pe mare, pescuind, sau în fața cafenelei din mijlocul cătunului unde stau ceasuri întregi cu cîte o ceașcă de aramă dinainte, plină cu un fel de lichid negru, cafea zic ei. Uneori, fără să schimbe o vorbă, de cînd vin pînă cînd se scoală să plece. Din respect, poate, pentru șeful lor, unul căruia îi spun Profetul, un pescar uriaș și mut, cu limba smulsa. E o poveste din tinerețe. Se pare că pescarii sînt ostili azilului, dar nimeni nu pricepe de ce. S-ar putea să fie tot o întîmplare veche, pe care ceilalți au uitat-o, numai ei o țin minte și, în numele ei, rumegă gînduri de răzbunare. Uneori, mai merg în cătun doctori sau înși din administrație. Deh, acolo văduvele sînt totdeauna bucuroase să vadă un bărbat străin. Ele nu vor să se răzbune decît împotriva plictiselii. Iar în apropierea cătunului, adăugă necunoscu-

tul, există, da, să nu vă mire, o rezervație de cerbi. Se pot organiza acolo vânători foarte distractive. Nu vă tentează oferta? Păcat. Mare păcat. Oricum, poate vă mai gândiți. Eu vă las o adresă unde să mă anunțați în cazul că vă schimbați părerea".

Și la azil se vorbea despre distracțiile din cătun. Poveștile cu văduve mai ales le incendiau bătrînilor imaginația. Domnul Andrei și Mopsul pretindeau că văduvele nu făceau toată ziua decît să aștepte să pice cineva din azil. Și cum apărea acel cineva, ele ieșeau imediat la porți, încît oaspetele putea alege în voie femeia cu care vroia să facă dragoste. Totul întîmplîndu-se sub privirile tăcute și dușmănoase ale bărbaților care își beau mai departe cafeaua răcită din ceștile nespălate. Și apoi vînătorile de cerbi! Pe toți dracii, ofta Domnul Andrei, o asemenea vînătoare trebuie să fie ceva absolut fascinant. Ah, dacă ar fi urmărit măcar una singură! Dar lor nu li se permitea să meargă în cătun. Și ofta din nou, cu acest înțeles: din păcate, nu toți pot participa la împărțirea plăcerilor pămîntului.

Cînd am ajuns, cătunul părea gol. Nu vedeam pe nimeni prin curți, reparînd plase, bărci sau alte unelte pescărești. Mirosea însă violent a pește fript. Casele erau mici, făcute din chirpici și acoperite cu trestie. Aveau ferestre strîmte. Din loc în loc, geamurile sparte erau înlocuite cu bășici de porc.

Soarele abia trecea de amiază și era cald. Din pricina căldurii și a efortului de a merge în plin soare, începusem să transpir. Mă ștergeam în continuu de transpirație, dar pe măsură ce mă ștergeam transpiram și mai rău. Ceea ce mă enerva. Dar nu-l sîcîiam pe doctor cu întrebări. Chiar dacă era fără halat, tot reprezenta o autoritate pentru mine. Și, pe vremea aceea, încă nu eram familiarizați unul cu altul, deși ne tutuiam. Mergeam alături de el, tăcut și ascultător ca un copil. Mă uitam la salcîmii prăfuiți din marginea șanțului, la duzii plini de dode negre, coapte de-ți lăsa gura apă, dar nu îndrăzneau să mă deslîlesc de doctor, care mărșăluia prin praful uliței fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga.

Cunoștea, se vedea, bine cătunul. Înaînta cu pas sigur fără să ezite. Eu, în schimb, eram novice. Era prima mea vizită în cătun. Și eram numai ochi și urechi. Mi se părea că trăiam o aventură fantastică, dînd cu totul alte proporții acelei așezări prăpădite de pescari, pierdută pe un tîrm pustiu, departe de lume.

Ai fi zis că întreg cătunul ațipise. Că numai muștele și vrăbiile erau treze la ora aceea. Că pescarii erau duși în larg cu năvoadele, iar femeile, care nu frigeau pește, își făceau somnul de după-amiază pentru ca noaptea, cînd se întorceau bărbații lor, să fie proaspete. Am rămas surprins prin urmare cînd am văzut la o fereastră perdeaua murdară tresărind ușor.

— Intră aici, zise doctorul.

— Dar nu vii cu mine? El pufni în rîs.

— Treaba asta se face totdeauna în doi, fără martori. Cel puțin așa îmi place mie, rîse el. M-am roșit, cred, pînă în vîrfurile urechilor. Sigur că avea dreptate.

— Bine, doctore. Ne vedem mai tîrziu.

Și am împins porțița din gard, pătrunzînd într-o curte invadată de urzici.

Am înaîntat cu grijă, ca să evit urzicile, ocolind o barcă unsă cu catran, care nu mai văzuse cu siguranță apa de multă vreme, și m-am trezit într-un fel de prispă putredă. Acolo am ezitat. În fața mea era o ușă roasă de carii și scorojită. Trebuia să mă decid să apăs pe zăvor și întîrziem să iau această hotărîre. Și, probabil, dacă nu mi-ar fi fost teamă că doctorul va rîde de mine, aș fi renunțat.

Cînd, în sfîrșit, am trecut pragul (ah, ce enervant scîrțîia ușa!), n-am văzut mai nimic din pricina întunericului răcoros care m-a orbit, doar că mă aflam într-o tindă, și m-a izbit un miros de mușcal și de busuioac. Ca să-mi dau curaj, am întreat cu o veselie care mi s-a părut pe loc prostească și caraghioasă:

— Nu se poate face puțină lumină în casa asta?

Crezusem, cînd doctorul mi-a zis „intră aici” că în casă mă așteaptă o văduvă cu brațele deschise, gata să se rostogolească împreună cu mine pe pat. Și cînd colo, în fișia de lumină care pătrundea de-afară prin ușa rămasă deschisă, am zărit o femeie căutînd înfrigurată ceva.

— Ce vrei? Ce cauți aici? mi se adresă ea pe un ton înfricoșat. Și am înțeles imediat ce căuta: un obiect cu care să se apere. Asta m-a azvîrlit brusc în realitate. Nimerisem ca un nătărău într-o situație penibilă luîndu-mă după poveștile Domnului Andrei și ale Mopsului. Poate așa era oricui, ca novicilor să li se facă o farsă! Furios, am trîntit o înjurătură, apoi am bilbiit ceva care putea să semene cu o scuză, că am greșit casa, și am ieșit.

Întîlnirea cu Marina putea, așadar, să eșueze jalnic încă din primul moment. Și, de fapt, nici astăzi nu știu prea bine ce anume a determinat-o să iasă după mine. Bănuiesc că înjurătura pe care mi-o adresasem. Se pregătea să se apere împotriva unui străin care intrase în casa ei ca într-un bordel, pentru ca să-l audă împleticindu-se în scuze și făcîndu-se singur nătărău. Merita, își va fi zis, să vadă cum arăta la mutră individul.

S-a oprit în lumina violentă, privindu-mă curioasă, fără să zică nimic. Nu era tînără, dar

nici în vîrstă. Avea miini puternice, de spălătoreasă și părul roșu. Roșul oxizilor de fier. În tinerețe fusese, probabil, chiar frumoasă. Purta o rochie de cînepă aspră cu nasturii desfăcuți la piept, încît i se zăreau umerii și sinii, ce fuseseră odată pietroși, cu siguranță, dar cu timpul își pierduseră din obrăznicie. Atîrnau ca doi bulgări mari de carne, abundenți.

Eu tăceam stîmjenit. Vroiam să-i cer din nou scuze, îmi căutam cuvintele, ea aștepta și, văzîndu-mă încurcat, mi-a zîmbit. A fost una din acele clipe în care destinul ne ia de mină la o rîspintie ca să nu mai ezităm. Zîmbetul ei m-a făcut să uit de scuze. Am rămas în lumină, cu ochii la rochia ei de cînepă desfăcută la piept, și simțeam o căldură plăcută topind jena pentru cele întîmplate. La un moment dat, înțelegînd motivul liniștii mele, și-a încheiat grăbită nasturii. Dar era prea tîrziu. Și nu numai pentru mine. Și pentru ea. Ceva ca o provocare tacită ne aproia acum.

Doctorul mă aștepta la cafeneaua din mijlocul cătunului. Mă rog, să-i zic cafenea. Semăna mai degrabă a magazie, cu o singură fereastră, năpădită de păianjeni și pătată de muște. Înăuntru nu era nimeni. Pescarii stăteau toți afară, la niște măsuțe de tablă vopsite cîndva în alb și pline de zgîrîieturi. Fiecare avea dinainte o ceașcă de aramă.

Am zis politicos „bună ziua“, dar nu mi-a răspuns nimeni. De la măsuta lui, doctorul se întoarse spre mine.

— Nu-ți răci gura degeaba. Tot nu-ți răspund.

Avea cu el acum două puști de vînătoare. De-acolo urma să mergem direct la mlaștină să vînam cerbi. Și am simțit, recunosc, un frison de plăcere văzînd puștile. Toți bătrînii din azil, zicea Mopsul, vorbeau despre acele vînători ca despre un lucru extraordinar. În sfîrșit, puteam să văd cu ochii mei ceea ce lor le era interzis.

Doctorul m-a invitat să iau loc lîngă el, pe unul din scaunele de tablă traforată vopsite în verde deschis, care păreau să fi avut inițial altă destinație și nimeriseră acolo prin cine știe ce întîmplare. Un bărbat pipernicit, care făcea pe patronul, mi-a adus și mie, fără să mă întreb ce doresc, o ceașcă de aramă cu un lichid negru și s-a retras apoi, din nou, lîngă pescarii care ne priveau într-o tăcere de gheață. Ca și cum vroiau să ne facă să înțelegem că locul nostru nu era acolo.

— De ce ne privesc așa? l-am întrebat în șoaptă pe doctor. El strivi o înjurătură printre dinți.

— Dă-i în... Nu merită. Nu pricepeam de ce nu merita, dar n-am insistat. Și mi-am băut cafeaua, înghițind greu, cu noduri, pentru că avea un gust groaznic.

Atunci l-am văzut prima oară pe Profetul. Să tot fi avut vreo cincizeci de ani, dacă judecam după părul puțin, lipit în lațe murdare și neatins de foarfecă, sau după barba lungă, încălțită și pe jumătate albă, dar nu-și pierduse nimic din vigoare. Îi domina pe toți cu statura lui de uriaș. Buza spintecată de o cicatrice urîtă îi dădea un aer teribil. Toți îl ascultau, cu toate că, fiind mut, nu putea porunci decît cu ochii. Dar avea, ce-i drept, niște ochi neobișnuiți. Striga cu ei. Și blestema cu ei. Aveam să mă conving chiar atunci. Un puștan s-a ridicat de lîngă ceilalți pescari și ne-a întrebat, obraznic, dacă nu ne-am băut cafeaua. Cu alte cuvinte: „Cărați-vă!“. În clipa următoare am auzit un zgomot puternic. Masa la care a stat Profetul s-a prăbușit sub pumnul care o lovea. Băiatul s-a așezat umilit și rușinat, la loc, lîngă ceilalți pescari, în vreme ce Profetul continua să stea calm la o masă prăbușită, de parcă nu se întîmplase nimic, ținîndu-și pe genunchi palmele enorme și noduroase, dar fulgerîndu-l pe vinovat cu privirea.

Într-adevăr, nu mai era cazul să întîrziem. Doctorul a trînit două monede pe măsuta de tablă, și-a luat o pușcă de vînătoare, mi-a întins mie alta, și a pornit-o pe uliță. Eu după el. Ne-am îndreptat spre rezervația de cerbi din apropierea cătunului și am gonit doi cerbi în mlaștină. Unde am început vînătoria.

Dacă vă uimește prezența unei rezervații de cerbi în marginea aceluia cătun de pescari, nu sînt în măsură să vă dau o explicație. Nu știu cum au ajuns cerbii acolo. Trăiau și se înmulțeau într-o pădure de sălcii, fără s-o părăsească, deși nu exista nici o împrejmuire care să-i împiedice. Se speriau, poate, de goul din jurul pădurii și de aceea evitau să iasă din ea. Chiar și gonindu-i, reușeam cu mare greutate să-i scoatem în lumină, în partea în care se găsea mlaștină.

Și propriu-zis nu era vînătoare. Odată intrați în mlaștină, cerbii deveneau prizonieri. Se confundau pînă la burtă în noroi și nu mai reușeau să iasă de-acolo. Încercînd să scape, nu făceau decît să se afunde și mai rău. Așa că vînătorul își putea îngădui luxul să nu se grăbească, să „exerseze moartea“, cum zicea doctorul. Ridica pușca, prindea unul din cerbi în cătare și atingea trăgaciul. Ușor. Cu grijă, fără să apese. Altminteri, totul se termina imediat, prea repede. Și tocmai aceasta era noutatea vînătorii la care participam atunci prima oară: posibilitatea de a prelungi ceasuri întreaga fixarea țintei, de a amîna momentul final. Vînătorul ținea moartea în vîrf de degetului, ca împărații romani. Era deajuns un mic bobîrnac și gata, moartea pleca. Dar vînătorul trebuia să se stăpînească, să nu cedeze impulsurilor. Mai ales

că nu era nici o grabă, vînatul rămînea pe loc. De fapt, dacă am fi vrut, ne-am fi putut culca. Sau am fi putut să mai dăm o raită prin cătun. Prinși în mlaștină, cerbii n-aveau cum să scape. Cel mult am fi riscat să-i găsim cufundați, îngropați în noroi. Pentru că noroiul îi înghițea pînă la urmă și dacă stăteau nemișcați. Se transforma în fatalitate.

Vă par cinic, domnule? Nu vă pripiți. O să aflați lucruri încă și mai îngrozitoare, de necrezut. Pe vremea cînd Bătrînul nu era decît căpitan de vapor și locuia în cătun s-ar fi petrecut la mlaștină adevărate orgii. Doctorul mi-a povestit. Auzise de la Domnul Andrei, care se jura că știa totul de la un pescar în vîrstă întîlnit într-o zi pe țarm. Și m-am înfiorat eu însumi descoperind cum se pot distra uneori oamenii. Vă interesează să știți? Ei bine, aduceau pe malul mlaștinei sticle de bere și se îmbătau. Pe urmă venea masacrul. Pentru că masacru era. Împușcau cerbii fără să-i omoare și îi lăsau așa pînă le intra noroiul în gură. După care se minjeau la rîndul lor cu noroi din mlaștină și se băteau între ei. Le plăcea să simtă gustul morții. Asta îi excita. Își cumpărau fericirea ieftin, porcii. Cu cîteva gloanțe și cu cîțiva cerbi masacrați. Ba își și căleau caracterul acolo, probabil, pentru că uneori ținteau și plîngeau de mila bieților cerbi.

Eu și doctorul eram niște vînători de mîna a doua, care amestecau plăcerea cu greața. În loc să mă simt că Dumnezeu în primele zile ale creației sau că împărații romani, am vorbit cu pușca în mînă. Și sincer să fiu, mă mir că n-am șters-o de-acolo. Nici doctorul nu părea să se simtă mai bine, judecînd după strîmbăturile de pe fața lui, numai că, spre deosebire de mine, el avea mai multă experiență, mai participase la asemenea vînători. Ce vreți, cînd n-ai o vocație trebuie s-o suplinești prin antrenament și chiar atunci te descurci mai greu decît alții, care sînt dotați, simt voluptate acolo unde tu abia te stăpînești să nu-ți verși mațele.

Nu vreau să fac pe grozavul lăudîndu-mă că am fost un dur. Adevărul e că și eu' și doctorul ne-am comportat ca niște bieți diletanți de cîte ori ne-am dus și mai tîrziu la mlaștină. Ne dădeam importanță în fața bătrînilor din azil, dar, cu pușca în mînă, trebuia să facem eforturi pentru a ne domina scîrba.

De ce nu renunțam, o să ziceți. Simplu: pentru că asta ne-ar fi cerut și mai multă tărie. Vînătorile de cerbi aveau în azil un nimb de legendă și nu îndrăzneam să recunoaștem că nu eram la înălțimea unui privilegiu interzis celor mai mulți. În loc să fim priviți cu invidie, am fi fost priviți cu dispreț. „Ce, ăștia sînt bărbați? ar fi mîrii Mopsul. Niște slăbănogi! Ehe, dacă mi s-ar da mie voie să mă duc în cătun, le-aș arăta eu”. Răutățile lui ar fi făcut ocolul azilului, ceea ce nu era o perspectivă atrăgătoare nici măcar pentru unul cu modestia mea.

După un mai vechi obicei al meu, de a lua din orice partea convenabilă, am preferat altă cale: mi-am spus că o asemenea vînătoare era, la urma urmelor, o imagine destul de sugestivă și aproape exactă a vieții. Unii, norocoși, stau pe marginea mlaștinei cu pușca la ochi sau privind. Alții, cei fără noroc, se trezesc azvîrlîți în mlaștină și atunci așteaptă, îngroziți, să le intre noroiul în gură ori să pice glonte care să le zdrobească țeasta. Și, de ce să ne mințim? oricine, cînd constată că nu el se află în mocirlă, că nu el se scufundă fără scăpare, ci altul, se poate considera în drept să fie mulțumit, nu-i așa? Ba chiar poate fi ispitit să creadă că lumea e așezată pe baze drepte, din moment ce el se află în afara oricărui pericol, și că n-are rost să facă prea mult caz nici de greața care îl încearcă, nici de mila lui. Mi-am zis că la mijloc era o chestiune de noroc și că, din fericire, eu mă număram printre cei norocoși. Nu se cădea să fac nazuri cîtă vreme eram vînător, nu vînător.

Și apoi, fiecare cu logica sa. Oricît n-am înțeles eu femeile, tot le-am admirat pe cele care, cîroșînd, nu se mai gîndesc la nimic altceva decît la „un ochi pe față, unul pe dos” și mi-am dat silința să le întrec. Viața trece mai ușor cînd nu iei nimic în tragic. De aceea, în timp ce sărmanii cerbi ridicau, sperați, boturile în sus, ca să respire, și se zbăteau să iasă la suprafață, mă consolam cu ideea că, oricum, nu mai aveam de ales. Dacă nu-i omoram noi, îi omora noroiul. Noroiul nu ierta, urca mereu, le prindea treptat nările, asfixiîndu-i. Și le făceam chiar un bine cerbilor apăsînd în cele din urmă pe trăgaci. Îi scăpam de o moarte groznică, de o agonie murdără și chinuitoare.

Între timp, pescarii ieșeau în marginea cătunului și, nemișcați, se uitau. Fără să scoată o vorbă, înghesuți într-o tăcere dușmănoasă. Era singura dată cînd se ridicau de la mesele din fața cafenelei ca să vină spre noi. În fruntea lor era totdeauna Profetul. După ce auzeau împuscăturile, se întorceau la fel de tăcuți să bea ce mai rămăsese pe fundul ceștilor de cafea.

La întoarcere, am trecut prin dreptul cafenelei fără să ne mai oprim acolo. Cînd barca a ajuns la malul celălalt al bălții, soarele cobora și însingera apa neagră. Tăceam, aveam un gust rău în gură și-mi era rușine să-mi mărturisesc slăbiciunea.

Noaptea, am avut niște vise urite care m-au trezit de cîteva ori din somn. Se făcea că doctorul mă hăituisa pe mine, silindu-mă să intru în mlaștină. Că eu eram vînatul, iar el vînătorul. Ridica pușca, mă ochea, ducea degetul pe trăgaci, mi se usca limba în gură și așteptam să mor din clipă în clipă. Apoi, izbucnea într-un hohot de rîs și lăsa pușca jos. Mă aflam ca în fața unui pluton de execuție care nu se hotăra să mă omoare. Am încercat să ies, dar n-am reușit decît să mă afund și mai rău și atunci am strigat după ajutor. Strigătul m-a trezit.

CONSTANȚA BUZEA

zodia peștelui

*nu știu cine era
cel ce venise dinspre ținutul de apă
dacă singur venise ori dacă fusese
adus*

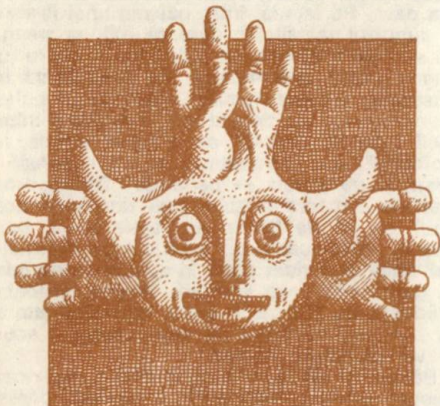
*gura lui făcu să ne simțim
fără temei sufocați în oceanul de aer*

*nimeni dintre ai noștri
nu vru să moară
numai privirea ni se făcu tuturor
rotundă
numai gura ne-o lărgirăm însetați
cu degetele pînă la rupere*

*pielea ni se răci
într-o sudoare sticloasă*

*cei ce știură să cînte
uitară să cînte
sufletul lor rămînînd să se scurgă
ca un gaz prețios dintr-o țeavă tăiată*

*cineva veni cu ideea că buzele
limba coardele vocale
s-ar fi prăbușit undeva mai în adînc
urmînd unei surpări interioare*

*aduse satîrul de platină
și cu grijă cerc după cerc făcu să cadă
gîtul de lebădă al cîntăreților*

*gura nu fu găsită
se scotoci în coșul cu capete
fură recuperate două sau trei
cărora li se desenă cu purpură
pe pielea obrazelor
guri în poziție de cîntec*

*noi le-am privit pînă au început
să se învechească*

*cel se venise dinspre ținutul de apă
tulburîndu-ne și schilodindu-ne
cu imaginea lui de pește sufocat
se urcă în turnul orelor
și bătu de treisprezece ori*

ÎN SI BEMOL MAJOR

Cu ani în urmă am trăit o experiență cu-rioasă: ne chinuia, noapte de noapte, o cucu-vea și nimeni nu știa de unde vine plînsul acela bizar și neliniștitor, pe o singură notă muzicală, de fapt mi s-a spus că era un si be-mol major. Ascultai, ți se părea că deslușești o direcție și te străduiai să te apropii de ea, dar, în clipa următoare, totul înceta și cînd pornea din nou direcția era deja alta, ca și cum liniș-tea ar fi șters urmele, sau cucuvaia ar fi zburat în altă parte. Am întrebat pe unul, pe altul, cam unde ar fi cuibul; toată lumea era e-ner-vată și îngrozită, dar nimeni nu știa. Între timp, pe strada noastră se adunau nenorociri peste nenorociri — un accident, o moarte, un divorț — și toate erau puse pe seama ei, chiar dacă pe nedrept, căci multe ar fi fost firesc să se întîmple oricum. Lumea a intrat în panică, a încercat să se apere. A fost convocată o șe-dință plenară, în care fiecăruia din noi i s-a dat sarcina să supravegheze cîte trei-patru case, pentru a depista cuibul. Vreo săptămînă ne-am petrecut nopțile pe străzi, patrulînd în tăcere, cu urechea ciulită, pentru a surprinde momentul și locul de unde veneau sunetele. Totuși, truda s-a dovedit inutilă, căci nu ne putea fi de folos decît auzul (și am văzut cît era de înșelător), iar a doua zi nu ne puteam sluji decît de ochi, căci pasărea se culca și tă-cea de cum se risipea întunericul, iar dacă ar fi cîntat pe lumină am fi confundat-o oricum cu un porumbel, o turturea sau mai știu eu cu ce altă pasăre.

Singurul lucru cert era că ea hălăduia un-deva, într-o ruină, și atunci am început să sus-pectăm ruinele, să le localizăm ziua, pe lu-mină, pentru ca noaptea, revenind la ele, să ne convingem dacă nu cumva de acolo se aude vaietul și dacă nu cumva vom descoperi acolo doi ochi fosforescenți și rotunzi (atît puteam spera).

Am început de atunci să fiu obsedat de ru-nine, chiar dacă între timp cucuveaua a dispă-rut — oare unde? Confuzie totală! Va fi fost descoperită de un braconier și împușcată din greșeală? Va fi murit de bătrînețe? Sau va fi găsit un loc mai prielnic vocației ei, cu mai multe nenorociri, pe care să le poată preve-dea? Nimic nu s-a lămurit vreodată. Destul că am rămas fără cucuvaie, în schimb cu o deo-sebită sensibilitate la ruine. De cîte ori vād un loc dărăpănat, îmi amintesc de nopțile acelea fioroase, cînd eram obsedat că-mi apar dintr-un neant întunecat ochii cucuvelei.

Așa se întîmplă, poate, că într-una din plim-bările fără rost și motiv pe care obișnuiesc să le fac chiar și azi, cînd nenorocirile ne aleg fără a ne mai da de știre în vreun fel, am des-coperit casa de care va fi vorba aici, pentru că în legătură cu ea am trăit întîmplarea ciudată. Nu mai țin minte pe ce stradă era, am plecat de acolo ca obsedat, țin minte doar că era în orice caz departe de tramvaie și autobuze, o stradă ferită de circulație și de priviri indis-crete, pe care se plimbă doar iubii, în primele zile de primăvară. Mergeam cu privirile dis-trate, neobservînd nimic, nici măcar cerul, co-pacii sau norii, cînd, brusc, mi s-a părut că tre-buie să mă uit într-acolo. M-am uitat și, din prima fracțiune de secundă, am realizat că vād ceva foarte cunoscut. Nu mai călcasem nicio-dată prin acel cartier, astfel că nu era posibil. Totuși, indiferent din ce motive, casa mi-era foarte familiară.

Nu era de fapt o casă, era o ruină, dar care descria foarte bine casă din care provenea. Nu mai avea nici acoperiș, nici ferestre, nici uși, nici măcar praguri, tot ce fusese lemn fu-sese aruncat pe foc în cine știe ce sobe necu-noscute, mai rămăseseră doar pereții și zugr-veala (roșuri și griuri pămîntii, grosolane, care dovedeau că fusese locuită, ultima dată, de niște tipi fără gust). Mai rămăseseră coșurile și teracotele, iar în față, lăsată cu totul într-o rină, gata să cadă, fierăria complicată a veran-dei. Aici m-a străbătut un fior văzînd că iedera e vie și se cățără, prăfuită și schiloadă, ca un orb sprijinit în cîrje, pe încropitura ruginită de fier. Mai fusesem vreodată pe aici? O amîntire tulbure îmi spunea că mai trecusem cîndva, cînd veranda era luminată și feerică, sub ace-eași boltă de iedera.

Cunoscută îmi era și fațada, chiar dacă aco-perișul cu grinzi și ciubucuri fusese pus și el pe foc. Rămăsesse, în rest, întreagă. Tencuiala solidă, nobilă, pierduse vopseaua (nu se mai știa ce culoare avusese), grulund de var pier-tos rămăsesse să dea singur, însă, o patină de soliditate și bărbăție. Îl știam și pe el, ca și cum, cîndva, poate într-o copilărie cu jocuri pe străzi, mă rezemasem pe el și pîndisem, la baba-oarba, cu ochii apropiați de el. Și mai era ceva. Pe fațadă, între găvana unei ferestre și suportul metalic în care se înfîgea steagul de sărbători, apărea un „5” mare și negru (un negru intact, fără moarte, de consistență in-dustrială), evident numărul casei, pictat cu șa-blonul într-un stil desuet, dar tineresc și inimi-tabil („coasa” arcuită ca o ogivă gotică, iar „mînerul”, scurt și dinamic, ca un mosoraș). Îl știam și pe acesta — de unde? Dintre orna-mentele ancadramentului mai rămăsesse doar unul, un fel de floare cu petale ovale, bon-doace, restul căzuseră probabil de bătrînețe, dar dacă ai fi rîciit puțin în spațiul dintre casă și gard, unde, pe vremuri, fusese, probabil, grădinița de flori, ai fi putut găsi cine știe ce lei dormind cu botul pe labe, mușcînd acum în vis pămîntul murdar.

Pămîntul? Da, pămîntul, tocmai el, cel nobil, trecuse printr-o metamorfoză inversă, părăsi-rea îl dezonorase și-l adusese în starea aceasta inversă, leșioasă, fetidă, ca și cum

prin el s-ar fi scurs în toți acești ani (cîți? nu se știa!) numai zoaie, lături și defejecții. Deși, în paranteză fie spus, cine ar fi avut gînduri imunde nu s-ar fi oprit aici, după gardul indiscret, cu grilajul lăsat într-o rină, ci ar fi avut atîtea alte locuri unde să meargă, i-ar fi stat la dispoziție, de pildă, cei pe puțin două sute de metri pătrați de dușumea, sau de parchet, sau de ce-or fi fost, iată că de data asta hoților de lemn li s-a făcut lene să mai asude să-l demonteze.

Gîndul ăsta m-a făcut să zîmbesc și, cum uitasem aproape ce-i aceea, m-am pomenit că zîmbetul îmi face bine, că mă liniștește, aproape ca o gimnastică. Străduindu-mă să-l păstrez pe obraz, cu gîndul numai la el, să nu-l pierd, am traversat jumătate din curtea plină cu cărămizi și cioburi de sticlă și m-am pomenit față-n față cu o fată frumoasă, atît de frumoasă că mi-a tăiat respirația. Numai că era tristă, ba chiar încruntată, în acel fel predestinat, damnat aș spune, pe care-l au ființele sortite să fie iscodite, ba chiar lustruite de prea multe priviri. Mi-am păstrat pe fată zîmbetul fermecător (nu era să-l las tocmai acum!), dar fata mi l-a ocolit cu o abilitate atît de fină, încît parcă nici nu m-ar fi zărit, ca și cum ar fi evitat automat un ciot sau un alt obstacol din drum, pe care nu mai era nevoie să-l vadă, pentru că-l știa acolo, la locul său, și nu mai merita să se obosească pentru el. Mi-am zis că tare trebuie s-o fi necăjit propria frumusețe pînă acum, în puținii ani ce-i trăise, de-a reușit să adune atîta experiență în nesocotirea admiratorilor. Totuși, sincer să fiu, dincolo de compasiunea ce mi-o trezise fata, perfecțiunea cu care m-a disprețuit nu mi-a făcut plăcere prea mare. Mi-am continuat drumul cam abătut și-a trebuit să-mi țin acum de-a dreptul cu forța zîmbetul, ca și cum l-aș fi proptit, cu o scobitoare, între cutele obrazilor.

Curtea părea în continuare pustie. De unde ieșise fata? În stînga și-n dreapta grămezilor de cărămizi și mormanelor cu cioburi de sticlă se lăbărta pămîntul pîngărit de propria lui lenevie. Îmi atrase atenția un pomișor tînăr,

ALMANAHUL LITERAR • 1984

adolescent, care se molipsise și el de plictisul bolnăvicios ce-l înconjura: tulpina subțire cît degetul părea de-a dreptul moartă, într-atît era de uscată, de năclăită în noroiul acumulat în lungul ei, nu se știe de unde. Ciudat cum casa, minerală, neînsuflețită, știuse să se împotrivescă morții cu demnitate, ba chiar cu orgoliu, în timp ce tot ce era viu, organic — lemnul, fereastra, dușumeaua, celulele vii ale pămîntului sau ale vegetației — erau pîndite obligatoriu de acest sfîrșit al putreziciunii și infestării, sau cel puțin al încremenirii, al mineralizării. Asta m-a întristat. Din nou, poate, realizînd fără să-mi dau seama că și fata abia întîlnită e din lumea noastră vie, că și obrazul meu viu (pe care abia de pot păstra animat un zîmbet, chiar și acela mecanic) sînt poate hărăzite aceluiasi declin. Poate de aceea se grăbise fata să dispară, ca să scape de soarta pe care și-o presimțise, poate nu eu fusesem de vină, cu prezența mea.

Curtea părea să fie închisă, în fund se zărea un zid alb, cu aspect inferior de paianță dată cu var. Am străbătut cei zece-doisprezece metri cu mai puțină atenție la cele din jur, doar cu sporită curiozitate pentru ce voi mai găsi. Cînd am ajuns acolo mi-am dat seama că totul fusese o iluzie optică. Dincolo de gard se deschidea un maidan infinit (se trecea dincolo printr-o porțiță vopsită tot în alb). Cîteva zeci de blocuri roșii, încă netencuite, închideau perspectiva în partea opusă, încît maidanul, cu imense gropi de var și stive de scîndură înnegrită, se vedea pînă la urmă a fi chiar depozitul de materiale al șantierului. Dinspre blocuri venea spre mine o fetiță, ducînd un ghiozdan mare în spate și tîrînd cu capul în jos o păpușă. Găsise păpușa prin gunoaie sau era doar un simbol, ca-n prozele proaste simboliste? Cînd am ajuns la doi pași,

fetița și-a ferit și ea fața. Fredona ceva monoton, ca un fel de cîntec de leagăn pentru păpușa aceea pe care, paradoxal, o chinuia. Am întrebat-o de ce chinuie păpușa, dar ea mi-a aruncat o uitătură bănuitoare și a trecut mai departe. Am privit-o lung cum se îndepărtează, unduindu-și trupul cu o inconștientă, prematură lascivitate. A ajuns la gardul de paianță și a trecut dincolo, în curtea casei părăsite. Nu știam ce mă frapase în înfățișarea păpușii. Atunci, poate bizarea situației, poate acea concentrare supremă de energie, care te însoțește în momentele inspirate, m-a luminat: da, asta mă obsedase: culoarea și forma ochilor. Erău fosforescenți, perfect rotunzi, rău-prevestitori. Melopeea, sunetul unic, de fapt, pe care-l auzisem fredonat mai înainte și pe care-l atribuisem fetei (cum îl putusem confunda cu un cîntec de leagăn?) era de fapt chiar nota muzicală a cucuvelei. Iar felul cum fetița tira păpușa — cu capul în jos, ținută de picioare — amintea exact poziția în care se duce o pasăre, cumpărată la piață sau prinsă la înghesuială într-un colț al curții. M-a apucat mila, căci de mic nu puteam suporta felul acesta barbar de a chinui fără rost. Atunci am strigat repede, cît am putut de tare: „Ce faci? Dă-i drumul păsării!” Nu mi-a răspuns nimeni. M-am repezit înapoi, am privit peste porțița albă, nimic. Am reintrat în curtea ruinei, am început să caut printre grămezile de cărămidă și sticle — nimic, nimic, nimic. Am fugit în stradă și am privit în stînga și în dreapta, ba m-am dus chiar și pînă la primul colț: fetița și păpușa intraseră ca-n pămînt.

Atunci m-am întors ca-ntr-o ultimă speranță la casa părăginită și-am început să străbat încăperile fără tavan, să dau la o parte zecile de obiecte abandonate, să cotrobăiesc prin sobele și teracotele năpădite de păianjeni. Nu era nici o îndoială că fetița și păpușa nu erau acolo, dar atunci unde erau? Prea departe n-avuseseră timp să ajungă.

M-a cuprins o panică vie, ascuțită și sufo-cantă. Cum ajunsesem aici, nu cumva era o cursă în care mă atrăsese, fără să știu, cucuveaua, persecutata mea din urmă cu ani? Ca din întîmplare am călcat într-o gaură de conductă demontată și era să-mi luxez piciorul. Apoi, tot ca din întîmplare, am atins o grindă care a lovit peretele și a făcut să cadă o cărămidă, la un centimetru de fruntea mea. Atunci am înțeles că nu mai este de făcut aici nimic — am ieșit repede în stradă și am luat-o la fugă. În sfîrșit, în capul meu se făcuse puțină lumină. Știam acum, cel puțin, de ce venisem aici, dar nu-mi venea să mărturisesc că un lucru îmi rămăsese încă nelămurit: nu știam și nu mă puteam hotărî în ruptul capului dacă senzațiile de acum erau amintirea senzațiilor din urmă cu ani, sau dacă nu cumva ele, senzațiile de atunci, erau tocmai presimțirea a ceea ce mi se întîmpla acum, chiar în clipa asta...

Scrisul din vis

*Cînd dormi
îți citești pe pleoapele-nchise
scrisul
din vis
cu semne rînduindu-se,
vechi,
de la dreapta
la stînga...*

Verset

*Știu un mit
în care ne vom iubi
negreșit.*

*De vom mai trăi,
așteaptă să treacă
istoria
și ne vom
iubi!*

De taină

*Primesc răspunsuri
numai la întrebările pe care
nu mi le pun,
necuvîntătoarele-mi vorbesc,
orbii-mi citești din palmă
șerpuita linie a norocului
și-așa
rezemat în spada peniței,
cu macheta unui poem plin de
turle*

*în brațe
sînt un atlet al
melancoliilor...*

GHEORGHE TOMOZEI

● Prefață

Autorul, fiind un călător incurabil, a colindat multă vreme prin viitor. Întrebat de nenumărați curioși cum este viitorul, el nu a putut da decât un singur răspuns: Viitorul este că o provincie oarecare.

Și tot ca acolo, a avut destule șicane cu hotelierii din pricina proastei cazări.

Județele de pe Marte, inelele lui Saturn (ce curse formula unu s-ar putea face pe ele!), planeta Zaremba, cu numeroșii săi zarembiți, care gîdesc negativ... Toate cele văzute l-au făcut să se întoarcă-n prezent mai suspicios decât fusese cînd a plecat.

De fapt, după cele văzute, ar putea spune că nu a plecat nicicînd din prezent și viitorul nu l-a întîlnit niciodată.

Toate astea, acum, îi par niște întîmplări petrecute demult.

Cotrobăind prin teancurile de cărți și ziare, autorul a descoperit notele de mai sus, plutind într-o imponderabilitate senină, între două tomuri masive de folclor oșenesc și un Hustler pe a cărui copertă trona chipul patriarhal al scatorului Mișo!

Neputînd reproduce ilustrația de pe copertă, deoarece era colorată, dau publicității cîteva din notele extraterestre, dovedind încă o dată, dacă mai era nevoie, necurmata-mi încredere în cuvîntul scris și suspiciunea față de fotografi.

● Cineții

Cineții sînt o specie dură de consumatori, care se-adună în grupuri tăcute și consumă zidul din față.

Genele lor sînt prevăzute cu niște dințișori ascuțiți, asemeni cleștișoarelor pentru zahăr, care devorează perețele, apropiindu-se de el cu un cric invizibil.

Orgiile astea au loc pe-ntu-neric. În timp ce o muzică adecvată le acoperă cronțănitul sonor.

Cînd se aprinde lumina, cineții ies în șiruri sătule și, la întrebările celor de-afară, încep o interminabilă sfadă cu privire la partea de perete care le-a plăcut cel mai mult.

PLANETA UITATĂ ÎN VIITOR

● Invazia

Ocuparea pantalonilor, proverbiali pentru spiritul lor de neatîrnare, a durat multă vreme și a cerut o mulțime de tatonări din partea bărbaților...

Pantalonii stăteau întinși ca două peninsule leneșe, dar vi-guroase, adunate la cap cu un fund. Nici o șansă să te apropii de ei și să-l ocupi dinspre mare.

Vremurile erau furtunoase, valurile înalte, curenții marini, ca și stîncile, făceau imposibilă abordarea... O mulțime de strategii echivoce, tocmeli, lingușeli duseră în final la concluzia că uscatul e mult mai prielnic pentru atac, dacă acesta e bine echilibrat și nu se face concomitent cu amîndouă picioarele. Purtătorii picioarelor se regrupară atunci pe uscat.

Cei care purtau pe partea dreaptă, pe stînga și cei care purtau pe partea stîngă, pe dreapta.

Nasturii nu fuseseră descoperiți, așa că toți își pregătiră curelușe și sfori mai de soi.

Atacul avu loc în zori, cînd pantalonii încă zăceau moi, amorțiți și lipsiți de putere. Pînă să-și vină în fire, fură trași pe picioare, pe șolduri și mulați pe mușchii picioarelor.

Se îndoaia la prima mișcare și cel mai scortșos dintre craci!

Mare înfrîngere!...

Cu timpul s-au obișnuit și cu asta și socotiră că nici traiul dependent, atîrnat și acoperind părțile mai rușinoase ale bărbaților, nu este de lepădat.

● Maimușul

De îndată ce îl creează pe maimuș, a cărui compoziție chimică, țesătură osoasă și albuminoasă este extrem de complexă, Marele Creator, obosit, lasă totul în seama lui și se duce să doarmă cel puțin un mileniu.

Maimușul sare jos din copac și, după ce trece în revistă fondul scoarței terestre, madripalele, leștii, norii fructiferi și celelalte minunății locative cu stalactite și stalagmite ce-l înconjoară, aruncă o piatră în baltă spunînd:

„La ce să păzesc toate astea dacă pînă la urmă va trebui să le dau înapoi?!“

După care se duce să tragă și el un pui de somn de o mie de ani.

● Ciubușii

Aceasta e rasa celor aleși. Crema... Ei nu dau, primesc în tăcere.

După care întorc spatele disprețuitor, fără să se teamă că cel care s-a umilit oferind ar putea scoate de undeva o sulă ancestrală, înfingîndu-le-o între omoplați.

Ei știu, sulia, bîta, pietroiul sînt folosite numai atunci cînd se aude un răget de fiară.

Fantezie

*Există-un cîntec pentru care-aş da
Rossini, Mozart, Weber la o parte,
Un cîntec vechi şi languros, de moarte,
Ce farmecă numai simţirea mea!*

*Cînd îl ascult, de fiecare dată
Cu două sute de-ani întineresc...
Era sub Louis treize; parcă zăresc
O coastă verde, în amurg scăldată;*

*Un vechi castel din cărămizi şi piatră,
Vitrării nalte-n purpurii culori,
Cu parcuri mari, şi-un rîu a cărui vatră
Spălîndu-l şerpuieşte printre flori;*

*Apoi o doamnă la fereastră-n faţă,
Blondă, în port străvechi, cu ochi de fum,
Pe care am văzut-o-n altă viaţă,
Poate... Şi îmi aduc aminte-acum!*

Punctul negru

*Cînd cineva se uită la soare nemişcat,
Îi pare-n jur că vede zburînd neîncetat
În faţa lui o pată informă şi lividă.*

*Astfel, şi eu, mai tînăr şi mult mai îndrăzneţ,
Am cutezat să caut spre glorie semeţ:
Un negru punct rămas-a-n privirea mea avidă.*

*Şi, ca un semn de doliu, de-atunci, în jur, mereu,
Oriunde se opreşte o clipă ochiul meu,
Descopăr pata neagră cum şade, sfidătoare! —*

*Cum? Zilnic, între mine şi fericire stai?
Oh, pentru că vultûrul, doar el — vai nouă, vai!
Nepedepsit contemplă şi Glorie şi Soare.*

HIMERELE

El desdichado

*Sunt Văduvul — sunt Sumbrul-în-veci-neconsolat,
Prinț asuitan cu Turnul absent de pe cîmpie:
Unica-mi Stea e moartă, — și-n luthul constelat
Ridic Soarele negru numit Melancolie.*

*În nopți ce-mi ard mormîntul, Tu, ce m-ai consolat,
Redă-mi Pausilippa, italica stihie,
Atît de scumpa floare din pieptu-mi dezolat,
Și arcu-n care Vița-ntre Roze se-nmlădie.*

*Sunt Lusignan sau Byron?... Sunt Phoebus sau Amor?
Mi-e fruntea încă-aprinsă de buzele Reginei;
O, am visat în Grota unde Sirena-noată...*

*De două ori trecut-am de Acheron ușor:
Lin modelînd pe liră precum Orfeu odată
Suspînul blind al Sfintei și țipetele Zinei.*

Myrtho

*Gîndesc la tine, Myrtho, divină vrăjitoare,
La mîndra Pausilippă, cu focuri mii arzînd,
La fruntea ta-n lumina din Orient rîzînd,
La strugurii ca smoala din bucla-ți orbitoare.*

*Din cupa ta sorbit-am sălbatica licoare,
Și furișatul licăr din ochiul tău cel blind,
Cînd m-au văzut în fața lui Iacchus implorînd,
Căci Muza fîu Eladei m-a hărăzit sub soare.*

*Știu pentru ce acolo vulcanul s-a aprins...
Pentru că ieri agilă cu talpa l-ai atins,
Și zarea dintr-odată păli-n funingini fierte.*

*De cînd un duce nordic penajii tăi de lut
Sfărmă, sub albul dafîn al lui Virgiliu, mut,
Hortensia-mpalidată sărută mirtul verde.*

Anteros

*Mă-ntrebi de ce-n atîta turbare mă-nfășor
Și port pe gîtul suplu un cap ce nu se frînge;
Pentru că-n trup o spiță a lui Anteu mă strînge,
Întorc aceleași suliți spre zeu-nvingător.*

*Da, sunt din cei ce-ascultă de-un crunt Răzbunător,
Și buza-i răsvrătită gîndirea mi-o constrînge;
Adesea, sub paloarea lui Abel, vai! în sînge,
De crîncena roșeață-a lui Cain mă-nfior.*

*Jehova! cel din urmă, învins de-a ta minie,
Ce, din infernuri sumbre, striga: „O, tiranie!”
Este străbunul Belus ori tatăl meu Dagon...*

*De trei ori mă scăldară-n bulboanele cocyte,
Și, singur scut al mamei din țări amelecite,
În față-i seamăn dinții bătrînului dragon.*

Delfica

*Cunoști tu, Dafne,-această romanță de-altădată,
Sub dafini, sau la umbră de tineri sicomori,
Sub sălcii plîngătoare, măslini sau mirți în flori,
O arie-a iubirii într-una îngînată?*

*Ți-aduci aminte Templul și colonada lată,
Lămîile mușcate cu dinți strălucitori,
Și peștera, fatală atîtor călători,
Unde dormea sămînța dragonului, uitată?*

*Se vor întoarce Zeii pe care-i plîngi amar!
Bătrîne zile timpul întineri-va iar;
De-un fîlșîit profetic a tresărit pămîntul...*

*Dar între timp sibila cu pur obraz latin
Mai doarme încă-n arcu zidit de Constantin
— Nimic nu schimbă asprul portic ce-nfruntă vîntul.*

Artemis

*Revine-a Treisprezecea... Și-nțîia este iară;
Și-i Singura, — sau singur momentul, neștirbit:
Regină, ești înțîia sau ultima din scară?
Tu, Rege, ești înțîiul sau ultimul iubit?...*

*Iubiți pe cei ce-n leagăn și giulgiuri v-adorară;
De cea iubită numai de mine sunt iubit:
E Moartea — sau e Moarta... O, vis! O, chin cumplit.
Roza ce-o ține-n mîină e Nalba funerară.*

*Sfîntă napolitană cu mîini de foc, buchet
Sfintei Gudule, roză cu pieptul violet:
Aflatu-ți-ai tu Crucea-n țăriile deșarte?*

*Cădeți, voi roze albe, ce-i insultați pe Zei,
Cădeți, fantome, albe, căci bolta voastră arde:
— O, Sfînta din abis e mai sfîntă-n ochii mei!*

Versuri aurite

Cum adică! totul e sensibil!

PITAGORA

*Om! care cugeți liber — crezi că ești gînditor
Doar tu, în lumea-aceasta, cînd viața cîntă-n toate:
De forțele din tine dispui în libertate,
Dar universul trece de granițele lor.*

*Respectă în jivină un duh nelăsător...
Oricare floare-i suflet Naturii-mbălsămate;
Un cifru al iubirii doarme-n metale mate;
Totu-i sensibil; — tu ești supusul tuturor!*

*Ferește-n ziduri oarbe priviri ce stau la pîndă:
Un verb nativ grăiește-n materia plăpîndă...
Să nu-i întorci menirea spre rost nelegiuit.*

*Adesea lucrul simplu de-un Zeu e locuit;
Și, ca un ochi ce naște-n opacele-i pleoape,
Un spirit pur din coaja de pietre vrea să scape.*

MEDIATORUL

— ...am ieșit din biserică, dar mai întâi să-ți spun... biserica este construită pe o colină la marginea satului — o vei zări imediat după ce vom trece calea ferată — are ziduri înalte, o poartă cu boltă și uși grele din stejar, pare o mică fortăreață, poate cândva a fost o cetate din care n-a rămas decât biserica; acolo se slujește doar vara, când începe frigul preotul coboară la biserica mare din sat. Mă ascuți? și îți îndreaptă ochii spre el.

Nu-i răspunde, continuă să conducă mașina, apoi îi aruncă iute o privire, vrînd să-i spună că este atent, dar e nevoit să urmărească circulația de pe șosea. Îi reține imaginea: piciorul îndoit și sprijinit pe banchetă, pantoful aruncat într-o parte, fusta alunecată mult deasupra genunchiului, capul rezemat de geamul portierei, expresie transpusă, este „deja acolo”.

— Aveam șase sau șapte ani, continuă ea, îndepărtîndu-și părul de pe frunte cu un gest încet, repetat, parcă ar fi alungat o pînză invizibilă, care ar fi împiedicat-o să vadă mai clar locul acela. Îți spuneam că... ieșisem din biserică, „luasem sfînta împărtășanie de Paști”, cum zicea mama. Slujba nu se terminase, ceilalți erau încă în biserică. Lumina puternică de afară m-a obligat să mă opresc pe loc. Îmi părea bine că eram singură. Am trecut pe sub poarta cu boltă și am ieșit într-o mică poiană, vecină cu o livadă de pruni înfloriți. M-am îndreptat spre pomi, dar am fost nevoită să-mi leg șiretul de la pantofi; aveam o rochie albă, ciorapi albi, iar pantofii erau tot albi... bunica îmi spunea: fir-de-ață-albă, eram slabă și mă îmbrăcau în alb. M-am rezemat de tulpina unui prun, eram ca sub o umbrelă de flori. Soarele, iarba, gizele, parfumul florilor... și deodată am simțit sfîntenia acelei clipe pregătită în sufletul meu de cîteva zile și poate atunci m-am împărtășit cu adevărat, în fața naturii și a lui Dumnezeu și a liniștii din mine... ametisem, pluteam pe o pală de vînt, apoi am coborît și am strîns în palmă scoarța aspră a prunului.

Mi-am îndreptat ochii spre fîntîna cu ciutură, apoi am zărit grajdul și fostul conac. Două femei se apropiu de fîntînă cu gălețile în mînă. Cumpăna s-a aplecat precum ciocul unei berze uriașe pe cerul de culoarea mării, într-o amiază senină de vară. Din dreptul grajdului a apărut un bărbat, ținea un cal de căpăstru, un cal negru. Îl ducea la adăpat. Bărbatul a ajuns lîngă cele două femei în momentul în care brațul cumpenei se ridicase din nou spre zenit, aducînd apă din adîncuri. A rămas nemișcat lîngă ele, calul parcă împietrise, femeia s-a oprit și ea, n-a vărsat apa în găleată. Poate toți trei încercau să afle și să înțeleagă semnul ce pogora din cer spre ei prin mijlocirea fîntîinii, dar și a calului, care abia acum s-a mișcat și a nechezat ușor, cerînd apă... un animal, fîntîna cu brațul ridicat și cerul, iar la mijloc cei trei. După un timp, femeia a vărsat găleata în ulucul de lemn să astîmpere setea calului. Dar nici atunci n-au înțeles ce fac și pe cine slujesc, și ce reprezintă acel cal negru, și spre ce se îndreaptă, sau poate toate astea sînt în mîntea mea de acum, iar atunci i-am oprit în fața ochilor pentru a-i privi cu atenție și n-am simțit nimic deosebit, sau poate am simțit că între cei trei se va petrece ceva și eu, copilul, voi fi martor la o minune pe care o așteptam fără să știu că o aștept, fusesem chemată fără să aflu cine îmi spusese: „ieși singură din biserică și du-te în livada cu pruni”... un miracol ce se va produce în fața mea și de aceea stăteam nemișcată sub coroana de flori a pomului, trebuia să fiu părtaşă la acea iluminare care abia acum mi se va dezvălui cu adevărat și de care să-mi amintesc toată viața, iar tu s-o afli de la mine...

Își aprinde o țigară cu gesturi calme, stăpînite, dar cu atît mai transpusă și încordată; își ridică și celălalt picior pe banchetă și își strînge genunchii la piept, stă ghemuită să asculte și mai bine glasul din ea. Mișcările mașinii o leagănă ușor, pare un copil care s-ar fi ascuns acolo din cauza unui pericol care o pîndea din toate părțile. El nu o îndeamnă să-și continue povestirea, conduce mașina în tăcere, încearcă să înțeleagă starea ei, dar nu găsește nici o explicație.

— Cei trei au început să vorbească și să rîdă, iar cînd galeata s-a ridicat din nou pe ghizdurile de piatră ale fîntîinii, una din femei, cea slabă, cu pieptul uscat și descultă... părea mai degrabă bărbat decît femeie, deci femeia cea slabă a început să-i stropească cu apă, gestul ei era mai puțin o provocare decît... ridică mîna spre ei, parcă imita preotul atunci

cînd boteaza cu busuioc pe cineva, sau poate mi s-a părut, nu e decît o invenție a mea. Tîpau și chicoteau, iar în risul lor era ceva ațîțător și excitant. La urmă bărbatul a smuls căldarea cu apă din mîna femeii și a aruncat-o spre ele. Cămășile lor s-au lipit de trup și sîinii mari ai celei voinice s-au reliefat sub pînza albă. Femeile se luptau să cucerească din nou căldarea, stropii de apă săreau în jurul lor și străluceau ca niște cioburi de sticlă în lumina soarelui care se ridica spre amiază. Se îmbrînceau, se înghionteau, gata oricînd să alunece în iarbă, doar calul cel negru rămăsese împietrit, un animal ieșit parcă din adîncurile demonice ale pămîntului și al cărui rol se terminase, iar acum aștepta să fie alungat de acolo.

Imaginea lor rotitoare mă amețise puțin, țipetele veneau cu ecou pînă la mine, simteam pe trup stropi de apă, mă sufocam... rîsetele lor mă biciuiau și, în același timp, mă dezmiertau pe gît și umeri și picioare. Deodată, bărbatul s-a oprit din goană strîngînd găleata la piept, pe fața lui rămăsese un rînjit provocator, dinții albi și puternici străluceau; femeile l-au imitat, îi pîndeau orice mișcare, două femei și un mascul gata să se încaiere, sau poate se mînau cu un animal fantastic, un centaur în luptă cu două amazoaane cu un singur trup. Bărbatul a lăsat găleata jos, și-a scos cămașa udă, a aruncat-o în iarbă și s-a îndreptat spre ele: tăcut, încordat, pași elastici, gata să facă un salt... se și vedea între coapsele pline și sîinii cărnoși ai femeii-femeie, femeia cea voinică. Ele s-au mișcat puțin, vrînd să-i dejoace intenția, o găleată s-a rostogolit cu zgomot pînă la picioarele calului, un îndemn sau poate încă un semn pe care ele nu l-au înțeles nici acum... un pas în urmă și încă unul, apoi au început să alerge spre grajd; rideau, țipau, chicoteau — plăcere, teamă, chemare. Bărbatul le-a urmat cu mers încet, fără grabă.

M-am desprins de lîngă pom și m-am luat după ei, era un îndemn care îmi depășea voința de a rămîne pe loc, știam că nu trebuie să fac ceea ce făceau și totuși picioarele mi se mișcau spre ei. Am traversat livada, împiedicîndu-mă de mușuroaiele de furnici, și am ocolit calul cel negru, care păștea în voie, îmi era teamă de el, parcă ar fi fost cauza prezenței mele acolo și tot el ar fi știut de ce mă duc spre cei trei. Am ajuns în colțul grajdului. Țipetele și chicotelile m-au condus ușor de-a lungul zidului din paintă pînă în dreptul unei spărturi. Am lipit fruntea și am privit înăuntru, îi deslușeam cu greutate în întunericul brăzdat de dungile albe, ce intrau prin ferestrele mici, doar ușa larg deschisă țira pe jos un covor alb de lumină, pînă în dreptul lor. Bărbatul și femeia cea voinică se tăvăleau prin fin, femeia cea slabă încerca să-i desprindă, trăgîndu-i pe unul de o mînă, pe altul de picior. Pantalonii negri erau încolăciți între pulpele albe, aproape fosforescente, iar în jurul lor alerga cea de a treia într-o strădanie inutilă. Și din nou rîsete, chicoteli, țipete scurte, ascuțite, iritate; chemări, fugă, teamă și plăcere. Deodată, în hirjoana lor, rochia femeii lungite în fin se sfîșie în dreptul sîinilor, pe care îi prinde imediat în palmele mari, încercă să-i aperse de privirea hămesită a masculului împietrit pentru o clipă. O rază de soare cade pe carnea albă a pieptului dezgolit și pe părul despletit, ce-i alunecase pe umerii goi. Grup statuar: un bărbat fără cămașă, lungit în fin, îmbrăcat doar cu pantalonii negri — pantaloni din piele de centaur, el însuși devenit centaur —, alături de el o femeie cu sîinii strînși în pumni și fusta ridicată pînă aproape de mijloc, iar în picioare o altă femeie-bărbat, puțin aplecată spre ei, vrînd să-i desprindă. Hirjoana continuă, dezlănțuită. Eu mă uitam la ei fără rușine, dar atenția îmi era atrasă în special de o basma roșie, aruncată în fin nu departe de ei, în dreptul unor labe de picioare pătate de noroiul de la fîntînă. Știam că dacă picioarele vor atinge basmauă, minunea se va produce. Se rostogoleau unul peste altul, femeia-bărbat încerca mai departe să-l prindă pe bărbat de centura pantalonilor și să-l alunge de acolo... Și iarăși țipete, chicoteli, gemete, rîsete, mușchii încordați, pieptul nădușit, sîinii rostogoliți, coapsele care tăiau stofa neagră a pantalonilor... timpul oprit, spațiul încremenit, fără suflare, totul înghețat în mine și în sîngele meu și în carnea și oasele mele; întuneric și din nou lumină orbitoare care îmi explodează în pupile. Tăcere. Talazurile mării înghețate la mal. Toți trei nemîșcați. Bărbatul prins, gata de a fi smuls și aruncat și pedepsit. Deodată, aud glasul femeii-femeie, tolănită în fin: „Lasă-l, fâl!” Ecou repetat pînă la mine, cuvinte lungi, strălucitoare precum stelele căzătoare în nopțile scurte de vară. Și din nou „Lasă-l, fâl!” Cealaltă nu se mișcă, stă puțin aplecată, cu amîndouă mîinile înfipite în centura neagră a pantalonilor, apoi... degetele mari, osoase, descarnate se desprind ușor, unul cite unul, își îndreaptă spinarea, parcă obosită și, în același timp, mulțumită, face un pas, ridică din fin basmauă de culoarea ficatului crud — eșarfa unei lupte încheiate, fără învinși și fără victorioși, sau victorioși fără știrea și voia lor — și se îndreaptă, mergînd încet, spre ușa grajdului.

Mi-am desprins ochii din spărtura zidului de paintă, dar n-am tîguit de acolo, cu toate că știam că mă va vedea și poate va țipa, sau chiar mă va lovi și de aceea ar fi trebuit să plec cît mai repede posibil, dar... S-a oprit în pragul ușii și a dat cu ochii de mine, pe chipul ei nu era nici surpriză, nici indignare, nici gelozie și nici uimire, ca și cum tot ce s-ar fi desfășurat „acolo” ar fi fost prevăzut, chiar și prezența mea ar fi fost știută dinainte, așa că... M-am lipit de zidul alb al grajdului, și m-am uitat din nou spre el. Era un bărbat înalt, slab, cu picioarele goale și o privire blindă.

— Adică o femeie, încercă el s-o corecteze, continuând să conducă mașina.
 — Nu-Nu! Un bărbat...
 — Tot timpul ai spus că erau două femei și un bărbat, iar el a rămas acolo?...
 — Da, ai dreptate, dar din grajd a ieșit un bărbat îmbrăcat în alb, care mi-a spus cu glas încet: „Hai! Du-te înăuntru! Trebuie să afli și să cunoști!” Așa a zis și n-a țipat la mine și nu m-a alungat...

Am început să tremur, n-am scos nici un cuvânt, m-am lipit cu spatele de zidul alb, ca și cum din pământul din care fusese plămădit aș fi primit puterea de a face ceva, de a fugi de acolo. Am împins brațele de zid și am simțit picioarele cum mi se mișcă parcă singure, am ocolit colțul grajdului, am trecut pe lângă fântină și m-am îndreptat în goană spre biserică. Slujba se terminase. Oamenii stăteau de vorbă în poiana din fața bisericii sau la umbra prunilor înfloriți. Mama întreba de mine și mă căuta prin pilcurile de copii. Abia când am ajuns lângă ea, gîfîind și cu părul despletit, mi-am dat seama că rochia albă, ciorapii și pantofii erau murdari de noroi, pămînt și var. A început să mă certe, eu nu auzeam nimic. Am fugit de lângă ea și m-am ascuns în spatele bisericii. Auzeam vocea răstită a mamei: „Tocmai de Paști, în ziua în care te-ai împărtășit!” M-am ghemuit în iarbă și am întors privirea spre grajd. Nu-l vedeam, doar calul cel negru se zărea la distanță. Albine, fluturi, flori de cîmp, soarele strălucitor, un fir de pelin răscut pe deget și coloana unor furnici care treceau pe sub privirile mele. În clipa aceea de liniște și tăină am simțit pentru prima dată că „am păcătuit”, sau mai bine-zis... acel amestec indecis de vinovăție și bucurie și înfrîngere, dar și a nepermisului săvîrșit de cineva pentru mine, „cît de frumos e a cunoaște”, cum spune în Carte...

Se oprește brusc, cu răsufarea întretăiată, parcă ar fi alergat pînă acum. Își aprinde o țigară, își coboară picioarele de pe banchetă și își întinde trupul ghemuit. Nu-și întoarce privirea spre el, iar el nu-l spune nimic, orice comentariu ar fi fost inutil, cu toate că ar fi vrut s-o întrebe ce înțelegea prin „am păcătuit” și cum putea să aibă la șapte ani „conștiința păcatului”, poate chiar cuvîntul fiindu-i necunoscut? Ce sentimente fuseseră transmise prin miile de generații anterioare pînă în ziua în care a ieșit din biserică și i-a întîlnit pe cei trei?

Picături mici de ploaie au început să cadă pe parbriz. Mișcarea sacadată a ștergătoarelor parcă le-ar fi dat un impuls, i-ar fi scos din tăcere, apoi a auzit-o spunînd:

— Poate șarpele luase chipul unui cal negru? și a tăcut din nou.

— Cum adică? a întrebat-o el și a întors repede privirea spre ea, atît cît îi îngăduia să conducă totuși mașina. Capul drept, trupul relaxat în scaun, mîna puțin ridicată, țigara strînsă între două degete.

Nu l-a auzit, era acolo și aici, lângă zidul bisericii, ghemuită în iarbă și în același timp pe bancheta de lângă el, încerca să dezlege taina și să afle adevăratul sens, „minunea și în același timp misterul care se va deschide din nou”.

— Calul adusese bărbatul la fîntină, nu invers... setea lui de apă și păcat. Calul-șarpe. Mediatorul... El știa înaintea lor că bărbatul va întîlni acea femeie...

— Acele femei, erau două, încercă el să-i amintească.

— Nu. Era o singură femeie, nici nu se putea altfel. Cel care a ieșit din grajd era un bărbat îmbrăcat în alb... Știi versetul din Biblie? Mi-ai spus că o citești deseori?...

— Crezi că mai e necesar?

— Dacă îl știi... spune-mi!

Începe să rostească atît cît își amintea, se bîlbîie, ezită.

— De ce nu m-a alungat?! De ce nu m-a blestemat, așa cum a făcut cu prima femeie?

— Cine?!

— Cel care m-a îndemnat să intru, să aflu și să cunosc. Acum ai înțeles cine erau cei trei?

Mașina se apropie de sat, trece calea ferată. Ea întinde mîna spre el și îi face semn să oprească.

— Așteaptă-mă acasă, spune-i mamei că vin și eu imediat.

El își continuă drumul, ajunge în dreptul casei, oprește mașina, duce bagajele înăuntru, stă de vorbă cu bătrîna, se așază în cerdac, fumează o țigară, încă una, pînă termină pachetul, apoi iese la poartă și începe s-o aștepte. Înainte de a se însera o întrebare pe bătrîna unde este biserica de vară. Ea îi arată o colină, turla i se zărea printre pomi. Se îndreaptă într-acolo. Urcă încet panta. Ajunge în poiană. Zidul bisericii, poarta cu arcadă și ușile de lemn. În stînga zărește fîntîna cu ciutură, grajdul și fostul conac. Stă pe loc, caută cu privirea, ar vrea să o strige, dar nu îndrăznește să tulbure liniștea. Face cîțiva pași spre livadă. Un copil culege prune de pe jos. Ridică ochii spre el, nu pare surprins, apoi se apleacă și continuă să strîngă prune într-o desagă. El ocolește fîntîna și ajunge în dreptul grajdului. Aude pașii copilului, nu întoarce capul, știa că-l va urma. O vede rezemată de zidul alb. Ea nu i-a simțit prezența, se uită în depărtare. Asfințitul îi luminează chipul. Continuă să se apropie de ea. Abia acum îl vede. Îl privește îndelung și îi zimbește. Îl aștepta...

Copilul era acolo...

În luna martie a anului 1983 s-au împlinit o sută de ani de la nașterea lui Umberto Saba, „docilă fibră a universului” ca și Giuseppe Ungaretti, în armonie cu legile lui, meditănd asupra omului în modulațiile noi ale unei poezii de profundă aderență la transfigurarea realității de lumini și umbre a lumii.

Cuvinte

Cuvinte,
În care inima omului se oglindea
Goală, surprinsă, la început,
Un colț caut pe lume, o oază
Ca să vă șterg cu lacrimile mele
De minciuna care vă orbește.
Împreună cu amintirile de spaimă
Muntele vostru s-ar topi ca zăpada
Sub semnul soarelui...

În zori

Zori. Ziua care se vestește
Va fi pentru mine o sfișiere. Dar
vom trăi-o, în umbrita seară
vom regăsi pacea, cu dușmanii înfrinși
în mine chiar. Întreaga mea viață
este așa; așa mi-o colorez și vesel
prin fereastra deschisă privesc ora
— ca într-o bulă de săpun —
cum recrează case și arbori.

Geamul spart

Totul se mișcă împotriva mea. Vremea
rea
luminile care se sting, vechea casă
cutremurată de rafale și ție dragă
pentru răul suferit în ea, pentru speranțele
dezamăgite dar și pentru puținul bine
de care te-ai bucurat.
Îți pare că supraviețuirea este
o nesupunere
în ascultarea disciplinată a lucrurilor
iar în spargerea bruscă
a geamului ferestrei se află condamnarea.

Locul iubit

Am rătăcit întreaga după-amiază căutînd
un loc în care din două vieți să facem
una.

Adultă, ostila, zgomotoasă viață
tinerețea noastră amenință

Dar ajunși aici unde încă greierii cîntă
cîtă tăcere era sub luna înaltă.

ANIVERSĂRI

Unei Doamne

I

*Cîți ani ai adunat, nu e o taină,
Dar vîrsta ta este o haină
Pe care-o porți cu strălucire
Țesută fiind dintr-o iubire
Discretă, pură, diafană,
Ades trecută pe la vamă,
Deși în ochii-ți prea frumoși
Ard candelă și chiparoși.*

II

*„Nel mezzo del cammin“
A spus odată Dante.
Poetul e divin,
Dar tu te ții departe,
Păstrîndu-ți frumusețea
Ca pe o floare rară
Aprinsă-n dimineața
Văpăilor de vară.*

III

*Încă un an, încă o floare
Căzută în apus de soare,
În unda apei călătoare.
Nu-ți pare rău, fiindcă acum,
Mergînd mereu pe-același drum,
Vei înțelege mult mai bine
Că timpul fuge, curge-n sine.*

IV

*Urcînd încet spre albe piscuri
Ai dus cu tine frumusețea
Cu care ai sădit în juru-ți
Nădejdea, visul și tristețea.*

*Auzi-l pe tiranul Cronos
Cum se grăbește pentru-a trece!
Iubirea-i flacăra fierbinte.
În iarnă, geme vîntul rece.*

URMUZIANA

Lui Demetru Dem.
Demetrescu — Buzău

Întruna,
își ținea mina.
Cu alta,
își croia soarta.
Se vede c-aflase
c-aseară, la șase,
Dînsa îl cătase
în mai multe case
și se atîrnase
în zbilț de mătase.
Fiindcă Rapaport,
ancorat în port
și legat la dană
lîngă o vădană,
degustînd un tort,
făcut sub un cort,
a scris un raport
plin cu cifre slute
despre oi cornute,
despre niște oi
de lîngă Băicoi,
despre boi și vaci,
rasa Polovraci.
Dar, el nu știuse,
nu se pricepuse
că,

scos din mîneacă,
 $a + b$
nu s-adună de
un neisprăvit,
spelb ca un misit,
ce n-a avut parte
să învețe carte.
Doar, e cunoscut
de la început:
„Cine n-are carte
Nu are nici parte“.
Poate, în compot,
punînd un robot
să sufle în foc
fără spor, deloc,
să s-adune prune
și cu vorbe bune.

Morala?

Deci, sîntem chit
pîn-la infinit
trăgînd la un dric,
ca și Moby Dick.

A DOUA CARTE CU PRIETENI

Pecetea nopților târzii

Căzuse noaptea ca o religie ostenită. Căzuse repede, mult prea repede. Vinovată de această cădere bruscă era, fără îndoială, ziua de septembrie, care se mistuise visându-se pe sine, începând încă din faptul dimineții. Eram în via noastră, în prepeleacul pe patru stâlpi, adăpostind fiecare o căsuță pentru grauri, ai mei zdrobeau strugurii sub ciresul uriaș, de două ori lovit de trăsnet și strâns în cercuri de fier, stelele coceau mere între roțile Carului mare, trecutul sau un ostrov de trandafiri sau drumul mătăsii care coboară, uneori, din orienturi sfărâmate și se așează la păstrare în drumurile orzului și ale tutunului ce duc, toate, spre Brăila, pulsa în mine ca o legendă imprudentă. Cărei nopți nebune îi arunca mănua noaptea de acum și cu cine se pierduse, fără să-i moaie aripa în Bărăgan, seara de toamnă? Fiindcă peste zi citisem **Rămas-bun**, de Ileana Vulpescu, presimțeam că trecuse, întreagă, în lenea oacheșă a Melinei Mavros. Zice Mateiul, cel apărând în pajerile tuturor asfințiturilor ca un plop fără chipul primăverii în frunzele tremurătoare, că sînt unele seri care se întorc de demult. Ileana Vulpescu, născută în pervazele de aur ale Craiovei, probabil într-o noapte întoarsă din arhipelaguri de marmură ocolite rotund, cu zei în viață și ape cu fața verde, știe să adune în golful unei odăi melancolice, așternută cu scoarțe olte-nești, în care domnește păunul și ramura de merișor, fumul domol al amintirii, flori învinse de propria mireasmă, lentoarea văzută ca o mlădioasă captură, Fata Morgana de la miezul nopții, nodul tangibil al iluziei stîine, un portocal fără pămîntul său — toate ca un harem de femei oarbe, bijbiind să atingă urma pașilor de împărat din cărarea îngropată în uitări. Ileana plimbă pe sub sticla lumii farmecul feței frumoase care, într-un iulie dintr-o vară fără ieșire la Marea Neagră (săraci lipiți și tot credeam în viitor), a acceptat să salte puțin cotul (eram vecini de bancă la examenul de admitere în Facultatea de filologie: Marinescu Ileana, Neagu Fănică) și să mă lase să copiez la gramatica, și poartă, în același timp, mina

fiicei sale Ioana (poate cea mai uimitoare nădejde și promontoriul ei de fildes), precum și povestea doctorei Sînziana Hangan (**Artă conversației**), pe care eu aș numi-o exasperanta putere a răbdării.

Alături de Ileana, timpul e o fugă blindă sau o sanie de lemn trecînd prin răsărit de ninsoare. Îmi vine în minte bănuiala că, în tinerete, cînd se-ntorcea la Craiova, în vacanță (mai ales în vacanța de Crăciun), măsurîndu-i umbletul, brutarii orașului împleteau pîini înalte și zvelte, cofetarii ridicau turnuri de zahăr, iar băieții o salutau cu crenguțe de brad. Ea, surizînd, aduna în colțuri de odaie veche nopți stranie, icoane de lut, chipuri de taină și toți afluenții riului de adîncă și caldă odihnă care e scrisul său. Aduna veghe, tristețe, jocul întîmplării, fluturi imaginari, argintul învechit al vorbelor, vise hipnotice sau erodate, îndoileli și umbre — materia din care poți construi un spiriduș și o baghetă cu care să furi o seară sau o noapte din serile și nopțile altor oameni, ca să le dăruiești apoi ceasuri de septembrie, la vie, un prepeleac cu patru căsuțe de grauri, struguri melancolici și credința bătrînă că îndărăt e o lume ce-și revarsă bucuriile în fagurii singurătății noastre. Pecetea nopților târzii, de toamnă și de iarnă, stăruie deasupra cărților Ilenei Vulpescu. De aici, poate, și neasemuita lor aromă de sărbătoare.

Marea sau muntele ploii

Un val de mare sculptat umblă prin București și se numește Ion Coja. Născut la Constanța — orașul instalat în ironii și extazuri —, el își umple saltelele cu ierburi de mare, fumează cu pipă din spumă de mare, arde focul cu lemne azvîrlite de furtuni pe țarm, își potrivește mîncărurile cu sare de mare și bea vin cu pumnalul unui căpitan de fregată, fără să se taie la limbă sau să-și fărîme un dinte. După ce i-am citit romanul **Carnaval la Constanța**, scris în manieră pirandellistă și unamunescă („un fapt autentic este modulată pentru a deveni focarul unei critici generale a vieții provinciale contemporane”), mi-am spus că mulți dintre prozatorii noștri, care încearcă temperatura mării cu piciorul de lemn, ar tre-

bui să-și trimită bărcile la iernat încă de la începutul lui aprilie.

Ion Coja aparține mării ca și luna, corabia ei de nuntă, și de aceea îl iubesc definitiv.

Rudele noastre, plecate din Bărăgan la Dobrogea (ca să găsească pământ!), ne scriau înainte de război: „Dragii noștri, aflați despre noi că marea e largă de n-o cuprinzi cu mintea, da'n-are tristețea lacurilor de-acasă. Ți-e urât s-o vezi mereu”. Știu că urla în ei dorul de girle, bălți, jepșe, fiindcă cei de mai târziu, cei din generația mea, și-au format un stil pleto-ric, cu metafore abundente, în care dorul își mutase căpățiul spre altarul de sub catarg. „Dragii noștri, veți ști că marea e muntele ploilor, de aici vă vine vouă mana pământului”. Scurt și răspicat, în câteva decenii, osul lor se clasicizase grec și latin, iar marea se schimbă în lebăda izbînzii. Eu am văzut marea la vîrsta de douăzeci de ani și-i invidiez pe cei ce s-au născut la malul ei. Pentru că uneori, de foarte puține ori, cînd se apucă să cioplească destine din lutul pe care-l fură stepei, muntele ploii, adică marea, se schimbă în geniu al răului. E adevărat că lucrează, atunci, atent, mi-gălos, cu degetele nervoase, cutreierate de unde de fosfor dens, cu privirea blîndă, numai cîmbu violet și petunii respirînd albastru, fermecată de năzărirea vreunui gînd păgîn, de care habar nu avea, dar mult prea pătrunsă fiind de voluptatea și orgoliul creației primordiale sfîrșește prin a uita repede de a închipui porțelanuri fine, rotocoale de opal, limpezimi de sticlă și dă la iveală vlăgani ca Ion Coja, care nu imploră niciodată pe nimeni, ci-și smulg singuri, hotărîți și lucizi, bucuriile și durerea din întîmplările ce alcătuiesc o viață de om. Aventură, moarte, triumf — și nimic pentru cei neghiobi și prea destui care dorm cu capul pe genunchii lui Dumnezeu și gîdesc raiuri costelive în porturi abandonate. Și de ce le-ar face marea daruri? se întreabă Coja. Marea-și alege și îndrăgostiții și victimele.

Ion Coja e un dramaturg de factură brechtiană (**Credința** — 1979), un lingvist orientat către problemele istoriei limbii române, care refuză delirul teoretic ce caracterizează în bună măsură cercetările actuale (**Gramatica rațională a limbii române** — 1983) și pe deasupra a toate un prozator de aur, umblat prin taina din marginea mărilor; foamea de larg, de nodul substanțial al viziunilor fantastice și-o satură prin studiu și visare. Pe paftaua lui de matostat stă scris cu colț de lup proaspăt răsărit cuvîntul ce dă titlul piesei sale de teatru: credință. El crede, întîi, în marea de acasă: dacă am Marea Neagră sub ochi îmi e bine și atît. Într-o povestire (Moartea lui Nae), ce seamănă cu un bulgăre de sare vînată, în care sună profund ornice de lemn și se deschid, cu armonii de lacrimi, scoici încărcate cu amurg, cu patimi îndrăznețe și multă batjocură, Ion Coja ni se arată întrînd pe marea înghețată (faptul se întîmplă aievea o dată la un pătăr de secol) și auzim gheața zgrunțuroasă cum se bucură de înlînire și auzim cum tot ceea ce e în trupul lui val sculptat se împodobește cu ornamentații noi: crivățul și un centaur de zăpadă, răscolind somptuos vîrtejuri de crabii

țepeni, flăcările de pe comorile din adîncul genuin al apelor neatinse de păcat și lumină și severa zvicnire a singelui din amenințările căpitanilor de pe toate corăbiile purtînd pavilioane cu cap de mort și, în cală, multe butoaie cu rom: la naiba, am să vă spînzur de catarg pe toți cei ce nu iubiți pescărușii, delfinii, crustaceele, caii de mare, insulele cu mironidenii, palmierii, peștii zburători, pirații și drumul spre tropical Capricornului. Crede apoi că puntea fericirii trece prin pragul casei părintești — restul e surghiun, amăgire și vislă ruptă. Și crede sperînd că plînea miniei poate fi tăiată oricînd în patru, șase, opt, zece felii și că poate fi înghițită fără a o mai tăvăli prin venin.

Mi-e drag ca o scuturare de meri, pentru că se pricepe de minune să le scoată proștilor bătrîni apa din urechi. Dar, Doamne, loane, ce-o să le mai rămînă astora în cap dacă nu te hotărâști să-i lași în pace?!

„Și sîntem gîndiți în taină”

Florin Mugur e plin de noroiul gloriei tîrzii, bate pustiu în inima unui cui de aur, sparge sub tălpi gilci de aromă și e, în toate cîte se petrec, diavolul șchiop al poeziei românești contemporane. Ia ascultați-l cum jefuiește seva cuvîntelor:

*Și iarăși mi se pare că-nțelegi
că mă retrag prin pulberea fierbinte
cu iepurii mei șchiopi, cu foștii regi
într-o orbire fără de cuvînte.*

*Ultima frază are punți subțiri
și porți subțiri și stă așa, fragilă
pe ceafa galbenă a unui trandafir
ce-o ține drept și pîlpîie de milă.*

Toți băieții care vin de la Galați la București (cei de la Brăila vin pe jos și vînează curci ga-leșe) pornesc cu trenul de la Dunăre, dis de dimineață, și pînă la amiază au cucerit Calea Victoriei. Florin Mugur a venit de la Galați în generații succesive și va rămîne în monumentul mahalalelor bucureștene ca un adevăr al ambiției și al dorului de a fi prinț, clown și rege. Trei meserii de risul lumii. Dar pe cuțitul lui atîrnă aerul unei crime din viitorul îndepărtat: pentru că Florin Mugur și peste o sută de ani va colinda ca o himeră și ca un nebun nopțile îndrăgostiților și viața lor obligatorie și le va sorbi singele din stele și le va dărui lacrimi pe ogîndă, ninsori superbe și lunecări în genunea cuvîntului. Florin Mugur s-a născut să se prăbusească în posteritate. Ne cunoaștem de o vecie sau de două eternități, mai

precis spus, ne cunoaștem de pe coasta de fildeş a unui Septembrie vechi (agonizau în jur povestiri din Mihail Sadoveanu, iar doctorul Petru Groza cumpăra struguri, stînd la coadă în rînd cu noi), bogat în întâmplări dulci și mai puțin învălmășite ca azi. Eram student întîrziat, era profesor de limba română într-un cătun de munte. Flutura neconținut o nuielușă galbenă (un fir de răchită iscodit din basme?!) și scria reportaje despre mineri și o iubea pînă la suferință pe nevastă-sa — dragoste nicio-dată schimbată. Ani mulți a bătut numai cărare izvoarelor spre Dragoslavele și Rucăr. Acolo, departe, în limanul vrăjit al limbii române, și-a copt el merele vocalelor și a furat o ramură de iederă fără de moarte.

Florin Mugur e printre puținii poeți care nu aparțin cîmpiei, pelinului și vadurilor spre Dunăre (deși umblă cu oasele prin memoria Galaților) și pe care, în nesocotința mea, am ajuns să-l iubesc definitiv și să-l arunc în gura lupilor prieteni. Mi-aduc aminte că, într-o seară (era la Mogoșoaia — ce timpuri, Dumnezeule, trăiau și Mazilu și Preda și eu beam vin cu Lucian Raicu), corecta un vraf de teze ale elevilor din clasa a zecea de la Liceul Matei Basarab. „Ia o teză, la alegere, mi-a spus, citește-o și notează-o”. Teza era a elevei Maria Covaci — astăzi, bănuiesc, mamă de copii frumoși — am citit-o și am scris 9 (nouă). Fănică, mi-a zis el, ești prea milostiv, la mine, fata asta n-a luat niciodată mai mult de 7 (șapte). Dar, ca orice om, are dreptul și ea la întâmplări fericite.

Cam așa ar fi Florin Mugur + (plus) Iisus Christos răstignit în iarbă + (plus) gustul nostru pentru LAPTE:

*E printre noi un sfînt - el are hainele
mototolite, el ne fură laptele
el are nervii oboșiți de milă
și cele-o sută de fetițe palide
vorbesc în somn
despre bătrînul hoț.*

*Nimic nedemn: creierul lui
un mic cerc alb*

oprindu-li-se dimineața-n poartă.

*Dați-l afară din grădină, păziți laptele
cineva spune: e un sfînt, dar întrebați-l
din ce trăiește, ce mănîncă, de ce fură.
Îi pică traged laptele
din barbă*

iarba e udă ca un bot de miel.

*Măcar de n-ar mai tremura cînd fură
dar el de cînd îl știm e mort de frică
și-așa ne fură, tremurînd.*

E seară.

L-am prins.

Cu brațul încordat îl ținem sus.

Dar ce să-i facem?

E tirziu, e prea bătrîn

alunecă înspre pămînt, se stinge.

Ce este sufletul decît un strop de lapte?

El curge pe podea

și se înnegrește.

Îndrăgostiți de neființa ierbii

La noi, în Bărăgan, mestecenii sînt năluci ale unor iubiri neîntîmpate, păsările sînt amintirea iubirii din noaptea cînd înfloresc secara — real sau închipuit cu maci e numai grîul, nemărginirea și cîntecul.

Aurel Buricea se înscrie în imensa cîmpie a Brăilei ca un umblet de căruță trasă de cai aritmetici, ca un păr și ca un măr (înălțați) într-un cuib de barză și patru cuiburi de rîndunici. Lerui-ler, pe cînd cîntam colinde pe malul Călmățuiului și iubeam o fată dobrogeană, gîlgîia în mine dorul de a ajunge în comuna Ulmu (cea mai veche școală din județul Brăila — 1796 —) și de-a mă topi în satul Mohreanu, ca să mă întîlnesc cu o fată pe nume Argentina, care îl iubea pe un prieten al meu și eu vroiam să-l înșele cu mine. Nu s-a întîmplat povestea minunată, așa că să ne întoarcem la Aurel M. Buricea. E, astăzi, directorul școlii unde au învățat și părinții lui. Ville și livada intră în clasa întâi, a doua și a treia, în clasa a patra și a cincea intră numai pepenii și dovleceii, iar din clasa a cincea pînă într-o opta intră amintirile, care devin melancolii. Plopi înalți și albi ca visul, Călmățui fără vapoare, izvoare fripte și urzici, cît de mult mi-am juit genunchii și coatele în iarba înaltă și colindată de cai tuturor celor care îmi furau iubitele. Parșiv cuvînt: trădat, toată viața am fost iluminat de trădări, de iubirile pe care le țin în suflet ca mîngiere pentru bătrînețe. Așa cum spune și Aurel M. Buricea:

*...la marginea depărtării
se află cimitirul vechi
și pe crucile roase de lacrimi
putrezesc numere adorabile,
vai cum plîngea singurătatea
cu gura de umbră a cuvîntului...*

Dincolo de satul Ulmu și de Călmățui începe uimirea. Acolo, cîmpia este un bot de vițel smuls de la ugerul vacii. Cîmpia începe și se răspîndește în destin, destinul se află într-o fîntînă părăsită. Bărăganul — privesceta nimă-nui, numai a mea și a matematicianului Buricea. Va să zică, ne putem înscrie sub cupola de cleștar a singurătății, doi prieteni îndrăgostiți de neființa ierbii și de izvorul ei verde. Lîngă comuna Ulmu, asfințitul ia degete de călău care înjunghie mirifica izbîndă a lumii: oaia, mielul și berbecul. Zice Aurel:

*...spiritul singur tremura
cum vulturul căzînd din cer
moartea-mi ninge gura
cînd viața arde-n ger...*

Nea Manole Buricea, fost circiumar, fost agent fiscal, fost prizonier în două războaie, — el zice: prizonier — fost prezent în toate miturile cîmpiei și rămas definitiv în admirația mea și a părului din fundul curții (acolo sprijinim noi berbecii și țapii ispășitori), spune mai frumos decât Aurel: în cîmpie nimeni nu moare niciodată, eu îmi iubesc nevasta și copiii, ăștia sîntem, domnule Fănică. Tovarășe Manole, îi răspunde peste șase împletiri de drumuri, ăștia sîntem și de aceea cîmpia Brăilei înviază mereu prin morții noștri. Dealtminteri, nea Manole, noi doi (Aurică e plecat după vin) împingem cu o vîslă de lut valurile nostalgice către Gura Gîrlitei, acolo unde Călmățuiul și toate păcatele ierburilor, ale griului și ale orzului (pe ale noastre nu le mai punem la socoteală, sînt prea multe) se aruncă fericite în Dunărea albastră. Aurele și nea Manole, și mamă Maria, de ce iubim noi atît de mult cîmpia Brăilei?! Pun întrebarea și am și un răspuns — acel răspuns fiind al dumneavoastră: nicăieri, ca aici, nu asfințește soarele mai frumos în septembrie. Ce frumoase fîntîni, ce iubire de oameni!

În teoria mulțimilor, în libertatea prieteniei, în adunarea Fetei Morgana cu vaste răsarituri de lună, private și petrecute în prepeleacuri, în bostănării veșnic supuse vrajei și mai ales în vîile jefuite de copii și de grauri, precum și în bălțile obosite de prea mult pește, Aurel M. Buricea e un zdrahon de prinț neliniștit. Dacă stau să mă gîndesc bine, Aurel M. Buricea e un poet care zămislește matematici și un matematician care așează metafore pe semnul secăderii, fiindcă el știe că-n desfrunzirile Bărganului, viscolul și arșița se adună în strofe, în vers, în picătură de rouă. El e fir de alior lîngă o cumpănă de fîntînă.

Domnul David

Coboram, fluierînd, de pe Virful cu Dor. Mă bătea cu lună plină, mă scăldam în valul ei. Într-un fel, eram destul de amărît, fiindcă pierdusem la zaruri pălăria mea de pai — cît pe-aci să-mi pierd și capul, din cauza unei domnițe cu zuluful de lampă verde, fată de pădurar vreau să zic. Deci, cu nițelul cap rămas pe umeri, mă grăbeam s-ajung acasă, adică pe celălalt munte, Cumpătul. Duhul zăpăcit al brazilor (sau al nopții, cine mai știe?!), un copil cu aripi de flutură, multiplicat într-un milion de exemplare albastre, ședea rezemat de-un mesteacăn și citea povești cu zîne. Pe undeva, în fundul văii, curgea Prahova și mai era și un crîng de aripi.

— Bună seara, Fănuș Neagu.

— Bună seara — și înghețai. Vorbeam c-un urs.

— Nu te speria, sînt blînd. În Carpații de curbură mi se spune domnul David. Te știu de mult. Nu-i așa că te-ai însurat cu fata aia care mergea pe jos de la Grădiștea la Amara, 10

km, ca să ridice lefurile învățătorilor?

— Văd c-o știți mai mult pe ea.

— Asta pentru că o vizezi tu des. Și eu sînt pe-acolo, prin visele tale. Ce mirări are doamna?

— Nici una.

— Spune-i să ia seama și să alunge primejdia.

— Nu m-am îndrăgostit, domnule David, de fata pădurarului, mai mult am zîmbit.

— Bătrînul Sadoveanu spunea mai frumos, spunea: zîmbi a rîde fata aceea.

Jderii, duhurile-fluturi, patru veverițe și-un bursuc toți scriau povești — cu labă de zeu, dragă Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Mircea Micu și Aurel M. Buricea — numai eu le trăiam.

Și zise Ursul:

— Cine ți-a ciugulit pălăria?

— Costi Țoghiu Carafaru.

— Grecul? Păi, ăla parcă se stabilise definitiv la Bran.

— A plecat, s-a-ntors... asta-i viața.

— Adevărul curat e că Țoghiu Carafaru n-a auzit el zarurile, dar le-a menit.

— Domnule Eugen Barbu!

— Scuze, domnule David, jumătate din lume mă confundă cu Ion Băieșu, iar ce rămîne, cu Eugen Barbu. La Craiova, la meciul Universității cu Benfica, patru înși au sărit cu cuțitele să mă taie că l-am jignit pe Cămătaru. Norocul meu că le-a strigat unul de pe gard: mă, nenorociților, nu-i Eugen Barbu, e Fănuș Neagu, săruțați-l pe gură.

— Nu-ți fă inimă rea cu pălăria. P-ăia care ți-au ciștigat-o — niște potlogari — mîne, cînd ies la izvor, nu pentru că mi-ar fi sete, ci pentru că-și descintă acolo de dragoste o fată oacheșă, o să-i fugăresc pe vale pînă pierd toate lucrurile. Pe seară, ți-o aduc. O pun la ușă, nu intru, ca să n-o sperii pe fiică-ta, pe Anitta. Ce dracu, n-ai văzut că zarurile erau umplute cu argint viu? Păcat de Dumnezeu să lăsăm pălăria aia să facă umbră pe alt cap.

— De unde vii, domnule David? Pari cam obosit.

— Obosit? Cad din picioare. E-he, viu tocmai de la Cîmpulung-Muscel, leagănul visării lui nea Tudorică Mușatescu. Anul ăsta, soția mea a ținut morțiș să ducem puil la smeură pe teritoriul comunei Bughea de Jos. Copiii mei, dar nu prea au imaginație, tot timpul trag să intre-n satul Dragoslavele, ca să fure o roată de căruță.

— Veniți cu ei, într-o noapte, la București. Am casă mare, faguri de miere. Îl chem și pe Gheorghe Pituț...

— Oh, nu, la București nu merg.

— Primăvara și toamna e foarte frumos în București.

— Iarna, ce faceți?

— Păi, ziua lucrăm — scriu bine și cu plăcere, iarna — seara ne ducem la teatru sau la Casa Scriitorilor.

A DOUA CARTE CU PRIETENI

— Fiindcă veni vorba, ce mai face Horia Lovinescu, mai iubește?

— Așa și așa, domnule David. A mai îmbătrinit și Horia.

— Frumos bărbat a fost în tinerețe.

— E și acum.

— Când aveai casă de creație la Pelișor veneam, noaptea, și mă uitam la el cum se culundă în romane polițiste. I-am furat vreo patru. Cam frantuzit, tipul, nu-i așa? Dar Zincă ce mai scrie?

— Spionaj, contraspionaj.

— O să-nceapă să-și scrie memoriile, ascultă la mine. Nu prea am încredere înăștia: Zincă, Mărganu, Chiriță, Sălcudeanu... Polițistii naivi sint periculoși. D.R. Popescu?

— Mister. Dau o bere și-un cal, domnule David, dacă-mi spui dumneata ce urmărește?

— Ascultă, mă iei drept Vintilă Ornarul?

— Sint pacostea unei iubiri neghioabe.

— Cu toții greșim.

— Bine c-ai adus vorba. Când îi fugărești p-ăia care mi-au ciștigat pălăria, fii atent să nu te-mpuște.

— N-au voie. După lege pot să ridice arma împotriva mea numai după ce-am făcut pague în valoare de 40 000 lei. Cunosce bine codul penal și am grijă să n-ating niciodată plafonul. La 30—35 000 lei mă opresc.

— Cine a mîncat iepurii de casă de la vila Universității?

— Soția mea. Erau șase, a mîncat patru și a mai lăsat doi pentru prăsilă. Domnule Fănuș Neagu, te știu prieten cu Romul Munteanu — ce-i în capul universitarilor de s-apucă să dea cu pietre într-o ursoaică fătată? Se credeau la adăpost. fiindcă locuiau la etajul I? Norocul

lor că nevastă-mea nu iese din cuvîntul meu.

— Domnule David, nu te-a înfrînt nimeni, niciodată?

— M-a înfrînt Mioara, femeia de serviciu de la vila 2 a Uniunii Scriitorilor. Era în ajun de Crăciun, dumneata, Mircea Micu, Mihai Băndac, Ungheanu, doctorul Boanchiș și doctorul Virtej, bravul vostru amic Mihai Cîrciog, cîntați colinde în hol. Era și-o voce de femeie. Stranie.

— Trecutele noastre iubiri.

— Ascultam. Din Carpații de curbură, în Bucegi și pînă-n Retezat se lumina o noapte blîndă, cuviincioasă, dreaptă și la locul ei în ninsoare. Mioara fierbea caltaboșii. Ce miros, domnule Fănuș Neagu! Sint urs furnicar, Laurențiu Fulga poate să depună mărturie, a fost prizonier și a mîncat furnici, am deschis ușa și, piș-piș, am vrut să scot din cratiță o bucățică de caltaboș, așa cum face pictorul Piliuță sau arhitectul Bogos, — lacomi bărbați — dar m-a simțit Mioara. A luat mătura și m-a pocnit la mir: du-te, mă, naibii, domnule David, nu vezi că-s nefierți? Vino mîine. De ce oare cred femeile de servici că noi, urșii, trebuie să stăm în birlog și ele să ronțăie coadă și urechi de porc prăjite... Ei, dar e cazul să ne spunem bună dimineața, se cască de ziua.

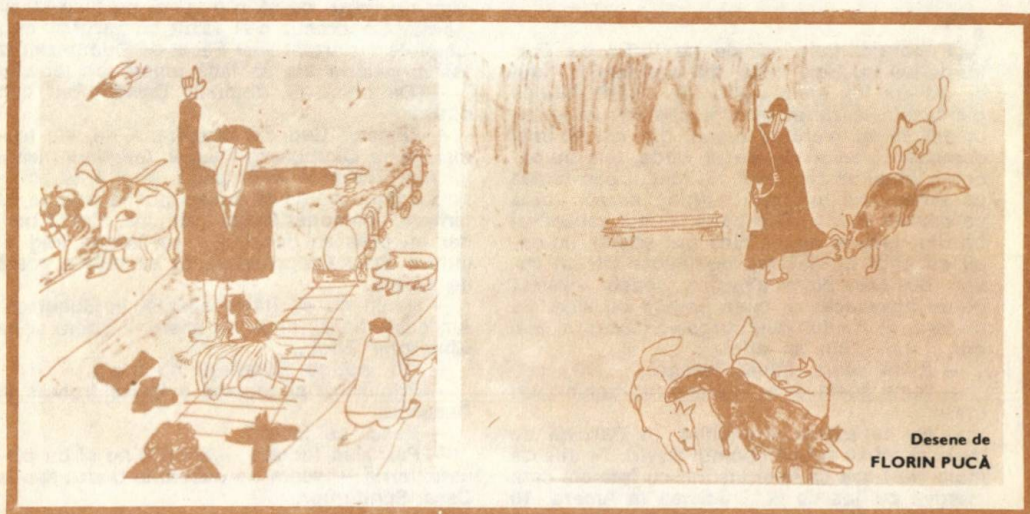
— Bună dimineața, domnule David.

— Bună dimineața, Fănuș Neagu, mă duc să mă culc. Fii atent, nu mai scorniți mereu povești aiurite despre mine. Sint un urs bătrîn și n-am nici timp, nici chef să dau desmințiri. O să mă culc în tufele de smeură de dincolo de vila 10. Spune-i fetei tale să nu calce pe-acolo înainte de amiază. La revedere și s-auzim numai de meri scuturați de urși.

— Bună dimineața.

Jderii, duhurile-fluturi, patru veverițe și-un bursuc scriu povești. Mă lipeșc cu spinarea de un brad și intru în rînd cu ei. Deci: noapte de vară. Coboram, fluierînd, de pe Vîrful cu Dor...

30 august 1983

Desene de
FLORIN PUCA

VASILE BĂRAN

MICROSCHIȚE

• ROMAN POLIȚIST

M-am retras în camera mea și am desfăcut plicul. Pe o hirtie albastră scria: „Vino la ora 6 în locul pe care-l știi.”

M-am dus. Banditul era acolo. Stătea pe un scaun, cu picioarele desfăcute și ochii umflați, așa cum stau, de obicei, bandiții. M-am așezat alături și-am luat împreună două sticle cu vin negru.

— Ei, ce zici? și-a arătat el șiful.

— Ce să zic?

— Nu ți-e teamă?

— Nu.

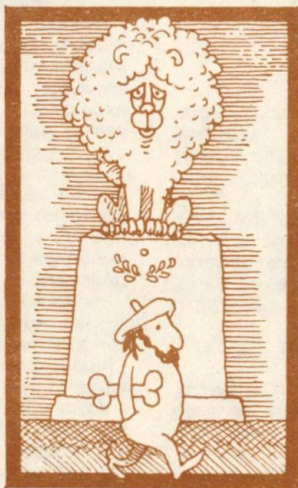
— Bine, mi-a spus el, și mi-a înfipt șiful în inimă.

Apoi am comandat încă două sticle cu vin și am ris împreună pînă la ora 12 noaptea,

cînd am fost invitați să părăsim localul, fiind ora închiderii.

• GRATITUDINE

leșind pe străzile orașului, Leul cel roșcat, din carne și oase, tresări și își simți inima bătînd, iar nările se porniră să-i tremure, acoperit de fericirea de neînălțat adusă, deodată, în suflul de imaginea din față-i: propria sa statuie. Era un leu de piatră gri, un leu pletos, un leu cu ochi și frunte din piatră gri, un leu cu coadă de piatră și smoc din piatră gri, un leu cu gheare rotunde din piatră încremenită și, drept răsplată, leul cel roșcat, din carne și oase, îi dădu să roadă un os. Leul din piatră însă îl aruncă sculptorului.

• FILM

Deîndată se deschise o ușă și pe terasă ieși femeia aceea, căreia i se spunea vedetă. Venea direct de la bucătărie, știa că va fi filmată, și își ștergea mereu mîinile de șorț. Dintr-o altă încăpere răsări o fată cu părul de un blond strălucitor, lipindu-se repede de brațul mamei sale. Am știut că era mama ei după surris: amîndouă surideau la fel, puțin forțat.

Ceva mai tîrziu, reporter fiind, am aflat tot ce se întîmplase, și nu de la vreun vecin, sau de la vreun prieten, ci chiar de la ea, vedeta.

• PROTECȚIE

Se pare că natura, ținînd seama de cazurile în care ar putea fi provocate șocuri, și-a înzestrat creațiile cu darul rar

de a ști să se adapteze oricăror condiții. Unul dintre primele sisteme de apărare, cum s-a dovedit, e să te prefaci că nu pricepi.

Asemenea mielului.

— Și chiar nu realizezi ideea? a fost el întrebare. Uite, am să-ți explic. Privește cu atenție! Mă urmărești?

— Nu, nu, prefer să nu înțeleg, decât să fie adevărat! — s-a scuturat mielul.

Nefericitul! Nimerise într-o expoziție cu titlul „„Animalele de pradă în pictură””.

• MĂRTURISIRE

— Și ce vrei să spui? Hai spune! Te opresc eu? Eu nu te opresc, fratele meu. Eu n-am oprit pe nimeni niciodată. Poate el să zică orice-ar vrea. Să spună chiar că sania nu e car. Îl las. Zi-i, frate, îi zic. Bineînțeles că sania nu e car, dar eu îl las. Să spună ce vrea. Tu ce-ai de spus? Vorbește deschis. În definitiv, chiar dacă ai zice o năzbîtie, o prostie, îți sînt prieten. Nu mă iau eu după alde... la spune, fratele meu, ce te doare? Ai curaj, curajul e mama sănătății. Fii bărbat, cum zicea bietul Caragiale, ce dracu', nu sînt eu aici? Ce dracu' de stai așa amorțit? cum zicea și bietu' Muștescu, pe care l-am cunoscut personal. Ți-am spus: sania nu e car.

— Bine, îți spun, se hotărî prietenul:

Voiam să-ți spun că nici carul nu e sanie.

NIC. NICOLAESCU

DUMITRU DINULESCU

SIMFONIA LACULUI

A fost o chestiune mai demult cu o fată, căreia eu i-am spus Linda. „Linda” înseamnă în limba spaniolă „Frumoasă”. Era într-adevăr frumoasă. Nu era însă una singură. Erau două.

Din ele eu am făcut una. Adică un ideal. De amîndouă aceste fete mă leagă amintiri în legătură cu lacul Herăstrău. Un lac specific de parc, fără accidente, fără mistere, cu bărci, cu sălcii, cu bănci în jur. Chiar cu o insulă-n mijloc. Sau două, nu mai știu.

Acum parcul și lacul mi se par flasce. Atunci nu mi se păreau. Ies eu odată cu Linda pe lac. Cu barca. Linda era studentă la Teatru. Linda de care vorbesc acum. Cealaltă era funcționară.

Deci ies eu cu Linda pe lac. Visla, ah, doamne! visla se-nșuruba obosită, obosită de-atîta bătaie-n lac, și Linda părea obosită și eu păream obosit, era o oboseală îngrozitoare în acea după-amiază, care era și ea obosită.

Linda ce făcea? Cînta, ce să facă? Doar melodii franțuzești. Avea ochelari de soare. Eu n-aveam ochelari de soare. Suport bine soarele, chiar dacă sînt pe lac. Îmi place soarele. Îl iubesc la nebunie.

Soarele se lungea pe cer. Era ca o femeie goală întinsă pe-o sofa. O femeie obosită, după ce-a spălat vasele, a spălat, a cîrpit și-acum se odihnește. Așa și soarele.

Dar eu o iubeam pe Linda. O iubeam ca un netot ce eram. O iubeam la nebunie.

Fusesem cu ea și la restaurant, altădată, acolo am dansat, am discutat, am mîncat, am băut, am fumat și-n total am flirtat. Deși eu o iubeam. O iubeam la nebunie. Și-n loc să acționez ca un nebun ce eram, flirtam.

Linda mă suporta. Abia ieșise dintr-o idilă serioasă și-acum mă suporta pe mine. Mi-a spus asta. Eu i-am dăruit o brichetă, acolo, la restaurant. Dar bricheta nu mergea. Totuși Linda a primit bricheta. Deși avea brichetă, o brichetă care mergea, cu gaz, iar a mea, care nu mergea, era brichetă pentru benzină, care-ți cam împutea mina cînd lucrezi cu ea. I-am dat și-un bilețel. Care a făcut-o să se simtă prost.

Dar nici un moment n-aveam eu gînduri ascunse cu Linda, nimic, doamne ferește! Adică-tea nu cumva s-o atrag eu în apartamentul meu, o iubeam prea mult ca să fac asta.

Și-atunci mergeam la restaurant, ne plim-

bam pe lac, îi dăruiam o brichetă care nu mergea și-i mai scriam și un bilețel în care-i mărturiseam că ea îmi cam plăcea!

Cum puteam să fiu atît de naiv? Acum, cînd mă gîndesc, îmi vine să urlu, nu altceva...

Dar atunci era deasupra noastră soarele, ea sta cu ochelarii-n soare, cînta melodii franțuzești, și-i ghiceam în stele. Da, în stele! Aveam un prieten astrolog și acum îi spuneam și ei concluziile lui.

Linda privea prin ochelari soarele.

I se prevedea mare succes în branșă.

Pînă la urmă n-a avut. Ea singură a dat cu șutul la succes. Cum a dat și-n mine, care-o iubeam profund, sondam în sufletul ei ca un excavator, dar eu nu știam că nu în sufletul ei excavam, ci tot în sufletul meu, în care făcusem o parcelă de-nccercare, în care nu era decît umbra sufletului ei...

Dar ce-i păsă ei de umbră!

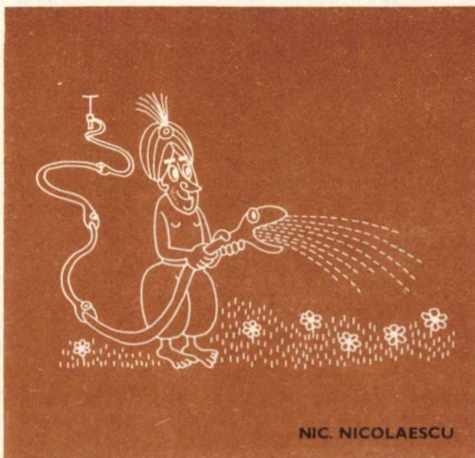
Visla se scufunda obosită. Soarele era obosit. Și eu eram obosit. Datorită însă prognozei optimiste, Linda se-nfiorase. Chiar stătea cu picioarele goale în apă și apa rece o-nfiora pe deasupra.

Noaptea o visam pe Linda. O țineam în brațe, subțire și tandră, și durerea mea o-nconjura cu-aceste brațe în timp ce probabil Linda dormea liniștită, iar eu hălăduiam prin acele cîmpii ale somnului.

Cam atît despre lac, în această dulce simfonie, cam atît despre lac, peste care se lasă și-n această noapte povara amintirii și stelele nu pot pătrunde prin pătura noroasă și lacul stă mort, sinistru, înviat în memoria mea pentru a muri din nou, fără dorință să mai trăiască și Linda e acum, poate, la altă margine de apă sau chiar într-o apă, într-o cadă poate, iar pe mine nu mă interesează nimic.

Îmi tulbur numai insomnia cu o imagine de demult, o femeie tolanită-n barcă, sub soarele obosit, cu ochelari de apărare și tăpile picioarelor atîrnînd, înfiorate, în apă. În apa lacului.

Iar eu... eu cu prognoza aceea, optimistă, atît de mincinoasă... Ca orice prognoză optimistă... nu?

● Marea mărturisire

Adepții ritului curios nu prea s-au dovedit îngăduitori cu adepții ritului mut.

Caracteristica primilor: o frapantă curiozitate față de ce visau cei din urmă! Dar nu reușeau niciodată să obțină confesiuni sau mărturisiri de la aceștia!

Și câte n-au încercat!... De la insuportabila tortură a strîngerii brațului între două pleoape necruțătoare de copil plîngăcios și pînă la amenințarea că vor întoarce spatele pentru totdeauna celui interogată... În zadar!

Cei interogați aveau o rezistență de fier!...

În cele din urmă s-a apelat la Marele Storcător, care, folosind un aparat sofisticat, greu de descris, îi băgă în aceeași oală pe toți.

Dar nici el nu a putut să obțină vreun rezultat de la muți.

Doar un suc roșiatic și nebuloș, ce se răspîndi iute în vid, asemeni cozilor de cometă, care devin nevăzute atunci cînd presiunea-i prea mare.

PLANETA UITATĂ ÎN VIITOR

● Egobușii

Egobușii au firi meditative, iubesc amurgul și urăsc, mai mult ca orice, tehnicile de comunicare.

Se spune că în ziua în care un egobuș mai isteț s-a năpustit în piață anunțînd cu o voce victorioasă că a descoperit aparatul de văzut imagini mișcătoare, concetățenii i-au dat cu o bită în cap.

Sunetul a fost înregistrat, impactul dintre lemnul noduros și osul calotei putînd fi auzit de atunci în fiecare dimineață, la un megafon, instalat special pentru activitatea de cercetare.

Efectul e miraculos, egobușii putînd să se bucure de atunci de niște amurguri superbe alături de egobușele lor.

● Goșii, postgoșii

Goșii și postgoșii sînt acei teoreticieni ai esteticii care, din zori pînă-n seară, își cară la palme cu o intransigență de nedescris.

Procedura e următoarea: se așază în două rînduri, într-o parte, cei care dau palmele, în alta, cei care le primesc cu stoicism.

Loviturile curg fără întrerupere, ca apa din cișmeaua deschisă, sau ca sucul de roșii, pe banda rulantă, alături de cutiile de conserve.

Cînd cei care palmuiesc au obosit, schimbă locurile cu cei care abia se mai țin pe picioare.

Între timp, gesturile se prind în mecanica lor, victime și călăi sînt tot mai lipsiți pînă și de cel mai umil elan euristici.

Întrebați de ce fac toate acestea, mai au puterea să bișguie că adevărul gestului e liber de orice context și că nu-i treaba unor profani împuțiți să se bage într-o polemică elevată. (I.N.)

SOFISTUL

- De unde ești? — într-un bazar a fost întrebat un rob
- De un mare neguțător.
- Sînt Pitagora din Samos...
- Și unde ai învățat carte?
- În Egipt... La cei mai mari sofisti...
- Eu te-aș cumpăra dar ce aș putea învăța
- De la tine?
- Nimic! Eu pot doar să-ți amintesc din cînd în cînd
- Că tu nu ești ceea ce te crezi...

ȘTEFAN TCACIUC

ALEX

GEOFFREY CHAUCER

Părintele poeziei engleze, GEOFFREY CHAUCER (1340—1400), a fost una dintre cele mai fecunde, mai colorate, mai mirifice personalități ale evului mediu englez. Slujbaş public, om de curte și diplomat, a cunoscut îndeaproape lumea timpului său, cu oameni din toate categoriile sociale. Cărturar de cuprindere enciclopedică, fin observator și analist, înzestrat cu un rar intilnit har de povestitor și de portretist, a dăruit posterității, prin opera sa capitală *Povestirile din Canterbury*, o frescă vie, atotcuprinzătoare, a societății secolului al XIV-lea. A lăsat și ceea ce se consideră a fi primul roman din literatura engleză, amplul poem *Troilus și Cresida*. (Amindouă lucrările au apărut și în limba română). Înainte de aceste supreme realizări, își făcuse mina scriind în variate tipare de versificație un mare număr de poeme de mai mici sau mai mari dimensiuni, citeva dintre acestea alegorii, folosind un procedeu des intilnit în literatura vremii și anume viziunea onirică. Un asemenea poem este și *Divanul păsărilor*, din care prezentăm mai jos două fragmente inedite. Tema poemului este prilejuită de o sărbătoare de la începutul primăverii — corespunzătoare Mărțișorului nostru — cînd, conform legendei, păsări de toate soiurile se intilnesc pentru a-și alege perechea. În cel de al doilea fragment asistăm la „luări de cuvînt”, în „parlamentul păsărilor” pe marginea unei dispute amoroase. Umorul ce se degajă din aceste scurte mostre ale vervei lui Chaucer este o însușire de competență a poetului, manifestată sub diferite aspecte în toată opera sa.

DIVANUL PĂSĂRILOR

*Viață scurtă, artă-ndelungată,
Silință-n draci, izbîndă fără soare,
Desfăt firáv ce lunecă pe dată:
Poftim Amor! încît cu spaimă mare
Privesc a sale fapte de mirare;
La el de cuget, vîrtejeli mă trec,
Și nu știu de plutesc au de mă-nec.*

*Măcar că însumi n-am habar de-Amor,
Nici ce fel alor săi le dă simbrie,
Se-ntîmplă-n cărți să aflu deseori
De-a lui minuni și aprigă minie.
Stăpîn și domn cetesc c-ar vrea să fie;
Rău cum îi, nu cutez să zic decît:
«Păzească Domnu' asemeni domn!»*

și-atît.

*Și din plăcere și spre-a învățare
M-adăp din cărți, precum v-am arătat.*

*De ce să spun aceste? Bunăoară
Mai ieri să răsfoiesc mi s-a-ntîmplat
O carte scrisă-n slove vechi, de-altădat,
Și vrînd să-nvăț un lucru anumit,
Chiar pe nerăsuflăte-o am cetit.*

*Precum din țarini vechi, zicala spune,
Răsar tot holde nouă an de an,
Din cărți mai vechi la fel aflăm minune
De doxă proaspătă. Și-acum taman
La miez ajung, să nu pierd vremea-n van:
Întru desfăt purtat pe-a ei aripă,
Întreaga ziudă îmi păru o clipă.*

*Cea carte ce o pomenii mai sus
Purta pe scoarță titlul său, anume:
«Visul lui Scipio de Tullius»,
Și-n șapte glave povestea cam cum e
Cu sufletele-n cer și-n iad și-n lume,
Iar eu, pe scurt, nu mă voi da-ndărăt
Din ce cuprinde miezul să v-arăt.*

Aflăm cum Scipio a mers întins
În Africa la craiul Masinissa,
Care voios în brațe l-a cuprins;
De-al lor taifas plăcut mai zice scrisa,
Cum stară pîn' ce ziua stinsu-mi-s-a,
Cum apoi Africanul mult iubit,
Străbunul său, în somn i s-a ivit...

Cînd zările-au pălit și s-a-nnoptat
Spre-a da și dobitoacelor hodină,
Mă îndreptai și eu atunci spre pat —
Ca să cetesc nu mai aveam lumină —
Cu inima de gânduri grele plină,
Fiindcă nu-mi lipsea ce nu doream,
Iar ce-aș fi vrut, aceea nu aveam.

Și-ntr-un tîrziu, cu sufletul sleit
De truda zilei, m-a ajuns curînd
O toropeală, și m-am adîncit
În somn ca de pe alt tărîm, visînd
Cum Africanul, tot în cel veșmînt
În care Scipio-l văzu altdat,
Sta dinaintea mea la cap de pat...

* * *

Gîscanul, cucul și cu rața-n cor
Făcură-atunci: «Ga-ga, cu-cu, mac-mac!»
De-am surzit. Le zice rața lor:
«Aistea toate nici doi bani nu fac!
Dar de jocul lor găsesc eu ac.
Județ rostesc cîstit, ca băltăreață,
De-o fi să pară fiere au dulceață!»

«Eu ca viermar — le zise cucul prost —
Spre binele obștesc mă leg aice
Acestei cestiu ni să-i dau de rost.
Izbavă să ne-aduc voi fi ferice.»
«Ba mai așteaptă!» gugustiucu-i zice.
«Ia de la mine-această-nvățătură:
Mai bine, cînd vorbești, să taci din gură.»

«Eu-s grăunțar, din cei mai nedomnești,
Știu asta, și priceperea mi-i slabă,
Dar bine-i gura să ți-o hodonești
Decît să te amesteci în vreo treabă
La care n-ai știință nici o boabă;
Altmințea te-ncarci de doamne-ajută,
Căci mult scîmbește slujba prost făcută»...

Cînd păsările-n baltă trăitoare
Și-au spus apoi — sfat nu prea lung
ținînd —
Tot ce-au avut în gușă fiecare,
S-au învoit, toate-ntr-un glas și-un gînd,
Ca gîsca, cea cu rost plăcut și blînd,
«Pentru noi toatele să ia cuvîntul.»
Și se rugară: «S-o ajute Sfîntul!»

Deci pentru zburătoarele de baltă
A gîgîit ea după cum urmează:
«Tăcere! Ascultați cu toți deolaltă!
Socot că judecata mea-i mai brează!
Urăsc zăbava — mintea-mi viu lucrează.
Pe scurt, povața mea: de nu-l iubește,
Să-și ieie alta — are balta pește!»

«Ei, chiar că judecată gîscănească!
Sări cioroiul. Doamne, de n-ai mai...
Așa-i cînd gura-ți lași să trîncănească!
Vorbiși ca proasta-n tîrg. Dacă tăceai,
Să știi că filosoafă rămîneai.
Așa-i cu prostu: n-are ce să facă,
El prostu dacă-i prost, nu poa' să tacă.»

Prezentare și traducere de
DAN DUȚESCU

ZÎMBETUL

Nu înțelegeam de ce vecinul de sus îmi zîmbea în fiecare dimineață, la întâlnirea din fața liftului, cu gura pînă la urechi. Azi un zîmbet, mîine, alt zîmbet, poimîine, o conversație de rutină despre ultima etapă de fotbal, pentru ca, în ziua următoare, să mă întrebe dacă nu cumva o anumită parte din balconul meu, nefolosită, ar putea fi folosită de el, în sensul adăpostirii unei curci pe care a primit-o cadou de la un cuscru din provincie și pe care nu o poate sacrifica înainte de a fi temeinic îngrășată. Timid cum sînt, nu am putut refuza propunerea și m-am trezit că familia mea s-a înmulțit cu încă o ființă vie. Atît de vie încît au fost numeroase nopți pe care nu le-am putut dormi din pricina faptului că a trebuit să duc o îndelungă dezbateră filozofică cu soția, pe marginea faptului că, dacă o rață măcăie, iar o gîscă gîgăie, o curcă nu poate curcăi, drept pentru care s-a făcut apel la toate dicționarele aflate în circulație, ajungîndu-se pînă la propuneri de divorț.

Simpaticul meu vecin mi-a explicat, peste numai o săptămînă, că intenționează să amîne sacrificarea curcii pentru un posibil botez în familie și a adus pe balconul meu o cușcă în care se afla un iepure de casă și o rață. Cum el ăta în anumite zile să le aducă hrana cuvenită, animalele mă vizitau în dormitor și la masa de lucru, uitîndu-se în ochii mei cu o nedumerire pe care eu o înțelegeam întru-tul. N-au trecut decît două săptămîni și vecinul meu m-a rugat să-i găzduiesc, pentru o singură noapte, un nepot din provincie, care

venise în localitate în vederea angajării unui avocat, care să-l scoată dintr-o belea. Cum în-curcătura s-a dovedit de mai lungă durată, nepotul a primit vizita tatălui său, astfel încît canapeaua din sufragerie a trebuit să fie extinsă la maximum. Firește că rudele vecinului nu veniseră cu mîna goală, ele dispuneau de mai multe damigene și păsări, care au fost depuse tot pe balconul meu. Tot el, vecinul, m-a anunțat într-o dimineață că a tocmnit niște meșteri zugravi, drept pentru care și-a mutat sufrageria în sufrageria mea, inclusiv mobila din bucătărie. El mi-a cerut, de asemenea, îngăduința să spargă plafonul pentru a devia o conductă de apă și una de gaz aerian. Situația devenise aproape insuportabilă și mi-am îngăduit să-i atrag atenția, respectuos, că exagerează. El a fost de acord, și l-a trimis pe tatăl nepotului înapoi acasă, în provincie. Am răsuflat ușurați cînd, peste o lună, însuși nepotul a trebuit să plece, fiind convocat de anumite organe să săvîrșească o iminentă pedeapsă corecțională. Fericirea mea nu a mai cunoscut margini în ziua în care vecinul a lichidat curca în vederea unei cumetrii mult așteptate. Am început să-l îndrăgesc și să-l laud aproape zilnic în fața soției.

— Vezi, totuși, că e un om drăguț și cumsecade?! ne simțim din ce în ce mai bine în vecinătatea lui. În mai puțin de cîteva luni am cîștigat o sufragerie și un balcon în plus. S-ar putea să avem și alte surprize plăcute.

UN SECRET PENTRU VASILE

Vechiul meu prieten Vasile D. tînjea după mine ca un cîine flămînd. Mă privea cu o tristețe nemărginită.

— Mă, tu nu ai încredere în mine!

— Vai, îi ziceam, cum poți să spui așa ceva?

— Ba da. Tu mă ocolești, simt cum mă eviți. Ne știm de peste trei decenii și tu nu mi-ai spus nimic esențial despre viața ta. Nimic. Nici un secret. Nimic care să mă facă să cred că sînt cel mai bun prieten al tău, cel mai sigur confident al tău. De ce nu ai încredere în mine? De ce nu-mi încredințezi mie ceea ce ai tu mai intim în tine?

— Vasile, îți jur că nu am nimic să-ți încredințez.

— Nimic?

— Nimic.

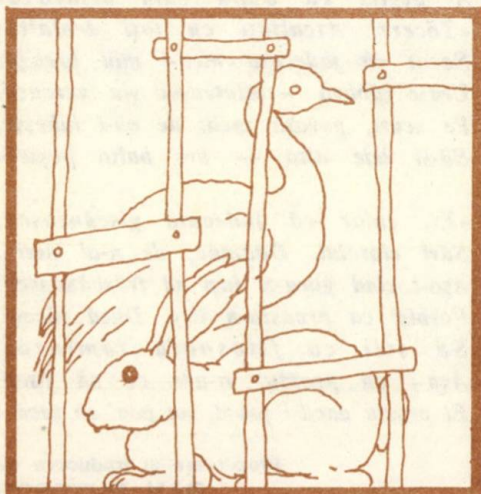
— N-ai făcut nimic de care să-ți fie rușine?

— Nu.

— O faptă pe care să nu ai curajul s-o spui soției?

— Nu, sînt curat ca lacrima.

— Mă rog. Eu nu te cred. Ține, totuși, minte: cînd o să ai nevoie de un om de încredere, căruia să-i spui cel mai mare secret al vieții tale, eu sînt acela.

— Mersi, Vasile! N-am să te uit.

Au trecut anii. Mă întâlnesc cu Vasile D. pe stradă aproape zilnic. Un nesfârșit sentiment de jenă mă cuprinde. N-am nimic să-i spun. Nici un secret. Nici o confidență.

— Tot n-ai încredere în mine? mă întreabă.

— Ba da, zic. Am.

— Și atunci? De ce te ascunzi de mine?

— Nu mă ascund.

A mai trecut un an. Simțeam că Vasile D. va exploda. El avea nevoie de un secret al meu.

— Mă, îmi zicea, de ce nu vrei tu să-ți scuti interiorul sufletească în fața mea? De ce nu vrei tu să te abandonezi în brațele mele? De ce te ascunzi de mine?

În sfârșit, a venit momentul. La ora trei noaptea i-am sunat la ușă.

— Vasile, am strigat, am nevoie de tine. În viața mea s-a întâmplat ceva, numai ție pot să-ți spun, numai în tine am încredere!

Vasile s-a transfigurat, brusc. Era alt om.

— Îți mulțumesc, mi-a zis, la loc și spune-mi despre ce-i vorba?

— Dragă, zic, la mine în casă s-a petrecut o crimă oribilă.

— Fii calm. Spune tot. Cine pe cine a omorât?

— Soția mea m-a omorât pe mine. Tocmai mă întorceam de la pescuit, când ea mi-a zis: „Asta să i-o spui lui Mutu, nu mie! Asta nu e pește de lac, e pește oceanic”. După care a luat cuțitul de bucătărie, mi l-a înfipt în inimă și m-a omorât.

— Fii calm, mi-a zis Vasile D., nu te agita.

— N-aș vrea s-o denunț pe soția mea, țin foarte mult la ea, am luat-o din dragoste.

— Dragul meu, a continuat Vasile, febril, din moment ce te-ai destăinuit mie, totul va rămâne un secret veșnic. Bea această cafea.

Vasile D. a ieșit din cameră. L-am urmat în vârful picioarelor, fără ca el să-și dea seama. Ce făcea el în camera alăturată? Scria. Despre mine scria. Am aflat asta mai târziu. Dehl, vechiul meu prieten Vasile!

LA MARGINE DE BUCUREȘTI

De mulți ani mă tenta Mitică să-i fac o vizită la casa lui de la margine de București. „Dom-le, îmi zicea, ești un criminal că nu vii să-ți petreci o simbătă, o duminică sau chiar pe amândouă la un loc, la mine, în mica mea curticică cu pomi, flori și iarbă verde. Pui o pătură pe iarbă, te întinzi pe ea, ascuți o privighetoare (strict naturală!) care-ți cîntă la ureche, admirî un fluture care-ți trece prin fața nasului sau te amuzi cu o gărgărită care ți se urcă pe mîna. Ai să te simți ca la mama, ca la tata, ca la bunica și celelalte rude acasă. Te aștept cu toată dragostea, nu mă ocoli”.

Acum cîteva zile, Mitică trecuse pe la mine și își reînnoise cu insistență invitația, prilej cu care îmi ceruse împrumut roata de rezervă a mașinii, un litru de ulei mineral, o jumătate de litru de lichid de frînă, o cheie de 13 și 500 de lei. Ce mi-am zis eu, acum, în sărbătorile de primăvară? Hai să-l vizitez pe Mitică. Voi petrece acolo, împreună cu soția și copiii, un minunat sfârșit de săptămînă, la iarbă verde. Dealtfel, drumul nici nu a durat foarte mult: o oră și jumătate, cu ocolișurile și rătăcirile inerente.

Un lanț imens, care ar fi putut susține, la nevoie, chiar și ancora unui bătrîn pachetbot, era atîrnat de poarta curții bunului meu prieten Mitică. Firește, lanțul nu ducea lipsă de un lacăt în greutate de circa două kilograme. Ceea ce m-au indispus și mai mult erau cei doi dulăi de rasă veche care se aflau dincolo de gard și care manifestau, față de mine și familia mea, o antipatie mai mult decît evidentă. Am făcut un ocol în jurul curții și grădinii, strigînd cît mă țineau plămîinii: „Mitică! Mitică! Eu sînt! Am venit!” Nici un răspuns. M-am adresat unui vecin. Acesta m-a întrebat:

— Dumneavoastră sînteți prietenul lui Mitică, cel care erați invitat să petreceți aici două zile la iarbă verde, la cîntec de privighetori și zumzet de gize?

— Eu sînt! am strigat cu entuziasm. De unde știți?

— Chiar de la el. Mi-a zis: „Vezi c-o să vina unul care o să zică așa și-așa”.

— Și el unde este?

— Unde să fie? La Buzău. La iarbă verde. Ce vroiați să facă omul la sfârșit de săptămînă? A plecat în vichend.

ADRIAN CERNESCU

VOIAJUL MORTULUI

— Pe dracu l-a căutat, pe dracu l-a găsit!
— Și doar știa că stă prost cu inima.
— Parcă se dusese să-și vadă un prieten în Capitală.

— Și a întâlnit-o pe **cirna**.
— Mereu cu țuica în nas, mereu pus pe haț, mereu ne storcea de parale. Bine că l-a luat Dumnezeu.

— Că l-a luat nu-i nici o pagubă. Acum însă, că s-a dus, trebuie să ne îngrijim oleacă și de sufletul lui. N-avem încotro...

După primirea telegramei de la morgă s-au adunat numaidecît în consiliul de familie: două surori, doi cumnați, bucuroși că scăpa-seră de o pacoste, dar necăjiți că le căzuse beleaua pe cap. În cele din urmă, sora mai mare a răposatului, Zița, autoritară și practică, a hotărît:

— Mitiță și tu, Ilie, încălecați pe tren și vă repeziți la București. Trebuie să-i facem o înmormîntare creștinească. Nu de alta, dar să nu ajungem în gura mahalalei, că l-am părăsit pe Gae ca pe un ciine.

Zis și făcut. Mitiță Vinju, aprozarist, dimpreună cu Ilie Caragață, bodegar, cetățeni onorabili ai urbei lor, încăleacă pe accelerat cam mo-fluji. Bani aveau, vezi bine, dar nu să-i arunce după un pierde-vară care le făcuse numai zile fripte. În vagonul restaurant, după cîteva co-niace, Ilie se interesează:

— Dar ce-o fi însemnînd aia, Mitiță, moarte clinică?

— Adicătelea au constatat că omul nu mai răsufliă, că a dat ortul popii, că l-a luat dracul!

— Asta ne mai lipsea nouă acum: morgă, autopsie, certificate, bani cheltuiți, alergătură, tevatură...

— Ce să-i faci, cumnate. A căzut măgăreața pe noi. N-ai auzit ce ne-a poruncit Zița, din capul peronului?: „Să nu-mi veniți, mă, fără Gae, că e vai de pielea voastră!”

— Și, pe urmă, vagonul mortuar, reveni Mitiță la greutățile transportului. Dacă-l au și dacă țî-l dau; altă ungere de osii, alt timp pierdut, alte zbateri pe la uși.

Ilie Caragață însă, mai freat de lume, clocește sub frunte un gînd isteț.

— Biziue-te pe mine, cumnate. O scoatem noi la capăt. Cînd ai bani la teșcherea, îl păcă-lești și pe Scaraotchi.

Poposesc ei în Capitală, ajung și la morgă, mișcă din urechi cum se cuvine, în dreapta și în stînga, ocolesc autopsia „că ce-i mai trebuie răposatului”, îi fac toaleta, îl rumenesc în

obraji, îi leagă un bandaj în jurul ochilor și aranjează ploile cu un șofer particular, care să nu ceară lămuriri suplimentare: „Cumnatul a căzut victimă unei agresiuni și acum iese de la medicul legist cu ochii vătămați și o fractură la soldul stîng. Îl duc la gară”. Portarul salută din voioșia buzunarului bine garnisit: „Să trăiți și mai poftiți pe la noi”, iar mașina alunecă pe poartă și o ia spre nord.

Noapte, forfotă pe peron și nu prea. Doi bărbați duc de brațe, copăcel, pe un al treilea, bandajat la ochi. Îl așază binișor pe o bancă.

— Stai ușurel, cumnate Gae, că acuși trage trenul și către ziuă sîntem acasă.

Nici nu se liniștise bine scrișnetul roților din saboți cînd cei doi se și urcaseră cu mortul în vagon. Ochesc ei un compartiment mai pe la mijloc, îi scot bandajul, îi tuflesc o pălărie verde pe ochi, îl stropesc gospodărește cu țuică și-l fixează pe banchetă, în colțul de lîngă fereastră. Pe urmă se trag pe coridor, nisnai, la puțină distanță unul de altul, chipurile că nu s-ar cunoaște, fiecare cu cîte o țigară în colțul gurii. Mai urcă lume, dar compartimen-tul cu damf de țuică era cam ocolit. Totuși, în el și-au făcut vînt trei călători: o femeie și doi bărbați.

— Pfui, pute a țuică de te trănzește, rosti femeia cu simțul olfactiv în alarmă.

— Deh, ce să-i facem, nevastă, celelalte compartimente s-au ocupat, constată un pirpi-riu, căsnindu-se să-și depună bagajele în plasă.

— Las' că nu-i rău, fiecare cu mirosul lui: tu, Mărie, cu busuiocul, el cu pruna, plescăi din limbă al treilea, un zdrahon, instalîndu-se comod vizavi de pricina.

Locomotiva țipă, vagoanele se urnesc și trenul se afundă în noapte.

— Măi cumnate, făcu zdrahonul, ațîțat de aburul țuicii, parcă aveai tu niște udătură prin bagaje.

— Nu-i deajuns unul cu damfu-n nas, se răsculă nevasta, cîrpind o mutră acuzătoare spre cel din colț. Vreți și voi să vă turtiți...?!

— Lasă, nu te mai zburli, măi soro. O fi avînd și omul necazurile lui. Mai bine scoate găina aia friptă să nu ne stea **pruna** în gît.

— Doarme tun, constată inutil mărunțelul

cotrobăind printre bagaje, l-a doborât **tăria**.

Zdrahonul, un măcelar petrecăreț și bun de taclale, dar sensibil la apăsările pe bătătură, înșfăcă sticla și o duce cu vrednicie la gură: gîl, gîl, gîl...

Cei doi de pe coridor și-au clipit din gene și s-au strecurat spre vagonul restaurant.

— „Mă suii în deal la vie
leliță Ioană

Să beau vin de razachie...”

— Taci Petrache, să nu scoli omul, îndrugă femeia într-o doară, mai mult să-și potolească fratele.

— Morții cu morții, adică adormiții vreau să spun, viii cu viii, gîl, gîl, gîl, țuica asta de pier-sici bate coniacul. Dă-i brînci și tu, cumnate, că pînă la Tecuci mai avem o sticlă de gătat.

— Ba să-l lași în pace pe Afanasie al meu, că-l supără ficiații. Sau vrei, Petrache, să mi-l bagi în groapă?!

Vagonul restaurant zumzăia de voci și clinchete de pahare. Mitiță Vinju și Ilie Caragață închinau din ce în ce mai des, neuitînd să verse cîte o picătură de tămîioasă într-o odihnă răposatului și să trimită libații către starostele cerului, care, în slăvita lui înțelepciune, îi scăpase de o pacoste. A trecut și conductorul. Ilie, ca mai isteț, a scos trei bilete, în regulă, și a mai strecurat pe deasupra în buzunarul „nașului” doi poli: „Vezi că în vagonul de alături e unul cu pălărie verde-prăzule. Dacă doarme să nu-l trezești, că-i obosit, săracul”.

Între timp, mai trecuseră ei, fiecare cu rîndul, prin dreptul compartimentului cu pălărie prăzule și totul era în regulă.

— Acuși-acuși picăm și noi în Focșani. Li-l punem pe Gae în brațe și cu asta basta.

— Trebuie să ne aștepte la gară, că le-am bătut telegramă.

— Ce ne mai șantaja proclutul. Acum o să răsuflă și ele mai ușurate.

— Groapă, popă, cruce, coșciug, colivă, colaci, praznic, pomeni, bocete de paradă și tot

tacîmul...

— Să nu te doară capul, Mitiță. Fetele au pregătit totul. Doar știi cît de bisericosă e Zița. Ține la tradiție.

— Ținee. Hai noroc Ilie, și să mai vină o tămîioasă...

Dar trenul e tren: se mai clatină, se mai hîtină, se mai hurducă pe la ace, mai scrișnește, mai icnește, mai zvîcnește, se mai înclină pe la curbe, locomotiva îți mai joacă feste și uite așa, la o frînare mai bruscă, măcelarul s-a pomenit cu adormitul în brațe.

— Stai binișor, bre omule, și l-a împins ușurel în colțul lui, stai binișor, să-mi ticnească și mie țuica, că tu ți-ai luat porția, ce-ți pasă. Bine că măcar nu sforăi.

Și Gae a stat binișor o vreme, pînă la o curbă mai accentuată, care l-a rezemat de umărul femeii. Nevasta, furioasă, l-a împins cu cotul la locul lui.

— După ce-i beat-mort, mai vrea să-l țin și în spate. Ei, asta n-o mai pot înghiți!

— Eu i-am spus să se astîmpere, mîrii zdrahonul dintr-un colț, asmuțit. Dacă nu se potolește, îl trezesc eu și din mormînt. Ia mai dă cumnate sticla aia, că văz că, cu alde tine nu fac mare brînză.

Dar ți-ai găsit? Gae se tot bălăbănea fără astîmpăr. La un icnet de tampoane, Petrache măcelarul s-a pomenit iarăși cu vecinul în brațe. Atunci, montat, l-a înșfăcat de piept și l-a zguduit zdravăn, ba i-a mai tras și una după ceafă, de l-a sărit pălăria verde-prăzule drept în capul cumnatului.

Gae a clipit des din gene, ca un sosit de pe altă lume, a tras lung aer în piept, s-a uitat roată, cu multă uimire, la tovarășii de călătorie, și într-un tîrziu a înșăilat un firicel de voce:

— Hei, că greu am mai dormit.

— Te cred, a răbufnit femeia, te-a doborât rachiul, arză-l-ar focul să-l arză!

— Ba să mă ierți matale, a îngăimat el cu aceeași voce venită de departe, că eu, după

cite mă slujește memoria, m-am jurat să nu mai pun picătură de alcool pe limbă.

— He, he, he, a behăit zdrahonul, ca de o glumă bună. Atunci ia de colea. **Piersica** mea bate **pruna** ta, și i-a întins sticla, bucuos că găsise în vecinul de călătorie un tovarăș de păhărel, care să prețuiască cum se cuvine li-coarea lui Bachus. Mărie, ia vezi tu că parcă mai rămăsese pe undeva un copan de gaină și niște plăcinte; hai, măi soro, că o viață are omul...

*

— Să știi că am făcut o treabă grozavă cu răposatul Gae: țac, pac, suie-l în tren și hai cu el acasă. O să ne pupe nevestele.

— Bravo, Ilie, îți bubuie mintea. Drept să-ți spun, mă așteptam la mai multă osteneală și bani aruncați pe gîrlă. Și-apoi strategia cu voiajul mortului: i-am dus de nas. Am scutit și o mulțime de parale. Hi, hi, hi, dac-ar ști cei din compartiment cu cine călătoresc...

*

— „Bun e vinul ghiurghiului
tam diridiridi tamdiridiridam
Cules toamna pe tîrziu

tam diridiridi...”

Petrache măcelarul și Gae pierde-vară, le-gați printr-o prietenie fulger sub imperiul lui Bachus, cîntau distonant, dar din toată inima, cînd, deodată, unul din ei rămîne mut și cu sticla în brațe. Se uită lung la geamul dinspre coridor și mai să nu-și creadă ochilor: două guri căscate și patru ochi holbați îl priveau cu un fel de groază amestecată cu stupeoare.

— Mă panglicarilor, mă ciubucarilor, mă cărpănoșilor, nici aici nu mă puteți lipsi de mutrele voastre?! și Gae a dat să-i cerceteze mai de aproape.

Dar nepoțitiții s-au pierit pe coridor, unul într-o parte, altul într-alta, urmăriți parcă de o fantomă.

*

Pe peron așteptau două femei cernite, smiorcăindu-se în sfîșieri premonitории:

— De ce ne-ai părăsit Gaeeee?

— Singurul nostru frățiooor...

— Pe care-l iubeam ca lumina ochiloor...

Din tren a coborît mai multă lume, printre care și un chefliu chiuind de zor, cu o sticlă jucată în mînă. La o distanță circumspectă de el, Mitiță Vinju și Ilie Caragață îl urmăreau, bi-țiindu-se pe picioare.

— „M-am jurat că n-oi mai be
tam diridiridi tamdiridiridam
Dar eu nu mă pot ține

tam diridiridi...”

Zița, care trudise două nopți la pregătirea colacilor, s-a repezit în gulerul lui Mitiță:

— Ce-ați făcut, nenorociților!

— Ce să facem? Ne-ați poruncit să-l adu-cem pe Gae, pe Gae vi l-am adus!

INSTANTANEE

• La medic

— În ce regiune ați simțit intii durerile?

— În regiunea Gării de Nord...

*

— După un examen amănunțit, medicul spune pacientului:

— Deci ne-am înțeles, dragul meu: fără alcool, fără femei, fără dulciuri, fumatul absolut interzis! Dar înainte de toate — bună dispoziție și mai multă plăcere de viață...

*

— Ceea ce vă lipsește, zise medicul după un examen amănunțit, este doar mișcarea. Ar trebui să mergeți zilnic pe jos o oră. Ce meserie aveți?

— Poștaş, domnule doctor...

*

Odată, pe cînd Johann Strauss, re-gele valsului, lucra acasă în cămașă cu minicile suflecate, îl vizită colegul său Lanner.

Strauss se ridică și dădu să-și îm-brace haina, adresîndu-se vizitatorului:

— Pui preț mare pe etichetă?

— Da, dar numai la vinuri...

*

Voltaire ședea odată la masă cu regele.

— Spune-ne o anecdotă, Voltaire, po-runci regele, cam amețit de băutură.

— Azi sînt prea prost pentru așa ceva, răspunse Voltaire cam supărat.

Regele se înfurie și-i zise:

— El drăcie, m-ai auzit pe mine vre-o-dată spunînd: „Azi nu pot domni pentru că sînt prea prost”?

— Din nefericire nu, Majestate, răs-punse Voltaire, cu aerul cel mai serios din lume.

*

Actrița Joan Crawford privea la niște fotografii care i-au fost făcute de către un fotograf cunoscut. Era vîdlit nemulțumită...

— Ultimele fotografii pe care mi le-ați făcut erau cu mult mai bune, zise ea fo-tografului.

— Da, Miss Crawford, răspunse acesta, cînd ați fost ultima dată în atelierul meu eram cu opt ani mai tînăr...

*
* * *

nu un monument am ridicat în sufletul tău:
am zidit (hai plîngi hai smulge-ți părul) o casă
„cu oboseală multă” mă numesc alexandru
de cîte ori îmi sprijin fruntea de geamul odăii în care zace
bolnav alexandru
de cîte ori îngenunchez și privesc podeaua de la numai cîteva centimetri
se arată și ea
tăntăria fără trup visul fără contur al lui alexandru tarantula
să-i împiedic mersul nu se mai poate
alexandru geme prin somn
nici să o strivesc sub talpă
alexandru parcă și-ar da duhul
și ieșisem la cîmp
și culegeam albăstrele
tarantula o! mireasmă a cărnii înflorite astăzi între un nu și un da
între un nu rece și moale și un da aproape serafic

VIRGIL MAZILESCU

Copilul

Copilul
își desenează pe unghie

unghia lui străvezie
sclipește în vis
ca un lampion chinezesc

copilul urcă
pe o scară rulantă
din portocale

patriarhul luminii pe schiuri
îi suflă în geamul înghețat.

Viziunea

Mă pregătesc pentru noapte
o baie fierbinte
ceai și țigări
o insomnie nesfîrșită înainte

la ora așteptată negreșit
survine viziunea suspectă
singura promisiune
pe care soarta și-o respectă.

MARIUS ROBESCU

UN TATĂ ȘI O FIICĂ

— Intră-n casă, porc bătrîn ce ești!

Femeia scundă, corpulentă, încă tină, cu părul prins la spate de o eșarfă mov, îl împinse înaintea ei pe bătrînul amețit, care se clătina pe picioare.

Era încă devreme. Cerul albastru abia începuse să își schimbe culoarea într-un violet străveziu; amurg de primăvară timpurie.

— Mișcă-te odată, hahaleră ce ești! Iar mă bagi în gura cartierului! Iiii, ce păcate plătesc eu de trebuie să... hîc!

Femeia se întrerupse pentru a-l lovi cu putere, icnind, în ceafă. Șapca bătrînului zbură în zăpada care începuse să se topească peste straturile de flori ale grădiniței aflate în fața casei.

— Dai în taică-tău!... se plînsese bătrînul, pășind pe mica platformă de ciment dinaintea intrării.

Femeia se aplecă și ridică șapca de pe jos, scuturînd-o de genunchi.

— Mai și vorbești! mîrîi ea. Intră în casă, să vezi ce-ți fac acolo! Iiii, porc bătrîn ce ești!

— I-ai dat de mîncare lui Mitică? se interesă el, vrînd să se întoarcă.

— Intră-n casă! se răsti femeia. Acu te interesează cîinele. Dacă nu te scoteam eu din circiumă, putea să crape și de foame, ai?!

— Cîinele bun tre' să fie flămînd, spuse bătrînul.

— Intră odată! Că mătur curtea cu tine!

Bătrînul apăsă pe clanță și deschise ușa. În micul vestibul, își scoase paltonul cenușiu, atîrnîndu-l în cuier. Rămase îmbrăcat în haina lui de toate zilele, albastru-cenușie, lucioasă pe alocuri, cu buzunarele deformate. Femeia se dezbracă și ea; pe dedesubt purta o rochie albastră, peste care își pusese o jachetă verde din lînă groasă.

— Descalță-te! porunci ea, aplecîndu-se și trăgînd în jos fermoarul propriilor cizme.

Bătrînul se debarasă fără să se aplece, de pantofii negri, uzi. Apoi intră în casă. Femeia îl urmă.

Lampa mare, cu cinci brațe, care atîrna din plafon, arunca o lumină strălucitoare asupra vitrinei ce adăpostea cîteva farfurii și statuete din porțelan. În încăperea se mai afla un bufet, pe tăblia căruia se lăfăia un vas pîntecos, din care ieșeau cîteva lujere uscate de diferite flori de cîmp, precum și un snop mic de fire uscate de grîu. Alături de vas — televizorul, mic, alb. Deasupra, la mijlocul peretelui, stătea așezat un tablou ce reprezenta un uriaș buchet de liliac. În centrul camerei, ocupînd

mult spațiu, se afla o masă greoaie, aproape patrata. Pe tăblia ei lucioasă fusese întins un așa-numit „mileu” oval. Centrul „mileului” era ocupat de o farfurie din porțelan chinezesc. În farfurie, se odihneau două ouă bogat încondeiate, doi-trei nasturi, un șurub, un plic de chibrituri și o agrafă de păr. Unul din colțurile încăperii era ocupat de o sobă înaltă de teracotă.

Bătrînul își trase un scaun și se lăsă, oftînd ușor, pe el.

— Sigur, te-așezi c-ai oboseit, nu?! spuse cu venin femeia, trecînd în odaia din știnga, despărțită de camera de zi printr-o ușă de sticlă. Te-a oboseit trîscăul ăla, nu? Fir-ar al dracului de trîscău!

Bătrînul nu răspunse. Figura îi era cenușie, palidă. Privirea, opacă.

— Și ce-aveai tu să bei cu Gheorghe? se auzi din nou vocea femeii.

— Păi, de ce să nu...?

— De-aia! Că l-am dat eu afară de-aici! Și tu ești taică-miu, nu ta-sul!...

Femeia reveni în cameră. Își lepădase jacheta cea verde și rochia albastră. Îmbrăcase un capot matlasat de culoare roz. Picioarele puternice îi erau învelite în ciorapi călduroși. Se încălțase cu niște papuci de aceeași culoare cu capotul, roz. Cîlca apăsător, aproape tropăind, pe covoarele înflorate ce acopereau parchetul.

— Ai? făcu ea nervoasă, trăgîndu-și un scaun și așezîndu-se față în față cu tatăl ei. Ce-aveai tu să bei cu Gheorghe?

— Da' tu ce-ai cu mine-acu? Încercă să o înfrunte bătrînul.

— Dacă-ți dau una, te-ntorc cu roțile-n sus! scrișni femeia. Să bei tu cu Gheorghe! Ce treabă ai tu cu Gheorghe?

— Păi, dacă dă omu' o țuică, poți...? spuse tatăl, ocolind privirea furioasă a fetei sale.

— Așaaa? Adică îți dă el să bei. Că tu n-ai bani, nu? Că eu îți iau toată pensia și te las să-ți deie alții de băut!...

— Nnnnu, biigui bătrînul. Da' de ce nu vrei tu să vină Gheorghe înapoi?

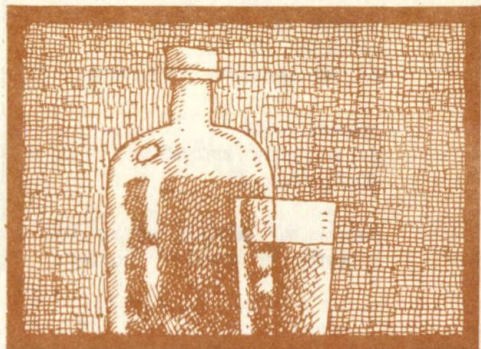
— Termină! Ce să caute aici? I-am zis să plece, plecat rămîne!

— Da' ce-ai tu cu el? Nu-nțeleg.

Bătrînul părea să se trezească din amețeală.

— Cum ce am? Am! spuse răstit femeia.

— Ce?

— Ce, ne-ce, am! M-am săturat.
— Da' ce femeie ești tu, fără un bărbat lângă tine?!

— Că mare nevoie mai avem noi de voi! spuse cu dispreț femeia. La ce sînteți voi buni?

— Fata tatii...!

Bătrînul părea acum cu desăvîrșire treaz. Ochii îi priveau limpede, pătrunzători. Trăsăturile feței aveau viață în ele.

Fiica dădu să spună ceva. Apoi renunță. Bătrînul părea să o domine.

— Eu, spuse tatăl, am ajuns acum cam neputincios... Mai și uit... Cu ochiul ăsta — își arătă ochiul drept — văd numai pete. Nu mai am putere... Mă și ameteșc repede... Nu mai e ca altădată. Tu nu vezi?... Ai ajuns să dai în mine... Dar să știi, rosti el apăsător, să știi că nu sînt eu de vină.

— Eh, nu ești! ridică femeia din umerii ei plini. Mă bagi în gura cartierului.

— Eu te bag, fata tatii? Eu? L-ai dat afară pe Gheorghe! De ce?

— Nu-mi ajungi tu? Îmi mai trebuie încă o hahaleră! se strîmbă ea.

— Hahaleră..., spuse încetișor bătrînul. Sigur, poți să faci pe cine vrei cum îți vine la gură. Hahaleră... Dar nu e normal pentru o femeie în putere să aibă lângă ea un bărbat în putere?

Bătrînul își întoarse interrogativ amîndouă mîinile cu palmele în sus.

— Ce naiba? adăugă el.

— Ia mai slăbește-mă! se răsti furioasă de-a binelea femeia, ridicîndu-se.

Bătrînul amuți; rămăsese cu palmele întoarse în sus.

— Am făcut niște găluște cu magiun, spuse ea, ieșind pe ușa ce dădea spre bucătărie.

Bătrînul se ridică și el, îndreptîndu-se spre micul vestibul. Acolo, într-un ungher, printre cîteva cutii de conserve cu vopsele uscate în ele, se afla o mică sticlă cu țuică. Bătrînul o ridică și o duse la buze, golindu-i dintr-o suflare aproape trei sferturi din conținut.

Cînd luă sticla de la gură, oftă. Își supse buzele, apoi își trecu dosul palmei peste ele.

Deschise ușa ce dădea afară. Cerul devenise puternic violet. Aerul era încă umed, dar o boare ce venea dinspre parcul alăturat anunța, pentru la noapte, îngheț.

Bătrînul își trase în picioare pantofii uscați, scîlciati, cu care umbla prin curte. Ieși și se îndreptă spre magazia de lemne, de unde se întoarse cu brațele încărcate de butuci tăiați cu toporul. Intră în casă, trînti ușa de la intrare folosindu-se de un călcîi, apoi începu să așeze lemnele lângă soba din camera de zi.

— Iiuh! spuse femeia intrînd în încăpere. Mi-roase a țuică ca dracu! Hai la bucătărie, să-ți dau să mîncî.

Bătrînul se ridică icnind, sprijinindu-se cu palmele de genunchi.

— Mai aduc un braț, spuse el, îndreptîndu-se spre vestibul.

În prag, se răsuci spre fiică-sa. Privirea îi era din nou opacă.

— Un bărbat este pentru femeie, spuse el, un factor de civilizație.

— Poftim?! Își plesni ea — uimită? enervată? — coapsele cu mîinile.

— Și invers, și invers! țină bătrînul să adauge, vrînd parcă să o liniștească.

Apoi ieși.

Lîngă magazia de lemne se afla un bărbat îmbrăcat într-un palton în carouri. În picioare avea niște cizme scurte.

— Ei, cum e? spuse bărbatul.

— Pfuu..., făcu bătrînul.

Bărbatul își strînse pumnii puternici.

— Intru și-o bat, hotări el.

Bătrînul îl privi cu o ironie neascunsă. Bărbatul dădu din mîină, se întoarse pentru a da de o parte două scînduri din gard; apoi ieși.

Bătrînul se întoarse în casă. După ce aranjă lemnele lîngă sobele din celelalte camere, se întoarse în vestibul, unde bău restul rămas în mica sticlă.

Închise din nou ușa ce dădea spre grădinița din fața casei. Culoarea adîncă a cerului arunca reflexe întunecate pe zăpada înmuiată.

Bătrînul se zgribuli. Închise ușa și se îndreptă spre bucătărie, unde se așeză pe scaunul pătrat, alb și începu să mîncească, folosindu-se de lingură, găluștele cu magiun, aburinde, fierbinți. Fiică-sa îl lăsă singur. Vroia să vadă filmul de dragoste de la televizor. Bătrînul mîncă încet, fără să se grăbească, poate fără poftă. Apoi, din casă se auzi televizorul. Începuse filmul de dragoste pe care vroia să îl vadă fiică-sa.

Vlad Mușatescu văzut de CLENCIU

Cîntecul mirelui

*Descălecat din faraoni de fildeș
Vestiți doar prin cuțit și-aurărie
Eu nu mă știu și nu mă vreau cît încă
Bogat mă simt prin nouă visterie:*

*Mă simt bogat prin soarele, înaltul,
Cald prăbușindu-și albul în livezi
La ceasul cînd cărările pădurii
Nutresc singurătatea la amiezi.*

*Prin faguri, prin cireșe și prin riuri —
Cu carnea apei sfîrtecă-n pește —
Mă simt bogat în fiecare vară
În care timpul pîinii pîrguiește.*

*Bogat prin simplitatea de lumină
A serilor dintr-un cătun de munte,
Cu pruncii lui, cu faima dăscăliței
Și cu bătrînii știutori de multe.*

*Mă simt bogat prin tot ce-nseamnă Țara
Și sparg lăcatul bucuriei seara
Să intre lumea.*

*Cei care-au murit
Trimită-și pruncii,
De-au trăit cinstit...*

TEOFIL BĂLAJ

ROMEO COSMOVICI: „Gemelele”

ZAMFIR DUMITRESCU: „Floarea din fereastră”

Corinda din Apuseni

„— Ram de rîu cu-ncrîngături
Rîurînd prin munții suri,
Cu podei d-argint în lunci
Și priseci de floare dulci;
Mă știi bine de micuț
Cînd umblam prin vad desculț
Să-ți undesc păstrăvii iuți;
De sub dorne, dintre mori,
Între șteampuri, la vîltori;
Ram de rîu, picior de plai,
Rîu cu nouă guri de rai,
De ce-ți mîi așa de-ncet
Murmurul către făget?”

„— Mîn șoptit, c-așa mi-e modru —
Zice rîul, sună codru —
Mai încet, s-aud în jos
Cum corindă de duios
Nouă fluire de os
Despre Horea cum u fost...
Cum corindă de cu foc
Nouă fluire de soc
Despre vrerea Iancului
Începutul veacului...
Cum corindă de cu drag
Nouă fluire de fag
Despre cîte-au fost și sînt
Neamuri toate pe pămînt
Cu hotare nu de vînt
Ci de leagăn și mormînt!”

Zice rîul, sună codru:
„— Nu-i fără corindă modru,
Cum nu-i casă fără grindă
Și nici dor fără corindă!”

MIHAI GAVRIL

BĂTRÎNUL ARHEOLOG

I-au șters urmele, geloși pe urma lui mai adâncită la țărnul acela. Bătrînul arheolog, cu chipul unui Silene, zeitatea pipernicită rămasă-n marmuri să se hlizească, să țopăie încă, la țărnul cetății părăsite.

Ceea ce îl înrudea cu vechii greci, dezgropîndu-le pietrele, ceea ce numai el mai știa: să audă marea, să fie bolnav de veșnicia mării.

Îl găseam totdeauna în donjonul deschis largului, înconjurat de marmuri și înscrisuri, duioase scene de adio mai adiind polenuri vii de-asupra morșilor pomeniți, cu zîmbetul lor de milenii; galopul Cava-lerului Trac prin stelele Cetății Dezolarea; fața întreitei Hecate, zeța răspîntiilor, călătoriilor, piaza bună și rea la marea neospitalieră... Și mai presus tuturor zeilor — Thanatos; bătrînul arheolog, cău-tător de hîrburi sacre, mai cu seamă lui i se închina.

În serile furtunii sta-duh neadormit, acolo sus, ca într-un far luminînd calea morșilor. Umbrele pie-trelor se mișcau pe pereți, îl luau în hora lor, Silene beat la țărnul dezolării.

Mai mult inspirat decît savant, rînduise într-un muzeu pietre, inscripții, zeii aduși din cetatea în-gropată de nisipuri, acolo unde însăși marea murise încet-încet; țărnul la care eșua, de milenii, Ceta-tea Dezolarea...

Cei care i-au urmat, aveau să-i îngroape urmele trecerii, sub nisipuri. Bătrînul arheolog, viziona-rul! I-au șters urma. Și-au însușit începuturile, faima, pietrele dezgropate.

Dar marea nu se mai aude ca-n vremea sa, la țărnul dezolării; furtunile pe care bătrînul le simțea venind, mirosul de săruri înflorit al mării, primăvara, calmul lunar, griurte ceturilor, eșuării, visarea în rada portului, cu navele roase de cochilii de scoici și crabii și paguri; atîtea feluri de a simți, de a se mînia, de a iubi și a urî cu marea!...

Bătrînul arheolog vizitat cîndva, el însuși, de Thanatos.

Doar mie mi se năzare rîsul lui behăit și-un nai de trestie se frînge în vînt; furtuna dezgroapă, la țărni, pietre din templele Cetății triumfale...

FLORENȚA ALBU

La mijlocul verii

Nimic important. Rezistența își bate încă joc de organele sale vitale. În pas alergător fiecare trebuie să mărturisească grozăviile săvîrșite în ultima vreme. Atrăși de spectacol învingătorii își lasă pînă la urmă ochii în jos de parcă ar trece prin fața unui spital de nebuni. Ei cad numai în capcane captușite c-o dublă istorie? Plec și mă-ntorc și în patul meu absolutismul se închină unui număr de telefon. Absolutismul, he-he! Pot recunoaște că are și el dreptul la o pereche de coarne. Mai ales la mijlocul verii, cînd natura trece cu fierul de călcat peste aniversări și morminte. Cu voce naturală își spun: coșmarul din jurul grumazului îmi va fi zestre pînă la adînci bătrîneți. Niciodată n-o să-l pot iubi ca pe-o armă.

ELENA ȘTEFOI

ÎMPĂRATUL SE ÎNTORCEA SĂ MOARĂ ACASĂ

Nu mai numerotez furtunile. Așadar, i-au tăiat capul și brațul drept ca să le ducă lui Traian. Trupul fără brațul drept și fără cap a rămas sub un copac. Copacul acela pare să fie un stejar sau un cedru. Ultima luptă s-a purtat fără cîrmaci. Ultimul fugar privea spre satul distrus. Ultimii flăcăi daci buni de oaste au fost înrolați în cohorte romane și trimiși în Britania, unde moșăiau în garnizoane de graniță, cu secolele: unii spun că și pe la anul 410, pe vremea lui Alaric și Honoriu, li se mai semnală prezența tricentenară în Albion. Ultimul nobil dac a băut cucută. Ultimul trădător dac a obținut o demnitate mărunță. Ultima femeie dacă era însărcinată cu un veteran. Ultimul gladiator dac se silea să omoare un adversar numid, ca să obțină libertatea, i s-a promis. Dar, după ce a învins, i s-a dat un adversar iranian. Ultimul gladiator dac credea că are o cauză, să iasă victorios, să cîștige libertatea. Cucoanele din suita Plotinei îl aplaudau, el oferea spectacole de forță. Mereu avea o cauză, i se promitea libertatea dacă învinge. În ziua aceea, el a cucerit de trei ori libertatea în lanțuri. Niciodată n-a fost învins, spune o cronică, dar a murit de moarte bună într-un tirziu.

Era aproape bătrîn cînd cucerea Dacia, avea 55 de ani.

Cred că războiul, în forma lui primară, ar trebui să-i rușineze pe bătrîni, fiind o explozie de sănătate animală. Războinicul ludic și serios prin excelență este Alexandru cel Mare. În rest, orice războinic suferă de regresie infantilă. Să ai energie cu carul, să ai demența negării active, să fii berbece, să n-ai simțul umorului, vei fi războinic de soi. M-am suspectat eu însumi de o oarecare regresie psihică în elanul meu de a scrie despre Traian. Și poate apelul la subiectivitate a fost un semn de redresare, m-a ferit să mă identific total cu personajul meu. Puternici ei fiind, îi bîntuie prezentul. Și atunci ce să spunem despre împărați și războaie, în ordinea celor naturale? Vom înțelege într-o zi că noi sîntem expuși exploziei spațiale. Noi explodăm neconținut. Fiecare om are un cifru energetic, în care ceva suprem și orb își caută propriul său cifru. Altfel zis: Cu mîinile omului, Dumnezeu se ia de cap, face gesturi nevrotice. Știu că există specii care își reglează debitul demografic prin suicid; la alte specii, lupta ține de frustrare, de urmărirea unui țel vital, de reglaj sexual. Cînd mă complic în cazuistica naturii, o iau bătrînește: Observ comportamentul ameobei ca să înțeleg omul. Observ comportamentul ameobei și al coropiștei ca să înțeleg un împărat. Drumul de la ameobă la împărat e pavat cu sunet de fond și urlete de formă.

(„Un împărat nu trebuie niciodată lovit mai jos de cap”, scrie Machiavelli)

Ultima corabie pe care a privit-o Traian mergea spre India. El știa că i-a plecat ultima corabie, știa că e bătrîn și vicios. Avea o respirație grea, cucerea gîfîind Kuweitul actual. Iarna o va petrece în Babylon, pe care-l cucerise tot gîfîind. Nici un general din suita sa nu îndrăznea să-i spună că gîfîie; medicul Criton îi întreținea speranța nemuririi. Încă un pas și îl voi

egala pe Alexandru, latinizînd cu tact, îşi zicea. Iudeii s-au revoltat în Mesopotamia, dar azi el cucereşte Parthia şi taie capul încă unui rege. Revoltele se înmulţesc, Artemion, rebelul, n-are şanse, Andreas-Lucas e proclamat rege al iudeilor, Traian e furios, în seara asta el decide, cu sînge rece de pater, a patra campanie orientală. Cînd murea, el era pe deplin victorios, pe toate fronturile lumii, avea hidropizie, zice doctorul Criton. Lumea era în palma lui ţeapănă. Ultima corabie pe care o privea cu jînd pleca spre Indii.

Bolnav şi trist el revenea spre casă. Moare pe drum, la Selinus, în Cilicia. Pînă şi caii au simţul pedepselor şi recompensei. Atunci au nechezat toţi caii din împărăţie. Nu au fost lupte pentru tronul vacant, succesiunea era clară, Plotina şi Hadrian şi Sabina l-au bocit. Noi existăm. Am fărîmitat împărăţia, dar existăm, am pierdut Constantinopol şi alte meridiane, am descoperit America şi legea prăbuşirii gravitaţionale, căutăm particula W. Educaţia minilor este hotărîtoare la luptător. Educaţia respiraţiei trece la voi pe locul doi. Viaţa trece mereu pe locul doi, pînă ce spaima îşi face datoria. Există o elită tradiţională, tare ca un ţăruş. De ce vorbesc astfel? Sînt ca un om care a văzut o luptă. Sînt om născut într-un război mondial, mereu mirat de întimplarea vieţii.

Dosarele se bat cap în cap. Adică, senatul a întocmit un dosar laic, un repertoriu cu faptele împăratului Traian: El a supus neamul suebilor, a cîştigat titlul de învingător al germanilor, al parţilor; i-a ţinut în friu pe sarmaţi, sciţi, roxolani şi alte neamuri barbare; a lărgit graniţele imperiului roman pînă la infinit; i-a

supus pe daci şi a făcut din Dacia provincie romană; apoi, a adus Romei încă patru provincii: Arabia, Armenia Maior, Assyria, Mesopotamia; a cucerit marelui Babylon şi în-gîmfatul Ctesiphon. Pe vremea lui Traian împărăţia este la apogeu. A fost salutat ca imperator de atîtea şi atîtea ori. Nimeni nu l-a înfrînt vreodată. A fost declarat zeu.

Mult mai tîrziu, l s-a întocmit un dosar religios, ca urmare a propunerii să fie creştinat (postum) şi, eventual, să fie trecut în calendarele creştine. Grigore cel Mare a analizat acest dosar şi găsea că faptele de arme şi unele persecuţii aduse creştinilor se opun sanctificării. Dar reţinea ca pozitive şi creştineşti multe alte fapte: A făcut suportabilă, pentru om, legea majestăţii; a pedepsit pe delatori; i-a lăsat pe cetăţeni să vorbească ce vor, a dat o lege a slobozirii baierelor gurii şi asta a însănoşit mintea prostimii; a construit oraşe care stau şi astăzi în picioare; a făcut poduri, iar lui Dumnezeu îi plac mult podurile; pe vremea lui era belsug de linte şi ulei de măsline; a făcut fîntîni în Asia, iar Celui de Sus îi plac fîntînile asiatice; a făcut biblioteci şi a dat de lucru şi de mîncare la cărturari; a respectat femeia, fără să-i facă prea mult rău, şi se ştie că soarta răsplăteşte pe omul care respectă femeia, roadă („Femeile stingheresc pacea prin lux şi războiul prin spaimă”. Tacitus.)

a lumii. Era evlavios, mai zicea raportul: Pe Columnă, Traian figurează mai mult ca pontif decît ca general; în numeroase scene de pe Columnă el face libaţiuni, aduce jertfe cerului, cinsteşte pe morţi. În ciuda acestui dosar bun, Traian n-a fost creştinat.

Scaurianus, prietenul lui Traian, a fost primul guverna-

tor al provinciei Dacia. Om dintr-o bucată, vină de gospodărie. El termina forul din Sarmizegetusa, rînduia rangurile coloniei, începea lucrările la marele circ. Făcea oraşe, dezvoltă municipii, de la Sibiu pînă la Cluj şi Porolissum. Era viaţă culturală, ca să zic aşa. Cînd s-a aflat că Traian a murit, a fost doliu şi nişte festivităţi. La Roma au fost ceremoniile prin care Traian era consacrat zeu. Acest zeu nou a avut temple la Roma, la Sarmizegetusa şi la Babylon; s-au ales preoţi noi cu sarcini de a întreţine religia întru Traian. Cei vechi spun: „Cînd un om devine nemuritor şi zboară spre cer, cocoşii şi cîinii săi ating şi ei nemurirea”. Aşa a fost, şi halul se întinde peste voi.

(Cor de bărbaţi, cîntece de arme şi de pomenire. Om mare s-a stins astăzi, cîntă ei. Sînt pe nişte ruine romane, pe un şantier arheologic, am la mine un aparat de radio cu tranzistori. Un aparat mic, japonez, îl iau cu mine în călătorii, în documentări, îmi ţine de urît şi de frumos. Ieri eram la Giubega, azi sînt la Micia, în acest amfiteatru roman imens. Am lăsat aparatul deschis. Vocele lor, timbrate de jale, cîntă: „Suspînă fluviul şi se zbate/Vîntul vîieşte neîncetat”. Ei cîntă în limbile lumii şi lumea ascultă. El a întrecut pe înaintaşul său, cîntă bărbaţii. El a cîştigat bătălia de la Pămînturile Mari, acolo Belzebuth a mai pierdut o luptă actuală. El a dat o lege bună în viaţa lui, legea manipura. Fără el, acest secol ar fi arătat mult mai urît. A biruit prin arme la Pămînturile Mari şi prin minte la Congresul de la Haedland. Aşa ascultă la tranzistorul meu, pe ruine romane. Imaginile acestea antice şi sonorul acesta actual. Dau aparatul la maximum, cîntă cor de bărbaţi.)

BĂTRÎNA

Ilarion simți că ametește încă înainte de a urca scara și trebui să se prindă cu amîndouă mîinile de balustrada cu lemnul atît de lustruit, încît părea o imitație din sticlă. Strînse din pleoape. Cînd redeschise ochii, ceața rotitoare se risipise și el măsură din priviri scara șubredă, a cărei înălțime modestă nu justifica ameteala anticipată, deși treptele suiau aproape drept, ca la scările de pe vapoare. Intrigat, se întrebă din nou ce-l aștepta la capătul ei, acolo unde, gravă și ceremonioasă ca un personaj hieratic, se afla o simplă ușă îngustă.

Anunțul descoperit de dimineață la rubrica de mică publicitate a ziarului spunea doar: **Aș vrea să stăm de vorbă. Bătrîna.** După care urma adresa.

Îi căzuse sub ochi din întîmplare, nu prea citea mica publicitate, dar era prima zi de vacanță și, cum deocamdată n-avea nimic mai bun de făcut, luase ziarul din cutia de scrisori și se așezase să-l parcurgă pe îndelete, ceea ce nu-și îngăduia de obicei, terorizat de gîndul că întîrzie la birou și nu apucă să semneze condica. Nu era, dealtfel, singura lui teroare.

În ciuda formulării întrucîtva bizare, nu putea fi decît un anunț de familie, cea care-l inserase se certase probabil cu neamurile, avea de lăsat o moștenire și pusese condiții inacceptabile, așa că nepoții, sau ce vor fi fost, îi întorseseră spatele, lipsindu-se de vechiturile bătrînei care, singură, poate bolnavă, îi chema acum să stea de vorbă, gata să cadă la învia.

Dar anunțul putea avea și altă explicație, își spuse apoi, bătrîna era pur și simplu singură pe lume și nu dorea decît să schimbe o vorbă cu cineva, lansînd prin mica publicitate un apel, în speranța că, dintre sutele de mii de oameni care citeau ziarul, se va găsi unul să-i înțeleagă disperarea și să-i calce pragul. Nu altfel proceda, pe vremuri, naufragiatul, care-și punea ultima speranță în mesajul virît într-o sticlă și incredințat valurilor, dar e parcă mai înspăimîntătoare singurătatea unei bătrîne în mijlocul a două milioane de oameni, își mai spuse Ilarion, începînd să se îmbrace încă înainte de a-și da seama că trebuia să se ducă la adresa indicată.

Găsise lesne casa, mică pînă și prin comparație cu celelalte clădiri de pe stradă în pantă, era unul dintre vechile cartiere ale Bucureștiului, unde toate casele aveau cîte un singur etaj, pe fațada căruia se deschideau între trei și opt ferestre. Înghesuită între două imobile de pe la sfîrșitul secolului trecut, casa bătrînei era atît de îngustă, încît deasupra porții nu se vedea decît o singură fereastră lipsită de perdele. Nici o bucațică de curte, poarta era la

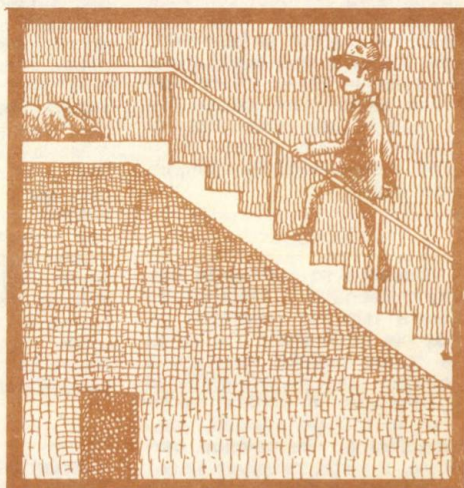
stradă, o poartă cu vopsea cafenie zbîrcită și cu un ochi de sticlă de un verde murdar, apărat de doi drugi de fier, răsuciți fără noimă.

Nici o sonerie, nici un răspuns cînd Ilarion ciocăni, din ce în ce mai tare, dar poarta nu era încuiată și țîșinele scîrțîiră bineînțeles sinistru cînd apăsă și împinse clanța de formă neobișnuită, ale cărei detalii erau înecate și acoperite de straturile succesive de vopsea, care se cojeau pe lemnul porții, dar rezistaseră pe metalul diform.

Cu pereți vîruiți de mult, sub funiile negre, împletite din pinzele unor generații de păianjeni defuncți, și cu dușumele din scînduri nevopsite, micul vestibul era gol, poate că folosisese cîndva drept remiză, acum nu constituia însă decît spațiul din care scara pornea pieptiș, asemenea unui pedestal, menit să înalțe ușa pe care razele, patrundînd prin fereastra de deasupra porții, o luminau ca un reflector. O ușă de culoarea deschisă și incertă a lemnului expus la ploaie și vînt, își spuse Ilarion, privind-o și mirîndu-se de gîndul năstrușnic.

De cum intrase îl izbise mirosul, un miros slab, care nu era al igrasiei, nici al aburului rînced de bucătărie sau al încăperilor neaerisite, ci unul pe care nu izbutea să-l identifice. Apoi își dădu seama că, deși răspundea pe trotuarul gălăgioasei străzi în pantă, pavadă neregulat cu pietre de râu, poarta cu verdea ochi de sticlă nu lăsa să treacă zgomotele.

Nici măcar vechile trepte abrupte nu scîrțiau. Cînd începu să le suie, simți cum cedează ușor sub tălpile lui, ca și cum lemnul n-ar fi fost decît o învelitoare, un fel de preș moale, imitînd forma și culoarea lemnului, sub care s-ar fi aflat adevăratele trepte. Era încă un gînd ciudat, dar nu apucă să stăruie asupra lui. Ajunsesse în dreptul ușii, care închidea

brutal scara, dispensându-se de răgazul unui palier. Ultima treaptă constituia pragul. Văzută de aproape, ușa își pierdea aerul solemn și nu mai era decât o foarte veche tăblie de lemn, cu noduri și fibre aparente, amintind umflăturile și venele unei miini deformate de reumatism și bătrînețe.

Întorcînd capul, Ilarion constată că se află la nivelul ferestrei ce dădea spre stradă. Deasupra lui, tavanul de scînduri susținea probabil podul, prin care își spusese că i-ar fi plăcut să cotrobăiască. Dar ceea ce îi reținu imediat atenția fu noua perspectivă din care descoperea vestibulul, scara părea acum mai lungă, poarta pe care intrase era plasată lateral, în fundul unui adevărat puț.

De unde părăsise pustiu, vestibulul colcăia de forme imprecise, probabil că doar marea depărtare la care Ilarion se afla acolo, în capul scării, îl împiedica să le identifice, dar ele se agitău, se încălecau, albe, poate sidefii, pentru că din cînd în cînd o sclipire de smalt îi îngăduia să prindă tremurul unor mărunte curcubee, iar pe pereții care-i apăruseră dați cu var ondulau fantomele unor priveriști suprapuse, corăbii răsărind din evantaiile unor palmieri, talazuri acoperind coloane, stînci cu forme amenințătoare, plutind peste oamenii ce se plimbau agale în jurul fîntînii dintr-o piață.

Aceeași era numai tăcerea care-l împîlnise cînd mai credea în inocența vestibulului.

Neîncrezător, Ilarion privi din nou ușa. De ce nu ametea uitîndu-se în golul scării și simțise cum totul se rotește cu el atunci cînd, de jos, scara i se înfățișa la proporții modeste? Mă mai pot întoarce, își spusese, dar, ca purtată de altcineva, mina i se înălță și ciocăni în lemnul bătrîn. I se păru că deslușește un hîrîit. Era primul sunet pe care-l auzise de cînd pătrunsese în ciudata casă și tăcerea nu făcea, poate, decât să amplifice un foșnet. Mai bătu o dată. Un glas atît de răgușit, încît nu-și dădu seama dacă era al unei femei sau al unui bărbat, rosti slab, dar răspicat:

— Nu e încuiat. Intră.

Împinse ușa. Odată cu semiîntunericul din încăperea care, așa cum presimțise, nu avea fereastră și primea o lumină tulbure de la luminatorul din tavan, îl izbi mirosul pe care-l recunoscuse, în sfîrșit. Tulburat, nu-și aminti să fi închis ușa. Se închisese, poate, de la sine.

În mijlocul odăii, pe un pat fără picioare, dar atît de înalt încît părea un soclu, bătrîna era culcată pe burtă. Capul îndreptat spre ușă se sprijinea pe o pernă mare, întreg trupul dispărea sub cearceaful ce atîrna pînă la podea.

— Am citit anunțul, începu stînjinit Ilarion, căutînd din ochi un scaun pe care să se așeze, dar încăperea era goală. Nu vedea nici o mobilă în afara patului pe care bătrîna stătea atît de ciudat culcată.

Așteptă s-o audă vorbind. Bătrîna se mulțumea însă să-l privească peste perna în care își sprijinea bărbia, părul îi era ascuns sub o năframă dungată, ale cărei culori nu se prea ghideau, pâlite poate ca urmare a nenumărate spălături, dar în lumina de amurg, filtrată prin geamurile minjite ale luminatorului, mare lucru, oricum, nu se putea desluși. Semiobscuri-

tatea ascundea, totodată, pe fața bătrînei, semnele vîrstei și Ilarion își spusese că era un ultim reflex al feminității, severa armonie a trăsăturilor veștede amintind că bătrîna va fi fost cîndva zguduitor de frumoasă. Imenși, ochii negri se încetșaseră, albul lor își pierduse strălucirea.

— Pe vremuri îmi plăcea să pun întrebări, spusese deodată, atunci cînd, tăcerea prelungindu-se, Ilarion începu să se întrebe dacă-l auzise. Dar am obosit.

Timbrul grav era alterat de o răgușeală neplăcută, dură. Cum va fi răsunat glasul ăsta cînd sunetele îi mai erau catifelate? se întreba Ilarion. Și, pe neașteptate, se înfioră.

Mirosul!

— Sînteți singură, biigui conștient de faptul că nu putea aștepta nici un ajutor.

— Singură am fost întotdeauna. Cînd aveam nevoie de oameni, îi căutam.

— Acum îi faceți să vă caute ei, spusese cu băgare de seamă Ilarion, simțind cum i se zbirlește părul pe ceafă. Anunțul.

— O singură dată pe an. Sînt foarte bătrînă. Cu glasul scăzut, încuviința. Închisese ochii?

— Nu pot să cred, șopti Ilarion, trăgîndu-se spre ușă.

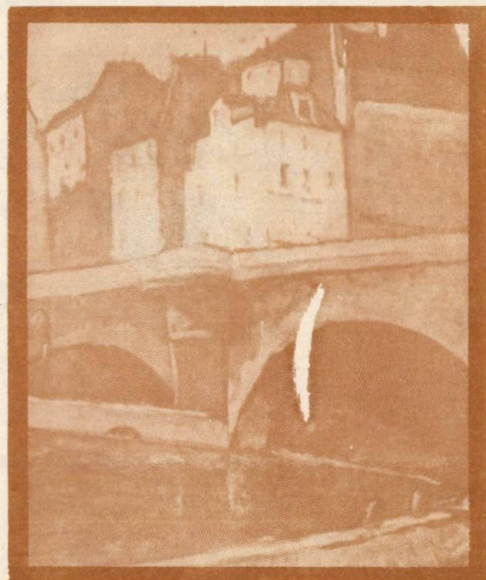
— Se deschide numai de afară. Ba da, ai înțeles. Ca toți cei de dinaintea ta.

Cearceaful lunecă pe dușumele, dezvelîndu-i trupul de leoaică, atunci cînd se ridică în patru labe, zvicnind din coadă.

— Lui Oedip i-ai lăsat o șansă, strigă Ilarion.

— Eram tînără, atunci. Omule, nu mai pot risca.

Obrazul bătrînei rămînea lipsit de expresie, dar mirosul de fiară din mica încăpere se întîi brusc.

Theodor Pallady, „Le Pont Neuf”

DACĂ N-AR FI, NU S-AR POVESTI

Françoise Sagan publicase de curînd „La Chamade”. La o reuniune mondenă, o celebră actriță de la Hollywood simți nevoia să o înțepe pe scriitoarea:

„Mi-a plăcut foarte mult cartea ta. Dar, așa, între noi femeile, cine ți-a scris-o, dragă?” Zîmbet dulce, panoramic, canini sănătoși în prim plan.

„Iubito, mă bucur că ți-a plăcut”, răspunde scriitoarea. „Dar, apropo, cine ți-a citit-o dragă?”

Un aspirant la glorie vorbea cu amărăciune despre Arthur Miller: „S-a sculat într-o frumoasă dimineață și și-a dat seama că este celebru.”

Un amic mai în vîrstă și mai cu experiență răspunde: „În dimineața de care vorbești, Miller deja scrisese cite opt ore zilnic timp de 15 ani. Omul care se trezește într-o bună zi celebru poate fi considerat că n-a dormit niciodată cu adevărat.”

Despre Mark Twain, ca publicist și editor, scriitorul Loveland povestește și următoarea anecdotă: „I-am trimis spre publicare „Trupele mărșăluiau

spre sud”. În cîteva zile manuscrisul mi-a fost înapoiat cu mențiunea: „Taie 10 000 de cuvînte”. Nu m-am atins de lu-

crare timp de 10 zile, apoi am trimis-o înapoi. Imediat am primit prin poșta următoarea telegramă: „Acum e mult mai bine, se publică în numărul viitor.”

Călătorul, care nu este altcineva decît Robert de Musil, se adresează agasat șefului de gară, după minute întregi de așteptare:

„E un adevărat scandal! La ce servesc orarele, dacă trenurile sînt întotdeauna în întîrziere?” La care a primit următorul răspuns candid:

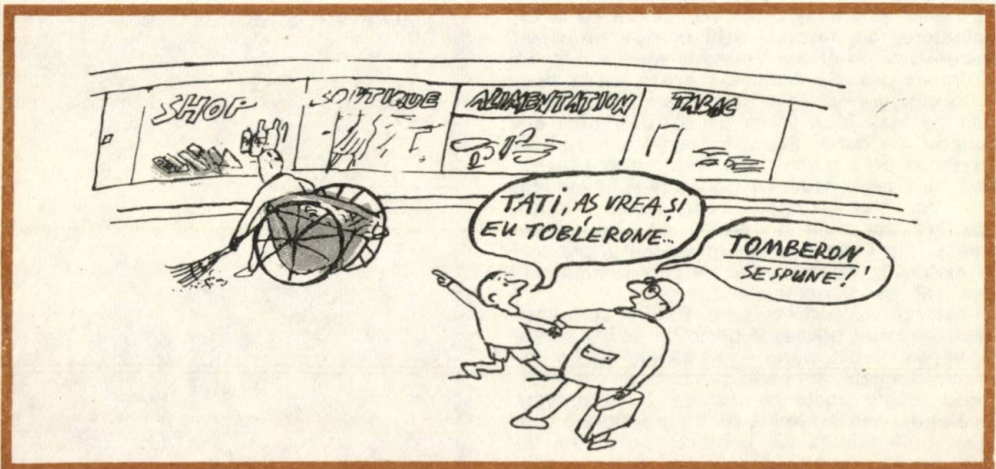
„Dar, domnule, noi avem săli de așteptare. La ce-ar servi ele dacă trenurile ar veni la timp?”

O doamnă nu tocmai la prima tinerețe, și destul de puțin atrăgătoare, se urcă în tramvaiul cu cai. Lîngă ea, poetul Charles Baudelaire, care, după ce băuse un păhărel în plus, se lega cu voioșie de trecători. Agasată, doamna se întoarce cu o mutră acră spre el și-i comunică:

„Știi ce ți-aș face dacă ai fi bărbatul meu?”

„Ce mi-ai face?”

„Ți-aș da otravă, asta aș face.”

„Și eu, știi ce aș face dacă ai fi nevasta mea?”
 „Nu știu!” răspunse femeia.
 „Ei bine, aș lua-o!” zise sardonice poetul.

„Îți vine bine pălăria. De unde ai luat-o?” este întrebat într-o zi Alphonse Allais de către un confrate.
 „De la Durand.”
 „Dă-mi și mie adresa pălărie-
 rului.”
 „Dar nu e vorba despre un
 pălărier... Durand este un res-
 taurant.”

Un viitor poet s-a apropiat de Hemingway și l-a rugat să aibă bunăvoință să-și arunce ochii cinci minute pe versurile sale. Marele scriitor a acceptat, dar imediat ce începu să citească, o dungă de nemulțumire apără pe fruntea sa.
 „Credeti că ar trebui să pun mai mult foc în poeziile mele?” întreba timid tinărul.
 „Dimpotrivă”, veni răspunsul magistrului, dînd înapoi manuscrisul. „Mai multe poezii în foc!”

Rudyard Kipling a primit odată o scrisoare neobișnuită de la niște studenți de la Universitatea Oxford. Circula zvonul că scriitorul primește un și-

ling pentru fiecare cuvînt scris. Studenții au introdus șilingul în plic și l-au rugat: „Vă rugăm, trimiteți-ne un cuvînt de-al dv.”
 Răspunsul lui Kipling a fost prompt: „Mulțumiri!”

În calitate de critic, poetul german Heinrich Heine a făcut multe observații ironice. Odată, remarcă despre un tinăr poet, cu mare succes la femei: „Toate femeile îl iubesc, toate, cu excepția muzelor.”

Un actor, care juca cu precădere în piesele lui Shakespeare, avea o discuție aprinsă cu un critic teatral. „Spune-mi!” zise criticul. „Crezi că Shakespeare a vrut să ne facă să credem că Hamlet avea relații intime cu Ofelia?”
 „Nu știu ce a vrut Shakespeare”, veni răspunsul laconic, „dar eu întotdeauna am.”

Dante obișnuia să spună adesea:
 „Opera mea o datorez femeilor. Fără ele n-aș fi cunoscut niciodată INFERNUL.”

Soția lui Shakespeare se plîngea unei prietene:
 „Dragă, soțul meu este imposibil. Nu se mai poate trăi cu el. Din orice nimic face o dramă!”

Se pare că singura remarcă făcută de Alfred de Musset cînd s-a despărțit de George Sand ar fi fost:
 „Păcat! A fost prima femeie din viața mea care nu m-a ruinat făcîndu-și rochii.”

Balzac face cunoștință cu una din admiratoarele sale:
 - Încîntată (Enchantée)! zice ea.
 - Onorat! (Honoré)! răspunde el.

Culese de
 ELISA MADOLCIU

Caricaturi de MIHAI STĂNESCU

FALS SCENARIU DE TELEVIZIUNE

După derularea unui generic consistent, însoțit de hohote de râs, aplauze, ovații, scena reprezintă o avanscenă; în prim plan — o casă de bilete; în gros plan, casierita — o blondă superbă, cu ochi verzi și picioare lungi și umeri roz și mantou gri și tocă de zibelină albă — a ieșit toată prin ghișeu, scoțându-și chiar, în afara micului ecran, nasul pudrat.

Pereții sînt tapetați cu afișe multicolore: „Căderea Romei”, „Asediul Troiei”, „Bobilna în flăcări”, „Parastas la Căpîlna” și altele.

Regizorul va avea grijă ca toate personajele să apară în prim plan, pentru a putea fi mai bine încadrate pe statele de plată. Casierita, cei care au cumpărat deja bilete, vor privi spre camera de luat vederi, și chiar tovarășii care stau cu spatele își vor întoarce fața spre teleobiectiv, ca într-un tablou al pictorului naiv

Rousseau-Vameșul, care va dovedi astfel că nu a fost chiar atît de naiv la vremea lui, din moment ce a putut prefigura o viitoare filmare la televiziune; regizorul va alege dintre figuranți pe cei mai grași, pentru a umple cît mai deplin ecranul, și va încerca să susțină în fața contabililor tv ideea plății la decimetrul pătrat de prestață; el însuși, regizorul, se va agita cît mai mult, maltratînd textul și zăpăcînd actorii, introducînd pe peliculă propria sa mină cu degetele răschirate imperativ în toate direcțiile; operatorul-șef va trasa sarcină operatorului secund să-l filmeze filmînd, iar operatorul secund își va strecura și el un bombeu în gros plan.

Totul trebuie astfel conceput încît, în final, numele autorului să poată fi omis de pe generic, contractul în baza căruia acesta ar putea fi remunerat să se rătăcească, iar sceneta să apară ca o emanație firească, spontană, a recuziterilor, personalului tehnico-sanitar etc.

În prim plan — dar ce spun eu „prim plan”! în același plan — se desfășoară acțiunea. Intriga în sine nu prezintă importanță, iar poantele noi, introduse de autor, vor fi înlocuite cu poante vechi, verificate, care să-i înlesnească telespectatorului aerul condescendent — atît de necesar pentru digestie.

Finalul va fi și el punctat de hohotele de râs și aplauzele din fonoteca de aur a radioteleviziunii.

Timp de cinci minute, pe micul ecran se va derula restul genericului, un pomelnic interminabil, începînd cu prim adjunctul secundului inginerului de sunet și terminînd cu halebardierul șaisprezece dintr-o piesă istorică la care s-au amînat plățile pentru figurație.

SĂ FIM SERIOȘI

• Descendentul

Geologul englez Adam Sedgwick (1785—1873) i-a prezis lui Charles Darwin un mare viitor științific. Dar, după ce a citit opera acestuia „Originea speciilor”, în care Darwin făcea demonstrația că omul se trage din maimuță, i-a trimis savantului o lungă scrisoare de protest, semnînd-o: „Fostul tău prieten, acum descendent din maimuță!”

• Ultima glumă

Sir Thomas More, autorul „Utopiei” condamnat la moarte pentru înaltă trădare, urcînd pe eșafod a simțit că se

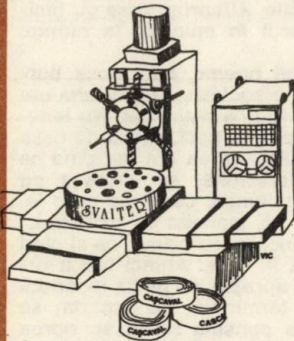
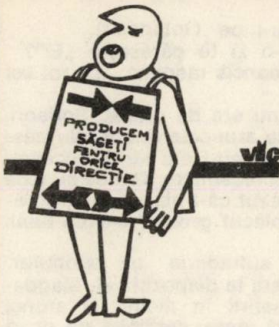
cam clătina pe bătrînele-i picioare și atunci a cerut călăului să-i dea mîna ca să-l ajute: „Vă asigur că atunci cînd voi coborî de-aici, n-o să vă mai obolesc...”

• Amar...

Maxim Gorki despre relația scriitor-editor-cititori în condițiile capitalismului: „Scriitorii înaltă castele de nisip, cititorii locuiesc în ele, iar editorii înca-sează chiriile!”

• Cărțile anului

Întrebat care ar fi, după el, cele zece cărți ale anului 1960, Faulkner răspunde încurcat: „Mi-e greu să vă spun, deoarece niciodată n-am reușit ca pe parcursul a numai douăsprezece luni, cite numără un an, să public zece cărți!”

LUME CA LUMEA, LUME CA NELUMEA...

• CAL ȘI CERȘETOR

Văzînd în curtea regelui prusac Frederic al II-lea un cal cu un harnașament numai din aur și purpură, Voltaire a întrebat care erau meritele celui patruped de umblă tot timpul împodobit cu atîta fast? I s-a spus că acel cal l-a purtat pe împărat în bătălia de la Mollwitz (10 aprilie 1741), cînd Frederic i-a biruit pe austrieci. Cîteva zile mai tîrziu, Voltaire a întîlnit pe stradă un mare mutilat de război, care cerșea îmbrăcat în zdrențe. „Ce te-a adus în halul ăsta?” — l-a întrebat scriitorul pe cerșetor. „Am avut cîntea să lupt în bătălia de la Mollwitz, sub comanda glorioșului nostru împărat...”

• SABIA

Papa Iulius al II-lea a hotărît să i se înalțe un monument încă în timpul vieții, comandîndu-i lui Michelangelo să-i sculpteze imaginea călare pe un bidiviu, iar statuia să fie ridicată în fața catedralei Sfințului Petronius din Bologna. Michelangelo a executat modelul punînd în mîna dreaptă a papei o cruce, dar, neștiind ce să-i pună în stînga, i-a propus pontifului să țină o carte. „O carte? — i-a răspuns Iulius —. De ce o carte? Pune-mi o sabie, doar nu sînt conțopist!”

• CRIZA

Cel dintîi guvernator al Alaskăi, americanul de origine poloneză Włodzimierz Kryzanowski (1824-1887), participant activ la Războiul de Secesiune, de partea Nordului, s-a făcut remarcat de Lincoln, care a propus înain-

tarea lui la gradul de general. Dar propunerea președintelui a rămas în dosarele Senatului american mult timp după asasinarea lui Lincoln și după terminarea războiului, nimeni nefiind în stare să pronunțe corect numele avansatului în grad, toată lumea zicîndu-i „Mister Kriz” (criză), poreclă ce nu prea rima cu înaltul grad de general. Lincoln spusese despre el: „De i-ar chema pe toți generalii mei Kriz, dar s-ar bate ca acest polonez, am reuși cu adevărat să depășim... criza!”

Tot Lincoln, auzind că proaspătul comandant suprem al armatelor sale, Ulysses Grant, era un mare băutor de whisky, le-a răspuns astfel celor ce căutau să „torpileze” numirea celui ce obținuse victoria de la Appomattox împotriva sudiștilor: „Spuneți-mi ce marcă de whisky bea Grant, ca s-o recomand urgent și celorlalți generali ai mei!”

• CE PROGRES?

Ministrul școlilor sub Alexandru al II-lea, Jefgraf Kowalewski, a întocmit un referat în care propunea țarului să se renunțe la unele limitări în predarea științelor naturii, acestuia nefiind conforme cu progresul obținut în țările civilizate ale lumii. Țarul a scris apăsător pe marginea referatului: „Ce progres? Ordon ca acest cuvînt să nu mai fie folosit în documentele guvernamentale!”

• 3 ZICALE

Schopenhauer i-a atras atenția într-o zi unui flecar cît de important este ca uneori să-și țină gura, amintindu-i de trei zicale arabe: 1). Despre ceea ce nu vrei să știe dușmanul tău, nu le pomeni prietenilor. 2). Atîta timp cît nu vorbesc cu nimeni despre un secret, taina rămîne sub stăpînirea mea; cînd o divulg, eu devin sclavul ei. 3). În pomul tăcerii crește fructul liniștii...

Culese de I.G.

MAGDALENA

Desena și picta. Zi și noapte. La ora cînd Liviu Rebreanu se așeza la masa de scris, Magdalena începea să picteze. La lumina unui bec puternic picta. Nu se oprea decît cînd tuna și fulgera. Atunci, fără să-i pese de ceas, în plină noapte, mă chema la telefon.

Locuiau în același bloc.

— Dormeai? Mă gîndeam că poate ți-e frică.

Eram singură. Începuse războiul.

— Vrei să bem un ceai? continua cu vocea scăzută, ca o suflare. Poate îl faci tu și îl aduci.

— Cît e ceasul?

— Tu știi că n-am ceas.

Și, într-adevăr, nu avea.

O cunoscusem cu un an în urmă. Sprijinită de zid, între tablourile pe care le adusese de la expoziția care abia se închisese, pictorița cu plete negre pe umeri, încinsă cu un cordon lat de piele, bătut în ținte, încărcată cu lanț și brățări, părea că descinde din pînzele ei (sau potrivită în rolul Vidrei, trăind în pădure printre haiduci). Am rămas uluită în fața pînzelor, ca Alice în țara minunilor.

Nu auzisem niciodată de Magdalena Rădulescu, nu știam că expozițiile ei, în 1924 în țară, în '29 la Paris și, mai tîrziu, la New-York, s-au bucurat de aprecieri elogioase. Nu știam una despre cealaltă nimic. Ajutînd-o să-și ducă tablourile, m-a izbit contrastul între apartamentul părinților ei, cu pian de concert și bufetul pînă în tavan, și cele două camere aproape goale, pe care le ocupa pictorița. Fără glaswand între ele, păreau o singură încăpere. Două saltele suprapuse, acoperite cu o cergă miștoasă, erau divanul pe care dormea. În continuare, atelierul. Pe peretele alb atîrna un șir de ardei roșii, o funie de usturoi, o cobză. Masa era dintre cele pe care se răstoarnă mămăliga la țară. Pe un scaun, un patefon, într-un dulap cu rafturi, cîteva cărți, soldați de plumb, eșarfe colorate, marama. Șevalet nu avea. I l-am dăruit eu.

Mi-a povestit că s-a întors de curînd din Italia, despărțindu-se de pictorul Campigli, care a fost soțul ei.

— Și de ce v-ați despărțit?

Ce fermecător a suris și ce simplu a răspuns: „Fiindcă n-am mai fost fericită”.

Într-un articol apărut în „Flacăra”, la moartea ziaristului Constantin Clonaru, al doilea soț al pictoriței, L. Kalustian, care semna, se întreabă de ce s-au despărțit? Mi-am amintit zîmbetul ei: „fiindcă n-am mai fost fericită”.

Magdalena, ca să picteze, trebuia să fie îndrăgostită. Cînd vraja se risipea, cînd farmecul dispărea, cînd nu mai era fericită, fugea. „Il y a l'amour, puis le travail, puis rien” (spune

Montherlant, citîndu-l pe Gobineau).

— Dar dacă într-o zi te părăsește „El”?

Mi-a dat cel mai concis răspuns: „Le roi est mort, vive le roi”.

În viața ei nimic nu era de prisos. Scrisori, bilețele, regrete erau aruncate la coș. Nu păstra nimic din ceea ce nu-i era strict necesar. Nici obiecte, nici îmbrăcăminte. Dădea și ceea ce îi trebuia: „Am văzut că-i place”... „I-am făcut portretul și i-a plăcut grozav, n-avea bani. I l-am dat.”

Deși frumoasa sufragerie a părinților, ca tot restul casei, era la dispoziția ei, Magdalena își invita musafirii în atelier și atunci masa era o planșetă mare, sprijinită pe două lăzi. Dar împrejur, cea mai strălucită conversație: Victor Eftimiu, Comarnescu, uneori Ion Vinea, alături Miron Radu Paraschivescu, prietenii ei. Specialitatea casei: macaroane. Felul întîi, felul doi, felul trei, macaroane, altfel asezate. Știa zeci de feluri.

Ceilalți prieteni erau modelele ei: Niculina vindea flori în piață, Didina, floricele în colțul străzii, Gherghina, sticle goale. Dar, ca la atingerea unei baghete magice, deveneau prințese hinduse, dansatoare spaniole, domnițe din basmele noastre. Nu admtea să mă apropie de pînză, să am păreri cînd picta. Dar, cînd obosea, îi părea bine că sînt acolo, sau mă chema.

— Mergem?

Porneam în Cișmigiu, grăbite de parcă ne era frică să nu pierdem trenul. Ne urcam în barcă și Magdalena înșfăca ramele, bărbătește. Sau venea la mine, unde aveam, pe atunci, holul „mobilat” cu o masă de ping-pong. Mingile ei erau imparabile. Alături pornea cu bicicleta sau cu rucsacul în spinare, la munte. Așa se odihnea.

Împotriva aparenței boeme, care șoca burghezia, și ea vroia s-o șocheze, Magdalena era ordonată, timpul ei riguros planificat. Nu lenevea nici o clipă. Capot, papuci, rochii de casă nu avea. Dormea puțin, sărea din pat cînd se trezea, deschidea ferestrele, se îmbrăca cu aceeași fustă largă și lungă, cu bluza ca o ie, strînsă cu cordonul lat, încheiat cu paftale, își puneă brățările, se încălța cu cizme, ca și cînd ar fi trebuit să iasă în oraș. Atunci făcea ordine în atelier și se apropia de pînza începută în ajun, sau chiar terminată, se depărta, se apropia, revenea cu pensula și nu se oprea pînă nu era mulțumită. Abia atunci puteam să-mi spun părerea. Asculta amuzată și cînd spuneam „îmi place”, îmi răspundea: „Și mie, altfel nu semnam”.

Cînd i-am pozat prima dată s-a încruntat: „Nu te recunosc. Ce-i cu tine? Parcă ți s-au înecat corăbiile.” După multe încercări, cu răbdare de arheolog care sapă mereu mai adînc, mi-a spus: „Acum te cunosc, ești altfel decît credeam, decît crede lumea”. Dacă ar fi citit „Pînza de păianjen”, sau măcar Motto-ul romanului meu: „Je crois que le secret de votre tristesse (car vous êtes triste, Laura)...” m-ar fi cunoscut demult. Dar Magdalena nu citea. O interesau arta etruscă, cea bizantină, desenele rupestre. Nu se ducea la teatru, dar nu lipsea la concerte. Nu-i plăcea opera, ci

doar spectacolele de balet. Adora dansul. Mergeam peste tot împreună. Împreună am ieșit în stradă, am cîntat și am dansat, cu tot orașul în delir, la vestea eliberării. Împreună ne-am aflat în fața casei lui Eftimiu, izbită de o bombă, cînd hitleriștii izgoniți s-au răzbunat sălbatic. Colecția lui de tablouri, distrusă. Credeam că nu-și va reveni. A început să picteze. „Mi-e milă de Eftimiu, vreau să-i refac colecția”.

La o serată costumată a pictorilor am refuzat s-o însoțesc. „N-am costum.” — „Dar ai imaginație” — mi-a răspuns Magdalena. În cele din urmă mi-a venit o idee. Am luat de la ea lanțuri, brățări, mi-am prins pe o bluză o mică pînză cu doi cai care se înfruntă, pe căciulă am agățat cai de plumb, m-am costumat în Magdalena Rădulescu. Surpriză pentru ea, cel mai mare succes la serată.

Într-o zi m-a anunțat fericită: „Plec la Mangalia. Ministerul are o casă pentru plasticieni. Cu masa se descurcă fiecare cum știe. Eu am luat o ladă cu macaroane.”

O săptămînă mai tirziu am găsit-o în fața mării, sub un cort, neagră, superbă, cu un caiet pe genunchi, desena: doi copii și un măgaruș în fața mării „pozau”.

Mi-a arătat casa unde locuiește. „Acolo, cînd cobori pe dig. Să vii discuta sus, pe terasă”.

Masa, natură moartă în culorile cele mai vii, pătlăgelele roșii, ardeii verzi, pepenii galbeni, brînza albă, vinul ca chihlimbarul. În jurul mesei, Comarnescu, Ionel Jianu, pictori și poeți. Pe un scaun, patefonul. În fiecare seară — picnic, fiecare aducea cîte ceva, peștele nu lipsea, nici Murfatlarul. Magdalena oferea macaroane. Se citeau poezii de Blaga, se ascultau discuri de Enescu. Tinărul Dyspré, fiul lui V. Paleolog, povestea despre peripețiile drumului pe care tatăl său și Brăncuși l-au parcurs pe jos pînă în Franța. Magdalena privea cerul, imaginînd poate „Goana cailor spre stele”. Era fericită...

De ce a plecat? Sufletul ei hoinar nu-i da pace. Îi era dor de Italia, unde trăise cîteva ani în climatul „suprarealist” al unor pictori și scriitori fascinanți: Campigli, De Chirico, Malaparte, Ungaretti, Giacometti și alții. De la Roma, familia ei a primit o scrisoare. Magdalena cerea urgent actele necesare pentru căsătorie. Se va mărita cu un foarte bogat italian. De ce a fugit în ultima clipă? Prea multe camere, prea multe bufete, prea multe slugi, prea grea legătura cu chei. Recepții, vizite, obligații mondene. Cînd va picta?

În 1957, cînd a venit în țară — cu prilejul unei expoziții care a avut un imens succes — aici, în jurul mesei, la o ceașcă de ceai, mi-a povestit „urmarea”. Începutul la Nisa. Foamea. Umbla în fața mării, amețită de foame. Privirea îi era încetățoșată, mașinile, oamenii se mișcau în toate sensurile, ca în desenele animate. Din instinct de conservare a intrat într-un restaurant și s-a așezat la o masă. Chelnerul, ceremonios, aștepta.

— „O cafea, o cafea mare. N-am cu ce s-o plătesc. I-a arătat mapa. Am cîteva desene, le las pentru o cafea.”

I-a adus cafeaua și un sandviș cu șuncă: „E achitat”.

Desenele nu le-a luat: „Așteptați un sfert de oră, ies din tură și stăm de vorbă”.

Pe stradă i-a spus:

— Am un prieten care ține un restaurant mai modest. Se dă în vînt după pictură.

— O masă pe zi și culori — a spus Magdalena, și îi dau o parte din tablouri. Îi fac portretul. Portrete pentru toată familia.

Așa s-a descurcat pînă ce, niște oameni de treabă, soț și soție, paznicii unui castel, au îndrăgit-o și i-au dat adăpost. Castelanii erau plecați în America pentru mai multă vreme. Acolo și-a făcut Magdalena atelier, expoziție. Vizitatori erau mulți și unii cumpărau tablouri. De acolo mi-a trimis o tăietură dintr-un ziar, din care rețin începutul: „Bottée, gantée, coiffée à la manière ses ancêtres les chevaliers des plaines roumaines, Magdalena Rădulescu...” În continuare, numai elogii.

Cu banii pe care-i realiza pleca la Paris, în Elveția, făcea expoziții, avea succes. Cei mai mari critici de artă au scris uimiți, fascinați, despre pictura ei. În monografiile care au apărut sînt reproduse aprecierile lor entuziaste. În toate colțurile lumii sînt răspindite pînzele ei, folclorul românesc, basmele populare, în fiecare palpită sufletul ei și al țării.

Dar bani nu avea. În Occident, concurența e sălbatică, negustorii de tablouri stăpînesc piața, dictează prețurile și își iau partea leului. Magdalena, independentă, a vrut să rămînă stăpînă pe munca ei, pe visul și fantezia ei.

A murit săracă, într-un hotel obscur, într-o odăită — un fel de debara — unde nu mai avea decît două-trei valize și bilețul de tren cu care vroia să se întoarcă acasă. Nu știu cine i-a închis ochii, cine i-a trimis în țara cenușă. Nu vreau să știu. În casa mea, Magdalena trăiește, în cavalcade și bilciuri, în dansul călușarilor, în hora fetelor, în bărcile cu pînze, în frumusețea portretelor, în tinerețea mea.

Micaela Eleutheriade: „Flori”

VERA HUDICI

VINE LIVIU REBREANU

Orașul nostru, deși capitală de județ, arăta ca un târgușor uitat de lume: citeva prăvălii înghesuite una-n alta de-a lungul trotuarului îngust, întins cam pe vreo sută de metri... Încolo, căsuțe mărunte, cu ferestrele sprijinite pe lutul bătătorit. Vara, colbul se vânzolea în continuu, ca rotocoalele albastrii împrăștiate de-o grămadă de gunoi jilav, aprins anume pentru afumarea livezilor năpădite de omizi. Primăvara și toamna mocirla se prelingea în pîrîiașe viscoase, adunîndu-se în gropile săpate de roțile căruțelor hodorogite. Ziua se bălăceau pe ulițe copiii rufoși, cu burțile țuguiate de verzituri. Seara, măsurau agale trotuarul, de la un capăt la altul, perechi de tineri, spărgînd între dinți semințe de bostan; zvîrleau cojile cu o dexteritate de scamatori, prefăcîndu-le în minusculi fluturași albi, ce pluteau o vreme prin aer, apoi cădeau, îngroșînd stratul de jos... Birjarii moțăiau pe capra trăsuri în așteptarea clienților, ținînd coviltirul negru ridicat; pe vreme friguroasă purtau, cojoace siberiene, enorme, strînse la mijloc și cu poalele atîrnînd în falduri grele spre tălpile pîslarilor de uriași. Pe vreme caldă, se îmbrăcau în caftane de catifea albastră, cusute ca și cojoacele, lungi și încrețite în talie... Un târg în care zilele se asemănau între ele; nici sărbătorile nu arătau altfel...

Dar iată că, în fumuriul nostru oraș, au apărut pe ziduri afișe de mărimea unei pagini de ziar: vesteau că, în curînd, va sosi la noi scriitorul Liviu Rebreanu... Grupuri de liceeni comentau evenimentul: „Oare cu adevărat va veni?!”... Părea de necrezut. Localitatea se afla în punctul cel mai nordic al țării. Cale ferată nu exista. Cele mai apropiate stații se găseau la citeva zeci de kilometri, iar șoselele ce le legau de noi erau numai hopuri și colb pînă la glezne... Se va încumeta să le străbată scriitorul Liviu Rebreanu?...

Îmi părea numai mie, sau poate chiar așa era, dar de la apariția afișelor orașul se primea văzînd cu ochii: pe trotuarul din fața prăvăliilor se vedeau tot mai puține coji de semințe! Praful de pe Strada Mare nu se mai ridica de-un stînjîn, iar frunzele copacilor din

jurul Catedralei luceau, spălate de jeturile căzute în chip de ploale din tulumbele pompierilor... Mirosea a curat, a așezare proaspăt derețică...

Nici eu nu știu cum de mă ajuta mintea să nascocesc tot felul de pretexte ca să pot ieși în oraș: trebuia să mă conving dacă afișele mai sînt la locul lor, dar mai ales voiam să aflu de-au sosit cărțile romancierului așteptat... Țineam atît de mult să cumpăr și eu un volum! Se nimerise să-mi trimită mama niște bani pentru o pereche de sandale de vară, renunțam bucuroasă la încălțămînta nouă, doream neapărat să am o carte de Liviu Rebreanu, nu-mai așa m-aș fi putut apropia de scriitor, să-î cer un autograf și, astfel, l-aș fi văzut de aproape: ar fi fost înția dată cînd vedeam un scriitor adevărat, cum se spune, în carne și oase... Trăiam o continuă tulburare, mă temeam să nu intervină ceva să-i împiedice venirea.

La librărie găseam mereu elevi, tineri funcționari, lume de tot felul, consternați că nu mai sosește stocul de cărți comandat de librar... Abia atunci mi-am dat seama cîtă lume de la noi îl cunoștea pe Liviu Rebreanu, cît de mulți doreau, ca și mine, să-i ceară autograful. Orașul nostru, atît de adormit la prima vedere, jîndua după evenimente culturale, reieșea asta limpede din discuțiile celor ce așteptau să-l vadă pe scriitor.

Zilele se scurgeau greu, totuși pînă la urmă au trecut, a sosit oaspetele așteptat, dar nu și cărțile dorite de localnici. Neavînd altă soluție, am hotărît să iau o carte din biblioteca școlii. Am ales volumul de povestiri, arăta mai curat decît romanele „Ion” și „Răscoala”, care trecuseră din mîna-n mîna prin tot internatul nostru, de cînd se aflase de venirea autorului lor.

Ca de obicei, pe noi, elevii, ne-au trimis la galeria teatrului. Altădată nu-mi păsa unde ni se rezerva locul, important era să se vadă scena. Acum însă aș fi vrut să rămîn la parter, să-mi fie mai îndemînos să mă apropiu de oaspete... Pedagogă noastră, foarte severă, nici

n-a vrut să-mi asculte motivele. Cerându-i îngăduința, abia i-am atras atenția asupra mea, nu mă mai slăbea din ochi. Totuși, la galerie ocupasem locul cel mai din margine, hotărâtă să alerg jos, îndată ce se va termina conferința.

Agitația din sala teatrului se potolise brusc. O liniște impresionantă se lăsase câteva clipe, întreruptă, la fel de neașteptat, de o furtună de aplauze: apăruse pe scenă scriitorul! Toate privirile din încălta teatrului căutau spre oaspetel... Se vedea bine și de la galerie: era înalt, mult mai înalt decât mi-l imaginasem după fotografiile, avea fața prelungă, palidă, ochii foarte luminoși... o șuviță de păr alb, lipită de frunte... Cereza îngăduința să vorbească stînd pe scaun, se simțea puțin obosit... Spectatorii îi răspunseră printr-o nouă furtună de aplauze...

Începuse să ne povestească despre poetul George Coșbuc... Îl cunoscuse bine, știa o multime de lucruri din viața poetului, pe care istoricii literari încă nu le consemnasera... Vorbea cu glas scăzut, rar, totuși se deslușea fiecare cuvînt, datorită liniștii din sală... Ascultam cu interes, n-aș fi vrut să pierd nici o vorbă... Dar, nu știu cum, privirea mea îl descoperi pe Ion al Glanetașului, stînd în picioare lîngă scaunul scriitorului. Pînă să mă dumescesc ce se întîmplă, se ivi și Ana... Și curînd, scena se umplu de eroii știuți din cărțile scriitorului... Liviu Rebreanu părea un tată înconjurat de copiii săi: foarte mulți copii. Îi cunoșteam ca pe niște consăteni de-ai mei, dorisem să-i întîlnesc cîndva și, iată, îi aveam în față pe toți laolaltă...

Mă trezise la realitate zgomotul aplauzelor. Speriată, observasem că scriitorul părăsea scena. Zvîcnisem de pe scaun, încercînd a-mi face drum printre cei îmbulziți pe scara îngustă. Mulți se grăbeau, la fel ca și mine, ne stînjeneam unii pe alții, cite cineva, înfuriat, zvîrlea cuvinte aspre... Pedagogă noastră mă observase, îmi porunci să mă întorc... Mă prefăceam că n-o aud, continuam să mă strecor prin mulțime, uitînd de bună-cuviință... Totuși, am ajuns prea tîrziu: scriitorul se urcase în mașină, iar cineva închidea portiera. Involuntar am scos un „ah” prelung, dureros, lipind cartea de piept, mîngîind-o cu palma, parcă în compensație, pentru nereușită.

— Uite, îți face semn!... Du-te repede! — și un necunoscut mă împingea către mașină.

Scriitorul coborî: întinse brațul spre carte... I-am dat-o cu mîna tremurîndă: „E din bibliotecă! În oraș n-au fost” — și-am îngăimat numele școlii.

— Da' pe dumneata cum te cheamă? — i-am auzit ca prin vis tonul cald, binevoitor.

Nu știu dacă glasul meu sugrumat de emoție a reușit să spună ceva deslușit.

Totul durase doar câteva minute, poate numai secunde. Dar, pentru mine, momentul acela a însemnat despărțirea vieții în două etape: „Asta se petrecuse înainte de venirea lui Liviu Rebreanu. Asta, după aceea...” Și nu-mi pot ierta nici astăzi că, la plecarea din orașul acela, n-am luat cartea din bibliotecă: ar fi fost cea mai scumpă amintire din anii de școală...

Printre pietre

*Ah, poezia sîngeroasă a
veacului meu
mică reptilă feroce
devorînd puii cuvintelor
sub pecetea secretă a lunii
Cum aș putea să-mi cresc
poemul
migrat prin „rezervația de erori
neidentificate”
pentru a-i prelungi inocența.
Fug de guerilla încruntării
acolo unde gîndul poate fi
îngropat
cum o strachină.
Dau în brînci
printre pietrele de hotar
ale Universului
Sînt asemeni unei mîțe cu puiul
în gură
într-o stație de metrou.*

MARIANA BOJAN

La Șari Neni

*Și iar șarete de mătase
Ne duc la margine de burg
Coniacul tainic amiroase
Și lustrele-n pahare curg*

*Trece magistrul printre mese
În veci de vorbe nesătul
O pasăre zăbranic țese
Peste copila lui Catul*

*Vin ofîterii în mantale
La crîșma cu mesaj secret
Se bat cu palmele-n paftale
Și-și lasă ceasul amanet*

*Privesc cu jind la dansatoare
La părul lor trecut prin ceai
Și încordarea serii moare
Călcătă parcă de-un tramvai*

ION LOTREANU

AUTO... TURISTICĂ

SAU

ÎNTÎLNIRE CU COSTICĂ IONESCU „RENAULT”

— Splendid! O grozăvie!... N-ai primit ilustrata?

Proaspăt întors din vacanță, Costică Ionescu „Renault” își împărtășește impresiile.

Furați de frumusețea descrierii, colegii și-au parcat pixurile la marginea lucrărilor și-l urmăresc cu atenție.

Încet-încet, bariere, serpentine, găini — ba chiar și indicatoarele din marginea șoselei — capătă valoare peisagistică.

— Dar, așa, în general, cum ai petrecut? îl întrerupe, „la intrarea în Predeal”, Grigoraș de la „devize”.

— În general... sub o sută la oră... De când cu controalele astea, nu se știe de unde sare RADAR-ul.

— Pe la Bran ați trecut? se interesează pe deasupra lentilelor fumurii tovarășa Tanța, stenodactilografa secției.

— Se poate? Tocmai pe la Bran să nu trec?

— Și? Cum a fost?

— Ei, altă viață, alt asfalt,

alt...

— Dar castelul?

— Care... castel?

— De la Bran.

— A, da — castelul.

— E fantastic, nu?

(Dioptriile tovarăsei Tanța se aprind de admirație), Parcă ar fi descins dintr-un basm.

— Se poate!... Știi, așa — prin parbriz — e greu să-ți faci o idee.

— Totuși... ca poziție...

N-ai văzut unde e așezat?

— Am văzut: de la Rucăr, al doilea „ATENȚIE LA TREN”, pe dreapta.

— Eu vorbesc ca priveliște: peste tot numai brazi, numai stînci, numai...

— Numai stația PECO mi-au pus-o la dracu-n praznic!

— Cine?

— Aștia... unitatea care a făcut castelul...

Aici, discuția e în pericol să tragă definitiv pe dreapta, întrucît o parte dintre colegi pretind că respectiva „unitate” care a ridicat castelul ar

fi existat cu cel puțin 400 de ani înaintea erei... autoturismelor noastre.

— Ei așa! se-nfurie Ionescu-Renault.

— Dar dincoace, la Rîmnicu Vîlcea, cum de ai?

— Ce... ai?

— Aha, încercă să „pricăpă vilceanul-administrativ” Purcărete. Vrei să spui că la noi, la Rîmnicu Vîlcea, ai... „Valul lui Traian”, ai „Cetățuia”, ai... asta...

— Lasă asta! Am PECO, am „depanare”, am „autoservice”, am piese de schimb...

— ...ai „Casa memorială a lui Anton Pann...”

— Pan... Pan... Parcă... am auzit.

— E chiar „în centrul orașului. O casă „stil”, cu un foișor, unde își sorbea meșterul cafeluța, cu masa de lucru unde și-a scris...

— Lasă-mă cu ce și-a scris! Garaj are?

— Garaj... Păi... Cum?...

— Am înțeles: n-are! Ați auzit? În centrul orașului și n-are garaj! De garaj, îți spun eu, trebuie să te interesezi. Sa cauți, să iei la rînd străzile... Cum am pățit și într-o comună — la Micloveni, de-am alergat după un mecanic auto pînă mi-a ieșit sufletul.

— La Micloveni? exclamă cineva. Bine, dar aici, la Micloveni, s-a retras unul din băieții lui Litovoi... Cum de n-ai știut?

— Ei, nici așa! zîmbește binevoitor Costică-Renault. Nu-mi dau eu mașina pe mîna oricui...

● INSTANȚEE

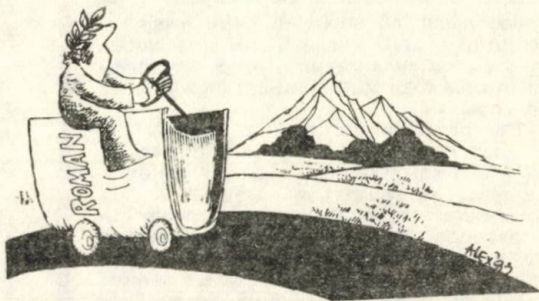
La întrebarea adresată în mod obișnuit scriitorilor, referitoare la viitoarele lor lucrări, Jules Verne obișnuia să răspundă foarte serios:

„Să nu anticipăm.”

Soția lui Sigmund Freud, părintele psihanalizei, se mira:

„De ce vin atîția să se întindă pe divanul ăsta al tău?”

La care Freud răspunse: „Pentru simplul motiv că nu sînt fericiți în paturile lor.”

ȘTEFAN AUREL ALEXANDRESCU

Aur și lut

Unde-s ferestrele tale, casă a melcului
cît trupul de mare, crescînd o dată cu el
închipuirea-mi zidește tot astfel cît vrea
muzeul ei visat, în aer liber
prin regnurile-apuse, cărți și profeții
un drum al întoarcerii, casa natală
uscată, ridată, mică, pereții striați
cerdacul mult, lîngă stele
inginera-agronom mîngîind pămîntul știut
cu inele de aur
(aur și lut, mai plin de-nțelepciune e lutul),
iar eu

precum vînzătoarea de semințe
izgonită de milițieni
măsur viețile altora în străvechi dialecte
anii cîinelui, ai măgarului, ai calului
unde-s ferestrele? Tu ce mă întrebi
fiu al meu, frate de carne cu mine:
— Altceva, alt-ce-va.

LUCIA NEGOIȚĂ

Trecere

Cum lunecă tăcerea
Gondolă de argint
Pe lacuri subterane.

Cristale verzi de mică
Aprind pe stînci pupile
De flacăra.

Cuvintele
Nuferi
Gălbui de gelozie
Se spînzură de visle.

ELISABETA COSTIN

Antiblestem

Cînd sînt cu tine
de nimic nu mă tem.
Stau ca în vatra unui vulcan
clocotitoare.
Tu mă aperi de vînt
și de soare.
Tu m-ai dezbrăcat
de blestem.

GAVRIL MATEI-ALBASTRU

Vîna Rece

„Să mă mai duc la
Bocca del Rio,
Șovăi în drum, ori
cît aş iubi-o

.....
din amintire
beau cu nesătu
Bocca del Rio
rană în spațiu.

LUCIAN BLAGA

Am auzit că
și Vîna Rece
e obosită
și-ar vrea să sece!

Și amintirea
se dezghioacă,
se limpezește,
se-ntreabă dacă

a fost aieva
sau numai vise?
Cine-a trezit-o
de adormise?

Cercuri înalte
face codalbul,
domină cerul
Malul și albul.

Ciotul de colo
poate-i stejarul!
(Luna din trestii
stinsu-i-a jarul!)

Azi îmi sînt moarte
casa, pridvorul,
chiar dacă-n vale
curge Izvorul

și-aceleași turlle
stau să-l asculte!
(Oamenii-s alții,
cruci sînt mai multe!)

Anii trec iute
— tot cîte zece! —
Beau în neștire
din Vîna Rece!

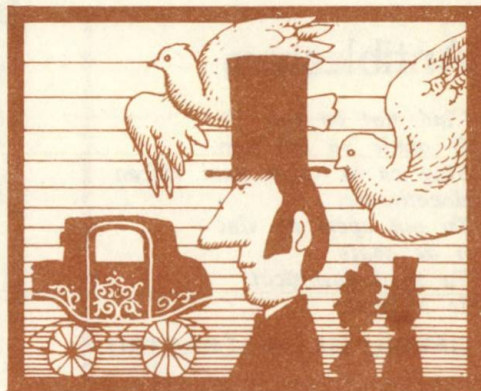
ION ȘTIRBULESCU

ÎNTÎLNIRE CU MEDEEA ȘI CU ALTE PERSONAJE DE ROMAN

Simion desfășură plasa și imită strigătul prepelițelor. Pe miriștea arsă topăiau păsări greoaie, cit curcanii îndopați pentru mese festive. Așa ceva n-am văzut de când m-o făcut mama, exclamă Simion, bărbat tânăr cu o chivără dată pe ceafă. Sufletele iadului, conchise deconcertat. Păsările străpunseră plasa, una dintre ele o înghiți și zbură de-a curmezișul cerului, lăsând în urmă-i neguri ceroase. Rîsetele Andreei răsunară tunător. O însoțea Toma, deplin albit și țeapăn în fracul de la balul începutului de secol besmetic. Îi aduseseră un cupeu pe ale cărui uși o mîna iscusită aplicase semne zodiacale. Andreea se trase în dreptul lui Simion, îl smuci de bărbie și zise năvingule au fost dropii păsările altui șes. Argatul rudei mele holbă ochii și mormăi timid drept îi cucoană am împlinit o sută de ani și tot prost mi-s. Împietri caricatural, cu palmele lipite de coapse. Toma își ridică jobenul și exact în clipa în care se înclină reverențios salutîndu-mă, deveni stejar noduros. Nodurile stejarului ca niște buboaie cenușii exprimau suferinți și crispări de ființă expusă necurmătelor intemperii. Fața Andreei, abundent fardată, lucea cadaveric, în pupilele ei dilatate de atropină agonizau îngerii toamnei, rochia-i din paiete refracta razele soarelui putred. M-a întrebat mai vrei să te culci cu mine? Tăcerea mea o îndureră. Se propti cu spatele și c-un picior îndoit din genunchi de trunchiul stejarului, potrivî luneta la ochii bolnavi. Anunță debarcarea cortegiului de faetoane, landouri, diligențe și care mortuare. Simion virî degetele sub limbă și fluieră grăbindu-le apariția. Admirabil, incredibilă priveliște horderle timpurilor moderne, sisii Andreea.

Din faetoane, diligențe și landouri se despațetău Saturn cu Rozalia în postură de miri, medicul și notarul, plutonierul de jandarmi în-

fășurat în iedera, directorul școlii primare vînturîndu-și canotiera, ofițerul rănit pe front de șase ori, localnicul posac cu buze de capră, părinții lui Toma, girbovi și palizi. De dedesubtul dricurilor baroce, răsturnate la finis, se tirau de-a bușilea participanții la serata organizată de Toma. Băieții erau în uniformă de premilitar, fetele în costume domino. Mă scruta pieziș, aș zice criminal, ceea ce nu-l împiedică pe Laie Tundric, desfrînatul, să afirme că ei s-au adunat spre a mă sărbători împărătește. Mi-a oferit o cunună de paie mucegăite. Saturn o consola pe Rozalia, care plîngea convulsiv. Frînă un vehicul propulsat prin forță eoliană. Din interiorul lui tapizat somptuos ieși roșcovana, femeia care mă ochise la serbarea de binefacere. Laie Tundric îi preluă pudelul și geanta de voiaj. Mi-a întins blazată virful degetelor. Mă recunoști șarmantule? da te recunosc, porunceai ia mîna de pe mine să nu ne împiedicăm, lăstarii murelor îmi zgîriau pulpele. Metamorfoza ei m-a surprins. Se înfățișa elegantă, parfumată lasciv, îi umbrea părul ondulat o pălărie cu voaleță. Buzele carnale, nasul nițel acvilin indicau senzualitate necruțătoare. Află domnule, mă încredinț pe un ton categoric, că eu nu sunt funcționar la fabrica de tutun, te păcălisem am terminat dreptul eu sunt Medeea magiciana nu te cred madam optzeci la sută din femei suferă de-o tară incurabilă mitomania all right all right uite pașaportul meu cercetează-l. Documentul purta numele Medeei și avea vize de intrare pentru mari porturi maritime și fluviale. Îmi dezvălui secrete ale vieții sale palpitate. Se săturase pînă peste cap de peregrinările marine, acum călătorea numai cu orient-expresul. Îi iertase pe iubitul și în același timp necredinciosul de lason, îi reactualiza memoria prin parastase anuale. Pe scirba de Glaucie o uitase demult. De Acestes, tatăl, de fratele Absyrtus și matusa Circe își aducea greu aminte. Intenționa să se facă soră de caritate, o vreme o obsedase ideea mortificării. Gătesc excellent, m-a asigurat, dacă ai apetit poftim la

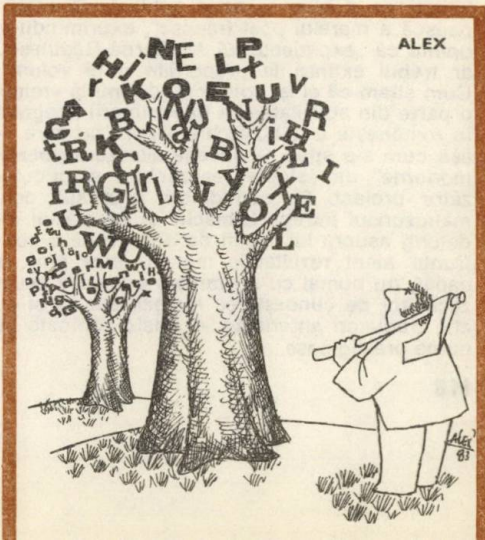
mine îți pregătesc suflouri ca nicăieri poate tacem și dragoste. Halo halo am auzit-o pe Andreia ia las-o în pace stricatul deoboșatule ne-am adunat să te sărbătorim și tu ne ignori rușine de trei ori rușine.

Pe picioarele noastre urcau limacși împuțiți, cucerindu-ne bustul transformat curînd în masă gelatinoasă. Limacșii veneau din pădurea în care morții tăiau lemne. Localnicul posac făcu apelul și constată indignat dispariția primarului, omul indispensabil inaugurării festivității. Nu-i nimic, interveni notarul, alegem primar pe cineva mai integru. Au găsit păstor în persoana paracliserului bătrînel cu fața asimetrică. Declara că are în fiecare buzunar năfalînă și semințe de cînepă, virtuți de invidiat într-o epocă lipsită de curaj civic. Andreia aprinse o țigară, trăgînd fumul nesătioasă în piept. Toma reveni din ipostaza vegetală. Odrasla subnotarului găsi nimerit să execute scamatorii, apoi citi o proclamație, spre norocul lui neînțeleasă de iscoadele poliției. Asistența îl aplaudă frenetic și se formă o delegație însărcinată să transmită, lui o diplomă de doctor în științele naturii, celor care i-au dat viață, sincere și calde felicitări. Brutarul, beat crită, ne oferi iepuri de casă, întru nemulțumirea întregii asistențe. Pîine s-ar fi cuvenit să împartă doar știi ce drum lung ne așteaptă, ți-pau fetele isterizate. Directorul școlii primare urcă în mirador și ținu o predică în care viermuiau cuvintele cumpătare, pildă, vitejie, jertfă, abnegație. Încheindu-și predica horticolă, întrebă adunarea dacă e pregătită, și corul eforilor scandă da da da. Pulcinella îi trase un picior în fund. Noul primar decise amîna-rea serbării cîmpenești, întrucît absentă iubita nerușinatului, adică a mea. La linia orizontului evolua faimosul steamer Libertatea. Îi ieșirăm voioși în întîmpinare. Pe punte veghea Ștefan, în ținută de amiral cu bicorn. Îl încadrau balerine lingave, violate cîndva de cei mai isteți caligrafi ai istoriei universale. Fratele lui Toma dădu ordine precise, severe, executate șnur sub privirile noastre extaziate. Cîțiva boxeri mustăcioși, foști campioni, decrepiți, înfășurară parîmele de cabestane. Amiralul glisă pe pasarelă. Balerinele însoțitoare purtau tăvi pe care rugineau instrumente chirurgicale.

Secundul lui Ștefan strigă în portavoce urcați numaidecît ne presează timpul ne amenință armada aligatilor. Autoritățile comunale îmi acordaseră onoarea întîietății, așa că pașii primul pasarela-n balans. Ștefan mă conducea afectuos, cu palma pe umărul meu. Ceilați parcurseră pasarela în dezordine. bulucindu-se, înghiontindu-se și mușcîndu-se de nas și de urechi. Primarul era cît pe ce să cadă în apa clocotitoare. În sala spectrală, fanfara justiției intonă marșul gloriei nepieritoare. Cortina se ridică, faldurile purpurii palpitau ca valvele amurgului. Pe scenă mă păzeau gardieni, huldume clăpăuge, sinonimii verminei. Mi-au smuls centura și-mi des-

cheiară vestonul sfîșindu-l. Respirația lor puțea a mlaștină fără vîrstă, Andreia își ținea baltă la nas, biata Rozalia leșină. Așteptam completul de judecată. întîrziez chefuind în sala mașinilor, improvizată-n bordel. Tolănită într-o berjeră adîncă, roșcovana. de astă dată funcționară autentică, izbea pisălogul din piulița prinsă-n menghina genunchilor ei tume-fiați. Urla să înceapă reprezentația piară ticălosul piară căutătorul fericirii. Retras în cușca suflorului, Simion ținea pumnii pentru mine. Dintr-o încăpere alăturată salonului legănat de tangaje, se auzeau chițăieli erotice, întrerupte de poc-poc-ul mingilor de ping-pong. Ce bine că iubita mea fusese scutită de acest spectacol degradant, regizat de boxerii angajați marinari. Un individ sumbru, cu ochii trași în fundul capului, luă loc la masa adusă pe scenă. Jumulea penele vulturului pe care i-l încredințaseră, contra chitanță, chefluii din sala mașinilor. Îi dădusem una peste degetele boante. M-am adresat ferm spectatorilor însetați de mascaradă v-ați adunat să mă judecați deși o judecată imparțială n-a existat și nu va exista niciodată naivilor cine vă conferă dreptul de-a judeca? Dumnezeu? cine? spuneți-mi cine și-n numele cui? spuneți-mi ce rău v-am făcut? v-am jefuit? v-am scuipat florile? răspundeți ereticilor intenționați să mă dați pe mîna călăului hrănit de voi înșivă prin impozitele către statul glacial fie osemintele condamnaților la moarte agită marea priviți valurile înaltă statui acuzatoare inconștienților abandonati această liturghie neagră izgoniți-l pe cel care jumulește vulturul fiți blînzi îngăduiți-i și melancolicului un locșor sub soare noapte bună cartoforilor.

Sala răsuflă ușurată. Saturn mă sărută pe amîndoi obrazii, Toma îngenunche și-mi încheie șireturile bocancilor, Andreia exalta. Fanfara cînta mulți ani trăiască, fetele costume domino aruncau petarde și serpentine, premilitarii chiuiău. Pe punte plesni o bombă uriașă. De parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, Ștefan ceru politicos să ne punem colacul de salvare.

„FLORILE RĂULUI“

DE CHARLES BAUDELAIRE

● Într-o nouă și integrală traducere românească ●

Destinul transpunerii în românește a operei poetice a lui Baudelaire este de-a dreptul paradoxal. Faptul, deseori remarcat, a fost subliniat de Geo Dumitrescu în nota introductivă la ediția antologică a tălmăcirilor din „Florile răului”, pe care a întocmit-o în 1967: „Ideal ar fi fost, desigur, ca o asemenea ediție să fie rezultatul osteneții unui singur traducător, dar, din păcate, în ciuda uriașului număr de versiuni românești, făptuite în cei aproape o sută de ani de la pătrunderea primelor texte baudelaire-iene în limba noastră, o astfel de traducere a „Florilor răului”, completă și unitară, și, firește, cit mai aproape de înălțimea originalului, rămîne încă de așteptat”. Într-adevăr, cititorul antologiei menționate, în care sînt strînse versiuni românești semnate de 38 de traducători, nu obține imaginea unui poet unitar în gîndire și în expresie, cum a fost Baudelaire și cum, dealtfel, este orice mare poet, ci un Baudelaire reflectat de 38 de oglinzi (fiecare cu limpezimile și neclaritățile sale!) în tot atîtea ipostaze, a căror disparitate ajunge uneori pînă la contradicție și anulare.

Cu un deceniu în urmă, cîteva reviste literare sau de cultură au publicat ample grupaje de poeme din „Florile răului”, în traducerea lui Al. Cerna-Rădulescu, primite cu interes de cititori și de unii critici. Atunci, „România literară” le-a apreciat ca „surprinzătoare prin tentativa de a se da o versiune în primul rînd interioară, de spirit, mai mult decît una literară” și a atras atenția „asupra unei originale posibilități de a avea o nouă echivalență românească a marelui poet francez”, exprimîndu-și opinia că „experiența lui Al. Cerna-Rădulescu ar trebui extinsă la proporțiile unui volum”. Cum știam că el își consacră, de multă vreme, o parte din activitatea sa transpunerii integrale în românește a tulburătoarei opere cu care — așa cum s-a spus — „începe aventura poeziei moderne”, am așteptat realizarea acestui cutezător proiect. De cîrînd, am avut sub ochi manuscrisul întregii tălmăcirii și am stăruit îndelung asupra lui, ispitit de dorința de a confrunta atent rezultatele muncii duse pînă la capăt, nu numai cu speranțele generate acum zece ani de cunoașterea lor parțială, ci și cu alte traduceri anterioare — unele semnate de nume prestigioase.

Ch. Baudelaire

Pot să spun, cu toată responsabilitatea, că „Florile răului”, în noua și integrala versiune românească a lui Al. Cerna-Rădulescu, constituie o reușită și reprezintă un act de cultură ce trebuie salutat. Ea are meritul de a oferi cititorului român înția imagine unitară a lui Baudelaire, izbutind să păstreze în graiul nostru timbrul inconfundabil al poetului francez, în măsura în care trecerea gîndirii poetice dintr-o structură lingvistică în alta o îngăduie.

Nu este în intenția acestei prezentări întreprinderea vreunei analize. Ea tinde numai să semnaleze existența unei noi versiuni românești a „Florilor răului”, completă și unitară, așa cum și-au dorit-o întotdeauna cititorii de la noi și exegeții lui Baudelaire. Iar tălmăcirile care urmează sînt argumente pentru un posibil eveniment editorial.

TRAIAN STOICA

BAUDELAIRE

TRISTEȚI ALE LUNII

*Mai leneșă visează și luna astă-seară;
Asemenea frumoasei ce-n pernele din pat,
Rotundul sîn și-l lasă de-o mînă prea ușoară,
Pînă s-o prindă somnul, alene dezmiardat,*

*Pe creasta de mătase a moilor troiene,
Ea cade-n lungi leșinuri și vrerile îi pier,
Și-o nălucire albă îi stăruie-ntre gene
Urcîndu-se ca floarea din lujer către cer.*

*Iar cînd, în lîncezeala ei, slobozește-aname
O lacrimă furișe să picure pe lume,
Un biet poet, cu somnul mereu învrăjmășit,*

*În palmă prinde stropul ce raza o desparte
Ca un opal și-l pune în inimă, smerit —
De ochii fără milă ai soarelui, departe.*

SPLEEN

*Cînd, grea precum capacul, stă bolta prăbușită
Pe gîndul care geme, urîtului dat pradă,
Și zarea, strîngînd cercul, sloboade-o zi cernită,
Mai tristă decît noaptea, asupră-ne să cadă;*

*Cînd tot pămîntu-ajunge o temniță jilavă
În care doar Speranța, ca liliacul bate
Bezmetică în ziduri cu aripa-i firavă
Și își lovește capul de grinzile stricate;*

*Cînd dire lungi de ploaie închipuie zăbrele
De închisoare, prinse drept pază la fereastră,
Și hoarde de păianjeni, tăcute și mișele,
Vin să-și întindă plase, adînc, în mintea noastră,*

*Prind clopotele grabnic să bată cu mînie
Și către cer aruncă un urlet plin de groază,
Ca duhuri fără țară, mereu în pribegie,
Și care să scîncească se încăpățînează.*

*— Prin suflet, fără muzici, într-o cadență rară,
Convoaie mari de dricuri îmi trec; e-nlăcrimată
De-nfrîngere Speranța și Spaima, crudă fiară,
Împlîntă steagu-i negru pe țeasta mea-nclinată.*

În românește de AL. CERNA-RĂDULESCU

BILETUL DE PAPAGAL

L-am zărit la capătul străzii. Înainta spre mine, nu exista nici o posibilitate de confuzie, era el. Nu știam ce să fac, să intru într-o curte, pînă va trece, să înfrunt ceea ce urma să se întîmple (mă va saluta sau nu) era o întrebare pe care era cazul să mi-o pun, el, uneori, era excesiv de politicos, alteori se făcea că nu mă vede. Nu rânea în mine nici o ambiție, numai că mă făcea să mă simt prost (spun asta cu toate că nu-mi convine exprimarea, de cînd cineva mi-a dat peste nas cu „fiecare se simte cum e”), să mă întreb ce-i venea lui în minte cînd mă întîlnea pe stradă. Mă zări și el, era tîrziu să renunț, se opri, mă salută exagerat de politicos, cu un gest larg al mîinii, ca și cum și-ar fi scos o pălărie de pe cap. Paloarea cadaverică a feței, umbrele triste din ochi, toate mă salutau ceremonios, cu implorare. Mă întrebă de sănătate. Era atît de palid, încît îmi era teamă să nu leșine lîngă mine.

— Accepți să bem o cafea sau o bere sau...? Aș vrea să stăm un pic de vorbă. Mi-ai face un mare serviciu.

Nu puteam să-l refuz, eram prea crispată. Intrăram în prima circiumă. Se așeză la masă ca după un drum lung.

— Ce face ea? și se uită adînc în paharul cu bere.

— Vin de la ea.

Aștepta fără să ridice ochii, dar eu nu știam ce vrea să afle, nu știam ce să-i spun. Îmi mutam privirea la paloarea lui, la berea care i se trezea în pahar.

— Era veselă?

— Nu-mi dau bine seama, cred că da!

— Arăta obosită?

— Nu, arăta foarte bine.

— A pomenit ceva despre mine, măcar în treacăt?

— Nu, nu cred.

— Ea nu m-a înțeles.

— Se poate... Oamenii se înțeleg mai greu, adică unii nu se înțeleg, vreau să spun că eu nu înțeleg, de fapt nu știu ce vrei, e mai bine să nu mă amestec.

— Nici nu te amesteci. Nici eu n-am înțeles prea mult...

— De ce vă încăpățînați să vă înțelegeți?

— E necesar.

— Numai pentru asta?

— Și dacă?

Începu să plîngă, plîngea cu lacrimi adevărate, nu trișa, nu le scosese din buzunar. Îmi era greu să intervin, eu nu știam ce se întîmplase, ea nu-mi spusese nimic, nici el nu fusese prea clar, era doar palid. În timp ce el plîngea și eu fumam, în circiumă intrară un bătrîn și un copil. Fiecare purta cîte o cutie de carton în brațe. N-aveau nici papagali, nici șoricei albi, numai bilete îngălbenite, îndesate bine în cutii. Se opreau în fața fiecărei mese fără să spună nimic, așteptau, se mișcau mai departe. Ca să-i distrag atenția de la ceea ce-l preocupa, întinsei mîna spre cutia bătrînului, luai un bilet. El întinse mîna spre cutia copilului, luă un bilet. Le dădu cinci lei, o hîrtie nouă.

— Pune-l în geantă.

Îl ascultai. Al lui dispăru în buzunar.

— Nu-ți bei berea?

— Am uitat de ea, zise el. Și iartă-mă că am îndrăznit!

— Nu face nimic, îmi pare rău că nu ești mai vesel.

— Altădată...

Altădată nu mă va saluta. Cine știe în ce toane va fi. Mi-e antipatic, cu toate că îl apreciez pentru cîteva însușiri.

— Eu sunt așteptată, acasă, de ai mei.

— Ai familie?

— Da. Locuiesc cu tata, cu mama, cu bunica Otilia, cu unchiul Marius și cu fratele meu Puiu. E mai tînăr decît mine cu doi ani.

— Vă înțelegeți bine?

— Uneori.

— Și în rest?

— Ne descurcăm.

— E bine să ai o familie în care să fii așteptat. Asta n-a înțeles ea, că eu n-aveam o familie, că toată viața mea am tînjit după o familie unită, că aveam nevoie de liniște. Acum ei te așteaptă, te duci, le spui ce-ai făcut azi, îți spun ce-au făcut ei, vă **înțelegeți**, e o atmosferă calmă, sigură, un sprijin, un imbold, un mediu prielnic pentru o activitate care cere concentrare.

Nu mai era la fel de palid, părea însă și mai trist. Mai trist, mai visător.

— Te rog să nu te superi, dar trebuie să plec.

— Iartă-mă că te-am reținut atîta. Eu mai rămîn... pînă plătesc... pînă termin berea... Cred că nu e necesar să-ți cer să fii discretă.

— Nu, la revedere!

Mă așteptau acasă. Nu le plăcea să nu fiu punctuală în zilele alese. Mă grăbii cît putui de tare. Mă așteptau înșirați în fața porții, cu priviri pline de indignare. Tata se uită la ceas, mama îl trase de mîna ca să-l liniștească.

— Lasă acum, n-are rost!

— Ea nu înțelege, niciodată, nimic.

— E tînără.

— Și ce dacă e tânără? Să nu facă după capul ei!

Intrarăm, ne căutarăm grăbiți costumele.

— E ora 6, zise tata. Pînă la 7 avem ceva timp. Marius, pune ceasul să sune! Pune-l pe veranidă. Fixează-l în cui, să nu cadă cumva, să nu-l izbească cineva din greșeală și să nu mai sune la timp.

— Nici o grijă...

Tata se juca de-a Pieile roșii. Din curcanul de la sărbători rămaseseră pene impunătoare. Unchiul Marius îi cumpărase tatei un pistol de cauciuc. Era destul de bine. Ocupa curtea din spatele casei, după gard se întindea cîmpul, iar uzina era departe. Drumul spre ea nu trecea pe lângă curtea casei noastre, aveam o mulțime de avantaje din cauza așezării casei noastre la marginea orașului, început pentru pustietate. Din cîteva lăzi tata își făcuse munți, săpase cîteva gropi și găuri de șarpe cu clopoței, măturase curtea ca să se tirască, să înainteze cu urechea lipită de pămînt, fără grijă că au să se murdărească pantalonii peticiți pe care-i purta acasă. El își alesese jocul. La vîrsta lui, în locul lui, mi-aș fi ales unul mai comod, așa cum a făcut unchiul Marius, care se joacă de-a bilbiitul. N-avem decît trei camere și o bucătărie, care ține loc și de sufragerie. Mama doarme cu tata, eu, cu bunica Otilia, Puiu, cu unchiul Marius. Puiu zice că dacă mama și tata ar fi fost deștepți și-ar fi ales să se joace „de-a mama și de-a tata”, n-ar fi avut nevoie de nici un fel de costumășie sau improvizatie sau imaginație, s-ar fi dus în dormitor și s-ar fi odîhnit, apoi ne-ar fi spus că s-au jucat foarte bine iar noi n-am fi putut controla dacă ne înșelau sau nu. Dar tata ne-a zis să nu ne amestecăm în jocul lui, în ceea ce improvizează și-și imaginează el, că nu-i chiar așa de greu să improvizezi ceva, el e expert de o viață în afaceri de genul acesta, mai ales de cînd s-a înșurat și s-a îmbogățit cu noi.

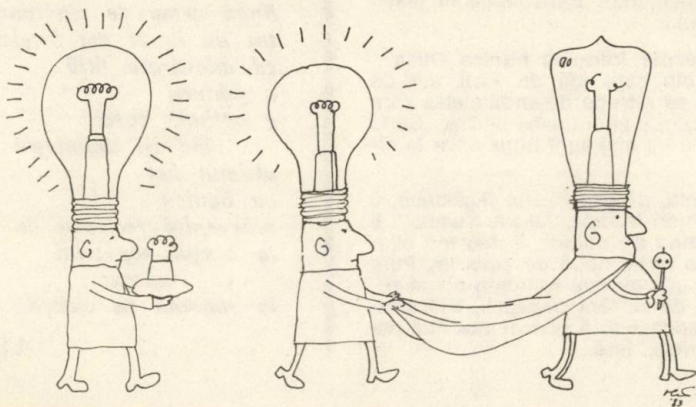
Pornirea are loc în coridorul în care dau cele trei camere. Fluieră tata. Ne repezim ca să nu pierdem timp și ne jucăm fiecare, urmărindu-ne din cînd în cînd ca să nu tragem chiulul. În acest scop, bunica Otilia, care e ușor sclerozată și nu prea înțelege despre ce e vorba, care nu mai e de mult prea serioasă, se joacă de-a inspectorul, trece de la unul la

altul și se uită cum ne jucăm. Mai mult zăbovește lângă tata, e fiul ei, dar el o cam repede, îl incomodează la joc, mai ales cînd zice că încalecă și atacă, pentru că bunica Otilia se sperie, începe să tremure, îl întreabă ce i s-a întîmplat. El se enervează, începe să injure viața, ea se supără, plînge, se termină cu plîns, deci. Totuși, e absolut necesară.

Între camera părinților și camera mea și a bunicii Otilia nu-i decît o perdea groasă, se aude perfect dintr-o cameră în alta. Unchiul Marius își dorește dormitorul pentru bilbiitua aleasă de el, dar mama nu i l-a dat, zicînd că e un maniac în stare să scotocească prin dulap și să încurce actele noastre. Mama ține actele (certIFICATELE de naștere, certificatele școlare, cartea de muncă, adeverințele de salarizare, chiar și o decorație a tatei) în dulap. Se mulțumise însă cu coridorul. Se plimba de la un capăt la altul și se bilbiia. Cînd trecea bunica Otilia „în inspecție”, se uita mirată la el și îi zicea să mai tacă din gură, că e bătrîn și a dat în mintea copiilor. El dădea semn din mîini și se bilbiia mai departe. „Șiși d-adacă nono-riiri dede-deși sese dduudududuc...” Nu se costuma, își pune doar un fes pe cap.

Eu mă perfecționez jucîndu-mă „de-a Tosca” în scena: „Eu m-arunc pe fereastră!”. Uneori mai că uitam că sunt la parter, gîndul că aș putea să mă arunc pe fereastră mă liniștea. Puiu era campion de șah, adică se juca „de-a campionul de șah”, mama „de-a spălătoreasa”. Curioase alegeri, deși am avut libertatea să alegem orice.

Azi am o stare **specială**, simt că am să mă depășesc pe mine însămi în interpretare. Tata nu trebuia să se supere pentru o întîrziere de cîteva minute, în fond sînt majoră, am dreptul. „Eu mă arunc pe fereastră”, acolo jos, cînd voi ajunge va fi o iarnă caldă, un soare rece (sunt dată dracului în materie de combinații de cuvinte nepotrivite!), un țipăt mut. El va trece fără să mă salute, se va împiedica de mine și va spune: „Mi-a distrus personalitatea, mi-a distrus tinerețea, mi-a distrus plăcerea, mi-a

distrus amigdalele și rinichii". Eu o cunosc pe ea, nu pot să fac nimic, țin în geantă biletul îngălbenit, plătit de el cu cinci lei, o hîrtie nouă, un bilet dintr-o cutie fără papagali, fără șoricei albi. El va pleca trecînd pe sub fereastră, fără să ridice ochii, de data aceasta, cu biletul îngălbenit pierdut în buzunarul costumului întunecat, se va duce să vorbească ceva la televiziune, are multe relații acolo, mai ales femei pe care le mituiește cu privirea, își aranjează mereu fel de fel de apariții penibile, apare trist pe micul ecran și vorbește prostii, ca să nu tacă, nici măcar nu se bîlbîie ca unchiul Marius. Mama spală cu mîinile afundate în gheața fierbinte din lighean. E o cămașă de-a lui Puiu. Îi trebuie mîine, e bal la întreprinderea la care lucrează. Trebuie să fie curat. Puiu, precis, a uitat că e joc și joacă serios șah. Uneori tata trișează, se face că pîndește la fereastra camerei în care e Puiu, pîndește cît pîndește și mută nebunul. Puiu se face verde de ciudă că nu se gîndise singur la o mișcare atît de bună și strigă înfuriat: „Trișezi, trișezi, de ce trișezi?” Tata își amintește de jocul lui și răspunde: „De piele maro!”. „Eu mă arunc pe fereastră...!” , să nu mai revin în biblioteca lungă ca un lagăr de cărți, să nu mai zic „Bună ziua, dragă Lina!”, pentru că o simpatizez și n-am cum să-mi manifest simpatia. „Draga Lina” nu știe că o simpatizez, va dispărea pe o stradă într-o zi sau poate o vor înghiți cărțile în timp ce va completa o fișă. N-am văzut în viața mea o baionetă, îl aud pe unchiul Marius cum bîlbîie ceva despre o baionetă, vine bunica Otilia, duc mîinile la piept, sunt obosită, dezamăgită, impresionată de fața goală a bunicii Otilia, nu trebuie să mă prindă, „Eu m-arunc pe fereastră”, ea zice: „Bine, bine, foarte bine, ești o fată cuminte, serioasă, păcat că n-ai avut noroc și nu te-ai măritat”.

— Ceasul! țipă unchiul Marius.

Mamei îi vine greu să termine jocul, are un zîmbet visător și descurajat. Suntem asudați.

— Primul la duș! zice Puiu.

— A doua, mă reped. (Dacă nu mă reped, pierd clasamentul, intră transpirația în mine, devin îmbîcsită.)

— A fost plăcut? întreabă bunica Otilia.

Încuviințăm din cap, atît de triști, atît de plictisiți, că ea se retrage de-îndăratelea spre bucatărie. O auzim cum întreabă umilită: „Sa te ajut la ceva? Eu nu mai sunt bună chiar la nimic?”

Deschid geanta, găsesc biletul îngălbenit, îl citesc. „Ca să mori frumos, trăiește frumos!”, îl împăturesc, aprind un chibrit, îi dau foc biletului, arde ca o hîrtie nouă de cinci lei, Puiu fluieră sub duș „Tu nu mai ești ca-n prima zi”, scriștile sfîrșitul de zi, fără papagali, fără șoricei albi, fără papagali, fără șoricei albi, fără papagali, fără șoricei, fără...

Pseudobiografie în pădure

*O legendă
cu milioane de ochi
însetați
și morți de lingoare
sub frunte
de întunericul foamei
hei, auziți,
hei, vînători
ce mai așteptați
spuneți-mi
în cartușiere
cu hăitașii voștri
de plumb
trageți trageți o dată
nu e altceva
decît flacăra toamnei
pînă la iarnă vin
se pregătesc alții
trageți trageți o dată
ciuruiți
flacăra toamnei
și plecați miruiți
de clopotul nopții
cînd fumegă învierea.*

Complicitate

*Între mine și domnul Vivaldi
e o veche prietenie
de satin
el m-a învățat
cum să țin
între altele
florile* fardate în viață
și chiar anotimpurile
în patru cupe pe ață
de clavecin
lîngă arma de vînătoare
tot de la el am înțeles
că adevărata față
a pădurii
e oglinda casei
cînd își amintește
ultimul bal
cu bunica
redevenită fecioară de cristal
la brațul nepotului
născut
în toamnă cu vioară.*

LIVIU CĂLIN

● CARAGIALE ȘI BLANA

Într-o zi, lui Caragiale îi vine acasă un prieten îmbrăcat într-o blană foarte scumpă.

— Cît ai dat pe blana asta? îl întreabă Caragiale.

— O mie de lei.

— Apăi, de! Mie nu-mi dă mîna. Eu nu pot purta lucruri care fac mai mult decît mine.

● ZVON

Unele ziare au anunțat că Dimitrie Anghel va fi numit director al Teatrului Național din Iași, în locul lui Mihail Sadoveanu. Fiind întrebat cît adevăr se află în acest zvon, Anghel a răspuns:

— Nu e nimic adevărat. Și-apoi, uită-te la mine, aș putea eu vreodată să ocup locul lui Sadoveanu?

● TALENTUL FIULUI

Reproducem finalul unui interviu luat de P. Locusteanu lui George Coșbuc.

„La plecare, zăresc pe o mîsuță, așezată lîngă biroul D-lui Coșbuc, mai multe fantazii desenate în fugă. Întreb:

— Te-ai apucat și de desen, maestre?

— Nu. Băiatul meu face năzdrăvăanii de astea. Îmi mîzgălește toate hîrțiile.

Iau cîteva schițe și mă uit de aproape la ele:

— Are talent! Desen sigur, simț al proporțiilor, fantazie în concepție... Are talent.

ÎNTÎMPLĂRI CU Scriitori

— Are.

— Trebuie să aibă la școală notă foarte proastă la desen.

— Acum un an era să rămină corigent.

— Atunci are talent, desigur.

Și ne-am despărțit!!

● SALVAREA LUI VICTOR HUGO

Oare se știe că Victor Hugo, cînd voia să fugă din Franța, după campania dusă împotriva lui Napoleon al III-lea, a scăpat de o arestare sigură datorită unei române,

doamna Golescu? Fiind urmărit și ajungînd într-o gară, polițiștii s-au apropiat să-l aresteze. Atunci, doamna Golescu, înțelegînd lucrurile, s-a adresat pe românește cu următoarele cuvinte: „Urcă-te mai repede în vagon, că n-o să rămînem aici”. V. Hugo a bombănit și el ceva.

Polițiștii, auzindu-i pe cei doi călători vorbind o limbă străină, au ezitat, lăsînd prada să le scape din mîini.

● CEASUL LUI CINCINAT

Cincinat Pavelescu primise cîndva în dar, de la o mătușă a sa, un ceas de aur, splendid. Caragiale i l-a văzut într-o seară la Gambinus și i-a propus un schimb.

— Eu ți-l dau pe al meu, care e de nichel, și tu mi-l dai pe al tău, care e de aur. Cred că ești convins că schimbul e în folosul tău.

— Sint convins, răspunse Cincinat, mai ales dacă mă convingi dumeata. Dar nu știu dacă mătușă-mea o fi de aceeași părere. Să nu zică pe urmă că l-am vîndut.

— Să nu-ți fie frică. Îți dau eu o adevărită.

Ceru călimară și hîrtie și scrise numaidecît următoarea:

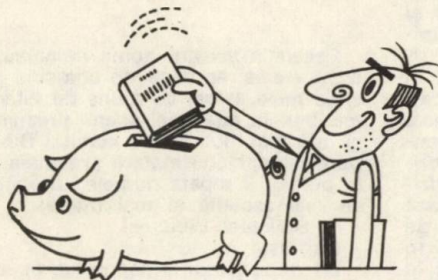
Adevărită

Subsemnatul Ion Luca Caragiale, om de geniu, declar pe a mea onoare și conștiință că ceasul de aur remontair, cu 4 capace, cumpărat din Geneva, al domnului Cincinat Pavelescu, el însuși poet de talent dar mai ales de viitor, este la mine.

Ion Luca Caragiale

Ceasul acesta a fost dăruit în cele din urmă de Caragiale, cu consimțămîntul lui Cincinat Pavelescu, unei societăți de peste munți, care a trecut în registrul de onoare pe cei doi donatori.

Culese de G. N.

NIC. NICOLAESCU

ȚINETI-VĂ RÎSUL

E curios de constatat că, dintre toate fenomenele secundare, dar totuși importante, care întovărășesc risul (sau îi formează ambianța), eu sunt mai sensibil, decît la orice, la efectul de distanțare pe care acesta îl presupune față de pretext sau de obiect — și sunt primul în a-i recunoaște primejdiile. Că omul se distanțează de ceea ce ia în deriziune pentru a-și afirma o superioritate falace, sau că gestul său e, dimpotrivă, un act de imbecilitate în esență, o revanșă stupidă la îndemîna spiritelor joase, nu stau să discut acum. Risul presupune un sentiment de înstrăinare, de scurtă, momentană în-străinare, care nu înseamnă numai un act de indiferență, de îndepărtare propriu-zisă, de întoarcere a spatelui unei situații, ci de cîștigarea unei anumite distanțe doar pentru o subsecventă apropiere. Constatarea aceasta poate părea ciudată, dar pentru mine foarte reală, căci mă aflu printre cei cărora le-a fost dat să vadă că, uneori, în toilul risului se pot petrece cele mai abominabile lucruri, că risul se poate încheia pe o notă agresivă, uneori foarte greu de lămurit, la care eu cel puțin încerc să rămîn imun.

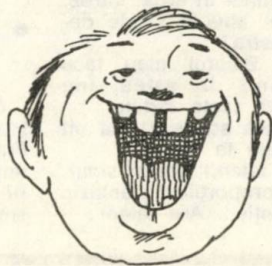
Arareori mi s-a întîmplat să mi se dezvăluie prostia omenească mai deplin și mai acut ca atunci cînd privesc simpla vitrină a unui fotograf, în care, deci, mecanicul placat peste viu dă efecte comice (sau, mai bine zis, de **comi-cărie** — căci asta a definit Bergson prin celebra sa formulă) irezistibile, în modul cel mai simplu. Spectacolul acesta mut, redus la instantaneu, concentrat într-o poză imbecilă, îmi dezvăluie mie cel puțin substratul „rău”, absolut gratuit al risului (pentru că se exercită pe seama unei împrejurări prea comune și a unor figuranți nevinovați și necunoscuți), precum și primejdia pe care simpla lui „izbucnire” o implică. Nu e vorba de ceea ce se „propune” risului (**ad jucunditatem**, cum se spunea în Evul Mediu care, printre altele, știa și să rîdă), ci de ceea ce, mai ales involuntar, îl provoacă. Cea mai simplă manifestare omenească (eventual, să-i zicem, de „sinceritate”) în care, oricum, omul „se lasă”, ascunde ceva imprevizibil ca urmare, sau inaparent, care dublează relaxarea comică, în cea mai deplină lipsă de răspundere, îngăduind actul de cruzime. În fața comicului, te simți îndemnat la fapte la care nu te-ai fi gîndit, ca și cum el ți-ar fi adresat un îndemn secret. Atmosfera de voio-

șie, de veselie chiar, nu împiedică, ci încurajează o oarecare tulburare a minții, care favorizează, uneori, izbucnirile necontrolate și necontrolabile, dar și agresivitatea. Demonul risului te poartă și pe la bine, pentru a te duce, mai sigur, la rău.

De cîte ori nu mi-a fost dat să constat acest lucru, în împrejurări de toată ziua? Sunt ani de zile de cînd n-am mai fost pe strada Radu de la Afumați (nume totuși grav, eroic, istoric), unde, mai acum vreo două decenii, mă duceam frecvent din motive care nu interesează aici. Era, pe atunci, o zonă patriarhală a urbei noastre, pe străzile din jur iarba creștea încă viguros printre pietrele caldarîmului, se traversa liber, copiii, nenumărați, se jucau în mijlocul ulițelor, fără nici o grijă. (E drept că uneori mai trecea cîte un camion, care mai strivea pe vreunul, dar asta se întîmpla extrem de rar.) Într-o zi, trecînd pe acolo, la poarta de lemn a unei case de pe trotuarul pe care mă aflam, am văzut apărînd o matroană voluminoasă, înfășurată în eternul capot al gospodinelor consacrate pe atunci doar menajului și vieții de interior. Mai încolo, la o rîspîntie, se afla o liotă de copii.

Femeia și-a aruncat privirea, a fixat pe unul dintre aceștia și a țipat cu o voce neașteptat de subțire, pițigăiată, emisă parcă de oriunde, dar nu din propria-i masă corporală:

— Bibicule! Bibicule!

Revelația acestui nume nemaiauzit chiar în acea vreme, aproape de comedie pentru urechile mele, a fost de ajuns de hilară pentru a mă opri în fața unei scene prezumat comice, cu atît mai mult cu cît numitul Bibicu nu răspunsese apelului matern și femeia, insensibilă la comic, îi repeta numele cu voce din ce în ce mai ascutită și mai iritată:

— Bibicule! Bibicule!

Dar asta nu fu totul.

De după faldurile capotului, în redusul spațiu al porții care nu fusese obturat complet de masivitatea femeii, și-a făcut apariția un fel de

anexă, un plod de vreo trei-patru ani, cu o față absolut imbecilă, de pătlăgică turtită, dar bine dispusă. Apucându-se de unul dintre stilpii de susținere ai mamei sale, a scos și el același strigăt, tot nu știu de unde, dar cu o voce de broscui care se dezumflă, absolut baritonală, și făcând mari eforturi ca, din cauza emisiunii sonore, să nu se prăbușească pe spate:

— Bebecole!

Contrastul dintre cei doi, inversat pe neașteptate, cu violență, în registrul vocal, numele acesta caraghios, reluat de ghemotocul uman, ca un contrabas care ar repeta o temă muzicală intonată la piculină, fu de un efect comic irezistibil. M-am simțit, în acel moment, descătușat din orice opreliște morală și mi-a venit să mă întorc pentru a aplica o lovitură de picior în locul pe care cititorul îl bănuiește (și care poate că era și cel mai potrivit, deși nu obișnuit să primească asemenea omagii) și apoi să dispar, ca un demon, în noaptea adâncă.

N-am făcut însă nimic din ceea ce mi-a trecut atunci prin cap; n-am făcut-o poate doar pentru că nu era nici o noapte adâncă. Dar sigur ar fi fost una din acțiunile mele cele mai **sincere** — și poate că atunci am început să reflectez nu la libertatea pe care ți-o poți acorda singur ție-ți în numele ei, ci la răspunderea care apasă și asupra acestui cuvânt. Imediat apoi, mi-a fost, și de mine, și de intenția mea, rușine...

N-a trecut mult timp de atunci — în amintirea mea de acum, momentele acestea au ajuns să se suprapună sau să derive unul dintr-altul — și, într-o bună zi, la lacul Tei, la

ștrand, am trăit ceva similar, o scenă cam de aceeași factură dar multiplicată monstruos și încheiată pe cu totul alt ton... Zăceam pe iarbă, la soare, în acea parte a ștrandului în care malul în pantă lină dă impresia de amfiteatru deschis spre apă și, deodată, în acest loc, a început să se iște, ca într-o sală de spectacol, o rumoare, o agitație hilară, repede împărtășită, provocată de ceva care se petrecea în apă. Un bărbat și o femeie, care ulterior s-au dovedit a fi soț și soție, se luaseră la bătaie în mijlocul undelor. Când un cap, când celălalt apăreau la suprafață, în timp ce pumnii

și palmele plescăiau cu sete, amplificați parcă de insolitul situației.

Publicul (pentru că nu-l pot numi altfel) râdea să se prăpădească, făcea comentarii cu glas tare, încuraja, aproba admirativ reușitele pugilistice din apă. Nimănui dintre cei de pe mal sau din lac nu-i dădea prin gând să intervină, să încerce să-i domolească pe cei doi, să-i despartă. Toți cei prezenți și atenți rideau cu o poftă nebună, contagioasă, zic eu acum: stupidă, dar în egală măsură firească, așteptată parcă de ceea ce li se „oferea”. Și s-a continuat tot așa, mult timp după ce unul dintre combatanți a dispărut sub unde; faptul că nu biruise, așa cum era de așteptat, bărbatul, accentua comicul situației, dacă se poate spune astfel. Un sfert de oră mai târziu, când a apărut și mișia, iar femeia a ieșit totuși din apă, tremurând și plângând, cu ochii pierduți, numai că n-a fost feliicitată...

Sunt absolut convins că ceea ce le-a „venit” să facă majorității spectatorilor în acea totuși tragică împrejurare a fost să o ajute doar să ajungă pînă la capăt, în cea mai deplină indiferență morală, acea indiferență pe care o încurajează și risul. (Îmi amintesc, în legătură cu aceasta, de o scenă similară, absolut atroce, relatată de Arghezi — autor profund necitit — intitulată **Un linșaj**, și dată ca petrecându-se în Elveția, deci într-o țară eminamente civilizată, dar într-o atmosferă de carnavalesc popular, legat de comemorarea unui eveniment istoric din trecut și când toți oamenii sunt ținuti să se comporte „altfel”: pînă la urmă, biruitorul (dintre cei doi luptători) a fost silit să-l ucidă pe învins, dar a fost strivit în picioare de mulțimea în delir, în momentul când, înălțurându-i-se masca, s-a dovedit că era o femeie.

Omul ar trebui, la un moment dat, să-și mai țină risul; risul nu-i de-a bună uneori, nu pentru cei care se înveselesc prea mult, ci pentru cei care, poate fără voie, îl provoacă.

Eram în ultimul an de liceu, puțin înainte de încheierea anului școlar. Am fost anunțați, toată clasa, că suntem convocați în amfiteatru, la sfîrșitul programului de curs, ceea ce pe atunci începuse să nu mai reprezinte o prea mare noutate. Ne-am aflat, toate clasele care aveau cursuri în acel moment, peste cîțva timp, în amfiteatru, unde am fost repede vestiți că o echipă muzicală a unui liceu de fete din Sofia va da un scurt spectacol, care nu avea să dureze mai mult de o oră...

Știrea a produs, prin neprevăzutul ei, în sala arhiplină, o rumoare destul de accentuată. Și, cîteva clipe mai apoi, pe scenă s-au urcat vreo patruzeci de fete în niște uniforme școlare-militare, ținînd în mîini diverse instrumente de suflat. Brusc, iritarea noastră de inși care se văd întorși de la masă sau de la treburi s-a transformat într-o adevărată bună dispoziție. Fetele nu erau selecționate după frumusețe, desigur, dar ne-au stupefiat prin siguranța și

strălucirea lor brună. Toate aveau tipul meridional accentuat, ochii negri, sclipitori ca și părul, sprâncenele bine trase. Dintr-o dată, noi, urmașii lui Traian, ca să zic așa, ne-am simțit mai costelivi, mai blonzi, mai deșirați, în sfârșit aproape scandinavi.

Una din fete, care ținea un fel de goarnă în mână, a venit la rampă și a ținut o scurtă cuvîntare, care a fost primită cu un tunet de aplauze. Apoi, a început să sufle din trompetă, acompaniată de celelalte și toți ne-am ridicat în picioare respectuoși, nu știu de ce, poate bănuind că era vorba de imnul național al Bulgariei. Apoi, aceeași fată s-a apropiat din nou de rampă și ne-a vorbit iarăși cîteva minute; cred că era vorba de o scurtă prezentare a fiecărui cîntec; după fiecare frază, aplauzele noastre, din ce în ce mai entuziaste, o făceau să roșească de plăcere.

Urmă alt cîntec, altă cuvîntare, emoția fetelor creștea, aprobările noastre deveniseră delirante. Un ferment demonic străbătu sala și noi toți, posedați sau transportați, urlam într-un crescendo de nedescris la tot ceea ce făceau sau cîntau fetele acelea stranii și strălucitoare. Nu știu unde ar fi ajuns lucrurile, dacă programul, care a fost într-adevăr scurt, nu s-ar fi încheiat la un moment dat. Fanfara și-a luat trompetele, tobele și tromboanele și a coborît în sală, trecînd pe culoarul dintre cele două rînduri de scaune, în mijlocul unei emoții dementiale. Apoi, fetele au ieșit în hol, tot spunîndu-ne ceva, făcînd semne de adio, zgudu-ite de fericire, noi răspunzîndu-le în același stil. Era cu neputință să le urmăim cu toții în vestibulul foarte mic, toți ne îngrămădisem, în culmea entuziasmului, fără să mai știm de ce, fără să mai ținem seama de ce facem. Desigur că nu putea fi vorba de vreo agresiune, dar un suflu de nebunie trecuse printre noi, și nimeni nu se mai putea gîndi efectiv la vreo soluție.

Atunci a apărut însă și soluția, sub forma ei cea mai precisă și cea mai banală: administratorul liceului, singurul „oficial” ce se afla pre-

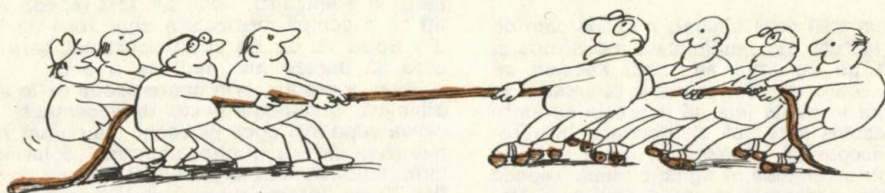
zent în incintă, un ins pe care în cei opt ani petrecuți în acea școală nu-l văzusem decît trecînd grăbit pe culoare, cufundat în treburile lui și îmbrăcat într-un veșnic halat decolorat, din al cărui buzunar ieșea vizibil un metru de lemn. Era un individ galben, uscat, cu care nu puteai avea de-a face decît atunci cînd spărgeai vreun geam sau aduceai vreo daună mobilierului. În ultimii ani apărea din ce în ce mai des în clase (uneori întrerupînd chiar lecțiile) ca să citească o „circulară” prin care direcția liceului ne încunoștința că, deoarece pe nu știu ce culoar, la nu știu ce ușă, de la nu știu ce etaj, se „furase” un belciug, suntem obligați să dăm fiecare o sumă oarecare de bani, ceea ce per total devenea o cifră astronomică.¹ În acea împrejurare, intervenția lui a fost promptă și genială: a încuiat ușa dintre hol și vestibul, lăsînd afară doar cîteva zeci de elevi, care izbutiseră să iasă pe urma fetelor. Ceilalți ne-am bulucit la puținele ferestre și le-am văzut îmbarcîndu-se în autocarul cu care veniseră și cu care se și făcuseră nevăzute.

În hol, în amfiteatru, sutele de elevi am rămas să ne privim rușinați, lăcrimînd unii dintre noi, alții sughițînd, acuzînd crampe stomacale. Ne urmăream stînje niți privirile, ca și cum am fi făcut cine știe ce faptă rea, căuțînd un sprijin reciproc, o aprobare care n-a venit, pentru atîta ris.

De multe ori am auzit spunîndu-se că diavolul e logician. Mai cîrînd îmi vine să zic că e comediant sau fiziolog.

¹ Spre cîntea inteligenței sutorilor de colegi ai mei, care au plătit aceste amenzi arbitrar, trebuie să spun că, în ultimul an, cu puțin înainte de terminarea cursurilor, cînd acest ins (poate singurul din numerosul personal al școlii, al cărui nume nu l-am știut niciodată) a venit să ne anunțe că la etajul cutare, la ușa care dă pe culoarul cutare, s-a „furat” o clanță și deci trebuie să dăm fiecare suma cutare, unul dintre colegii mei (ce-i drept, care venise printre noi abia în acel an, de la altă școală) s-a ridicat și a spus, lăsînd toată asistența într-o stupeoare grea de gînduri:

— Nu mai e nevoie. Lăsați că aduc eu o clanță de acasă!

MIHAI STĂNESCU

● FETIȚA ȘI LUPUL

Într-o după-amiază, un lup mare ședea într-o pădure întunecoasă și aștepta ca, pe cărare, să treacă o fetiță cu un coș plin de mâncare pentru bunica ei. În sfârșit, iată că o fetiță sosi într-adevăr pe potecă, purtând un coș plin cu de-ale gurii.

— La bunica ta duci coșul? întrebă lupul.

Fetița zise că da, și atunci lupul se interesă unde locuiește bunica. Fetița îi dădu informația dorită și lupul dispăru în desișul pădurii.

Cînd fetița intră în casa bunicii, văzu că în pat se află cineva care purta cămașă de noapte și scufie tot de noapte. N-apucă să facă nici trei pași către pat, că-și dădu seama că nu era bunica, ci lupul, deoarece chiar și cu o scufie de noapte un lup seamănă tot atât de puțin cu o bunică, pe cît de puțin seamănă leul de la Metro Goldwin Meyer cu președintele Statelor Unite.

Drept urmare, fetița scoase un browning din coș și ucise lupul cu un glonte.

Morala: În ziua de astăzi, fetele nu se mai lasă atât de lesne păcălite...

● INOROGUL DIN GRĂDINĂ

Într-o dimineață înșorită, bărbatul ședea pe terasă. Deodată, văzu un inorog alb, cu corn de aur, ocupat să mănînce trandafirii din grădină. Bărbatul alergă pînă în dormitor, își trezi nevasta, care dormea somnul dulce al dimineții, și-i spuse:

— În grădină e un inorog și ne mănîncă trandafirii.

Femeia deschise ochii și-l privi plictisită, apoi murmură:

— Inorogul e un animal din basme. Și se întoarce cu spatele la el.

Bărbatul ieși în vîrfurile picioarelor și se duse în grădină. Inorogul era acolo și rodea lafelele.

— Ia și mănîncă, inorogule, zise bărbatul, rupind un crin și tinzîndu-i-l.

Ceea ce inorogul făcu îndată, cu aerul cel mai serios.

Fericit că are un inorog în grădină, bărbatul se întoarce în dormitor și-și trezi din nou nevasta: — Inorogul a mîncat un crin.

Femeia se așeză în capul oaselor și-l măsură cu o privire rece.

— Ești nebun și-am să te vir la casa de nebuni.

Bărbatul, căruia nu-i plăcuseră niciodată cuvintele „nebun” și „casă de nebuni”, dar de data asta îi displăcuseră mai mult ca oricînd, fiindcă era o dimineață splendidă și mai avea și un inorog

TREI FABULE MODERNE

(După James Thurber)

în grădină, se gîndi o vreme.

— O să vedem noi, spuse, și se îndreptă spre ușă. Are un corn de aur pe frunte, o informă pe nevastă-sa, apoi se întoarce în grădină.

Dar inorogul dispăruse.

Bărbatul se culcă printre trandafirii și adormi.

De îndată ce rămase singură, femeia se sculă și se îmbracă în grabă. Avea o privire triumfătoare. Chemă la telefon poliția, apoi un psihiatru, și ceru să i se aducă o cămașă de forță. Polițiștii și psihiatrul sosiră, se așezară în fotolii și o priviră pe femeie cu mult interes.

— Soțul meu, începu femeia, a văzut azi dimineață un inorog în grădină.

Polițiștii se uitară la psihiatru, iar psihiatrul se uită la polițiști.

— Mi-a povestit că a mîncat un crin, continuă ea.

Psihiatrul se uită la polițiști, polițiștii se uitară la psihiatru.

— Mi-a povestit că are un corn de aur pe frunte, încheie femeia.

Psihiatrul le făcu semn polițiștilor. Aceștia săriră din fotolii și o înșfăcă. N-a fost ușor, fiindcă se apăra cu înverșunare. Tocmai cînd reușiseră s-o vire în cămașă de forță, apărură bărbatul.

— L-ai povestit soției dumitale că ai văzut un inorog? întrebă polițiștii.

— Ce-s nebun? răspunse bărbatul. Inorogul e un animal din basme.

— Atît am vrut să știu, spuse psihiatrul. Îmi pare rău, domnule, dar soția dumitale și-a pierdut mințile.

● FOCA ȘI CELEBRITATEA

O focă, așezată la soare pe o stîncă lată și lucioasă, își zicea în sine ei: „În viața asta a mea nu fac decît să inot. Nici una dintre celelalte foci nu știe să înoate mai bine decît mine, dar pe de altă parte toate știu să înoate la fel de bine ca și mine”.

Cu cît se gîndea mai mult la monotonia existenței ei atît de săracă în evenimente, cu atîta se întrista mai tare. În noaptea aceea plecă înot, părăsindu-și meleagurile natale, și se angajă la un circ.

În curs de doi ani, foca se specializă în arta jongleriei, ajungînd la o măiestrie vecină cu desăvîrșirea. Putea ține în echilibru nu numai lustre, tacuri de biliard și preșuri de șters picioarele, dar și scaune, mingi, trabucuri groase și orice i-ar fi trecut cuiva prin minte să-i arunce. Deveni cea mai celebră focă de pe întregul continent american.

În iarna celui de-al treilea an de activitate artistică, se întoarce la stîncă lată și lucioasă, de pe meleagurile natale, ca să-și viziteze prietenii și rudele. Lî se înfățișă cu toate cuceririle civilizației din marile orașe: expresii noi în argou, rachiu într-o sticlă de buzunar poleită, fermoare, o garoafă la butonieră. Plină de bucurie, jonglă cu tot ce se putea jongla pe stîncă aceea — ceea ce nu însemna chiar mare lucru.

După ce își epuiză repertoriul, le întrebă pe surate dacă ar putea să execute asemenea numere de atracție, iar ele spuseră că nu.

— Okay, zise foca artistă, atunci arătați-mi voi vreo figură pe care să n-o pot executa.

Cum singurul lucru la care se pricepeau era înotul, se aruncară toate de pe stîncă în mare.

Foca de circ sări după ele, dar veșmintele elegante, de orăș, din care făcea parte și o pereche de pantofi în valoare de șaptesprezece dolari, erau atît de grele, în-cît o traseră imediat la fund. În afară de asta, nu mai înotase de trei ani și bineînțeles că uitase cum trebuie să se folosească de aripioare și de coadă. Cînd celelalte foci alergară în ajutorul ei, era prea tîrziu.

Îi făcură o înmormîntare modestă, dar demnă.

GRETE TARTLER

Nevestei magazinerului, care avea în gestiune costumele actricești ale unei trupe particulare de teatru, i-a venit ideea să petreacă revelionul cu ai ei, îmbrăcați în personajele ultimei piese jucate: **Othello**. Cert este că, în noaptea de Anul Nou, soțul, gelos, îmbrăcat în **Othello**, o au bătut-o măr pre ea, îmbrăcată în **Desdemona**. E știut: aceeași formă, în aceleași condiții, determină același conținut.

Preaaliintîndu-și caniche-ul jucăuș, stăpîna s-a trezit fără inelul cu diamante, pe care neștiutorul dobitoc îl înghițise. În zadar aștepta ea zilnic, sperînd că inelul își va sfîrși traversarea... Căci, bine se zice, nu din orice realitate și pe orice căi se obțin capodoperele.

Ce idee pe un teleormănean să transporte peste tură o vacă furată, încălțînd-o

DIALOGURI DESPRE ARTĂ

cu patru cizme! Degeaba au căutat-o îngrijitorii și milițianul, nedumeriți, scărpinîndu-se în cap. Căci nu totdeauna urmele (scrise) spun adevărul despre caracterul

● „Nu cred că am vorbit amîndoi de șase ori, însă de vorbă n-am stat niciodată”.
(Arghezi)

● „Cînd se mută într-altă locuință, un anglo-saxon se întreabă întotdeauna, privind scara, dacă va fi loc destul pentru trecerea unui sicriu”.
(J. Green)

● „Sîinii ei erau definitivi ca două pietre și își întindea mîinile greoaie...”
(Patrick White)

● „Peisajul ceh e una și peisajul slovac e altceva, însă ambele, contopite, dau peisajul cehoslovac”.
(Arghezi)

● „Dar italienii, ca și românii, nu vor fi niciodată olandezi...”
(Enzo Bearzot)

● „Prin plasa de pe fereastră vîntul aducea mirosul de mar-

garină rîncedă, pe care îl asocia totdeauna cu căsătoria”.
(Gr. Greene)

● „Cît despre domnii Filipescu și Take Ionescu... independent de politica, bună sau rea, pe care o face fiecare,

SĂ RÎDEM CU EI...

victoria va fi a domnului Marghiloman”.
(Arghezi)

● „Doar două lucruri sînt sigure pe lumea asta: moartea și impozitele”.
(Benjamin Franklin)

● „Cea mai bună soluție, fără îndoială, este să fii bogat în

celui care a trecut prin viață.
— Fă-mi rost de un iepuraș pentru mîine, îi zise profesorul vîntătorului. Avea a doua zi inspecție de grad.

„Ia să-i trimit mai întîi blana umplută cu nisip și rumeguș”. Zis și făcut. După un ceas, gîndindu-se că totuși a întrecut măsura, vîntătorul îi duse și carnea, într-un pachet.

— Ce-i cu carnea asta?

— A iepurelui.

— Care iepure?

— A ăluia de ți l-am trimis acum un ceas. Păi n-ai văzut că era numai blana și rumegușul?

— M-ai nenorocit! I l-am dat inspectorului! strigă profesorul, luînd pachetul și alergînd să-l mai prindă pe inspector.

Inspectorul îl întîlnise în drum pe avocatul care îi susținea procesul cu niște vecini și-i făcuse cadou iepurele cu pricina. Avocatul îl trimisese șefului de barou. Dar și acesta lăsase iepurele la dentist, recunoscător fiind pentru o reușită proteză.

Așa se face că, toată ziua, în acel ținut alerga după formă al său conținut.

India, unde mărimea burții este considerată în directă proporție cu respectabilitatea.”

(G.G. Márquez)

● „Cînd va fi tată, domnul lunian va fi cel mai mic dintre copiii domniei sale”.
(Arghezi)

● „Ceea ce o salva de a părea caraghioasă era imaginea armonioasă pe care o înfățișa figura ei masivă alături de vaca masivă”.
(P. White).

● „Băiat bun Joe cînd are ceva-n pungă; decît că poți să fii sigur că n-are niciodată”.
(J. Joyce)

● „În literatură ca în amor: unii refuză, alții te vor”.
(Arghezi)

Culese de
ILEANA LIMAN

EPIGRAME

- Unui autor
de romane-foileton

*Romanul dumitale zilnic
cu „va urma” a apărut.
... Decît să fi avut „urmare”
mai bine n-avea... început...*

- Dialog

— *Ai scos o carte, mi se pare,
dar cronici, una nu citii!*
— *N-aflară criticii de carte?*
— *N-o mai aflară-n librării...*

- Regim strict —
apropro de medic

*I-au interzis fumatul, băutura,
gimnastica, iubirea, riguros.
Iar pe deasupra i-au fixat dieta:
ca, de-o muri, să moară... sănătos...*

DRAGOȘ VICOL

- Autorilor volumului
„Epigrame pentru eternitate”

*Aceste epigrame toate,
Le-ai scris pentru „eternitate”.
Dar, cînd le răsfoiesc în carte,
Zic: de la naștere sînt moarte!*

GABRIEL TEODORESCU

- Unor scriitori pentru copii

*Doar în cîteva cuvinte
Îi cataloghezi ușor:
Unul scrie prea cuminte
Altul e în mintea... lor!*

- Unui medic poet

*Asaltînd mereu Olimpul
Zic unii mai insistenți
Că își cam omoară timpul
Fiindcă n-are... pacienți!*

PIIU SCĂRLĂTESCU

Rustică

(Parodie după Ion Horea)

*Semănătorul harnic, cu sacul plin de pagini,
Virgilian coboară spre Dunăre în jos
Zvîrlind în patru vînturi bucolice imagini
Ce-arată că în țară, acum, e frumos!*

*Pe la cules de vie, în nopți tîrzii și calme,
Alături cu Luna, el frige cucuruz
Și fructul bucuriei îl răsuțește-n palme
Iar luna îi strecoară tăcerea în auz.*

*În toamne stau țăranii la mesele-ncărcate
Ciocnind voioși stacane cu vin sau basamac
Dar el nici să mănînce și nici să bea nu
poate,*

Ci numai se încruntă în barbă, ca un dac!

STELIAN FILIP

OLAC

PLOAIA DE GHEAȚĂ

O altă stație. Ușa vagonului s-a deschis și aerul geruit al ținutului năvăli înăuntru. Cît cu-prindeai cu privirea, o pădure de mesteceni. Lîngă lizieră, un sat, din case joase, vopsite în culori țipătoare: verzi, mov, maronii, albastre; păreau aduse din basmele fraților Grimm. Lîngă oblon mai erau stivuite trei trupuri înghețate. Doctorul rus evacua vagonul, ordonînd sanitarilor să-l dezinfecteze. Au fost împărțite tuturor sulfamide. Podelele fură unse cu cloramină. Aceleași prefaceri le suferi și putina. Igiena proliferă în trenul cu prizonieri. Totul mirosi apoi a dezinfectant: foile de cort, hainele militare, bocancii, chiar și răsufările. Într-o parte a peronului, defuncții coboriți au fost stivuiți ca metri steri: un paralelipiped, aproape perfect, inert, din gri-verzuiul Wehrmachtului. Prin mesteceni, corbii, care însoțeau trenul, se agitară. Groparii îi huișară, dar, în timp ce un caporal rus le trecea identitățile pe un registru, mai mulți corbi se repeziră asupra unui defunct, izbutind să-i rupă o bucată de carne de pe mină și să zboare urmăriți de un surat. Cît timp gropile se umpleau cu pămînt, păsările se rotiră deasupra...

O altă haltă. Crivățul mătura peroanele, cînd prizonierii, așezați într-un șir, zăboveau în fața marmidei aburinde, cu ceai. Numarul bolnavilor mai scăzuse. Klaus Dietmar, minat de un gînd, urcă scara ce ducea pe acoperiș. Ajuns sus, nu-i veni să creadă ochilor. O cioroaică clocea pe ouă, într-un cuib în forma unei pălării mocănești.

În noaptea ce a urmat, auzi un timp destul de lung un sunet bizar. Parcă un cuțit de freză adîncea un șanț în acoperiș, însoțit de croncănituri duioase de pasăre și piuituri de pui de corb...

Timp de trei zile nu li s-a mai deschis oblonul. Gerul se întetise, era tot mai greu de suportat. Păduchii începuseră să le țină de cald, iar Harold mai comanda doar trei grupe din patru, cîte luase în primire.

Stație mare, Arzamas. Li s-a dat arpacaș și

carne fiartă. Johann Katzsch, un plutonier, cumpără o gamelă cu mîncare de la Uwe Füssel pe un stilou rezervor. Harold colectă creioane rezervoare și le schimbă pe două sticle cu votcă. Cînd trenul pleca împărțita bautura la toți, în porții egale. Captivii începura să se simtă bine, de parca armata germana lupta pe Volga și în fața Moscovei și nu în Cîmpia Tisei, în Prusia Orientală și nu pe granițele de est și de vest ale Reichului.

Și cît a ținut petrecerea, Klaus n-a mai auzit corbul săpînd în tabla acoperișului, adîncind acel șanț. Johann și Uwe, îmbătîndu-se, spre uimirea cîtorva sobri, dansară pe melodia Damen Tango, îngînată și de captivi. Harababura de glasuri începu să aducă cîrînd cu orice marș cîntat de ei, din timpurile de pace, ori din timpurile lor bune, cînd campaniile erau uneori simple excursii, cu itinerarii și popasuri precise, toate calculate în stil german, după un ornic, pe atunci precis: made in Germany...

În dreapta și în stînga trenului defilau colinele printre care își tăiasă drum și Volga, în apele căreia suspinau rîurile podișului, ducîndu-se toate spre sud, spre Caspica...

Ajunseră la locul de destinație. Klaus Dietmar încerca să adoarmă. Îi fusese atribuit un pat, la al treilea cat, într-o baracă pe jumătate îngropată în pămînt. Într-un tîrziu ațipi și o visă pe Iulia. Se făcea că se găsește în București, la Roata-Lumii, și iubită sa i-a dat pîine. Jur împrejur prizonierii primeau țigări și azimă caldă, de la niște oameni care uitaseră prea iute luptele cu ei din Capitală și bombardamentele aviației hitleriste. Toate parcă se depărtaseră, ca și Facerea Lumii. Iulia îi spusese că îl va aștepta oricît. La urmă îi dăruî un șal, sfătuiindu-l să se ferească de răceală, știut fiind că iernile în Rusia sînt reci...

O altă dimineață. Plecară pe grupe la spălator, de fapt la duș. Hainele le fuseseră vîrite în etuvă. Apoi, masa de prînz. În gamele li s-a răsturnat nelipsita cașă, după care Johann se dădea în vînt. Primiră și margarina. O împărțiră în porții egale, făcînd parte și opaițului. După-amiaza avură repetiție la jocuri și la cor. Colea Zilbermann, un ovrei din ghetoul Varșoviei, de unde evadase și trecuse granița, răspundea de instruirea captivilor, delegat de Comitetul antifascist german din lagar. Pregătea cazaciocul, ce urma să fie jucat de Crăciunul catolic al prizonierilor, la un spectacol...

Un mijloc de Făurar, în anul care a urmat. Se întorceau de la pădure, însoțind chervanul vîrfuit cu tulpini de mesteacăn. Prizonierii cărau pe umeri lemn tînăr, înotînd prin omătul așezat între timp. Se lăsase brusc gerul și mantalele înțepeniseră pe ei. În mîini și-au tras mînuși croite din foaie de cort, iar peste urechi, să nu le degere, și-au pus niște apărători. N-au muncit singuri în pădure. Nelipsiții corbi îi însoțiseră, coborîseră asupra lor, unii

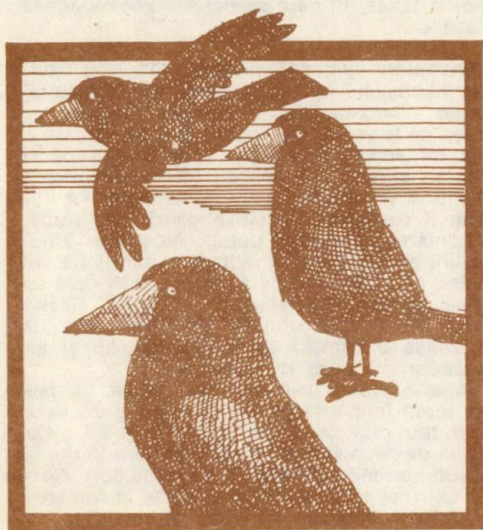
chiar îi atingeau, încercau să-i zgîrie... De la un timp, urletele lupilor se întetiseră. Nu mult după asta, din ceața fulguiei se arătară deodată o sumedenie de fiare, hămesite de singe. Arma lui Vasia Ciumakov trosni și un animal mușcă zăpada. Paznicul lor trăgea glonț după glonț. Mai de fiecare dată cite o fiară se libera de viață... Un lup se aruncă asupra unui cal, încheștindu-și colții în botul lui. Helmut Kronner, măcelar în tinerețe, descăpătină lupul, dar fălcile acestuia rămăseră înfipte în botul calului, ce părea înnebunit de frică. Tulpinile tinere de mesteacăn și topoarele altoiră pe atacatori, și mulți dintre aceștia se surpară, cu șira spinării fărîmată. Căzură și cițiva prizonieri, sfișiați de lupi, care n-au putut fi urcați în circa lemnului aduse cu chervanul. Vijelia se întetă și topoarele înlocuiră arma lui Ciumakov, rămasă fără gloanțe. „Paidiomte bistro, nemețchil”, striga la ei sergentul major, să țină aproape de căruță. „Să ne rugăm pentru ei, Herr Harold!” se referi Klaus la cei cițiva prizonieri sfișiați de lupi. „Și pentru noi, Herr Major Klaus”, răspunse acesta, altoind un lup jigărit, ce sârse la burta unui cal... Cînd situația lor devenise disperată, apăru troica comandantului Vasili Ivanovici. Rafalele automatelor soldaților ruși luați cu el trîntiră pe albul zăpezii destule sălbăticiuni. Lupii scăpați teferi o tuliră la adăpostul obrocului zăpezii. În fața intrării în lagăr, acolo unde prizonierii erau identificați, calului, de botul caruia atîrna capul lupului, îi crăpă inima de spaimă...

Corbii, care îi însoțeau pe prizonieri, făcură calea întoarsă. Înfrîngînd greu toanele vifornitei, ajunseră la locul unde lupii se ospătau din captivii sfișiați și din fiarele răpuse de Ciumakov. Asistară la o luptă scurtă, în care se prinseră și ei. O sumedenie de răpitoare, stînjinite de palele vijeliei, izbeau cu ciocurile și cu

ghearele în fiare, pe unde apucau. Plăgile multora dintre ei erau sfișiate de păsări. Duhnea acolo un iz de vizuina, amestecat cu cel de singe cald și de cuiburi puturoase de corbi. Lupii încolțiți se mișcau greu, se înălțau în două picioare, încercau să înșfăce un inamic viclean, iscusit în mediul său... De la un timp, lupii se încăierară între ei. Omătul, mator la tot ce se petrecea, își tăvăli obrazul în singele amestecat, de fiară, de pasăre și de om... Tot mai mulți lupi bătură în retragere, dar se luptară mai departe între ei, sfișindu-se după legile nescrise ale sălbăticiunilor. Vîntul, sleit de puteri, își căută odihna în hrubele peșterilor, trăgînd zăvoarele după el, să uite de grozăvenia părăsită în vecinătatea mestecenilor... Aproape de amurgit, cerurile se limpeziră. Chipul lunii, învăluit în năframa de argint, căta la păsările răpitoare, adulte, învățate cu bătaia, cum păseau demne în jurul ospățului, rotindu-se, pîndind fiarele să nu tulbure vînturile tinere ce se înfruptau la praznic... Niște colhoznici, cu frica lui Dumnezeu, povestiră mult timp, pînă uitară și ei, că preț de trei zile fiarele așteptară corbii să-și sfișiească masa. Unele fiare răposară de nemîncare, devenind hrană pentru corbi. Și, la urmă de tot, terminînd de ștecuit ultimele oase, răpitoarele zburară spre lagăr, unde poposiră pe coamele băracilor ce adăposteau prizonierii, adulmecînd răsufările ce ieșeau prin aburii călduți ai sobelor...

Afacerile lui Johann Katsch prosperau în lagăr. O ducea cel mai bine dintre captivii germani. Tunde, rădea, cosea, cîrpea, pingelea, și toate astea contra mîncării sale preferate, a cașei și, rareori, pentru mahorcă. Lavița nu-l mai încăpea, la fel și scaunul, și trebuise să le petreacă cite o nadă. Se îngrășase mult, devenise obez, aducea cu un soi ciudat de pepene, depășind cu puțin o sută cincizeci de kilograme. Totul gemea sub el, acolo unde picioarul său atîngea dușumeaua. De aceea, Zilbermann îl înlocuise de la jocuri și de la cor. Fusesse lăsat numai să recite poezii. În ziua de față se desfășura serbarea de Crăciun. Se recita în germană din Pușkin, Maiakovski, Esenin. Johann declama cu vocea sa ascunsă în străfundurile cîrnurilor ce-i acopereau gîtul: „...aminte luați voi, împărații/ nici temnițe, nici altarul sfînt/ nici cazne și nici decorații/ n-o să vă aperse nicicînd.” Ropote de aplauze pentru Johann.

Urmă un cazacioc. Captivii germani se întrecură pe ei. I-au întrecut pe fini, pe unguri, pe români, pe italieni. Zilbermann era mîndru de munca sa. La unul dintre concursurile pe lagărele din regiunea Gorki, ciștigase o echipă de jocuri formată din foști militari nemți. Era atît de satisfăcut, încît mai uitase din suferințele îndurate de el și ai săi în Ghetoul de la Varșovia, faptul că SS-iștii îi ucisese acolo doi frați și mama. Înțelese aici, și el ca și al-

ții, că nu trebuia ca pe toți germanii să-i cîntărească cu aceeași măsură.

În seara de față, captivii din baraca lui Harold aveau șezătoare. Klaus promisesse că va spune cîte ceva despre Mona Lisa. În jurul său, ascultătorii mîncău cașa. Numai lui Johann, care se înțepase grav într-un cui ruginit, nu-i mai ardea de nimic. Picioarul i se umflase și ședea pe patul său, indispus. Cînd și cînd, gemea de durere. Se legase cu niște feșe late, dar prin locul vătămat ieșea o limfă gălbuie, cu un miros straniu. Dar Klaus perora. În acel moment uitase că este prizonier, că Reichul înregistra înfrîngerii peste tot, că își dăduse adeziunea pentru mișcarea antifascistă din lagar... „Leonardo Da Vinci a fost un om de o energie colosală. Se urca dis-de-dimineată pe schela din Bazilica Santa Maria delle Grazie, unde picta Cina cea de taină, uitînd chiar să mînce ori să bea apă. Rareori s-au cumulat, la un singur om, atîtea haruri, ca la el, pentru sculptură, pictură, arhitectură, anatomie, inginerie, literatură. Oriunde își îndrepta Leonardo gîndul său, pe orice lucru pune a mină, acesta se însufleșea, multumită miinilor sale neîfințată căpăta viață, neantul devenea cognoscibil. Cazna ostenitoare a miinilor sale a adăugat pietrei suflare și pînzei trăire, prin numele de botez sub care le-a rostit în lume...” Ochii cenușii ai lui Klaus, la lumina opaițului, hranit de margarina, luceau ciudat. Părea un prinț got în fața tribului său. „Oricum, Mona Lisa n-a bănuat atunci, continuă el, cît de celebră urma să devină. Poate și pentru asta s-a răzbunat, reflectă Klaus Dietmar. Femeia care a servit de model și-a păstrat în taină numele pînă în ziua de azi...”

Klaus se găsea în patul său, situat la al doilea cat. Visa, și în acel vis era alături de Iulia. Îi simțea căldura coapselor lipite de ale sale. Trupul ei fierbinte îl încingea. Simțurile lor se acordară din nou în ritmul erotic. Și cînd plăcerea sa sporise, suspinele ei nedeslușite, crescute în tărie, fură înlăturate de gemetele lui Johann, care alungară corpul Iuliei prin dreptunghiul ferestrei...

Rămăseră prezente gemetele lui Johann. N-a mai izbutit să ațipească, pentru că în dormitor se insinuă un șuierat surd. Ascultă atent. Zgomotul exista în apropierea lui și, cu cît era mai atent, acesta devenea tot mai persistent. Klaus aprinse opaițul și coborî. Tirlicul său se îmbibă de ceva de pe jos. Urmărind acel șuierat, ajunse la Johann. Apropie urechea de pansament și nu mică i-a fost surprinderea cînd constată că ceva bolborosea în dreptul rănii și locul năștea un șuierat asemănător cu cel făcut de un cauciuc înțepat, care pierde aer...

Dimineată. Prizonierii descoperiră o baltă de lichid, care se întindea de la patul suferindului pînă la lavabou; apoi lichidul ce izvora din pi-

ciorul lui Johann își croise un fel de vad și, aproape de ușă, se pierdea în pămînt, printr-o surpătură din scindură... Johann se redusese la jumătate, poate la mai mult. Arăta ca un balon lunguiet dezumflat. Au strîns ce era pe jos și au umplut cîteva garnițe, pe care le-au deșertat într-un nămete de zăpadă.

Vasia Ciurmakov l-a dus pe Johann, de urgență, la infirmerie, dîndu-l în grija felcerului, să-l tămăduiască...

Plutonul lui Harold Feind se găsea în pădure. Afară stăpînea un ger de minus patruzeci de grade. Deși cerul părea să fie limpede, din niște nori albaştrii ploua cu o mazăriche de gheață. Ninsorea asta, dacă se putea numi așa, creștea îngrijorător, și drumul devenise anevoios. Mai mult înotau printre copacii desemnați să fie tăiați. Frigul înlemnea totul. Fierul topoarelor despica tulpinile rebegite zbîrniind. Mestecenii se clătinau, alungînd corbii care cădeau, neputînd să se înalțe, avînd aripile damblagite de ger. Înțelegînd neputința răpitoarelor, prizonierii loveau copacii, din care beșeau tot mai mulți corbi. Cîțiva încercară să-i căsăpească, dar au fost opriți de Harold. Măzărichea, învelită în promoroacă, asemeni unui nisip ucigaș, îi înghițea treptat. Una din păsări se smulse, făcu un efort de a zbura, de a se desprinde de plapuma ucigașă. Pe măsură ce se zbătea, înaripata se afunda tot mai mult. Corbul privea înfricat, cuprins de un spasm al sfîrșitului...

Operația lui Johann, după felcer, izbutise. Îl cususe cît se putuse mai bine la picior, oprindu-i în mare parte pierderea aceea de lichid. Mai rămăseră totuși cîțiva pori care supurau; pentru asta, sub piciorul vătămat avea permanent o tăviță, în care se colecta zeama aceea ciudată...

Prizonierii germani simțeau, din nou, izbitor bandajului roții în ciuperca șinei. Taca-taca-tac... taca-taca-tac... Aceeași melodie ca aceea de la venire, de acum cîțiva ani. Sosise și ziua întoarcerii acasă. Războiul în Europa și Asia se sfîrșise. Se găseau tot într-un vagon de marfă și tot Harold era comandant. Pe Johann îl părăsiseră la cîțiva metri sub iarbă. Plutonierul nu se mai putuse face bine. Timp de luni de zile Klaus îl vizitase la infirmerie și-l găsise cu acea tăviță sub picior, prin care se topea Johann. Ajunsesse cît un copil. Recita poezii din școala primară. Un felcer i-a adus de acasă o cămașă de la băiatul său și un abecedar cu poze în culori...

Johann muri într-o înserare blîndă, cu pacea lumii întipărită pe figură și cu poza unui înger, dezlipită de pe un cufar, în mîna... Nu trecea de zece kilograme și fu coborît în humă într-un sac mortuar dintr-o foaie de cort. Corbii, cîți mai erau, luară și ei parte la trecerea lui Johann Katzsch în neîntîlnă...

Inconformism

*De la mine pîn-la cer
E o-ntindere de mină.
De vreau Domnului să-i cer
Înc-o zi, o săptămînă,
Fac în grabă-o scrisorică
Și-o prind seara de o stea,
Așteptînd Domnul să zică
Timpului bătrîn să-mi dea
Înc-un dram din roaba sa.*

*Serile sînt însă lungi,
Ades aștept plin de sfială
Pînă-n zori, cînd stele — dungi
De arnici și de sineală —
Pleacă-n lumea lor sihastră
Pe un drum ceșos, ascuns,
Și mă lasă la fereastră
Cu pieptul de alean străpuns,
Plin de dor, fără răspuns.*

*Atunci pornesc hoinar prin soare
După plăceri, după himere,
Ca un haiduc — și fac prinsoare
Că nici o mie de țitere.
Cu înfocatele lor strune,
Într-o supremă simfonie,
N-ar fi în stare să răsune
Mai tare ca inima mea vie,
Beată de lumini și bucurie.*

*Dar seara la fereastra mea,
Licărind în albastreime,
Apare iarăși mica stea
Și mă muștră cu asprime,
Spunînd că Domnu-i supărat
Sus pe tronu-i, din pricină
C-am îndrăznit și i-am furat
Din a cerului grădină
Înc-o zi de nehodină.*

*Ci, vrînd să mă fac om de treabă,
Mă-nfund umil într-un boschet,
Și stînd pe gînduri noaptea-ntreagă
Beau vin spumos și cînt încet,
Și-ncerc să uit dojana rea
Primită de la Împărăție —
Căci asta-i toată viața mea:
În a Țării grea robie,
O mică, veselă hoție!*

PERICLE MARTINESCU

Elena Uță Chelaru: „Explozie florală”

Umbre la curtea veche

lui Mateiu Caragiale

*La curtea veche liliicii serii
s-au spînzurat de grinzile tăcerii.*

*O umbră iese noaptea pe moșie
și vin argații iar după simbrie.*

*Mîhnit sub cruce doarme logofătul.
S-așterne vremea, fulgură omătul.*

*Pămîntu-și strigă din adîncuri mana
și timpului i-a putrezit cormana.*

*Prin colțuri de uitate așteptări
cad frunzele nestinselor chemări.*

*Pe ziduri crește mușchiul răcoros
și cîinii vremii porțile le-au ros.*

*Mai urcă luna pe sub baldachin
dar craii, niciodată, nu mai vin.*

*Cînd suflă vînt pustiu peste ruină
umbra domniței plînge prin grădină.*

ION SOFIA MANOLESCU

DIN UMORUL CELEBRITĂȚILOR

Abraham Lincoln definea astfel stilul și metodele oratorice ale unui avocat cu oarecare reputație:

„Este omul cel mai priceput din cîți am întîlnit în viața mea – poate să comprime cel mai mare număr de cuvinte imaginabil, ca să încapă în cea mai măruntă și firavă idee“.

Doamna de Chevreuse a sosit odată la o recepție dată la Tuilleries purtînd o splendidă diademă de diamante.

Curios, Napoleon s-a interesat:

– la spuneți-mi, sînt veritabile?

– O, Sire, vă mărturisesc că nu știu. În orice caz, sînt destul de bune ca să le port aici.

Regele Henric al VIII-lea al Angliei l-a însărcinat pe cancelarul său, Thomas More, să ducă la curtea Franței o notă diplomatică foarte tăioasă.

Cunoscînd firea aprigă a regelui Francisc I, More a spus:

– Dar, sire, gîndiți-vă că, mînat de furie, ar putea să dea poruncă să mi se taie capul.

– Nu va cuteza – îl liniștește Henric – dacă face așa ceva, voi pune să fie decapitați toți francezii care se află în Londra!

– Vă mulțumesc pentru asemenea gînd bun, Majestate, a replicat More, dar nu cred că se va potrivi pe umerii mei vreunul din capetele lor.

După definiția lui Herbert Spencer, un complet de jurați este constituit dintr-un grup de douăsprezece persoane de o ignoranță medie.

– Nimic nu este mai plicticos și sîcîtor – suspina Vol-

taire în fața unui prieten – decît să fii spînzurat în cel mai deplin anonim.

– Avocații buni sînt niște mari ingrați, cugeta Dickens, trecînd prin fața unui tribunal londonez.

Niciodată nu le trimit o scrisoare de mulțumire diferitelor categorii de păcătoși, care le prilejuiesc exercitarea și perfecționarea talentului lor pledant.

Un curios a vrut să-i fure lui Mark Twain secretul longevității și a obținut următoarea rețetă personală:

– Există o singură cale pentru a-ți păstra vreme îndelungată sănătatea: să mînci ce nu ai poftă, să bei doar ce nu-ți place și să te îndeletnicești cu treburi de care ai prefera să fii scutit.

– Cel mai bun doctor – îl asigură Denis Diderot pe un prieten, neliniștit din pricină că locuia într-o vilă izolată, departe de orice discipol al lui Esculap, este cel după care, la mare strîmtoare, alergi și nu izbutești să-l găsești acasă.

– Ce curios! Toți defăimătorii celebri ai lui Napoleon au avut un sfîrșit cumplit – îi scria Heinrich Heine unui confrate.

Castlereagh și-a taiat beregata, Ludovic al XVIII-lea a putrezit de viu pe tron, iar profesorul Saalfeld mai ține și acum cursuri la universitatea din Gottingen.

Bun cunoscător al pescuitului, Samuel Johnson spunea despre undiță:

– Este un băț, care are la un capăt un cîrlig cu o momeală, iar la celălalt, un țicnit gata momit.

O tînără „vampă“ de pe Broadway, căreia tradiționalul Don Juan al scenei americane, John Barrymore, îi făcea o curte stăruitoare, l-a chestionat, sfidătoare:

– Dacă refuz să-ți accept omagiile, ai fi chiar în stare să te sinucizi?

– Te mai îndoiesti o clipă? o asigură patetic marele actor.

– Așa procedez eu de peste treizeci de ani!

Actorul canadian Raymond Massey era felicitat pentru uimitoarea interpretare a rolului lui Abraham Lincoln, cu care semăna pînă și în gesturi, chiar cînd se plimba pe stradă.

– Este atît de scrupulos și ambițios în privința acestei asemănări – comenta dramaturgul George Kauffman – încît nu se va considera satisfăcut decît cînd va fi și el asasinat de un actor.

„Televiziunea este un mijloc de distracție, care permite ca milioane de oameni să asculte în aceeași secundă aceeași glumă, și totuși să rămină înșingurați“. (T.S. Eliot)

GOANA DUPĂ NIMIC

X sau Y reprezintă, pentru mine, o oază în deșertul sufletească. Din păcate, nu am voie, nu trebuie să mă odihnesc prea mult într-un loc. Sînt obligată, fugărită, de biciul neiertător, care mă îndeamnă să merg mai departe și mai departe... Simt șfichiiala usturătoare că îmi arde trupul, golit de speranță, dar nu și de ultima fărîmă de voință, și-mi zic atunci: „Economișe-ți forțele pentru mai tîrziu, pentru a ajunge cu bine la capăt... Important este să ajungi pe propriile tale puteri... Da, da, este foarte bine așa!” ...și continui să alerg, ferindu-mă pe cît îmi stă în puteri de cruntele lovituri care nu-mi îngăduie în nici un chip să mă opresc...

Uneori încerc să trișez, imaginîndu-mi tot felul de stratageme, și atunci, Ea, ghicindu-mi intențiile, îmi zîmbește ademenitor, dîndu-mi a înțelege că este prezentă, că nu trebuie s-o uit. Îmi promite multe, mult prea multe, ca s-o pot crede: „Haide, acolo vei avea clipe mai frumoase, vei avea tot ce-ți pofteste inima. Nu mai face năzuri, grăbește-te, că viața ta

se termina, se trece și știi... Timpul se duce și el...”; apoi, după aceste îndemnuri amabile, Ea își pierde răbdarea și, dintr-o dată, îi deslușesc în priviri sclipiri de oțel, glasul i se voalează ca al unei fumătoare înveterate, încetul cu încetul se transformă, timbrul nu-i mai este blînd, înșelător, ci îi este uscat, dur, rău, sarcastic: „Eeei, haide odată, nu vezi că vremea ta a trecut, nu vezi că nu ți-a mai rămas aproape nimic?!... Știi bine că mai am atîtea de făcut...”

Ascultînd-o, nu fac altceva decît să ridic din umeri a nepăsare. Și chiar așa: puțin îmi pasă!... Ce dacă a trecut vremea mea! Ei, și ce dacă?!

Ca să mă convingă, Ea îmi citește cu malițiozitate, sigură pe sine, ceva dintr-o carte de legi... Legile cui?!... mă întreb în gînd. Și-mi citește și iar... îmi aduce aminte, îmi rea-

duce (a cîta oară?!), că sînt condamnată la neputință, că trebuie să mai fac, să mai dreg și cutare lucru, și... mai ales, să alerg fără istov, pînă la sfîrșit...

Iar eu încerc (de cîte ori am mai încercat?!) să mă opun, apoi, o oboseală ușoară mă cuprinde și, chiar cînd sînt gata să renunț la tot, ceva sau cineva îmi șoptește să lupt... Dintr-o dată sentimentele mele se schimbă precum zilele de toamnă și mă răzvrătesc... Fac o revoluție, apoi alta și alta... Întorc fața lumii pe dos (Poate că de cele mai multe ori n-am reușit aproape nimic, dar, uite așa, am hotărît să-i fac în necaz Ei, blestematei, numai ca să nu se întimple cum vrea Ea.)...

Așa mi se întîmplă și acum, în clipa aceasta, cînd îi aud vocea spartă din care se rostogolesc, învîluindu-mă, vorbele Ei care, de asta dată, nu mă mai ating... Îi rid în nas, persiflînd-o, iar Ea mă lovește cu dușmănie, cu furie nepuțincoasă... Și eu rămîn de necîntit în oaza mea, X sau Y...

SIMONA KISELEVSKI

De pe vremea înțeleptului rege Solomon

Regele Solomon cel înțelept vizită într-o zi închisoarea locală și se interesează de faptele condamnaților:

— De ce ești închis? întrebă pe unul dintre deținuți.

Acesta se aruncă la picioarele lui:

— Prea luminate stăpîne, am fost acuzat că am furat, în piață, de la un negustor. Dar sînt nevinovat! Judecătorul m-a condamnat pe nedrept.

Solomon trecu mai departe, la alt deținut:

— Tu, de ce ai fost condamnat?

— Prea luminate stăpîne, răsunse deținutul cu o voce tremurătoare, am fost acuzat de crimă, dar jur că am fost pedepsit pe nedrept! Sînt nevinovat!

Și astfel îi răspunseră toți deținuții.

În sfîrșit, ajunse și la ultimul deținut, care stătea trist într-un colț al celulei:

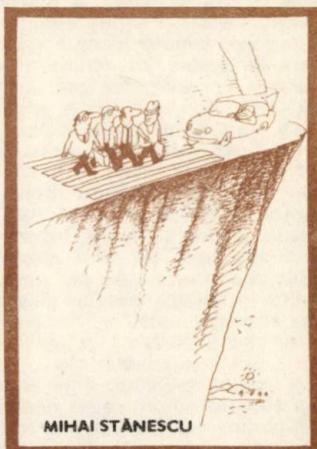
— Bineînțeles că și tu ești nevinovat!

— O nu, prea luminate stăpîne, sînt un nemernic și un nelegiuit. Îmi merit pedeapsa. Judecătorul a fost chiar blînd cu mine.

Atunci, înțeleptul rege se întoarse către șeful închisorii și-i porunci:

— Scoateți-i lanțurile și puneți-l imediat în libertate... ca nu cumva să-i strice și pe ceilalți, pe nevinovați!

H. MATEI

DECORAȚIA „CROIX DE GUERRE“

Amintindu-și lupta din Via Varului și vorbele rostite atunci, în fața Statului Major și a regelui, amintirea l-a scos pe bunicul Horațiu cu totul în afara clipei pe care o trăiam în prezent și, cu ochii minții, vedea trecutul în toată transparența lui.

În acea iubire cineva se pierduse. „Une de perdues? Dix de retrouvées?... Istoria spune că sintem fericiți!“... erau frazele lui, repetate la infinit. Horațiu adormise ca un mare disparut, care nu mai știe decât sa doarma sau sa alerge pe urmele iubirii ca un orb.

În acei ani, în afara istoriei bunicului, pe care el nu înceta să ne-o povestească, pe care o învățasem pe măsură ce-o aflam și pe care o înțelegeam tot pe fragmente, gândirea mea aproape încetase. La fel ca într-o mare iubire, timpul mă aducea tot mai aproape de acel mare absent, personajul memoriei bunicului. Simțisem fața acelei istorii mai aproape de mine și vorbirea ei adevărată transferată fără vorbe înăuntrul gândirii mele, ca pe un izvor fără frontieră.

Poveștile lui Horațiu, poleite de mărturiile unei istorii care se prelungea în zona de penumbra a memoriei arse de soare și de ploii nevăzute, recăpătaseră, la mulți ani după ce totul trecuse, o strălucire luminoasă. Atenția mea, surdă și oarbă la prezent, trează doar pentru trecut, confirma viața celui fir care mă captivase, venind dinspre trecut, legind viața mea de soarta lor; istoria aceea îmi amăușise sufletul ca atingerea picăturilor de rouă pe față, când stai vara culcat în iarba liniștită, prin care s-au filtrat toate visele.

Când mă trezeam din vis în acele nopți — visul petrecut în spațiul în terase al casei cu pereți trandafirii, așezata lângă mare, din povestea lui Horațiu — rămâneam în întuneric să ascult, ca într-o transă, tot restul lumii dispărând sub ape, pe când, departe, un tramvai străbătea orașul plin cu zăpadă liniștită.

Era în august, așadar, ziua când ne povestise începutul luptei, o zi în care bunicul apară la masa mai separat ca de obicei și mai mohorât. Nu era supărarea lui de fiecare zi, nici măcar preludiul unei astfel de supărări; era supărat nu din cauza noastră, ci pe contul lui, pentru motivele lui, mai reale și mai drepte decât ale noastre; tocmai se împlineau atunci

șaizeci de ani din ziua când se supărase ultima oară pe rege și pe Statul major...

Bunicul se întorcea la fenomenele și la faptele imaginației lui ca la o apă care-i hrănea nu numai mintea, ci însuși trupul, din ce în ce mai slăbit, care n-ar fi putut supraviețui fără aceste amintiri. Dezordinea în care noi ne trăiam viața, conflictele dintre Karl și sora mea, deruta Georgiei, toate aceste întâmplări ale realității noastre, care ne tulburau și peste care nu puteam trece mai departe, nu aveau pentru bunicul decât importanța unor obstacole, care îl împiedicau să-și retrăiască trecutul. Totul, în afara acelei vieți, era pentru bunicul un ecran de imagini nesemnificative, neimportante, prostești și care se cuveneau ignorate.

Desigur, generalul Horațiu trăia la granița acestei lumi într-o imaginație ca a poeziei, sau a lunaticilor, devenită singura realitate, și pentru care viața prezentă, făcută din obstacole, merita sacrificată și uitată. Povestea lui era plină, așadar, de întâmplările acelei absențe, o absență care căpătase pentru el (și pentru noi) toate dimensiunile unei coplesitoare prezențe, în timp ce clipele din care erau făcute zilele se înregistrau ca o realitate absentă.

Cu 60 de ani în urmă, ne povesti, deci chiar în ziua de 11 august, la dejunul oferit de rege de ziua lui — căci împlinea 52 de ani — generalii Prezan, Berthelot și Cerbacev, împreună cu prințul Eugen (un frate imaginar!), făcuseră schimbări în planul de atac pentru recucerirea Viei Varului — și, pe peretele încăperii vopsită în alb, unde se organizase modesta sărbătoare, harta bună a fost schimbată cu una falsă... În așteptarea unor vremuri mai bune și mai bogate, regele primise cu bucurie cadoul modest (așa cum se cuvenea în vreme de război), un bol de săpun englezesc, și se așezaseră la dejun, destul de fericiți (chiar cu aceste vorbe, că se simt mai fericiți decât atunci când decizia de intrare în război nu era luată). Mincaseră în grabă — după-amiază erau ocupați și aveau în program o vizită la spitalul ofițerilor francezi — iar Horațiu, cu gândul la gândurile lui, nu-și amintise, deși i-am pus cu toții întrebări curioase, mai nimic altceva de la acest dejun decât că înghițeau mâncarea de parcă ar fi avut viermi și că regele, ținând toastul principal, vorbise bine, respirând numai la virgule, nu peste tot, ca alții. Altceva nimic deosebit, decât că erau cu toții treji.

Horațiu însoțise grupul de generali după-amiaza la sanatoriul ofițerilor francezi, așezat între brazi și izvoare, și au fost prezenți acolo... Numele acestea bunicul nu le uitase, deși restul nu găsisse în el nici un ecou și orice „rest“ în afara povestirii de atunci scădea din vocea lui căldura. Erau deci prezenți doctorul Armstrong, Miss Milne, doctorul Leonte, șeful spitalului Crucii Roșii, și doctorul francez Perreyrolles. Venise, de asemenea, un prieten al doctorului Ipolito, tânărul doctor Campbell (care va muri la nici 30 de ani dintr-o infecție și pe care îl decoraseră post-mortem). Urmase o seară — o seară cum se întâmplă adesea nu-

mai altora și de care îți amintești toată viața — când ard în suflet focuri subțiri și toate lucrurile au darul de a fi altceva pe lângă ceea ce sînt... În amurg, bunicul așteptase venirea nopții în picioare, în pridvorul casei zugrăvite în alb, privind cîmpul de floarea soarelui, întins pînă departe, lângă linia orizontului, cu mîna sprijinită în sabie, cu degetele pipăind pe mîner ochii de rubine ai acestei ființe, în al cărei oțel lucea, cu o lumină domoală, nostalgia. Cei patru ochi, ai bunicului și ai capului armei încrustate cu rubine, ținteau cîmpul pînă departe, cu priviri duble sticlind în aerul cețos — ca pe un viitor fără întoarcere, amenințînd cu nesfîrșita lui vacanță viețile omenestii. Priveau în depărtare orizontul, un izvor primejduit. Bunicul văzuse cum caii deshămați, adunați pe cîmpul orbit de reflectoare, înțeleseseră mai bine viitorul decît regele, decît prințul Eugen, decît statul major. Mai ales calul reginei, murgul de 12 ani, pur singe, care-i fusese dăruit de doctorul Ipolito, crescut în herghelia întinsă pe atunci, pe pașiștea unde, azi, e strada Ceauș Radu, simțise în singe toată importanța aceluia viitor pregătit atunci; alergînd pe malul Prutului, se oprise deodată în fața viei, ca trăznit de un vis puternic, la frontiera cu țara unui dezastru uriaș, și rămăsese nemișcat, cu gura acoperită de spumă.

La întoarcere, a început ploaia. Noroiul crescuse pe drum și automobilul în care veneau, de la sanatoriu, regina, doctorul, Horațiu și alți doi generali se oprise cu două roți în șanț. Mecanicul Wollner nu reuși să-l pornească — era un Cadillac — și-și petrecură noaptea în casa primarului din sat, caldă, o insulă uscată în furtună, o casă mirosind a lemn curat. Mîncaseră într-o pace absolută, așezați la masa frumos pregătită, în holul înveselit de flacăra lumînărilor, regina dăruise fiicei gazdei — care avea cinci ani — o bombonieră încrustată cu pietre (spre a-și aminti de ea întotdeauna), iar mai tîrziu, noaptea, îngînară un cîntec șoptit. În acele clipe de tăcere adevărată, care sosiseră odată cu norii, cînd căldura scăzuse și

nimic în afara tăcerii și veghei nu găsea în nimeni un ecou, trăiseră această pace ca pe ultima clipă de pace din viața lor, cu prezentimentul sigur că soarele patriei nu apune în liniște.

Regele își petrecuse noaptea la masa așternută cu hărțile Viei Varului, fără să înțeleagă nimic, doar cu trupul străbătut de fiori și chipul timid și înfricoșat al unui fluture mare și urît, care a obosit de multă învățătură și adoarme pe furate, înduișat de soarta lumii, dar mai ales de soarta lui proprie. Visa că se acoperă de un praf negru și, abandonînd toate planurile, își culcase pe masă, între sfeșnice, capul leneș, nedumerit și resemnat și aproape stins de remușcările acestui abandon, visînd că va veni din nou vacanța mare...

Tînărul Horațiu și doctorul Ipolito au așteptat împreună zorii pe pașiștea descîntată de greieri, înecați de acea adîncă, uriașă vară, așteptînd tot ce venea cu liniștea înțeleaptă a eroilor adevărați.

Bunicul continua să povestească, dar, după ce s-a născut Elena, eu nici măcar nu-l mai ascultam pe general și nu-mi mai aminteam ce ascultasem. Lubeam această nepăsare crescută peste tot sufletul meu, făcută din gînduri, emoții și cuvinte, cînd uitam pentru cîteva clipe de tot trecutul pe care nu mai doream să-l recunosc sau să-l rețrăiesc. Istoriei lui Horațiu simțeam că nu-i datoram nimic, nici un minut de curiozitate, eram mulțumită să las fără răspuns mii de întrebări importante; lipșită de puteri, simțeam că mă abandonez acelei scurte inconștiențe ca unei ierni care-mi înconjură casa cu viscole înalte, care nu mă atîngeau deocamdată, căci mă odihneam, și abia mai tîrziu voi săpa din nou galerii spre lumină. Uneori îmi aminteam totuși de acele povești...

Și pentru Marie, care, după ce l-a născut pe tata, nu ieșise din casă trei luni (de dragul lui, sau fiindcă nu putea altfel?) venise într-o bună zi o dimineată cînd le-a trimis pe surorile lui Horațiu la plimbare cu copilul în parc și apoi, cîntînd și dansînd de una singură în fața oglinzii din dormitor, a deschis șifonierul cu haine, a ales o toaletă elegantă și pantofii cu tocul cel mai înalt și a plecat de acasă — cu destinație necunoscută. „Ipolito, sa mergem să vedem pădurile cum se umplu cu zăpada/ Semn că ne iubim și dragostea noastră nu e o luptă...”

Niciodată n-a explicat cuiva unde a plecat și unde și-a petrecut ziua pînă unde miezul nopții, cînd în sfîrșit se întorsese acasă, amețită de un fel de melodie pe care o cînta și care încă din stradă îi anunșase lui Horațiu sosirea. Horațiu o aștepta în sufragerie, singur la masă, și își turna vin cu gesturile unui care udă de sus o plantă pe care o crește, dar de care vrea să se țină la distanță. Marie își aruncase hainele și apoi, zîmbind tuturor cu îngăduință și multă simpatie, ceruse șampanie.

Horățiu ezita, dar, după câteva momente, pe chipul lui încremenit de așteptare și de spaimă care-l chinuise ore în șir, lucira ca o lumină înțelegerea și bucuria că, în sfârșit, a înțeles ceea ce era atât de evident și de ușor de înțeles... Dar Marie era secretul lui și nu-l trădă niciodată...

O luase deci în brațe cu o nobilă tandrețe, râsuflând ușurat, și în ceea ce privește șampania... Eu însă nu mă simțeam în pericol, erau departe vremurile acelea. Noaptea era lungă.

În prima zi am luat fetița și am pus-o pe pat, desfășată, s-o privesc în voie, fără martori.

Nedumerirea mea crescuse într-o zi și într-o noapte, în timpul când dormisem lângă copil. Descoperisem viața ușoară, dar vizibilă, în mormanul mic de carne, adunat în scutec și așa fi vrut să descifrez totul dintr-o dată, oricât ar fi fost de greu și de ascuns înțelesul ei. Ființa aceea nu devenise încă o ființă, dar nici nu era numai fruct înșuflețit de această răsufletare ușoară și uimită.

Am atins-o cu degetul. Copilul avea chipul încordat de o atenție puternică și parcă mult mai veche decât nașterea ei, în urmă cu două zile, parcă într-adevăr sufletul, de-abia primit în materia acestei lumi, ținea să nu se piardă, atent, contrariat de neputința și micimea dimensiunilor ridicele în care se trezise.

Își mișca minile fără să plîngă, dar fără vreun rost anume și totuși dezordinea mișcărilor — terminate cu degete fragile și străvezii ca niște fire de vînt trandafirii — nu era lipsită cu totul de un sens, invizibil.

Privisem uimită, apoi am luat fetița în brațe. Carnea ei, făcută parcă numai din petale, respira lângă pieptul meu și îmi simțeam atunci sufletul invadat de un aer pur, lipsit de orice consistență, deocamdată, căpătînd greutate pe măsură ce-l respiram, cu atât mai pur cu cît — îmi părea — că era spălat de o ploaie nevăzută; atunci mi-am lipit gura de capul mic, rotund, umezit de această boare transparentă, cu miros de lapte cald, și am început să cînt.

Cîntecul meu, de una singură, nu mai era o muzică sau un plîns de mare tristețe, nici de bucurie, ci o cale — a gândirii probabil, după ce alte căi au eșuat — de a învăța, de a cunoaște (sau de a recunoaște) sensul unei învățături deja învățate și uitate, dintr-o altă viață pe care am uitat-o, dar pe care uitarea o făcea tot mai vie și mai importantă.

Aș fi vrut să știu, dar nu cu aproximație, din ziare și din statistici, ci precis și, în clipa aceea, vroiam să știu cînd nu vor mai fi războaie, morți și răniți și, în general, pînă unde se întinde pe pămînt imperiul suferinței, al umilinței și prostiei.

În această muzică, la fel ca într-un mare vis, mi-am văzut toată copilăria, tinerețea, părinții, școala noastră înainte de incendiu, pe toți prietenii mei, viața noastră după aceea și mereu pe sora mea în inima acestei risipe care ne dezmembrase tinerețea.

În acea dimineață căpătăsese un fel de curaj asemănător cu al bunicului aflat în plin război, un curaj al minții, cînd nu mai pusesem la îndoială viitorul, nici prezentul, ci așteptam cu răbdare ca viitorul, care acum îmi îngropa copilăria, să se umple din nou de emoția eternei recunoașteri și în care memoria putea să se înece. Știam că voi găsi pe această cale, la intersecția căilor ascunse ale unei matematici îngerești, punctul de conjuncție între mine, bunicul și copilul meu, un drum în fine al nostru, pe care să mergem înainte, același pe unde zburasem mai demult, într-o muzică a minții fără frontiere.

Plinsesem deci și cîntasem, cu acest sentiment că parcurg cu dorința de a învăța, de a afla, de a cunoaște și recunoaște ceea ce mi se va întîmpla, drumul pe o hartă a unei străzi uitate, prefăcută în zgîrie nori, unde, pe vremuri, am trăit împreună cu ai mei și acum vedeam spatele unui gard cu porțile încuiate. Deși nimic nu se pierduse definitiv... „À la guerre comme à la guerre”... Mă întîmpina și pe mine întoarcerea acasă, clipa reîntoarcerii...

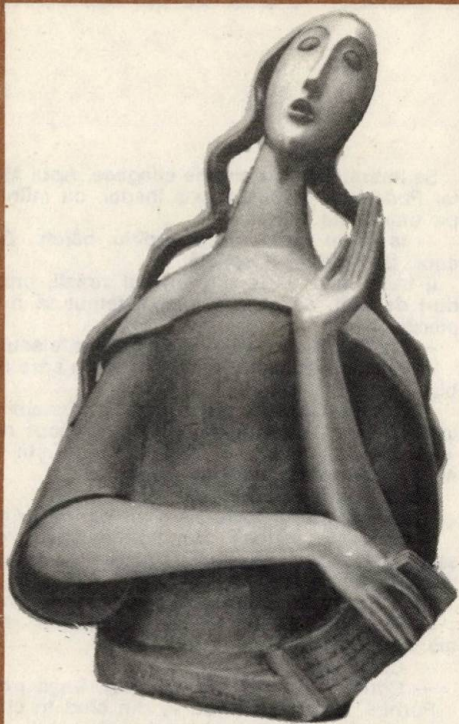
Parcă de atîta așteptare memoria orbise, devenise un asfalt impenetrabil; înțepenită de mulți ani între lumini umile, nu mai vedea mult înainte, nu mai știa să recunoască între lucruri, ființe și fapte, care este semnul că ceea ce presimte se va întîmpla cu adevărat.

La întoarcere, bunicul m-a strîns în brațe. Își pusese în cîstrea evenimentului decorațiile „Croix de guerre” și „Croix de combatant”. Prin carnea lui subțire am simțit cum sufletul din această resemnată bătrînețe venea către mine într-un șuvoi ușor și proaspăt. Cu obrazul lipit de pieptul lui, cu toate gîndurile ascunse în stofa hainei lui cenușii, aspră, dar nu prea aspră, tocită, sfîrîmicioasă ca țărîna verii, cu miros de pomi aprinși, am ascultat tot trecutul eroic care nu se cumpără cu bani, de care nu avusesem parte — și viitorul acestui trecut scînteind cu pîlpîiri mute pe decorație, deasupra buzunarului, pe nasturii cusuți în cruce de Marie și în pătratul perfect al nodului de la cravată. Îl ascultasem, sprijinindu-mă în răsufletarea lui bătrînă, umilită de neputință, dar regească și mult mai a mea decît însăși clipa vieții mele, care-mi scăpa printre zile, năucă și străină, și gîndurile mele luau forma unei stele sau a unui soare și conturul unei muzici lipsite de cuvinte. Era o melodie născută atunci, căpătînd sensul unui poem armonic cu mine însămi — erau decorațiile lui adevărate — „Croix de guerre”, „Croix de Combatant”. Îl iubeam pe bunicul tot mai mult pe măsură ce-l ascultam, auzisem vîntul liber al minții lui, sufletul vîind sub această haină de care-mi lipisem fruntea și sufletul — era vîntul care sufla cu putere ca peste un cîmp viu, liber, răsufletînd de muzică, neînvechit de vechime.

După un timp, astea au trecut.

După revelioul din acel an, bunicul plecă de lângă noi. Nimeni nu-l oprise, dar el plecă de tot. Acum mă întorc la capătul lumii, spun-eau ochii lui acoperiți de răceală, și nu mă mai întorc.

Repetase, cu toate acestea, cuvintele care-i obsedau poveștile neterminare: Atenție! Istoria spune că sîntem fericiți...

ION IRIMESCU: „La steaua care-a răsărit”

Muzică de cameră

*La fereastră, pe gânduri,
Învelită-n păru-ți de aur
Și cu aerul tău vesel
Te-ascult cîntînd, cîntînd.*

*Fără să mai citesc un rînd
Am închis cartea;
Urmăresc, acum, dansul
Flăcărilor din șemineu.*

*Dar am lăsat și focul,
Am părăsit și-odaia
Auzindu-te cîntînd
În ceața pîcloasă.*

*Dar cîntă, continuă să cînți
Cu aerul tău vesel,
Cum stai la fereastră, pe gânduri,
Învelită-n păru-ți de aur.*

JAMES JOYCE

În românește de
MIRCEA CONSTANTINESCU

Crepusul alb

*Pe arbori și arbuști ceața în gheață se preface;
Și toate acele de zadă sînt tivite cu dantelă;
Filigranate de ger sînt ramurile cele mai subțiri;
Prin văzduhul pustiu o mișcare ușoară adie —
Iar fermecate năluci albe se plimbă pline de mister
Ca niște albe gânduri zîmbind prin amintirea cenușie.*

MARION M. BOYD

Amurg

*Scînteietoare încă din sărutul amiezii cald înroșit,
Mîinile tale parfumate mîngîie noaptea și cutează
Pieptul cu stele să-ți împodobească... să fure o lună grăbit
Și-n pletele-ți roșcate ca pe un trandafir să o așeze.*

VIRGINIA McCORMICK

În românește de **FLORENCE MĂNĂILOIU**

CĂLĂTORIE ÎNTRERUPTĂ

Gara nu-și schimbase înfățișarea. Mihai recunoscuse până și ghivecele mari de lemn, spînzurate cu lanțuri subțiri de stîlpul peronului. Iar felinarul din stînga avea și acum un geam crăpat, care suna aproape muzical în bătaia vîntului.

Se îndreptă spre ieșire, strecurîndu-se printre două țărânci purtînd coșuri încărcate cu fructe. Pe bulevard îl întîmpinără teii fremătînd abia simțit, ca în serile cînd se plimba cu Maria... Alungă amintirea și porni spre centru. Mergea încet, urcînd panta ușoară, la capătul căreia îl aștepta dealul împădurit. Lăsă în urmă teatrul, trecu pe lîngă înaltele coloane ale tribunalului și se opri în fața brîului de piatră care apăra orașul de invazia vegetală. Aici, la un cot al scării din stînga, ar fi trebuit să se mai aștepte două inițiale săpate în zidul cenușiu, într-o seară, după cîna.

— Nu crezi că-i un gest anticultural?

— O marturisire nu poate fi un gest anticultural... Și-apoi e un bolovan cioplit, nu o operă de artă!

— Aș fi preferat o materie mai gingașă.

— Asta are avantajul durabilității.

Mihai ridică din umeri, cu amărăciune: „Durabilitate!...” Rezistă impulsului de a căuta literale înlănțuite și întoarse spatele brazilor care se legănau nepăsători. Soarele lucea palid la capătul dinspre rîu al bulevardului. „De ce-am venit? Cum am să rezist șase ore în vitrina asta cu amintiri?”

Elevi în uniforme se grăbeau să prindă ultimul sunet al clopotelului. Cei mai mari păseau cu un aer grav alături de colegile pe care le conduceau pînă aproape de poarta școlii, puțin mai jos de liceul de băieți. Aproape fără voce, Mihai porni pe același drum. Clădirile ieșeau la suprafață din apa densă a memoriei, rînduindu-se pe ambele laturi ale străzii. Banca Națională, biserica ascunsă după grilajul acoperit cu iederă, iar aici... Se opri brusc lîngă casa în care locuise cîteva luni, în timpul războiului. Cineva îl izbi, din spate.

— Iertați-mă!

— E vina mea, spuse Mihai, întorcîndu-se.

— Mihai!...

Un tînb bine clădit, purtînd o cămașă în carouri, care-i lăsa libere brațele muschiuloase, îl privea zîmbind pe sub mustața uriașă. Ochii păreau cunoscuți, dar Mihai nu izbutea să-i lege de restul feței arse de soare.

— Te-ncurcă mustața, spuse bărbatul, aco-perîndu-și-o cu două degete.

— Matei!

Se îmbrățișară cu emoție stîngace. Apoi Matei Podaru se dădu un pas înapoi, cu mîinile pe umerii lui Mihai:

— Ia să te vad!... Cam pîrpiriu, băiete. De, dacă ți-a trebuit Capitală!...

Îl trase la o parte din șuvoiul străzii, ținîndu-l de braț, ca și cum s-ar fi temut să nu-l piardă:

— Cu ce prilej pe la noi? În delegație sau...

— Sînt în concediu, Matei. În drum spre Sibiu.

— Și te-ai oprit să revezi orașul... Excelentă idee! Diseară mîncăm împreună. A făcut nevastă-mea un pilaf... A, dar tu nici nu știi că m-am însurat! O cheamă Irina.

Mihai izbuti să deschidă și el gura:

— Îmi pare rău, Matei. Am un tren la prînz.

— Vorbești serios? Nu ne-am văzut de șapte ani și vrei să pleci fără să ciocnim un pahar? Nici nu-ncapă discuției!

Apoi își scoase ceasul, cu un aer îngrijorat:

— Fir-ar să fie, am pierdut autobuzul!... Nu mă conduci pînă la șantier?

— Ce șantier?

— Construim o fabrică de spirt, lîngă pod.

Porniră alături, privindu-se din cînd în cînd pe furîș, în căutarea semnelor timpului.

— Și ai tăi ce fac? Întrebă Matei.

— La ei mă duc, la Sibiu. Tata își scrie memoriile, după patruzeci de ani de avocatură. Mama mai are doi ani pînă la pensie.

— Tovarășa Preda, pensionară!...

— Omul se obișnuiește cu toate.

— O resemnare cam suspectă, băiete! Dacă te-ar auzi Handoca... Ți-l amintești pe profesorul de filozofie?

Matei se bătu cu palma peste frunte:

— Am uitat lucrul cel mai important: ai trecut și tu pe la ofițerul stării civile?

— N-am prea avut timp să mă gîndesc la înșurătoare. Și-apoi, de ce atîta grabă?... Mă rog, tu ți-ai găsit perechea.

Matei șovăi o clipă, încetinindu-și pasul.

Apoi spuse încet, fără să-l privească:

— Maria... e tot aici.

Mihai simți cum i se usuca brusc gura. Izbuti totuși sa replice:

— Cred că are copii de grădiniță.

Matei se opri de-a binelea, întorcîndu-se spre el:

— Cum, nu știi că nu s-a măritat?

— Nu s-a măritat? Vrei să spui că a divorțat sau că e văduvă!...

— Măi, omule, în orașul ăsta nu se poate ascunde nimic. E așa cum îți spun eu. Și dacă vrei amănunte, stă tot cu părinții și lucrează la poștă.

De undeva răzbea zgomot surd de conca-soare și brațul unei macarale se mișcă încet pe deasupra caselor, pătruns parcă de obo-seală. Mihai începu să vorbească repezit, ca și cum s-ar fi certat cu cineva:

— I-am scris cinci, zece scrisori... Nici un

răspuns. Am vrut să vin, să văd ce s-a întâmplat. Și atunci m-am întâlnit cu fratele ei, cu Victor, care mi-a spus că s-a măritat cu Teodorini.

Matei îl apucă de braț:

— Când a fost asta?

— Pe la mijlocul lui '50. Cam înainte de vacanța de vară. Voiam să-i cumpăr Mariei o brățară, să i-o duc de ziua ei...

— Și nu știi ce s-a întâmplat cu Victor, cu Teodorini?

— Nu mai știu nimic. În toamnă am plecat la Praga — și am rămas patru ani. În vacanțe stăteam numai la Sibiu. Am vrut nu o dată să mă opresc din drum, cum am făcut astăzi. Și mi-am spus mereu că n-are rost.

— „N-are rost!” îl îngină Matei, iritat. Ei bine, află că în toamna lui '50 a fost descoperit, la București, un grup de sabotori. În momentul arestării, a avut loc un schimb de focuri. Victor a fost împușcat mortal, după ce rănise doi milițieni. Teodorini a fost arestat... Îți închipui că s-au făcut cercetări și aici!

— Și Maria?

— Nu-l mai văzuse de un an și nu știa nimic. A fost exclusă totuși din UTM. S-a adresat organelor superioare. Lucram la Comitetul Regional și mi s-a încredințat cazul. Am izbutit să schimb motivarea: „Lipsă de vigilență.”

— Dar era nevinovată! izbucni Mihai.

Matei nu răspunde. Scoase un pachet de „Naționale” și i-l întinse, desfăcut. Mihai luă mașinal o țigară și o frământă între degete, neștiind ce să facă cu ea. În sfârșit, se aplecă spre bricheta ieftină și o aprinse. După câteva fumuri, se înecă și începu să tușească. Matei așteptă să-și revină, înainte de a relua:

— Noroc că secretarul Regionalei o cunoștea și el pe Maria, de la unificare. Știa cât suflăt puseseră în toate. Altfel...

Șantierul era acum aproape. Oamenii care lucrau pe schele își recăpătaseră dimensiunile firești.

— Atunci ne-am înțeles: te așteptăm la opt. Și vezi să nu întârzie, că nevastă-mea nu glumește cu punctualitatea!

Mihai încuviință din cap. Strânse fără vlagă mîna lui Matei și se întoarse spre centru, gîrbovit deodată. După cîteva pași, un strigăt îl făcu să se răsucească pe călcîie: Matei venea

în fugă, fluturînd o hîrtie.

— Am uitat să-ți dau adresa. O ai notată aici: Strada Florilor, 37. Prea multe flori n-ai să vezi. În schimb, destule urme ale reparațiilor din primăvară.

Nu se hotăra să plece:

— Poate treci pe la poștă...

— La ce bun?

— Eu nu știu ce-i în sufletul ei, dar de cînd ai plecat n-a avut nici o legătură, cît de nevinovată și de trecătoare. Și nu-i vorba numai de asta. Nu mai cunoaște decît drumul de acasă la birou și înapoi. În rest, stă cu bătrîni, care-l plîng pe Victor și-i blesteama pe „uci-gași”.

— A renunțat și la scris?

— Oricum, la cenaclu nu se mai duce, de atunci...

— Și voi ce-ați făcut, în afară de excluderea fără circumstanțe agravante? Ce-ai făcut tu, prietenul meu, al nostru? Cei trei M dintr-a opta! Nedespărțiii!

Matei pâlî:

— Am fost o dată la ea, la cîteva luni după... Taică-său era în curte. Mi-a spus că Maria nu-i acasă și mi-a întors spatele. Înainte să ajung la colțul străzii, am auzit-o cum mă strigă. A venit după mine. Cînd am întrebato cum poate să trăiască așa, a izbucnit în lacrimi: „Știu că ai dreptate, dar nu pot să-i părăsesc pe bătrîni... n-am destulă putere...”

— Cine vrei să-i dea putere, Mihai?

— Au trecut șapte ani.

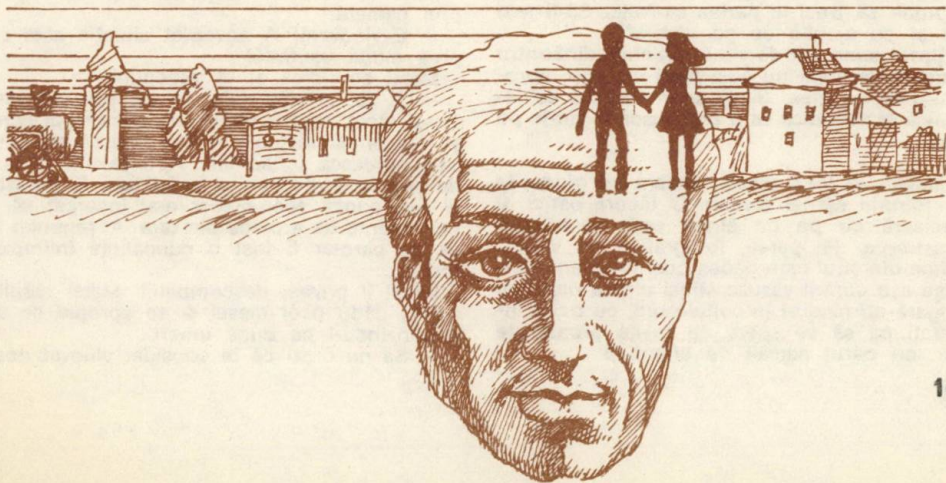
— Și totuși, ți-ai întrerupt călătoria. Oare numai ca să revezi orașul?

Nu așteptă răspunsul și fugi spre șantier:

— Mai vorbim diseară!

Mihai ridică din umeri: „Ce să mai vorbim? Totul e limpede.”

Poșta era un dreptunghi mohorît de piatră, spart de ferestrele mari și de ușa pînă la care trebuia să urci cîteva trepte mîncate de vreme. Mihai îi dădu ocol de mai multe ori, pîrînd absorbit de studierea unor detalii arhitectonice

inexistente. Pînă la urmă, se hotărî să intre. Întrebă de tovarăşa Pătraşcu şi fu îndrumat spre „Mandate poştale”. Cîteva persoane aşteptau la rînd. Se aşeză în spatele unui uriaş care sufla greu, tamponîndu-şi gîtul cu o batistă. Încercă zadarnic să vadă ceva pe deasupra umerilor masivi. În sfîrşit, ajunsese la ghişeu.

— Dumneavoastră? întrebă Maria, continuînd să înşire coloane de cifre cu scrisul ei mărunţ, caligrafic.

Abia izbuti să îngaime, cu glasul sugrumat, parcă străin:

— Maria...

Tocul îi alunecă din mînă, desenînd arabescuri întunecate pe foaia de hîrtie. Îşi ridică fruntea încet, parcă s-ar fi temut să nu-l alunge cu o mişcare prea bruscă.

— Tu... tu... ai venit!

Un zîmbet încă nesigur îi tremura în colţul gurii. Şi Mihai se cufundă în ochii de un căprui închis, aproape negri.

— Ei, tinere, mai e lume la rînd!

Mihai se întoarse către vocea baritonă, descoperind că aparţinea unei femei între două vîrste, îmbrăcată într-o rochie care s-ar fi potrivit mai bine fiică-si, dacă avea una. Era gata s-o repeadă, dar Maria se grăbi să-şi spună, încet:

— Aşteaptă-mă la ora trei, pe banca noastră.

Rătăci o vreme pe străzile ameteite de căldură, coborî la riu, urmărindu-i absent lunecarea sonoră, trecu pe la gară ca să-şi ia valiza şi o depuse la hotelul din centru. Pe la două, intră în parcul pustiu. Soarele rămăsese undeva, dincolo de cupola de ramuri încremenite într-o ciudată nemişcare. Nefirească i se părea şi liniştea din jur, ritmată de bătaile tot mai repezi ale inimii. Aproape se temea ca totul să nu fi fost decît o închipuire iscată de discuţia cu Matei.

Banca era la locul ei. Poate aceeaşi, pōate alta. Se aşeză acolo unde stătea întotdeauna. „Îţi place numai obrazul meu drept?... Ştiu că am o faţă asimetrică, dar dacă tot spui că preţuieşti mai mult caracterul decît aspectul fizic, ai putea să treci în partea cealaltă. Să-ţi mai văd şi eu aluniţa de pe bărbie!”

Glasul suna atît de viu în urechea dinăuntru a memoriei, încît nu auzi paşii mărunţi, apropiindu-se pe alee. Simţi doar mirosul de levănţică şi se ridică să o primească în braţe pe Maria.

Stăteau în jurul mesei, fiecare cu gîndurile lui. Părinţii Mariei tăceau. O tăcere ostilă. Îl primiseră ca pe un străin care le tulbură claustrarea. Pe pereţi, fotografiile lui Victor. Ultima din şirul care dădea ocol încăperii îl înfăţişa aşa cum îl văzuse Mihai ultima oară: cu o ţigară atîrîndu-i în colţul gurii, cu ochii îngustaţi ca să se aperse de suviţa groasă de fum, cu părul năclăit de briantină.

Maria încercase zadarnic să destindă atmosfera, evocînd întîmplări de pe vremea cînd Mihai se mai afla în oraş. Bătrîni răspundeau invariabil: „Da, da, pe atunci trăia încă Victor.” Îi susţinea cu lacrimi şi închinăciuni o nepoată care locuia la ei, femeie încă tînără, înzestrată cu un apetit remarcabil.

Cînd Maria plecase la bucătărie, cu nepoata, Mihai îşi luase inima în dinţi. Vorbise despre dorinţa lui de a se însura cu Maria, de a o lua la Bucureşti, ca să intre în sfîrşit la facultate şi să-şi urmeze drumul la care visa din liceu... Vrînd să fie cît mai convingător, nu observase cum se întunecă la faţă Zamfir Pătraşcu. Izbucnirea lui îl gasi nepregătit:

— Să-mi mărit fata cu un comunist? Cu unul din cei care l-au omorît pe Victor?... Dacă pentru asta ai venit, pleacă din casa mea!

Maria se ivi în uşa bucătăriei. Uitase să-şi scoată şorţul şi sîngele îi fugise din obraji:

— Tată, te rog, nu vorbi aşa! Doar ştii că-l iubesc!

— Ți-ai uitat fratele? Nu-ţi pasă de durerea noastră? Du-te cu el, atunci! Cel puţin o să ştiu ca nu mai am nici un copil!

Maria se cutremură toată şi fugi din cameră. „Cum poate să trăiască zi de zi alături de astfel de oameni? Cum poate să suporte astfel de vorbe şi de gînduri?” Plecă fără un cuvînt, trîntind uşa. O auzi pe Maria strigîndu-l, îşi înfipse unghiile-n palme şi grăbi pasul, fără să se uite în urmă.

Irina îi lăsase singuri, cu o sticlă de vin şi o farfurie cu uscături.

— De unde ştii că nu voia să plece cu tine, cînd te-a strigat?

Mihai goli paharul, posomorît:

— Ai spus chiar tu, azi dimineaţă: e prea legată de bătrîni...

Matei se rezemă de speteaza scaunului:

— Dar mai înainte, în parc, hotărîseai să vă căsătoriţi imediat. Ți s-a părut că nu e sinceră, că e o pornire de moment?

— Nu înţelegi, Matei, că nu mai am încredere în ea? Să ascuţi şapte ani blestemele unor bătrîni smintiţi! Să le tolerezi ieşirile reacţionare!

— Şi crezi că e mulţumită, că nu-şi doreşte altceva?

Mihai se ridică şi începu să se plimbe agitat prin cameră:

— E vinovată! A acceptat situaţia asta cu prea multă uşurinţă!

Matei se ridică şi el, clocotînd:

— Şi tu, principialule, tu nu eşti vinovat? Ce-ai făcut pentru marea ta iubire? I-ai scris şi n-ai primit răspuns — dar ştiai că are cine să-ţi oprească scrisorile!... Apoi te-ai lăsat dus de nas de un beţivan, o lepădătură. Şi cu asta ai pus punct. Nici măcar n-ai încercat să o vezi înainte de a pleca din ţară. Ai renunţat la ea de parc-ar fi fost o cunoştinţă întîmplătoare!...

Mihai îl privea, descumpănit. Matei răsuflă adînc, dădu ocol mesei şi se apropie de el, cuprinzîndu-l pe după umeri:

— Să nu crezi că te consider vinovat doar

pe tine! În definitiv, eu eram aici, nu la Praga. Eu și alții care o cunoșteam pe Maria. Și am lăsat-o să se descurce cum o putea... În '50 n-am reușit decât să schimb motivarea excluderii. Dar nu mai simtem în '50 și în toți acești ani am trecut pe la ea o singură dată...

Mihai încercă să spună ceva, dar Matei nu isprăvise:

— Tu faci cum vrei. Irina și cu mine am hotărât să stăm de vorbă chiar mâine cu Maria. Am să mă duc și la Comitetul Regional... Cu tine sau fără tine, are o viață întreagă înaintea!

— Dar bine, eu...

— Acum am să te rog să mă ierți. Dimineată la 7 am o ședință importantă și trebuie să-mi pregătesc cuvântul. Poate ne vedem după-amiază, împreună cu Maria. Merită să mai pierzi o zi din concediu!

— Asta hotărâsc eu! Izbucni Mihai, după o atît de lungă tăcere. Regret că ai să te culci tirziu din cauza mea.

Ieși val-virtej, furios pe Matei, pe sine însuși. Ajunse la hotel cu o groaznică durere de cap. Îl rugă pe portar să-i bată în ușă cu un ceas înaintea plecării trenului.

Îl visă pe Matei, cit un munte, strigînd cu glas tunător: „Ești vinovat! Ești vinovat!” Apoi se ivi Maria, în uniformă, ținînd în mînă un calet pe care scria, caligrafic: „Maria Pătrașcu, elevă, clasa a 7-a — Lucrări literare”. Caietul se transformă într-o carte cu copertile aurite. Îmbrăcată cu un talor elegant, Maria citea din ea cu voce tare, pe o scenă luminată de reflectoare multicolore. Pe treptele imensului amfiteatru, o mare de capete. Cînd Maria își încheie lectura, izbucniră ropote de aplauze și ovatii. Tunurile de ceremonie, așezate pe o colină apropiată, se dezlănțuiră și ele...

Se trezi scaldat în sudoare. Bătăile în ușă se înțețiră:

— Pierdeți trenul, tovarășe!

O casierită somnoroasă îi viză biletul și se culcă iar cu capul pe brațe. „Trebuie să-i scriu lui Matei, să-i cer iertare pentru...” În definitiv, a fost sincer, chiar dacă n-avea dreptate. Dacă n-avea dreptate...

În depărtare se auzi șuierul locomotivei. Își luă valiza, făcu doi pași spre linia ferată și zări o siluetă cunoscută.

— Maria!

Se apropie, spunîndu-și că zgomotul roților...

— Maria!

Fata se întoarse și-l privi cu doi ochi albaștri, mirați. Probabil o elevă care pleca în vacanță. Mihai îndrugă o scuză, o ajută să urce scara înaltă a vagonului și îi găsi un loc într-un compartiment mai puțin aglomerat. Cînd trenul se puse în mișcare, o mîngie stîngaci pe păr, se strecură printre geamantanele și coșurile de pe culoar și sări pe peron, păs-trîndu-și cu greu echilibrul. De la fereastră, ochii albaștri îl urmăreau fără să înțeleagă.

— Drum bun! strigă Mihai, agi-tîndu-și brațele într-un gest nestăpînit.

Așteptă pînă ce trenul se pierdu la o cotitură, apoi ieși pe bulevardul larg din spatele gării. Începu să urce fără grabă panta ușoară: Poșta avea să se deschidă abia peste trei sfer-turi de oră.

UNDE-I UMORUL DE ALTĂDATĂ?

• Tir

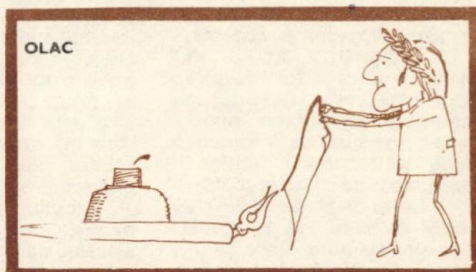
La 19 februarie 1919, asupra lui Clemenceau s-a comis un atentat, al cărui autor a fost anarhistul Emile Cottin. Șapte gloanțe din care doar unul l-a atins serios pe cel vizat. Comentariul lui Clemenceau: „Trebuie să-i punem la încercare capacitatea de a trage la țintă. Am cîștigat cel mai cumplit război din toate timpurile, și iată un francez care trage de la mică distanță nimerind doar cu un glonț din șapte. Evident, trebuie să-l pedepsim pe terorist pentru folosirea armelor periculoase și pentru ratarea țintei. Propun să-l închidem pentru opt ani, timp în care să fie supus unui intensiv antrenament de tir”. Cottin a fost condamnat de judecător la zece ani temniță grea.

• Plebiscit

În timpul domniei lui Napoleon al III-lea, întotdeauna dispus să organizeze plebiscite „populare”, circula în Franța următoarea bu-tadă: „Ce este un plebiscit?” Răspunsul: „Un cuvînt latin, care înseamnă: Da!”

• Rubiconul

Giacomo Matteotti, unul dintre adversarii cei mai ardênți ai fascismului, a fost asasinat în 1924. La puțin timp după aceasta s-a ținut la Locarno conferința miniștrilor afacerilor externe din țările Europei occidentale, la care, din partea Italiei a participat însuși „ducele”, vorbindu-le miniștrilor despre necesitatea instaurării „ordinii și a dreptății” pe continentul nostru. După discurs, întinzîndu-i mîna bărbatului de stat francez Aristide Briand, acesta a refuzat să i-o stringă, zicîndu-i: „E greu să treci a doua oară Rubiconul, mai ales cînd acesta este plin de singe!” (I. G.)

TRATAT DESPRE ZGÎRCIȚI

• FRAGMENTE •

Prozatorul Al-Gahiz (777—868) este cel mai cunoscut autor arab, nu numai din perioada abbasidă (sec. X—XI), dar din toate momentele de glorie ale prozel clasice. Autor al unor tratate fundamentale de retorică și al unor cărți de povestiri de mare circulație în Evul Mediu musulman, Al-Gahiz a creat și, în același timp, a epuizat în *Tratatul despre zgîrciți* un gen literar — cu o colecție pitorească de portrete, o zugrăvire a vieții urbane și o serie inimaginabilă de glume — care anunță *maqamat*-ele lui Al-Hamadani și Al-Hariri. Compus în intenția exaltării generozității arabilor ca antipod al avariției burgheziei de origine persană, care va juca un rol important în Mesopotamia de jos, *Tratatul despre zgîrciți* devine o suită de schițe pline de haz care, mai presus de scopul moralizator, surprind o adevărată panoramă a epocii.

Se spune că niște locuitori din Khorassan împărțeau aceeași încăpere. S-au lipsit ei ce s-au lipsit de lampă, dar pînă la urmă au hotărît să-și plătească împreună uleiul. Unul dintre ei însă n-a vrut să facă tovarășe la cheltuieli! Așa că, la aducerea lămpii, îi legau ochii bine cu o năframă — și cu ea rămînea pînă adormeau și stingeau lumina. Abia atunci îi era îngăduit să-și libereze ochii!

Una dintre cele mai ciudate istorii citite de bătrîni pe obrazul timpului e aceasta:

Un negustor din ținutul Merw-ului, care tot călătorea pentru treburile sale, poposea mereu la un prieten irakian, care-l ospetea și îl omenea după pofța inimii. Astfel îi mulțumea de fiecare dată:

— De-ar fi să te văd și eu odată la Merw, să te răsplătesc pentru atîta bine, pentru pioasa ta dărnicie, care m-a

însoțit la tot pasul! Fiindcă aici, cu mila lui Allah, n-ai nevoie de vreun ajutor.

Pînă la urmă, după nu puțină vreme, îl împinseră și pe irakian treburile spre ținutul acela. Truda călătoriei și sălbăticia înstrăinării nu i le ușura decît gîndul că-și va vedea prietenul! Așa că se înființă drept la el, cu veșmintele de călătorie, turbanul, **qalansuwwa** (un fel de cămașă) și traista de drum, cum face omul la un ortac de nădejde, la care „își lasă jos șaua”, simțindu-se ca acasă. Într-adevăr își găsi prietenul stînd turcește între vecini — și îndată se repezi la el și-l îmbrățișă; dar văzînd că nu se arată a-l cunoaște și nici nu-i pune vreo întrebare, își spuse în sine: „Poate n-a deslușit cine sînt din pricina vîlului care mă apără de praf?” Și îl scoase; apoi iar își întrebă prietenul; iar acela din nou nu-l cunoscuse. „Poate-i din pricina turbanului?” Și-l smulse; dar găsi și mai multă necunoaștere! „Pesemne e

din pricina qalansuwwei”.

Merwazitul înțelese atunci că nu mai avea nici o pricina pentru care să facă pe chiorul și-i strigă:

— De ți-ai scoate și pielea de pe tine, tot nu te-ai recunoaște!

Într-o zi, un valiu persan (poate Halid Hunahrawayh, poate altul) stătea în odaia de sfat, prins cu socoteli și isprăvi de domnie, nelăsîndu-se cercetat de vreun musafir. Cînd, iată că se trezi în fața lui cu un poet scandîndu-i poeme! Și lăudîndu-l, preaslăvindu-l, tîmîndu-l!

Cînd sfîrși, valiul strigă:

— Bine-ai grăit!

Și porunci către **katib**-ul său, secretar:

— Să-i aduci zece mii de dirhemi!

Poetul era să-și ia zborul de fericire; ceea ce valiul știu să prețuiască:

— Văd că au căzut unde trebuiau cuvintele mele. Să i se dea douăzeci de mii de dirhemi!

Poetul — să-și iasă din piele, nu alta. Văzînd că bucuria i se dublează după cum se dublează și suma promisă, valiul porunci să i se aducă patruzeci de mii. Fericirea era să-l ucidă pe cîntăreț. Cînd își veni în fire, strigă:

— Cit de darnic ești! Înțeleg că-mi mărești răsplata văzînd cum mi se întărește bucuria. A primi însă, n-ar însemna decît nerecunoștință din parte-mi!

Chemă binecuvîntarea lui Allah asupra valiului și ieși.

Atunci **katib**-ul se apropie:

— Mărire celui de sus!

Omului acestuia, care s-ar fi mulțumit și cu patruzeci de galbeni, tu poruncești să-i aduc patruzeci de mii?

— Doar nu cumva voiai să-i și dai!

— Oare există scăpare de la împlinirea poruncii?

— Naîngule! Omul acesta ne-a înveselit prin cuvinte, iar noi, la rîndul nostru, l-am fericit la fel. Cînd născocea că sînt mai frumos decît Luna, mai plin de putere ca leul, cu limba mai tăioasă ca sabia, cu porunca mai pătrunzătoare ca lancea, mi-a pus el în mînă vreun obiect, vreun lucru pe care să-l pot lua cu mine? Nu ştiam noi oare că minte? Şi, cu toate astea, eram feriţi în timp ce minţea! La rîndul nostru, l-am bucurat la fel şi am poruncit o răsplată care, chiar minciunoasă, a răsplătit minciuna cu minciună şi cuvintele prin cuvinte! Cit priveşte întoarcerea minciunii prin adevăr şi a vorbei prin faptă, aceasta e **pierderea vizibilă** („categorie filosofică“) de care ai auzit!

Abu Sa'id povestește că locuitorii din Merw, încălțând sandale noi vreme de șase

luni (în care timp nu le scot), merg trei luni pe vîrfuri și trei luni pe călcîie, ca să pară că au purtat sandalele trei și nu șase luni! Asta ca să nu-si

zdrențuiască și găurească
talpa.

Poetul zice:

Îmbracă-ți cămașa cîtă vreme o recunoști după buzunare, abia cînd nu vezi buzunarul de petice, schimb-o!

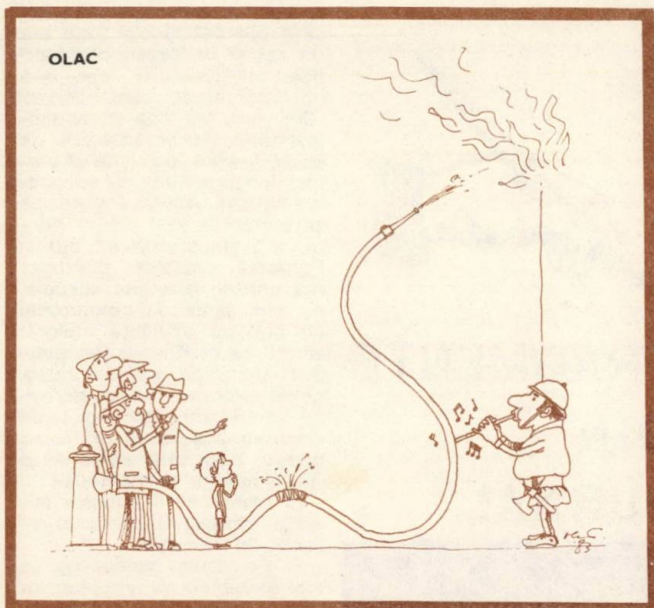
Întrînd la un Oarecine, fiul lui Oarecine, și găsind masa încă pusă în timp ce oaspeții mai mînceau sau tocmai își ridicau mîinile de pe bucate, m-am gîndit sa infulec și eu ceva. Dar gazda striga

— Nimicește raniții și nu te atinge de sănătoși!

Adică: „atacă o găină din care s-a mai luat, puiul din care s-a mai rupt o pulpă, iar de ce-i întreg să nu te atingi!”

Prezentare și
traducere
din limba arabă de
GRETE TARTLER

145

● WINSTON — SALEM,
5 Iunie 1973

De cînd am aflat cum cei doi mari invalizi ai secolului, Franz Rosenzweig și Giovanni Papini, și-au putut depăși infirmitatea continuîndu-și opera, deși deveniseră, amîndoi, două ființe pietrificate, îngropate în propriul lor corp (Papini era pe deasupra și aproape orb, iar în ultimele luni de viață nu reușea să articuleze decît sunete ininteligibile), mă interesează foarte mult un anumit lucru. Aș vrea să știu în ce mod anumiți autori de geniu s-au obișnuit cu suferințele inerente bătrîneții. Am fost foarte impresionat cînd am citit, în corespondența lui Goethe către Frédéric Soret, o scrisoare datată 16 noiembrie 1823, în care vorbea despre boala sa de inimă: „Această maladie, spune el, nu mă lasă să lucrez continuu. Nu-mi pot permite nici măcar să citesc timp îndelungat, iar dacă vreau să meditez, trebuie s-o fac pe furiș și prin surprindere, la intervale mari”.

„A medita pe furiș și prin surprindere”! Ce plăcere ar fi simțit Nietzsche citind această frază!

● CHICAGO,
22 Iunie 1973

Îmi pare tare rău că n-am notat imediat discuția cu acel bătrîn întîlnit pe aeroportul Windsor, în timpul celor trei ore cît am așteptat să se ridice ceața. Nu mai știu cum am ajuns să vorbim despre „noua generație”, aceea a hippy-ului îndeosebi, și despre vîrsta pensionarii. După cum am înțeles, el era deja la pensie de mult timp.

În zadar, mi-a zis el cu un zîmbet trist, oameni extrem de inteligenți și foarte culti-

FRAGMENTE DIN JURNAL

„Fragments d'un Journal II”,
1970—1978, Ed. Gallimard, 1981

vați, filozofi, preoți de toate religiile, oameni de știință se străduiesc să redea un sens noțiunii de bătrînețe. Într-o societate ca aceea a Americii de Nord — și toate celelalte societăți o vor imita pe o scară mai mult sau mai puțin largă — bătrîneța și-a pierdut întreaga semnificație.

Această situație pare ireversibilă. Un număr crescînd de persoane în vîrstă simulează că nu-și dau seama de „situația lor existențială” (expresie care mă uimește venind de la interlocutorul meu). Se străduiesc să nu se mai gîndească la bătrînețe și încearcă să prelungească printr-un entuziasm artificial comportamentul propriu tinerilor și adulților: „se sărbătoresc”, dansează, fac sport, participă la orgii etc...

Reamintindu-i că în societățile tradiționale, în Europa ca și în America, doar cu două generații în urmă bătrîneța beneficia nu numai de un anumit respect, dar avea și un rol util în mediile rurale și acolo unde erau mulți copii, pentru simplul motiv că, în ochii acestor societăți, fiecare din perioadele vieții are un rol și un prestigiu specifice, interlocutorul meu m-a întrerupt brusc, cam enervat: «Desigur!, îmi zise el cu același suris, dar acestea sînt, de acum înainte, depășite și perfect incompatibile cu societatea actuală. Acesta-i prețul pe care trebuie să-l plătim pentru a fi ajuns unde am ajuns. Poluarea orașelor, distrugerea naturii, revoluția sexuală nu sînt nimic în comparație cu această evidență majoră: să știi că bătrîneța și-a pierdut întreaga semnificație. Orice altceva poate fi îndreptat, ameliorat, dar nu vidul care se instalează în locul nostru, căci este vorba de o „transmutație existențială”.

Și pentru că îl priveam mirat și totodată cu oarecare rezervă, el adăugă:

— De acum înainte nu va mai ști nimeni să umple acest vid.

L-am contrazis. M-a ascultat politicos un timp, apoi m-a întrebat ironic:

— Credeți, într-adevăr, că mai poți redobîndi inocența după ce ai pierdut-o?

• BRUGES,
18 IULIE 1974

Plecarea din Paris, la ora unu. Cerul e cenușiu, amenințător și curînd rulăm sub o ploaie torențială. Prin unele locuri șoseaua este inundată și mașina Sybillei înaintază cu greu. În fine, norii se mai împrăstie și pe la patru și jumătate sosim la Bruges, sub un cer de vară ce parcă aparține unei alte lumi și unui alt secol. Aproape nu-mi vine să cred că asemenea oraș mai există, că este locuit și că el se află la mai puțin de trei sute kilometri de Paris. Și, ca de obicei, regret că mi-au trebuit atîția ani pînă să-l vizitez.

Ne lăsăm bagajele la Hotelul Duc de Bourgogne și mergem să ne plimbăm de-a lungul canalelor. Spre sfîrșitul zilei, plimbare cu barca. „Veneția Nordului” se spune despre Bruges, dar este cu totul altceva! Nu pot spune cu precizie ceea ce simt. Par a fi scos din timp, din acel timp care era încă al meu în această dimineață, la Paris. Sint emoționat, dar și înșeninat, ca și cum ceva tainic mi-ar fi fost revelat pe neașteptate. Întors la hotel pentru cină, încep în sfîrșit să înțeleg ceea ce simt. Scriu aceste rînduri în mare grabă și nu știu dacă, recitîndu-le, îmi voi aminti de toate amănuntele, de toate aceste revelații, cu prospețimea lor de acum. Cred că am descoperit, cu o intensitate aproape de paroxism, funcția creatoare a decorului. Mi-a fost suficient să intru într-un oraș pe care progresul tehnologic l-a cruțat, pe care arhitectura zisă „modernă” și „mașinile sale de locuit” nu l-au desfigurat, mi-a fost suficient să ies din banalitatea cotidiană, din rutină, ca să mă simt la fel de liber ca în zorii unei noi vieți și să redescopăr spontaneitatea și fericirile imaginarului.

Am mai avut de multe ori asemenea senzații. Știam că nu-ți sînt necesare niște împrejurări speciale, asemenea unei „schimbări de decor”, pentru a o suscita. Totuși, numai la Bruges am descoperit din ce punct imaginația poate deveni creatoare atunci cînd este stimulată de „decor” (ca și de orice operă de artă) și, chiar din clipa aceea, ea croiește drum unei veritabile „renașteri” sau, altfel zis, unei regenerări a întregii înfîințe.

• BRUGES,
19 IULIE 1974

Dimineată superbă. Vizităm muzeul Memling, apoi muzeul de Arte Frumoase. Inutil să mai vorbesc aici despre ceea ce există acolo, în afară de frumusețea uimitoare a clădirilor și palatelor care adăpostesc operele de artă, spitalul Saint-Jean, între altele, cu al său Apothicarium de o curățenie meticuloasă, care nu miroase a farmacie. La prînz luăm citeva sandvișuri pe terasa unei braserii, în plin soare.

Memling, desigur, dar despre oricare alt mare pictor poate fi vorba, căci nu e nevoie să fii un mare cunoscător pentru a simți acel sentiment de reînviere pe care l-am evocat ieri. Pentru aceasta este suficient să știi să privești. Lumea pe care o descoperi aparține unui alt univers, cu finalitate și valori proprii. Contemplarea operelor de artă eliberează în mod sigur toate forțele imaginației, pînă atunci ținute captive, înlănțuite, oprite. Ai ocazia unor descoperiri, unor „revelații” mai degrabă, care sînt de ordin muzical sau poetic, la fel ca în fața unor peisaje din natură, de o frumusețe monumentală. În asemenea împrejurări „schimbarea decorului” echivalează cu descoperirea unei „lumi noi”, zămislite prin dialectica imagi-

nației creatoare. Toate acestea ar merita să fie dezvoltate.

• CHICAGO,
22 IANUARIE 1975

A doua conferință **The Beginnings of High Religion**. Q... se miră văzîndu-mă că perseverez în cercetarea mea, în tot ceea ce el consideră fastidios, adică erudiția și cercetarea riguroasă, deși sint avertizat pe deplin de existența bombelor termonucleare și de alte pericole la fel de amenințătoare. Nu ignor că **total** ar putea să dispară de la o zi la alta. Dar, deși există ontologii care sînt adoptate în mod rațional, fiecare om cunoaște de asemenea o altă categorie, născută din propria experiență, și care are o structură epifanică. Frumusețea și parfumul unui trandafir, în ciuda caracterului lor efemer, nu încețază să existe, și acest tip de existență „epifanică” și „fulgurantă” uneori poate schimba lumea. (Sint cunoscute multiple exemple, asupra cărora nu voi insista).

În ultimă analiză, indiferent care va fi soarta pe care viitorul o rezervă lumii noastre sau chiar numai civilizației occidentale și indiferent dacă eu voi reuși sau nu să termin **Istoria idelilor religioase**, cu atît mai mult cercetările mele vor reuși să releveze idei, credințe, semnificații de mult uitate și a le releva în același mod în care trandafirul mi se relevează, cercetarea mea își gasește din acest moment justificarea...

• CHICAGO,
25 MAI 1975

Atunci cînd unul din studenții mei manifestă față de mine o admirație excesivă, prima mea grijă este de a-i

FRAGMENTE DIN JURNAL

modera elanurile. Știu la ceea ce se ajunge mai tirziu dacă această „admirație” nu este păstrată la un nivel rezonabil. Risc să devin pentru el, fără voia mea, „imaginea tatălui”. Inevitabil, după ce va câștiga, cu timpul, oarecare experiență în cercetarea personală și o responsabilitate proprie, se va simți obligat „să-și omoare tatăl”, pentru a-și demonstra lui însuși că este capabil să zboare cu propriile aripi. Am oarecare experiență în acest fel de reacții, adesea destul de nostime, însă uneori penibil de suportat, reacții manifestate de studenți eminenți. De aceea, suspectez și-mi iau măsuri de precauție în momentul în care apar primele simptome.

● PARIS, IUNIE 1975

Uneori mă simt „străin” mie însumi și sînt pe deplin fericit. Acest „altul” pe care îl descopăr în mine mi se pare a veni din altă parte. „Mă ascult” atunci cu emoție și nerăbdare de a descoperi această viață necunoscută, a „altuia”, care totuși sînt eu-însumi, o viață nouă poate.

● PARIS, 22 FEBRUARIE 1976

Julien Green notează în Jurnalul său, la data de 20 februarie 1945: „Chiar de cartea mea nu înseamnă nimic, cartea aceasta trebuie scrisă și, în mod paradoxal, acest nimic trebuie să existe, căci scriitorul nu-l creat decît pentru a crea el însuși.”

În ceea ce mă privește, compar adesea cărțile unui scriitor cu florile. Știm foarte bine că, odată tăiate și puse într-un vas, ele nu vor supraviețui decît puține zile, dar frumusețea lor nu va fi dimi-

nuată cituși de puțin. Asemeni florilor, cărțile împărășesc modul epifanic de existență. Ele trebuie, mai presus de orice, să se manifeste chiar dacă vor fi uitate pînă la urmă.

● CHICAGO, 1 MARTIE 1976

Recitesc acele cîteva zeci de pagini pe care le-am numit, nu fără motiv, „Jurnalul secret”. Avînd certitudinea că vor fi distruse și deci nimeni nu le va citi vreodată, le-am scris liber de orice reținere. Au mai multă spontaneitate față de tot ceea ce am relatat în Jurnal și mai ales față de extrasele care au fost publicate. Am putut să fiu, în acest Jurnal secret, mai sincer cu mine însumi decît în scrisorile pe care le-am adresat prietenilor și decît în **Auto-biografie** (cu toate că în această privință mi s-ar putea reproșa mai degrabă contrariul, știindu-se că „sinceritatea” mea se învecinează uneori cu indiscreția). Am fost surprins și încîntat totodată citind aceste pagini care mi-au dat, în sfîrșit, ocazia să văd ceea ce înseamnă pentru un autor această cufundare în sine însuși, în ceea ce are el mai intim. E ca și cum te-ai afla în fața oglinzii în care, copil fiind, te contempli pentru prima dată **atent și fără teamă**.

Recitindu-mă, fac descoperiri după descoperire. De ce oare am pus accent într-un mod diferit și cu o pasiune extremă pe niște probleme pe care le tratasem pe larg și la fel de bine în **Jurnalul meu** ca și în alte scrieri? Despre misterul dialecticii travestirii sacralului în profan, de exemplu. S-ar putea spune că este vorba de o problemă care mă preocupă pînă la obsesie. Nemulțumit de a mă confrunta în această privință în operele mele despre istoria religiilor și în scrierile mele literare din

toți acești ultimi ani, trebuie să dau peste acest lucru și în ceea ce notez numai pentru mine!

● CHICAGO, 3 MARTIE 1976

S-ar putea foarte bine ca acest „Jurnal secret” să fie, printre altele, imaginea propriei mele nostalgii după o „operă” pe care n-am început s-o scriu. Fervoarea cu care reiau, pentru o mai bună dezvoltare, reflecțiile ce mi le inspiră travestirea sacralului în profan trebuie să aibă o semnificație mai profundă și încep oarecum s-o întrevăd: această dialectică a travestirii este mult mai vastă și merge mult mai departe decît am putut spune pînă acum. „Misterul măștii” stă la baza unei întregi metafizici, căci este însuși misterul condiției umane. Dacă mă obsedează într-atît înseamnă, probabil, că nu mă decid să-l aprofundez, să-i fac o prezentare sistematică, să-l studiez pe un plan care-i este propriu, acela al meditației filozofice.

S-ar putea spune deci că aceste reflecții, prin caracterul lor intim, nu fac decît să răsune și mai mult în mine, deși într-un mod indirect, regetul că mi-am trădat vocația de filozof...

● CHICAGO, 19 NOIEMBRIE 1977

În cadrul colocviului **Religious studies and the Humanities: Theories of Interpretation**, sub patronajul Facultății noastre, am ținut o conferință cu tema „**Leterary imagination and Religious Studies**”. Este prima dată cînd vorbesc în public despre scrierile mele literare și despre raportul lor cu istoria religiilor, atît cît am redactat-o. N-am avut timp suficient pentru a dezvoltă mai mult de cîteva idei. Am spus de la început că o operă literară este un instrument de cunoaștere. Universurile imaginare create de romane, nuvele, povestiri relevează valori incontestabile și

semnificații proprii condiției umane care, fără ele, ar rămâne necunoscute sau imperfect cunoscute. Am insistat în mod egal asupra necesității existențiale a **narațiunii**, oricare ar fi forma aleasă de scriitor pentru a se exprima. „Moartea romanului”, proclamată de unii după **Finnegan's Wake**, **Glassperlenspiel** sau **Doctor Faustus**, nu pare a fi evidentă. Narațiunea are infinite posibilități, căci infinit este numărul personajelor sau evenimentelor, în viața sau în istorie, ca și în universurile paralele, nascocite de imaginația creatoare.

N-am insistat, totuși, suficient asupra afinităților dintre fenomenele religioase și creația literară. Tot așa cum fenomenul religios este o hierofanie (în acel sens care revelează sacrul în obiect sau în act profan) și creația literară arată semnificațiile universale și exemplare, ale căror purtători sînt oamenii și evenimentele cele mai obișnuite.

Este, într-adevăr, straniu că mi-am amintit brusc de Bogdanov și de lecțiile lui de persană, din care nu mi-a rămas mare lucru. De atunci au trecut patruzeci și șapte de ani... Dar și mai ciudat este faptul că aceste amintiri nu sînt însoțite de nici cea mai mică umbră de melancolie. Tot ceea ce-mi revine de atunci, tot ceea ce am putut învăța, dar și uita, tot ceea ce am dorit, am visat a rămas gravat într-o parte din mine, nu în memorie, ci mult mai profund, în mine însumi.

Poate că de aceea scriu aceste rînduri fără cea mai mică amărăciune. **Tot ceea ce s-a referit cu adevărat la mine am știu să păstrez.** Nimic nu s-a pierdut. Fără tristețe, desigur, dar nu fără o oarecare teamă. Ar fi suficient ca un mic electrod, mi s-a spus, să pătrundă într-o porțiune a creierului meu, pentru ca o bună parte din trecut să revină intact în memorie, **pină în cele mai mici detalii.** Și dacă mi s-ar întîmpla asta...

Traducere de
ELA PANAIT

UNDE-I UMORUL DE ALTĂDATĂ?

• CUI NU-I PLACE, CAPUL JOS!

Sub Nero, imperatorul-poet al Romei, propretor al Galiei nordice era Gaius Iulius Vindex, care nu prea făcea cultul „poeziei” stăpînului său, avînd chiar cutezanța să se exprime destul de ireverențios la adresa „creației” acestuia. Afront mai mare pentru viitorul incendiator al Romei nici că putea exista, drept care a promis un milion de sesterți celui ce îi va aduce capul lui Vindex. La anunțul trimbițat de crainici, Vindex a lansat propria sa făgăduință: „Cine-mi va aduce capul lui Nero îl va primi în schimb pe al meu!”

• ASEMĂNARE NEÎNTÎMLĂTOARE

Lui Augustus i s-a adus la cunoștință că prin capitala imperiului hălăduiește un tînăr al cărui chip este alidoma cu al său. Vrînd să-l vadă mai îndeaproape imperatorul a dat ordin ca tînărul respectiv să-i fie adus imediat la curte. Într-adevăr, asemănarea era uluitoare. Privindu-l, Augustus l-a întrebat: „Spune-mi, tinere, mama ta vine adeseori la Roma?” La care tînărul a răspuns prompt: „Mama n-a fost aici niciodată, în schimb, tatăl meu vine la Roma foarte des...”

• IERARHIE

Discutînd odată cu Hannibal, marele conducător de oști, Scipio Africanul a auzit din partea căpeteniei cartaginezilor cine ar fi fost, după el, cel mai vestiți luptători din lume. Pe primul loc Hannibal îl situa pe Alexandru cel Mare, locul al doilea revenindu-i lui Pirrus din Epir, iar lui însuși rezervîndu-și în această ierarhie cel de-al treilea loc. „Și dacă — l-a întrebat Scipio — m-ai fi învins pe mine în bătălia de la Zama (anul 202 înaintea erei noastre)?” „Atunci — i-a răspuns Hannibal — pe mine însumi nu m-aș fi pus pe cel de al treilea loc, ci pe primul!” (I. G.)

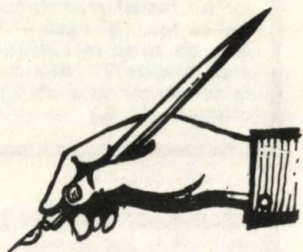
MIRON RADU PARASCHIVESCU

• 4 MARTIE 1956

(Pentru roman?)

A trebuit să ajung aici, la 45 de ani aproape, o viață de om în care, vai! am realizat atât de puțin, multe eșecuri, aproape numai eșecuri, riscând și cel mai mare eșec al lucidității, — a trebuit să cunosc atâtea căderi și atât de puține bucurii, ca să-mi dau seama, de-abia azi, ca a vedea realitatea și a o privi față în față e unul din lucrurile cele mai grele pentru un om de carte (cartea nefiind un surogat, o idealizare, o mutilare sau o evitare a realității) și că această cunoaștere a lucrurilor așa cum sînt este capitolul la care ajungi abia cînd o începi. A cunoaște cît de cît realitatea, însemnează a fi izbutit să fii într-o bună măsură detașat de ea; și nu ajungi să fii detașat de realitate decît în măsura în care te simți mai mult sau mai puțin familiarizat cu moartea. Atunci cînd ai început să te simți nițel mort, lucrurile și viața din jurul tău, și chiar propria ta viață, tind să-și capete adevăratul lor contur și adevăratul lor preț. Atunci, cînd ai ajuns să nu mai ai dorințe, să nu mai ai sentimente sau resentimente față de anumite lucruri și ființe din viața care se viețuiește, le poți considera cu un ochi lucid, detașat, obiectiv. Atunci ele devin **obiecte**, vreau să zic, care nu-ți aparțin și nu îți vor putea aparține. Și le poți privi atunci cu o oarecare răceală, din care nu trebuie să lipsească o bună doză de humor și o calmă, infinită, îngăduință.

Iată, acum văd lumea și viața cu o altă privire, sub o altă lumină, în perspectiva și lumina cu care marii pictori, ca Ruysdael sau Césanne, au văzut peisagiile familiare lor pe care le-au pictat. Acei arbori care tremurau în vînt, acei nori, acele ceruri luminoase sau întunecate au fost

JURNAL

realitatea pe care n-o vom mai găsi, dar pe care geniul unor meșteri ne-a transmis-o în pinzele lor care, prin însuși faptul că sînt pinze, sînt niște obiecte, niște lucruri.

Secretul oricărei creații de artă este de a vedea și surprinde **lucrurile** în sau din tot ce e viu sau viață, iar nu de a da viață lucrurilor, cum am crezut eu ani și ani de zile. Omul ăsta, care e un puternic al zi-

lei (sau își închipuie că este), acest bărbat al cărui obraz și al cărui glas nu-mi plac, această femeie a cărei privire mă fascinează, casa asta în care mi-ar fi plăcut să locuiesc, întâmplările mele la poștă, sau ale Marianeii în tramvai — toate astea trebuie ca eu să fi ajuns să le privesc cu o îngăduință egal distribuită fiecareia din ele, fără patimă, fără dorințe, fără dragoste sau furie, cu un fel de ternă simpatie nepărtinitoare, fiindcă toate aceste ființe, lucruri și întâmplări există independent de gusturile, de voința, de dorința sau repulsia mea, și ele își au fiecare propria lor personalitate, în care eu nu am ce schimba. Eu pot cel mult să le înregistrez existența asta ca un pisar conștiincios, fiindcă a crea acest obiect care e opera de artă însemnează, în ultimă instanță, a fi just față de ceea ce există. A fi just, adică a te sili să-ți păstrezi nealterat simțul egalității față de ceea ce întâlnești în viață — și tot ce este viu e dinainte și deopotrivă sortit să fie pradă morții, de care scapă doar ca aliment al artei.

Așadar, pînă azi am trăit într-un fel de iluzie perpetuă, într-un vis cu ochii deschiși, în care am privit toate întâmplările și pe toți oamenii cu care am avut cîtuși de puțin de-a face (sau pe care i-am zărit numai) dintr-un punct de vedere foarte îngust și foarte subiectiv, în direct raport cu gusturile, cu părările și cu dorințele mele proprii; asta m-a făcut să nu cunosc viața și lumea din jurul meu decît prin mine însumi, prin înclinările mele proprii, să le văd cum aș fi dorit eu să fie sau să nu fie, iar nu așa cum erau într-adevăr.

Eram, în fața lumii și a vieții, ca un pom stufos încărcat de milioane de frunze, fiecare din ele repetînd însă la infinit aceeași frunză, în fond același exemplar multiplicat al vieții; dar prin stufărișul ăsta eu nu mai puteam vedea ceea ce există dincolo de el. Și se apropie moartea, această toamna a vieții, cînd frunzișul îmi devine straveziu și rar, și

cînd, în sfîrșit, încep să-mi apară, în calmul rece și tot mai golăș de iluzii și idealuri, imaginile adevărate, independente de mine, concrete, ale realității ce mă înconjoară. Azi, le privesc ca un prezbiter, care are nevoie de distanță ca să vadă adevăratul contur al lucrurilor. Le văd. Dar voi avea oare și forța de a le spune exact? Vreau să zic că, în timp ce voi încerca să transcriu aceste imagini pe hîrtie, nu cumva se vor trezi în mine cine știe ce dorințe, ce vise și iluzii nerealizate, mocnite, refulate, necunoscute nici mie însumi, care să-și vîre coada în lucrul meu și să mă facă, fără a-mi da seama cîtuși de puțin, să colorez mai purpuriu, mai senin sau mai sumbru peisaje, scene, oameni și animale, lucruri și întîmplări felurite, pe care țin atîta să le redau întocmai cum ar fi putut fi zărite de oricare alt om.

Oricum, silința mea în scrierea acestor caiete, mai degrabă decît în transcrierea acestor realități pe care le-am trăit, aceasta va fi de a le așterne pe hîrtie așa cum au fost, cum mai sînt poate, sau cum au devenit. În măsura în care voi izbuti, lucrul acesta va fi o carte, un obiect de artă independent de mine, ca oricare alt obiect ce nu-mi aparține sau nu mi-a aparținut decît în scurta trecere prin acest tărîm, care e pămîntul nostru, al tuturor.

Fiindcă, pînă la urmă, opera de artă, ca orice realitate de sine stătătoare, ce altceva poate fi decît restul aritmetic al unei scăderi dintre ceea ce noi înșine am fi vrut să fim și ceea ce sîntem cu adevărat?

• 26 AUGUST 1956

Viața nu cunoaște indiferență. Acea indiferență de tot și de toate a omului „plictisit” e, în fond, o aură a devitalizării.

Plictiseala e anticamera morții. Orice moarte naturală e o moarte din plictiseală în primul rînd.

E azi dovedit și demonstrabil pentru mine, că poetul se

face prin poezie — nu face poezie, nu „lucrează” la poezie decît lucrează asupra lui însuși. Poezia îl silește să trăiască într-un fel propriu, care-i convine ei; viața poetului e un sol care trebuie arat, îngrașat, ud, bătut de vînt și soare, așa cum are nevoie această floare ca să crească din el. Tot, tot ce însemnează: deznădejde, durere, chin (fizic și moral deopotrivă), amor victorios sau înfrîngere în dragoste, lipsuri, muncă de tot felul, certuri, supărări, bucurii, prietenii sincere și false, totul, absolut totul, constituie terenul, solul poetic; asta, cu condiția ca totul să treacă prin sensibilitate și să fie recepționat de o atență și activă meditație. Lecturile și exercițiul literar continuu sînt lucrul cîmpului — plugul, grapa, ogorul. Dar, oricît de bine ar fi lucrat un sol, el nu va rodi nimic dacă nu primește și nu dă pește în el restul a ceea ce altădată a fost viață, concluzii, reziduuri rezultate de viață: gunoiul, bălegarul fecund și hrănitor, bogăția solului în legătura lui neînrupată cu materia organică i-o dă nu atît soarele, nici chiar apa, nici chiar arătura. I-o dă însăși această materie organică deplină care e lectura. Se vorbește de „asimilarea” lecturilor în chip creator. El este unul singur: așa cum pămîntul asimilează bălegarul. Căci lecturile, cărțile sînt acest gunoi — rest al materiei de viață, excremente ale vieții. Filtrarea și preschimbarea lor în floare și fruct, asta e munca, treaba și răspunderea solului și a plugarului său. Acestei filtrări îi corespunde asimilarea creatoare a lecturilor de către un poet. Adică, el va primi tot, nu va arunca nimic și va stăruia să descompună în el tot ce a înmagazinat, să discute, să se îndoiască și să filtreze, prin inteligență și simțirea lui proprie, tot ce a citit.

Acest îngrașămînt care e lectura nu trebuie socotit ma-

terie primă a creației, ci plasma ei, țesutul: sperma vie rămîn sentimentele trăite și care, ele, pot fi neglijate, aruncate în uitare, clasate, „necultivate”; ceea ce trebuie însă neapărat organizat și urmărit cu încăpătinare și metodic sînt lectura și lucrul regulat. E o irigație, e pregătirea unui teren, a unor căi prin care se filtrează și se regrupează ieșind la suprafață în forma artistică, adică refăcut conștient și anume material uniform, inconștient de experiența directă de viață, imaginat în noi. Fără el, nu e artă — dar poate fi creat un admirabil aparat. Dar, mă îndoiesc că fără acest aparat de precizie pentru filtrarea emoțiilor, senzațiilor, viselor, uitărilor, urilor, bucuriilor, iubirilor, nădejdelor și deznădejdelor și acest aparat de lectură organizată și *réflexie* — fără acest aparat, poți să ai experiența de viață sensibilă a unui Robinson și Tarzan și Sherlock Holmes, n-ai să dai niciodată o singură petală poetică.

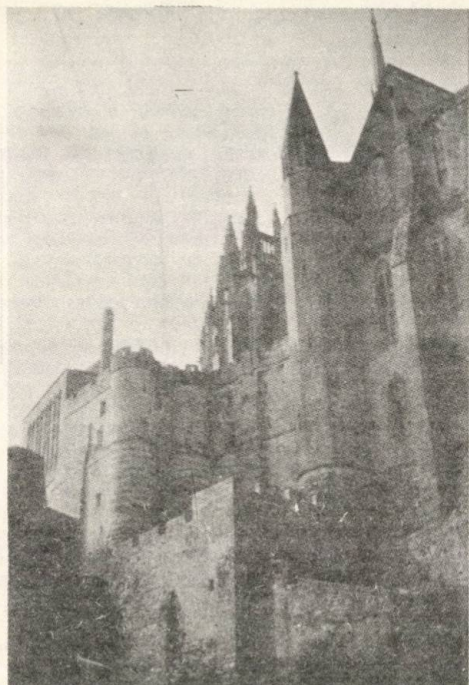
Pe un Arc de triumf

După atîtea bătălii pierdute
În pragul izbîndei

Mă las năpădit de liniști
ca de mușchi
iar ochiul, cîndva necruțător,
începe să-mi desprindă
nebănuite prilejuri bucuriei

Pe cînd învingătorii
vor ignora mai departe
blîndețea fertilă a
îngăduinței, la care
numai cel veșnic înfrînt e
constrîns.

(Din „Versul liber”)

Fotografiile autorului

MONT SAINT- MICHEL, ALTAR DE PIATRĂ

În fiecare seară, cînd soarele atinge sonor linia orizontului, marea se apropie treptat — o vezi cum se ridică pe cîte un pilon de lemn putrezit — și „caminul de piatră” este înconjurat de lucirile metalice și insinuante ale apei so-site odată cu apusul. Abia acum **Mont Saint Michel** cunoaște adevărata lui grandoare și măreție, în așteptarea primelor raze ale lunii. Dimineața, marea se retrage tăcută în larg — eșarfă trasă de un toreador învins într-o luptă de-o noapte — și abația călugărilor este redată granitului înconjurat de nisipurile mișcătoare.

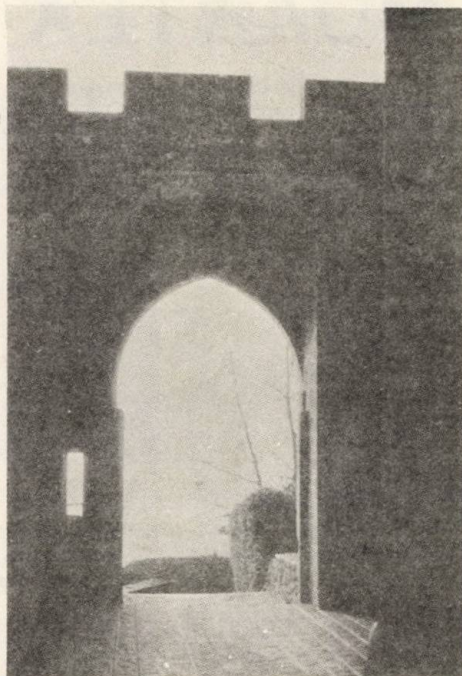
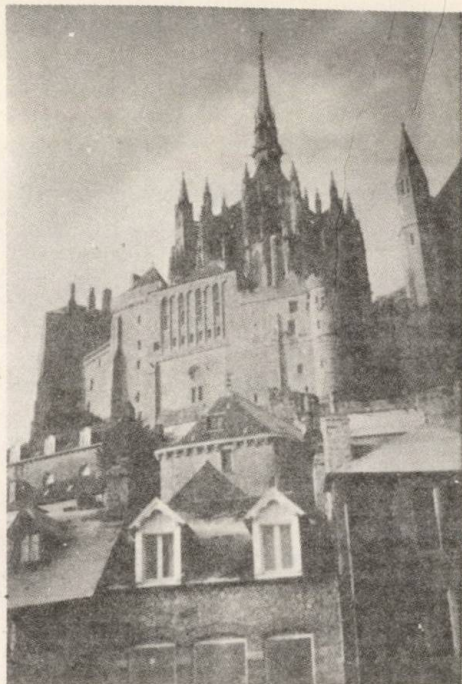
Un drum subțire și lung — firul Ariadnei uitat prin aceste locuri — leagă stîncă Sfîntului Mihai de pămînturile eroice ale Normandiei și de trecutul plin de jertfe. Construită în secolul XIII, citată în „La Chanson de Roland”, cetatea și abația călugărilor au cunoscut succesive războaie, din care au ieșit învingătoare datorita nisipurilor-capcane, a marii protectoare și a calugarilor aparatori.

Loc de pelerinaj anual, călătorul sosit aici intră în vechea cetate printr-o poartă cu două turnuri, înaintează pe o străduță îngustă și șerpuitoare — se află în plin ev mediu, în pofida magazinelor cu amintiri —, urcă mai multe trepte și trecînd pe sub o arcadă pătrunde într-un oraș subteran de piatră: sala gărzilor, capele, trapeze... Ajunge

În cele din urmă pe terasa superioară, de unde poate admira panorama ce se deschide în jur: întinderea nemărginită a mării, griul ondulat al nisipurilor tremurătoare — părul despletit al unei zeițe adormite —, iar în depărtare, linia pământului normand. Culorile albastre-gri-argintiu se aşază blînd pe portativul unui cîntec gregorian imaginar. Apoteoza coloanelor de granit şi a zidurilor ce sfidează înălţimile este realizată de biserica ce îşi trimite spre cer arcadele şi contraforturile... o sobrietate şi o măreţie pe care numai stilul gotic le poate întruni. Turla înaltă te obligă să ridici fruntea, statuia Sfîntului Mihai protector, prinsă în vârful fleşei, te ajută să simţi contactul cu necuprinsul, eternitatea şi divinitatea.

Drumul de întoarcere te conduce prin mici capele, osuare, săli de gardă, ziduri crenelate, dormitoare pentru pelerini şi chiar o grădină suspendată, loc de plimbare şi reculegere al călugărilor... parcă te-ai fi rătăcit în labirintul regelui Minos. Ajungi în cele din urmă la poalele cetăţii: străduţe înguste, case cocoţate pe cîte o stîncă, arcade de piatră, cactuşi, flori albastre şi roşii — strigăte ce ţîşnesc din zidurile patinate de timp —, felinare ce scîrţîie în bătaia brizei, ţipetele pescăruşilor, parapetul ce înconjoară insula, pe care îţi sprijini coatele şi privirea în această continuă contemplaţie, meditaţie şi confruntare cu un sine regăsit... adevăruri pe care încerci să le atingi cu mîna, sau rostirea fără cuvînt a verbului care s-a făcut fiinţă; parcă de aici a început lumea să fie lume, primul pas aşezat pe uscat sau locul unde a căzut pe nisip sabia Sfîntului Mihai-pedepsitorul...

Cînd ai plecat din Mont Saint-Michel şi întorci privirea pentru ultima dată, simţi că ai fost pelerin la un altar de piatră, care ţi-a primit ruga pentru viaţă şi fiinţă...

BUJOR NEDELCOVICI

S-au scurs aproape cincizeci de ani de cînd Federico Garcia Lorca a trecut în lumea umbrelor, dar nesocotind nisipul ce-a lunecat în clepsidră, în tot acest lung timp, moartea poetului de renume mondială a rămas mai departe învăluită în mister. Unde a murit? Cum a murit? sînt întrebări care nici azi nu-și găsesc răspunsuri exacte, căci cei care știu ce s-a întîmplat sînt compromiși și n-au vorbit și nu vor vorbi, deci, niciodată, sau vor denatura faptele, spre a se dezvinovăți.

Astfel s-a creat în jurul morții lui Lorca o legendă, țesută numai din minciuni. Numeroși oameni deformează faptele în funcție de prietenii, dușmăniile sau opiniile lor politice, „fiecare avînd adevărul său”, așa cum spune Pirandello.

Iată-l acum pe cel al lui José-Luis de Vilallonga, pe care acest scriitor — de origine spaniolă, care trăiește și creează în Franța — ni-l redă în romanul său *Furia* (Editions du Seuil, Paris, 1974). Acțiunea din *Furia* se desfășoară în timpul războiului civil din Spania, perioadă

istorică pe care scriitorul o cunoaște bine, pentru că a trăit-o. Dar subiectul romanului nu e propriu-zis războiul din Spania, ci moartea lui Federico Garcia Lorca. Romancierul reconstituie tragedia lui Lorca, de la arestarea sa, discuția cu guvernatorul Granadei, pînă la sfîrșitul său zguduitoare. Vilallonga ne descrie cu multă fidelitate tragedia marelui poet andaluz, așa cum i-a fost povestită de martorii sînstrelor evenimente, încît aceste pagini ar putea fi considerate un documentar întemeiat pe date veridice.

Alături de poetul cu figura delicată și miini prea albe, apare, firește, și călăul său, Fonseca¹, un căpitan mărginit, care se supune fără să protesteze celor mai abjecte ordine ale superiorilor săi. Nici nu se putea să arate altfel omul care, într-o noapte fără lună, l-a omorît pe poetul Lorca.

În fragmentul pe care vi-l prezentăm, Valdés², guvernatorul Granadei, îi ordonă lui Fonseca — el însuși povestitorul celor întîmplate — să l-l aducă pe Garcia, pe care acest căpitan obtuz l-a arestat cu o noapte înainte.

MOARTEA POETULUI

M-am oprit în fața ușii guvernatorului.

— Aici e.

Cînd Garcia Lorca văzu placa de alamă cu numele guvernatorului gravat în litere negre, deveni livid.

— Valdés... murmură el, dîndu-se înapoi cu un pas.

— Te așteaptă.

Poetul se închină.

— De ce faci asta?

Poetul sărută crucea pe care o forma arătătorul încălecin degetul cel mare. Îmi răspunse.

— Pentru că acum știu că sînt pierdut.

Deschisei ușa biroului și-l lăsa să treacă înaintea mea. Odaia era foarte întunecoasă. Aerul plin de fum, cald, îmbîcsit. Valdés ne lăsa să ne apropiem, fără să spună vreun cuvînt. Își ținea coatele pe birou, capul rezemat în palme, iar lentilele ochelarilor fumurii îi reduceau fața la o vagă pată cenușie.

— Domnule guvernator, vi

I-am adus pe Federico Garcia Lorca.

Valdés nu se clinti. Stînd în picioare, în fața biroului, poetul încerca disperat să-și ascundă miinile. Simțea, probabil, o nevoie aproape fizică să și le vîre în fundul buzunarelor. Se mărgini să le ducă la spate, încrucișîndu-și degetele.

Timp îndelungat — chiar eu socoteam situația insuportabilă — Valdés îl examină pe poet. Tăcu, nemișcat, la pîndă, ca o fiară. Deodată, continuînd să-și țină fața în miini, guvernatorul întrebă:

— Știi că am avut cîstea să fi servit pe vremuri în Benemerita³?

— Nu, nu știam.

— Spune: domnule guvernator.

¹ De fapt, Vilallonga a împrumutat numele — care în spaniolă înseamnă fîntînă seacă — de la un mare fabricant de trabucuri din Havana, pomenit de Lorca în unu poem pe care l-a scris despre călătorie sa întreprinsă în Cuba, în 1930 (n. tr.).

² José Valdés Guzmán, șeful Militei, comandant comisar la departamentul de război în momentul cînd falanștii pregăteau rebeliunea împotriva republicanilor la Granada, devenit apoi, după ocuparea orașului, guvernator civil. (n. tr.)

³ Garda Civilă, cunoscută de asemenea și sub acest nume care, în traducere literară, înseamnă: care a binemeritat de la patrie. (n. tr.)

Docil, Garcia Lorca repetă:
— Nu știam, domnule guvernator.

— Ei bine, acumă știi.

Cu un gest brusc al arătătorului drept, Valdès își ridică pe frunte ochelarii săi fumurii. Sub pleoapele brăzdate de vinișoare sparte, privirea era ștearsă, avind fixitate unei reptile.

— Ce impresie îți face, Garcia Lorca, să te întâlnești față-n față cu un fost membru al Gărzii Civile?

Pentru prima oară în viața sa, el, poetul, care știa să cizeleze cu atîta artă cuvintele, nu știu ce să răspundă. Valdès nu-și ascunse bucuria răutăcioasă.

— Ești, mi se pare, autorul **Romanței Gărzii Civile spaniole**?

— Da, domnule guvernator.
— Îmi închipui că ești mîndru de asta?

Naiv, poetul recunosc.

— Mi se spune, deseori, că-i unul din poemele mele cele mai bune.

— De pildă?

Poetul se ilumină la față, ca un copil.

— O... cîtece pe care le cîntă copiii la colțul străzilor. Bunăoară, **Luna, lunera, cas-cabelone**.

Așadar, asta-i de el. Fetele mele fredonau adeseori acasă aria asta încîntătoare. Valdès, sînt sigur, nu știa nici el că poetul era autorul ei. Păli de ciudă, spuse mîeros, dar și puțin ironic:

— Să ne întoarcem, dacă binevoiești, la **Romanța Gărzii Civile spaniole**. Vrei să fii atît de bun și să rezumi, în cîteva cuvinte, subiectul poemului?

Poetul își simțea trupul năpădit de nădușeală. Din nou, își căută zadarnic cuvintele.
— Vrei să te ajut? îi propuse guvernatorul, fără ca ochii lui mici, care deveniseră parcă și mai mici, să-l părăsească o clipă pe poet.

Garcia Lorca se întoarse spre mine. Privirea lui îmi cerea ajutor, dar chemarea lui omenească rămase fără răspuns.

— Bine, suspină Valdès. Dacă memoria nu mă-nșeală, e vorba de prădarea, de către Garda Civilă, a unui oraș locuit de gitani, și de masacrarea celor mai mulți dintre ei.

Nu se pomeniște nimic de motivul acțiunii. Care-i, de fapt, Garcia Lorca, numele acestui oraș?

Poetul părea să nu fi înțeles.

— Păi nu-i vorba de un oraș adevărat, ci de unul imaginat, domnule guvernator.

— A, îmi spuneam eu că așa trebuie să fie! Căci nu știu să existe în Spania un oraș, mare sau mic, locuit doar de gitani. Dar d-ta, Fonseca?

— Nici eu, domnule guvernator.

— Eram convins de asta. Mulțumesc.

Se întoarse iar spre poet.

— Așadar, e vorba de un oraș creat de imaginația d-tale? Prin urmare, d-ta n-ai asistat niciodată la scenele pe care le-ai descris?

Fără să-i dea timp poetului să răspundă, Valdès luă o foaie de pe birou. O întinse poetului.

— Ia-o. Citește-o, te rog, cu glas tare.

Garcia Lorca lăsă să-i scape hirtia printre degete. Cînd se aplecă s-o ridice, o suviță de păr îi alunecă și i se lipi de frunte.

— Haide, citește, porunci nerăbdător Valdès.

Fără să privească foaia de hîrtie, poetul recită:
Caii negri sînt. Li-s negre și potcoavele. De ceară, pe mantale strălucesc petele. Și de cerneală⁴.

Glasul îi tremura. Valdès l-a ascultat, cu ochii închiși. Îi deschise iar, ca să spună:

— O gitană geme lîngă ușă, cu sîinii rețezați, puși pe o tavă. Imaginea e de neconceput și dezgustătoare. Și Garda Civilă a săvîrșit asta. Între alte ticăloșenii de același fel. Dar scena asta, Garcia Lorca, n-ai văzut-o niciodată!

Poetul îl privi pe guvernator, cu ochii holbați.

— Da, sau nu?

— Nu, domnule guvernator.

— E vorba, deci, de o supoziție absolut gratuită?

— Poetică, domnule guvernator, îndrăzni să corecteze deținutul.

Valdès nu luă în seamă obrăznicia.

— Tocmai asta voiam să spun și eu. Dacă înțeleg bine, nu e nici un pic de adevăr în poemele tale?

Acum, poetul nu se mai putu reține.

Valdès se aplecă, atent, deasupra biroului.

— Lămurește-mă. Nu mă pricep în lucrurile astea. dar mă strădui să înțeleg.

Tonul folosit de guvernator îl înșelă pe poet, care se în-sufleți.

— În poezie, nu adevărul exact are totdeauna importanță, domnule guvernator, ci...

Valdès lovi cu pumnul în birou.

— ... reaua-credință? Dorința de a calomnia? Nevoia perversă de a induce în eroare? Minciuna?

Pe măsură ce vorbea, Valdès ridicase tonul. Deodată, se potoli. Și sugeră, aproape în șoaptă:

— Sau... talentul?

Poetul răspunse ca un ecou:

— Da, talentul.

— Ce a fost greu a trecut! Așadar, în mintea d-tale — și, desigur, în aceea a cititorilor d-tale — Garda Civilă are obiceiul să prade orașele și să taie sîinii fetelor, așa, fără nici un motiv, de plăcere.
— N-am spus niciodată asta.

— Ai făcut mai mult. Ai scris-o!

Poetul își lăsă capul în jos, bălângănindu-și brațele.

— Căutați să mă înțelegeți, domnule guvernator. Cînd am scris **Romanța Gărzii Civile** am vrut doar să exprim...

— Ce oare?

— Groaza, domnule guvernator. Care îi face pe oamenii săraci, pe gitani, pe nevestele și pe copiii lor să simtă că se

⁴ Traducere de Darié Novaceanu („Federico Garcia Lorca”, Editura Enciclopedică Română, 1974).

sufocă doar cînd văd tricouri negre și puști. Această groază distrugătoare care...

Valdès începu să urle:

— Groaza asta, tu și cei de-o seamă cu tine o provocați cu minciunile voastre, o întrețineți cu exagerațiile voastre, pentru că simțiți o plăcere nemaipomenită să denaturați totul, să murdăriți totul!

Cu un gest furios, Valdès luă o altă filă de pe birou. O flutură sub nasul lui Garcia Lorca.

— Ce urăsc eu mai mult decît orice la voi nu sînt ideile voastre. Ci modul cum vă răspîndeți otrava sub pretextul Artei. Îl prefer de o mie de ori pe muncitorul ignorant, care ridică pumnul pe o baricadă, intelectualului care-și clocește cartea stînd închis în biroul său. Pe primul îl împuşc cu respect, pe celălat, îl omor cu plăcere.

Din nou, Valdès mă luă ca martor:

— Ascultă asta, Fonseca!

Și citi cu un glas monotôn:

— „Eu, sînt fratele tuturor și-l disprețuiesc pe cel care se luptă pentru o idee națională abstractă, îl disprețuiesc pentru că își iubește patria cu ochii legați. Cînt Spania și o simt pînă-n măduva oaselor, dar sînt, în primul rînd, cetățeanul lumii și fratele tuturor”. Este semnat de Garcia Lorca. Ei bine, eu, comandantul de infanterie Valdès, om drept, dar prost, cinstit, dar sec și, firește, refractar tuturor curentelor — cam așa ne vedeți pe noi, militarii, nu? — eu nu sînt de acord cu tine. Eu unul îmi voi iubi întotdeauna patria cu ochii legați, orb pentru restul lumii. Eu, domnule, am cîstea de a fi ceea ce tu numești un naționalist abstract. Și nu voi fi niciodată nici un cetățean al lumii, nici fratele nimănui. Mi-ajunge că sînt spaniol și asta îmi ia tot timpul.

Se aplecă deasupra biroului și o a treia filă apărui în mîinile lui.

— Și, ca să încheiem, Fonseca, mai ascultă și asta: „Doi

oameni merg pe malul unui fluviu. Unul e bogat, celălat sărac. Unul are pîntecele plin, celălat murdărește aerul cu căscatul lui. Bogatul spune: „Oh, ce barcă frumoasă se vede pe apă! Uită-te, dar uită-te odată la irisul acela care înflorește pe mal”. Iar săracul bombăne: „Mi-e foame, nu văd nimic, mi-e foame, mi-e foame!” În ziua cînd foamea va dispărea se va înfăptui în lume cea mai mare explozie culturală pe care omenirea a cunoscut-o vreodată. Oamenii nu-și vor putea închipui niciodată bucuria ce va înflori în ziua Marii Revoluții”.

Valdès aruncă foaia pe birou.

— Garcia Lorca, pe cîți oameni i-ai înșelat cu textul ăsta? Cîți indivizi — bieții de ei! — cred acum, datorită ție, datorită artei tale, că foamea va dispărea într-o zi din lumea asta? Tu știi însă bine că ea se va înrăutăți prin forța lucrurilor! Pe cîți săraci i-ai convins tu, fecior de burju, că ei sînt orbi pentru că doar bogaților le este dat să înțeleagă frumusețile care ne înconjoară? Pe cîți i-ai nenorocit scriind asta? Și cîți dintre ei au murit sau vor muri pentru această Mare Revoluție, pe care le-ai făgăduit-o și pe care au și pierdut-o sub ochii voștri?

Poetul nu răspunse. Valdès se ridică în picioare. Părea să-și fi regăsit tot calmul. Instinctiv, îl imitai.

— Garcia Lorca, spuse el cu glas încet, te declar vinovat de trădare față de țara în care te-ai născut. Vinovat față de clasa ta. Vinovat față de toți cei pe care i-ai înșelat cu ajutorul scrierilor tale.

Făcu o pauză ca să respire. Sprijinindu-se în virful degetelor pe marginea biroului spuse, în sfîrșit, scandînd fiecare cuvînt pe care îl rostea:

— Te condamn să nu mai scrii niciodată.

În clipa aceea, am avut impresia că Garcia Lorca a devenit deodată mic de tot. Șopti într-o suflare:

— Niciodată?

— Nu! Niciodată.

Poetul îmi căută din nou privirea. Susținu cum putui interogatoriul mut al ochilor lui cafenii. Și-l auzii spunînd:

— Mai bine aș muri.

Valdès luă imperceptibil o atitudine provocatoare.

— Asta-i favoarea pe care mi-o ceri?

Poetul repetă încet:

— Mai bine aș muri.

Guvernatorul se gîndi cîteva clipe. Apoi, aproape amabil:

— De acord. N-o să se poată spune că sînt un om lipsit de inimă.

Se așeză din nou, luă un toc și scrise în grabă cîteva cuvinte pe o foaie albă, pe care mi-o întinse.

— Fonseca, iată aici ordinele mele scrise. Fă ce trebuie!

Și cu un gest al mîinii, puse capăt întrevederii.

L-am însoțit pe deținut pînă în celula sa. Nici el, nici eu n-am rostit nici un cuvînt pe drumul întoarcerii.

Un paznic din Batalioanele de asalt descuie lacătul greu și nou. De cum fu în chichi-neaua lui, Garcia Lorca se așeză pe prici. Întrucît rămăsesem o clipă pe pragul ușii, fără să știu ce să fac, poetul ceru:

— Ai cumva o țigară?

I-am azvîrlit pe genunchi pachetul meu pe jumătate început.

— Păstrează-l.

I-am aprins una. El începu să fumeze ca o femeie care nu-i obișnuită, înghiți fumul și se înecă. Ștergîndu-și cu dosul mîinii ochii plini de lacrimi, îmi explică:

— E prima oară în viața mea ca sînt arestat.

Aruncă țigara pe jos și o strivi cu piciorul.

— Dacă oamenii ar ști, spuse el, n-ar închide niciodată păsările în colivie.

Tușii — spre a nu-mi pierde cumpătul. El îmi puse întrebarea pe care mă temeam s-o aud:

— Unde se va întîmpla asta?

Nici eu nu știam încă bine locul. Am bombănit:

— Ai să vezi.

— Mi-ar place să nu se întîmple în cimitir. Cimitirele nu

sînt făcute să mori în ele. Sînt făcute pentru tăcere, pentru flori și nori...

Și, pe neașteptate, mă întrebă preocupat:

— Cum e luna acum?

Nu știam. El spuse cu o oarecare vehemență:

— Nu mi-ar place să mor cînd e lună plină.

Glăsu lui deveni cald:

— Am vorbit mult despre lună în poemele mele. Dacă aș muri sub privirea ei, aș avea impresia că sînt trădat de cea mai bună prietenă a mea.

Mă legănam prostește de pe un picior pe altul.

— Acum te las.

El se ridică.

— La ce oră ai să vii să mă iei?

Nu mai aveam nici un motiv să-i ascund adevărul.

— La miezul nopții.

Își privi ceasul de la mînă și socoti orele ce-i mai rămîneau de trăit. Îmi trecu ceva prin gînd:

— Vrei să-ți trimit un preot?

Mă privi îndelung, cu ochii lui mari, de copil.

— Nu prea am ce să-i spun, răspunse el blînd, și adăugă apoi imediat: Doar că mi-e frică.

L-am îmbărbătat.

— Oricui îi e frică.

Clătină din cap ca și cum nu l-aș fi înțeles.

— Știu. Dar eu am trăit toată viața cu obsesia morții. Mi-e groază de ea. Nu de ceea ce urmează, nu. Dar ideea că aș putea simți că părăsesc lumea asta mă înspăimîntă. Și, punînd o mînă pe brațul meu, coborî tonul.

— Nu știu dacă ai să înțelegi asta, dar, cînd eram copil, nu-mi plăcea să spun adio. Adio, pentru mine, e începutul morții.

Am părăsit celula fără să mai privesc în urmă. Îndărătul meu, paznicul închise ușa cu zgomot.

Am părăsit guvernămîntul civil la 19 august, exact la miezul nopții. M-am dus chiar eu să-l iau pe Garcia Lorca din celula sa. Dormea. Ghemuit, liniștit, ca un copil. A trebuit să-l trezesc cu oarecare bruschețe. Deschise ochii și mă privi fără mirare.

— E timpul să te scoli.

Se întinse o îndelungă vreme și căscă. Pisicile se întind. Și amanții. Gestul ăsta la un condamnat la moarte mi se păru neobișnuit și mă tulbură.

Un paznic intră în celulă, aducînd o ceașcă mare de cafea fumegîndă și un pahar de coniac. Puse totul pe jos, lîngă prici. Cum ieși paznicul, Garcia Lorca se sculă în picioare. Era gata. Nu-și adusesese în închisoare nici pieptene, nici periută de dinți, nici rufărie de schimb. Iar în celulă nu era nici lighean, nici cană de apă. El zîmbi, ghicindu-mi poate gîndurile. Își trecu repede degetele prin păr și spuse:

— Cînd dorești?

— Bea-ți cafeaua.

El mă ascultă și, sorbind iute o înghițitură, își arse buzele.

Îmi privii ceasul.

— Mai ai timp.

Luă paharul de coniac și-l

turnă în ceașca de cafea, spunînd:

— Nu mai știu unde, în Spania, mixturii ăsteia i se spune *carajillo*.

Nici eu nu știam. Cu siguranță nu în Castilia. Probabil undeva, în Anadaluza. După ce-și goli ceașca, Garcia Lorca repetă:

— Cînd dorești.

Stătea acolo, în fața mea, docil și resemnat, îmbrăcat cu pantalonii lui negri, strînși pe solduri, și o cămașă grozav de mototolită. Știam că afară roua nopții era glacială. L-am arătat cu degetul pătura de pe prici.

— Pune-o pe dumneata.

Era o pătură a armatei, aspră și decolorată. El o zvîrli pe umeri. Avea aspectul jalnic al unei sperietori de vrăbii.

Am coborît la subsol pe marile scări pustii. Pe palierul primului etaj, ne-am încrucișat cu Javier Fontana, ofițerul de serviciu, care își făcea

De dragoste, de viață și de moarte

*De dragoste, de viață și de moarte
acest rondel pe care ți l-am scris
pe cînd în cer o pasăre-a ucis
un anotimp și-l caută departe.*

*Și noi gonind după același vis
murim încet în noaptea ce ne-mparte.
De dragoste, de viață și de moarte
acest rondel pe care ți l-am scris*

*Și-n care duc o lacrimă spre-o carte
pe care încă nu ți-o am trimis
pînă ce nu dă-n floare un cais
și în grădini nu-s fluturi să o poarte.*

De dragoste, de viață și de moarte.

DINU IANCULESCU

rondul, urmat de patru soldați cu baioneta la armă. Mă salută cu mîna și exclamă rîzînd:

— Ai și pornit la treabă?

O mașină mare, verzuie, cu farurile stinse, ne aștepta pe trotuar în fața portalului guvernămîntului civil. Era un „Mercedes”. Aparținea lui F.G. din C... Nu-i dau numele întreg — cu toate că acest rebus e ușor de dezlegat — fiindcă, deși îl disprețuiesc pe individ, am rămas destul de bun prieten cu familia lui. Îl chemasem la telefon după-amiaza și, după ce i-am explicat că ducem lipsă de mașini oficiale, l-am rugat să mi-o pună la dispoziție.

— La ce oră? m-a întrebat el.

— La miezul nopții.

— Ai nevoie de ea pentru un **paseo**?

— Da.

— Atunci, ne-am înțeles. Dar cu o condiție.

— Care?

— Vreau să vin cu voi.

Am acceptat. Oricum, ne putea ajuta să îngropăm corpul.

La volanul „Mercedes”-ului l-am văzut pe Dionisio, șoferul care ne-a dus, pe Ruiz Alonso⁶ și pe mine, pînă în strada Angola. Am aflat mai tirziu că el era în serviciul familiei F.G. din C... de peste zece ani. M-am așezat în fundul mașinii, avîndu-l la dreapta mea pe Federico Garcia Lorca, iar la stînga pe proprietarul mașinii. Era un tînăr îngîmfat, fiul unuia din cei mai bogați moșieri din regiune. Se îmbrăcase cu grijă, ca și cum s-ar fi dus la o partidă de vînătoare. Pantaloni maro de golf, ciorapi ecosez, haină de antilopă. Pe cap purta o pălărioară de fetru verde, cu o pană de cocoș sălbatic înfiptă în panglica de

mătăse. În față, lîngă Dionisio, stătea gardianul care, teoretic, trebuia să-l păzească pe deținut.

Am pornit în viteză. „Mercedes”-ul era urmat de un „Citroen” negru, în care se îngrămădiseră oamenii din plutonul de execuție. F.G. din C... făcu un gest de surprindere zărindu-l pe poet. Nu sînt sigur, dar cred că Garcia Lorca schiță un timid salut din cap, pe care celălalt nu-l luă în seamă, înfundîndu-se în pernele mașinii.

Străbăturăm în goană orașul adormit. Trecînd prin fața Puertei de Elvira, poetul privi înapoi. Văzui lacrimi lucindu-i în ochi. Mașina o luă de-a lungul zidurilor Cartujei și o porni pe șoseaua ce urcă spre Viznar. E un drum în serpentine, ce șerpuiește la nesfîrșit printre măsline. În fața noastră se întindea lanțul munților Hueter și al Cogollosului. Și, pe o culme pleșuvă, se înălța crucea care străjuia deasupra văilor amărîte de răcoarea nopții.

Era beznă cînd am ieșit din piața orașului Viznar. Făcusem abia zece kilometri, dar mi se părea că mergem de ceasuri întregi. l-am ordonat lui Dionisio să se oprească în fața palatului episcopal. Nestares mă prevenise că trebuie să lichezeze un lot important de deținuți înainte de zori. Mă rugase să nu debarcăm la **barrancos**⁷ înainte de ora zece dimineața. Nu voiam să ajung acolo în timp ce se afla în toiul execuțiilor.

Am scos din buzunar un pachet de țigări și i-am poftit pe toți să se servească. Garcia Lorca și F.G. din C... refuzară. Dionisio și paznicul se grăbiră să ia.

Foarte aproape de noi, în umbra bisericii, era o fîntîna. Un cocoș se adapa și mișcarile lui erau sacadate ca ale unei jucării mecanice. F.G. din C... tremura:

— Doamne, dar ce frig mai e!

Garcia Lorca îi oferi ime-

diat pătura lui. F.G. din C... se îmbujoră la față. Spuse printre dinți „mulțumesc”, prefăcîndu-se că doarme cu capul răsturnat pe speteaza mașinii.

Un cîine trecu piața, atras de „Mercedes”. Avea o labă ruptă și tira după el o cutie veche de conserve, legată cu o sfoară lungă de coadă. Garcia Lorca fu emoționat. Făcu o mișcare bruscă spre portiera mașinii, ca și cum ar fi vrut să iasă din mașină și să se ducă la cîinele rănit. l-am poruncit cu glas aspru să stea liniștit.

Cred că dormeam de cîteva minute cînd orologiu bisericii bătă ora două.

— Hai să pornim, Dionisio.

— Unde mergem, domnule căpitan?

— Dă-i drumul spre Alfacar.

Am lăsat în urmă noastră Colonia, o clădire greoaie, lipsită de orice frumusețe, clădită pe ruinele unei mori arabe. Ceva mai departe începeau rîpele. Trebuia să ajungi la ele pe jos.

— Oprește, Dionisio.

„Mercedes”-ul trase, scrîșnind, la marginea șoselei. Am coborît primul și m-am aplecat spre portiera deschisă.

— Dați-vă jos.

Garcia Lorca își lăsase pătura în mașină. l-am văzut tremurînd de frig. Își înălță capul și cercetă cu atenție cerul. Constată, cu bucurie intensă, că eu eram singurul care îl înțelegeam:

No hay luna!⁸

„Citroen”-ul negru se opri și el în spatele „Mercedes”-ului. Oamenii coborîră. Erau șapte. Șase erau din Escadroanele negre, singurii pe care i-am găsit, și un preot, care purta pe sutana sa o cruce brodată.

Am atins cu un deget umărul poetului.

— Ia-o înainte.

l-am arătat drumul. Mergea de-a lungul vadului secat al unui rîu îngust. El Camino de la Puente. Ducea la un izvor, căruia arabii din Boabdil îi dăduseră un al doilea nume: „la Fuente de Aynadamar”. Izvorul Lacrimilor.

După ce merse cîteva mi-

⁵ În traducere literară, plimbarea care i se acordă condamnatului înainte de execuție. (n. tr.)

⁶ Ramon Ruiz Alonso, mai întîi consilier municipal al orașului, apoi deputat al partidului C.E.D.A. și comandant al Escadroanelor negre (n. tr.).

⁷ Rîpe din jurul Granadei, unde aveau loc execuții sumare (n. tr.)

⁸ — Nu e lună! (n. tr.).

nute, Garcia Lorca se opri. În fața lui, lanțul munților mai era încă scâldat în ceața ușoară și albăstrie a nopții. Nu prea departe de unde ne aflam noi, chiar în spatele pădurii de ploi negri, se ascundea Fuente Vaqueros, satul unde se născuse el. L-am auzit murmurând de două ori.

— De ce, Doamne, de ce?

Dionisio mergea lângă mine, cu revolverul în mână. Înfipse țeava în șalele poetului și răcni:

— Mișcă, firîngăule, sau te curăți!

Era gata să mai spună ceva, dar privirea mea i-a înghețat vorbele pe buze.

Poetul își continuă drumul. Se împiedică în bolovani. Căzu de trei ori în genunchi. Îl ridicai de trei ori. Porni din nou, grăbind pasul, nerăbdător poate să ajungă la capătul destinului său. Deodată, se opri brusc și se întoarse spre mine.

— Spune-mi adevărul... Te doare mult?

Dionisio, care îl auzise, vociferă:

— Mai puțin decît să... și se termină mai repede!

M-am năpustit asupra lui și i-am cîrpit cîteva palme zdrene. Buza îi singera. Șoferul

mă privi fără să înțeleagă. Voiam să-l mai pleznesc peste față, dar el ridică revolverul, înainte ca eu să am timpul de a-l scoate pe al meu din toc. Gardianul care mergea în urma mea sări între noi. Dionisio se îndepărtă bombănind. Am pornit din nou la drum.

Apoi se auzi un țipăt. Un țipăt ce părea că ieșise din pieptul unui om. Garcia Lorca tocmai se oprise pe marginea râpei. S-ar fi spus, o rană sîngerie, deschisă în pîntecele pămîntului. Rădăcini smulse. Haine părăsite. Și zeci de movițe de pulbere cafenie, care luaseră forma trupurilor pe care le acopereau. Și apoi, sub ochii noștri, în mijlocul acelei cîmpii dezolate, piciorul unei femei, dezvăluit pînă la jumătatea pulpei, scăpat afară din mranita proaspăt scormonită, părea ceva indecent. Garcia Lorca izbucni într-un plîns zbuciumat, cu sughituri.

Făcui un semn, preotul se apropie de el, purtînd în mîna crucifixul. Avea o mutra scîr-

boasa, cu o barba mare, încălțat. Preotul îi porunci pe un ton grăbit:

— **Confiesa!**

— **El que?**

— **Lo que quieras!**⁹

Garcia Lorca îl îndepărtă pe preot cu brațul. Acesta clătina din cap, dezamăgit. În spatele meu, oamenii din Escadrilele negre își pocniră chiulasa armelor.

Acum era rîndul meu să decid.

— Haide! Aleargă!

Mă privi fără să înțeleagă. Îl împinsei.

— Ți-am spus să alergi!

Se făcu alb ca peretele. Într-o clipă:

— Unde?

— Drept înaintea ta!

Ascultă. Asculta întotdeauna. Și alergă.

Stingaci. Jalnic. Zece, douăzeci de metri. Se opri rasufînd din greu.

— Mai aleargă!

Porni din nou, bălăbănindu-și brațele, clătîindu-și capul. Ca un manechin care nu mai are viață. Comandai:

— Foc!

Oamenii traseră. În spate. El se rostogoli ca o minge. Ca un iepure.

Cînd mă apropiai de el, avea fața mînjită de sînge și de pămînt roșu. Ochii îi erau încă mari deschiși. Păru să facă un efort spre a zîmbi. Spuse atît de încet, că abia îl puteai auzi:

— Mai trăiesc...

Îmi încărcai revolverul. În clipa cînd îi țintii ceafa, trupul i se răsuci într-o îngrozitoare convulsie. Intocmai ca saltul de-o extraordinară putere al unui crap. Împuscătura porni fără voia mea. Dionisio, care se afla lângă mine, izbucni într-un formidabil hohot de rîs, plin de răutate.

L-am îngropat la picioarele unui mîslin.

**Prezentare, note
și traducere de
PAUL B. MARIAN**

⁹ — „Spovedește-te! — Ce să spun? — Ce vei voi!” (n. tr.).

JORGE LUIS BORGES

Magician al ideilor sau, cum el însuși se consideră, cu umilința (ori poate cu orgoliul) impersonalității, simplul efect al conjuncției unei oglinzi cu o enciclopedie, Borges a consacrat, prin ficțiunile sale, genul fantasticului metafizic, tratând metafizica drept o ramură a literaturii fantastice. Se vede pe sine, înainte de toate, ca un om de litere care a avut șansa de a întrezări, înaintea altora, nebănuitele posibilități oferite imaginației literare de meditația filozofică.

Începând din 1958, când îi apare o masivă antologie de versuri, activitatea poetică a lui Borges se intensifică simțitor și devine centrală în cadrul creației sale. În poeziile lui Borges se concentrează întreg universul său „inteligibil” (în opoziție cu cel real, care e „de neconceput”), univers în care spațiul este dispus labirintic, iar timpul, circular. „Literatura — scrie el — își impune magia prin artificii; cititorul ajunge să le recunoască și să le disprețuiască: de aici necesitatea perpetuă a variantelor, care pot recupera un trecut și prefigura un viitor”. Poemul este baza activă, simbolul latent, care pentru a exista are nevoie de contactul cu o sensibilitate mereu trează. Această sensibilitate mereu trează face din Borges un mare poet. Variațiunile la marile teme: patria intimă, cultul străbunilor, pasiunea cărților, oglinzile, spada, tigrul, uitarea și memoria, orbirea, bătrânețea, moartea nu sînt simple repetiții, ci noi revelații ale unei intimități înfiorate de sentimentul timpului. Poetul își gravează cîntul ritual, lăsînd în urma sa un mesaj uman tragic și mărturia luptei cu timpul mistuitor, care transformă trecutul într-o bibliotecă eternă.

OGLINZILE

*Eu care simt o spaimă de oglinzi,
Nu doar cînd văd cristal*

*de nepătruns
Unde se-ncheie (începe?) aspru, ascuns
Vid de reflexe înspre care tinzi,*

*Ci și-naintea apei ce imită
Celălalt azur în cerul său profund,
Ce iluzoriul zbor îl trage-afund
De păsări ce se-ntoarnă ori se-agită,*

*Și înaintea silențioasei fețe:
Fîn abanos cu palidă lucire
Ce, ca un vis, crin alb în repetire
Ori marmoră ivește, frumusețe,*

*Cînd ani perplecși abia de poți
să-i prinzi
Rătăcitor sub luna schimbătoare,
Mă-ntreb, azi, ce hazard al soartei
oare*

Făcut-a să mă sperii de oglinzi.

*Metalică oglindă, ori mascată
Oglindă de mahon înnegurată
De-un roșu asfințit ce-a adumbrat
Ast chip care privește și-i privit.*

*Sînt nesfîrșite și elementare
Și execută strașnic pactul vechi
De a spori natura, în perechi
Nesățioase, treze și fatale.*

*Această lume vană și incertă
O prelungesc în mreaja lor alertă,
Și vezi spre seară cum le-a aburit
Sufierea unui om ce n-a murit.*

*Cristalul ne pîndește. Între patru
Pereți de-alcov oglinda de apare
Nu-s singur. Mai e unul. Duplicare.
Reflex ce iscă-n zori un tainic
teatru.*

*Se-nîmplă tot, nimic nu ne-amintim
În aste cabinete cristaline,
Precum rabini fantastici tomuri fine
Din dreapta înspre stînga urmărim.*

*Claudius, rege de o zi, visat,
Că-i vis nu a simțit pînă-n chindia
Cînd un actor pe scenă mișelia
Cu artă silențioasă i-a mimat.*

*Ciudat e că sînt visuri, că-s oglinzi,
Că simplul și tacitul repertoriu
De zi cu zi include iluzoriul,
Profundul univers urzit de-oglinzi.*

*Și m-am gîndit că Domnul
se silește*

*Să nalțe casă de nelocuit:
Lumina e cristalul șlefuit,
Iar umbra este visul ce-mpînzeste.*

*Făcut-a Domnul nopți care pulsează
De vise, și-a făcut oglinzi. Perplex,
Să simtă omul că e doar reflex
Și vanitate. — Așa ne-nfricoșează.*

Paznicul cărților

Iată grădinile, templele și justificarea templelor,
Dreapta muzică și drepte cuvinte,
Cele șaizeci și patru de hexagrame,
Riturile care sînt singura înțelepciune
Pe care o acordă oamenilor Firmamentul,
Bună-cuviința aceluia împărat
A cărui seninătate a fost reflectată de lume, oglinda lui,
În așa fel încît cîmpurile dădeau roade
Și torențele își respectau albiile,
Licornul rănit ce se întoarce pentru a marca sfîrșitul,
Secretele legi eterne,
Armonia lumii;
Aceste lucruri ori amintirea lor se află în cărțile
Pe care le păzesc în turn.
Tătarii au venit din Nord
pe cai mărunți cu părul lung,
Au zdrobit armatele
Pe care Fiul Cerului le-a trimis spre a-i pedepsi pentru necredința lor,

Au înălțat piramide de foc și au tăiat gîtlejuri,
Au ucis pe cel strîmb și pe cel drept,
Au ucis pe sclavul înlănțuit care păzește poarta,
Au siluit și-au uitat femeile
Și și-au urmat drumul spre Sud,
Inocenți ca niște animale de pradă,
Cruzi ca niște cuțite.
În zorii șovăielnici
Tatăl tatălui meu a salvat cărțile.
Iată-le în turnul unde zac,
Amintind de zilele care au fost ale altora,
Zile străine și vechi.
În ochii mei nu sînt zile. Rafturile
Sînt foarte înalte, și anii mei nu ajung la ele.
Leghe de praf și vis înconjoară turnul.
De ce să mă amănesc?
Adevărul e că niciodată n-am știut să citesc,
Dar mă mîngîi cu gîndul
Că lucrurile închipuite și cele petrecute sînt acum unul și același lucru
Pentru un om care a fost
Și care contemplă ce a fost orașul
Și acum e din nou deșertul.
Ce mă împiedică să visez că odată
Am descifrat înțelepciunea
Și am desenat cu mîna silitoare simbolurile?
Numele meu cu Hsiang. Sînt cel ce păzește cărțile,
Care poate sînt ultimele,
Fiindcă nu știm nimic despre Imperiu
și despre Fiul Soarelui.
Iată rafturile înalte,
Apropiate și depărtate în același timp,
Tainice și vizibile asemenea astrilor.
Iată grădinile, templele.

În românește de ANDREI IONESCU

FARSE ESTIVALE

Reședința mea din timpul verii se învecinează cu locuința modestă a celei mai odioase scorpii de pe întreg litoralul.

Vaduva a unui comis-voiajor, pe care îl făcuse să moară de amărăciune, această zgripțuroaică era, sub masca unei cucernicii excesive, degustător de ciufută și de zgîrcită. Ea a murit, fie-i țărina ușoară! A murit, iar eu am ris cu poftă când am văzut-o vislind cu brațele descărnate prin aer și prăbușindu-se pe gazonul distrus al ridicolei sale grădini, îngrijită cu atîta ferveare.

Am asistat la decesul ei, ba mai mult, i-am fost autor și această mică aventură va rămîne, cred, una dintre amintirile mele cele mai plăcute.

Trebuia, dealtfel, ca totul să sfîrșească așa, căci eu nu mai puteam să dorm, obsedat de această scorpie. Oribilă, oribilă femeie!

Am ajuns la acest sinistru final după multe farse, de cel mai prost gust, dar relevînd, la autorul lor, o aleasă șiretenie și o crîncenă neîndurare, pe legea mea!

Doriți un scurt rezumat al mașinațiilor mele?

Vecina mea avea o nebulie — grădinăritul! Cultiva cele mai grozave salate din ținut, cît despre tufele ei de căpșuni erau așa de frumoase încît îi venea să te pleci în fața lor. Împotriva buruienilor, a insectelor dăunătoare, împotriva celor mai distrugători viermi ea știa și folosea, fără să se dea bătută, fel de fel de metode, una mai eficace decît alta. Vinătoarea melcilor era un adevărat poem, ar fi putut spune Coppée într-un vers nemuritor.

Dar, într-o zi, în care o furtună făcea ravagii în ținut, iată ce mi-a trecut prin cap. Am mobilizat o miriadă de puști (o „miriadă” e un fel de a spune) și dînd fiecăruia cîte un sac:

— Mergeți, le-am spus, căutați pe marginile drumului și aduceți-mi toți melcii pe care îi găsiți. O să vă plătesc pentru asta.

Și băieții mei plecară la vinătoare. O pradă bogată îi aștepta. Niciodată, de fapt, nu plo-uase cu atîția melci în ținutul nostru.

Am băgat toate aceste moluște într-o ladă bine închisă și le-am forțat să postească timp de o săptămînă. După care, într-o minunată seară de vară, am dat drumul acestei turme în grădina bătrînei.

Răsăritul soarelui dezvălui un adevărat Waterloo. Romanițe, cicoare, căpșuni mai pline de sevă ca niciodată se transformaseră în niște sinistre grămezi de plante devorate.

Ah! Dacă nu m-ar fi împiedicat rîsul cu atîta

poftă, această devastare m-ar fi întristat cumplit!

Scorpiei nu-i venea să-și creadă ochilor.

În acest timp, melcii mei, ospățați, dar nu îndestulați, își continuau opera de distrugere. Din micul meu observatoriu, îi urmăream cum treceau cu hotărîre la asaltul perilor.

În acest moment, bătui clopotul pentru slujba de dimineață.

Vecina mea dădu fuga să-și spună necazurile bunului Dumnezeu.

Ar fi plictisitor să vă povestesc, cu amănuntul, glumele feroce pe care i le-am făcut, încetul cu încetul, acestei femei oribile, care-mi servea drept vecină.

Voi trece sub tăcere toate bucățile de carbură de calciu pe care le aruncam în bazinul din fața casei sale: nici o pană omenească n-ar putea descrie putoarea de usturoi răspîdită de acel stupid ochi de apă. Și, în mod special (amănunt pe care l-am aflat după aceea, umplîndu-mi sufletul de bucurie) această scorpie avea o aversiune de nedescris pentru mirosul de usturoi.

Lîngă peretele care separa grădinile noastre, cultiva o superbă brazdă de pătrunjel. Oh! Bietul pătrunjel! Am presărat brazda cu un pumn zdravăn de sămînță de cucută, plantă care seamănă cu pătrunjelul pînă la confuzie. (Îi plîng pe viitorii locatari ai grădinii dacă nu-și vor da seama la timp de acest truc).

Dar să revenim la cele două supreme farse, dintre care ultima, așa după cum am anunțat mai sus, a provocat moartea subită a oribilei bătrîne.

Prin studiu asiduu, cunoșteam pe degete viața de zi cu zi a scorpiei noastre.

Cu noaptea în cap, inspecta cu un ochi bă-

nuiitor grădina în amănunțime: strivea un melc, ici, smulgea o buruiiană, colo.

La primul dangăt al clopotului ce vestea slujba de dimineață, bigota se ducea la biserica și, cu datoria religioasă împlinită, se întorcea acasă, nu înainte de a lua din cutia poștală jurnalul „Crucea”, pe care-l citea și pe față și pe dos, sorbindu-și cafeaua cu lapte.

Dar, într-o dimineață, ea citi niște lucruri stranii în gazeta favorită. Articolul de fond, de pildă, începea cu această frază:

„Nu se va sfîrși niciodată cu toți acești guz-gani de clerici!“... Și restul articolului continua pe acest ton. După care, se putea citi acest mic paragraf:

„Către cititorii noștri,

Am dori să recomandăm mai multă precauție acelor cititorii noștri care, dintr-un motiv sau altul, sînt obligați să primească preoți în casă. Astfel, luna trecută, preotul din Saint-Lucien, chemat să dea ultima împărtășanie unui enoriaș, a crezut de cuviință să plece luind cu el ceasul de aur al muribundului, plus o duzină de tacimuri din argint. Acest fapt este departe de a constitui un caz izolat etc, etc.”

Și la „faptul divers” se povestea, negru pe alb, că nunțul papal a fost arestat în ajun, la balul de la Moulin Rouge, pe motiv de beție, scandal și insulte la adresa agenților publici.

Straniu jurnal!

Mai e nevoie să adaug că această neobișnuită gazetă fusese redactată, compusă, fotografiată și tipărită nu de către femei, ca ziarul „Fronța”, ci de către propriul dumneavoastră servitor, cu complicitatea unui prieten tipograf, a cărui amabilitate nu pot să o laud în-deajuns.

Una dintre farsele pe care aş putea s-o recomand cu toată încrederea onoratei mele clientele este următoarea. Ea nu dovedește nici vreo vie inteligență, nici vreun tact nemai-pomenit, dar poate provoca, autorului ei, o mare satisfacție.

Bineînțeles, nu m-am dat înapoi s-o aplic odioasei mele vecine.

De dimineață pînă seara, la diverse ore, trimiteam, sub semnătură și cu adresa bătrînei, telegrame la diferite persoane ce locuiau în cele mai diferite colțuri ale Franței. Fiecare telegramă avea răspunsul plătit în prealabil și conținea solicitarea unei informații asupra unui subiect oarecare.

Nu-ți poți face ușor o idee despre stupora, amestecată cu furie, pe care o încerca femeia de fiecare dată cînd poștaşul îi înmîna o hîrtie albastră, pe care se puteau citi frazele cele mai bizare.

Survenind foarte repede după lectura numărului special din „Crucea”, ticluit de mine, aceste telegrame o aruncară pe odioasa mea vecină în ghearele unei halucinații foarte comice.

Pînă la sfîrșit, refuză să-l mai primească pe poștaş și-l amenință chiar pe umilul slujbaş cu coada măturii, în cazul în care ar fi reapărut.

Instalat la fereastra podului meu și înarmat cu un excelent binoclu, n-am rîs niciodată într-un asemenea hal.

După obicei, pisica bătrînei, un motan slab și negru, dar superb, venea la căderea serii să se plimbe prin grădina mea.

Ajutat de nepotul meu (un băiat care promite), înhățărăm iute animalul și-l pudrăram din belșug cu sulfură de barium (sulfura de barium este unul dintre preparatele ce fac ca obiectele să devină luminoase în întuneric. Se poate procura la orice drogherie).

Era o noapte opacă, o noapte fără stele, fără lună.

Nelinistită că nu i s-a întors odorul, bătrîna îl strigă:

„Polyte! Polyte! Vîno, băiețașul meu, Polyte!” (lată un nume pentru un motan!).

Scăpat ca din pușcă din mîinile noastre, înnebunit de turbare și teamă, Polyte o luă la fugă, escaladă zidul în mai puțin timp decît îți trebuie ca să consemnezi asta și se năpusti spre locșorul său.

Ați văzut vreodată vreo pisică luminoasă făcînd salturi prin tenebrele nopții? E un spectacol ce merită osteneala de a-i fi martor și, în ceea ce mă privește, nu cunosc altul mai fantastic.

Cu asta îi pusesem capăt.

Auzirăm strigăte, urlete: „Necuratul, necuratul!” urla bătrîna. „E necuratul!”

Apoi văzurăm luminarea ce o ținea în mîna tremurîndu-i și căzîndu-i pe gazon.

Cînd vecinii, atrași de strigăte, sosiră s-o salveze, era prea tîrziu: nu mai aveam vecină.

Traducere de
MAIA FLOREA

Titlul original „Plaisir d'été” din „Antologie de l'humour noir” par André Breton

CULCAT, GENERALE!

1. Și totuși...

„Cărbunii” războiului Algeriei aproape se stinseseră...

Înăbușirea, de către autoritățile franceze, în perioada 24 ianuarie — 2 februarie 1960, a rebeliunii armate a extremiștilor europeni din Algeria a lăsat puține speranțe dușmanilor acestui stat african, dorinței acestora de a perpetua stăpânirea colonialistă a Algeriei.

Înființarea, însă, în ianuarie 1961, a Organizației Armate Secrete (OAS), organizație teroristă a forțelor franceze de extremă dreaptă, a readus speranță în tabăra neocolonialistilor. Grupînd în jurul ei personalități marcante ale armatei franceze — generalii Salan, Challe, Jouhand și Zeller, de exemplu — organizația nou înființată a îmbrățișat terorismul drept unica formă de luptă împotriva guvernului francez, în principal a generalului Charles de Gaulle, președintele Franței, care urmăreau să acorde independența națională statului algerian.

Ca urmare, la Paris și în principalele orașe franceze au început să explodeze bombe cu plastic, cutiile pentru scrisori ale cetățenilor au început să fie invadate de ordine de chemare sub faldurile OAS. Nu au fost ocolite nici așezările algeriene. Bombe cu plastic au început să explodeze și la Alger, și la Oran, și în multe alte localități, mai mari sau mai mici. Cad sute, mii de morți, oameni nevinovați. Marea Bibliotecă din Alger, adăpostind un excepțional fond de carte de peste 600.000 volume, este distrusă din temelie, împreună cu inestimabila experiență umană cuprinsă între paginile atîtor și atîtor capodopere...

Înăbușirea, în zilele de 22—26 aprilie 1961, a puciului condus de generalul Salan, una dintre căpeteniile de marcă ale opoziției antigauliste, a constituit o mare victorie a generalului de Gaulle. În urma acestui eveniment, președintele Franței dispune începerea, la 20 mai 1961, la Evian les Bains, în Franța, a convorbirilor franco-algeriene privitoare la acordarea independenței Algeriei. Victoriile obținute de patrioții algerieni în cadrul revoluției naționale antiimperialiste, condusă de Frontul Național de Eliberare — organism creat la 10 octombrie 1954 — au silit autorită-

țile franceze să semneze Acordul de la Evian les Bains privind încetarea focului și acordarea independenței naționale Algeriei.

Teroriștilor le mai rămăsese o singură speranță pentru a menține Algeria sub dominație franceză: influențarea, prin orice mijloace, inclusiv prin violență, a rezultatelor referendumului popular de la 10 iulie 1962, prin care poporul algerian urma să-și exprime opțiunea sa politică, alegînd între o Algeria — colonie a Franței, sau o Algeria liberă și independentă.

Înfrîngerea teroriștilor a fost catastrofală. 99% din cetățenii algerieni care au trecut prin fața urnelor au votat răspicat pentru o Algeria independentă. Și, cu aceasta, Organizația armată secretă a înțeles, în sfîrșit, că visul ei cel mai scump, păstrarea Algeriei în chip de colonie a Franței, se năruise pentru totdeauna.

Și totuși...

Mai există o posibilitate, și-au spus ei: asasinarea generalului Charles de Gaulle, cel care, prin semnarea Acordului de la Evian, trădase Franța, după cum apreciau liderii organizației. Atîta vreme cît de Gaulle va rămîne în viață, noi nu vom avea liniște, și-au mai zis ei.

2. Ce se întimplase?

Alicante este un cunoscut centru balneo-climateric, situat pe țărmul Spaniei. Aici trăiesc francezi-algerieni numiți „pieds noirs” — piccioare desculțe. Li se spune așa pentru că buucii și străbucii lor veniseră din Africa în piccioarele goale. Acești „desculți” formau aici o Algeria în miniatură, cu problemele ei, cu buucurile și necazurile ei. Numărul lor ajunge la cca 30.000.

Aici își ducea zilele, după ce reușise să evadeze din închisoare, și Pierre Lagailarde, cel care semnase actul de naștere al OAS. Fost deputat francez, el urmărea acum lichidarea fizică a generalului de Gaulle și, indirect, destrămarea celei de a Cincea Republici. „Așteptăm și, bineînțeles, sperăm!” aceasta era devisa lui.

După părerea lui Lagailarde, de Gaulle era un trădător care cedase naționalistilor algerieni 12 regiuni ale Franței — așa numea el teritoriul algerian! — lăsînd pradă disperării în acest teritoriu peste un milion de francezi și dînd Franța pe mîinile comunistilor...

La Alicante, furia extremiștilor împotriva generalului atîngea cote nebănuite. Ziarul „Le Courier de Soleil”, organul de presă al extremiștilor, publicase un amplu articol referitor la executarea unuia dintre extremiștii OAS, implicat într-un atentat împotriva lui de Gaulle. Zeloșii redactori ai „Courier”-ului nu s-au sfiit, nu s-au rușinat, mai bine-zis, să-l compare cu... Ioana d'Arc!

„Le Courier”, unul dintre ziarele de dreapta cele mai reacționare din Europa, avea și o pagină intitulată „Prietenii noștri din exil”. Cine erau acești... prieteni? Iată-i: Georges Bidault, fost șef al guvernului francez în anul 1944; Jean Gardes, fost colonel în armata franceză, catolic reformat, cel care, în anii studenției în teologie, declarase cu emfază că „uciderea unui comunist sau presupus a fi comunist reprezintă o faptă morală”; Jo Ortiz, conducătorul, pînă în anul 1960, al unei grupări algeriene de orientare fascistă; Jaques Soustelle, politician căruia, după cum susținea el, pacea cu Algeria i-a distrus cariera politică etc.

Ultimul dintre ei era Yves Godard, unul dintre cei mai de vază lideri ai OAS. El trăia într-o locuință cu uși duble, situată în centrul capitalei belgiene. Era un atlet robust, cu nasul turtit, rămas așa dintr-o săritură parțial reușită cu parașuta. Fire suspectă, mai ales de cînd aflase că organele franceze de securitate au hotărît să se răfuiească cu el pentru niște conturi mai vechi, acesta trăia sub o dublă identitate.

Gardes, Ortiz și Godard fuseseră condamnați la moarte în contumacie. Ceilalți, în cazul în care ar fi fost prinși, ar fi împărțit soarta generalului Salan, aflat după gratiile închisorii din Tulle, după eșuarea pucului din 22—26 aprilie 1961.

Înfrîngerea adepților Algeriei franceze nu i-a făcut pe aceștia să renunțe la ideile lor. Ce-i drept, nici motive de a fi prea optimiști nu aveau. Și, de cîte ori vorbeau despre trecut, mai să-i podidească lacrimile! Mai ales cînd se gîndeau la ziua de 13 mai 1958, cînd pasiunile teroriste ale extremiștilor francezi atinseseră punctul culminant.

Ce se întimplase?

În ziua aceea, „pieds noirs” mișunau la Paris ca albinele în stup. Studenții au spart ferestrele centrului american de informații, de pe rue Michelet, strigînd: „Vrem o Algeria franceză!”, „Trăiască Massul!” — acesta era unul dintre generalii extremiști —, „Trăiască armata!”

Nimeni nu striga „Trăiască de Gaulle!” sau măcar vreo lozincă în favoarea lui.

Jo Ortiz organizase demonstrația pe rue Charles-Péguy, Pierre Lagailarde era răspunzător pentru participarea studenților. Yves Godard se afla la „Surete National”, de unde urmărea tot ce se petrecea pe străzi și prin piețe, unde erau comasați extremiștii.

Cu cîteva minute înainte de ora șase, Pierre Lagailarde ocupă, împreună cu un grup, clădirea guvernului, codificată sub inițialele „GG”. În această situație, un grup de generali, conduși de Raoul Salan, au format „Comitetul securității publice”. Treizeci și șase de ore mai tîrziu, Salan, denumit și „mandarinul” datorită stăpînirii perfecte de sine și considerației statornice față de cultura și obiceiurile continentului asiatic, a optat în favoarea autorităților legale. A ieșit în balconul lui „GG”, de unde a strigat: „Trăiască de Gaulle!”

După numai cîteva săptămîni, mai precis la 1 iunie 1958, generalul de Gaulle devine prim-ministru al Franței. Trei zile mai tîrziu,

într-un discurs, el a lăsat să se înțeleagă foarte clar că guvernul său nu este adeptul unei Algerii franceze.

Acest discurs a fost considerat de extremiștii de dreapta ca „cea mai mare mîrșăvie din întreaga istorie a Franței”. Ofițerii de profesie au înțeles îndată că generalul urmărea încheierea unui acord politic franco-algerian și nu obținerea unei victorii militare împotriva Frontului Național de Eliberare, victorie care, ce-i drept, nu ar fi fost una dintre cele mai mari din istoria Franței, dar ar fi îndulcit cît de cît gustul amar al înfrîngerii corpului expediționar francez la Dien Bien-Phu, în Vietnam, la 7 mai 1954.

Primul care s-a ridicat împotriva generalului a fost Jo Ortiz. În ianuarie 1960 el a declarat, la Alger, așa-numita „revoluție a baricadelor”, în speranța că va atrage simpatia armatei franceze. El își închipuia că armata franceză va prelua puterea de la guvernul civil fără vărsare de sînge, sub masca instaurării ordinii în țară. Să fi uitat oare Jo Ortiz că, în zilele acelea, armata franceză ducea încă în cîrcă războiul din Algeria?

Bineînțeles că „revoluția” lui Ortiz a eșuat lamentabil. Autorul ei a fugit în Spania, iar Lagailarde și Susini, unul dintre ferenții lui susținători, au fost închiși în temnița cu nume ciudat: „La Santé”.

3. Învinși în Algeria, teroriștii vor continua să lupte în Franța!

În ziua de 15 mai 1962 a început, la Paris, procesul intentat generalului Raoul Salan, reprezentant de frunte al Organizației Armate Secrete. Ședințele se țineau la Tribunalul Militar Suprem.

Răspunsul generalului la una din întrebările procurorului a produs senzație. Ce spusese el, de fapt? „Unul dintre colaboratorii mei — Jean Louis Bianchi — se află de cîteva zile la Paris în fruntea unei brigăzi care realizează o misiune specială!”

În momentul acela a fost limpede pentru toți cei prezenți în sală că misiunea specială pe care o pregătea Bianchi nu era altceva decît un atentat împotriva șefului statului francez, generalul Charles de Gaulle. Acesta urma să întreprindă, începînd cu ziua de 17 mai 1962, o vizită de inspecție în cîteva departamente din centrul Franței.

Securitatea franceză cunoștea doar pe unul dintre oamenii brigăzii speciale, pe Henry Sliebod, cu care Bianchi venise împreună în Franța. Joncțiunea cu ceilalți membri ai comandoului urma să se realizeze pe teritoriul francez

Pentru realizarea misiunii speciale, Bianchi avea asupra lui suma de 300.000 franci francezi.

Poliția și securitatea franceză au declanșat imediat o operațiune de amploare pentru depistarea, prinderea și arestarea membrilor brigăzii conduse de Bianchi. Acesta intrase în Franța, împreună cu Henryk Sliebod, la 10 mai, prin punctul de frontieră Ville-neuve-sur-Lot, așezare în care el avea o iubită. Cu toate acestea, încercările poliției din Bordeaux, care coopera cu poliția din Paris, de a-l găsi au rămas fără rezultat.

Prevăzătorii, cei de la poliție au controlat și listele clienților de prin hoteluri, reușind să descopere numele false sub care se ascundeau și pentru care aveau acte în regulă. Ei însă au fost de negăsit!

Datele astfel aflate, precum și semnalmentele lui Bianchi, Sliebod, au fost comunicate cu maximum de urgență tuturor comisarierilor de poliție de pe întregul teritoriu al Franței. Se înțelege că au fost alertate în primul rând organele de poliție din departamentele pe care generalul de Gaulle urma să le viziteze: Lot, Corrèze, Haute-Vienne.

Întrebările pe care și le puneau acum toți cei care primiseră sarcina descoperirii și arestării lui Bianchi, Sliebod și a colaboratorilor lor erau două: în care loc anume va avea loc atentatul împotriva generalului? și, cea de a doua: atentatorii au un singur plan pentru realizarea atentatului sau mai multe?

Primele succese în lupta cu membrii brigazii speciale poliția le înregistrează la 16 mai, când organele de securitate din Toulouse informează că Bianchi și Sliebod au închiriat, pînă la inclusiv 31 mai 1962, un Citroen bej avînd numărul de înmatriculare 382-FJ-47.

Înarmată cu aceste date, poliția pariziană reușește să-l repereze pe Bianchi în vreme ce intra într-un restaurant împreună cu iubita lui. Se înțelege că, din momentul acela, el a devenit un om cu umbră și atunci cînd afară nu era... soare! În seara aceleiași zile — 19 mai — el a revenit la restaurantul cu pricina însoțit de alți trei indivizi. Toți patru au descins din Citroenul bej. Cei trei, împreună cu Bianchi, au fost arestați pe loc. În portbagajul mașinii au fost găsite zece tuburi cu butan lichefiat.

Interogatoriile luate celor arestați au ajutat poliția la depistarea și arestarea a încă unui membru al comandoului. Singur Henryk Sliebod rămăsese în libertate.

4.

După cîteva „runde de convorbiri”...

Individul care fusese adus în fața comisarului de poliție Jacques Delarue era trecut bine

de patruzeci de ani. El venea din Algeria, unde era impresar de spectacole artistice.

Pretindea că venise la Paris pentru a viziona spectacole care ar putea fi prezentate și pe scenele algeriene. Percheziționîndu-l, asupra lui s-au găsit două legături de chei. Era evident că una din legături era de la locuința lui. Dar cealaltă?

Comisarul Delarue nu s-a îndoit nici o clipă că acestea erau cheile unui apartament din Paris în care s-au ascuns sau erau încă ascunși ceilalți membri ai comandoului. Era deci normal ca Jacques Delarue să gîndească astfel, din moment ce Sliebod era încă în libertate. În al doilea rînd, poliția nu știa din cîți membri era formată brigada specială.

A doua zi, comisarul Delarue a avut o nouă „rundă de convorbiri” cu „impresarul” algerian. Mai ales că permiterea acestuia din urmă nu părea a se ține prea bine pe picioare. Se vede că noaptea i-a fost un bun sfetnic, își zise comisarul. După un interogatoriu de o oră, Bianchi s-a hotărît, în sfîrșit, să vorbească. În felul acesta poliția află că unul dintre prietenii lui îi oferise, pentru un timp, locuința sa dintr-un bloc nou de pe strada Dr. Finley, la numărul 18.

Percheziționînd apartamentul cu pricina, poliția a dat peste o adevărată... comoară. Într-una din încăperi, transformată într-un adevărat depozit de arme și muniții, reținu atenția un obiect lung, împachetat în hîrtie, pe care era lipită emblema companiei „Air France”. Pe ea mai era trecut și următorul text: „Alger-Paris, aeroportul Orly. A se mane-vra cu grijă. Piese de schimb pentru motor”.

Piese de schimb erau în realitate: un aruncător de grenade antitanc și trei grenade, o pușcă prevăzută cu aparat optic și cu atenuator de zgomot, două pistoale de calibru 7,65 mm și 9 mm, precum și o cantitate însemnată de muniții. În încăpere se mai găseau zece capse electrice, cîte una pentru fiecare din cele zece bombe cu butan lichefiat gasite în portbagajul „Citroenului”, cîteva zeci de metri de cablu electric, baterii electrice, patru mici aparate de radio cu tranzistori.

„Discuțiile” purtate de poliție cu ceilalți „invitați” au scos la iveală dimensiunile reale ale acțiunii pe care urmă să o realizeze brigada specială despre care vorbise generalul Salan. Conform prevederilor planului operațional, bombele cu butan lichefiat urmau să fie plasate sub calea ferată, într-unul din punctele situate pe traseul pe care generalul de Gaulle urma să se întoarcă, cu trenul, la Paris, venind de la Limoges. În cazul în care generalul ar fi scăpat cu viață, el trebuia să fie lichidat, fără un risc prea mare, de un grup de diversiune special pregătît pentru aceasta.

În ziua de 25 mai, lucrătorii de la căile ferate au descoperit, nu departe de Argenton-sur-Creuse, un cablu electric lung de peste 500 metri, îngropat în pămînt cu multă artă. N-au găsit însă nici o instalație de detonare sau aprindere de la distanță. De buna seamă că atentatorii nu reușiseră să desăvîrșească acțiunea, planurile lor fiind zădărnicate de arestările efectuate de poliție. Interesant

este taptul că locul cu pricina fusese bine ales, trenul prezidențial urmînd a trece într-adevăr pe acolo.

Așadar, explozia butanului ar fi aruncat în aer trenul în care se afla generalul Charles de Gaulle și întreaga sa suită. Dar dacă acesta era planul, ce rol aveau pușca cu lunetă și aruncătorul de grenade?

Poliției nu i-a fost greu să afle și partea cea mai periculoasă a atentatului pus la cale de conducerea OAS. În cazul în care „Operațiunea feroviară” ar fi eșuat, atentatul asupra generalului urma să fie dus la bun sfîrșit de grupul de diversioniști, folosind pușca cu lunetă și grenadele!

5.

La cei 1,95 cm ai săi, generalul era o țintă ideală...

Generalul Charles de Gaulle avea obiceiul de a-și primi oaspeții de marcă după un protocol foarte exact: el ieșea din Palatul Elysée în clipa în care înaltul său oaspete intra pe poarta palatului. Oaspetele urca apoi pe scări, apropiindu-se de locul în care îl aștepta șeful statului francez. Toată această ceremonie dura, de regulă, între o jumătate de minut și două minute. În timpul acestei ceremonii, generalul stătea în cadrul intrării principale.

La 23 mai 1962 era o astfel de zi. După întoarcerea din vizita întreprinsă în câteva departamente, generalul de Gaulle urma să-l primească la Palatul Elysée pe Moktar Old Dadah, președintele Republicii Islamice Mauritania.

Planurile atentatorilor erau în strînsă legătură cu această primire: statura impozantă a lui de Gaulle, bine conturată pe fundalul intrării principale, reprezenta o țintă ideală pentru

un trăgător de elită. Se înțelege că trăgătorul trebuia să găsească mai întîi un loc de unde să poată observa nestingherit tot ce se petrece în fața Palatului. Un astfel de loc îl reprezenta imobilul cu numărul 86 de pe strada Faubourg-Saint-Honoré. Dintr-o fereastră a acestei case, situată la primul etaj, intrarea la Palatul Elysée reprezenta un cîmp ideal de observație. Generalul, o țintă nu mai puțin ideală.

Ștînd în picioare în acest loc, generalul nu avea cum scăpa de glonte pornit dintr-o pușcă cu lunetă al cărei trăgaci ar fi fost acționat de mina unui bun sau foarte bun ochitor. Aceasta a fost socoteala pe care și-au făcut-o atentatorii.

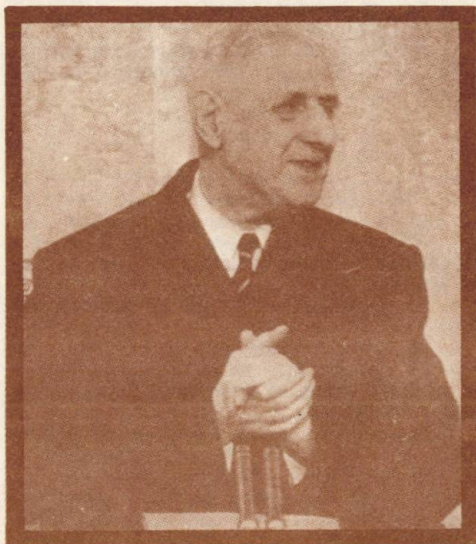
Subsolul imobilului de pe Faubourg-Saint-Honoré era ocupat de un anticariat care funcționează și astăzi. La primul etaj, ocuia un pictor bătrîn.

În ziua de 22 mai, între orele opt și nouă seara, unul dintre membrii brigăzii speciale trebuia să intre în mod discret în imobil, să sune la ușa locuinței pictorului și să-l facă inofensiv. În următorul sfert de ceas, trebuiau să vină și alți membri ai brigăzii, aducînd cu ei arma antitanc mobilă, muniții și pușca cu lunetă. Atentatul urma să aibă loc a doua zi, dimineata.

Acest plan avea două variante. Prima dintre ele urma să se aplice în cazul în care pușca era prevăzută cu atenuator de zgomot. Locul de unde trebuia să se tragă nu era prea sigur, iar în vacarmul care urma să se declanșeze, nu exista garanția că toți membrii grupului de șoc ar fi reușit să se facă nevăzuți.

Cea de a doua variantă era prevăzută pentru cazul că atenuatorul de zgomot ar fi incomodat luarea liniei de ochire. În această situație, în cazul în care împușcăturile i-ar fi trădat, fără discuție, pe atentatori, unul dintre membrii brigăzii trebuia să arunce pe fereastră două grenade. Una în curte, alta în cadrul porții prin care se intra în curte. Exploziile vor produce un haos de nedescris, timp în care atentatorii se vor putea face nevăzuți. Modul concret de realizare a atentatului urma să fie stabilit în funcție de condițiile existente la fața locului, cu puțin timp înaintea declanșării atacului.

Terroriștii mai aveau în rezervă încă o posibilitate. Ea urma să fie pusă în aplicare în cazul în care, dintr-un motiv sau altul, accesul în locuința pictorului ar fi fost imposibil, sau dacă generalul de Gaulle nu-l va întîmpina pe președintele Mauritaniei la intrarea în palat. În acest caz soluția era următoarea: asasinii trebuiau să închirieze o cameră la hotelul „Bristol”, situat la colțul străzii Beauveau. Era suficient de găsit un loc potrivit în balconul camerei, la etajul al șaselea, și apoi să se aștepte în liniște pînă cînd generalul și înaltul său oaspete se vor arăta în Piața „Etoile”, pentru a depune o coroană la Mormîntul Eroului

Necunoscut. Asupra președintelui francez urma să se tragă fie cu o armă antitanc portabilă, fie cu o mitralieră...

6. Vom lupta împotriva lui pină la moarte!

La câteva zile după eșuarea acestui plan, serviciul de propagandă al OSA a răspândit cantități mari de documente în care era scris: „Unii vorbesc despre o conciliere națională. Noi sintem primii care dorim acest lucru. Se înțelege însă că vom putea ajunge la această conciliere numai după moartea omului a cărui nebulie tragică, ale cărui trufie și încăpăținare prostească constituie cauza principală a dramei pe care o trăim. Noi vom lupta împotriva lui pină la moarte...”

Nu numai oamenii politici, dar și oamenii simpli de pe stradă au înțeles că aceste documente marcau înrăutățirea relațiilor dintre grupările OAS din Algeria și cele din Franța. Comandoul care urma să realizeze atentatul venise — după cum am văzut — din Algeria, dar el nu trebuia să intre în legătură cu nici unul dintre reprezentanții OAS din Franța. Întregul arsenal care urma să fie folosit la realizarea atentatului a fost adus, de asemenea, din Algeria, în timp ce mult mai logic, mai simplu și mai sigur ar fi fost ca el să fie luat din dotarea unităților OAS de pe teritoriul Franței.

Dar, oare n-ar fi fost mai înțelept — ne întrebăm, pornind de la premisa falsă că am îmbrățișa ideea atentatului împotriva eroului Rezistenței franceze — ca înșiși membrii comandoului să fi fost recrutați dintre agenții OAS cu sediul în Franța?

La 25 mai 1962 comisariatul poliției pariziene primi următorul comunicat, transmis din Barcelona de Benoise, agentul pe care poliția franceză reușise să-l infiltreze în rândurile agenților OAS: „La Paris și în provincie acționează mai multe grupuri. Eu fac parte dintr-un grup care va fi trimis de la granița franco-vest-germană, întrucât se presupune că președintele se va deplasa în departamentele din estul Franței”

În comunicarea lui Benoise, data și itinerarul vizitei președintelui erau anunțate cu exactitate!

7. Cursa contra cronometru

Până la proclamarea independenței Algeriei mai rămăsese o lună de zile. Teroriștii din OAS își imaginau că va fi suficientă eliminarea fizică a generalului pentru ca independența

Algeriei să rămână ceva de domeniul fanteziei. Dacă de Gaulle va muri, puterea va fi luată în Algeria de OAS! așa au gândit conducătorii acestei mișcări teroriste.

În rândurile OAS domnea o atmosferă de pregătiri febrile. Membrii înfocați ai OAS sau simpli ei simpatizanți erau de părere că „aducerea la tăcere a lui Charles el Mare” ar însemna o întărire puternică a prestigiului OAS și o opțiune serioasă în vederea preluării puterii...

La 10 iunie 1962, Benoise este trimis în sudul Franței. Era tocmai momentul potrivit pentru o astfel de acțiune, întrucât generalul de Gaulle urma să-și înceapă vizita în această zonă în ziua de 14 iunie. Benoise dispunea de dovezi conform cărora, pe traseul pe care trebuia să se deplaseze generalul în departamentele Haute-Saône, Jura și Doubs, se aflau cițiva teroriști deloc de nebagă în seamă. În regiunea respectivă se formaseră deja două grupări de teroriști, care se bazau pe ajutorul masiv al grupului OAS din departamentul Vosges. Primul grup era condus de locotenentul Colin, nume conspirativ, desigur. Celălalt grup se găsea sub comanda unuia dintre participanții la primul atentat, un librar căutat acum de poliție. Potrivit datelor de care dispunea Benoise, cele două grupuri aveau un efectiv de 21 indivizi, înarmați cu mitraliere americane și grenade.

Atentatul urma să fie realizat în localitatea Vesoul.

Inspectorul de poliție Jaques Delarue s-a mutat la Vesoul, trăgând la Comisariatul local de poliție. În ziua de 13 iunie, el avu câteva convorbiri telefonice cu Benoise. Acesta, care îndeplinea o misiune foarte riscantă, l-a avertizat pe inspector despre gravitatea situației.

— Există două planuri ale atentatului la Vesoul, domnule inspector. Convoitul va trece prin localitate cu trenul, nu-i așa?

— Exact.

— Vor să mineze linia...

— Și cum vor face?

— Nu am idee. Cred că momentul cel mai dificil va fi în timpul când generalul va rosti cuvântarea. Va vorbi, nu-i așa?

— Nu știu, bănuiesc că da.

— Vor să folosească ciini...

— Cuiuuiuu?

— Ai auzit bine, șefule. Ciinilor li se va pune încărcătură explozivă în jurul corpului, iar aceștia vor fi ghidați prin mulțime până lângă tribună. După aceea, cu ajutorul unor emițătoare speciale, vor detona explozibilul de la distanță...

— Ai reușit să-l identifici pe locotenentul Colin?

— Nu, dar urmăresc asta cu cea mai mare urgență. Cel mai tare mă tem însă că atentatorii au posibilitatea să intercepteze convorbirile radio ale poliției...

În situația nou creată, inspectorului Jaques Delarue nu i-a rămas altceva de făcut decât să renunțe la transmiterea prin radio a comunicărilor și să folosească telefonul. Jandarmii însă, care în ziua următoare trebuiau să supravegheze șoseaua, vor folosi în mod sigur

aparatele **Talkie-walkie**, ei neavînd telefoane la dispoziție!!

În seara aceleiași zile, inspectorul Jaques Delarue inspectă, împreună cu colegul său din Vesoul, locul în care generalul de Gaulle urma să fie invitat de gazde pentru a se adresa miilor de oameni veniți să-l întîmpine. Riscul trebuia redus la maximum. Tribuna oferea generalului condiții optime de securitate, fiind foarte bine mascat de frunzele copacilor. Inspectorul apoi trecerea de cale ferată la care, după cum se spunea, nu s-au mai efectuat lucrări de multă vreme. În apropierea trecerii a fost plantată o patrule.

Problema cea mai neliniștitoare pentru inspectorul Delarue o constituia posibilitatea ca atentatorii să folosească ciinii în acțiunea lor. Chiar dacă lucrul i se părea puțin probabil și posibil de realizat...

Folosirea ciinilor în realizarea unor acțiuni de contrabandă nu constituia o noutate pentru inspectorul Delarue. La granița dintre Franța și Belgia, de exemplu, ciinii erau folosiți pentru trecerea, dintr-o parte în cealaltă, de tutun, țigări, precum și multe alte obiecte de contrabandă. Operațiunea era cît se poate de simplă: ciinii erau strînși la mijloc cu o curea din piele de oaie vopsită, care se încingea sub burta, și care era foarte greu de observat. În locul în care aceasta se încheia era prinsă marfa de contrabandă. Unii ciini de rasă erau capabili să transporte pînă la 20 kg! Ciinele era dus pînă la apropierea frontierei belgiene, de unde, lăsat liber, o zbughea direct către stăpînul lui, aflat pe teritoriul celuialt stat.

Se înțelege că plasarea sub burta ciinelui a unei încărcături explozive, capabilă a fi detonată de la distanță prin radio, nu reprezenta o operațiune prea dificilă pentru experimența tehnicienilor ai OAS. Iar dacă se întîmpla ca animalul să fie antrenat a primi ordine prin ultrasunete, pe care urechea omului nu le poate percepe, se înțelege că ar fi fost foarte simplu ca un agent să-și aleagă un loc foarte aproape de tribună, de unde să emită astfel de semnale!

Pe la miezul nopții de 13 spre 14 iunie, Benoise sună din nou. El îi comunică lui Jaques Delarue locul unde putea fi găsit Colin. Acesta trăia la Nancy și răspundea de activitatea OAS din Alsacia și Lorena. Se dădea drept librar și avea acte false. În perioada respectivă el locuia într-un mic orașel din Luxemburg și era șeful întregii rețele teroriste însărcinată cu realizarea atentatului împotriva lui de Gaulle.

Benoise — extraordinar simț de orientare și prezență de spirit avea acest Benoise! — comunică și numărul de înmatriculare al mașinii cu care Colin circula în Franța, precum și numele bărbatului care-l trecuse peste graniță. Acesta era directorul filialei unei bănci franceze cu sediul în Luxemburg.

Miezul nopții trecuse de mult cînd Jaques Delarue îl sună pe comandantul poliției din Nancy, căruia îi ordonă scurt: mîine dimineață, cel tîrziu la ora șase, locotenentul Colin să fie arestat iar locuința să-i fie percheziționată, întrucît în locuința lui se găsește o listă a tuturor membrilor rețelei!

ALMANAHUL LITERAR • 1984

O oră mai tîrziu între comandantul poliției din Nancy, care sunase, și inspectorul Jaques Delarue avu loc următorul dialog:

— Colin a fost găsit, percheziția nu a fost însă încununată de succes.

— Ce specialitate are?

— Electronist.

La auzul acestui cuvînt, inspectorul rămase stană de piatră.

— Electronist..., bîgui el. Și ați căutat peste tot?

— Se-nțelege că peste tot, inspectore! răspunse comandantul.

— Dar în mașină ați căutat?

— În mașină nu-i nimic.

— Ați căutat în scaune și sub ele?

— Nu.

— Atunci căutați, dar bine. În toată mașina. Aștept lîngă telefon.

O jumătate de ceas mai tîrziu, șeful poliției din Nancy chemă din nou.

— Am găsit în scaun cîțiva metri de snur pentru fitil și o listă completă a rețelei al cărei șef este Colin. Pe listă figurează mai multe persoane, dintre care cele mai importante sînt: loțiitorul de primar al unui orașel din apropiere, ofițeri, diferiți cetățeni. Nu știu ce va spune procuratura despre toate astea...

— Atrageți atenția celor de la procuratură că trebuie să acționeze cu maximum de urgență pentru a zădărnici atentatul. În caz contrar, vor sări în aer mulți oameni. Trebuie arestați de urgență toți cei trecuți pe listă. Declanșați alarma și faceți război mare pentru ca cei care nu vor putea fi arestați să se ascundă! E tot ce putem face acum! Îi vom găsi mai tîrziu! Avionul prezidențial trebuie să aterizeze între orele 14,00 și 15,00. Acum este 8,30!

8.

În sfîrșit, este eliminat și ultimul pericol!

14 iunie 1962, după-amiază.

La radio tocmai se transmitea reportajul de la fața locului al aterizării aeronavei prezidențiale și apoi al trecerii coloanei prin oraș. Generalul era însoțit de trei dintre membrii guvernului francez, printre care și Roger Frey, ministrul de interne. În momentul în care coloana pătrunsese în oraș, inspectorul Delarue primi comunicarea unui jandarm, potrivit căreia un „Peugeot 404” de culoare verde dădea tircoale coloanei.

Ce era de făcut?

Patrulele mobile și fixe ale poliției primira ordin să urmărească mașina verde. Între timp, coloana ajunse în piața centrală a așezării. Generalul și suita urcară la tribună. În toată această perioadă, inspectorul Delarue rămase

CULCAT, GENERALE!

la sediul poliției locale, singurul loc unde se puteau strînge toate informațiile și de unde puteau fi date ordinele operative.

Charles de Gaulle refuzase cea mai mică schimbare în programul vizitei, precum și suplimentarea măsurilor de securitate. Contrar sfatului șefului găzii personale, după terminarea discursului, generalul a coborît de la tribună, a trecut printre membrii găzii personale și s-a oprit în mijlocul mulțimii pentru a strînge o parte din mîinile entuziaștilor veniți să-l vadă și să-l asculte pe eroul Rezistenței franceze.

Cînd ziua era pe sfîrșite, generalul s-a oprit la prefectura orașului pentru a primi notabilitățile și pentru a lua masa. De asemenea, pentru a se odihni.

A doua zi, generalul era zîmbitor și foarte calm. Dealtfel, pericolele din ziua precedentă constituiseră motiv de îngrijorare numai pentru inspectorul Delarue și oamenii din subordine. Și pentru cei din garda personală a președintelui francez, bineînțeles.

După ce inspectorul Delarue îl informă pe ministrul Frey despre evenimentele din ultimele ore, acesta îl întrebă:

— Credeți că în departamentul Haute-Săone îl mai poate amenința ceva pe președinte?

Singurul pericol l-ar fi putut constitui minarea căii ferate, dar a „pipăi” întregul traseu de fier cu detectorul de mine nu ar fi avut nici un sens. Pentru a preveni orice posibilitate de atentat, inspectorul Delarue a luat de unul singur hotărîrea salutară de a schimba traseul inițial al generalului, eliminînd din el porțiunea pasajului denivelat.

Replica ministrului față de această măsură nu s-a lăsat prea mult așteptată:

— Generalul n-o să fie de acord cu schimbarea traseului. Parcă îl și aud zicînd: „Domnule ministru, eu îmi fac în mod conștiincios datoria. Faceți-vi-o și dv. la fel!”

Ministrul nu greșise prea mult. Generalul a respins ideea schimbării traseului:

— Ar fi o greșeală gravă să nu trecem printr-un oraș sau printr-un sat în care oamenii ne așteaptă..., a fost replica generalului.

În această situație, inspectorul Delarue a propus o schimbare cu totul neesențială în program: evitarea trecerii peste pasajul denivelat, apoi revenirea la traseul inițial. Se înțelege că generalul nu trebuia să afle nimic despre această schimbare!

— V-ați gîndit foarte bine, zise ministrul Frey. O să mă mai gîndesc și eu la această propunere. Dacă generalul va afla, va fi însă vai și amar de noi!

Spre norocul lor, generalul nu a avut timp să descopere schimbarea. Și cu aceasta a fost înlăturat și ultimul pericol legat de realizarea unui atentat împotriva președintelui de Gaulle cu ocazia vizitei sale în departamentele respective.

Cu toate astea, mult timp după aceea inspectorul Delarue a fost obsedat de ideea că atentatorii ar fi putut folosi cîinii pentru realizarea acțiunii lor teroriste. Această cu atît mai mult cu cît, la puțin timp după aceea, percheziționînd unul din sediile capetenilor OAS, a dat peste niște acte dovedind intenția acestora de a cumpăra cîini speciali. La un moment dat, tot căutînd prin hîrtii, inspectorul a încremenit: una dintre hîrtii cuprindea numele și adresa unui respectat comerciant din Luxemburg, specialist în dresarea cîinilor pentru a răspunde comenzilor prin ultrasunete!

9.

Să revenim la oile noastre...

După încercările nereușite de a pune la cale un atentat împotriva generalului la Vesoul, Service de la Sécurité Présidentiel a înăsprit măsurile de securitate, cu toate că generalul interzisese categoric ca mașina lui să fie însoțită de alte mașini sau motociclete, iar în mașina cu care călătorea nu avea voie să se afle, în afară de el, decît șoferul! Cu mare greutate și numai după lungi insistențe, de Gaulle a acceptat ca întregul drum de la Elysée la Colombey să nu fie făcut numai cu mașina. Soluția a fost următoarea: de la Elysée, reședința familiei de Gaulle, de fapt de la aeroportul din Villacoublay, pînă la Saint Dizier, „drumul” urma să fie făcut cu avionul și numai restul de 30 km rămași pînă la reședința familiei, la Colombey, cu mașina.

În afară de aceasta, oamenii din garda personală au luat și alte măsuri, de natură a-i induce în eroare pe eventualii atentatori. Astfel: mașina poliției era mascată pentru a semăna cu una tip sport și avea număr de înmatriculare străin; a fost găsită o dublură pentru general, cu scopul de a crea intenționat piste false; orarul deplasărilor generalului și planul străzilor pe care urma să se „miște” erau ținute în cel mai strict secret pînă în ultimele clipe. În plus, au fost luate măsuri riguroase de natură medicală pentru a se interveni operativ și eficient în caz de nevoie. Astfel, toate

spitalele de pe traseul deplasărilor erau obligate să aibă rezerve suficiente de plasmă și sînge pentru transfuzii.

Legat de aceasta, zările londoneze „Sunday Times” și „Weekly Review” semnalau, la timpul respectiv, următorul episod: cu ocazia unei vizite pe care de Gaulle i-a făcut-o în anul 1962 lui MacMillan, primul ministru al Marii Britanii, la reședința acestuia de la Birch Grove, doi agenți secreți au dat bucătăresei lui MacMillan, scoțiană de origine, pentru a „pune la rețetă”, două flacoane cu sînge avînd aceeași grupă cu a generalului. Cei doi agenți au fost scoși pur și simplu din sîrite de refuzul categoric al bucătăresei de a da curs rugămintii lor.

În Franța, nimeni nu ar fi refuzat o asemenea cerere...

10. Culcat, generale!

Se înțelege că atentatorii nu aveau idei de toate aceste măsuri. Ei își vedeau mai departe, în liniște, de planurile lor, prin care urmăreau lichidarea generalului.

Ziua de 31 august 1962 fusese aleasă de atentatori pentru realizarea unui astfel de atentat...

La orele 19,45 generalul de Gaulle părăsea pe o ieșire laterală Palatul Elysée, într-un „Citroen” de culoare neagră. Mașina se înscrise pe o arteră ducînd spre Sud. Înăuntru, împreună cu generalul și soția lui, se mai aflau colonelul Alain de Boisseau, ginerele generalului, și securistul Henri Marrau, șoferul personal al șefului statului francez.

Plecără destul de tîrziu, de aceea Marrau insistă cam mult pe accelerator...

La periferia orașului Petit-Clamart, pe Route Nationale 306, cortegiul prezidențial era „așteptat” de locotenent-colonelul Jean-Marie Bastien-Thiry, împreună cu un grup de 14 teroriști, toți agenți ai OAS. Întîrzierea mașinii prezidențiale le crea probleme. Se întunecase și le era foarte clar că, în aceste condiții, va fi mult mai greu să lovească o mașină care se deplasează în mare viteză...

Bastien-Thiry era absolvent al lui École Polytechnique. La Paris lucrase în cadrul Ministerului Forțelor Aeriene, unde obținuse gradul de locotenent-colonel. Era căsătorit, avea trei copii, iar în anul 1961 a fost distins cu Crucea de Cavalier al Legiunii de Onoare, generalul de Gaulle fiind cel care i-a prins decorația pe piept!

Acum el aprecia că poziția lui de Gaulle față de Algeria reprezenta o trădare a intereselor Franței, din care cauză el se întorsese împotriva idolului său de mai ieri, trecînd vehement de cealaltă parte a baricadei. Thiry era convins că, prin politica sa, de Gaulle amenința viitorul Franței. Și mai avea el o convingere: în cazul în care atentatul nu va reuși, iar el va fi prins și condamnat la moarte, generalul nu-l va trimite în fața plutonului de execuție!

Dar să revenim la atentat. Ce s-a întîmplat mai departe?

Bastien-Thiry își concepușe planul după regulile militare clasice. Postase două mașini astfel încît ele să prindă „Citroenul” prezidențial într-un foc concentrat. În prima mașină se aflau șoferul și patru tîntași de elită, cu automatele gata de tragere. Rostul lor era de a tăia drumul mașinii președintelui cu un baraj de foc. Teroriștii din cea de a doua mașină urmau să izoleze mașina lui de Gaulle de celelalte și să-l împuște pe general.

Bastien-Thiry aștepta într-o stație de autobuz venirea „Citroenului”, semnalul de declanșare a atacului dîndu-l prin agitarea unui ziar deasupra capului. Din cauza întunericului care se lăsase, semnalul a fost recepționat foarte tîrziu de ceilalți teroriști...

Prima mașină deschise focul cu întîrziere, adică atunci cînd mașina președintelui se afla la o distanță de cca 45 metri. În momentul acela, „Citroenul” avea peste o sută la oră, fiind o țintă dificilă, dacă nu cumva chiar imposibil de lovit. Cea de a doua mașină n-a mai putut interveni pentru că între ea și „Citroen” s-au interpus două motociclete și o mașină ale poliției.

Rafalele teroriștilor din prima mașină au atins unul dintre cauciucurile „Citroenului”.

— Viteză! Viteză! strigă de Boisseau șoferului. Apoi: Culcat, generale! și-l trase pe socru lui său cît putu de repede.

Marrau strînse puternic volanul, reuși să mențină mașina în poziție normală și împinse pedala de accelerație pînă la refuz.

Prima mașină OAS continua să urmărească mașina prezidențială, teroriștii continuînd să tragă. Marrau reuși să stăpînească însă perfect mașina și să dispară în întuneric pînă la aeroportul din Villacoublay. Ajuns aici, generalul coborî din mașină și se urcă în avion cu o întîrziere de cincisprezece minute față de program.

Poliștii veniți la Petit-Clamart au constatat că nu rămăsese nici urmă de agenții OAS. Cîțiva kilometri mai departe, în fața barului „Covorul verde”, poliștii au dat peste o mașină în care se găseau două arme automate, cinci ziare, grenade cu fosfor, două bombe fumigene și citeva kilograme de exploziv. Nici un semn care să-i ajute a prinde cea mai mică urmă a atentatorilor. Toate încercările poliției de a-i găsi au rămas fără rezultat.

Întîmplarea a venit însă în ajutorul poliției. O patrulă a poliției opri la punctul de control de lîngă Valance un „Dauphin” în care se aflau patru indivizi. Percheziția a scos la iveală faptul că unul dintre ei nu avea nici un fel de acte. Ceva mai tîrziu, poliția a reușit să descopere că unul dintre ei era urmărit pentru o evadare din închisoare. Drept urmare, el a fost predat Secției de criminalistică a poliției din Lyon pentru cercetări.

Insul se numea Pierre Magade.

La un moment dat, la întrebarea provocatoare a unuia dintre polițiști: „dar despre Petit-Clamart ce ne puteți spune?”, Magade, care își închipuia că poliția dispunea de date despre participarea lui la atentat, a răspuns: „O.K., ce vreți să știți?”

Și cum poliția dorea să afle cât mai multe, Magade a spus tot ce știa. Și știa niște lucruri!

Pe baza depozitiilor lui Magade, poliția a reușit să prindă, pe parcursul a numai 48 de ore, întregul grup de teroriști, cu excepția lui Watin, trăgătorul de elită al teroriștilor, care reușise să lovească de zece ori „Citroenul” prezidențial!

11.

De Gaulle mă poate ierta, eu pe el în veci...

Procesul a început în ianuarie 1963, participanții la atentat fiind pasibili cu închisoare pe termene lungi. Poate chiar de sentința capitală. Numai că, în timp ce procesul se urnea greoi, poliția a descoperit că se punea la cale un nou atentat împotriva generalului.

De Gaulle urma să fie asasinat în ziua de 15 februarie, cu ocazia vizitei oficiale pe care acesta o făcea la Academia Militară din Paris. Planul prevedea uciderea generalului de către un „oasist” în timp ce acesta intra în marele amfiteatru al Academiei.

Cel care urma să realizeze atentatul era, se-nțelege, singurul complotist rămas în libertate după Petit-Clamart, adică Georges Watin...

Atentatul a fost însă dejucat, Watin rămânând din nou în libertate.

Aflând despre tentativa de atentat, generalul de Gaulle a declarat: „ar fi cazul să se termine odată cu atentatele astea prostestii!” El a mai declarat că toți atentatorii vor trebui judecați și condamnați exemplar.

Atentatul fusese condus din umbră de colonelul Argoud, un strateg remarcabil, fost coleg la École Polytechnique cu Bastien-Thiry. La vremea lui, fusese cel mai tânăr ofițer din armata franceză. Ajuns de cealaltă parte a baricadei, el devine adversarul cel mai de temut al lui de Gaulle.

Conform datelor obținute de poliția franceză, Argoud își avea sediul la München. Poliția franceză a înțeles că de periculos devenise strategul OAS, de aceea a optat pentru o soluție excepțională: răpirea, de la München, a lui Argoud!!

Un comando special francez a reușit răpirea în februarie 1963.

Când Argoud a fost adus la Paris, toți participanții la operațiunea Petit-Clamart se aflau deja în fața instanței. Aici, depozitia lui Bastien-Thiry despre motivele care l-au determinat să pună la cale asasinarea generalului Charles de Gaulle nu mai lăsa nici un dubiu asupra sentinței pe care tribunalul urma să o pronunțe.

La 4 martie, Tribunalul Militar Suprem a pronunțat sentința: Bastien-Thiry a fost condamnat la moarte împreună cu alți doi teroriști. Tot cu pedeapsa capitală au mai fost condamnați încă trei teroriști, aflați în libertate, printre care și Watin!

Contrar așteptărilor „eroului”, de Gaulle a respins cererea de grațiere a lui Bastien-Thiry, lucru pe care nu l-a făcut cu alți doi dintre teroriști.

La 11 martie 1963, la orele șase și jumătate dimineața, Bastien-Thiry a fost adus în fața plutonului de execuție. O salvă scurtă și inima periculosului adversar al generalului a încetat să mai bată. Au răsunat tobele, apoi plutonul de execuție a prezentat onorul celui executat!

Comportarea lui Argoud în fața tribunalului a semănat foarte mult cu un spectacol de operă. Timp de trei zile, el a refuzat, la îndemnul avocaților săi, să vorbească. Când, în cele din urmă, a catadicsit să deschidă gura, a început să pună întrebări: „De ce am fost răpit ilegal din Republica Federală? Cum poate fi judecat la Paris un cetățean care a făcut rău — dacă a făcut? — în Germania Federală?”

Cu toate văicărellile lui, Argoud a fost condamnat la închisoare pe viață.

Până la sfârșitul vieții lui de Gaulle, fapt petrecut în anul 1970, majoritatea participanților la aceste atentate au fost grațiați, cu excepția căpeteniilor OAS.

Greu de spus dacă anii de temniță i-au făcut pe aceștia să se căiască, sau la ieșirea din închisoare au rămas cu toții fideli lui Jo Ortiz: „De Gaulle mă poate ierta, eu pe el în veci!”

NICOLAE NICOARĂ

Nevorbitul aer

vulturul mi-a spus
ai grijă de tine
eu ți-am făcut rana
unde anume
nu știu nici eu prea bine

ai grijă
du-o departe și mai departe
rănește-o de o altă rană
poate nemuritoare
și doldora de diamante

eu am gheare și plisc
și aripi rotitoare
multe le pot
altele nu
eu ți-am făcut rana
tu m-ai mâncat de tot

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus
pierdutu-s-a deodată cu el
în spațiul acela
care pentru cuvinte nu are
aer de fel

Izvor de fântină

știu întunericul și buimăceala
noroiul rădăcina
din care se alege timpul
strecurat
cu o lentoare ucigașă

piatra mă-nlănțuie
lemnul și fierul mă străbat
prin măduva golită
un fel de fluier
necercetat de nici-o gingașă
spărtură
la care nimeni
decît însumi am cîntat

ajunge oare
să fii apa
la buza celui
însetat

GRIGORE HAGIU

Noapte albă, noapte albastră

Noapte albă, noapte albastră,
Nu-mi murmură nimeni la fereastră,
Nimeni în ușă nu-mi bate,
Gîndul mă poartă departe, departe.

La rădăcina luminii există un sat,
Există o casă, există o mamă —
Toate depărtările m-au strigat,
Toate amintirile mă cheamă.

Nu pot de-aici să mă duc,
Bulbi luminoși veghez să se prindă;
Împreună cu cărțile mele colind
Cea mai frumoasă și tristă colindă.

Voi sosi cînd merii rîd pe plai
Și fîntînile își pierd privirea-n cer;
Plai al meu, tot harul tu mi-l dai,
Ți-s dator mereu și îți mai cer.

Vin la tine să mă vindec iar,
Să mă încălzesc la focul tău curat;
Iartă-l, deci, pe veșnicul hoinar,
A cules pe unde a trecut și-a semănat.

PETRE GOT

Neliniști

Tîrziu apoi,
Cînd din calde palme,
Ai crescut și tu o floare,
De blîndă lumină,
Noi vijelii din nou se iscă,
Ce-o smulg și-o doboară,
Năpustindu-se,
O răsucesc,
O înclină,
O smulg din sînge,
O duc,
Peste ponoare,
Pînă ce albă,
Tot mai singură,
Tremură și moare.

MIHAI MOȘANDREI

INTERCEPȚIE LA MIEZUL NOPTII

Neplăcută este senzația când te învinge oboseala, când ți se închid pleoapele și te asaltează somnul. Ți se umbrește încet judecata, ca o curte de unde a fugit soarele și, ori-cît ai vrea să te dezmeticești ți-e imposibil.

Recurgi la odihnă, un ceas, două, ca, pe urmă, să judeci limpede. Soluția va ieși mai lesne la suprafață, și-ți va da satisfacții mai mari. Locotenentul se îndemna singur. Hai, pune capul pe brațul rotund al sofalei de piele. Lungește-te cît ești de mare; chiar dacă nu încapi, pînă la urmă o să-ți găsești o poziție cît de cît comodă, ca să te relaxezi. Nu-ți fă probleme, oricine ar intra; colegi sau șefi, nu te vor condamna. E noapte, știu ei că ai alergat ca un cal de curse să-l prinzi pe Done Vicu, căruia nu i-ai dat de urmă prin tot orașul acesta, înecat de cîteva zile în ceață.

Am înțeles. Vrei să-ți iei paltonul din cuierul pom, altă piesă de muzeu, rămasă din timpuri imemorabile, să-ți acoperi genunchii, fiindcă a început să se răcească în cameră, de îndată ce caloriferul s-a închis.

Poate că ar fi mai nimerit să te acoperi cu paltonul, decît să-l tragi pe mînci. Completează micul confort chiar cu stingerea luminii de pe birou. Întunericul ți-ar facilita imediat trecerea în lumea visului. Ai crezut, în sinea ta, că becul lămpii de metal are efecte hipnotice, dar te-ai înșelat. Ia fii puțin atent. Nu ți se pare că lumina distribuită difuz pe suprafața lucioasă a biroului mai seamănă și cu cea a unui reflector? Și, iată, revezi-ți, sub acest reflector, alergătura din ceasurile istovitoare. Ți se arată, printre altele, camera lui Done, părăsită de cîva timp, pe strada Cristofor Columb nr. 45, o vizuină de borfaș, rece și dezordonată. Murdărie peste tot; cearșafuri nespălate de luni de zile. Cu ordinul de percheziție în buzunar, te-ai învîrtit degeaba prin încăperea. La ieșire, te-a întâmpinat nelipsita babă din vecini, cu ochi apoși, care te-a informat că nu l-a mai zărit de vreo două săptămîni și că nici înainte nu se prea omora să vină pe acasă. Doar cînd se îmbăta, de nu mai știa cum îl cheamă și nu-l primeau ibovnicele, trăgea la cameră și sforăia de se auzea pînă la dînsa. Sporovăiala bătrînei amenința să capete proporții. Ai întrebat-o atunci, spre a-l curma avîntul, dacă-și amintește numele vreunei din iubite. Ți-a oferit, fără a clipi, prenumele ultimelor favorite: Georgeta, dragălașa debarasoare

de la barul marinarilor, fetișcană cu mare succes în lumea portului. Ai dat o fugă pînă acolo și ai găsit-o în localul aproape gol, ca întotdeauna înainte de prînz, făcînd ochi dulci și discutînd, „de la distanța de două mese”, cu un marinar grec, aprins la față de băutură și dornic de o atitudine mai conciliantă din partea fetei, prea sceptică, totuși, în privința matriozilor veniți din largul lumii, darnici numai în promisiuni...

...Fără a fi observat, locotenentul Oancea se strecură ușor în spatele clientului străin, făcînd semn discret Georgetei, iar ea îl ajunse din urmă, puțin mai tîrziu, într-un colț umbros, unde începură să discute în șoaptă despre cunoștința lor comună: Vicu Done. Pe cît de surprinsă, pe atît de derutată, ea tăgădui net că l-ar mai fi văzut în ultima vreme, sau că ar fi dorit să-l mai întâlnească.

— Bine, domnișoară, vă înțeleg, desigur, și vă ascult. Deci, mai departe...

— Ce să am eu cu un vagabond ca ăsta, tovarășe?! N-am încasat destulă bătaie, pentru el, de la fostul meu bărbat și de la taică-meu? N-am văzut stele verzi de atîtea ori? Mi-a fost de ajuns! Asta-i! Și respiră adînc, încredințată de tonul convingător al destăinuirii.

— Așa, așa. Mare lucru să scape omul de o pacoste.

Obrazul ei se înroșise mai ceva decît al marinarului beat din local. Pledoaria Georgetei, debitată la iuțeală, ca într-un galop forțat, menținu bănuielele tînrului locotenent și, cum nu se putu abține să comenteze aspectul încălțămîntei, fiindcă bătea la ochi, i-o spuse direct.

— Semn bun, Georgeto, porți lucruri frumoase.

— De unde știți?

— Păi, nu se vede? Pantofi de lac la serviciu. La mare ținută, la mare gomă...

— Lăsați-o naibii, vă legați așa ca și cînd...

— Totuși, să lăsăm gluma, îmi face impresia că te cam string, nu? Și modelul arată cam bătrînesc. Zău. Toc cui, bot ascuțit. Lucru învechit. De unde i-ai obținut? Locotenentul n-o slăbi cu întrebările și o scrută cu privirea. I-ai cumpărat de la solduri, sau i-ai primit cadou? Fii sinceră?

— De nicăieri, izbucni Georgeta, exasperată de insistențele locotenentului asupra acestui amănunt.

— Aha, se mai întîmplă minuni și în secolul ăsta, nu-i așa? Te pomenesci că ți-au picat, tam-nisam, din senin. Da' ce mă amestec eu? Parcă n-aș ști că pe o fetiță cuminte o răsplătesc îngerii din ceruri pentru discreția de care dă dovadă în privința semenilor.

— Nu știu la ce vă referiți?!

— Te faci că nu pricepi... Măcar să fi avut răbdare să-i încalți cu vreo ocazie; de pildă, atunci cînd mergi joia la dans.

— ...

— Condurii ăștia, continuă ofițerul, se asortează, vreau să zic au rostul lor, la toaleta de seară.

— Nu-i adevărat, replică Georgeta crispată.

— Crede-mă! Vrei să-ți dau cuvîntul meu?! adăuga Oancea cu oarecare ironie.

Fata înghiți în sec, iar ochii ei trecură de la nedumerire la spaimă, fără să și-o mai poată ascunde.

— Nu te supăra, dar și bluza cu volănașe e croită pentru altă ocazie. Prea-i vaporosă dantela, nu-i păcat s-o mototolești sub braț?... Și-apoi, fii sigură, ajustată, ți s-ar fi potrivit mai bine la primăvară.

— Mai vrei ceva de la mine? gemu debarasoarea, încercînd, printr-o mișcare neîndeminatecă, să-și vire minecile bluzei de mătase albă sub cele albastre ale halatului de serviciu, ici-colo pătat. Totodată, făcu un pas înapoi, ca să nu se mai observe și alte detalii vestimentare; locotenentul însă nu se grăbi. Îi acordă un moment de răgaz. Privind-o cu luare aminte, îi studia curios fizionomia care, în acele clipe, trecea printr-o succesiune de schimbări involuntare.

— N-am nimic cu el, vă jur pe ce-i mai sfînt. Întrebați oriunde, și-acasă la mine, să vă convingeți că nu ne-am mai întîlnit din octombrie...

În pofida afirmațiilor, pleoapele fetei tremurau, umerii la fel, pînă și tocurele metalice parcă tăcneau pe mozaic.

Locotenentul Oancea nu plecă de lîngă ea înainte de a-și aprinde o țigară, cerîndu-i, bineînțeles, un foc. Ea căută precipitată cutia de chibrituri în buzunarul șorțului. După ce o găsi, nu reuși s-o scoată dintr-o singură mișcare și, încercînd, fără rezultat, s-o deschidă, se trădă că nu-și putea stăpîni nervozitatea și o scăpă pe jos.

— Ei, bine, interveni malițios locotenentul Oancea, se vede cît ești de liniștită, cum știi să-ți păstrezi calmul și îmi dai, sincer să fiu, cele mai plauzibile dovezi că nu ai nimic cu el! Mă bucur, să știi. Oancea se aplecă singur să ridice cutia de chibrituri, scăpă un băț, aprinse țigara, restituindu-i cutia. Înainte de a încheia conversația, ofițerul, sigur de sine, scoase din buzunar invitația prin care o chema a doua zi la miliție, rugînd-o cu aceeași exasperantă lentoare a cuvintelor:

— Să nu întîrzi peste ora opt. Odihnește-te bine, pune-ți ordine în gînduri, pregătește-te, în orice caz, să fii mai sinceră ca astăzi. Să nu uiți; vino, te rog, cu pantofii ăștia, poate stabi-

lim cu precizie proveniența lor, nu cumva să-i înstrăinezi!

Contrastul dintre temperatura obrazului Georgetei și a miinilor ei era puternic, constatare făcută chiar de Oancea, cînd fata îi întinse mîna să-și ia rămas bun. Avu, brusc, senzația că i-a zvîrlit, în palmă, un bulgăre de gheață.

.*.*

Deasupra biroului nu mai avu timp să prindă contur scena următoare, petrecută dimineața. Jetul de lumină parcă se îndreptă, tresărînd, spre carcasa din ebonită a telefonului. Aparatul sună lung, amplu, ca un strigăt. Oancea sări ca ars de pe sofa și ascultă în receptor glasul celui ce-i comunica:

— Fata-i frămîntată, nu și-a putut găsi locul toată după-amiaza. A părăsit serviciul mai devreme ca de obicei, refuzînd propunerea de „rendez-vous” a grecului, și a vizitat între timp trei case.

— Hai să-ți dau eu adresele, mă interesează să-mi spui dacă greșesc. Avrigului 18 — Gelu Niculescu. Așa-i?

— Da, îl cunoști, vasăzică, pe vechiul complice al lui Vicu Done.

— Strada Minotaurului, numărul 222, bloc A, intrarea din stradă, e acolo o vilă în stil vechi.

— Întocmai, confirmă colegul său, aproape bucurat.

— Cunosc și cine anume locuiește în ea. Birlogul Ninei Done, sora lui Vicu, condamnată pentru prostituție și ținută în casă, pe post de menajeră, de un boșorog. Mai departe! Vrei? Garajul cooperativei „Progresul”. Aminteste-ți, cel din Răspîntii. L-am căutat și eu dimineața pe nea Mielu, am trecut în revistă domiciliul domniei sale și n-am găsit ce trebuia. L-am confiscat, în schimb, șaptesprezece cartușe de țigări Kent. Va spune mîine, căpitanului Mirea, de unde le-a procurat.

Din păcate, lucrurile furate din apartamentul doctorului Eftimescu au dispărut fără urmă, odată cu infractorul. Pușlamaua a golit dulapurile de îmbrăcăminte, a furat bijuteriile și încălțămîntea a două familii. Trebuie să fi avut ceva forță să care trei geamantane de voiaj și să iasă din bloc, ca de la el de-acasă. Mi l-au descris locatarii care l-au întîlnit. Sînt exact semnalmentele spărgătorului Done!

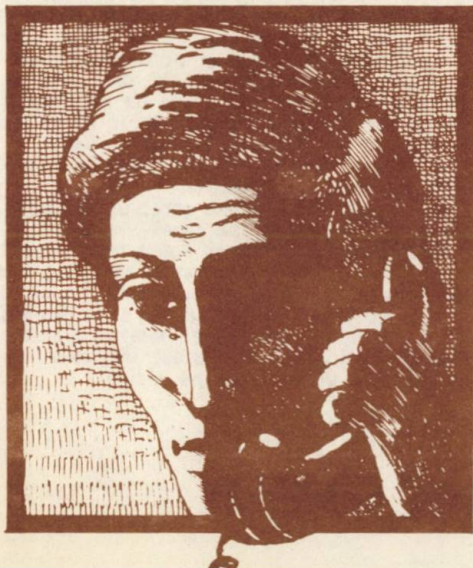
...Și nimeni nu a intervenit, înțelegi, nu l-a întrebat nimeni de sănătate. Dar să nu ne pierdem în amănunte, zi mai departe ceva despre domnișoara Georgeta.

— Cam atît!

— Închipuiește-ți, prietene, că, la ora asta, am informații precise, se va îndrepta spre gară și va pleca cu trenul de 23,55.

— Ești sigur?

— Nici o îndoială. Țin-te după ea și n-o

scăpa din ochi. Desigur, și-a schimbat aspectul, nu-i așa? Dă-mi câteva amănunte asupra îmbrăcăminteii ei.

Vocea de la capătul firului descria, în detaliu, o fată elegantă, purtând un palton maxi, negru, cizme albe, mulate pe picior — renunțase la pantofii de lac — guler de blăniță albă, căciuliță asemenea, părul lung, negru, revărsat pe spate.

— Perfect. Pe peronul gării, zise Oancea convins, către colegul de la capătul firului, vei asista probabil la o întâlnire simandicoasă, ca-n romanele din „belle époque”. Voi încerca și eu să prind scena pe viu, nu vreau să pierd ocazia.

Telefonul se închise. Oancea își privi ceasul, își smulse paltonul din cuier, de astă dată nu pentru a se înveli, ci pentru a alerga cât mai repede la garaj.

..

În gara pustie, ingenua așteptă, după plecarea trenului, mult timp învăluită în singurătatea rece a nopții. Noroc de îmbrăcăminteia ei călduroasă, care o făcu să reziste aproape un ceas pînă apăru, în sfîrșit, cerîndu-și scuze, pentru întîrziere, Done Vicu. În semn de prietenie, o salută trimițîndu-i o bezea, ca un cavalier galant. Pe urmă, Vicu se apropie, o sărută pe un obraz și rămase câteva clipe în admirație.

— Aproape să nu te recunosc, nu-ți stă rău cu toaleta asta, și-i mai depuse un sărut pe celălalt obraz.

Ochii călătorului, coborît odată cu Georgeta în gară, nu slăbiră fericita pereche. În mașina parcată în mica piațetă, șoferul aștepta să zarească prin parbriz siluetele celor doi îndreptîndu-se spre singurul taxi liber, care era al său.

Taximetristul deschise repede portierele, cu gesturi profesionale, și se așeză la volan. Cîteva clipe ingenua și Done stătură liniștiți, parcă pregătindu-se să ia contact cu o realitate nouă, iar șoferul, după ce îi lăsă să-și savureze revederea, întrebă extrem de politicos:

— Vă rog, pe ce stradă să vă duc?!

— Bulevardul Dunării 218, cam prin dreptul Casei de modă.

La scurt timp după demaraj, mașina prinse viteză. Șoferul manevra atent și energic vehiculul, urmărind prin oglinda retrovizoare dacă vreo altă mașină se afla în spate. Da, a apărut. E bine. Mai merse un timp, cu un regim de viteză normal și pătrunseră pe Bulevardul Dunării. Șoferul opri la adresa indicată, deschise încet portiera, ieși de la volan și, cu un calm imperturbabil, deschise și portiera clientului. Își scoase ochelarii fumurii, își dădu nițel pe spate viziera șepcii gri, ca să fie recunoscut. Spuse sec, cu oarecare sarcasm, lui Done, cel înmărmurit cu mîna pe clanța portierei.

— Te-am așteptat, Vicule. Să-ți fac o primire pe cînte. Îți place?

Din mașina din spate se apropiară doi suboțieri, care-l flancară pe Done.

Debarasarea, uluită, se fistică, neștiind cum să-și vîre mîinile în manșon și ascultă glasul lui Oancea, care nici de astă dată n-o cruță.

— Și eu care credeam că n-o să te despați atît de ușor de pantofii de seară! Ai dreptate. E o noapte friguroasă în acest oraș străin dumitale. Sau ai mai fost pe aici?!

GREGUERIAS

Scriitor de o prodigioasă fecunditate – debutant la 16 ani cu volumul: Intrînd în foc – Ramón Gómez de la Serna este unul dintre cei mai subtili autori spanioli, în proză, teatru, eseu.

A făcut epocă creația sa „greguerias”, care nu e nici aforism, nici simplă metaforă sau hiperbolă în viziunea celui care a lan-

sat-o. Gregueria (la fel de intraductibilă ca și corrida sau esperanto) este o „poetică glumă a vieții”.

Dar, iată, poate cea mai lapidară definiție, din nenumăratele încercate de adepți, rivali și plagiatori – de data aceasta aparținînd părintelui genului: „umor + metaforă = greguerias”.

Redăm o succintă selecție din volumele apărute între 1910–1960.

● Se priviră de la ferestrele a două vagoane, din trenuri care mergeau în direcții opuse, dar atît de mare este puterea iubirii încît pe dată cele două trenuri începură să meargă în același sens.

● Dădea sărutări de mîna a doua.

● Din ceea ce se vorbește în întineric rămîne o copie în indigo.

● Un motan cocoțat într-un copac se crede independent de lumea întreagă.

● Bătrîn actor: a uitat dansura care declama Shakespeare.

● Tunet: căderea unui cutăr pe scările cerului.

● Șuruburile sînt cuie pieptănate cu cărare la mijloc.

● Iubirea se naște din dorința fulgerătoare de a eterniza ceea ce este trecător.

● Coliseul căzut în ruine este ca o ceașcă spartă, rămasă de la micul dejun al secolului.

● Curcubeul este cingătoare pe care și-o pune natura după ce s-a spălat pe cap.

● Mitrăliera sună ca o mășină de scris a morții.

● Cînd sforăi, sorbi zgomotos supă de somn.

● Există cupluri conjugale care își întorc spatele cînd dorm, ca să nu-și fure unul altuia visele ideale.

● Parantezele țîșnesc din sprîncenele scriitorului.

● Era atît de nerăbdător să urce în taxi că a deschis ambele portiere și a intrat pe ambele părți dintr-o dată.

● Sifon: apă cu sughiț.

● Un cal bine crescut niciodată nu întoarce capul.

● Tipul acela avea un **tic**, dar îi lipsea un **tac** — iată de ce nu ajunsese ceas.

● Îmbrățișare pasionată: suma unghiurilor a patru brațe.

● Cel mai greu moment pentru un călăreț este să se sprijine de imaginea calului său oglindit în apă.

● Apa nu are memorie: de aceea este atît de curată.

● Unde s-a pierdut bustul arbustului?

● Crocodilii din circuri sînt falși, fiindcă niciodată nu i-am văzut plîngînd.

● Copiii își păstrează visele în penarele cu creioane.

● La fiecare tragere, tunul reculează, parcă speriat de ce a comis.

● Era atît de gelos, încît se temea de cîntarele automate să nu strecoare soției bilețele amoroase.

● În noaptea aceea era atît de frig, încît am văzut cum cerul strănuta cu stele.

● Era o noapte cu ciorapi de mătase neagră.

● Între șinele căii ferate cresc florile sinucigașe.

● Ar trebui să existe sticle de șampanie cu discursul gata îmbuteliat.

● Rîndunelele pun cerul în ghilimele.

● Nu vă temeți că femeia care se încuie în odaia ei, după o ceartă, se sinucide. Probează o pălărie nouă.

● Era un pictor atît de bătrîn, încît îi cheliseră pensulele.

● Camera lui mirosea a cărți proaste.

● Zeroul este oul din care s-au născut celelalte cifre.

● Cînd trece o bicicletă în vîrfurile colinei, peisajul își pune ochelari.

**În românește de
EUGEN B. MARIAN**

JAMES HAY Jr.

ULTIMA ȘANSĂ

Deschise ușa apartamentului și deodată se trezi față în față cu ruina întregii ei vieți. Se întâmplase exact așa cum își imaginase de mii de ori. Pe neașteptate. Din senin. Fără nici o șansă de a se salva.

Bărbatul care sunase, căruia îi deschisese ea, stătea în ușa fără să-și fi scos pălăria, privind-o stăruitor, cu niște ochi ageri, cu un zîmbet inofensiv, abia perceptibil în colțul gurii. Fața lui rotundă, puțin cam plină, dădea o impresie de permanentă veghe. În cei șapte ani care trecuseră de cînd îl văzuse ultima oară, nu se schimbaseră deloc. Linia lungă, încăpățînată a maxilarului rămăsese aceeași; la fel și impresia de putere leonină, ce se degaja din linia plină, ușor încovoiată, a umerilor.

— Bună, Mayme — zise el cu o voce profundă, de bariton, deși buzele parcă nici nu i se mișcau.

Timp de o secundă, ea nu putu vorbi. Se sprijini cu umărul drept de rama ușii, în timp ce încă mai ținea cu mîna stîngă clanța. Chipul ei devenise de gheață, cenușiu, ca zorii zilei iarna. Îl privea deznădăjduită.

— Leavit — rosti ea rar, în cele din urmă. Leavit, detectivul.

— Da, Steve Leavit, spuse el. Cred că trebuie să intrăm, Mayme.

Fără a mai zîmbi acum, era un om concentrat asupra misiunii ce o avea; nu mai încerca să jubileze. Acționa ca și cînd infracțiunea pe care o comisese ea, și pentru care o urmărise, fusese săvîrșită în chiar acea zi și nu cu șapte ani în urmă.

A-i opune rezistență era exclus. Făcu un pas înapoi și deschise larg ușa. Părul încărunțit prematur și liniile severe, ce-i fuseseră întipărite pe față, de lupta curajoasă cu greutățile, o făceau să pară mai bătrînă decît cei 25 de ani pe care îi avea. Dar chiar și cu paloarea groazei pe față, tot era aproape frumoasă. Chipul ei trăda putere.

După ce trecu pragul, detectivul o așteptă să închidă ușa și să-l conducă pe holul îngust. Ea pășea parcă plutind. Pe cînd se îndreptase spre ușa ca să-l deschidă lui, zărise ceasul pe raftul cu cărți din camera de zi, care arăta ora 6 fără 6 minute. Iar soțul ei ajungea acasă, invariabil, la 6! În cap îi răsuna următorul gînd: „George va sosi imediat, oricum în maximum 5 minute! Trebuie să fac totul ca să-l ajut, să fiu demnă de el!”

În timp ce parcurse holul, care nici nu era prea lung, mintea ei lucra cu multă agilitate. Tot trecutul ei îndrăgit îi trecu prin fața ochilor: ziua nunții ei, în urmă cu patru ani; George, care-i spunea că nu va crede niciodată nimic rău despre ea, indiferent ce i-ar spune unii sau alții; fericirea ei de a inspira încredere și de a fi cinstită întotdeauna! Își înclăștă dinții în încercarea de a-și înăbuși un strigăt de durere: „Fericirea mea dragă!”.

În camera de zi, bine întreținută, dar cu mobilă ieftină, ea se întoarse spre Leavit. Spre surprinderea ei, își dădu seama că era slabă, era ca o femeie sleită de febră. Limba îi era aspră, ca și cum ar fi fost plină de nisip. Prin fața ochilor îi treceau frînturi neregulate, întrerupte de fulgere albe. Puse o mîna pe brațul lui:

— D-le Leavit, lasă-mi o ultimă șansă, vrei? Îl imploră ea, pronunțînd cuvintele în mare grabă. Acum sînt măritată, iar soțul meu poate sosi în orice clipă, și nu vreau să mă vadă arestată. Șocul, durerea provocată de o astfel de scenă l-ar putea ucide! Nu mă lua înainte de ora 8,30! Lasă-mă pînă la 8,30! Numai două ore și jumătate, d-le Leavit. Pînă atunci îl voi convinge să plece, apoi îi voi scrie un bileț și voi merge cu dumneata!

Leavit își scoase pălăria neagră și o puse pe raftul cu cărți lîngă ceas. Camera de zi era atît de mică, încît, făcînd această mișcare, putu să se și așeze pe un scaun, lîngă masa din mijlocul camerei, fără a mai face nici un pas în plus. Se mișca cu o încetineală care o tortura.

— Ce înțelegeți printr-o ultimă șansă, Mayme? o întrebă ridicîndu-și privirea spre ea, care stătea în picioare de cealaltă parte a mesei. Cei șapte ani nu au fost oare...

— Adică o ultimă șansă să fac totul ca să-l ajut, pe cît îmi stă în puteri, să suferă cît mai puțin posibil! Îl întrerupse ea, vorbind printre dinții înclăștați. Va sosi peste 3 minute. Peste trei minute sau chiar mai curînd! Va...

Leavit ridică o mîna:

— Ușurel, Mayme! Nu...

— Nu mai sînt Mayme! Îl corectă ea. Eram Loula Bentley cînd m-a cunoscut el, la Chicago, și îmi cîștigam singură existența. El se numește George Paxton. Este contabil. Sîntem căsătoriți de 4 ani. Și mă iubește. Mă iubește atît de mult! Iar eu, ah, dumnezeule, d-le Leavit, eu îl iubesc atît de mult, încît aș muri dacă ar trebui să-l părăsesc în felul acesta și să-i spun că sînt condamnată pentru furt. Și, eu n-am furat nimic în viața mea! Absolut nimic! Dumneata, dumneata care m-ai hăituit șapte ani, d-le Leavit, știi foarte bine că sînt nevinovată! Eu...

— Dar, obiectă Leavit, ridicînd din umeri, ai fost condamnată pentru furt și nu ți-ai executat pedeapsa. Ai...

Îl întrerupse din nou, înconjură masa și-i-l apucă cu amîndouă mîinile de braț:

— N-am furat! Strigă ea cu înverșunare, cu atîta grabă încît cuvintele se auziră ca un șuierat răgușit. N-am furat! Trăiam, pe atunci, printre nemernici, pentru că nu aveam încotro, dar eu nu am făcut nici o nemernicie în viața mea. Am rămas cinstită. Și dumneata știi! Și

trebuie să-mi acorzi această ultimă şansă!

Se eliberă din strînsoarea ei, dînd dovadă de nerăbdare.

— De ce? — întrebă el. De ce trebuie?

Întrebarea o înfurie. Își înfrînsese impulsul de a-i ride în nas, de a-l sudui.

Se întoarce la scaunul ei, vizavi de el, și privi la ceasul de pe raft, peste umărul lui. Șase fără două minute! Încă două minute! Timp de o secundă se rugă din străfundul inimii, în gînd: Ah, să fiu demnă de George! Să-l ajut să treacă cît mai ușor peste asta! O durea pieptul. Limba o simțea din nou de parcă ar fi fost acoperită cu nisip. Dar îi răspunse fără șovăială, implorîndu-l:

— Pentru că ești o ființă umană! spuse, aplecîndu-se spre el, sprijinindu-se, cu toată greutatea trupului, pe pumnii strînși, pe masă. Și ai și dumneata o soție! Și m-ai hăituit șapte ani, iar acum, cîteva ore nu mai contează pentru dumneata, dar pentru mine ele îmi vor ușura un pic chinurile, ale mele și ale soțului meu!

Se duse din nou la el și, prăbușindu-se în genunchi, îi prinse umărul drept. Degetele i se înfipseră în mușchi, adînc, învinețindu-l.

— Ți-am salvat viața cîndva, d-le Leavit! spuse ea. Ți-amintești, nu-i așa? Aveam atunci șaisprezece ani. Browning „Cocoșatul” avea totul pus la punct să te înfunde; eu am aflat, am venit la dumneata și te-am prevenit. Da, îți amintești, trebuie să-ți amintești! Știu că îți amintești! Așa că acum îți cer să-mi plătești pentru asta — o plată atît de modestă! Va sosi în cîteva secunde! Numai șansa de a-i putea

scrie un bilet ca să-i explic și să-l cruț să mă vadă dusă de un polițist. Nu e prea mult. Numai două ore și jumătate, așa încît să ușurez lovitura pentru acest om care a construit, a dotat și întreținut acest paradis pentru mine. Fă atîta lucru pentru mine, d-le Leavit! Fă-o...

Auziră pași pe coridor. Se agăță de el, degetele i se încheștaseră pe umărul lui.

— Vine — șopti ea. Numai cele două ore și jumătate! Îi voi spune că ești un vechi prieten de-al meu, că tocmai ai trecut pe aici, că tocmai ai descoperit unde locuiesc. Îl zgîlții, privindu-l fix în ochi cu privirea înfierbîntată.

— Bine, Mayme — mormăi el grăbit. Dar fără poante, e clar? O apucă de mînă făcînd-o să simtă, prin haină, sub brațul stîng, conturul unei arme.

Se ridică în picioare și, în acest timp, își aranjă părul cu mîna tremurîndă. Soțul ei, care ieșea de la serviciu mai tîrziu decît ea, îi lăsa întotdeauna ei cheia. Acum suna la ușă.

Ea se duse în holșorul de la intrare, strigînd ca de obicei:

— Viiiin, Georgio, pronto!

Dorința ei de a reuși în această înscenare disperată era atît de intensă, încît simțea cum o arde în interior. Gîndi: „A mai trebuit să joc bine și altă dată. Voi putea să o fac și acum”. Și deodată, rațiunea îi preluă în mai mare măsură comanda asupra corpului. Simți cum fluxul de sînge îi alungă paloarea din obraji. Gura nu-i mai era uscată și nisipoasă. Pînă cînd ajunse la ușă și o deschise, miinile nu-i mai tremurau, vocea îi era aproape normală. O trăda numai respirația; era încă accelerată. El o percepse în momentul în care ea se ridică pe vîrfuri întinzîndu-i obrazul spre a fi sărutată.

— Ce-i, ești... — începu el, privind-o îngrijorat.

— Emoția! — răspunse ea veselă întrebării nerostite și se dădu într-o parte, atrăgîndu-i atenția spre celălalt capăt al holului, acolo unde, știa ea bine, omul în haine civile îi urmărea fiecare mișcare, ascultînd să prindă cea mai vagă încercare de trădare a înțelegerii încheiate. Am o surpriză pentru tine, George!

Îl însoți vreo doi pași, apoi îl prezentă:

— Iată-l pe grozavul și unicul meu soț, Steve! spuse ea cu un ton șăgalnic, plin de mîndrie. Și George, el este Steve Leavit, un vechi prieten, un tovarăș de joacă de pe vremea cînd eram puști la Philadelphia.

Paxton întinse mîna, cu un suris cald. Era un tip cu o mină plăcută, de vreo treizeci de ani, subțire și depășea cu puțin statura medie. Paloarea feței, din cauza muncii continue în aer închis, contrasta puternic cu părul și ochii negri.

— Nu l-am mai văzut de aproape opt ani, continuă ea să turuie, conducîndu-i în camera de zi. Habar nu avea că sînt în New York! Pur și simplu ne-am izbit unul de altul pe strada 33!

Își dădu seama că era în posesia a două minți independente. Pălăvrăgeala ei cu cei doi bărbați era ca o draperie în spatele căreia se lăsa devorată de amărăciunea ei. Ce, se întreba ea cu dispreț, își închipuise în prostia ei că, avînd curajul să trăiască sub nasul autorităților din New York, va fi cel mai bine protejată? De ce se încrezuse în părul ei alb și în viața retrasă, care ar fi putut-o salva? În fața catastrofei pe care o trăia, prostia de care dăduse dovadă o scotea din minți.

Leavit își juca rolul cu naturalețe. Talentul dramatic al femeii îi stîrnea admirația. Se surprinse întrebîndu-se dacă ea va rezista pînă la capăt, sau dacă va fi nevoit să o ridice într-o criză de isterie.

Dar el o urmărea și pe ea și pe Paxton cu atenție neabătută; și efortul îi fu răsplătit. Înainte ca ea să se întoarcă în bucătărie, pentru a termina pregătirea cinei, el surprinse în oglinda de deasupra pianului o scenă în care ei, în mod evident, se credeau neobservați. Paxton, cu sprîncenele ridicate, îi aruncă o privire întrebătoare, de falsă gelozie, arătînd cu capul în direcția mușafirului. Ea îi răspunse cu o „mutriță”, botșorul ca pentru un sărut, ochii larg deschiși, rizători, totul cit se poate de clar, în cuvinte ar fi sunat cam așa: „Nu prezintă nici un pericol. Nici măcar să nu îndrăznești să faci pe gelosul”. Înțelegerea intimă din mimica celor doi, loialitatea și devoțiunea de netăgăduit a unuia pentru celălalt, ce reieșeau clar din schimbul de priviri și zîmbete, îi conturau detectivului o viziune clară asupra fericirii lor. Era bucurios că-i acordase această ultimă șansă.

Totuși, vigilența lui nu scăzu. Timp de șapte ani, această femeie, care-i pusese la încercare abilitățile și resursele, atît lui, cit și întregului mecanism de urmărire a infractorilor din țară, nu-i ieșise nici o clipă cu totul din minte. Fuga ei fusese o pată în cariera lui. Acum, că o avea, în fine, în mînă, își propunea să nu-i mai ofere o șansă de a-i scăpa a doua oară.

Supravegherea lui, o știa bine, era ireproșabilă. Pe parcursul întregii lui șederi în acest apartament, în afara acelei scene scurte, pe care o văzuse în oglindă, ea nu făcuse nici o încercare de a vorbi sau a face vreun semn fără știrea lui Leavit; iar Paxton, reasigurat de „mutrișoara” ei, făcu tot ce-i stătu în putință pentru ca prietenul soției sale să se simtă ca acasă.

În timp ce pregătea la bucătărie coteltele și pune la legumele în farfurie, făcea totul automat, iar mintea îi era neîncetat preocupată de hotărîrea ei: „Trebuie să fiu demnă de el! Trebuie să-l ajut să treacă cit mai ușor peste această scenă!”

Bărbații se duseră împreună la baie să se spele pentru masă.

Cînd îi chemă în sufrageria cit o cutie de

chibrituri, mîncarea îi aștepta pe masă. Cît dură cina ea animă conversația, un șir nesfîrșit de amintiri din copilăria ei de la Philadelphia; descria numeroase persoane și locuri, ceea ce-i întreținea interesul lui Paxton.

Leavit vorbea puțin, fără a-și abate privirile de vultur de la cei doi. Își dădu seama de legătura strînsă de prietenie dintre ei. El observă, de asemenea, că mîna femeii nu tremură niciodată, că vocea ei avea un ton de prospețime și tinerețe, ceva ce aducea a hohot de rîs înăbușit. Avea destulă experiență ca să perceapă frica în privirile oamenilor, și totuși, în ochii ei nu putea desluși nici o urmă de teamă. Pe măsură ce trecea timpul, o admira tot mai mult.

În spatele măștii de fericite amintiri, ea calcula cu disperare: „Trebuie să mai rezist numai pînă la 8 și jumătate! Numai pînă la 8,30! Ah, numai de-aș putea rezista pînă atunci! Numai de-aș putea!” La intervale care ei se pareau secole, își permitea luxul dureros de a întoarce capul pentru a arunca o privire în camera de zi, să vadă cit arăta ceasul de pe raftul cu cărți, cite minute mai avea de suportat această farsă mortificatoare. Din cînd în cînd își mai încorda mușchii brațelor și picioarelor pentru a alunga o ciudată senzație de letargie, ca o paralizie. Din cauza zîmbetului forțat, buzele îi deveniseră rigide; le simțea ca de carton. Avea frisoane, acum simțea că clocotește, acum îi îngheța și sufletul în ea.

— Șapte treizeci! — gîndi ea, în timp ce mîncau plăcinta pe care o cumpărase ea de la „Delicatese” în drum spre casă. „Șapte jumătate, trebuie să trec la scena următoare!”

Își îndreptă privirea peste masă, la Paxton, și vorbi ușor zeflemitor:

— George — zise ea, privindu-l puțin pieziș și atrăgîndu-l și pe Leavit, spre care zîmbi ușor, ca pârtaș la această scenă — acum, iată marea surpriză! Te voi trimite la cinema singur — singurel! Întîlnindu-mă cu Steve, a apărut ceva despre care trebuie să vorbesc cu el în tre patru ochi.

Paxton îl străfulgeră cu privirea pe Leavit, înainte de a se uita la ea, și se coloră puțin în obraji. Rise scurt, ușor jenat.

— Să vorbiți despre ce? o întrebă el.

— Ei, fii om serios!, zise ea și în vocea ei se putea distinge o notă de nerăbdare. Fii om serios și ieși și tu în oraș. Fără glumă, s-ar putea să avem de profitat și noi de pe urma acestei convorbiri. Și — încheind aici discuția, nu reuși să-și stăpînească un ușor tremur al vocii — oricum, vei afla și tu totul cit de curînd.

Leavit fu impresionat și-i sări în ajutor:

— Chiar așa, d-le Paxton — zise el grav — o să aveți de cîștigat și dv și eu. Veți vedea mai trîziu de ce am ținut să discut întîi numai cu soția dumneavoastră, între patru ochi.

Paxton ezita, nu era decis.

— Ah, George — zise ea tăios — n-o fă pe

prostu! Ce, ai uitat că mă pricep la afaceri cel puțin la fel de bine ca și tine?

Spre surprinderea lui Leavit, Paxton nu răspunse imediat. Stătea cu privirea pironită pe fața de masă, iar între sprâncene i se adâncea o cută. Detectivul observă în acest răstimp că d-na Paxton rămăsese cu gura întredeschisă, buza de jos îi atârna un pic, și clipea des.

Ea se gîndea: de ce nu zice da și să iasă de aici? Nu mai suport! Dar trebuie să suport! Aproape încă o oră! O oră! Se concentră atît de tare încît fu sigură că soțul ei va trebui să se ridice de pe scaun.

Paxton își reveni repede:

— Vă rog să mă scuzați, amîndoi — spuse el, parcă trezit din nemișcare. Aveam un alt aranjament pentru astă seară, trebuia să mergem undeva împreună, dar se poate aranja. Se întoarse spre Leavit zîmbind: trebuie să mă întîlnesc cu un tip cu nevastă-sa, s-ar putea să iasă și ceva bani din întîlnirea asta. Dar înainte de a pleca, luați o țigară!

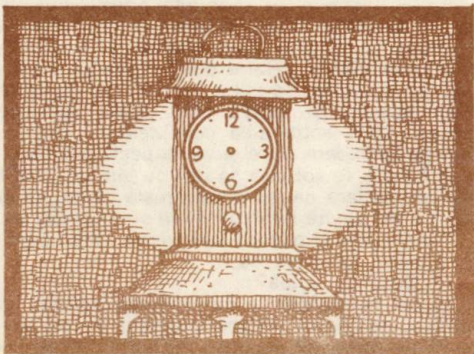
Leavit auzi suspinul profund, tremurător, de ușurare, cu care întîmpină femeia hotărîrea soțului ei. Gîndea: „ce-a fost mai greu a trecut!” Dar și după această ușoară relaxare tot îi mai apărură prin fața ochilor pete albe dăntui-toare; o cuprîndeau valuri, valuri de leșin, ca și cum ar fi fost îngrozitor de cald. Trebuie să-și revină, să-și adune toate puterile, ca în fața unui dușman mult mai puternic.

— Da, mulțumesc — spuse Leavit, luînd o țigară.

D-na Paxton îl conduse în camera de zi. Nu schiță nici o mișcare ca să-l conducă pe soțul ei pînă la ușă, unde îl întîmpinase la venire. Nu mai avea puterea de a susține o conversație în aceste momente, momentele cruciale ale trădării ei sentimentale. Îi auzea pașii, își punea haina și apoi se duse repede, apăsât, spre ușa de la ieșire. Leavit, pe scaunul de la masa din mijlocul camerei, o urmărea cu expresia lui perpetuă de vigilență.

Cînd se trînti ușa, ea sări de pe scaun, proiectată parcă de o forță exterioară și irezistibilă. Mișcarea ei fu atît de neașteptată și violentă, încît Leavit se ridica și el pe jumătate de la locul lui și-i puse mîna pe umăr.

Ea îi zîmbi cu milă, sprijinindu-se de masă. Fața îi era de purpură, ochii injectați, buzele neobișnuit de roșii și proeminente:

— Nervii! explică ea, cu un fir numai de voce slabă. A fost îngrozitor, d-le Leavit!

— Cred că da, zise el, dar...

— Simt că ard! se plînsese ea, umezindu-și buzele congestionate cu vîrfurile limbii. Ard! Dar am reușit, nu? îl întrebă ea, cu mîndrie patetică în voce. N-am fost grozavă?

— Ba da, ai stofă, nu glumă, zise el. Dar a trecut timpul. Să mergem!

— Nu, îl imploră ea, nu încă! Ai spus că-mi vei acorda o ultimă șansă, o șansă ca să-l ajut să treacă cît mai ușor peste șoc. Nu strica totul tocmai acum, d-le Leavit! Lasă-mă să-i scriu un bilet și să-i explic. Numai un bilet! Nu cred că poți fi atît de crud să...

— Bine, bine, o prii el și din ton se vedea că e din ce în ce mai nerăbdător. Dar să nu dureze mult! Nu prea e timp de etichetă cînd arestezi pe cineva.

Se așeză la birou și luă un stilou. Lacrimile îi scăldau în sfîrșit ochii. Se prelinseră pe obraji. El se simțea stîngerit. Dacă continuă așa își poate pierde controlul în orice clipă!

— Ah, se tîngui ea și, coborînd vocea, făcu apel la Leavit. Ce pot să-i spun? cum poate o femeie să-și anunțe soțul că a plecat, că a plecat odată pentru totdeauna, oricum pentru ani mulți, la închisoare, la pușcărie, în urma unor mărturii mincinoase? Cum aș putea...

Fu oprită de o voce răsunătoare, ca o plesnitură de bici:

— Mîinile sus, Leavit, porunci soțul ei, pe care ea îl privea, acum, peste capul lui Leavit, cu ochii ieșiți din orbite, de uimire.

Leavit, întorcîndu-se pe scaun cu fața spre hol, în ușa căruia stătea Paxton, întinse din reflex mîna după pistolul de sub haină.

— Stai, sau tragi! spuse Paxton cu o voce sacadată, încordată. Și sus mîinile! Iar tu, Loula, nu te mișcă!

Leavit, văzînd revolverul lui Paxton, se conformă și rămase în picioare lîngă nevasta acestuia.

Leavit o urmărea acum cu o putere de pătrundere ce depășea intensitatea de pînă atunci a supravegherii sale atente. Observă că, deși absorbită de mișcările soțului ei, era de fapt profund surprinsă. Utilizînd la maximum tot geniul de care era capabil, observă în momentul următor cum îi incolțește în privire suspiciunea și, în cele din urmă, teama. Nu același fel de teamă cu care îl recunoscuse pe el, la ușă, în urmă cu două ore. Era o teamă mult mai acută, ceva absolut devastator. Vedea cum se prăbușește sub povara ei: pieptul îi coborî; umerii i se strînsă; o arteră de pe gît, cum stătea cu capul ridicat spre fața soțului ei, îi pulsa hotărîtă parcă să explodeze.

Gîndurile se succed repede în momente ca acestea. Detectivul, dîndu-și clar seama de situația lui fără ieșire, urmărea cu atenție trăirile femeii. Erau un întreg batalion de tortură. Ea își dădea seama, după cum putea el să vadă, că pusese în pericol încrederea soțului în ea

încercînd, din milă, să-i ascundă trecutul; era îngrozitor de speriată ca nu cumva el să o creadă vinovată.

Dar vinovată de ce? Leavit o văzu cum i se măresc pupilele și i se zbat pleoapele de șocul provocat de acest gînd, văzu chiar cum se întreba ea, în analiza fulgerătoare a acestei lovituri de trăznet căzută asupra ei, dacă nu cumva Paxton, bijbiind în întunericul suspiciunii și neștiinței, nu o judecase deja în gînd și nu o condamnase la pedeapsă pentru o vină mult mai gravă decît cea pentru care fusese ea condamnată.

După ordinul lui Paxton, ea fu prima care vorbi:

— Nu! spuse ea cu vocea înăbușită. Asta nu, George! Ai înțeles greșit! Îți voi spune exact cum a fost, iar dl. Leavit va confirma că spun adevărul.

— Taci — o întrerupse Paxton, fără a-și lua privirile de la Leavit. Taci, Loula! repetă el fără asprime.

— Ei, domnule, i se adresă el lui Leavit. Nu prea e timp de etichetă nici pentru așa ceva. Apoi i se adresă soției sale: Loula, ia-i pistolul și dă-mi-l mie.

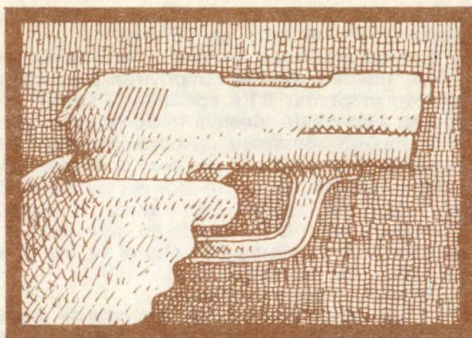
Ea făcu întocmai, deși mîinile îi tremurau, și-i puse lui Paxton pistolul în mîna stîngă. Se lăsă încet în scaunul de lîngă el, fără a-și lua privirile de la fața lui. Leavit își dădea seama că acum el nu mai însemna nimic pentru ea; că uimirea și teama în fața soțului ei erau la fel de vii pe fața femeii. Ca și cum s-ar fi auzit printre suspine: cum mă va pedepsi omul acesta pe care l-am înșelat?

Paxton îi vorbi lui Leavit. Vocea lui, cu un ton grav și încordat, avea o nuanță de amenințare greu de definit, mortificatoare:

— Aș fi putut să te omor pe loc și să pun punct, zise el, din momentul în care am auzit că ești copoi și că vrei să o arestezi pe nevastă-mea. Vezi bine, arma mea are amortizor. Dar am auzit-o acum că i-ai promis să-i acorzi o ultimă șansă. Asta m-a făcut să mă opresc, ca să aflu despre ce este vorba. Loula, explică!

— A fost așa, începu ea să explice pe nerăsuflăte, fără a-i arunca lui Leavit nici măcar o privire. El trebuia să mă ducă la post înainte de a veni tu, dar eu știam că tu ai fi zdrobit să mă vezi arestată și l-am rugat să-mi dea șansa de a-ți scrie un bilet, în care să-ți explic, să încerc să te ajut să treci cît mai ușor peste acest șoc, dragule. Dacă am fi plecat atunci, te-am fi întîlnit pe scări. Ei, el a făcut așa cum l-am rugat eu. S-a purtat foarte frumos, George, zău! Iar eu n-am furat nici un bănuț vreodată în viața mea!

—Înțeleg, reluă Paxton, fără a lua în seamă disculparea ei. Atunci, d-le Leavit, îți voi da și dumitale o ultimă șansă, să fim chit. Dacă o accepți, e-n regulă, dacă nu, te voi împușca acolo unde șezi, și e tot atît de sigur că asta se va întîmpla așa cum e sigur că mîine va ră-

sări soarele.

Inevitabilul reieșea clar din tot comportamentul lui. Nici urmă de glumă. Leavit își ridică privirea spre ochii lui și văzu că este în stare să facă întocmai tot ce spune.

— Dacă ești de acord, lasă mîinile în jos, spuse Paxton. Și acum, ca să poți să înțelegi ce înseamnă această ultimă șansă, îți voi da unele explicații. Deși soția mea nu știa, eu știu de cinci ani că ea s-a sustras justiției și nu și-a ispășit condamnarea pentru furt.

Leavit, aruncînd o privire scurtă, laterală, spre ea, văzu cum i se deschide gura și cum își duce mîna stîngă în dreptul inimii, încercînd parcă să domolească ritmul ei galopant. Era cuprinsă de o imensă uimire. Ca și cînd ar fi strigat: cu cît este acest om și mai minunat decît am crezut eu!

— Dar asta, spunea Paxton, nu a însemnat nimic pentru mine, pentru că eu o cunoșteam foarte bine. E o femeie minunată. Știu că ea nu ar putea fura și că nu a furat niciodată. Ea este femeia mea. Este toată lumea și toată viața mea, căci fără ea viața nu ar merita trăită. Înțelegi? Înțelegi ce înseamnă femeia asta, femeia mea, pentru mine și ce cred eu despre ea?

— Da, răspunse Leavit sec.

— Bine, spuse Paxton. Atunci înțelegi că aș face orice ca s-o salvez. Merită să fie salvată. Mă iubește. N-am ajuns atît de josnic încît s-o dau pe mîna justiției, ca s-o degradeze, s-o terfelească, s-o distrugă, cînd ea are tot dreptul de pe lumea asta să trăiască liberă, fericită, iubită și utilă. E de datoria mea să o salvez. E datoria dumitale — pronunță aceste cuvinte cu o evidentă desconsiderare — s-o duci la ruină și distrugere. Dar, înainte de a admite așa ceva, zise el printre dinții încleștați cu furie, te voi ucide. Te voi ucide, așa să mă ajute Cel de sus! Și acum, iată ultima dumitale șansă. Dacă soția mea consideră că ești un om de încredere, care-și va respecta promisiunea făcută, te voi lăsa să ieși de aici de îndată ce vei declara că nu o vei aresta niciodată și că nu vei spune nimănui unde și cine este ea.

Cu privirile și pistolul îndreptate spre Leavit, o întrebă pe soția sa:

— Ce zici, Loula?

Leavit nu se uită la ea. Amîndoi bărbații își dădeau seama că, în acel moment, ea era singură pe lume, de neclintit, de neinfluențat. În-

cerca să gîndească și nu putea! Singurul lucru pe care-l simțea, vag, era recunoștința că soțul ei era cu friul în mină. Se trezi repetînd de nenumărate ori în gînd: „Mulțumesc lui Dumnezeu! Fericirea mea scumpă! Mulțumesc lui Dumnezeu!” Ticăitul ceasului era singurul zgomot din cameră. Bărbații așteptau nemișcați.

După o lungă pauză, reuși să rostească cu voce tare:

— Da! Și apoi, și mai hotărîtă: Da, sigur că da! Se va ține de cuvînt!

Leavit nu schiță nici un semn de ușurare.

— Atunci, e-n regulă, zise Paxton, marcînd momentul culminant al scenei. Ce zici, Leavit?

Soția sa, văzînd că este hotărît să tragă dacă va fi necesar, își formulă în minte o frază ca pe o rugăciune: „De-ar promite!” Dar a influența decizia lui Leavit era cu mult mai mult decît ar fi putut ea face, așa sleită de orice vlagă cum se afla. Gîndurile ei, măcinate ca într-o moară a confuziei, nu reușeau să contureze nimic. Ideea crimei îi era insuportabilă. Suspense-ul o cotopea ca niște ziduri prăbușite peste ea. Pe frunte simțea o presiune concentrică. Respirînd, buza de jos i se răsfrîngea cu un zgomot scurt. Se gîndea, încerca să-și ocupe toată mintea cu figura soțului ei, încerca să nu-i lase lui Leavit nici un colțisor, în felul acesta încerca să-și facă agonia mai suportabilă.

În cele din urmă Leavit luă o hotărîre. Avea de ales între a se preda și a muri. Nu mai avea nici măcar posibilitatea de a lupta.

— Sînt al vostru, zise el fără a-și lua privirea de la Paxton. Nu vād la ce bun să mă las ucis numai pentru că vreau să arestez o femeie care, poate, e nevinovată. Strînse din umeri a neputință și adăugă. Îți promit că, din partea mea, ea nu va fi niciodată în pericol.

Odată închisă ușa după el, ei rămaseră să-și asculte pașii cum se pierdeau spre capătul coridorului. Paxton stătea la ușa dintre camera de zi și hol, iar soția lui era lîngă masa din camera de zi. Erau față în față.

El tremura violent. Pistolul îi căzu, neobservat, din mînă. Fața-i era ca o cîrpă albă, cu două găuri în ea, în care ardeau două focuri. Încercă să ridă, dar scoase un sunet bizar.

Pe fruntea ei apară, deodată, o sudoare rece, care începu a i se prelinge în torente mici, de o parte și de alta a feței. Buza de sus îi era contorsionată ciudat. Ridică un pic brațele, vlăguită, spre el.

— Gata, spuse el, îndreptîndu-se spre ea și îmbrățișînd-o cu o mînă. Am făcut-o și pe asta! Am făcut-o exact așa cum am zis întotdeauna că o vom face, dacă va fi nevoie! Iar tu ai fost grozavă!

— M-a luat prin surprindere! M-a speriat de moarte! spuse ea, cutremurîndu-se. Și, vai, George, îmi pare atît de rău că a trebuit s-o facem numai din cauza mea!

— Să nu-mi spui că nu aveam dreptul s-o facem! îi ordonă el cu un ton drăgăstos. Ești nevinovată. Și o mică înscenare ca a noastră, acum, mi se pare mult mai admisibilă decît să lăsăm niște copii grei de cap să distrugă viața unei femei minunate!

Traducere de LIGIA IVAN

Singurătate de iarnă

*Singurătatea de iarnă
Strictă zăbavă a orei
Peste socotelile făcute
În vederea domesticirii frigului
După care s-ar putea vedea orașul
Jumătatea pietricelelor galbene
Veninos de dulce senzația de
eleganță*

*Ce m-ar cuprinde
În urma acestor severe măsuri
erotice*

*După reguli numai de mine știute
Semnificația în formă de aluniță
Alungită în carnea noastră
Pînă la grija supremă
De-a pierde legătura
Cu cele douăsprezece agitații
Cu care am cultivat cu asiduitate
Tinerețea.*

Tălmăcire

*Aer tălmăcit
Între palme de magnolii
Am amuțit de durere
Într-o pană de rîs
Cuvintele mă mușcă
De dinți
Și mîngîierea
Se substituie
Se dizolvă
Pe ringul albastru
Al vremii de dragoste.*

ANA VÂRTEI ARDELEANU

BĂRBATUL DE LA HANUL ROȘU

Îmi povestești mie de Francisco Real, răposatul... Nu era de pe-aici... da' l-am cunoscut; și-nca aici, ca el își făcea veacul mai degrabă prin părțile lagunei Guadalupei și Bateriei. Nu l-am întâlnit decît de trei ori... și asta într-o singură noapte. Ce noapte! N-am să uit niciodată. Atunci a venit Lujanera să doarmă în rancho-ul meu; a venit, uite-așa... și tot atunci Rosendo Juárez a dispărut pentru totdeauna din Arroyo. N-aveți de unde să fi auzit, dar Rosendo Juárez el Pegador era unul din cei mai grozavi bărbați din Villa Santa Rita. Faima și-o făcuse cu cuțitul; era unul din oamenii lui Don Nicolás Paredes, care-l sluja pe Morel. Intra noaptea în lupanare, elegant, cu hainele lui cu găitane argintii; bărbații îl respectau; și ciinii; și femeile îl respectau; toți știau că are doi morți pe suflet. Purta o pălărie înaltă, cu boruri înguste, care îi acoperea coama unsuroasă; se spunea că e alintatul sorții. Băieții din Villa îl imitau pînă și în felul cum scuipa. Și totuși, în noaptea aceea l-am cunoscut pe adevăratul Rosendo.

E de necrezut, da' toată povestea a început cu o trăsura de piață, cu roțile vopsite tipător, care înainta hurducindu-se pe ulicioarele de pămînt bătătorit, printre cuptoarele de cărămizi și hîrtoape. Trăsura era plină; doi tipi în negru zdrăngăneau asurzitor la chitară; birjarul pocnea cu pîciulul bicicului ciinii care se încurcau printre picioarele cailor; în mijloc, cu un poncho aruncat pe umeri, tăcut, stătea el, El Corralero, căruia i se dusese vestea... și omul venea să se bată și să omoare. Noaptea era răcoasă. O binecuvîntare! Doi dintre ei se așezaseră pe marginea trăsorii, cu coviltirul coborît, de parca noaptea ar fi fost un bulevard. Așa a-nceput; pe urmă s-a petrecut restul. Băieții, ne găseam adunați de o bună bucată de vreme în salonul Juliei — o magazie acoperită cu tablă de zinc, pe drumul dintre Gauna și Maldonado. Era un local pe care-l simțeam de departe, după lumina pe care-o arunca fără rușine în jur un felinar, dar și după hărmălaie. Julia, fără să fie formidabilă, era conștiințioasă, așa că nu lipseau lăutari, băutură bună și fete pentru dans. Însă Lujanera, femeia lui Rosendo, le-ntrecea pe toate. A murit, domnule, și să-ți spun drept, trec acum ani întregi fără să mă mai gîndesc la ea; dar s-o fi văzut pe cînd trăia, așa cum am vă-

zut-o eu. O vedeai... și-o noapte-ntreagă nu mai aveai somn.

Ulcica de vin, dansul, femeile, cîte-o înjurătură ieșită din gura lui Rosendo sau cîte un ghiont pe care încercam să-l socotesc prietenesc, totul, ce mai vorbă, mă făcea să mă simt grozav de bine. Nimerisem și-o parteneră grozavă, care parcă îmi ghicea gîndurile; tangoul își făcea jocul cu noi; ne răscolea și ne pierdea, ne porunca și ne făcea să ne-nțîlmim din nou. Totul se petrecea ca-n vis, cînd, dintr-o dată, mi se păru că aud muzica mai tare... și de fapt așa și era, pentru că se amestecase cu cîntecul celor cu chitarele, din trăsura care se apropia tot mai mult. Pe urmă, vîntul care purtase frîntura de melodii duse cîntecul în altă direcție și gîndurile mi se întoarseră la mine, la parteneră, la cuvintele prinse din zbor în timpul dansului. Trecuse o bună bucată de timp, cînd se auziră glasuri și bătăi puternice la ușa. Apoi o voce mai clară, care porunca celorlalți... și o tăcere totală; o izbitură dată cu sete în ușa și un bărbat intră înăuntru. Omul era pe potrivă vocii.

Pentru noi, nu era deocamdată decît un tip înalt, solid, osos, îmbrăcat de sus pînă jos în negru, cu o cravată mare, gălbuie, aruncată peste umăr. Figura, din cîte îmi amintesc, aducea a indian și era colturoasă, cioplită.

Cînd deschise ușa, mă lovi și, fără să mai stau pe gînduri, mă repezii și-l pocnii cu stînga peste față, în timp ce cu dreapta scosei șișul cu lamă subțire din căptușeala hainei, de lîngă subțioara stîngă. Mai mult n-am mai apucat. Omul, ca să arate ce e în stare, își întinse brațele și mă aruncă cît colo, ca pe un nimic supărător. Rămăsei pe spate, aiurit, cu mîna încă vîrîtă în haină, pe mînerul armei nefolositoare. El mergea înainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat, înalt, întrecîndu-i pe toți cei printre care își croia drum, tot înainte, ca și cum n-ar fi văzut nimic în jur. Primii se dădură la o parte ca niște pui de găină — se desfăcură ca un evantai, grăbiți. Treaba nu dură mult. În grupul celălalt, se afla Englezul, care-l aștepta și... mai-nainte de-a apuca să-i pună străinul mîna pe umăr, îl lovi cu o scîndură pe care-o ținea la-ndemînă. Merita să vezi lovitura asta și să-i vezi pe toți cum își vin dintr-o dată în fire. Se repezira toți sa-l lovească, ca pe Cristos, dînd fiecare unde nimeria, huiduindu-l și scuipîndu-l. Întîi îl loviră cu pumnii; pe urmă, cînd văzură că nu se sinchise de lovituri, îl pocnira peste față, în timp ce el se apropia de Rosendo, care nu se clintise de lîngă peretele din fund, de care se sprijinea cu spatele, tăcut, trăgînd repede din țigară, pîrînd că știe de pe-acum ce avea să se întîmple. El Corralero fu împins pînă la el; înșingurat, dar demn, însoțit de fluierăturile batjocritoare din jur. Huiduit, biciuit, scuipat, de-ndată ce se află față-n față cu Rosendo, își șterse figura cu mîneca hainei, îl privi și în-

cepu să vorbească:

— Mă numesc Francisco Real; sînt din Nord. Sînt Francisco Real, zis și El Corralero. I-am lăsat pe nenorocii ăștia să ridice mîna pentru că ceea ce caut eu e un bărbat. Niște guri sparte spun că prin locurile astea ar exista unul, de care se zice c-ar fi cuțitar al dracului, căruia i se spune El Pegador. Vreau să-l întîlnesc, să mă învețe pe mine, care sînt un nimic, ce înseamnă un bărbat curajos.

Apoi tăcu și rămase cu ochii pironiți pe el. Acum îi scînteia în mîna dreaptă un cuțit mare, pe care îl scosese pe nesimțite din mîneacă. În jur, cercul celor care îl înbrînciseră se tot lărgea și cu toții îi priveam pe cei doi într-o tăcere grea. Pînă și botul chiorului, mulatru de scîrțîia din vioară, se închise.

Atunci auzii că se mișcă ceva în spate și zării în ușă vreo șase sau șapte gealați, care, după cum părea, erau oamenii lui El Corralero. Cel mai bătrîn, cu înfățișare de țaran, cu pielea tăbăcită și mustața sură, făcu cîțiva pași înăuntru și apoi rămase ca pironit de atîta lumină și-atîtea femei, și-și scoase respectuos pălăria. Ceilalți stăteau cu ochii-n patru, gata să scoată cuțitele dacă lupta n-ar fi fost cîștită.

Mă întrebam ce-o fi cu Rosendo de nu-l calcă în picioare și nu-l aruncă afară pe neisprăvitul ăsta. Rămăsese tăcut, fără să-și ridice ochii. Nici nu mai știu dacă aruncase țigara, sau îi căzuse dintre buze. În sfîrșit, reuși să îngine cîteva cuvinte, dar atît de slab, încît cei din celălalt capăt al salonului nici nu le auziră. El Corralero îi mai spuse cîteva, dar cu același rezultat. Atunci, cel mai tinerel dintre oamenii străinului trase o înjurătură. Lujanera îl privi cu dușmănie; apoi își croi drum printre mulțimea de femei, cu pletele-i fluturînd pe spate; ajunsese în dreptul omului ei, îi scoase cuțitul din teacă și-i spuse:

— Rosendo, cred că știi ce ai de făcut.

Aproape de tavan era o fereastră alungită, care dădea spre rîu. Rosendo apucă cu amîndouă mîinile cuțitul și-i încercă tăișul. Apoi se trase îndărăt, aruncă cuțitul pe fereastră și dădu să iasă afară, spre Maldonado. Simții că mă trece un fior.

— Mi-e scîrbă să te omor — spuse celălalt și ridică mîna să-l cîrpească. Lujanera îl apucă de mîna, i se agăță de gît și-l privi cu ochii aceia ai ei:

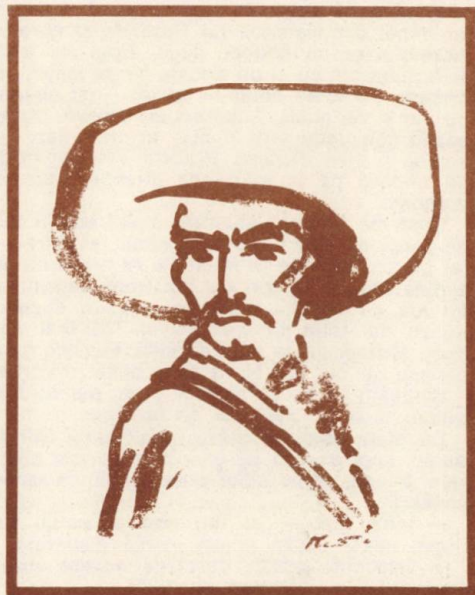
— Lasă-l în pace; ne-a făcut să credem că-i bărbat.

Francisco Real rămase perplex cîteva clipe și pe urmă o strînse în brațe ca pe ceva ce-î aparține și strigă lăutarilor să cînte tango și milonga, iar nouă, celorlalți, spectatorii, să dansăm. Dansul ne-nfierbînta pe toții. Real dansa foarte grav, fără să facă pe grozavul. Cînd ajunseră în dreptul ușii strigă:

— Loc, domnilor, faceți loc!

Ieșiră cu toții, ca un val, în ritmul de pierzanie al tangoului.

Îmi ardeau obraji de rușine. Înconjurai de cîteva ori salonul, cu partenera strîns în brațe, și pe urmă renunțai. O lăsaî la mijlocul dansului, inghinînd ceva despre caldura înabușitoare, și ma strecurai pe lînga perete pînă la

ieșire. Strașnică noapte! Dar pentru cine? La colțul străzii era oprită trăsura, cu chitarele așezate pe banchetă, ca niște creștini la liturghie. Mă gîndeam cum de le aruncaseră acolo; pe urmă îmi veni în gînd, cu obidă, că ne trataseră mai rău ca pe niște hamali. Și totuși, simțeam că sînt cineva; și asta îmi dădea curaj. Pipăii garoafa de după ureche și-o aruncaî într-o băltoacă. Apoi o privii un timp, încercînd să nu mă gîndesc la nimic. Aș fi vrut sa fie a doua zi, sa fi trecut dintr-o dată noaptea. Deodată simții că mă lovește cineva cu cotul și parcă încercai o ușurare. Era Rosendo, care se strecura prin mahala.

— Mereu trebuie să-mi stai în drum, nepriecopsitul — îmi șuieră trecînd; poate ca să-și verse necazul, poate din altă pricină, cine știe. Se pierdu pe străduțele cele mai întunecate, spre Maldonado, și de-atunci nu l-am mai revăzut.

Rămăsei tîntuit, să privesc în neștire în jur lucruri lumești — cerul, cît îi hăul, rîul care se încapătîna să curgă la picioarele mele, un cal care dormea, cuptoarele de cărămizi, ulicioara plină de noroi uscat — și gîndii că, de fapt, nu eram decît o buruiană la fel cu celelalte de pe malul rîului, crescută în gunoaie. Ce putea să iasă din scursoarea asta, dacă nu noi, palavragiii, mari de gură, care nu eram buni de nimic cînd trebuia să ridicăm mîna. Apoi simții că nu-i așa; că pe cît era de nenorocită mahalaua, pe atît era de frumoasă. Scursori? Dansul o-nveselea și-o însuflețea și vîntul ducea adieri de caprifoi prin case. A dracului de frumoasă noapte! Atîtea stele, unele peste altele,

să te-amețească, nu alta. Încercam să mă conving că toată povestea n-avea nici o legătură cu mine, dar lășitatea lui Rosendo și curajul străinului nu-mi dădeau pace. Tipul cel înalt ar fi putut lua cu el pe oricare dintre femei, pe oricare, pe toate chiar — gândii — și nimeni nu i-ar fi zis nimic. Lujanera era cineva. Dumnezeu știe unde s-or fi dus. În orice caz, nu puteau fi prea departe. Probabil erau amândoi pe undeva pe la marginea drumului, făcând dragoste.

Cînd mă întorsei înăuntru, balul era în toi, de parcă nu s-ar fi întimplat nimic. Mă strecurai pe neobservate în mulțime. Ai noștri nu se simțeau în largul lor; cei din Nord dansau la un loc cu ceilalți. Se vedeau priviri dușmănoase; dar totul rămînea liniștit. Toți erau serioși. Muzica parcă era adormită. Femeile care dansau cu cei din Nord nu scoteau o vorbă.

Simțeam că se va petrece ceva, dar nu bănuiam încă ce avea să se întimpl.

De afară auzirăm glasul unei femei vîltîndu-se; apoi o voce pe care parcă o mai auzisem, blîndă, poate chiar prea blîndă ca să fie aceeași.

— Intră, fată — și din nou plînsul. Pe urmă, iarăși vocea aceea, parcă disperată:

— Deschide odată, deschide, muiere afurisită, deschide, căteaua dracului!

Ușa se dădu de perete și rămase să se bălăngăne... O văzurăm pe Lujanera. Intră împiedicîndu-se, ca și cum ar fi îmbrîncit-o cineva.

— Parc-a adus-o un duh — spuse Englezul.

— Un mort, prietene — se auzi atunci vocea lui El Corralero. Avea o față ca de bețiv. Intră și pași în golul care se făcu în jurul lui, întocmai ca prima oară; făcu cîțiva pași împleticiți, fără să vadă, și se prăbuși la pămînt. Unul din cei ce veniseră cu el îl culcă pe spate și-i puse un **poncho** sub cap. Văzurăm că se murdărise de sînge pe mîini. El Corralero avea o rană mare în piept; sîngele gîlgîia într-o gaură pe care n-o văzusem pînă atunci, fiindcă o acoperă cravata. O femeie aduse rachiul și niște cîrpe cîrute. Omul nu mai era în stare să vorbească. Lujanera îl privea ca pierdută, nepuțincioasă. Pe toate fețele se citea o întrebare. Lujanera reuși în sfîrșit să vorbească. Spuse că plecaseră împreună la marginea drumului, pe cîmp, și-atunci a apărut un necunoscut, care l-a provocat pe El Corralero la bătaie, ca un disperat, și l-a lăsat acolo, lovit de cuțit. Se jură că nu știe cine a fost și că nu era Rosendo. Cine era s-o creadă?

Omul murea la picioarele noastre. Mă gîndeam că ăluia care l-a aranjat așa bine nu i-a tremurat mîna. Era solid tipul; cînd a intrat acum, a doua oară, Julia tocmai servea ceaiul și am apucat să-l bem cu toții și el încă nu-și dăduse sufletul. „Acoperiți-mi fața” — spuse încet, cînd simții că nu mai are mult. Îi mai rămăsese destulă mîndrie ca să-și ascundă ultimele chinuri de privirile curioase ale celorlalți. Cineva îi puse pe față pălăria lui neagră, înaltă. Muri fără să scoată un geamăt. Cînd

pieptul nu i se mai zbătu în sus și-n jos, îndrăzniră să-l descopere. Avea aerul obosit al morților; fusese unul din cei mai curajoși bărbați de pe atunci, de la Bateria pînă în Sud; acum, cînd îl știam mort și fără glas, nu-l mai uram.

— Ca să mori, nu trebuie decît să fii viu — spuse una din femei... Apoi alta, gînditoare:

— Ce ți-e și cu omul... atîta fală și pînă la urmă, uite, s-adună muștele pe el.

Cei din Nord șușotiră ceva un timp și pe urmă doi dintre ei spuseră tare:

— Muierea l-a omorît.

Apoi alt glas repetă același lucru — și toți o-nconjurară. Uitai de prudență și-mi făcui loc printre ei într-o clipită. Încercam să nu mă zăpăcesc. Simțeam o mulțime de ochi ațîntiți asupra mea; ba cred că mă priveau toți. Mă prefăcuî calm și zisei rar, oarecum în bătaie de joc:

— Uitați-vă la mîinile femeii. Cum credeți că așa mîini pot avea putere să împlinte un cuțit?

Apoi adăugai fără chef:

— Cine-și închipuia că răposatul, de care umbla vorba prin locurile lui, o s-o sfîrșească în halul ăsta... și tocmai aici, unde, cînd nu vine careva străin să ne strice petrecerea, de obicei nu se întimplă nimic. Și pe urmă, ne mai rămîne și pe cap.

Cu asta le-nchisei gura la toți.

De departe se auzea crescînd în singurătate un zgomot de călăreți. Erau poliști. Unii mai mult, alții mai puțin, toți aveam motive să nu prea dăm ochii cu ei, așa că hotărîrăm să aruncăm mortul în riu. Vă mai amintiți de fereastra aia alungită, pe unde zburase, ca un fulger, cuțitul lui Rosendo. Pe acolo trecu și mortul. Mai mulți îl săltară și-l aruncară afară, nu mai-nainte de a-i goli buzunarele de tot ce avea; ba unul îi tăie chiar și-un deget, ca să-i poată scoate inelul. Oamenii stringători, domnule; erau plini de curaj acum, cu un mort fără apărare, acum, după ce-l aranjase altul mai bărbat. Apa repede și primitoare îl luă cu sine. Nu știu dacă-i scosese rămașele ca să nu plutească, pentru că preferai să nu mă mai uit. Bătrînul cu mustața sură nu mă slăbea din ochi.

Lujanera ieși neobservată, în zăpăceala generală.

Cînd oamenii legii își aruncară ochii pe locurile cu pricina, balul era din nou însuflețit. Chiorul de la vioară știa niște habanere cum nu mai auzi în ziua de azi. Afară începea să se crape de ziuă. Pe o ridicătură se deseneau niște pari, înfipti parcă fără rost, pentru că cenușul dimineții nu lăsa să se zărească sîrma ghimpată întinsă între ei.

Mă îndreptai încet spre **rancho**; era ceva mai încolo, la cîteva sute de metri. La fereastră pîlpîia o luminiță, care se stinse imediat. Pricepui și grăbii pasul. Și-atunci, Borges, scosei încă o dată, scurt, cuțitul tăios, pe care-l purtam în căptușeala hainei, lîngă subțioara stîngă, și mă mai uitai o dată, atent, la el; era ca nou, nevinovat; și nu rămăsese pe el nici un firîșor de sînge.

Traducere de DAN MUNTEANU

Ochiul brusc se desgheață

*Lepra măcinării de sine,
Pălălaie, piatra de jad
Dă foc muribundei
Palori cetluită pe față,
Ochiul brusc se desgheață
Slobozind cerul afundei
Clepsidre, timpul nomad,
Iubirea sălbătecită revine.*

VIOLETA ZAMFIRESCU

Dacă zăriți

*Dacă zărești vre-un dans de
cupole
Domnule, fii așa bun și fă-mi
semn
Străzile leagănă-n praf
barcarole
Ce-au curs din ochii mei de înger
trist de lemn*

*Dacă zăriți o batistă cețoasă
Pe stradă înserind ora subțire
Fii, doamnă, atât de miloasă
Fă iarba să-mi deie de știre*

*Hei, doamnă grădină, hei
domnule pom,
Hei, fraților munți, hei,
pământule greu
Dacă zăriți trecînd un chip
fără om
Nu dați cu pietre: sînt eu.*

DAN ANGHELESCU

Trandafirul

*Printre asprele pietre
și țărîna aproape minerală,
Trandafirul
lucra în tăcere —
parfumul său e dovada
că lupta
nu i-a fost inutilă*

ARTHUR PORUMBOIU

Departe

*ani avuți cît șapte vaci slabe!
și lerul privirilor mele,
roua lor cu puls într-o stea
singură,
să-i șoptească singurei cum o
cheamă —
primenite, surpate silabe.*

MARCEL GAFTON

Tablou fluid

*Alung dintre stele plăpînda
piclă
singura după care s-a ascuns
cerul.*

*E nevoie de cer
de albastrul suav al copilăriei
de cărările neputrezite
cînd șesul se veselește
și cetățile mișcă
Nimic nu rămîne fără chip
acolo unde plouă cu prunci
•și nou născuta zi fumegă
primitoare.*

HENRI ZALIS

Și somnul nu vine

*Trec păsări grăbite pe sus
Și strigă în noapte și spun...
Cad frunze și vîntul se joacă,
Sub geamuri, c-un pui de alun.*

*Și somnul nu vine și bate
Ceasornicul parcă mai des,
Te-ai duce iubitei să-i spui
Că-n vie-i ascuns, pentru ea,
Un strugur rămas necules.*

CĂLIN GRUIA

Dacă ne-ar fi văzut cineva, ar fi putut crede că sîntem o trupă de actori turnînd prima secvență dintr-un clasic film de groază.

Totul era potrivit pentru aceasta. Mai întîi decorul: salo-nul imens al castelului, cu tavan din grinzi aparente, cu un șemineu monumental, în fața căruia ne strînsesem toți cinci, și cu numeroase uși-geam ale căror perdele umflate de vînt păreau că ascund lucruri neliniștitoare.

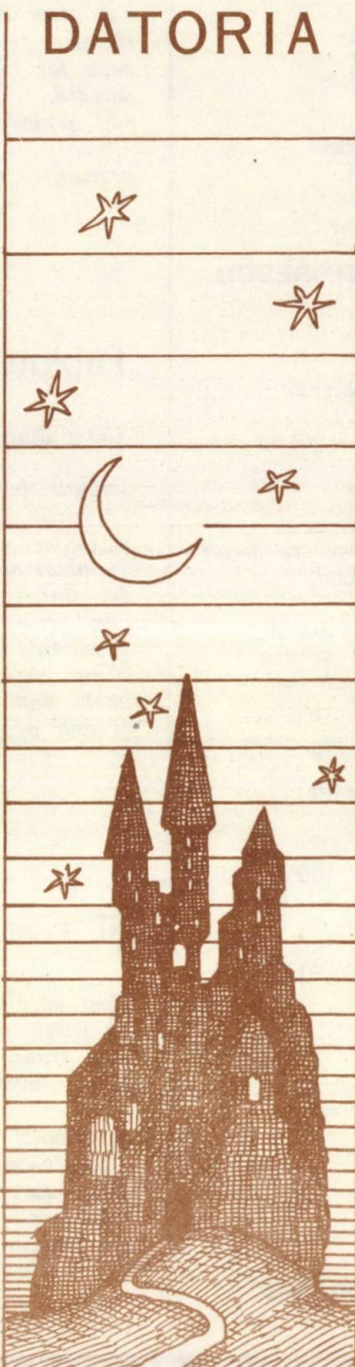
Apoi fondul sonor: vaietul neîncetat al vîntului printre copacii desfrunziți ai parcului, acompaniat de trosetul buștenilor arzînd în vatră. Iluminatul era redus la licărirea focului ce profila pe lespezi umbrele noastre tremurătoare.

În sfîrșit personajele: gazele — contesa și contele de Kerros, cuplu convențional, nepotrivit, din comedia clasică. Anne, subțire și blondă, de o frumusețe aproape ireală; Louis, scurt, îndesat, colțuros, tipul de om cu picioarele bine înfipite în pămîntul de care ea părea așa departe; — invitații: doctorul Perségasse și soția lui, meridonali dezrădăcinați, cărora privelește aspră a landelor bretone nu le diminuase exuberanța; Sylvestre Gênevin, bunul meu prieten Sylvestre, căruia îi datoram viața, seducător, elegant, sportiv, tipul de june prim... care ar fi trebuit să se însoare cu tînăra fată (numai că această tînăra fată nu exista acolo); și eu... despre care, pentru moment, n-am nimic de spus. Nu trebuie să uit, însă, pe bătrînul majordom Patrick, chel, descărnat, uimitor de tăcut, inevitabilul servitor... pe care publicul nu-l mai bănuiește, dealtfel, de foarte mult timp. (Precizez, totuși, că Patrick era unul din cei mai cumsecade oameni și cel mai devotat dintre servitori).

Să indic și ora? Se apropia miezul nopții. „Firește”, veți spune dumneavoastră ironic.

Să îndrăznesc să adaug

DATORIA

faptul că noi povesteam întîmplări cu fantome?

Nu, nimic nu lipsea. Și totuși, numai după ce am stins luminile pentru a crea o atmosferă adecvată povestirilor noastre, m-am simțit și eu, în fine, liniștit.

Un paradox? Nici vorbă. Dacă vă voi mărturisi că Sylvestre era amantul frumoasei Anne de Kerros și că, pentru prima dată fusese invitat la castel, veți înțelege, lesne, neliniștea mea din timpul cinei și al serii, neliniște ce încetă odată cu întoarcerea comutatorului.

Acum, fețele mincinoase ale celor doi complici erau luminate doar de reflexele arămii și tremurătoare ale flăcărilor, pîrînd niște măști. Am răsuflet ușurat.

În același timp, îmi dădeam seama că spaima mea este absurdă. Confident al celor doi, ah! fără voia mea, cunoșteam foarte bine măsurile de precauție pe care și le luau și eram primul ce le considera exagerate.

Căci, a-ți imagina trădarea înscrisă pe fețele amantilor, așa cum făceam eu, determinat de firea mea neliniștită și romantică, era, pur și simplu, ridicol în acest caz. Zîmbetul dezinvolt al lui Sylvestre, ca și rezerva bine dozată a contesei înlăturau cea mai mică bănuială. Iar perspicacitatea nu părea să fie deloc trăsătura dominantă a soțului anost, a pisălogului, cum îl numeau ei.

Mai exista riscul unei indiscreții. Dar din partea cui? Soții Perségasse erau departe de a bănuia ceva. Cît despre servitori, respectul sau mai bine-zis venerația ce-o aveau pentru tînăra stăpîna dovedeau credința lor totală.

În sfîrșit, mai mult decît toate aceste considerații, ar fi trebuit să mă liniștească, pe deplin, faptul că Louis de Kerros îl invitase pe Sylvestre Gênevin nu numai la masă, dar și să doarmă sub acoperișul său. Urma să petrecem week-end-ul la castel.

— Credeți-mă, Bretania dumneavoastră nu este singurul ținut bintuit de căruța-fantomă, de **carul lui Ankou**, așa cum îi spuneți prin partea locului, zise doctorul Perségasse, cu vocea sa tărăgănată. Am să vă povestesc o întâmplare ciudată de la sfârșitul secolului trecut, la care bunicul meu dinspre tată a fost un martor demn de toată încrederea.

Bunicul era medic ca și mine. Într-o seară, el străbătea la pas ușor, în cabrioleta sa, Esterelul natal. Deodată, pe drumul pustiu, venind din sens opus, a apărut o căruță. A crezut că o recunoaște. Părea să fie căruța unuia dintre pacienții săi, pe nume... Pellegrini, dacă mai țin eu bine minte. Ei, dar numele n-are nici o importanță în această istorie. Or, numitul Pellegrini, ros de un cancer, nu mai părăsea patul de multe luni.

Mai întâi bunicul și-a zis că se înșală. Puteau fi o căruță și un cal ce semănau cu cele ale lui Pellegrini și nimic mai mult, mai ales că nefericitul locuia la câteva leghe depărtare de acel loc. Dar când atealajul a ajuns la cițiva metri, bunicul l-a identificat fără nici un dubiu: era căruța lui Pellegrini.

Totuși, pe capră nu se distingea decât o formă întunecată. Și-a închipuit că aceasta trebuie să fie nevasta bolnavului sau un alt membru al familiei. Nu înțelegea rostul acestei curse țirzii și, în-deosebi, îl nedumerea faptul că bătrînul cal, ce nu mai părăsea demult grajdul, strabătușe asemenea distanță.

În fine, căruța a trecut pe lângă șaretă. Nu mică i-a fost mirarea bunicului văzînd că cel care ținea hățurile era Pellegrini însuși. Pellegrini, pe care-l vizitase chiar în dimineata aceea și pe care-l găsisse mai rău ca oricînd.

— „Pellegrini!” a strigat bunicul. „Pellegrini! Dar așa-i un miracol!”

— „Adio, doctore”, a facut celalalt fara sa opreasca și glasul i-a sunat trist și pierdut; era glasul lui Pellegrini.

Bunicul a oprit cabrioleta și, ridicîndu-se în picioare, a privit năuc în urma căruței care dispărea în noapte.

Înainte de a porni din nou la drum, bunicul s-a uitat automat la ceasul pe care-l port și eu astăzi. Era zece fără douăzeci. A dat bice cailor. Dorea să ajungă neîntîrziat la Fréjus, unde locuia Pellegrini, pentru ca miracolul să-i fie confirmat de soția bolnavului.

Bănuiri desigur sfîrșitul poveștii. Bunicul a găsit-o pe doamna Pellegrini priveghind trupul soțului. Nefericitul murise pe la ora nouă, deci cu trei sferturi de oră înainte de misterioasa întîlnire.

— Întîlnire... cu un călător care semăna cu Pellegrini, întrerupse Sylvestre povestirea doctorului. Coincidența este într-adevăr uimitoare.

— Nu, exclamă doctorul Perségasse. Bunicul nu s-a înșelat. Dealtfel, n-am spus clar că cel văzut era adevăratul Pellegrini? Altfel ce interes ar avea această povestire?

— Atunci am putea spune ca, date fiind drumul lung și ora țirzie, bunicul dumneavoastră adormise pe capră.

— Ei! nu, el nu dormea. Închipuiți-vă că și alții înaintea dumneavoastră au făcut această presupunere.

— la te uită! Tocmai un om de știință afirmă aceste lucruri! suspină Sylvestre. Ah! Vă jur că dacă m-aș fi aflat în locul bunicului dumneavoastră aș fi limpezit misterul imediat. Aș fi sărit din cabrioletă în căruță, l-aș fi înhățat pe Pellegrini, viu sau mort, și i-aș fi...

Scumpul și insuportabilul Sylvestre! Îi cunoșteam îndrăzneala. Îmi dăduse cea mai strălucită probă de curaj atunci cînd a plonjat în Rhône pentru a mă salva. Totuși, această încredere prea mare în el însuși, această permanentă dorință de a ieși în evidență, de a se lăuda de fiecare dată cu singele lui rece mă exasperau. Ce impresie detestabilă putea stîrni celor care nu împărtășeau nici indulgența mea fraternă și nici oarba pasiune a Annei de Kerros.

— Atunci, singura concluzie nu poate fi decât că buni-

cul meu era un mare naiv sau un mincinos, spuse, pe un ton sec, doctorul Perségasse, pierzîndu-și dintr-o dată inflexiunile accentului său meridional.

Am intervenit:

— Numai dumneavoastră nu ne-ați povestit nimic, dragă conte. Tocmai dumneavoastră, un breton. Culmea!

Gazda noastră trase adînc din țigară, scutură scrumul în grătarul șemineului și spuse, evident mulțumit de intervenția mea:

— Am dorit să fiu ultimul.

— Te rog, Louis, nu îngrozi prietenii noștri cu povestea aceea ridicolă, protestă soția sa. Nu vor închide ochii toată noaptea.

— Excepție făcînd, bineînțeles, domnul Gênevîn, făcu acu doamna Perségasse.

— Mă întreb ce fel de poveste ar putea să ne tulbure mai mult decât cele ce-am auzit pînă acum, spusei eu preîntîmpinînd o nouă impertinență din partea lui Sylvestre.

Louis de Kerros tăcu un timp, apoi începu să vorbească, foarte satisfăcut de efectul pe care vorbele sale aveau să-l producă, neîndoindu-și, asupra noastră.

— Povestea mea prezintă un dublu interes, pentru că este de actualitate și are ca decor acest castel.

La aceste spuse, toți ridicară capetele, ca la comandă, iar Sylvestre nu se putut stăpîni să nu strige:

— Bravo!

Răsturnat în fotoliu, cu ochii mici, strălucind de satisfacție sub pleoapele grele, Louis de Kerros își începu istorisirea:

— Întreaga aventură a avut ca punct de plecare un eveniment petrecut la sfîrșitul domniei lui Ludovic al XVI-lea și este romanticoasă cît vreți. Dar mă grăbesc să adaug că nu face deloc cinste îndepărtatului meu predecesor. Este vorba, realmente, de un asasinat.

Contele de Brévenez avea o

fiică, Pauline. Aceasta se îndrăgostise de un mărunț secretar notarial din Brest, René Quénec, care o iubea la rindul lui. Cum se cunoscuseră tinerii? Nu se știe. Cert este că tinăra fată nu voia să se căsătorească decât cu secretarul ei.

Bineînțeles, contele și conțesa s-au opus acestei mezelianțe și l-au îndemnat pe Urbain, fratele Paulinei, să intervină. Perfid, Urbain și-a ascuns intențiile, prefăcându-se confidentul și apărătorul îndrăgostiților. A putut, astfel, să afle planurile celor doi tineri.

René hotărîse s-o fure pe Pauline. O moștenire recentă îi adusese, pe neașteptate, o avere bunicică. Se gîdeau să fugă în Italia.

Aventura însă era dificilă, deoarece contele își sechestraseră, literalmente, fiica, după ce aceasta făcuse imprudența și... avusese nerușinarea de a-și deschide inima în fața lui. Nu vă voi da multe amănunte, fiindcă nici eu nu cunosc întîmplarea decât în linii mari. Pe scurt, Urbain, care servea drept mesager nefericiților, le-a sugerat un plan. În fiecare zi el pleca la vînătoare și nu se mai întorcea decât noaptea târziu în castelul adormit, unde veghea un singur servitor, cel pus de strajă la ușa Paulinei. Era iarnă. Urbain purta în peregrinările lui o pelerină cafenie foarte largă și o pălărie cu boruri largi, care-l protejau de ploile atît de abundente în ținuturile noastre. Ar fi fost suficient ca René să se îmbrace la fel. Putea, astfel, să pătrundă în camera iubitei, fără să stîrnească bănuiala santinelei, căreia nu i-ar fi trecut prin cap să se împotrivească faptului că „fratele” își vizitează sora și iese apoi cu ea. Fugarii ar fi fost departe cînd s-ar fi descoperit vicleșugul, iar Urbain s-ar fi arătat cel mai copleșit de eveniment.

Planul părea foarte simplu; după cum vedeți, și îndrăgostiții l-au acceptat, cred, cu

entuziasm, mulțumind din toată inima binefăcătorului.

În fine, toate detaliile expediției au fost puse la punct și noaptea fixată a sosit. Dar Pauline l-a așteptat zadarnic pe falsul Urbain. Niciodată nu avea să-l mai revadă nici ea și nici altcineva.

— „S-a răzgîndit în ultimul moment. Este un laș, după care nu trebuie să-ți pară rău” — i-a spus Urbain surorii sale, a doua zi dimineața.

Dar nefericita n-a vrut să creadă că René a părăsit-o. Și avea dreptate.

Îmbrăcat în pelerina cafenie, cu o pălărie mare pe cap, René Quénec intrase în castel la ora stabilită. Încrezător, el pătrunsese în coridorul pustiu și... pe nesimțite, una din dale ’a cedat sub pasul lui... O temniță subterană veche, o cădere de la aproape treizeci de picioare...

Pauline a murit în anul următor. Viața a continuat în castelul unde numai doi oameni cunoșteau tragicul secret al temniței. Contele a dus această taină cu el, în mormînt. Urbain a mărturisit însă totul, patruzeci de ani mai târziu, cînd era pe patul de moarte... Astfel că astăzi, am putut să vă povestesc această întîmplare.

— Dar... noi sperăm într-o fantomă, observă Sylvestre decepționat.

— Aceasta a apărut mult mai târziu, după ce castelul a fost răscumpărat. În fiecare noapte, vaiete infundate raz-

băteau din temniță. Ele erau percepute mai clar în momentul în care te apropii de trapă. Unii le atribuiau vîntului, care sufla pe sub ușile galeriei, dar proprietarul de atunci, superstițios, a dispus ca trapa să fie zidită și nici un zgomot n-a mai tulburat, vreodată, liniștea lui și a urmașilor săi.

Iată că m-apropii cu povestirea de zilele noastre. Noul cumpărător, tatăl meu, spirit practic, reținînd din tragedie doar existența temniței, a intenționat s-o folosească. După proiectul unui arhitect, a fost săpat un tunel la baza stîncii pe care-i construit castelul. Lucrările au fost executate repede și iată că o ultimă lovitură de tîrnăcop a permis accesul în monumentalul cavou, în care nu mai intrase nimeni de aproape un secol și jumătate. Bineînțeles, nu s-a găsit nici o urmă care să confirme legenda. Numai că...

Și aici contele se întrerupsese și ridică degetul arătător cerînd atenție:

— Numai că, de trei ori la rînd, muncitorii care intraseră singuri în viitorul garaj (fiindcă aceasta era destinația mai puțin nobilă pe care tatăl meu voia s-o dea vechii temnițe) au zărit, destul de clar, la lumina lanternelor, o formă omenească înfășurată într-o pelerină cafenie și o pălărie cu boruri largi. Arătarea se mișca încet pe un fel de scară tăiată-n piatră, pe care foștii stăpîni ai domeniului, precursorii lui Urbain de Brévenez, coborau pînă în fundul temniței pentru a verifica starea întemnițaților.

Trebuie să spun că lucrătorii au fugit îngroziți. Tatăl meu, deși n-a crezut în aceasta apariție, a abandonat planul său... profanator. Și nici eu nu l-am reluat.

Spectrul nefericitului René Quénec să rătăcească în pace prin sanctuarul lui și să mă ignore așa cum îl ignor și eu — iată ce-mi doresc pentru amîndoi... În plus, eu nu am mașină ca să-mi trebuiască un garaj, conchise contele cu un umor prozaic.

Sylvestre își frecă miinile, cu o expresie de satisfacție intensă pe față.

— Ei bine, dragul meu

conte, dacă n-aveți nimic împotriva, voi petrece bucuroș noaptea în această temniță.

Bănuiesc că presimțiserăm cu toții această cerere. Înainte ca soțul ei să răspundă, Anne exclamă pe un ton sec, categoric în elucidarea acestei probleme:

— Dar e ridicol!

— Nu, rectifică blind Sylvestre, nu va fi ridicol decât în cazul în care, așa cum cred, fantoma nu va apărea. Recunoașteți că, în caz contrar...

— Ca și cum astfel s-ar pune problema! îl întrerupse Anne cu o enervare greu stăpînită. Veți petrece o noapte detestabilă, iar mine nu veți mai putea merge cu noi la pescuit.

Sylvestre arboră surîsul lui iritant.

— Ei, ce ziceți? întrebă el, întorcîndu-se spre soțul frumosei Anne.

— Oh! N-aș vrea să vă influențez. Personal, n-am simțit niciodată nevoia de a clarifica lucrurile. Dar, eu nu sînt un om curios din fire și m-am obișnuit să și trăiesc cu incertitudinii, adăugă, cu o voce tulbură, soțul înșelat.

Aceste cuvinte aveau oare un sens ascuns? Conțineau ele vreo aluzie? N-aș putea să spun, dar mă nelinișțiseră foarte tare.

— Ei bine, eu sînt unul care dorește să afle, făcu Sylvestre calm.

Or, pare stabilit că fantoma noastră — dacă există această fantomă — se arată întotdeauna intrușilor. Deci, dacă nu va apărea am putea trage definitiv concluzia ca...

— Va voi conduce în temniță, spuse contele.

— Mulțumesc. V-aș ruga numai să-mi dați un fotoliu, luminări, cîteva din excelențele dumneavoastră țigări de foi și, dacă nu abuzez prea mult, o carte bună pentru a-mi face așteptarea placută.

— Un roman soporific, sugeră doamna Perségasse.

— Dimpotrivă, dragă doamnă, dimpotrivă. Un roman care să-mi creeze o stare de spirit adecvată.

— E ridicol, spuse din nou Anne de Kerros, dar, de această dată, vocea ei sună alb, fără inflexiuni.

— V-am arătat mai înainte biblioteca, dragul meu. Alegeți-vă singur. Cred că veți găsi ce doriți pe raftul al treilea, cel cu traduceri, zise contele.

Sylvestre se ridică și, cu pas suplu, părăsi încăperea.

— Trebuie să ne împotrivim... exclamă Anne, imediat ce ușa se închise în urma lui.

— Dar de ce, dragă doamnă, zise doctorul. Dacă pe acest tînar îl amuză să petreacă o noapte în pivniță... Și apoi va fi fericit să ne dovedească, atît de ușor, cît de curajos este.

— Pentru mine, o dovadă de curaj din partea lui Sylvestre Gênevin este inutilă, zisei eu înfierbîntat. Mai demult, el și-a riscat viața ca să mă salveze. Cu siguranță că nu știți acest lucru, doctore. Veți fi de acord că după aceasta...

— Într-adevăr, nu știam.

— Aflați dar că prietenul meu Sylvestre n-a ezitat să plonjeze în apa Rhônului, în mijlocul căreia, necunoscutul care eram eu atunci pentru el se prăbușise cu planorul. Precizez că acest fapt se întîmplă în aprilie, cînd se topeau zăpezile, iar Sylvestre tocmai își luase prînzul.

Perségasse fluieră printre dinți, în timp ce soția lui clătină, admirativ, din cap. Urmă un moment de tăcere. Anne mă privea intens; ochii ei îmi mulțumeau.

— În acest caz, reluă medicul discuția, adresîndu-mi-se cu un aer profesional, curajul înaintea unui pericol concret, real, este cu totul diferit de cel pe care trebuie să-l aibă cineva înfruntînd... o forță ocultă. Astfel, în timpul războiului, am cunoscut mulți băieți dornici să meargă în cele mai periculoase misiuni, dar nu îndrăzneau niciodată să intre noaptea într-un cimitir.

— Trebuie să recunoaștem că Sylvestre posedă ambele forme de curaj.

— Dați-mi voie, zise contele. Dumneavoastră confundați curajul cu neîncrederea.

În ce consta meritul de a vechia într-un loc presupus a fi bîntuit de fantome, pentru cel care nu crede în ele?... După părerea mea, ca experiența să fie concludentă, ar trebui să apară stafia.

Louis de Kerros se opri și aruncă nepăsător un braț de lemn în șemineu, apoi continuă cu o intonație de comedian desăvîrșit.

— Iată de ce fantoma se va arăta.

Privirăm unii la alții neîntelegînd nimic și o vreme nu se auzi decît pîrîitul buturugilor uscate. Apoi doamna Perségasse izbucni într-un ris forțat:

— Aha! Care va să zică, dragul meu conte, aveți relații cu cei de **dincolo**?

— Din păcate, sau mai degrabă din fericire, nu. Dar cei de **dincolo** nu vor avea nici un amestec în cazul nostru. Fantoma voi fi eu.

De data aceasta, rîsul doamnei Perségasse răsună firesc și se contopi cu cel al soțului:

— Deci, dumneavoastră, dragă prietene, cu un cearceaf și niște lanțuri, desigur?

— Nu, nu așa. Amintiți-vă: o pelerină cafenie și o pălărie cu boruri largi. Mă grăbesc să vă spun că acestea sînt detalii născocite de mine. Ele mi-au fost sugerate de amintirea unor haine vechi văzute într-o debara.

— Asta dovedește că ați premeditat!

— Pe legea mea, doctore, așa este. Mărturisesc că aș avea o mică bucurie văzîndu-l pe lăudărosul nostru cum își ia picioarele la spinare și cere ajutorul celor... vii.

— Ajutor pe care o să i-l dăm cu toții. În ceea ce mă privește sînt gata să îngrijesc, oricînd, un ictor acut. Ha, ha, ha, rîse doctorul.

Privii spre Anne. Îi bănuiam paloarea feței sub reflexele roșietice ale focului din vatră și vedeam ca mîinile sprijinite pe genunchi îi tremurau. Zise cu un glas ce voia să pară sigur de el:

— Mă întreb dacă n-ar tre-

bui să mă opun acestei glume necuviincioase. Nu uita Louis, că Sylvestre Génevin este oaspetele nostru și că, în această calitate...

— Dar ce, draga mea, o întrerupse castelanul, crezi cumva că acest tânăr este un laș? Sînt sigur, el nu ți-ar ierta niciodată o asemenea intervenție. Ar considera-o un afront. Dă-i prilejul să ne uimească. Nu există nici un motiv să bănuim că el nu va ieși onorabil din această situație.

— Sînt pe deplin convinși de aceasta, zisei eu, cu glasul ușor gîtuț. Și nu sînt îngrijorat pentru el, cît mai ales pentru... fantomă. Fiindcă îl știu pe Sylvestre un sportiv desăvîrșit, cu reacții fulgerătoare, mă tem că, la primul impuls, să nu se arunce cu toată forța asupra „stafiei” dumneavoastră.

— Fiți liniștit, zise contele, după cum vă veți da seama în curînd, dispoziția locului este de așa natură încît fantoma va putea dispărea la timp. Astfel Génevin va fi mîndru că a pus pe fugă o stafie și, e de la sine înțeles, că nici unul din noi nu-i va arăta că se-nșeală. Acesta va fi modul cel mai potrivit de a-i răsplăti curajul.

Ce-ar mai fi putut obiecta Anne? Străduindu-se cu tot dinadinsul să-l ferească pe Sylvestre de experiență, n-ar fi trezit bănuiele?

Se mulțumi să ridice din umeri, resemnată, zîmbind îngăduitoare, ca și cum ar fi avut de-a face cu năzbîțiile unor copii.

Contele se lansă într-o descriere detaliată a temniței, scena viitoare sale evoluții. Dar cuvintele lui ajungeau pînă la mine foarte slab, de parcă ar fi fost rostite în cea-laltă extremitate a imensului salon. Neliniștea mă cuprinsese din nou. Respiram greu, iar bătăile inimii erau dureroase ca-ntr-o criză de anghină pectorală.

Louis de Kerros are vreun gînd ascuns? mă întrebam eu. Încearcă să dea o lecție

binemeritata unui prieten care-l enervează cu îngimfarea lui sau acționează astfel deoarece știe că acest prieten este amantul soției sale? Și în acest caz caută doar să-și discrediteze rivalul, acoperindu-l de ridicol în fața conteșei, sau pune la cale un plan mai periculos decît această farsă grosolană?

Privii la contele. Întors spate soției Perségasse, el își încheia explicațiile cu o mișcare circulară a indexului. Și, în fața celui chip rubicond, exprimînd o totală mulțumire de sine, în fața acelor ochi ce scînteiau de o răutate puerilă, m-am simțit liniștit. Nu, **pisălogul** nu știa nimic. Fără îndoială, s-ar fi putut distra la fel de bine și pe seama mea și pe seama doctorului Perségasse.

Își terminase expunerea. Medicul izbucni într-un nou hohot de rîs:

— Toate acestea se potrivește foarte bine, dragul meu contele. Numai Tartarinul nostru să nu fi reflectat între timp și să se dea bătut dinainte. Absența sa prelungită nu-i un semn bun. Poate că s-a băgat, deja, în pat...

— ...cu un ictus prematur. Mă ridicai în picioare, ca și cum ofensa mi-ar fi fost adresată mie:

— Pariez, mai curînd, că el nu găsește un roman destul de... consistent. Vi-l aduc imediat.

L-am găsit pe Sylvestre tocmai cînd se pregătea să

părăsească biblioteca. Ținea sub braț un volum gros, pe care mi-l arătă surizător:

— Nu cred c-aș fi putut alege ceva mai bun.

Era „Călugarul” de Lewis.

* *

Cîteva minute mai tîrziu, o stranie procesiune cobora drumul în pantă abruptă, ocolind promontoriul pe care era înălțat castelul.

Contele mergea înaintea, cu o lanternă aprinsă, conducînd-o de braț pe doamna Perségasse. Doctorul și Sylvestre îl urmau, unul ducînd cutia cu țigări și cartea, celălalt, un pachet de luminări și un sfeșnic cu șase brațe. În spatele lor veneam eu, strîngînd-o de mînă, încurajator, pe Anne. În urmă, la o distanță respectuoasă, venea majordomul, un Patrick dezaprobat, ducînd cu greu în brațe un fotoliu imens, de piele.

Curînd pășiram pe o alee carosabilă, năpădită de buruieni, ce se întindea pînă la fundația castelului. Cînd ghidul nostru ridică lanternă descoperirăm, săpată în zid, o ușă de lemn, înaltă, cu două canaturi.

Louis de Kerros împinse cu pumnul unul din ele, iar bala-malele scoaseră un scîrțîit adecvat aventurii noastre. Trecurăm pragul și intrarăm în tunelul săpat din dorința răposatului contele, tatăl gazdei noastre. Mai făcurăm cîteva pași și ajunserăm în temniță.

Nu-mi dau seama prea bine la ce ne așteptam și unii și alții. Dar cred că eram cu toții dezamăgiți. Ne aflam într-o banală pivniță de formă circulară, foarte înaltă, ceea ce îi dădea aspectul unui puț. Singurul element deosebit era o scară rudimentară, care urca în spirală pînă sus, unde era un fel de galerie, asemănătoare celor dintr-un dom. Nimic straniu, nimic sinistru în acest loc pe care spiritele noastre exaltate și-l închipuiseră altfel.

Patrick lăsase jos fotoliul și punea luminări în sfeșnic, aprinzîndu-le. Flacăra lor se înălța perfect vertical. Deasupra noastră, cam la treizeci

de picioare, se zărea urma trapei zidite.

— Nici măcar o tibie! glumi Sylvestre.

— Ați observat, desigur, că ușa nu are nici un fel de încuietoare, zise contele. O simplă apăsare pe clanță și sințeți afară.

— Păcat! V-aș fi rugat să mă-ncuiți de două ori și să păstrați cheia.

Contele zîmbi:

— Văd că nu v-aș putea convinge să renunțați la planul dumneavoastră.

— Mai mult, dragul meu conte, dacă în noaptea aceasta nu voi avea noroc, vă cer promisiunea ca mâine...

— Poate că totuși această primă noapte vă va satisface din plin dorințele, zise doctorul, făcându-mi un semn grosolan cu cotul.

Sylvestre sărută mîna contesei și pe cea a doamnei Perségasse, apoi, simțindu-se ca la el acasă, ne conduse politicos pînă la ușă.

— Îmi pare rău că mâine n-o să vă pot oferi decît cu-vîntul meu.

— Oh! Va fi suficient, spuse Louis de Kerros.

..

Afară vîntul se întetise; bătea dinspre mare, aducînd pînă la noi vîntul ei îndepărtat. Sub luna care apăruse o clipă dintre nori, castelul mi se păru deodată de dimensiuni apăsătoare și ostile, cu părți înecate-n beznă, unde privirea nu putea pătrunde.

Contele își reluate locul în fruntea grupului. Urcă repede panta abruptă. Vorbea adresîndu-se îndeosebi soților Perségasse:

— Ați remarcat galeria pe care v-o descriesem? Voi avea timp berechet să dispar pe acolo înainte ca prietenul nostru Gênevin să urce la jumătatea scării. Dar pînă să ajungă sus...

— Sințeți sigur că nu va descoperi intrarea secretă? întrebă doctorul, care găfîia în spatele gazdei noastre.

— Cu siguranță, nu! Odată trecerea închisă, desfid pe oricine ar spune că bănuiește existența ei. Un adevărat truc de roman feuilleton.

Louis de Kerros ajunsese în

vîrfurile pantei. Brusc se întoarse și, cu un ton amabil, se adresă, pe deasupra capetelor noastre, bătrînului servitor care venea încet în urma grupului:

— Dacă nu ești prea obosit, Patrick, poți să veghezi cu noi. Sînt convins că nu vei regreta această noapte albă.

Neașteptata propunere mă ului și mai ales îmi redeșteptă îngrijorarea. Poate că pisălogul nu voia decît să-și arate bunăvoința față de servitorul său credincios. Dar n-aveam, oare, suficiente motive să mă tem că soțul încornorat ar putea avea intenția perfidă să mărească umiliința rivalului său... și rușinea contesei?

Onestul Patrick răspunse înainte ca stăpîna lui să protesteze.

— Sînt măgulit de atenția pe care mi-o acordă domnul conte, făcu el înclinînd capul. Din nefericire, nu mai sînt la vîrsta cînd aș putea pierde noaptea fără să simt urmări neplăcute. Sper că domnul conte va binevoi să mă scuze și va merge cu bunătațe pînă acolo încît să-mi povestească.

...Ne aflam din nou în salon, luminat normal de această dată. Louis de Kerros căutase și probase în fața noastră costumul... fantomei. Cu pălăria mare pe cap și înfășurat în pelerină, al cărei guler ridicat îi acoperea jumătate din față, contele avea într-adevăr o siluetă stranie.

Rămînea să sosească ora H. Medicul propusese să așteptăm două ore, fiindcă o acțiune precipitată, spunea el, ar fi putut stîrni bănuiala victimei noastre. De asemenea, experiența n-ar fi fost eficace decît în plină noapte, cînd întreg castelul e cufundat în somn.

— Și în acest timp imaginația lui Gênevin va lucra intens, aducîndu-l într-o stare de spirit potrivită, concluzionează doctorul cu un zîmbet neplăcut. Ascultați-mă, trebuie lăsat... să fiarbă.

Așteptînd să treacă cele două ore, contele, soții Perségasse și cu mine jucăram bridge. Anne se așezase pe locul ei din fața șemineului, unde focul abia mai pîlpîia. N-a scos nici un cuvînt și n-a făcut, sînt sigur, nici un gest tot timpul cît a durat partida.

Stranie partidă! Făceam greșeli una după alta, iar lici-tația o anunțam în șoaptă, temîndu-ne, parcă, de propriile noastre glasuri. Îmi închipui că niște conspiratori în momentul atentatului n-ar fi avut mutre mai sumbre decît erau ale noastre. Mă gîndesc că ar fi fost suficient ca unul dintre noi să se fi împotrivit mai ferm și, poate, contele ar fi renunțat la farsă. Dar cine să fi fost acela? Am precizat, deja, suficiente motive care o constrîngeau pe contesă la tăcere. Cît despre mine...

Ora așteptată veni. Aruncă-m cărțile și contele își puse costumul.

În urma lui, parcurserăm vestibulul și intrăram într-un coridor îngust, la capătul căruia se afla o ușă joasă. Louis de Kerros se întoarse spre noi și duse degetul la buze sau mai exact la răscoiala gulerului pe care un lîntșor îl ținea ridicat. Deschise ușa.

În fața noastră apără o scară de pivniță, foarte strîmtă, care cobora vreo douăsprezece trepte pînă la un mic palier. Aerul era umed și rece, cu ușor iz de mucegai. Contele ajunsese pe palier și, după ce ne ceru printr-un

gest atenție, puse mîna pe o lespede absolut la fel cu celelalte. După aceea, făcu semn doctorului, aflat încă la capătul de sus al scării, să stingă lumina.

O clipă întunericul fu total, apoi o undă firavă de lumină se filtră prin perete, lărgindu-se treptat. Fără cel mai mic zgomot o bucată de zid se mișcă încet descoperind o trecere de formă pătrată, prin care un om s-ar fi putut strecura cu ușurință. Întrezării galeria suspendată și, deasupra, distinselor urma trapei bloca-te, dar pelerină largă a gaz-dei noastre oprea lumina ce venea din adîncul temniței și restul îmi rămase nedeslușit.

Ne-am înghesuit cu toții în spațiul îngust al palierului, cu gîtul întins și capetele aplecate. Simțeam în obraz răsuflarea fierbinte și precipitată a Annei de Kerros.

Cu pași lenți, fantoma înaintă pînă la marginea gale-riei, își aruncă o parte a pele-rinei peste umăr și, rămînînd într-o poziție rigidă, scoase

un vaiet inuman, pe care eco-ul îl prelungi.

Urmă o clipă de liniște, timp în care contesa se agăță de brațul meu, apoi răsună iar geamătul înfiorător... pe care-l întrerupse un foc de armă...

Contele se frînse-n două, se clătina o secundă, apoi se prăbuși cu capul în jos ca-ntr-un plonjon. Se auzi un zgomot surd, oribil...

Un timp, emoția ne parali-ză, apoi, înghesuindu-ne unii pe alții, străbăturăm pasajul îngust și privirăm în adînc. Pe pardoseala temniței, travesti-tul evoca imaginea unei pă-sări mari, împușcate în plin zbor. Sylvestre ținea încă re-volverul ridicat.

Coborîrăm în șir indian, cu doctorul în frunte. Ajuns lîngă trupul prăbușit, el se aplecă deasupra lui, dar se ri-dică imediat, clătînînd din cap.

Cele două femei rămăse-seră pe ultima treaptă a scă-rii, doamna Perségasse sus-ținînd-o pe contesă. Iar eu,

copleșit de eveniment, mă ti-rîi pînă la fotoliu, unde mă prăbușii cu ochii închiși. Au-zeam ca prin vis vorbele doc-torului:

— ...glumă stupidă... Cum am putut să facem așa ceva?... În tot cazul, doar noi singuri sîntem vinovați...

Deschisei ochii. Întîlnii pri-virea lui Sylvestre, prietenul căruia îi datoram viața. O pri-vire plină de spaimă, rugă-toare și imperativă, totodată, pe care o interpreta ca un apel la vechea mea datorie față de el.

Murmurai:

— Doctorul are dreptate... Noi singuri sîntem vinovați. Numai noi!

Privirea lui Sylvestre mă părăsi liniștită.

În sfîrșit, abia în acel mo-ment îmi plătisem datoria.

Bineînțeles, atunci cînd m-am dus să-l caut pe Sylvestre în bibliotecă, îl avertizasem de farsa ce i se pregătea. Dar m-aș fi socotit cu adevărat achitat acum de datorie dacă nu i-aș fi spus care din noi va fi fantoma?

Traducere de ILEANA PANĂ

(Din: „Alfred Hitchcock Magazin” nr. 1, mai 1961).

● INSTANTANEE

— Sînt foarte supărată, mi-am pierdut umbrela și nu-mi pot aminti unde am lăsat-o...

— Cînd ai observat că n-o mai ai?

— Păi, cînd a încetat ploaia și vroiam s-o închid.

— Doctore, mă doare rău capul...

— De mult aveți aceste dureri?

— De cînd m-am născut.

— Dar pînă atunci v-ați simțit bine?

— Sora: — Tovarășe doctor, pacientul de la salonul 45 se simte mai bine. As-tăzi a vorbit pentru prima oară.

Doctorul: — Și ce a spus?

Sora: — Că se simte rău de tot...

MIHAI STĂNESCU

Colindă cu nana Maria

*Leru-i ler, Mărie dragă, dă-ne iaga de răchie
că de-amu îmbătrînim și noi vrem spre a se știe
c-am iubit pînă la moarte plaiul nostru românesc
și c-am fo cu Lică frate în măcelul haiducesc.
Hai, Mărie, țucu-te, dă-ne clisă și rachie
să avem puteri de cîntec pentru-întreaga Românie.*

Împușcați cucuveaua

*Fiecare om are un cer, un curcubeu și o stea
cine n-are curcubeu n-are nici cer
nici stea, e o umbră bolnavă de-a lungul
pămîntului, în care moartea stăpînă se vrea
Poet, cineva vrea să ne fure cerul și steaua.
Săriți cu armele inimii și împușcați cucuveaua.*

GEORGE CIUDAN

DOUĂ SCRISORI VIENEZE

Prima noapte

*Am și sosit la valsuri în Westbanhof Viena,
frau Palfrader se și-ascunde strîngîndu-și ochii triști
să ducă somnambulii la un televizor,
și-a invita la masă echipa de artiști.*

*Bătu acea pendulă la sfîntu Nicolae,
dar nu argintăria, ci jos, pe la subsoluri,
în craniile de piatră, în raclele de fluturi
găsii lumina zilei ascunsă în simboluri.*

A doua noapte

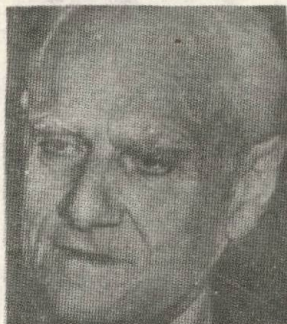
*Pe-o scară în spirală urcau trei măști de var
fugite în mod sigur din scenă, de aproape,
căci Opera în cîpii zvîrlea din instrumente
o foșnitoare plasă țesută peste pleoape.*

*Încît ieșii. Tramvaiul mă duse la Schönbrun
să-mi sun pe dale de-aur sandalele-mi romane,
să traversez și parcul și locul pe un tun
luat trofeu în lupta cu zece iatagane.*

AL. RAICU

ALBERTO MORAVIA

ALBERTO MORAVIA (n. 1907) a debutat acum aproape o jumătate de secol, cu romanul **Indiferenții**. Romancierul (dublat, în cazul acestui autor, de un fin eseist) este astăzi scriitorul cel mai popular în Italia și cu cea mai îndelungată activitate.

Naratorul pleacă, în romanele sale, de la un motiv pe care îl consideră, în momentul în care începe să scrie, cheia cea mai sigură pentru a înțelege perioada istorică, societatea, comportamentul uman: indiferența, disprețul, plictiseala, alienarea, conformismul. De la acel motiv

deduce logic succesiunea evenimentelor, personajelor, intriga.

Cunoscut cititorilor români din numeroase traduceri (**Povestiri din Roma, Ciociara, Mascarada** și altele), Alberto Moravia a publicat în anul 1982 romanul intitulat **1934**, din care vă prezentăm un fragment.

În acest roman, Moravia abordează o temă care l-a obsedat și pe care a tratat-o deja în romanul **Mascarada**: drama provocată de fascism. Eroul, un tânăr intelectual italian antifascist, caută o soluție de viață, pentru a face față disperării. Este ajutat de o nemțoaică — Beate — de care se îndrăgostește; aceasta nu reușește însă să se salveze, ceea ce o duce la sinucidere.

Fragmentul de față reprezintă începutul romanului, care descrie întâlnirea dintre erou (care este, în același timp, narator) și Beate, în drum spre Capri.

1934

„Este posibil să trăiești în deznădejde și să nu dorești moartea?”. Îmi imaginam, în joacă, că citeam această întrebare pe un soi de inscripție, pe care un liliac imens, cu aripile întinse, asemenea celui care se vede în stampa lui Dürer, **Melancolia**, o ținea atârnată în gheare, deasupra mării, în timp ce vaporușul se apropia cu repeziune de insula Capri. Poate atmosfera de furtună inevitabilă a fost cea care mi-a sugerat analogia cu stampa pictorului german. Ca și în stampă, un curcubeu își arcuia culorile clare pe fondul cerului întunecat și marea stincă roșie de la Capri se detașa vertical pe o mare calmă și sumbră care, din loc în loc, strălucea de reflexe orbitoare, ca o placă de plumb zgâriată cu virful unui cuțit. În acest peisaj, care părea în așteptarea unei catastrofe, inscripția cu întrebarea despre disperare stătea foarte bine; cum bine se potrivea și liliacul, pseudo-pasăre de amurg, cu zbor trist, cu tipăt ascuțit. Dealtfel, întrebarea mă asalta de citiva timp; nefiind capabil să dau un răspuns satisfăcător, o aveam mereu în fața ochilor, chiar și în vis.

Am contemplat pentru o vreme acest peisaj „prin ideea” lui Dürer, apoi mi-am aplecat ochii și am văzut atunci, așezată pe puncte, chiar în fața mea, o femeie care dădea dezaprobator din cap, dulce dar ferm, ca pentru a spune: „Nu, nu-ți fă iluzii, nu este posibil, sigur nu”. Am crezut că n-am văzut bine, am privit din nou cu atenție și a trebuit să mă conving că femeia făcea într-adevăr „nu” cu capul, privindu-mă fix, exact ca și cum acea întrebare și-o pusese ei cu voce tare. Dealtfel, iluzia era confirmată de expresia ochilor, care nu părea întimplătoare, ci inspirată de o voință precisă de comunicare. În acei ochi, sentimentul disperării era cu adevărat atât de clar vizibil în privirea întunecată și nefericită a marilor pupile verzi, încât legătura cu semnul de

negare al capului era inevitabilă. Da, ea era disperată și voia să-mi dea de știre că este. Cu acel semn al capului părea că vrea să-mi spună: „Avem același sentiment. Dar eu am despre asta o idee diferită de a ta”.

M-am gândit la toate acestea în primul moment, văzînd că femeia răspunde cu atita precizie la o întrebare pe care nu i-am pus-o. Apoi mi-am spus că expresia disperată a ochilor putea fi produsă de miopie; cit despre semnul făcut din cap, poate era un dulce și mut reproș pentru a o fi observat abia acum, după ce-am ignorat-o pe tot parcursul călătoriei de la Napoli la Capri.

Atunci am observat-o cu o curiozitate mai detașată și obiectivă. Părea să fie ceva mai mult decît o adolescentă; dar cu ceva de muiere, care era confirmat de înelul de la degetul miinii stîngi, lungi și slabe. Ținea spațele largi și osoase foarte drepte; scotea în afară, aproape orizontal, sinul ascuțit; își mișca jenată coapsele slabe, ca și cum s-ar fi rușinat de mărimea pînteului. Obrazul nu confirma această impresie de maturitate: deasupra gîtului alb și nervos apărea un chip de copil, cu ochi foarte mari, nasul foarte mic și gura foarte cărnoasă. Părul roșu, des și dezordonat, îi cădea pe frunte, dînd feței un aer felin.

Mă privea cu o insistență jenantă, clar inspirată dintr-o voință încăpățînată. Apoi s-a întors spre bărbatul care stătea alături de ea și i-a murmurat ceva la ureche. Bărbatul m-a privit la rîndul său, a făcut un semn afirmativ cu capul. În acest punct m-am simțit îndreptățit să-l examinez. Ar fi putut trece foarte bine drept tatăl femeii; dar mîna care, pe banchetă, își împletea cu dragoste degetele cu ale ei te făcea să înțelegi că nu era. Imbrăcat, mai precis imbrăcat fără gust, într-un soi de uniformă de colonie, din pinză de culoare kaki, prea strîmtă și mototolită toată, acest om gras și robust avea capul mic și chel, cu obraji umflați și vi-neți, din care ieșeau un nas și o gură foarte mici. Bărbia apărea foarte retrasă în interior; o cicatrice oblică îi traversa partea inferioară a obrazului drept; prin ochelari priveau doi ochi albaștri și inexpressivi, cu privirea imobilă.

După ce a murmurat în urechea tovarășului, dar privindu-mă în fugă, așa încît să nu lase îndoile asupra faptului că vorbea despre mine, femeia și-a reluat poziția dinții și a reînceput să mă fixeze cu aceeași insis-

tență, dar fără să mai miște capul a dezaprobare. Acum regretam că nu mi-am dat seama de existența ei imediat după plecarea din Napoli; de aceea, am hotărât să regăsesc timpul pierdut, însălinind cu ea un raport bazat numai pe priviri, pe care apoi, odată ajuns pe insulă, mi-ar fi fost ușor să-l dezvolt. Dar care raport? Am înțeles că ea crease deja premisele lui, dînd ochilor ei, în timp ce mă privea, o expresie disperată; adică, aceeași care, cu toată probabilitatea, exista în ochii mei cînd, fără să-mi dau seama că sint observat, mă lăsasem în voia fanteziei mele. Întrebarea: „Este posibil să trăiești în deznădejde și să nu dorești moartea?”, care se citea pe fața mea, poate a făcut-o să sper că poate crea între noi doi un fel de complicitate. Acum nu-mi rămînea decît să trec, tot cu privirile, la ceva mai precis și mai profund.

Astfel a început un dialog între ochii noștri, care a durat pînă în momentul în care vaporul s-a apropiat de Capri. Eu o priveam pe ea și ea mă privea pe mine, descopeream cu uimire ceva ce am știut întotdeauna, dar n-am experimentat niciodată: că se poate, nu doar comunica cu ochii, ci și vorbi într-un mod special și distinct. Îmi dădeam seama, aproape cu stupoare, că îi spuneam că sint angosată, nefericit, disperat; că ea îmi semăna în mod misterios, fiind și ea, ca și mine, angosată, nefericită și disperată; că această asemănare era deja începutul a ceva care trebuia definit cu numele dragoste; că, din acest motiv, speram cu ardore că ne vom revedea la Capri; că, în acest scop, o rugam să-mi spună, în vreun fel, unde va locui sau, cel puțin, să-mi permită să mă apropii și să-i spun cîteva cuvinte; și așa mai departe, și așa mai departe.

Dar toate aceste lucruri pe care le-aș fi spus într-o discuție, alternînd precauția cu sinceritatea, în funcție de primirea care mi s-ar fi făcut încetul cu încetul, îmi dădeam seama că le exprimam cu ochii într-un mod pasional, fără nici o reticență, imprudent și violent. Așa încît nu puteam să nu mă gîndesc că patima dialogului nostru ne învalua și ne închidea în aceeași atmosferă exclusivă și extaziată care înconjoară doi cîntăreți într-un duet de amor, făcîndu-ne foarte asemănători, pînă și în ridicolul neverosimilului de operă, cu două personaje care se exaltă în cîntec, în timp ce orchestra îi acompaniază, îi stimulează și îi publică, în admirație, își ține răsuflarea. Dar, în același timp, simțeam cu ușurare că această comparație ironică nu era justă. Nu eram doi cîntăreți, ci două persoane care, cu puține minute în urmă, nu-și dăduseră încă seama de existența lor. Și nu eram pe scena unui teatru de operă, ci în realitatea vieții, pe puntea vaporului care mergea de la Napoli la Capri.

Aș fi vrut să întrerup dialogul, să-mi îndrept ochii în altă parte. Dar mă împiedica sentimentul că înlînirea cu această femeie cu chipul disperat nu era nici intimplătoare, nici efemeră; dimpotrivă, probabil am așteptat-o și căutat-o toată viața; acum trebuia să fac în așa fel încît să nu las să-mi scape ocazia altă de mult visată. Da, toată viața am așteptat acea privire disperată și, chiar în disperare, însuflețită de o lucidă încăpăținare; încercam, vîzînd-o fixată asupra mea, ciudată, tulburătoare senzație de a fi trăit deja acest moment, dacă nu în realitate, cel puțin în dorință. Ca și cum eu și femeia ne-am fi înlînit deja în vis, ne-am fi dat înlînire și încercam acum, înlînindu-ne, exact sentimentele pe care am prevăzut să le încercăm.

În timp ce reflectam la toate acestea, vedeam apropiindu-se momentul în care vaporul va intra în portul Capri. Acum furtuna, care era inevitabilă mai devreme, părea să fi dispărut; norii cenușii s-au dus spre orizontul unde se condensase unul singur, asemănător unei lungi țigăre fine; muntele Capri, cu stîncile sale roșii, acoperite de verdeată, se înălța pe un cer albastru și luminos. M-am gîndit că nu aveam nici un minut de pierdut pentru a stabili o viitoare înlînire mai directă. Într-adevăr, iată, sirena vaporului a scos două urlete scurte și un al treilea mai lung, pentru a anunța sosirea, iar femeia și soțul ei, în fața mea, s-au ridicat de pe bancetă.

Atunci mi-am umplut privirile de o intensitate impe-

rioasă și întrebătoare; am făcut în același timp un semn cu capul în direcția insulei Capri ca pentru a spune: „Ajută-mă să înțeleg la ce hotel te duci la Capri.” Privind-o în acest mod, am avut senzația că acționez, practic, ca un nebun; dar asta era: trebuia s-o revăd cu orice preț. Am înțeles că ea și-a dat seama de privirea mea; dar, în mod straniu, în loc să mă privească și ea, a spus ceva în șoaptă soțului. Reacția acestuia a fost instantanee și neprevăzută. S-a aplecat spre mine, care eram încă așezat, și m-a întrebat în germană: „Înțelegi germana, nu-i așa?”

I-am răspuns prompt, uimit și fericit: „Desigur c-o înțeleg. Am absolvit universitatea din München, cu o teză despre Kleist”.

„Foarte bine. Deci, dacă dumneavoastră înțelegeți germana, să știți că noi mergem la pensiunea Damecuta, la Anacapri”.

Jenat de nu știu ce bănuială față de un soț atît de insolit, dar tentat să accept situația convenabilă și misterioasă în același timp, am răspuns în grabă: „Totmai mă întrebam unde aș putea merge, deoarece nu am stabilit încă nimic. Pensiunea Damecuta, Anacapri; foarte bine. Permiteți-mi așadar să mă prezint: Lucio...”

N-am putut sfîrși; el m-a întrerupt cu o voce furioasă: „Nu, nu vă prezentați, este de-a dreptul înutil. V-am spus adresa noastră nu pentru că doresc să vă revăd, ci pentru a înceta cu schimbul dumneavoastră nerușinat de priviri cu soția mea. Mai mult, de astăzi, vă rog să stați departe de noi. Ați înțeles?”

Am privit această invecțivă cu stupoare amestecată cu profundă indispoziție. M-am uitat la femeie, sperînd aproape să fiu apărât de ea. Dar ochii ei i-au ocolit pe ai mei; chiar a ridicat ușor umerii, ca pentru a spune: „Bine îți-a făcut”. Învințat de un sentiment confuz de minie și rușine, i-am observat în timp ce se așezau la rînd în spatele altor pasageri: erau din nou doi străini perfecți; cum de mi-am putut face iluzii că aș fi avut un raport de iubire cu acea adolescentă cu spatele largi și osoase și cu părul roșu zburliu, un raport de-a dreptul fundamental pentru viața mea trecută și viitoare. Dar, iarăși surpriza, dintr-o dată ea s-a întors pe jumătate și mi-a aruncat o privire clar complice și rugătoare. Poate vroia să-mi spună să nu iau în serios furia soțului, poate să n-o abandonez. Apoi, iată, puntea a fost aruncată pe cheiul digului; pasagerii au început să coboare. I-am văzut pe cei doi nemți dispărînd în mulțime, fără neliști și fără regret, chiar cu un sentiment de fericire: avusesem acea privire rugătoare; cunoșteam numele hotelului; asta îmi ajungea pentru moment.

Am încercat în zadar să meditez la cele întîmplate, în trăsura care mă ducea la Anacapri. Trăsura mergea încet, înaintînd pe o stradă care urca; de o parte aveam marea care, acum, după ce s-a îndepărtat furtuna, redevenise albastră și luminoasă; de cealaltă, marea stîncă amenințătoare a muntelui Solaro. Atunci, nu știu de ce, în loc să reflectez, cum aveam de gînd, la înlînirea cu femeia de pe vapor, am început să fac presupuneri cu un sens aproape de voiră, despre semnificația acestui peisaj: sigur că avea o semnificație și că, în plus, mă privea pe mine.

În cele din urmă mi s-a părut că am înțeles: panorama era divizată în două elemente foarte distincte și opuse, una verticală și amenințătoare, reprezentată de muntele suspendat deasupra mea; și una orizontală și liniștitoare, reprezentată de întinderea calmă și surzătoare a mării. Acum, aspectul cel mai interesant consta în faptul că, după mine, aceste două elemente, pentru a mă exprima astfel, mințeau. Era foarte puțin probabil ca muntele să mi se prăbușească în spate; însă era foarte posibil ca, în timpul unei furtuni, să mă înghită marea. Ce însemnau toate acestea în raport cu viața mea în acest moment? Însemna, m-am gîndit, deprinzînd gustul jocului, că în timp ce disperarea reprezentată de muntele amenințător nu m-ar fi doborât, mai

mult ca sigur, iubirea întruchipată în marea senină ar fi putut cu ușurință să mă distrugă într-un viitor foarte apropiat.

Scriu despre aceste nimicuri pentru a da o idee despre fericirea în care m-am găsit deodată scufundat, în mod inexplicabil. În realitate, eram fericit cum poți fi la 27 de ani, cu mulți ani disperați în spate și cu speranța unei mari iubiri (că trebuia să fie mare nu era un lucru absolut sigur) în față. Astfel, pentru prima oară, disperarea se amesteca cu speranța, ca două fluvii cu ape și izvoare diferite, primul făcându-l mai vesel pe cel de-al doilea, iar el mai profund pe primul. Mă simțeam beat de bucurie; în același timp, disperat cum nu mai fusese niciodată. Problema care mă asalta demult, adică, dacă se poate, pentru a spune astfel, face „stabilă” disperarea, sau transforma această disperare în condiție normală de viață și astfel să nu se ajungă niciodată la soluția logică și de altfel inevitabilă a sinuciderii, se afla deocamdată răsturnată. Din nou, ca în zilele mele cele mai proaste, mă simțeam gata să mă sinucid; totuși, de această dată, în mod straniu, nu din lipsa speranței, ci din cauza unei speranțe prea mari, care nu știa ce să facă cu înțelepciunea amară a unei disperări, cum am spus, „stabilizată”.

Acum aș vrea să descriu din nou privirile doamnei Müller, referindu-mă de această dată la o operă de artă, despre care am vorbit deja la începutul acestor amintiri: gravura lui Dürer, intitulată *Melanconia*. Știu bine că a cita o operă atât de celebră poate să pară o banalitate, dar asta este: există situații în care curajul de a sfida banalitatea izvorăște din sinceritate și autenticitate.

Deci, doamna Müller, cu acea insistență specială și voluntară, avea în ochi aceeași expresie întunecată și nefericită pe care o are figura femeii lui Dürer. S-ar putea spune, mai ales, că această expresie este produsă de aceleași efecte de lumină și umbră din gravură. După cum ne vom aminti, expresia îndurerată și meditativă, caracteristică celui așa-zis umor negru, adică a unei stări disperate, este obținută în stampa lui Dürer cu ajutorul contrastelor de umbră și lumină, adică de alb și negru, nuanțate variat. Fața e ca umbră de un aer nocturn, gri și dens; orbitele ochilor sînt vopsite în negru de gri împrejur; în sfîrșit, pupilele sînt foarte negre, dar ochiul foarte alb în jur. Din contrastul între negrul orbitelor, culoarea foarte neagră a pupilelor și albul coroanei, totul apoi înconjurat de griul nocturn al feței, deriva deosebita nefericire îngoașată a privirii, ca privirea cuiva care a intrat într-o situație limită și fără ieșire, din care, totuși, speră zadarnic să poată evada.

Acum, așa cum am spus, în parte din cauza luminii mai mult slabă și puțină în acel colț al sălii, în parte din cauza umbrei răspindite pe frunte de părul zbîrlit, ochii mari și verzi ai doamnei Müller aveau aceeași expresie ca cei ai figurii lui Dürer. Există totuși o diferență și aceasta constă în faptul că figura lui Dürer privește în sus, spre cer, într-o manieră, să-i zicem, interogativă; iar doamna Müller privea orizontal și direct spre mine, cu intenție și voință autoritară. Dar, ca și figura lui Dürer, doamna Müller exprima cu privirile același sentiment pe care maestrul german îl denumise *melanconie* și căruia eu, mai radical și modern, îi dădeam numele disperare.

Dar care disperare? Aceea, așa cum m-am gândit, care hrănește renunțarea definitivă la ceva ce a constituit pînă atunci însăși rațiunea vieții. Renunțare care, în gravura lui Dürer, așa cum se putea înțelege din numeroasele instrumente științifice răspindite în jurul figurii feminine, ținea de cunoaștere, dar care, la doamna Müller ținea de iubire, și, mai mult încă, de iubirea între ea și mine. Ea părea că-mi spune cu acele priviri: „Te iubesc, știu că și tu mă iubești, dar între noi nu va fi niciodată nimic mai mult decît privirile. Un raport adevărat și total de iubire nu este posibil între noi.”

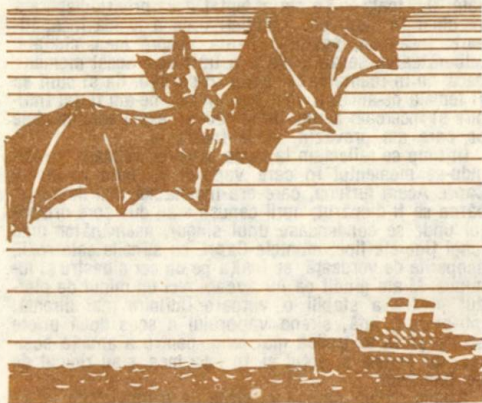
De ce am interpretat astfel expresia ochilor vecinei mele? Mai ales pentru că altfel nu aș fi putut explica caracterul voluntar, despre care am vorbit deja, al atitudinii sale. În atenția ei față de mine era într-adevăr ceva pedant, care părea destinat să-mi imprime în memorie, încetul cu încetul, că da, ea mă iubea, dar că, în același timp, nu trebuia să-mi fac iluzii despre această iubire: să mă privească fără a vorbi, fără să comunice altfel, era ceea ce putea ea să facă pentru mine și nimic mai mult.

În cele din urmă, totuși, soțul părea că a observat dialogul nostru tăcut. L-am văzut apăsându-se spre ea, care continua imperturbabil să mă fixeze, și vorbindu-i cu voce joasă și tăioasă. Nu puteam distinge cuvintele, vorbea prea încet și foarte repede; dar avea atitudinea celui care face muștrări deosebit de aprinse, dacă nu de-a dreptul minioase și desigur foarte pronunțate și întemeiate. Deci, era clar că soțul nu aproba conduita nevestei. Dar atunci, m-am întrebat din nou, de ce a tolerat-o alita vreme? Chiar și concluzia acestei altercații inegale, în care unul vorbea iar celălalt se prefăcea că nu aude, a fost neașteptată. Chelnerița a sosit cu cel de-al doilea fel de mâncare. Soțul și-a întrerupt diatriba și s-a servit din abundență, distrat și nervos. Dar soția a refuzat hrana și atunci, brusc, cu un gest de oboseală neașteptată, a căzut pe-o parte, pe masă, cu capul sprijinit pe brațul îndoit, ca cineva care dorește să doarmă și să fie lăsat în pace. Era o mimică grăitoare, nu am înțeles bine dacă-mi era adresată mie sau soțului. Domnul Müller nu a protestat de această dată, s-a mulțumit să lanseze o privire oblică soției, fără să-i spună însă nimic. Atunci am reînceput să măninc, cufundat într-o lăcomie colică.

Pe neașteptate, văzînd că ea închidea uneori ochii, ca și cum ar fi dormit, dar îi redeschidea și îmi lansa obșnuita ochiadă, parcă pentru a controla dacă eram atent la ceea ce face și pentru a-mi da de înțeles că mimarea somnului nu mă privea pe mine, ci pe soț, mi-am amintit de versurile lui Nietzsche, la care m-am oprit cu puțin timp în urmă și am fost surprins de coincidența între ceea ce spuneau versurile și ceea ce ea, desigur în mod inconștient, părea că vrea să exprime cu atitudinea ei. Da, pentru ea scrisese Nietzsche: „Dormeam, dormeam, dintr-un somn profund m-am trezit”; cum pentru ea, deși străin de problemele care o nelinișteau, am adus eu cartea la masă, cu intenția să extrag din ea un mesaj de iubire.

Am luat din nou cartea, am deschis-o, am citit iarăși cu atenție poezia, apoi m-am uitat la capul doamnei Müller, umflat din cauza părului roșu, sprijinit pe adîncitura brațului, între tacături, farfurii și pahare. Și mi-am spus că poezia se preta minunat la mesajul pe care intenționam să-i lansez.

Dar acum, în ce mod să-i dau, sau cel puțin, s-o fac să observe cartea? Am scos din buzunar stiloul, am subliniat versurile, apoi am sprijinit cartea deschisă pe

pahar, ca și cum aș fi vrut s-o cîtesc în timp ce mîncam.

Mă gîndeam să-i atrag atenția asupra cărții de îndată ce ar fi ridicat capul. Aș fi găsit în continuare, de acord cu ea, o manieră oarecare de a face să-i parvină cartea.

Iată, însă, după o lungă pauză, apărînd pe ușa bucătăriei trei chelnerițe cu tăvile cu prăjituri. Soțul i-a spus ceva soției, poate ceva neghiob și drăguț, în genul: „Nu vrei prăjitură? De obicei îți place foarte mult...”; și ea, ca trezită dintr-un somn îndelungat, a ridicat capul pe jumătate, lăsînd să se vadă o față uimită și amețită. Am fost gata să arăt cu degetul spre carte; am văzut-o observîndu-mi gestul și-apoi, încet și vizibil, apropiînd cu ochii. Atunci am luat stiloul și am scris repede pe marginea poeziei: „Spune-mi cît mai repede posibil unde și cînd ne putem întîlni”. Abia am închis cartea, cînd soțul s-a întors spre mine.

În germană, cu o ciudată, deconcertantă amabilitate, m-a întrebât: „Iertați-mă, dar mi-ați putea spune dacă numele lui Nietzsche se scrie cu „e” final sau cu „ie”?

Luat pe neașteptate, pentru o clipă am crezut prostete că îmi pusese întrebarea în mod serios, sau cel puțin ca pretext pentru a începe discuția, așa cum se întîmplă des în pensiuni. Dar apoi, aproape subit, am înțeles că era o manieră sarcastică de a mă „pune la punct”, așa cum făcuse deja atunci cînd mi-a dat adresa lor la Anacapri. Am rămas pentru un moment mut; ea, însă, mă privea și nu părea deloc încurcată. În cele din urmă am spus cu fermitate: „Se scrie cu „e” final, se înțelege”.

S-a grăbit să-mi răspundă: „Am impresia că dumneavoastră vreți să împrumutați sau chiar să dăruiți această carte soției mele, nu-i așa?”

„E drept că tocmai o citeam, dar dacă o interesează pe soția dumneavoastră i-o dau cu multă plăcere”.

S-a ridicat imediat în picioare, a întins mîna: „Dați-mi-o totuși mie”. Am luat cartea și i-am dat-o. El s-a întors la locul său și i-a dat soției cartea; apoi s-a întors spre mine și a spus: „Iată, s-a făcut. Soția mea vă mulțumește. Nu-i așa că-i mulțumesc domnului?”

Soția a ridicat doar din umeri, fără să vorbească. Cu ochii aplecați răsfoia cartea; a găsit pagina căreia îi îndoisem colțul, pagină pe care se afla poezia; a început să citească cu atenție. Totul s-a petrecut sub ochii soțului, care, totuși, în mod straniu, n-a încercat deloc nici să citească mesajul meu de iubire, nici s-o împiedice pe nevastă să-l citească. D-na Müller a terminat de citit și a pus cartea într-o geantă mare, care era atîrnată de scaun și și-a reluat atitudinea contemplativă, cu ochii fixați asupra mea. Soțul a început să mîncească prăjitura cu imbucături mari, demonstrativ coleric.

Am luat și eu o felie de prăjitură de pe tava pe care mi-o întindea chelnerița și am mîncat-o cu încetineala umilă a omului lacom. Ea nu mîncă, farfuria era goală. Soțul și-a terminat desertul, și-a turnat o jumătate de

pahar de vin, l-a golit dintr-o singură înghițitură; apoi a luat șervetul, l-a rulat bine și l-a introdus în suportul de șervețele. La rîndul meu am început să mă pregătesc de plecare. Am băut vinul care mai era în pahar, am împăturit în patru șervetul. Deodată, cuplul s-a ridicat de la masă.

Am rămas pe scaun și i-am privit fără timiditate și fără discreție; vroiam să arăt că nu fusesem „pus la punct” de „lecția” pe care domnul Müller a vrut să mi-o dea. Soția a trecut prima prin fața mea. A făcut un ușor semn de salut cu capul și apoi s-a oprit puțin mai departe, așteptîndu-și soțul. Acesta a făcut doar un pas, apoi s-a întors spre mine, a bătut din călcie și a luat poziția militară, cu brațul ridicat în semn de salut fascist. Nu în manieră italiană, cu brațul ridicat în sus, ci în cea germană, cu brațul orizontal. Am înțeles imediat intenția care se ascundea în gest. După întrebarea sarcastică despre cum se scrie numele lui Nietzsche, soțul și-a continuat ofensiva împotriva mea, avînd drept scop, după cum mi s-a părut, să creeze o distanță între el însuși și soția sa și să înlăture suspiciunea oricărei complicități. Trebuia să înțeleg că era un adevărat soț; că poate avea vreun motiv să tolereze comportamentul soției, dar nu să-i aprobe. De data asta însă, „lecția” se muta din planul cîntărilor în cel politic. Era un fel de sfidare; voia să mă pună la încercare, să se lămurească dacă eram fascist. Dar sfidarea, mi-am spus, în situația în care se afla Italia și Germania, cu Hitler și Mussolini la putere și cu oponenții urmăriți și distruși, avea un caracter nu numai de intimidare, ci și periculos. Dacă nu răspundeam la salut eram deci antifascist și atunci...

Dar trebuia să mă decid. El stătea în fața mea, cu picioarele apropiate și cu brațul întins; iar eu, într-o secundă, cu reperițiunea proprie operațiilor mentale îndeplinite în stare de necesitate, am discutat cu mine însumi argumentele pro și contra referitoare la acceptarea sau sfidarea salutului. Deci puteam: 1) Să ignor salutul fascist, prefăcîndu-mă ca nu l-am văzut nici pe el, nici salutul. 2) Să-i răspund cu un semn amabil al capului, dar raminînd așezat. 3) Să-i răspund cu un salut ambiguu, între plecăciune și salutul obișnuit, dar ridicîndu-mă în picioare. 4) Să mă ridic în picioare și să execut la rîndul meu, după toate regulile, salutul fascist.

Repet, toate acestea le-am gîndit în mai puțin de o secundă. Atunci, ezitînd încă, ochii mei s-au ridicat deasupra brațului întins al domnului Müller și am văzut chipul femeii care, din spatele soțului, îmi făcea semne afirmative cu ochii, ca și cînd mi-ar fi spus că da, eu trebuia să răspund la salut. Era un ordin sau o rugămintă? N-aș fi putut spune; fara îndoială, în acel moment, era un act de complicitate la un nivel mult mai profund decît oportunitatea politică. Dar ceea ce m-a convins mai ales să acționez într-un mod atît de opus convingerilor mele a fost ideea că ea îmi cerea s-o fac „de drăguț ei”. Într-un fel, cu acel semn afirmativ al capului, ea părea ca vrea să-mi spună: „Da, doar pentru un singur moment, pentru a-mi face plăcere, devino fascist”.

M-am ridicat încet în picioare, încet am ridicat brațul pentru salut. Am făcut așa în maniera italiană, adică cu brațul ridicat vertical. În același timp, am privit spre ea, cu speranța de a primi o rasplată pentru această trădare a convingerilor mele; și atunci, cu nemărginită bucurie, am văzut-o stringîndu-și o clipă buzele, în semn de sîrît, apoi făcînd semn cu capul și cu ochii, ca pentru a spune: „Pe curînd”. Toate acestea s-au întîmplat într-o clipă. Apoi a ieșit impetuos din restaurant, iar soțul a urmat-o.

Prezentare și traducere de
DORA SCARLAT

DAPHNÉ DU MAURIER

Daphné du Maurier s-a născut la Londra, în 1907. Fiica marelui actor Gerald du Maurier, nepoata lui George du Maurier (desenator la „Punch”, autorul lui „Trilby” și al lui „Peter Ibbetson”) — cărora ea avea să le dedice, peste ani, două cărți: „Gerald” (1934) și „Familia du Maurier” (1937) — Daphné a evoluat într-un mediu strălucitor: actori, pictori, artiști.

Scrișul a atras-o de timpuriu pe Daphné du Maurier — la 11 ani ea scria deja poeme și povești triste, mișunind de fantome — dar debutul său editorial nu și l-a făcut decât în 1931, cu romanul „Lanțul dragostei”. Au urmat apoi romanele „Hanul Jamaica”, „Generalul regelui”, „Mary-Anne”, „N-ai mai vrea să fii tânăr” (Ed. „Cultura Românească” 1942), pentru ca apoi „Rebecca”, publicată în 1938 (Ed. „Eminescu”, 1971), s-o impună atenției întregii lumi, romanul devenind în scurt timp unul din cele mai răsunătoare „best-sellers”, Curt Riess, în

a sa lucrare „Best-seller” (ed. Wilhelm Heyne, München, 1966), socotindu-l printre cele douăzeci de best-sellers mondiale din acest secol.

„Rebecca” — transpus în 1940 pe ecran, la Hollywood, cu Laurence Olivier în rolul lui Maxime

de Winter, castelanul de la Manderley, rol pentru care va primi premiul Oscar — îi vor urma multe alte romane de succes, dintre care cităm doar pe cele mai cunoscute: „Paraziții”, „Verișoara mea Rachel” (Ed. „Eminescu”, 1974), „Țapul ispășitor”, „Avea lui sir Julius”, „Golful francezului”, „Zborul soimului”, „Muntele ars”, „Casa de pe țârm”, ca și culegerile de nuvele „Păsările”, „Punctul de ruptură”, „Nu după miezul nopții”.

Succesele cinematografice de mai tirziu au încununat această splendidă carieră cinematografică, dintre ele citind — în afară de „Rebecca” — „Țapul ispășitor” cu Alec Guinness, „Aventura vine din spre mare” și „Păsările”, realizat în 1964 de marele creator al suspensului, Alfred Hitchcock.

Nuvela pe care o prezentăm acum cititorilor noștri face parte din ultimul volum de nuvele al industriei scriitoare: „Întîlnirea” (1980).

DUREREA ȚINE PUȚIN

Deschisese larg fereastra în timp ce se aranja. Dimineața era rece, dar ei îi plăcea să simtă aerul glacial pîșcîndu-i fața, înfiorîndu-i tot corpul, făcîndu-i să-i vibreze nervii. Cînta, îmbrăcîndu-se. Cînta și îmbrăîndu-se, cu voce plină și bogată, pe cînd apa curgea, aburii se înălțau, și apoi, în fața ferestrei deschise, își mlădiase corpul, îndoindu-se și atingîndu-și degetele de la picioare, ridicîndu-și brațele deasupra capului.

Își permise luxul să schimbe iarăși lenjeria. Cu un sentiment de extravaganta, trase afară din garderobul de lîngă toaletă grămăjoara frumos îndoită, de-abia ridicată de la spălătoare.

Rochia ei verde era scoasă de la boiangerie. Părea nouă de tot, iar lungimea era perfectă, cu toate că era din iarna trecută. Își parfuma rochia, ca să înlătore mirosul detergentului.

Se simțea parcă alta, din cap pînă în picioare și, sub veșmînt, corpul îi era cald și fericit. Își spălase și ondulse părul cu o seară înainte, își pieptănase părul pe spate, fără cărare, ca acela al unei actrițe pe care o admira.

Își imagina dinainte ce mutră va face el cînd o va privi, cu zîmbetul lui nostim din colțul gurii, cu sprînceana arcuită și apoi, cu ochii pe jumătate închiși, întinzînd brațele: „Scumpo, ești încîntătoare... încîntătoare”. Gîndindu-se la asta, simțea o durere ciudată în inimă, pentru că era prea mult... Rămase o clipă în fața ferestrei, zîmbitoare, respirînd adînc, apoi coborî iute scara, cîntînd foarte tare aria pe care o reluă canarul din colivie, în salon. Fluiera înapoi pentru pasăre, îi dădu rîzînd bucata de zahăr matinală; ea sărea de la un capăt la altul al stîngiei, cu căpșorul zburlit în mod caraghios după baie: „Puicuța mea, zise ea, puicuța mea” și trase perdeaua, ca ea să profite de soare.

Trecu în revistă camera, zîmbitoare, cu un deget pe gură. Lovi ușor cu mîna o pernă, îndreptă tabloul de deasupra căminului, înlătură de pe capacul pianului puțin praf. Ochii fotografiei de pe biroul ei o urmăreau prin cameră și ea se împăuna, ca și cum el ar fi fost acolo, îndreptîndu-și o șuviță de păr, privindu-se în oglindă, fredonînd. „Să nu uit să umplu camera cu flori”, se gîndi, și ea și văzu florile pe care le va cumpăra, narcise sau lalele mov, și unde le va pune. Telefonul sună în sufragerie. De fapt era aceeași încăpere, despărțită în două printr-o draperie, dar ea îi spunea sufra-

gerie.

— Alo! Da, eu sînt. Nu, dragă, nu pot. Da, Da, se întoarce azi. Îl aştept pe la şapte. Dar nu-ţi dai seama, trebuie să mă ocup de o mie de lucruri. Prefer să fiu liberă toată ziua. Dar nu, Edna, nu sînt ridicolă. Ai să vezi că şi tu cînd ai să fii măritată... Da, pe săptămîna viitoare, o să mergem la cinema. Am să te înştiinţez. La revedere.

Puse receptorul în furcă, dînd din umeri. Sincer vorbind, oamenii erau revoltători. Ca şi cum ea ar putea ieşi sau întreprinde ceva cînd el se întorcea la ora şapte. De cincisprezece zile se îngrijise să nu aibă nici o obligaţie pentru marşa asta. El nu se înapoia decît seara, dar oricum, era ziua lui.

Străbătu ridicolul spaţiu denumit hol şi intra în bucătărie. Se silea să-şi ia un aer important, să facă pe stăpîna casei venind să dea ordine, dar zîmbetul şi groşiţa din colţul gurii o trădau.

Se aşeză pe masa din bucătărie, cu picioarele spînzurîndu-i. Doamna Cuff stătea în picioare în faţa ei, înarmată cu tăbliţa.

— Doamnă Cuff, ce-ai spune de o ciozvirtă de miel? Îi place atît de mult mielul.

— Da, doamnă, îi place mult mielul.

— E chiar extravagant? E chiar atît de scump?

— Zău aşa, am fost foarte rezonabile săptămîna asta.

— Da, doamnă Cuff, asta mă gîndeam şi eu. Iar pentru mine, la dejun, un ou tare şi fructe conservate îmi sînt de ajuns. Dar pentru diseară, dacă o să ne poţi pregăti o ciozvirtă de miel şi... poate... Ce se serveşte ca garnitură? A, ştiu, piure de cartofi şi varză de Bruxelles.

— Da, asta se potriveşte foarte bine.

— Doamnă Cuff, ne-ai putea face şi prăjitura aceea cu dulceaţă?

— Cum doreşte doamna.

— O să-i fie desigur tare foame, nu-i aşa? Sînt sigură că se mîncăa atît de prost la Berlin. Ei bine, cred că asta-i tot. Mi se pare că n-a plecat de trei luni, ci de trei ani.

— Da, e urît fără domnul. Casa se va schimba odată cu întoarcerea lui.

— El e întotdeauna atît de vesel, nu-i aşa, doamnă Cuff? Nu-i mohorît şi deprimat ca toţi ceilalţi bărbaţi.

— Dacă doamna îmi permite, mi-am adus aminte: ne trebuie Ronuk.

— Nu cred să-l fi văzut niciodată prost dispus. Ce-ai spus, doamnă Cuff? Ronuk? Nu-i vorba de praful acela pentru curăţatul chiuvelor?

— Nu, pentru curăţat pe jos.

— Am să mai mă gîndesc. Deci, aşa cum am spus, pentru mine, la prînz, un ou, şi ciozvirtă de miel pentru diseară.

Urcă spre a verifica dacă în vestiar totul era în ordine.

„Cînd te vîd/ Inima-mi bate”, fredonă ea pe cînd deschidea dulapurile din perete ca să vadă dacă costumele pe care le-a lăsat el, şi pe care ar dori poate să le îmbrace mîine, au fost bine periate. Mantaua veche de piele, prea uzată pentru Berlin, spînzura pe cuierul ei. Ea pipăi mîneca şi-şi apăsă nasul de casca

ALMANAHUL LITERAR • 1984

de automobilist, care mirosea a briantina pe care şi-o dădea el pe pîr. Fotografia ei era prinsă cu ace de gămălie pe zid, puţin strîmbă şi coşcovită. Se prefăcu că n-o vede, mîhnită că el n-a înrămat-o niciodată şi n-a luat-o cu el la Berlin. „Bărbaţii n-au aceleaşi gînduri ca noi”, îşi spuse ea şi brusc închise ochii, rămase nemişcată, parcă ar fi fost de lemn, năpădind-o din cap pînă în picioare, ca un val ciudat şi încîntător, ideea că peste vreo zece ore el va fi lîngă ea, vor fi împreună şi se vor iubi, şi că toate astea erau adevărate.

Umpluse cele două odăi cu flori şi trăsese draperia ca să mărească spaţiul. Canarul continua să cînte în colivia lui. „Mai tare, drăguţule, mai tare”, îi strigă ea, şi casa păru că se umple de cîntecul lui vesel, ce parcă ţişnea din inimioara lui şi se îmbina într-un mod ce nu se poate exprima cu raza de praf auriu ce cădea pe covor, cu ultimul motiv desenat de soarele ce apunea.

Aiţă focul, curăţă cenuşa, gîndindu-se că diseară va face aceleaşi gesturi şi-şi va aminti această clipă. Atunci, perdelele vor fi trase, lămpile aprinse, pasărea va tăcea în colivia ei, iar el se va aşeza în fotoliul acela mare, adînc, din colţul căminului, îşi va întinde picioarele, privind-o leneş: „Nu te mai agita aşa, vino aici” şi ea se va întoarce zîmbitoare, şi-şi va pune mîna pe genunchiul lui. Şi atunci se va gîndi: „Azi după-amiază eram singură, iar acum mă gîndesc la asta” şi va fi încîntător, întocmai ca şi un viciu secret. Cu braţele îndodate în jurul genunchilor, privi îndelung focul, copilăreşte excitată la gîndul că, în dimineaţa aceea, cumpărase o sticlă mare şi costisitoare de săruri de baie, pe care o aşezase pe toaleta lui, lîngă un vas cu flori.

Soneria telefonului o făcu să suspine. Îi dispăcea profund să părăsească focul, să-şi schimbe poziţia, să fie smulsă din bizara plăcere a visurilor ei solitare, ca să converseze cu cineva care n-avea importanţă, care va vorbi forţat şi ireal. Alo, spuse ea, şi la capătul firului se auzi un zgomot uşor de sufocaţie, sughiţul jalnic al cuiva care plînge, care nu-şi poate reţine lacrimile.

— Tu eşti? Aici Mary... auzi ea. Trebuia să te chem. Sînt atît... atît de nenorocită... şi glasul era slab, strangulat, gîfîit.

— Dar ce s-a întîmplat? Spune-mi, ce-i. Pot să-ţi fiu de folos cu ceva, eşti bolnavă?

Aşteapă o clipă, apoi glasul continuă ciudat, înăbuşit:

— E vorba de Fred. S-a terminat, ne despărţim. Vrea să divorţeze, nu mă mai iubeşte.

Apoi auzi un glas tremurat, un hohot de plîns, abominabil, degradant, nestăvilit.

— Biata de tine! spuse ea uluită şi îngrozită. Dar e pur şi simplu oribil. Nu pot să cred... Fred? Dar e absurd!

— Te rog, vino să mă vezi, te rog, imploră glasul. Am impresia că înnebunesc, nu mai

știu ce să fac.

— Dar vin, desigur.

Îmbrăcându-se, ea înlătură din gândul ei egoist regretul că trebuie să părăsească focul și cartea pe care se pregătea s-o citească și că n-a prăjit feliile de pine pentru ceai, toate acele lucruri mărunte care făceau parte din în-cântătoarea ei așteptare și nu se mai gândi decât la Mary, prăbușită, îndurerată, care nu putea decât să plîngă fericirea ce i se răpise.

Luă un taxi, pentru că, la urma urmelor, Mary era cea mai bună prietenă a ei și cursa nu costa chiar atât de mult; și asta îi aminti că a uitat de Ronuk. Ei, cu atât mai rău!... Doamna Cuff părea bucuroasă să prepare cizvîrta de miel... „În clipa asta el era pe vapor?” se întrebă ea. Bietul de el, ce nenorocire dacă ar avea rău de mare... Haide, să lăsăm asta, acum trebuia să se gîndească la Mary. Viața e uneori groaznică... Dar iată că a ajuns și cursa costă mai puțin decît prevăzuse ea; oricum, se va întoarce cu autobuzul...

Mary zăcea întinsă pe canapea, cu capul înfundat într-o pernă. Îngenunchie lîngă ea, bătînd-o pe umăr, murmurînd cuvinte stupide de consolare.

— Mary, draga mea Mary... nu trebuie să plîngi, e epuizant pentru tine... O să te distrugi. Haide, încearcă să te reții. Fă un efort, scumpo, revino-ți.

Și Mary ridică ușor capul, descoperind o față umflată, marmoreană, desfigurată, atît de răvășită de lacrimi încît era șocantă, ceva ce nu trebuia văzut.

— Nu mă pot opri, murmura Mary. Tu nu poți să înțelegi ce-i... E ca un pumnal care mă sfîșie și nu pot să uit aerul lui cînd mi-a spus, atît de glacial, schimbat... nu mai era deloc el, ci altul.

— Dar nici nu-i de crezut, Mary! Ce-o fi fost în capul lui Fred ca să-ți spună atît de brutal că nu te mai iubește? O fi băut poate; asta nu poate fi adevărat.

— Ba da, e adevărat, spuse Mary sfîșindu-și batista pe care o mușca. Tocmai că nu-i brutal, cocea asta mai de mult. Nu ți-am vorbit niciodată de asta, n-am spus-o nimănui. Speram totuși, mă rugam ca totul să nu fie decît în imaginația mea, dar în sinea mea am știut tot timpul că totul mergea prost.

— Biata mea Mary. Cînd mă gîndesc că eu habar n-aveam...

— Tu nu înțelegi că există lucruri pe care nu le poți povesti, care sînt prea intime, că ideea de a sufla vreun cuvînt mă îngrozea, că speram că dacă n-am să pomenesc nimic, lucrurile se vor aranja?

— Da, da, înțeleg acum...

— Și apoi azi, cînd nu mai există nici cea mai mică îndoială, cred că angosta și spaima care mă stăpîneau de multă vreme n-au mai putut rămîne mute, a trebuit să cedez.

— Oh, Mary! Scumpa mea Mary! Animalul, monstrul!

— Dar nu, nui declară Mary, cu privire fixă, glasul dogit de lacrimi. Fred e doar bărbat, e ca toți bărbații. Toți sînt la fel, nu se pot abține. Nu-l acuz. Dar mi-e ciudă pe mine că am putut fi atît de idioată să țin la el.

— De cînd ai aflat?

— De cînd s-a întors din America.

— Păi bine, dragă Mary, asta înseamnă opt luni. Totuși, n-ai putut suferi atîta vreme fără să spui nimic? E imposibil!

— Oh, draga mea, pentru mine n-au fost opt luni, ci o eternitate! Nu știu dacă-ți poți da seama o singură clipă de iadul pe care l-am trăit. Să nu fii niciodată absolut sigură, să fii chinată de oribila îndoială și să te prefaci că ți se pare totul normal! Și apoi înjosirea de a încerca să-i plăci, de a simula că n-ai observat nimic, de a mă transforma într-o roabă cu speranța că o să revină la mine! Opt luni de rușine și de suferință...

— Oh, dacă cel puțin te-aș fi putut ajuta! Începu ea, dar se gîndea: „Lucrurile astea nu se întîmplă în viață, nu pot să se întîmple, ci doar la teatru”.

— Orice ajutor e inutil. Trebuie să treci singură prin clipele astea. Cred că fiecare mi-a lăsat pecetea ei, rănindu-mă, arzîndu-mi inima. Fiecare clipă, de la prima pînă la ultima.

— Dar, dragă Mary, cum l-a putut schimba America într-atît?

— Pentru că așa sînt bărbații, se schimbă cînd sînt departe. Trebuie să înțelegi că atunci cînd Fred nu era cu mine uita că dorește să fie cu mine și, odată ce a uitat, e gata să uite orice. Și apoi, un alt mod de viață, lucruri noi pe care le vezi, oameni noi pe care-i înțîmplești.

— Dar oricum...

— De cum s-a întors, am știut ce s-a întîmplat. Nu-ți pot descrie ce deosebit era. Nimic precis, nici frapant. Dar o subtilă și bizară schimbare. Lucruri neînsemnate pe care le spunea, manierele lui și chiar glasul — vorbea mai tare, cum vorbește cineva care încearcă să blufeze, înțelegi? Mi-am dat seama din prima zi cînd s-a întors și am înlăturat gîndul ăsta, dar îmi făcea rău și a continuat să-mi facă rău pînă azi. Și acum, cel puțin, știu ce voia să-mi ascundă.

— Iubește pe cineva? Întrebă ea în șoaptă.

— Da... și iarăși glasul lui Mary se frîne, ochii i se umplură de lacrimi — firește, o femeie. Dar nu-i numai asta, nu-i mai place viața noastră, casa, eu, totul. Vrea să rupă cu totul. Nu mai vrea legături, nici cămin... spune că vrea să plece iar în America...

— Oricum, Fred să se poarte așa! Și în tot timpul ăsta vă vedeam împreună și nici unul, nici altul nu arătați nimic. Biata mea Mary!

Și cu toate că vorbele ei erau pline de milă, cu toate că o strîngea pe Mary în brațe, încercînd s-o consoleze, își dădea seama că în inima ei nu exista nici o reală compasiune, că lacrimile lui Mary îi trezeau un sentiment de iritare, de dispreț, pe care nu-l putea alunga, și se gîndea, urmărind pe furîș pendula, la marea bucurie ce-o aștepta.

— Pînă acum nu m-am gîndit cum voi trăi mai departe, spunea Mary, tot ce știu e că-i imposibil să suferi mai mult decît am suferit

eu. Lunile astea groaznice și pe urmă ziua de azi...

— Nu mai pînge, dragă, spunea ea, gîndindu-se: „Ei, acum o să depene iar totul? E prea mult, prea mult! Și apoi e tirziu.”

— Nu crezi, spuse ea cu glas dulce, că un brandy-soda ți-ar face bine? Și probabil că te doare groaznic capul. Dacă te-ai culca? O buiotă, două aspirine... și ai să cauți să uiți...

Mary îi zîmbi printre lacrimi.

— Dacă crezi că asta-i un remediu. Nu, o să-mi treacă... nu te îngrijora. Trebuie să te duci acasă... se întoarce soțul tău astă-seară, nu-i așa? Tocmai mă gîndeam la asta.

— Da, spuse ea cu un ton neutru, străduindu-se să nu-și afișeze fericirea (ca să compenseze luă minile lui Mary). Scumpo, nu știi ce consternată sînt, cît de mult aș vrea să-ți împărtășesc suferința! Ce oribilă e viața! Dumnezeu n-ar trebui să îngăduie să se întîmple astfel de lucruri... O, ce lume oribilă, lamentabilă! De ce ne-am mai născut?

Îi veniră în ochi lacrimi: legănîndu-se una pe alta pe canapea, în timp ce se gîndea, cu inima palpitîndu-i de o absurdă bucurie și avînd imaginea chipului lui în fața ochilor: „Doamne, sînt atît de fericită!” Se desprinse din brațele lui Mary. Pendula arăta ora șase și jumătate. — Firește, am să vin mîine, spunea ea și se gîndea: „Dacă trenul lui sosește mai devreme?” și se gîndea cum să se rețină de a zîmbi în fața lui Mary. — Scumpo, ești sigură că poți rămîne singură? Întreba ea și fără să aștepte răspunsul își îmbracă mantoul, își puse pălăria pe cap, își căută geanta, tremurînd de excitația pe care nu mai reușea s-o stăpînească.

— Noapte bună, dragă, spune ea îmbrățișînd-o drăgăstos, mîngîindu-i fața marmoreană, desfigurată, care îi năsea o poftă ne-bună de rîs. („Sînt abjectă”, se gîndea ea). Căuta cu febrilitate o frază consolatoare de adio și cum, peste o jumătate de ceas, ea va fi împreună cu el, singură lîngă el, tulburată, ne-

maigîndindu-se la nimeni, beată de fericire, spuse cu glas vesel, fața radioasă, în clipa cînd pășea pragul:

— Nu te îngrijora, durerea ține foarte puțin.

Era a patra oară că ațîta focul, făcînd să se împrăstie scînteii pe covor, fără să observe. Sări de pe scaun, atinse florile, se așeză la pian, cîntă măsura unei arii, apoi alergă la fe-reastră și trase perdeaua, crezînd că aude un taxi.

Nu știa exact cum voia s-o găsească. Îngenunchiata în fața căminului, poate, sau înfundată într-un fotoliu, sau pregătindu-se să pună un disc? Pendula din sufragerie bătea de opt. „Oh, merge probabil înainte”, se gîndi ea în mod nesăbuit și strigă spre bucătărie:

— Doamnă Cuff, dît e ora exactă?

— A trecut de opt, doamnă, mîncarea n-o să mai fie bună.

— Nu poți s-o ții la cald?

— Ba da, pot, dar carnea e prea friptă și legumele se usucă. Ce nenorocire! Domnului nu-i place așa mielul.

— Nu înțeleg de ce întîrzie atîta, doamnă Cuff. Am telefonat la gară: trenul a sosit așa cum era prevăzut, la șapte fără un sfert. Ce s-o fi întîmplat?

Trecu din sufragerie în bucătărie, mîncîndu-și unghiile și întrebîndu-se dacă nu o să i se facă rău. Ar fi prevenit-o, desigur, dacă ar fi trebuit să sosească cu un tren mai tirziu.

— O să fie atît de infometat cînd o să vină că o să mănînce orice, chiar dacă-i carbune, spuse ea.

Ei nu-i era foame; mîncarea i-ar rămîne în gît.

„E totdeauna cu capul în nori, se gîndea, nu-și dă probabil seama cît e ceasul. Asta-i cel mai rău lucru cu visătorii ăștia. Totuși...”

Puse un disc pe patefon, dar cîntecul îi zgîria urechile; vocea lui Maurice Chevalier i se părea ridicol de ascuțită. Se duse și se plantă în fața oglinzii. El o să între poate fără zgomot și o să apară în spatele ei, o să-și pună minile pe umeri, să-și rezeme capul de al ei.

Ea închise ochii. Dragul meu! Nu se aude un taxi? Nu, nimic. „Nu-i deloc așa cum îmi închipuiam”, se gîndi ea. Se trînti într-un fotoliu și încercă să citească. Imposibil, oricum, oamenii scriau stupidități azi. De ce te-ai interesa de viața cuiva care nu există? Se întoarce la pian, zdrăgăni o arie.

„Cînd te vîd, inimă-mi bate”, cîntă ea, dar degetele îi erau greoaie, iar glasul abia i se auzea, devenea surd, nu izbutea să se înalțe. Canarul, în colivie, asculta. Început să cînte și, în curînd, cîntecul lui umplu odaia, asurzitor, ridicol de ascuțit, atît de sonor încît ea acoperi colivia ca să-l facă să înceteze.

— O să taci odată, lighioană oribilă! exclamă ea.

Totul era atît de deosebit față de dimineață; ațîțînd focul din nou, ea își aminti de clipa

aceea de după-amiază, cînd zîmbise gîndindu-se: „Am să-mi amintesc de clipa asta”.

Dar fotoliul era tot gol și camera părea ternă și mohorîtă, iar ea era o fetișcană bosoșumflată, care-și mușca vîrfurile de păr și, cu spatele plecat, umerii agitați de tremurături, smorcăia într-o batistă: „Nu-i drept”.

Trebuie să urce spre a se machia din nou, căci se aranjase pentru el dis-de-dimineață. Trebuie să-și pudreze nasul, să-și dea cu ruj buzele și să-și îndrepte părul, ridicîndu-l în sus, nu ca de obicei, cînd lăsa să-i atîrne pe umeri...

Apoi încremeni locului, fiindcă de astă dată se auzea într-adevăr un taxi care se opriese în fața casei, un zgomot de chei în broască, zgomotul vocilor în hol, de bagaje depuse și doamna Cuff ieșind din bucătărie și glasul lui. Rămase nemișcată; era ca și cum ceva îi umfla pieptul, o înăbușea, ca și cum ceva îi paraliza picioarele și ar fi vrut să alerge să se ascundă, să se închidă. Și apoi, fericirea o cuprinse din nou și alergă din cameră, rămase în capătul scării, îl văzu jos, în hol.

Era aplecat deasupra valizei, pregătindu-se s-o deschidă. „Poți să duci rufeleele astea”, spunea el doamnei Cuff. Apoi se ridică, așteptînd ca ea să coboare scara și, ridicînd capul, îi spuse:

— Bună seara, draga mea.

Era caraghios: se îngrășase cu siguranță, afară doar de cazul că impresia asta era provocată de pardesiul lui. Și se tăiase răzîndu-se, avea o bucată ridicolă de leucoplast pe bărbie.

Ea coborî scara încet, silindu-se să zîmbească, dar zîmbetul era ciudat, timid.

— Eram atît de îngrijorată, spuse ea. Ce s-a întîmplat? Mori desigur de foame.

— Am pierdut legătura cu trenul pe care trebuia să-l iau. Credeam că tu ai să bănuiești asta. Nu fă nimic, doamnă Cuff, am mîncat în tren.

A mîncat? Dar nu era deloc ceea ce prevăzuse ea...

O sărută grăbit, bătînd-o pe umăr, ca și cum ar fi fost o fetiță, apoi izbucni în rîs și zise:

— Dar ce-i cu părul tău?

Izbucni și ea în rîs, prefăcîndu-se detașată.

— Nimic, l-am spălat doar și e puțin zbîrlit.

Trecură în salon.

— Vino să te încălzești, spuse ea.

Dar el nu se așeză în fotoliu, rămase în picioare, zornăindu-și monedele din buzunar.

— Dacă m-am întors, trebuia bineînțeles să dau peste o ceață oribilă, spuse el. Doamnă! Ce țară!

— Ceață? N-am observat.

Apoi urmă o clipă de tăcere și ea îl privi. Da, se îngrășase și, într-un anumit fel, părea schimbat. Ea întrebă prostete:

— Ți-a plăcut la Berlin?

— O! E un oraș formidabil! Londra nu poate rivaliza cu atmosfera, viața de acolo, oamenii,

totul. Aia știu să trăiască.

Și zîmbi, legănîndu-se pe tocuri, reamintindu-și Berlinul, iar ea se gîndea că-i groaznic că el vede acum în mintea lui lucrurile pe care ea nu le va vedea niciodată, că se gîndește la lucrurile pe care le-a făcut și pe care ea le va ignora întotdeauna.

— Adevărat? spuse ea.

Și știu că detesta Berlinul și oamenii, și viața de acolo. Nu voia să-l audă vorbind despre asta — numai că dacă nu spunea nimic, dacă păstra totul pentru el, nu va fi mai rău?

— Oh! făcu el brusc, lovindu-și fruntea cu gestul stupid al unui comedian, nu spontan, ci pregătit. Drace! Trebuie să telefonez. Am uitat complet. Niște oameni din Berlin care sînt la Londra.

— Să telefonezi? întrebă ea, cu inima strînsă. Dar, dragă, de-abia ai intrat.

— Da, dar am promis, e destul de important.

Și o sărută, ca și cum ar fi spus: „Haide, fii draguț!” și ridicase deja receptorul și forma numărul. „Îl știe pe dinafară”, observă ea, n-a trebuit să-l caute în anuar.”

Și se duse să se cuibărească în fața focului, îi era frig fără motiv și se simțea obosită, avea o senzație de gol, poate pentru că nu mîncase.

Își obținui prietenii la telefon. Vorbea în nemțește, ea nu înțelegea ce spunea. Un val de cuvinte hidoase, iar el nu conținea să rîdă — cum puteau fi prietenii lui atît de amuzanți? De ce rîdea el? N-o să înceteze odată?

Și cînd se înapoie față lui zîmbitoare era roșie.

— Așadar, spuse el cu un glas prea sonor, ce vești?

La urma urmei, el socotea poate că acum ea trebuie să vorbească. Ea rămase mută, închisă, izolată. Mary și soțul ei. Nu, ea nu-i putea povesti acum, nu era... nu era momentul potrivit. Era prea devreme și apoi...

— O, nu știu, răspunse ea. Cred că n-am mare lucru de povestit.

El izbucni într-un rîs care se termină într-un câscat.

— Și cum îi merge canarului? întrebă el, aruncînd o privire spre colivie, dar după cît se pare puțin interesat.

— Foarte bine, spuse ea.

El se afundă în fotoliu, continuînd să caște, cu gura larg deschisă, și, privindu-l, ea știu că nu era doar o idee, doar imaginația ei, ci că într-adevăr se îngrășase și că, în afară de asta, era deosebit, schimbat, transformat, ciudat.

El fluiera, privind fix înaintea lui. Apoi spuse încet:

— Drace! Ciudat lucru mai e și timpul ăsta. Cînd mă gîndesc că ieri, la aceeași oră, eram la Berlin!

Ea zîmbi nervos, un zîmbet pe care-l voia plăcut, dar ceva îi străpungea inima ca un stillet ascuțit ce se învîrtea și se răsucea, iar în minte își repeta iarăși și iarăși fraza: „Nu te îngrijora, durerea ține foarte puțin.”

**Prezentare și traducere de
PAUL B. MARIAN**

Orfică

Am visat că sînt angajată slujbaşă
la groapa cu lei
adică le fac curăţenie, le dau să
mănînce

chiar de la mine din palmă
de la mine din mîna cu care-mi
mîngîi copilul
de la mine din mîna cu care scriu
poezia asta luminoasă şi calmă.
Am visat acelaşi lucru de mai multe
ori

m-am obișnuit cu visul ăsta
de neînţeles
aşa cum m-am obișnuit şi cu mine
aşa cum te obișnuieşti cu zgomotul,
cu lipsa de dragoste
cu întrebările repetate absurd al
căror răspuns nu mai vine.
Curios e că visul se repetă identic.
Ştiu din secundă-n secundă

că teroarea e falsă
că-n scenariu e prevăzut
să nu mi se-nîmple nimic
că praf şi pulbere s-ar alege de
slujba mea la groapa cu lei
dacă pleoapa aş putea s-o ridic.
Dimineaţa lucrurile par toate ca
mai înainte
eu însămi sînt probabil aceeaşi
numai că de la un timp nu mai ştiu
dacă mîna în care ţin noaptea hrana
însîngerată
este chiar mîna cu care scriu.

DANIELA CRĂSNARU

DIMITRIE GHIAȚĂ: „Florile de munte”

A fost o vară mătăsoasă...

A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea blîndă, nici ploioasă.
Atîta doar — avea un semn,
Un fel de scrijelit pe lemn.

Venea şi semnul de-undeva
Şi semnul semnul său şi-avea.
A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea caldă, nici ploioasă.

Era plăcut? Un clipocit
Prin vară blînd a strălucit.
Şi a rămas ca-n orice vară
Parfumul blînd de-o blîndă-aseară.

O strălucire mătăsoasă
Pe lîngă-un pom cu-o scoarţă roasă,
Iar pomul clipea şi el,
Ca un oftat de carusel.

Dar a-nceput încet să plouă,
Mai pe la opt, mai pe la nouă,
O ploaie lungă şi-aburoasă,
Nici mult prea rea, nici furioasă.

Şi-un semn plutea pe undeva
Şi semnul semnul său şi-avea.
A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea blîndă, nici ploioasă.

LEONIDA TEODORESCU

Scriitorul englez Saki, pe adevăratul său nume Hector Hugh Munro (1870-1916), este autorul a cinci volume de schițe: „Reginald în Rusia”, „Cronicile lui Clovis”, „Lighioane și supralighioane”, „Jucăriile păcii” și „Oul pătrat” și a două scurte romane: „Insuportabilul Bassington” și „Cînd a sosit Wilhem”. A lucrat ca gazetar la „Westminster Gazette” și „Morning Post”. La vîrsta de 46 de ani s-a înrolat ca voluntar în război, de unde nu s-a mai întors.

Scrierile sale, adesea zglobii, strălucitoare și exuberante, sînt alteori mostre sigure de umor negru, apreciat ca o delicată rară de către cunoscători. Vă propunem aceste două bijuterii de gen, din bogata colecție a autorului.

GLASSWANDUL DESCHIS

Mătușa mea va cobori imediat, domnule Nuttel”, anunță o tînără țanțoșă, de vreo cinsprezece ani. „Între timp, vă puteți întreține cu mine.”

Framtom Nuttel își chinuia mintea să găsească cuvîntul care s-o flateze pe nepoată, fără a arăta prea puțin respect pentru mătușa, care trebuia să vină dintr-o clipă într-alta.

Personal se îndoaia că aceste vizite scrobite, făcute unor oameni total străini, puteau să-i fie de vreun ajutor, lui, care tocmai avusese o serioasă astenie nervoasă.

„Știu eu ce-ai să faci”, spusese sora lui, pe cînd își făcea bagajul să meargă undeva, la țară, să se refacă. „Te vei îngropa în casă și nu vei schimba o vorbă cu nimeni și-ți vei paradi nervii mai rău ca înainte. Îți voi da niște scrisori de recomandare către toți cunoscuții mei de acolo. Unii dintre ei, din cite îmi amintesc, sînt oameni drăguți.”

„Cunoașteți mulți oameni aici?” a întrebat tînăra care-l primise.

„Nici un suflet măcar!” răspunse Framtom. „Sora mea a locuit aici acum cîțiva ani și ea mi-a dat scrisori de recomandare pentru unii dintre concetățenii dv.”

„Deci, practic, nu știți nimic despre mătușa mea?” continuă tînăra.

„Numai numele și adresa”, zise Framtom blajin.

„Tragedia ei s-a petrecut exact acum trei ani” adăugă fata. „Cam pe la vremea asta, dar sora dumitale nu mai era aici.”

„Tragedia ei?” întrebă Framtom. „Nu pare locul cel mai potrivit pentru tragedii.”

„Vă mirați poate de ce ținem deschis larg acest panou de fereastră, acum, în octombrie”, zise nepoata, arătînd spre glasswandul care dădea înspre o pașiste.

„Este destul de cald pentru această perioadă a anului”, remarcă Framtom. „Dar are ceva de-a face cu tragedia această ușă?”

„Exact cu trei ani în urmă, prin această ușă soțul ei și cei doi frați ai ei mai tineri au plecat la vînătoare. Ei nu s-au mai întors niciodată. Traversînd mlaștina către terenul de vînătoare, ei au fost înghițiți de ape și noroale. Sărmana mătușă încă mai crede că se vor întoarce într-o zi; ea mai speră să-l vadă, pe ei și pe micuțul spaniel, care s-a pierdut cu ei, intrînd înapoi pe această ușă, cum făceau de obicei. Iată de ce glasswandul este ținut deschis în fiecare seară pînă tîrziu. Adesea

îmi povestește cum au plecat, cum soțul ei ținea pe braț o haină de ploale și cum Ronnie, fratele ei mai mic, cînta „Bertie, de ce salți?”, așa cum făcea întotdeauna ca s-o tachineze, pentru că știa că acest cîntec o enervează. Iată de ce, într-o seară liniștită ca aceasta, aproape că am sentimentul că ei se vor înapoia și vor intra în casă pe aici.”

Fu deodată scuturată de un fior. A fost o ușurare pentru Framtom cînd mătușa intră în cameră, cerîndu-și scuze pentru întîrziere.

„Cred că Vera te-a amuzat?” zise ea.

„Mi-a spus lucruri foarte interesante”, admise Framtom.

„Bănulesc că nu te deranjează ușa deschisă dinspre pașiste”, remarcă doamna Sappleton. „Soțul meu și frații mei se vor întoarce de la vînătoare dintr-un moment în-altul și ei întotdeauna intră în casă pe aici. Sînt sigură că iar or să murdărească covorele după ce au străbătut mlaștina. Eh, ce să-i faci, așa sînt bărbaii...”

Framtom se simțea groaznic de stingherit. Făcea un efort disperat de a schimba subiectul discuției. Era conștient că gazda îi acordă puțină atenție, ochii ei rătăcind continuu pe paștea din fața casei. Ce belea să vină în vizită tocmai în ziua unei comemorări alte de tragice.

„Doctorii mi-au recomandat odihnă totală, dar în problema dietei nu au prea căzut de acord”, infiripă el timid.

„Nu?” răspunse agale doamna Sappleton, înăbușindu-și un căscat. Deodată, ochii ei scăpărară de atenție

concentrată.

„Iată-l, în fine, că vini!” țipă ea. „Tocmai la timp pentru ceai. Ah, și sint plini de noroi din cap pînă în picioare!”

Framtom fu scuturat de un fior și se întoarse spre nepoată, cu o nuanță de înțelegere în ochi. Fata privea cu groază în ochii lui. Framtom se întoarse și privi spre glasswand.

În amurgul care pierdea, se profilau trei siluete care înaintau pe paște către ușa de geam; toți purtau puști sub braț și unul din ei avea o haină albă pe umeri. Pe cînd se apropiau se auzi o voce tînară a unuia din ei, cîntînd. Un spaniel maro îi urma îndepărate.

Framtom își inhătă dintr-o mișcare paltonul și pălăria și-și făcu o retragere năvalnică, cu totul neprotocolară, pe ușa din față. Un biciclist care venea de-a lungul drumului a trebuit să intre într-un gard pentru a evita ciocnirea.

„Iată-ne, dragă, înapoi acasă!” exclamă omul cu haina albă pe umeri, pășind în cameră. „Cam mult noroi pe unde am hălăduit noi azi. Cine era bărbatul care a fugit cînd ne-a văzut?”

„Un tip cam ciudat” răspunse doamna Sappleton. „A plecat val-virtej, fără un cuvînt de revedere sau scuza la venirea voastră. Arăta de parcă ar fi văzut o stafie.”

„Cred că de vină este spanielul” a spus nepoata calm. „Mi-a mărturisit că-i este groază de cîini. A fost odată fugărit într-un cîmîntir de o haită de cîini și a petrecut o noapte întreagă într-o groapă de curînd săpată, cu sălbaticile creaturi spumegînd pe marginea mormîntului, deasupra sa.”

„Mda! Îndeajuns să scoată din minți pe oricine.”

Specialitatea fetei era fantazia crudă, aplicată la cei din jur.

**Prezentare și traducere
ELISA MADOLCIU**

ÎNSERARE

Norman Gorstby se odihnea pe o bancă într-un parc. Colțul străzii, cu zgomotul traficului, se afla în imediată vecinătate, în dreapta. Era aproximativ șase și jumătate după-amiază, într-o zi de martie, și înserarea începea să șteargă contururile, luna apărase timidă și luminile se aprindeau pe străzi. Nu era lume multă pe stradă, totuși se puteau vedea siluete plutind încet, în lumina scăzută, sau stînd jos pe bănci în parc.

Atmosfera îi plăcea lui Gorstby și se potrivea cu sentimentele sale. Înserarea — după părerea sa — era ora învinșilor. Bărbați și femei, care dăduseră lupta vieții și care o pierduseră, care-și ascundeau speranțele moarte de ochii curioșilor, ieșeau la iveală la această oră, cînd hainele lor vechi, umerii lor încovoiați, ca și privirile nefericite puteau trece neobservate.

Pe bancă, lîngă Gorstby, ședea un om destul de în etate, cu o sclipire de mîndrie, care era ultimul semn de respect de sine la un bărbat care încetase să mai braveze. Pe cînd se scula să plece, Gorstby și-l imagină întorcîndu-se spre o locuință insalubră, unde abilitatea de a plăti nota săptămînală de cheltuieli era singurul lucru care mai stîrnea interes în legătură cu persoana sa.

Locul său pe bancă a fost luat imediat de un tînar, destul de bine îmbrăcat, dar nu mai vesel decît precedentul ocupant. Ca și cînd ar fi vrut să arate de la bun început că treburile nu se învîrtesc prea rotund pentru el, noul venit se așeză scoțînd un oftat de neplăcere.

„Nu păreți prea bine dispus”, remarcă Gorstby.

Tînarul se-ntoarse spre el cu o privire francă, așa că

Gorstby simți nevoia să se pună în gardă.

„N-ai fi mai bine dispus dacă ai fi în locul meu” răspunse el; „mi s-a întîmplat cel mai tîmpit lucru din viața mea.”

„Da?” se interesă Gorstby calm.

„Am sosit în oraș azi după-amiază, intenționînd să stau la hotelul „Patagonia”, continuă tînarul. „Cînd m-am dus acolo, am descoperit că fusese dărîmat de cîteva săptămîni și că, în locul lui, fusese încropit un cinema. Taximetristul mi-a recomandat alt hotel, ceva mai departe. Am trimis o scrisoare soției dîndu-i noua adresă și apoi m-am dus să-mi cumpăr un săpun — trebuie să vă spun că-mi displace profund să folosesc săpunul de hotel. Apoi m-am plimbat puțin, am bătut ceva într-un local, m-am mai uitat la vitrine și cînd a fost să-mi îndrept pașii spre hotel mi-am dat seama că nu-mi aminteam numele hotelului și nici măcar al străzii pe care se afla. Este o situație cam albastră pentru cineva care nu are prieteni sau rude în Londra. Familia mea nu va primi scrisoarea pînă mîine așa că numai atunci pot telefona ca să întreb adresa; dar între timp nu am bani, căci am ieșit numai cu cei necesari pentru săpun și pentru șnaps și iată-mă pe această bancă în parc, cu doi penny în buzunar și fără acoperiș deasupra capului la noapte.” Făcu o pauză. „Bănuiesc că gîndiți că v-am turnat go-goși”, adăugă tînarul cu o undă de minie în glas.

„Nu e chiar imposibil ceea ce mi-ai povestit”, răspunse Gorstby. „Mi-amintesc că mi s-a întîmplat exact același lucru într-o capitală străină; cu acea ocazie am fost doi care ne-am rătăcit — ceea ce a făcut treaba încă și mai răsună-

toare. Din fericire ne-am amintit că hotelul era de-a lungul unui soi de canal și când am găsit canalul ne-am găsit și drumul înapoi."

Tînărul suspină mai ușurat: „Într-o țară străină nu mi-aș bate capul atît de tare. Acolo te poți duce la un consulat și poți fi ajutat. Dar în propria țară dificultățile sînt altele. Dacă nu găsesc un om bun care să-mi creadă povestea, va trebui să-mi petrec noaptea pe malul rîului. Mă bucur că dumneavoastră nu considerați povestea imposibilă."

„Desigur", răspunse Gorstby încet, „cu condiția să-mi puteți arăta săpunul pe care ziceați că l-ați cumpărat."

Tînărul se ridică în picioare, se căută grăbit în toate buzunarele trenului. „L-am pierdut", remarcă el abătut.

„Să pierzi adresa unui hotel și un săpun într-o singură după-amiază sugerează o prea mare neglijență", remarcă Gorstby, dar tînărul deja nu mai asculta sfîrșitul propozi-

ției. Se-ndepărtase pe alea parcului, ținînd capul țănoș în sus.

„Păcat", se gîndi Gorstby. „Bucata de săpun ar fi fost singurul lucru care m-ar fi făcut să cred povestea; lipsa ei a fost amănuntul care a dus-o de rîpă. Dacă ar fi avut la el o bucată de săpun, ar fi fost un băiat deștept."

Cu gîndul acesta Gorstby se sculă să plece. Pe cînd se ridica de pe bancă, o exclamație îi scăpă fără voie. Pe pămînt, sub bancă, se afla un pachetel care nu putea fi altceva decît o bucată de săpun și ea căzuse în mod evident din buzunarul tînărului cînd stătuse jos. Într-o clipă Gorstby fugi după el pe alea întunecată. Aproape că renunțase la gîndul de a-l mai găsi, cînd îl zări la distanță. Se întoarse cu o față n-orientoasă cînd se auzi gat de Gorstby.

Obiectul care proba adevărul poveștii duminale s-a găsit, exclamă Gorstby fluturînd bucata de săpun. „Trebuie să-ți fi căzut din buzunar

cînd te ridicai de pe bancă. L-am găsit acolo, sub bancă, după ce-ai plecat. Te rog să-mi scuzi lipsa de încredere; dar acum, dacă am găsit săpunul... În fine, aș putea să-ți împrumut o liră..."

Tînărul risipi urgent orice neînțelegere, băgînd în buzunar lira, grăbit.

„Iată și cartea mea de vizită", continuă Gorstby. „Îmi poți returna banii în orice zi a săptămîinii. Iată și săpunul — vezi de nu-l mai pierde. Ți s-a dovedit un bun prieten."

„Ce noroc că l-ai găsit", spuse tînărul și apoi, cu un cuvînt de mulțumire, se îndepărtă în direcția Knightsbridge.

„Bietul băiat. Aproape că plîngea" își spuse Gorstby. „Nici nu mă mir. Trebuie să se simtă mult mai ușurat. Iată o bună lecție pentru mine de a nu mai fi atît de deștept în judecarea situațiilor."

Pe cînd Gorstby se întorcea la banca unde îl cunoscuse pe tînăr, el îl văzu pe bătrînul care șezuse înainte căutînd ceva de jur împrejur. „Ați pierdut ceva, domnule?" întrebă el.

„Da, o bucată de săpun."

**Traducere de
MANOLE ELISEI**

● INSTANTANEE

- Bine ai venit. Ce faci? Rămii mult timp la noi?
- Cit îți va face plăcere.
- Așa de puțin? Păcat...

*

La lecția de fizică profesorul se adresează elevilor în cursul unei experiențe:
— Precum vedeți, nu vedeți nimic. De ce nu vedeți nimic veți vedea îndată...

*

- Spune-mi și mie ce fel de om e Popescu?
- Vezi, dragul meu, nu prea știu să fac caracterizări. Dar în general, să știți, e unul dintre acela care, atunci cînd este de cărat un pian, el apucă scăune-lul...

- De un an n-am mai vorbit cu soția mea...
- De ce oare?
- Nu vreau s-o întreprin!

*

- De ce ești iarăși nemulțumit? o întreabă lonel pe soția sa. Ai doar două pălării la taiorul acesta?
- Da, de unde! Am numai un taior la aceste două pălării!

*

- Pe cine aștepti, domnișoară?
- Pe altcineva, domnule!

*

- La proces.
- Ați furat de la reclamant îmbrăcăminte, cînd acesta se scălda. Ce puteți spune în apărarea dumneavoastră?
- În locul acela scăldatul era interzis!

PERFEȚIUNE

După împlinirea aceasta, am avut ani de zile coșmaruri — din acelea în care ești urmărit și faci eforturi disperate, dar inutile, să scapi — și mă trezeam cu o senzație neplăcută. Nici pînă azi nu sînt sigur dacă aveam sau nu motiv să visez urît.

Totul a început în 1933, odată cu mutarea mea la mătușa Muriel. Invitația ei a sosit într-un moment cînd de șase luni eram șomer, iar de două săptămîni nu mîncasem mai nimic.

Mătușa Muriel era o rudă îndepărtată, din partea mamei, și n-o mai văzusem de pe vremea cînd purtam pantaloni scurți. Poate că invitația m-ar fi surprins — deși îmi explica în scrisoare că acum, la bătrînețe, se simte singură și are nevoie de cineva apropiat — dar mi-era prea foame ca să-mi pun întrebări.

Scrisoarea mai cuprindea un cec și un bilet pînă la Downie, orașul unde locuia. După ce-am plătit chiria restantă și am mîncat pe săturate, îmi rămăseseră doi dolari și treisprezece cenți. Am prins trenul de după-amiază spre Downie și, a doua zi, puțin înainte de ora prînzului, urcam treptele casei în care locuia mătușa.

În ușa m-a întâmpinat chiar ea. Părea bucurăoasă că mă vede și-și încreți gura într-un zîmbet de bun-venit.

„Ce bine că ai venit, Charles!” spuse ea. „Nu știu cum să-ți mulțumesc! E foarte frumos din partea ta!”. Era foarte emoționată.

Începu să-mi placă bătrînică. Nu mi se părea mai în vîrstă decît acum cincisprezece ani; ca și atunci, purta corset și guler croșetat. I-am spus doar ce era măgulitor din această constatare.

„Vai, Charles, mă flatezi”, ciripi ea. Zîbind, mă conduse în hol. Am urmat-o pe scări pînă la camera mea de la etajul doi. Avea tavanul înalt și un pat cu baldachin. Mi-am pus valiza în dulap și am intrat în baia alăturată ca să mă spăl după drum.

Cînd am coborît, masa era pusă în sufragerie și o servitoare, care părea mult mai bătrînă decît mătușa Muriel, intra și ieșea mereu cu alte feluri de mîncare. Încurajat de mătușa, am mîncat pînă la leșin, apoi mi-am aprins o țigară, ascultînd ce-mi povestea. La început mi s-a plîns de bătrînețe și de singurătate, felicitîndu-se că de-acum va avea în preajmă un tînăr din familie. Am înțeles că trebuia să mă fac util prin mici servicii, cum ar fi plimbatul cîinelui — un spîț antipatic pe nume Teddy — sau expediatul scrisorilor. Eram perfect de acord.

Interveni o mică pauză în conversație. Atunci, ridicîndu-l în poală pe Teddy, mătușa Muriel începu să-mi vorbească despre **hobby**-ul ei. În ultimul an se apucase de desen și asta devenise, din cîte spunea, aproape o obsesie. Ținîndu-l pe Teddy sub braț, se ridică și se apropie de bufetul din lemn de nuc, de unde reveni cu o mapă cu desene.

„Desenez numai aici, în sufragerie”, spuse ea, „pentru că am lumină foarte bună. Spune-mi, ce părere ai despre **astea**?” Și mi-a înmînat vreo cincizeci sau șizeci de coli de desen, format mic.

Am întins desenele pe masă, printre farfuriile murdare, și le-am examinat cu atenție. Erau toate în creion, doar cîteva fuseseră ușor colorate cu acuarelă, și aveau toate același subiect, patru mere într-un castron de porțelan. Erau extrem de elaborate, mătușa Muriel făcuse atîtea ștersături că hîrtia se subțiasse și devenise grunjoasă. Mi-am scormonit mintea să-i spun ceva drăguț.

„Știi... hm... zău că ai prins ceva din esența acestor mere...”

Mătușa zîmbi. „Mă bucur foarte mult că-ți plac. Amy, servitoarea, spunea că-i o prostie să lucrez atît de mult la ele, dar nu mă puteam opri, nu **rezistam** să mă opresc pînă nu mi-au ieșit **perfect**”. După o pauză adăugă: „Știi, Charles, am avut foarte mari dificultăți.”

„Zău?”

„Merele se ofileau! Era îngrozitor. Zilnic, cum terminam cu lucrul, le puneam în frigider, dar după două-trei săptămîni tot s-au stricat. Numai după ce lui Amy i-a venit ideea să le înmuiem în ceară topită au devenit destul de rezistente.”

„Bună idee.”

„Nu-i așa? Dar știi, Charles, m-am cam săturat de mere în ultima vreme. Aș vrea să încerc altceva... Mă gîndeam că pomișorul acela de pe pajiste ar fi un subiect potrivit”. Se îndreptă spre fereastră ca să-mi arate pomul. Am urmat-o. Era un puiet de piersic, abia înfrunzit.

„Nu crezi că ar fi un subiect bun, Charles? Cred că am să încerc să-l desenez azi după-amiază, în timp ce-l plimb pe Teddy.”

Amy o ajută pe mătușa să se înfășoare în cîteva pardesiuri și șaluri, iar eu i-am cărat în grădină scăunelul, șevaletul, cutia cu creioane și hîrtia. S-a foit un timp, nemulțumită de așezarea diferitelor obiecte, dar pînă la urmă i le-am pus cum dorea. Apoi, deși aș fi preferat să trag un pui de somn, am agățat o lesă de zgarda lui Teddy și am pornit să descopăr

orașul Downie. Nu era mare lucru, dar am reușit să petrec două ore lăsându-l pe Teddy să inspecteze toți stâlpii de felinare care i se păreau interesați.

La întoarcere, mă așteptam s-o găesc pe mătușa Muriel pe paște, muncind din greu la desenul ei, dar nu era acolo, iar șevaletul și scaunul dispăruseră și ele. Negăsind-o pe mătușa, l-am lăsat pe Teddy să se cațäre în lădița lui din sufragerie și am urcat în camera mea să trag un pui de somn. N-am reușit să adorm. Nu știu de ce, mă tot gîndeam la zecile de desene migălite, reprezentînd vasul cu mere; am zăcut pe pat, numărînd petele din tavan, pînă la ora cînei. Mîncarea era gustoasă și abundentă, însă mătușa părea cam supărată. După ce Amy a strîns farfuriile și mătușa l-a luat din nou pe Teddy în poală, am aflat motivul proastei ei dispoziții.

„N-a mers deloc lucrul” se plîngea ea. „Vîntul mișca frunzele și n-am reușit să fac nimic.”

„N-am observat să fi bătut vîntul”, am spus eu, ca prostul.

„Nu observi nimic!” izbucni ea. „Cum, dar frunzele n-au stat nici măcar o clipă nemîșcate.”

M-am grăbit să-mi repar greșeala.

„Înțeleg că pentru o artistă meticuloasă ca dumneata poate fi supărător lucrul acesta. Îmi pare rău, n-am prea avut de-a face cu artiști.”

Faptul că o consideram artistă îi făcu plăcere mătușii.

„O, sînt sigură că n-ai vrut să mă jignești”, spuse ea. „Numai că nu pot desena nimic dacă nu e absolut nemîșcat. De aceea am stăruit atîta la merele acelea. Dar tare-aș dori să desenez pomul. Mă întreb...” Rămase pe gînduri, golind între timp două cești de cafea. „Charles,” spuse în cele din urmă, „m-am gîndit să te rog să tai mîine dimineață pomul și să mi-l aduci în casă. Îl pun într-o sticlă mare și am să-l pot desena fără să mă deranjeze vîntul.”

„Dar e un pomișor atît de frumos”, am protestat eu. „Pe lîngă asta, după ce-l tai n-o să țină mult.”

„A, dar nu e decît un pom”, replică ea. „Voi lua altul de la pepinieră. Cît despre vestejit, Amy se pricepe grozav să îngrijească florile, le pune aspirină și zahăr în apă și țin o veșnicie. Desigur, va trebui să lucrez repede. Dar dacă desenez zilnic două-trei ore dimineața și patru sau cinci după masă, trebuie să fac față.”

A doua zi, imediat după micul dejun, mătușa Muriel m-a dus în magazie și mi-a dat o secure ruginită. Mă urmărea cu un interes sinistru în timp ce ascuteam securea, apoi m-a escortat la locul execuției. Simțindu-mă ca un asasin, din două lovituri am tăiat puietul și l-am dus în casă.

Mi-am petrecut restul zilei, precum și următoarele trei-patru zile, lucrînd în grădină. Întotdeauna mi-a plăcut grădinaritul și aici existau cîteva plante frumoase, deși cam neglijate.

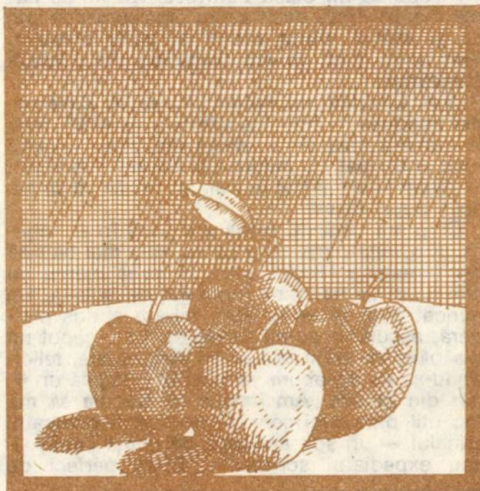
M-am ocupat de cîteva plante perene și am îngrașat pămîntul din jurul lor cu făină de oase. Magazia era plină de insecticide, așa că am petrecut o bună bucată de timp stropind grădina contra dăunătorilor.

Vineri dimineața, la micul dejun, am găsit în șervetul meu o bancnotă de cinci dolari. Am ridicat ochii spre mătușa Muriel. Dădu din cap, da, era pentru mine. Am împăturit frumos bancnota și-am pus-o în buzunar, simțind un val de recunoștință pentru bătrînă. Zău că era frumos din partea ei să-mi dea și bani de ți-gări. M-am gîndit să mă duc după-amiază să-i cumpăr un mic cadou.

Resursele orașelului erau limitate. După ce-am ezitat un timp între un cerb de porțelan și un bol cu peștișori aurii, am decis că peștișorii au mai multă vervă. Am intrat să-i cumpăr și am descoperit că Drake, vînzătorul, fusese și el în California și eram oarecum amici. Am stabilit să ne întîlnim la o șuetă în seara următoare.

Mătușa Muriel păru foarte încîntată de pești. Admiră îndelung sinuozitățile și transparența cozilor în formă de evantai și, în cele din urmă, instală vasul pe un suport, alături de șevalet.

Intrasem în obișnuință. Diminețile și după prînz mătușa Muriel desena în sufragerie, în timp ce eu lucram în grădină. Apoi făceam diferite comisioane, îl plimbam pe Teddy și m-am apucat de tot felul de reparații mărunte în casă. Pe la jumătatea celei de-a doua săptămîni, piersicul s-a vestejit fără speranță. La cină, mătușa Muriel îmi spuse, pe un ton de parcă ar fi anunțat un dezastru de mari proporții, că a trebuit să-l arunce. Am ținut o ședință post-mortem asupra celor treizeci și două de desene pe care reușise să le termine

înaintea catastrofei. Am ales unul care mi se părea mai reușit decât celelalte, ea recunoscuse că e și desenul ei preferat și totul era în ordine. Dar vedeam că se tot întrebă ce să mai deseneze.

A doua zi s-a învîrtit fără astîmpăr prin casă, căutînd un subiect. Venea mereu în-grădină, unde transplantam răsaduri de gura-leului, să-mi ceară sfatul. În timpul prînzului am observat să se uita gînditoare la vasul cu pești aurii, dar, pe moment, nu mi-a picat fisa.

În seara aceea, cînd m-am întors de la Drake, mătusa mă aștepta la ușă și mă conduse, cu un aer misterios și triumfător, în bucătărie.

„Mi-am cam făcut griji”, zise ea cu mîna pe ușa frigiderului. „Dar a ieșit perfect!” Deschise congelatorul și scoase din el bolul cu pești. Picături de apă se condensau pe suprafața lui. Mă holbam prosteste. „Știam că peștii nu vor sta niciodată nemișcați”, continuă mătusa. „M-am tot gîndit, și cred că e o idee grozavă! Am pus vasul cu pești în congelator, l-am dat la maximum, și după două ore era bocnă! Mi-era teamă să nu crape vasul, dar n-a crăpat. Vezi, gheața e perfect transparentă. „Luînd o cîrpă, șterse umezeala de pe vas și am putut vedea cei doi pești aurii, frumos încadrați în gheața străvezie. „Iar acum voi putea să-i desenez fără griji. Nu e minunat?”

Am spus că da, e minunat, și am urcat în camera mea. Incidentul îmi lăsase o senzație neplăcută. Nu că așa fi ținut cine știe ce la viața peștilorilor, dar oricum... Părea că se bucură atât de mult cînd îi vedea zbenguindu-se în apă, și eu îi dăruisem... La naiba!

A doua zi m-am trezit cu un ușor sentiment de nefericire, pînă mi-am dat seama ce mă deranja. Cînd mi-am amintit, am decis că sînt un idiot la pătrat. Era culmea timpeniei să mă întristeze moartea a doi pești cu ochi bulbucați. Fluierînd, am coborît în sufragerie.

După micul dejun, mătusa Muriel scoase vasul din frigider și se spucă de lucru. Eu m-am dus în magazie și mi-am făcut de lucru cu un pulverizator. Uitîndu-mă la peretele coșcovit al casei, mi-a venit o idee. Ce-ar fi s-o zugrăvesc? Am întrebat-o pe mătusa și s-a declarat de acord. Am adus de la magazin o găleată cu vopsea și m-am pus pe treabă.

Munca mergea greu. Zilele treceau și eu devenisem un client obișnuit al magazinului de vopsele. Mătusa Muriel terminase al optzecișuilea studiu cu pești înainte ca eu să dau primul strat de vopsea pe toți pereții casei, și era nevoie de încă două straturi pe puțin.

Se apropia vara și eu tot mai vopseam casa, iar mătusa Muriel tot mai desena peștii, amîndoi din ce în ce mai absorbiți de lucru.

Nu-mi mergea rău. Drake mă prezentase surorii lui, o brunetă vioaie, dulce și în același timp afurisită, exact genul meu. Avea și Drake o prietenă și ieșeam împreună de cîteva ori pe săptămînă. Camera mea din oraș, cu chiria

neplătita, goana după o slujbă, foamea — toate astea erau undeva, departe.

Am terminat zugrăveala casei și am sărbătorit evenimentul pulverizînd în voie cu insecticid plantele neglijate. A doua zi, mătusa Muriel mi-a înmînat ultimul ei studiu cu pești și am revăzut împreună toată colecția. Începușem să urăsc aceste disecții a tot ce desena ea, dar am suportat cum am putut. Cînd am terminat, spuse:

„Charles, mă tot gîndesc... Crezi că Teddy ar fi un subiect bun pentru mine?”

M-am uitat la micul animal din poala ei și am spus că da, cred că ar fi bun, dar oare poate să stea nemișcat? Mătusa rămase pe gînduri.

„Nu știu. Trebuie să născocesc ceva. Poate ar fi bine să-i dau prînzul imediat după masa de dimineață. Sau...” Se scufundă în meditație, iar eu, după un timp, am plecat pe neobservate la înfîlîirea cu Virginia, sora lui Drake.

A doua zi era sîmbătă. După micul dejun, mătusa mi-a spus să-l iau pe Teddy la plimbare și să-l obosesc bine. Voia să-l hrănească la întoarcere și spera că alergarea și mîncarea îl vor blegi destul ca să poată poza. Am plecat supuși, investigînd cel puțin de două ori fiecare felinar din Downie și zău că la întoarcere Teddy avea de ce să fie obosit. Mătusa îi scoase zgarda și-l duse în oficiu, unde-l aștepta strachina lui, plină cu chiflele. Teddy înghiți totuși ca un purcel. Cînd termină, se întinse pe dușumea. Mătusa îl tiră în sufragerie și-l așeză într-un loc înșorit de lîngă șevalet. Căte-lul sforăia încă înainte să ies din încăpere.

În ziua aceea am prînzit tîrziu, pe la două și jumătate, pentru ca mătusa să poată profita pe deplin de somnul lui Teddy. Mi-era foame și mîncarea era grozavă, așa că abia după desert i-am acordat atenție mătusei Muriel. Era posacă și cu gîndul aiurea.

„N-a mers bine desenatul astăzi, mătusa Muriel?” am întrebat-o. Dădu din cap, scuturîndu-și cu violență cerceii lungi.

„Nu, Charles, deloc. Teddy...” Se opri, tristă.

„Ce s-a întîmplat? N-a vrut să doarmă?”

„O, de dormit a dormit. Dar tot timpul somnului tresărea, palpita, se mișca. Zău, Charles, e imposibil! Parcă așa fi încercat să desenez un plop în bătaia vîntului!”

„Mare păcat. Presupun că va trebui să cauți alt subiect”.

N-a răspuns pe loc. Am avut impresia că zăresc lacrimi în ochii ei.

„Da, cred că da... Charles, după-amiază mă duc în oraș să cumpăr cite ceva pentru Teddy”.

Pentru o clipă m-a trecut un fior prin șira spinării. Apoi a dispărut și m-am gîndit că e frumos din partea bătrînei că nu se supără pe cătel, deși i-a stricat desenul... Înainte de cină, a urcat în camera mea ca să-mi arate ce cumpărase pentru Teddy. O zgardă de un roșu aprins, cu clopoțel, un os de cauciuc cu

aromă de ciocolată și o cutie cu dulciuri speciale pentru câini.

Îi puse lui Teddy zgarda și-i dădu două bomboane, pe care acesta le hâpăi mîrîind de plăcere...

Duminică dimineața am lenevit puțin, apoi am plecat într-o excursie cu Drake și cu fetele. Am petrecut o zi minunată. Cînd m-am întors, se întunecase. Am observat că ardeau toate luminile din casă și era mare tevdură. Am găsit-o pe mătușa Muriel în hol, în plină criză. Amy îi flutura pe la nas o sticlută cu săruri.

„Vai, Charles, Teddy...” suspină mătușa, văzîndu-mă. Am cuprins-o încurajator pe după umeri. Plîngea, și lacrimile brăzdau stratul de pudră de pe obraji, curgînd pe gulerul înalt, croșetat. „Teddy”, scînci ea. „Ah, Charles, a murit!”

Deși, în subconștient, mă așteptam la asta, am tresărit.

„Ce s-a întîmplat?”

„Acum trei ore l-am lăsat în curte. A stat cam mult și m-am dus să-l caut. L-am tot strigat și, în cele din urmă, l-am găsit sub rododendron. Îi era foarte rău. Am chemat doctorul, dar pînă să vină, bietul Teddy... nu mai era. Probabil că l-a otrăvit cineva.” Izbucni din nou în plîns. Am încercat s-o consolez, în timp ce mă gîndeam cine l-o fi otrăvit. Unul din vecini? Teddy era o bestiută liniștită, dar mai lătra din cînd în cînd, și unora nu le plac câinii.

„Doctorul Jones a fost foarte drăguț și înțeleghător. L-a luat pe bietul Teddy într-o sacosă și-l duce la un specialist ca să-l împăieze.”

Să-l împăieze? M-au trecut sudorile. Cu gesturi mecanice, mi-am scos batista din buzunar și i-am dat-o mătușii. O luă și începu să-și tamponeze ochii. „Totuși”, zise ea suflîndu-și nasul, „mă consolează gîndul că Teddy... s-a bucurat... de ultima lui zi... pe pămînt.”

Am condus-o în camera ei și i-am dat un calmant. Am așteptat pînă l-a băut, încercînd s-o liniștesc. Pînă l-a urmă și-a revenit și m-am dus în camera mea.

Un timp am zăcut pe pat, privind petele din tavan. Inima îmi palpita puternic. Am întins mîna după țigări și am început să fumez. Am golit pachetul, sînd așa, cu ochii în tavan, fără să mă gîndesc la nimic. Abia conștient, făceam eforturi să-mi rețin mîntea de la anume întrebări pe care nu voiam să mi le pun. Pe la douăsprezece m-am culcat.

A doua zi eram cam deprimat. Nu dormisem prea bine. Mătușa Muriel apărî în sufragerie după ce-mi terminasem micul dejun. Avea ochii roșii. I-am spus bună dimineața și am ieșit în grădină.

Era o zi mohorîtă și nu prea aveam chef de lucru. Mi-am făcut de lucru cu bujorii, apoi m-am gîndit să tund puțin cireșii orientali. Trebuia s-o fi făcut de mult. Cînd am terminat,

m-am dus în magazie după ulei de în și piatră vînată, ca să le oblojesc rănile. Căutînd cutia cu piatră vînată, am zărit într-un colț ceva neobișnuit. O cutie cu arseniat de plumb. Eticheta purta obșnuitul craniu cu oase încrucișate. Am deschis cutia. Cam un deget* din otravă lipsea. Putea să fie de mai de mult în magazie; nu eram sigur. M-am agățat de această idee, nu eram sigur.

Nu mai știu ce-am făcut în restul zilei; probabil că am stat în grădină, evitînd orice gînd, pînă la ora cinei. Mătușa Muriel apărî o dată la fereastră, întrebîndu-mă dacă nu vin la masă, dar i-am spus că nu mi-e foame. Cred că și-a petrecut ziua uitîndu-se la lădița lui Teddy din sufragerie.

Ei, a trecut și asta. Două-trei zile mai tîrziu, cînd Teddy a revenit, împaiat, împinseam orice gînd atît de departe în mîntea, că prima mea reacție mi se părea comică și inexplicabilă.

Chiar și cînd mătușa Muriel își luă creioanele și începu un nesfîrșit șir de schițe ale micului animal împaiat totuși mi se păru în regulă. Dacă m-ar fi întrebât cineva, i-aș fi spus că nu e nimic mai normal decît mătușa să deseneze cătelul la care țînuse atîta.

În timp ce ea îl desena și-l redesena pe Teddy, eu începusem să înlocuiesc acoperișul. Era treabă grea, pentru că avea tot felul de turnulețe și cupole de modă veche; pînă să termin, vara era pe sfîrșite. Mătușa Muriel mă îndemna să mă odihnesc, dar nu puteam sta locului. După ce-am terminat cu acoperișul, m-am apucat să înjgheb o răsadniță în spațele casei. Mă înfîlneam cu Virginia în fiecare seară și-mi spuneam că totul merge bine. Am observat că slăbesc, ușor dar continuu, însă am pus-o pe seama fumatului.

Într-o seară, pe la sfîrșitul lui august, mătușa aduse teancul de desene făcute după Teddy și le-am parcurs împreună.

„Cred că am să mai încerc cîteva”, spuse ea, după ce-am pus deoparte ultima schiță. „Iar apoi... da, va trebui să găsesc altceva.” Părea tristă. „Da”, răspunsei eu, neutru. Subiectul mă stînjea într-un fel. Dar vigilența mea era atît de amorțită, că nu știam de ce.

„Charles”, spuse ea după un minut. Arăta mai deprimată ca oricînd, „M-ai făcut foarte fericită. Spune-mi, fata asta, Virginia, cu care te înfîlnești... o iubești?”

„Păi... mî... da. Sigur că da.“

„Știi, mă gîndeam... Ce-ai zice dacă ți-aș avansa banii necesari ca să deschizi o pepinieră aici, în Downie? Se pare că ai un adevărat talent pentru asta. Ți-aș simți lipsa, firește, dar dacă vrei... sînt convinsă că vei fi fericit cu Virginia și...“ Nu mai continuă. Draga de ea! M-am apropiat, am îmbrățișat-o și am sărutat-o. Am încercat să-i spun cît de fericit mă face și cît de mult doresc ceea ce mi-a propus. O afacere proprie și Virginia ca soție! Era mai bună ca o zîină din povești.

Pînă tîrziu am tot discutat despre viitoarea pepinieră — locul, aprovizionarea, publicitate, polițe — lucruri care mi se păreau fascinante. Mătușa Muriel mă asculta cu plăcere.

M-am dus la culcare într-o stare de spirit atît de exaltată, că nu credeam să pot dormi. M-am dezbrăcat fluierînd și, în pofida așteptărilor, am adormit cum am pus capul pe pernă.

M-am trezit pe la trei dimineața, cu o convingere de nestrămutat. Ca și cum ceea ce doar suspectasem și încercasem să uit se adunase și, în timpul somnului, devenise certitudine. Ședeam tremurînd pe marginea patului.

Mătușa Muriel se pregătește să mă omoare. Cu dragoste, cu părere de rău, îmi va pune otravă în mîncare sau băutură. Cu dragoste, cu părere de rău, îmi va urmări agonia, netezindu-mi perna. Cu lacrimi în ochi, va amina să cheme medicul și acesta va sosi prea tîrziu. Va fi extrem de nenorocită. Și, după ce mor, mă va da la îmbalsămat celui mai bun specialist din Downie.

După o săptămînă, timp în care mă va desena zilnic optsprezece ore, mă va înmormînta, cu aceeași părere de rău, dar cu consolarea că ultimele mele zile pe pămînt au fost fericite. Afacerea cu pepiniera și căsătoria cu Virginia Drake urmau să fie, pentru mine, echivalentul zgardei roșii a lui Teddy și al osului cu aromă de ciocolată. Am parcurs rapid raționamentul. Era impecabil. Dar mai era ceva — trebuia să-mi scap pielea.

Mi-am pus halatul de baie și, în vîrfurile picioarelor, am coborît pe scara din dos. Ajuns în magazie, am aprins un chibrit și am căutat arseniatul de plumb. Nu mai era acolo. Întors în camera mea, m-am îmbrăcat, mi-am aruncat lucrurile în valiză și am ieșit în stil clasic. Adică, am înnodat cearșafurile, le-am legat de pat și am coborît pe ele pînă la pămînt. Am prins la gară trenul de cinci treizeci spre oraș.

N-am mai primit vești de la mătușa Muriel. Din Los Angeles i-am scris Virginiei cîteva cărți poștale, fără adresă, doar ca să știe că n-am uitat-o. Cîrînd mi-am găsit o slujbă și am cunoscut o fată drăguță. Nu peste mult timp ne-am căsătorit.

Dar, tare-aș vrea să știu un lucru. Oare ce-a mai desenat mătușa Muriel?

Traducere de LUCIA VERONA

INSTANTANEE

— Știi că Popeasca are de gînd să facă un schimb de locuință?

— De ce, are doar un apartament așa de frumos?

— Zice că nu poate să birfească, zece ani, același vecin!...

*

— Numele dumneavoastră?

— Popescu Marioara.

— Vîrsta?

— 28 de ani...

— Același lucru ați spus și acum trei ani...

— Eu sînt foarte consecventă, nu zic azi una și mîine alta?

*

O linguriță s-a amoretat de... o bucată de zahăr... și au stabilit să se întâlnească... la o cafea...

*

La muzeu, ghidul prezintă exponatele unui grup de vizitatori:

— Aceasta este o pușcă rară. Datează de pe vremea lui Carol cel Mare.

— Glumiți, pe vremea aceea nici nu existau puști!

— Tocmai în aceasta constă și raritatea ei...

*

— Tăticule, cînd se consideră că un meci de fotbal este amical?

— Atunci cînd la sfîrșitul jocului nu sînt mai mult de trei jucători internați în spital...

*

— Un psihiatru se plînge colegului său:
— Nu știu ce să fac, un pacient îmi propune tot timpul să cumpăr cascada Niagara...

— Ia și cumpăr-o!

— Nu pot, îmi cere prea mult...

SĂ UCIZI E UȘOR

Otis Penfield era îngrozit, și pe bună dreptate.

— Am venit la dv. să mă ajutați, domnule Aken. Am nevoie de protecție.

Îl studiam privindu-l peste birou. Stătea, abia sprijinindu-și trupul deșirat de marginea fotoliului rezervat clienților, asemeni unei păsări speriate, gata să-și ia zborul. Pe chip i se citea că nu stă prea bine cu nervii: avea ticuri faciale, iar părul îi încărunțise prea timpuriu.

— Cine v-a îndreptat spre mine, domnule Penfield?

Ridică din umeri:

— Cartea de telefon! Max Aken este primul nume înscris pe lista detectivilor particulari.

— Cîteodată nu-i rău să te naști într-o familie cu nume de la începutul alfabetului. Și în ce problemă aveți nevoie de ajutorul meu?

Penfield aruncă o privire de jur împrejurul biroului, care, între noi fie vorba, nu inspira nici un pic de încredere.

— Cineva încearcă să mă ucidă, domnule Aken.

Mi-m aprins o țigară și mă uitam după o scrumieră.

— Vreun motiv special pentru a fi ucis? am întrebat, trăgînd spre mine un coș de hîrtii.

— Sint contabil la firma „Fairday Industries”.

Am șuiert admirativ:

— Păi, cine vrea să numere o viață întreagă bani trebuie să își caute un loc de muncă unde să fie bani mulți!

Penfield nu părea a fi impresionat de spiritul meu glumeț, și, dealtfel, nici nu era primul!

— Firma aceasta încasează milioane de dolari anual, domnule Aken. În mod normal, orice contabil nu are acces decît la documentele privind divizia unde lucrează.

— Fiecare șoarece cu gaura lui! — n-am putut scăpa eu ocazia.

— Luna trecută, domnul Fairday, președintele firmei, mi-a dat dispoziții să fac bilanțul general al firmei pentru raportul anual. De obicei, acest bilanț este făcut de contabilul șef, dar el era bolnav în perioada respectivă.

Penfield se opri o clipă pentru a-și șterge fruntea de transpirație.

— Deci dumneata ai dobîndit o imagine globală asupra afacerilor firmei.

— Da, am dobîndit. Și am descoperit inadvertențe foarte mari. Transferuri de fonduri între diviziile firmei, fonduri care n-au ajuns ni-

ciodată la destinație. Imprumuturi neînregistrate de...

— Vă cred pe cuvînt! Cineva a înscris în registre cifre fictive. Ați informat pe președinte despre această situație?

— Domnul Fairday este în concediu. Cred că nu pot informa pe altcineva despre această situație, ci numai pe dînsul personal.

— Dar contabilul șef? Sau el mai este încă acasă, bolnav?

Privirea lui Penfield deveni dintr-o dată tăioasă.

— Nu, el a revenit la serviciu. Dar el este vinovatul principal pentru inadvertențele înregistrate.

— Vai, nu se poate! — am exclamat, aruncînd mukul de țigară în coșul cu hîrtii. Sînteți sigur?

— Suficient de sigur pentru a depune mărturie sub jurămint în fața unui tribunal.

— Și i-ați vorbit despre toate astea contabilului șef?

— Nu direct, dar el și-a dat totuși seama că știu.

Privi din nou împrejurul său.

— Ușa aceea duce la baie?

— Da, dar toaleta e defectă, regret — am zîmbit, cerîndu-mi scuze. Știți cum e, rămîi restanțier la plata chiriei și proprietarul refuză să-ți mai trimită un instalator.

Penfield tresări. Ideea de a nu plăti chiria avusese efectul unei lovituri de cuțit pentru sufletul lui de contabil.

— Și cum se numește? — l-am întrebat, revenind la subiect.

— Fred Larrabee.

— Erați pe cale de a-mi relata cum și-a dat el seama despre descoperirea neregulilor săvîrșite.

— Da. Se pare că a găsit notițele mele. Ziua următoare m-a invitat în biroul său pentru o discuție. (Aici clientul meu făcu o grimasă.) Mi-a explicat că a avut probleme la jocurile de noroc, ceea ce l-a adus în stare de a fi debitor unor, el i-a numit „tipi din lumea interlopă”.

Am dat din cap:

— Termenul îmi este familiar.

— Astfel, a început să „împrumute” de la „Fairday Industries” pentru a-și plăti datoriile.

— Și atunci, tipii din lumea interlopă au început să-l șantajeze. El s-a văzut nevoit să „împrumute” din ce în ce mai mult, pentru a nu fi demascat.

— Absolut exact! Se pare că acesta este un procedeu consacrat.

Mă scărpinam ușor în bărbie, recunoscînd chiar că ar fi trebuit să mă fi ras în ziua aceea.

— Și-l credeți?

— Da. Modul de realizare a falsurilor indică plata către un terț.

— Dar, de ce oare a trebuit să vă spună el toate astea?

— Pentru a mă înfricoșa. M-a avertizat că asociații săi nu vor ca operațiunea să fie perturbată. Mi-a mai spus că, dacă ei vor ajunge la concluzia că eu aș putea vorbi, vor angaja un ucigaș de meserie pentru a mă înlătura.

Am clătinat din cap afirmativ:

— Într-adevăr, pentru prietenii domnului Larrabee angajarea unui ucigaș ar fi o chestiune de rutină.

Contabilul din fața mea își șterse din nou fața de sudoare.

— După cum vă spuneam, eu l-am crezut. Dar el nu m-a crezut pe mine când i-am spus că voi uita întreaga afacere.

Se ridică din fotoliu și începu să se plimbe prin cameră. Continuă:

— Înainte de a pleca acasă am făcut copii după toate dovezile fraudei. Ieri am telefonat la slujbă că sînt bolnav. Astăzi, când am plecat de acasă, cineva m-a urmărit.

Am deschis caietul de notițe de pe birou.

— L-ați văzut pe tipul care vă urmărea?

— Nu. L-am simțit numai că este pe urmele mele. Am luat un tren pînă în centru și v-am sunat din stație. Cred că acolo următorul mi-a pierdut urma.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre fereastră. Strada era murdară și pustie, nimeni prin preajmă.

— Și ce doriți exact de la mine, domnule Penfield?

Înghiți cu greu.

— Să-mi apărați viața.

Am ridicat din umeri.

— Să ucizi e ușor, să previi uciderea s-ar putea să fie mai dificil. Dacă a fost deja plătit un ucigaș pentru a vă lichida, atunci mai este doar o chestiune de timp.

Contabilul se așază și se aplecă înainte.

— Dar timpul este de partea mea. Domnul Fairday se va întoarce din concediu în 48 de ore. De îndată ce-i voi spune ce s-a întîmplat, cei din lumea interlopă nu vor mai avea nici un câștig de pe urma suprimării mele.

— Și de ce nu vă duceți la poliție?

— Să le spun lor că în cadrul firmei se află un delapidator? N-aș putea face așa ceva fără știrea domnului Fairday. N-ar fi corect!

Nobilul contabil, loial chiar și în fața amenințării cu moartea!

— O.K., domnule Penfield. Mă angajați, deci, pentru a vă apăra viața și a vă transporta, pe dumneavoastră și dovezile fraudei, la domnul Fairday de azi în două zile. Cit despre onorariu...

Clientul scoase un portofel verde, bine garnisit, din buzunarul hainei. Bani lichizi — ceva ce se mai poate vedea atît de rar în zilele noastre.

— Poftim două mii de dolari, spuse întinzîndu-mi-i.

— Pare un onorariu rezonabil, am spus. Următoarea problemă cred că ar fi cea a copiilor după dovezile fraudei. Unde le-ați ascuns?

Se căută în alt buzunar și scoase un sul strîns înfășurat.

— Le-ați avut tot timpul asupra dumneavoastră?

— Mi s-a părut că așa ar fi cel mai în siguranță.

Am clătinat din cap, zicînd:

— D-le Penfield, sînteți uluitor! Tipii din lumea interlopă n-ar fi trebuit să angajeze un ucigaș, ar fi fost suficient și numai un hoț de buzunar. (El mă privea încurcat.) Dați-mi hîrtiile să le pun la păstrare în siguranță.

Mi le-a încredințat.

— Ați spus cuiva ceva despre cele descope-

rite de dumneavoastră?

— Nu, nimănui.

— Gîndiți-vă bine! Viețile lor s-ar putea să depindă de asta. Poate soției sau secretarei? Zîmbi o fracțiune de secundă.

— Nu sînt însurat și nu am nici secretară.

— O.K. Acum, că...

Blestematul de telefon începu să sune. M-am scuzat și am ridicat receptorul.

La telefon era o femeie, Cindy, care vroia să știe unde este Max. l-am spus să revină cu un telefon peste o oră. Cînd mi-am ridicat privirea, l-am văzut pe Penfield în ușa deschisă a băii, respirînd foarte agitat. Am sărit în picioare:

— Doar v-am spus că e defectă!

Era încremenit.

— E un mort înăuntru!

— Știu.

M-am dus, am închis ușa și l-am tras înapoi spre birou.

— Stai jos și am să-ți explic totul.

— Să-mi explici?! Cine e?

— Max Aken, detectivul.

— Dar Max Aken ești dumneata...

La vederea revolverului meu glasul i se stînese.

M-am așezat pe marginea biroului, cu revolverul îndreptat spre el, și i-am explicat:

— Ați avut dreptate, domnule Penfield. Eram în stația de tren azi dimineață, suficient de aproape ca să aud că v-ați programat această întîlnire. După ce ați părăsit cabina telefonică am aruncat o privire cărții de telefoane. O lăsaseți deschisă la pagina cu detectivi particulari și numărul lui Max Aken era încercuit, ca și adresa lui. (Clătinam muștrător din cap.) E un obicei urît să scrii pe cărțile de telefoane, mai ales la telefoanele publice.

Ochii lui Otis Penfield ieșiseră din orbite. Fața-i era ca o foaie de hîrtie. Am continuat:

— După aceea, nu mi-a mai rămas de făcut decît să vin aici și să mă dau drept dumneata. Aken mi-a deschis, iar eu l-am ucis. Odată scos din circuit, tot ce mai aveam de făcut a fost să vă aștept și să mă dau drept detectivul pe care-l căutați.

— Bine, dar... dar de ce...

— De ce am avut toată discuția asta atît de lungă? Misiunea mea nu era numai să vă împusc. Domnul Larrabee și patronii mei au insistat să încerc să aflu și ce dovezile ale fraudei dețineți. Și trebuie să recunosc că nici nu mă așteptam să mi le furnizați atît de ușor!

Degetul meu începu să apese ușor pe trăgaci.

Penfield încercă să strige, dar nu mai apucă. După cum ziceam, să ucizi e ușor...

În românește de
LIGIA IVAN

TOTUL E ÎN ORDINE PE KILIMANDJARO

Sătuțelul Touchagues se află la zece kilometri de Marsilia, pe șoseaua care duce spre Aix. În mijlocul pieței principale se înalță o statuie de bronz. Ea înfățișează un om cu capul dat trufaș pe spate, cu o mână în șold și cealaltă rezemată de un baston. Un picior e fandat înainte, dându-i o poză de cuceritor.

După privirea lui, ghicești că omul acela a străbătut un deșert de netrecut și se pregătește să-și măsoare puterile cu un pisc încă necucerit. Pe placa soclului se poate citi: „Lui Albert Mézique, ilustrul pionier al geografiei, cuceritor al pământurilor virgine (1860—189...) — concetățenii săi din Touchagues.”

Sătuțelul nu are muzeu, dar o sală specială a primăriei este rezervată relicvelor lăsate de explorator. Se află acolo mai ales vreo mie de ilustrate, expediate din toate colțurile lumii de către Albert Mézique pe adresele concetățenilor săi. Sînt ilustrate foarte banale ca aspect, tipărite la sfîrșitul secolului trecut la Marsilia și consacrate „minunilor globului.” Fosta calfă de bărbier, ajunsă celebră, ținea mult la aceste ilustrate. Le lua totdeauna cu el, în orice călătorie. Dar, dacă ilustratele sînt banale și timbrele de pe ele au fost smulse de colecționari, mesajele pline de nume străine și mîzgălite în grabă, în cele mai extraordinare împrejurări, păstrează un interes patetic: „Lui César Birraulte — vinuri și brînzeturi — Piața Micului Surugiu. Salutări. Totul e în ordine pe Kilimandjaro. Pe aici e plin de zăpezi eterne. Cu cele mai distinse sentimente.” Sau: „Lui Joseph Tantigoni, proprietar, fundătura Tantigoul. 80 de grade latitudine nordică. Sîntem prinși într-un vifor năpraznic. Vom fi oare cruțați, sau vom împărtași soarta tragică a lui Larousse și a eroicilor lui însoțitori? Primiți asigurarea deplinului meu devotament.”

Una dintre ilustrate este adresată chiar dușmanului de moarte al exploratorului, perfidul rival cu care luptase pentru cucerirea inimii unei domnișoare din Touchagues — Marius Pichardon, coafor, strada Măslinilor. Glăsuiește: „Sentimente politicoase din Congo. Pe aici mișună șerpia boa și mă gîndesc la tine.”

Trebuie să recunoaștem, totuși, că însuși

bărbierul Pichardon i-a convins, într-o zi, pe consilierii municipali din Touchagues să înalțe o statuie ilustrului lor concetățean. Aceasta dovedește încă o dată că adevărata grandoare se impune, pînă la urmă, chiar și sufletelor mediocre.

Dar, majoritatea ilustratelor din sala primăriei sînt expediate pe adresa „Domnișoara Adeline Pisson, băcănia Pisson, pasajul Mimozelor”.

Pentru turiștii dornici de senzațional, lectura lor constituie o veritabilă desfătare: „Adeline, tocmai am gravat numele tău pe tronul lui Dalai-Lama. Sentimente respectuoase scumpei tale mame. Sper că au mai cruțat-o reumatismele. Al tău veșnic, Albert.”

Reumatismele mamei nu sînt uitate niciodată, chiar în cele mai dramatice momente. „Sîntem pierduți în pustiu Arabiei. Îți scriu numele pe nisip. Iubesc pustiurile: oferă atîta loc pentru a-ți scrie numele. Setea ne chinuie cumplit, dar moralul e ridicat: toți marii călători sîntem de acord că salvarea vine în ultima clipă. Sper că scumpa ta mamă nu suferă prea mult din pricina umidității.”

Altă ilustrată conține următoarele informații: „În jungla Amazonului. Am dat numele tău unui rîu și unei specii de fluturi. Cu siguranță că Pichardon rîvnește să-mi fure clientela.”

Dar toate aceste ilustrate au fost de multă vreme adunate în volum și publicate sub titlul: „Călătoriile și aventurile lui Albert Mézique”. Pe drept cuvînt, ele figurează acum printre comorile literaturii provenșale.

Totuși, mai puțin cunoscute sînt viața veritabilă și sfîrșitul straniu ale ilustrului cetățean din Touchagues. Firește, se știe că plecase la vîrsta de douăzeci de ani din sătuțul natal, împins de dragostea pentru o fată din țînt care visa să se mărite cu un explorator. Dar se pare că nimeni nu l-a înțîlnit cu vreo expediție și numele lui nu apare pe lista membrilor vreunei societăți geografice. Jurnalele epocii nu-l menționează.

Nu s-a întors în satul natal, unde statuia îi așteaptă în van. E drept, mateloții din Marsilia pretind că un domn care corespunde descrierii „pionierului geografiei” îi interoga adesea asupra călătoriilor făcute de ei. Le oferea un pahar de **pastis** și îi ruga, încredințîndu-le o ilustrată: „Ați putea expedia această ilustrată din Mexic, dacă sînteți amabili?”

Dar istoria unui om însemnat nu se scrie pe baza palavelor unor mateloți. Dușmanii lui Albert — toți leii au și purici — se prevalează, într-adevăr, de termenii destul de misterioși ai unei ilustrate, adresată de Mézique domnișoarei Pisson la șapte ani după plecarea lui spre marea aventură: „Vasăzică, mi s-a înălțat un monument. M-am ars, nu mai pot nicicînd să mă întorc. Adeline, am realizat visul tău de glorie, dar cu ce preț?...”

Fapt este că, pînă în 1913, nimeni nu a putut lămuri ce se întîmplase cu cel căruia, mai

tîrziu, calitățile prozei sale descriptive îi aduseseră învidiată faimă de „bardul provençal.”

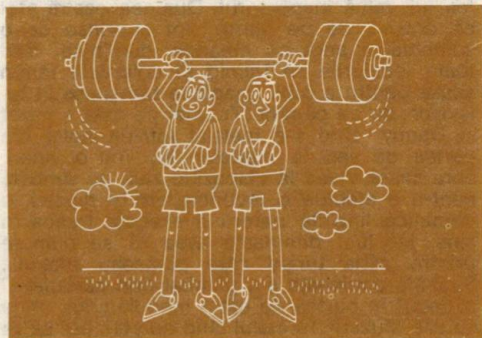
Oamenii din Touchagues pretind că exploratorul și-ar fi găsit moartea din cauza lipsei de oxigen, în cursul unei escaladări a muntelui Everest — opinie împărtășită și de profesorul Cornu, în prefața ultimei ediții a volumului „Călătoriile și aventurile lui Albert Mézique.”

Totuși, în 1913, apariția cărții: „Amintiri din vechea Marsilie”, scrisă de comisarul Pujol, a aruncat o nouă lumină asupra bardului provençal și a destinului său. Reproducem însemnarea edificatoare a polițistului: „Joi, 20 iunie 1910. Azi a decedat, în urma unei crize cardiace, Albert, coaforul din Fortul Vechi, care timp de aproape douăzeci de ani m-a tuns și m-a ras.

L-am găsit pe bietul pîrlit în mansarda lui, ale cărei ferestre dau spre debarcader. În mîini strîngea o misivă, al cărei sens mărturisesc că îmi scapă cu desăvîrșire: „Dragă domnule Mézique Albert. Confirm primirea ultimei c.p. expediate din Rio de Janeiro (Brazilia), drept care mersi. Continuăți, vă rog, dar numele meu, de douăzeci de ani, este Adeline Pichardon, căci am fost unită pe căi legale cu domnul Pichardon Marius, binecunoscutul bărbier, ba chiar de șapte ori am și rodit împreună. În consecință, am onoarea de a considera cererea dv. în căsătorie, înaintată la 2.6.1885 și făcută de față cu martori, ca fiind nulă și neavenită. Despre aceasta am vrut să vă informez mai curînd, post-restant, ca de obicei, dar domnul Pichardon (Marius) a zis de fiecare dată că nu, pentru că dînsul ține mult la ilustratele dv. și citirea lor îl distrează teribil și, în al doilea rînd, datorită grijii dv., are acum o foarte draguță colecție de timbre. Am regretul să vă informez, totuși, că îi lipsește timbrul de cincizeci de centime din Madagascar, lucru de care se plînge amarnic tot timpul, ceea ce îmi întunecă viața. Sînt sigură că nu faceți asta înadins, ca să-l scoateți din sîrite, cum crede el, ci e o simplă scăpare din vedere. În consecință, vă rog să luați cit mai curînd măsurile necesare.”

Semnătura: „A dv. pentru eternitate, Pichardon Adeline” — reducea, astfel, eternitatea la justele ei proporții.

În românește de
EUGEN B. MARIAN

ROLLIE MÜLLER

AVALANȘELE DRAGOSTEI

Otto era o fire timidă, ceea ce-i pricinuia multe necazuri. Asta se întîmpla și acum: la schi o cunoscuse pe Hella. Intențiile sale erau foarte serioase. Totuși nu găsea ocazia să-i spună totul. La hotel nu era cazul să-i facă propunerea de căsătorie, iar cînd erau la plimbare, ea vroia mereu să meargă mai departe. Hella intenționa să se întoarcă acasă peste câteva zile. Otto era aproape disperat.

Fiind la ananghie, îi ceru sfatul prietenului său Alex, om cu multă experiență. Acesta se gîndi foarte puțin, apoi îi spuse:

— la ascultă, bătrîne! Mai demult am citit într-un ziar o schiță, cazul prezentat era exact ca al tău. Dar tînărului acela i-a venit o idee strălucită. Cînd, după un scurt răgaz, aleasa inimii sale a vrut să plece din cabană, el îi spuse că aceasta este imposibil. Pericol de avalanșă! Cuprinsă de frică, tînăra rămase pe loc și se lipi de el. În sfîrșit, împrejurările erau create pentru ca el să-i facă o declarație de dragoste.

Alex îl privi necruțător pe Otto.

— Ei, acum știi ce ai de făcut?

— Bineînțeles, cînd Hella va voi să plece din cabană, am să-i spun că se apropie avalanșa.

— Bine, aprobă prietenul, iar după ce ea va spune „da”, ai să te mai uiți o dată și vei spune că pericolul de avalanșă a trecut. Ai priceput totul?

— Totul!

După trei zile, prietenii s-au întîlnit din nou. Alex întrebă imediat:

— Ți-a spus „da”?

Otto era cam nesigur.

— Ba da. La început i-am spus că este pericol de avalanșă, i se făcu frică, iar mai tîrziu fu și ea de acord să devină soția mea.

— Prin urmare...

— Da... și apoi i-am mărturisit că avalanșa n-a fost decît o păcăleală. Ea rîse din toată inima și-mi dădu o sărutare.

Alex era surprins.

— Nu cumva cunoștea dinainte povestea cu avalanșa?

Otto se forță să zîmbească.

— Asta n-ar fi nimic, chiar ea scrisese schița aceea din ziar.

Alex se prăbuși într-un fotoliu.

— Așa că pe urmă v-ați întors împreună acasă...

Otto inspiră adînc.

— Voiam să ne întorcem acasă... dar ne-am trezit la punctul de prim ajutor. Căci, din momentul cînd am ieșit fericiți din cabană, ne-a prins într-adevăr o avalanșă!...

În românește de **PAUL BERSTEIN**

ARTHUR C. CLARKE

(n. 1917 în Anglia, supranumit „Gigantul literaturii științifico-fantastice“)

TIMPUL BUCLUCAȘ

— Aici, pe Marte, nu prea avem delincvență, zise cu oarecare tristețe detectivul șef Rawlings. De fapt, asta e și motivul principal pentru care mă întorc la Scotland Yard. Dacă aș mai zăbovi mult pe aici, mi-aș ieși de tot din mână.

Ne aflam așezați în fotoliile din holul principal al cosmoportului Phobos și priveam peste piscurile colțuroase și scăldate în soare ale micuței lune. Racheta de transbordare, care ne adusese de pe Marte, plecase de vreo zece minute și, acum, începea lunga cădere înapoi către globul de culoare cărămizie, ce atârna acolo avînd drept fundal stelele. Peste vreo jumătate de oră aveam să luăm transstelarul către Terra — o lume pe care majoritatea pasagerilor o numeau „țara de baștină”, deși nu pășiseră niciodată pe ea.

— Pe de altă parte, reluă detectivul, din cînd în cînd se mai ivește cite un caz care dă un pic de sare și piper. Dumneavoastră sînteți negustor de obiecte de artă, domnule Maccar; cu siguranță că trebuie să fi auzit de necazul întîmplat acum vreo două luni în Meridian City.

— Mă tem că nu, răspunse omulețul rotofei și măsliniu, pe care-l luasem drept un banal turist revenind spre Pămînt.

Probabil însă că detectivul cercetase deja lista pasagerilor; am și început să mă întreb cît de multe va fi știind despre mine și încercam să-mi dau singur curaj, spunîndu-mi că am conștiința... mă rog,... relativ curată. La urma urmelor cam toată lumea încerca să strecoare ceva pe sub nasul vameșilor de pe Marte.

— Da, chestia a fost trecută sub tăcere, aproape să se mușamalizeze, numai că lucruri din astea nu se pot ascunde multă vreme, adăugă detectivul. Oricum, e vorba de un hoț de bijuterii de pe pămînt, care a încercat să fure cea mai valoroasă comoară din Muzeul Orașului Meridian — **Zeîța Sirenă**.

— Bine, dar asta e absurd! I-am contrazis eu. Firește că e un obiect neprețuit, dar oricum, e vorba doar de o bucată de gresie. N-o poți vinde nimănui, e ca și cum ai fura-o pe **Mona Lisa**.

Politiștul rînji, dar se vedea că ride fără veselie.

— Chiar și asta s-a întîmplat odată. Poate că motivul a fost același. Există colecționari

care ar fi în stare să dea o avere pentru un asemenea obiect, chiar dacă nu-l pot arăta nimănui. Nu sînteți de aceeași părere, domnule Maccar?

— Ba da, e perfect adevărat. În meseria mea, înlînești tot felul de trăsniți.

— Ei bine, individul asta — Danny Weaver — fusese plătit gras de o asemenea om. Și dacă n-ar fi avut un ghinion fantastic, ar fi furat obiectul.

Între timp, difuzoarele cosmoportului prezentară scuzele conducerii pentru o mică întîrziere suplimentară, necesară unei ultime verificali a combustibilului și solicitări cîteva pasageri să se prezinte la ghișeul de informații. Așteptînd să se încheie anunțul repetat, am încercat să-mi amintesc ce știu despre **Zeîța Sirenă**. Cu toate că nu văzusem niciodată originalul, ca și cei mai mulți dintre turiștii care plecau, duceam în bagaj o copie a exponatului. Avea un certificat al Biroului Patrimoniului de pe Marte, prin care se garanta că „această reproducere în mărime naturală este o copie exactă a exponatului denumit **Zeîța-Sirenă**, descoperit în Mare Sirenium, în cea de a treia expediție, în anul 2012 (anul 23 al Planetei Marte).”

E ciudat că un obiect atît de mic a stîrnit o controversă atît de mare. N-are mai mult de 20 de cm înălțime — dacă l-ai vedea într-un muzeu de pe Pămînt, nici nu te-ai uita de două ori la el. Capul unei tinere cu trăsături oarecum orientale, cu loburile urechilor prelungi, cu părul buclat strîns în cîrlionți lipiți de cap, buzele ușor întredeschise, într-o expresie de incintăre sau surprindere — atîta tot. Și totuși, e o enigmă atît de complicată, încît a inspirat nu știu cîte secte religioase și i-a pus în încurcătură pe mulți arheologi cu renume. Fiind un cap atît de perfect uman, n-avea nici un drept să se găsească pe Marte, unde singurii locuitori înzestrați cu inteligență erau crustaceele — „homarii învățați”, cum le place ziarelor să le numească. Aborigenii de pe Marte nu ajunseră niciodată să realizeze zborurile spațiale și, oricum, civilizația lor a dispărut mult înainte de a fi existat oameni pe Terra. Așadar, nu e ciușă de puțin de mirare că **Zeîța Sirenă** constituie misterul nr. 1 al sistemului solar; mi-e greu să sper că i se va găsi cheia în cursul vieții mele — dacă o fi să se găsească vreodată.

— Planul lui Danny era splendid în simplitatea lui, reluă inspectorul. Dumneavoastră știți că orașele de pe Marte sînt cuprinse de o somnolență soră cu moartea duminică, cînd toate localurile se închid și coloniștii rămîn acasă pentru a privi imaginile transmise la televizor de pe pămînt. Tocmai pe asta a mizat și Danny cînd s-a instalat într-un hotel din partea de vest a meridianului, într-o vineri, spre seară. Avea la dispoziție ziua de sîmbătă pentru a efectua o recunoaștere în muzeu, o duminică liniștită pentru a executa treaba în sine, iar luni dimineață avea să se numere printre atîția turiști care părăseau orașul... Sîmbătă dimineața s-a plimbat prin părculeț și a trecut în partea de est a meridianului, unde se află Muzeul. În cazul cînd nu știți, pot să vă

spun că orașul se numește Meridian City tocmai pentru că este exact pe meridianul 180; în parc e un monument — o lespede pe care e gravat primul meridian — așa că vizitatorii se fotografiază cu un picior într-o parte și cu un picior în alta, adică teale călare pe două emisfere deodată. E uimitor cu ce prostii mărunte se amuză unii oamenii... Ei bine, Danny și-a petrecut ziua vizitând muzeul, la fel ca orice alt turist hotărât să-și scoată banii dați pe biletul de intrare. La ora închiderii n-a ieșit; s-a ascuns în una din galeriile încă nedeschise pentru public, unde secția de științe naturale începuse să aranjeze niște diorame, reconstituind Ultima Epocă a Canalelor, dar nu terminase, fiindcă epuizase fondurile. Danny a rămas acolo pînă pe la miezul nopții, ca să se asigure că pînă și ultimul cercetător entuziast a părăsit clădirea. Pe urmă a ieșit și s-a apucat de treabă.

— Stați numai o clipă, l-am întrerupt pe polițist. Dar paznicul de noapte?

Domnul Rawlings rîse:

— Dragul meu domn! Pe Marte nu-și pot permite un asemenea lux. Pe atunci nu aveau nici măcar sistem de alarmă, căci cine și-ar fi dat osteneala să fure niște bucăți de piatră? E drept însă că Zeița era destul de bine protejată, într-o vitrină solidă din sticlă și metal, ca nu cumva să se îndrăgostească pînă peste cap de ea vreun amator de suveniruri. Dar, chiar dacă ar fi fost furată, hoțul n-avea unde să se ascundă și, bineînțeles, puteau fi perchezitionați toți pasagerii cosmoporturilor, de îndată ce se anunța lipsa statuetei.

Asta era adevărat. Eu unul gîndisem prin prisma felului cum se petrec lucrurile pe pămînt, uitînd că, pe Marte, fiecare oraș este o micuță lume, închisă în sine, sub cîmpul de forță care o protejează de cvasi-vidul înghețat din spațiul interstelar. Dincolo de aceste scuturi electronice se află pustii total și ostil din Hinterlandul Marțian, în care o ființă omească neprotejată ar muri în două-trei secunde. Așadar, legile sînt foarte puternice pe

Marte și foarte ușor de apărut; ce să ne mai mirăm deci că delincvența cunoaște un nivel atît de scăzut?

— Danny avea o trusă de unelte foarte frumoase, la fel de perfecționate ca și ale unui ceasornicar. Cea mai importantă era un micro ferăstrău cu o lamă foarte subțire, acționată de o baterie ultrasonică, cu o viteză de un milion de rotații pe secundă. Un asemenea utensil pătrunde ca în brînză prin sticlă sau metal și, pe de altă parte, face o tăietură subțire doar cît un fir de păr. Lucrul ăsta era foarte important pentru Danny, intrucît nu trebuia să lase nici un fel de urmă. Bănuiesc că vă închipuiți cum avea de gînd să opereze. Avea să taie suportul vitrinei și să înlocuiască Zeița Adevărată cu una din copiile vîndute amatorilor de suveniruri. Puteau să treacă ani buni pînă ce vreun specialist prea curios ar fi descoperit adevărul îngrozitor; dar între timp originalul putea să fi plecat de mult pe Pămînt, deghizat perfect în copie, cu certificatul respectiv perfect valabil. Destul de isteț plan, nu?... Însă trebuie să fi fost o treabă destul de sinistru să lucreze în galeria aceea întunecată, înconjurat de toate sculpturile vechi de milioane de ani și alte obiecte despre care nici nu știa ce sînt. Nici muzeele de pe Pămînt nu sînt ele prea agreabile noaptea, dar cel puțin sînt... umane. Iar Galeria nr. 3, în care se află Zeița, te tulbură din mînd deosebit. E plină de tot felul de basoreliefuri care arată animale de-a dreptul incredibile luptîndu-se între ele; cele mai multe seamănă cu niște gîndaci uriași și majoritatea paleontologilor neagă categoric posibilitatea ca ele să fi existat vreodată. Oricum, imaginea sau reale, ele au aparținut acestei lumi și nu-l tulburau pe Danny atît de mult ca Zeița care-l privea de-a curmezișul mileniilor și nu-l ajuta, în nici un fel, să-și explice prezența ei acolo. Pur și simplu îi dădea fiori... Cum de unde știu? Mi-a spus chiar el... Danny s-a apucat să opereze la vitrina aia, cu tot atîta grijă ca și șlefuitorii de diamante care se pregătesc să taie piatra în bucăți. I-a trebuit mai toată noaptea pînă să deschidă o trapă și se apropiu zoriile cînd a lăsat jos ferăstrăul să se odihnească. Mai avea încă o mulțime de treabă, dar oricum, terminase partea cea mai grea. Introducerea copiei în vitrină, verificarea așezării ei cu ajutorul fotografiilor pe care, în mod foarte chibzuit, le adusese cu el și acoperirea urmelor pe care le-ar fi lăsat aveau să-i ia cea mai mare parte a zilei de duminică, dar asta nu-l speria deloc. Mai avea la dispoziție 24 de ore și cel mai probabil avea să-i întîmpine pe primii vizitatori de luni dimineață, ca să se amestece printre ei și să iasă fără să fie observat... Drept care, vă închipuiți ce șoc cumplit a suferit cînd, la opt și jumătate, s-au tras cu mult zgomot zăvoarele ușilor principale și personalul Muzeului — șase oameni în total — a început să deschidă săliile pentru vizitatori. Danny s-a repezit la

scara de incendiu, lăsînd totul în urmă — uneltele, Zeța și copia ei, trusa desfăcută. Cea de a doua surpriză a avut-o cînd s-a trezit în stradă: în mod normal ar fi trebuit să fie pustiu la ora aceea, toată lumea fiind acasă și citind revistele duminicale. Dar iată-i pe cetățenii din estul meridianului, în carne și oase, îndreptîndu-se spre fabrici și birouri, ceea ce era, în modul cel mai evident, o zi normală de lucru... Pînă să ajungă bietul Danny înapoi la hotel, noi eram acolo și-l așteptam. Nici n-am avea prea multe motive să ne lăudăm pentru felul cum am dedus că numai unui vizitator de pe Pămînt — și încă unuia proaspăt sosit — putea să-i scape principalul titlu de glorie al Orașului Meridian. Și presupun că dumneavoastră îl cunoașteți.

— Sincer vorbind, habar n-am, i-am răspuns eu. În șase săptămîni n-ai timp să vezi mare lucru de pe planeta Marte, și nici n-am mers la răsărit de Syrtis Major.

— Păi e un lucru de o simplitate de-a dreptul absurdă, dar n-ar trebui să fim prea severi cu Danny; pînă și localnicii mai cad uneori în aceeași capcană. E un lucru care nu ne dă nici un fel de bătaie de cap nouă, pămîntenilor, pentru că am putut să aruncăm problema în mijlocul Oceanului Pacific. În schimb, Marte are numai uscat, n-are nici mări, nici oceane. Și asta înseamnă că **cineva** trebuie să trăiască și pe Granița Datei... Vedeți dumneavoastră, Danny lucrase pornind de la vestul Meridianului. Acolo era într-adevăr duminică... și mai era încă tot duminică și cînd l-am pescuit noi la hotel. În schimb, la mai puțin de un kilometru de acolo, la estul Meridianului, era abia sîmbătă. Această mică excursie prin parc contase enorm; v-am spus că a avut un ghinion nemaipomenit.

După un răstimp de tăcere compătitoare, am întrebat:

- Și ce pedeapsă a primit?
- Trei ani, a răspuns detectivul Rawlings.
- Nu mi se pare chiar așa de mult.
- Da, însă ani marțieni, adică aproape șase ani de-ai noștri. În plus, a trebuit să mai plătească și o amendă foarte mare care, printr-o coincidență ciudată, a fost egală cu costul biletului său de întoarcere pe Pămînt, a cărui valoare a putut-o răscompăra. Bineînțeles că nu stă la închisoare; planeta Marte nu-și poate permite un asemenea lux neproductiv. Danny trebuie să-și câștige existența, fiind supravegheat în mod discret. V-am spus că Muzeului Meridian nu-i dădea mîna să plătească un paznic de noapte. Ei bine, acum are și așa ceva. Cred că ghiciți cine e.

— Atențiune: pasagerii sînt rugați să se pregătească să se întoarcă pe astronavă în zece minute! Nu uitați să vă luați bagajele de mîna! ne porunciră difuzoarele.

În timp ce ne îndreptam spre ecluza de decompresie, nu m-am putut opri să mai pun o întrebare:

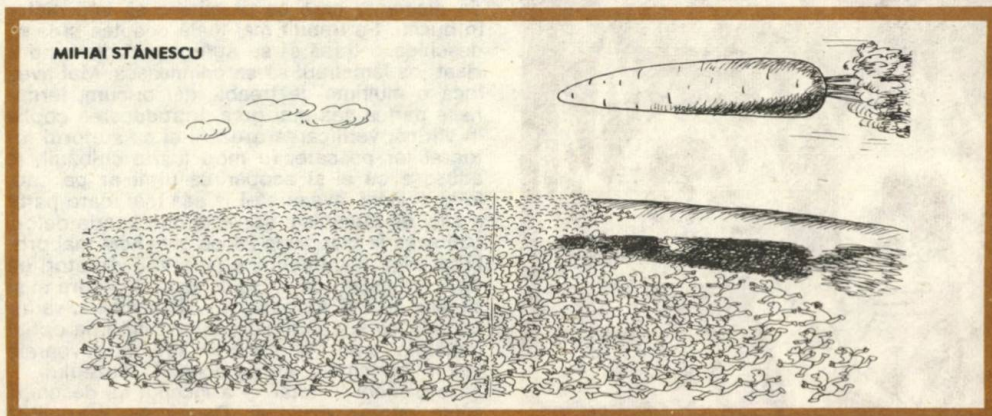
— Și cum a rămas cu cei care-l pusese la cale pe Danny? Probabil că-l plătiseră enorm. Ați pus mîna pe ei?

— Încă nu. Și-au acoperit destul de bine urmele și îl cred pe Danny că nu mințea cînd spunea că nu ne poate oferi nici un fel de fir călăuzitor. Dar, oricum, nu mă ocup eu de cazul ăsta; după cum vă spuneam, mă întorc la vechea mea slujbă de la Scotland Yard. Numai că un polițist trebuie să stea mereu cu ochii deschiși — ca și negustorii de obiecte de artă, nu-i așa domnule Maccar? Vai de mine, dar parcă arătați foarte prost, deodată. Luați o tabletă dintr-astea împotriva răului de cosmos.

— Nu, nu, mulțumesc. N-am nimic, răspunse domnul Maccar.

Tonul lui era în mod evident neprietenos: temperatura sociabilității părea să fi scăzut sub zero în ultimele minute. Uitîndu-mă mai întîi la domnul Maccar și pe urmă la detectiv, mi-am dat brusc seama că o să fie foarte palpitantă călătoria noastră.

Traducere de
ANDREI BANTAȘ

SECVENTE

DIALOGUL DIFICIL AL LITERATURII CU FILMUL

S-ar părea, la o primă vedere, că raporturile dintre film și literatură sînt, dacă nu totdeauna bune, cel puțin firești. Principala formă sub care se manifestă aceste raporturi (mai sînt și altele), aceea a transpunerii operelor literare în film (ecranizări), este una dintre permanențele cinematografiei. Ecranizări se realizează de la începutul acestei istorii și nimic nu ne face să presupunem că, într-un viitor previzibil, lucrurile se vor schimba. Chiar și prorocirea avansată de unii într-o vreme și care părea să arunce o umbră asupra bunelor relații film-literatură, prorocire după care abundența ecranizărilor avea să ducă la secarea interesului pentru carte, publicul de rînd preferînd contemplarea pasivă a derulării imaginilor exercițiului mai dificil al lecturii, chiar și această prorocire s-a dovedit neîntemeiată. Toate cercetările și sondajele au demonstrat că, dimpotrivă, ecranizarea unei cărți constituie, de obicei, un stimul entuziast pentru căutarea acelei cărți de către mase mari de lectori potențiali. Statisticile arată, de pildă, că 87% din vînzarea ciclului „Forsythe Saga” de J.Galsworthy s-a realizat după (și provocată de) difuzarea cunoscutului serial de televiziune.

Importanța **culturală** a ecranizărilor, în sensul creșterii gustului pentru lectură și, reciproc, al îmbogățirii tematicii cinematografice, apare, deci, indiscutabilă. Nu tot atât de indiscutabilă se dovedește, însă, importanța **artistică** a ecranizărilor, contribuția lor de fond, majoră, la împlinirea artei literare și a artei cinematografice.

Cu ce au îmbogățit de fapt ecranizările literatura? În afară de aportul cultural de care vorbeam înainte, de o anumită popularizare a operelor literare și de o oarecare familiarizare a virtualului public cititor cu ele (dar, adesea, doar la un nivel superficial, anecdotic), practic, aproape cu nimic. Influența, indiscutabilă deși limitată, a modalităților scriiturii cinematografice asupra tehnicii novelistice sau romanești, influența detectabilă la unii scriitori contemporani, mai ales americani, pe de o parte, nu este cu nimic mai profundă și mai amplă decît, să zicem, influența scrisului gazetăresc

asupra unei fracțiuni din literatura de azi, iar pe de altă parte, nu datorează, de fapt, nimic ecranizărilor ci, mai degrabă, filmelor-filme, filmelor „cinematografice”, în care un anumit ritm al expresiei contemporane s-a concretizat mai repede decît în literatură. Cît despre așa-zisele „contra-ecranizări”, transformarea, mai ales în America, a scenariilor unor filme de succes în nuvele și romane, aceasta este, cel puțin deocamdată, o operațiune strict comercială, cantonată în aria „literaturii de consum” și fără nici o incidență asupra artei literare.

În schimb, vor replica mulți, influența literaturii asupra cinematografiei este o realitate pe care nu o putem ocoli. Că este o realitate nu încapă discuție. Că este o realitate majoră mai rămîne de văzut.

Examinînd listele rezultate din anchetele ațit de numeroase în ultimele două decenii și care-și propun să enumere „capodoperele absolute” ale artei cinematografice, filmele cele mai bune ale tuturor timpurilor sau, măcar, filmele cele mai reprezentative, pietrele de hotăr în dezvoltarea creației cinematografice, vom constata imediat că printre ele nu figurează, aproape deloc, ecranizări.

Nu sînt ecranizări nici „Cuirasatul Potemkin”, nici „Cetățeanul Kane”, după cum nu sînt ecranizări nici „Luminile orașului” sau „Goana după aur”, nici „Intoleranța” sau „8 1/2”, nici „Iluzia cea mare” și nici una dintre capodoperele burlescului american (filmele lui Buster Keaton, Langdon sau Stan și Bran), nici cele mai multe dintre filmele reprezentative ale western-ului, ale neorealismului italian, ale expresionismului german, ale marilor maeștri sovietici din anii '20 sau ale realismului „magic” francez. Chiar dacă prin cercetări minuțioase descoperim pe genericele unora dintre aceste filme referirea la o operă literară inspiratoare, e vorba, în cele mai multe cazuri — există și excepții, desigur, unele chiar remarcabile — de opere minore, insignifiante, simple pretexte pentru desfășurarea ulterioară a creației cinematografice. Ce importanță are că una din capodoperele lui Griffith: „Nașterea unei națiuni” — totdeauna clasată printre

primele zece filme ale lumii — pornește, formal, de la un roman al unui oarecare Thomas Dixon, uitat demult și de Dumnezeu și de cititori? Aceeași este și situația unei alte capodopere cinematografice, „Rapacitate” (Greed), de Erich von Stroheim, aflată la mii de ani-lumină distanță ca valoare artistică și profunzime psihologică de romanul „inspirator” — modestă compunere naturalistă — al lui Frank Norris. În asemenea cazuri, se mai poate vorbi de găsirea „unei echivalențe artistice” (ca să folosim o sintagmă la modă) între romanul ecranizat și film? Din fericire, nu.

Fără îndoială, în lungul proces de afirmare a cinematografiei ca artă, de dobândire a unui statut egal sau echivalent cu celelalte arte, corespondențele cu literatura, legarea — prin intermediul ecranizărilor — de opere cunoscute, intrate în patrimoniul spiritual al omenirii, opere al căror statut artistic e mai presus de orice îndoială, a jucat un rol important și chiar fertil. E semnificativ că într-o cinematografie mai tină, care abia se afirmă, care-și caută încă drumul, ponderea ecranizărilor este mai mare. E cazul cinematografiei românești, ale cărei opere memorabile sînt mai toate, pînă acum, ecranizări.

Alături de aceste considerente justificate, în predilecția unora pentru ecranizări intră, fără îndoială, și alte motivații. În speță, nu e vorba

numai de nevoia, pînă la urmă firească, de respectabilitate, ci și de o nevoie de securitate, de căutare, fără prea mare efort, a unui adăpost în spatele unor opere confirmate deja de conștiința publică. E vorba, de asemenea, uneori, și de o soluție de facilitare, de renunțare leneșă la explorarea posibilităților proprii ale universului cinematografic, de considerarea literaturii ca o simplă bancă de subiecte, o soluție în care rolul regizorului de film s-ar reduce la transcrierea în imagini, în fotograme, a textului scris.

Conștient sau inconstient, o asemenea poziție își are suportul teoretic în concepțiile îngust conținutistice despre artă, în ignorarea sau cel puțin în subaprecierea nu numai a importanței modurilor de expresie, ci și a unității specifice a ceea ce, cu un limbaj din alt veac, am putea numi conținut și formă. Asemenea concepții au, în fond, aceeași sorginte ca și teoriile — mult vehiculate într-o vreme și care-și mai găsesc ecou destul de puternic și astăzi — despre predominanța absolută și determinantă în creația cinematografică a scenariului „literar”. Și în acest caz intervine — în ce-

După trei ani de la apariția pe ecrane a filmului, realizat după capodopera lui Stendhal „Roșu și Negru”, numai în Franța au apărut șase noi ediții ale celebrului roman. Sute de mii de oameni au găsit astfel, în acest mod, drumul spre arta stendhaleană.

privește pe regizori, interpreți, producători — o aspirație spre securitate, nevoia de a se asigura în prealabil împotriva surprizelor unei arte încă nu îndeajuns de respectate, încă bănuțată de toate relele.

În formele extreme, ecranizarea, raportarea la literatură, devine nu numai o posibilitate printre altele pentru creația cinematografică, ci, pur și simplu, o obligație. Se fac liste cu toate operele literare remarcabile (sau presupuse ca atare) și cineștii sînt trași la răspundere pentru că au neglijat pînă acum ecranizarea cutărui sau cutărui titlului de pe listă, sau pentru că un autor (literar) nu a inspirat atîtea filme cît ar fi fost normal, ținînd seama de locul său în ierarhia valorilor literare (poetii beneficiază de o — relativă — dispensă). Aceleași admonestări sînt adresate și scriitorilor care nu s-au grăbit încă să-și pună talentul în serviciul filmului. Asemenea puncte de vedere nu sînt nici noi, nici specifice unei anumite zone geografice sau de cultură, ci apar ca expresii ale unei evidente maladii infantile (sau, mai exact, juvenile) a cinematografiei de pretutindeni. În anii '30-'40, de pildă, marii producători americani au ajuns la concluzia că

lucrurile nu mai pot fi lăsate la întîmplare și că sînt necesare investiții serioase pentru a pune ordine într-un domeniu care le apărea deodată nu numai important, ci și rentabil. Cu spirit practic și cu eficiență tipică americană, s-a trecut la treabă. Pe lîngă toate marile companii cinematografice au fost înființate birouri de achiziții ale drepturilor de ecranizare, care s-au și repezit asupra a tot ce părea demn de interes (adică, pînă la urmă, aducător de profituri) în creația literară și teatrală (unele opere au fost achiziționate, pentru mai multă operativitate și pentru a nu risca sporuri nedorite de prețuri, încă înainte de a vedea lumina tiparului sau a rampei). De asemenea, companiile au angajat, cu salarii bune, pe mai toți scriitorii cît de cît remarcabili, pentru a-i transforma în scenariști; Faulkner, Hemmingway, Scott Fitzgerald, Steinbeck, Caldwell, Hammett și mulți alții s-au mutat (sau au fost mutați) la Hollywood. Care a fost rezultatul, cel puțin în ce privește scriitorii? Atît de slab încît, după un timp, studiourile au fost nevoite să renunțe la serviciile geniilor sau marilor talente literare. Din toată activitatea de scenarist a lui Faulkner n-a rămas decît un singur film remarcabil, „The big sleep” (Somnul de veci), după omonimul roman polițist al lui Raymond Chandler, dar orice observator obiectiv recunoaște că meritul principal revine regizorului H. Hawks și interpretului

„Luminile orașului” nu este, bineînțeles, o ecranizare

principal, Humphrey Bogart. Faulkner mărturisea atunci că nici după ce a scris scenariul n-a reușit să înțeleagă exact toate resorturile intrigii polițiste; se pare că tocmai această neînțelegere a contribuit pozitiv la crearea atmosferei de ambiguitate și mister, care caracterizează filmul. Dos Passos, cel mai „cinematografic” dintre romancierii americani interbelici, n-a reușit nici el decât un singur film: „Capriciu spaniol” (și aici meritul revine regizorului J. von Sternberg și interpretei, Marlene Dietrich), scriind un scenariu totalmente anti-dospassos-ian după romanul lui Pierre Louys. Cît despre Scott Fitzgerald, cu greu ar regăsi cineva în scenariul după „Trei camere” a lui Erich Maria Remarque ceva din grația gravă și tulburătoare a autorului lui „Tender is the night”. Făcînd bilanțul, boss-ii Hollywood-ului au trecut „experiența scriitoricească” la rubrica de pierderi neplanificate, dar nu foarte grave, și s-au întors definitiv la scenariștii de meserie care, de 75 de ani, asigură succesele (și vânzările) cinematografiei americane. E interesant de semnalat că, în timp ce corifeii romanului american eșuau unul după altul, în Europa, în Franța mai precis, se afirma ca un scenarist de excepție, omologat nu numai de critică, ci și de succesul public, Jacques Prévert, pe care critica cumînți îl califică drept „poet fantezist” și care nu s-a încercat niciodată, în afara filmului. În

arta narațiunii. De unde se vede cît de impenetrabile sînt misterele vocației de cineast! Cîteva decenii mai tîrziu, tot în Franța, dintr-o falangă de scriitori, cei mai mulți ași ai epicității, singurul care s-a dovedit un scenarist de mare anvergură, profund original și profund cinematografic, a fost A. Robbe-Grillet, liderul anti-romanului (dar, ca formație, ce-i drept, inginer agronom).

Dar, revenind la ecranizări, trebuie să amintim că, nu fără malicie, mulți comentatori observă că, de obicei, reușesc mai bine ecranizările după opere modeste decît după monumente ale artei literare. Această observație nu este lipsită de un anumit subiectivism. În cazul operelor modeste și pretențiile noastre în ce privește fidelitatea față de creația literară, față de respectarea spiritului, dar și a amănunțelor semnificative, sînt mai reduse. E evident că, în acest caz, regizorul (autorul operei cinematografice) se simte mai puțin încetușat, nu se consideră obligat să aibă în vedere întreaga încrengătură a lucrării literare de la care pornește. O situație interesantă, un fir dramatic mai deosebit, un personaj insolit, sau măcar semnificativ, sînt uneori de ajuns pentru a de-

„Război și pace” în versiunea lui King Vidor, o ecranizare reușită, o operă cinematografică mai puțin handicapată de referirea obsesivă la vestitul roman al lui Tolstoi

clanșa mecanismul creației cinematografice, pentru a-i oferi acesteia un prim suport de la care să se ramifice structuri mai complexe. În schimb, operele valoroase oferă cineastului ecranizator o dublă rezistență. Pe de o parte, prin respectul pe care îl generează, împuținează sau paralizează inventivitatea cinematografică. Un exemplu elocvent în această privință este ecranizarea de către S. Bondarciuk a romanului lui L. Tolstoi „Război și pace”. Paralizat de venerația pentru un monument al conștiinței rusești, familiar până la detalii potențialilor săi spectatori, pentru una dintre creațiile esențiale ale literaturii mondiale, un regizor de autentică valoare ca Bondarciuk n-a îndrăznit să se abată de la litera textului, să omită vreun detaliu și s-a ales nu cu un film, ci cu o stenogramă fotografică. Mai lipsit de inhibiții, marele regizor american King Widor a realizat, pe aceeași canava, un film incomparabil mai izbutit. Schimbând ceea ce trebuie schimbat, putem spune că un excelent regizor român, Manole Marcus, a eșuat din prea mare respect pentru litera textului în încercarea de a ecraniza romanul „Orgolii” al lui A. Buzura.

Pe de altă parte — și aceasta este, de fapt, problema esențială — o operă literară de mare

valoare opune o rezistență deseori insurmontabilă tocmai prin soliditatea structurilor sale. O operă mare nu apare niciodată drept o simplă variantă posibilă dintre multele imaginabile, ci frapează prin impresia de necesitate organică, atât a configurației de ansamblu, cât și a fiecărui element al structurii generale.

Dar, cum am mai subliniat, cu toate aceste dificultăți, ecranizări există și — ceea ce e cel mai important — unele dintre ele de o valoare absolut remarcabilă, și aceasta pentru că nimic nu ne îndrituiește să postulăm a priori imposibilitatea translației dintr-un cod artistic în altul. Dincolo de toate exagerările, naivitățile, intervențiile extraestetice, aprehensiunile de care ne-am ocupat înainte (foarte parțial și foarte pe scurt), ecranizarea — vorbim de cea de calitate — este posibilă — și aici intenționat îngroșăm puțin liniile — cu condiția ca ea să se constituie într-o operă pur cinematografică, gândită și receptată după codurile proprii artei filmului și care să nu aibă nimic „literar”. Teoriile, începând cu cea literalmente aberantă, după care cinematografia ar fi o specie a literaturii (s-a susținut și așa ceva!) și continuând cu conceptul de „artă de sinteză” — de mai largă răspindire — după care filmul ar fi un fel de ghiveci în care se amestecă în proporții variabile ceva literatură, ceva muzică, ceva plastică, teatru, coregrafie ș.a.m.d., au toate un singur substrat: contestarea mai fățșă sau mai mascată a caracterului de artă (în deplina în-

Nici un scriitor, parcă, nu s-a dovedit mai permeabil la ecranizări decît Cehov. O scenă din „Doamna cu cățelul”...

teles al cuvîntului) al cinematografiei. Desigur, în absolut, toate opiniile sînt conceptibile, dacă nu respectabile, dar situîndu-ne pe platforma unor asemenea opinii, orice discuție pe problema care ne interesează devine fără sens.

Admițînd posibilitatea unei translații dintr-un cod artistic (cel literar) în altul (cel cinematografic), nu putem ignora că realizarea practică a unei asemenea translații implică imense dificultăți și prezintă destule puncte încă insuficient lămurite.

Dacă e evident, de exemplu, că nici fidelitatea, nici infidelitatea față de textul literar nu asigură de la sine succesul unei ecranizări, faptul hotărîtor fiind talentul, intensitatea viziunii cinematografice a regizorului creator de film, nu e tot atît de clar de ce unele opere, unii autori par că se pretează mai bine la ecranizări reușite, în timp ce, în legătură cu alții, asistăm numai la eșecuri.

De ce, de pildă, în tot cursul istoriei cinematografului nu s-a izbutit nici o ecranizare absolut valoroasă după romanele lui Balzac, Stendhal, Flaubert, deși tentative s-au făcut numeroase, inclusiv de către regizori de anvergură excepțională (cum e cazul lui J. Renoir, în ce-l privește pe Flaubert, sau al lui Rossellini, în ce-l privește pe Stendhal), deși operele acestor titani ai literaturii nu sînt — doamne ferește! — lipsite de epicitate, iar cinematografia, după părerea unor teoreticieni, tocmai

prin densitate epică, prin acțiune se caracterizează? De ce pe baza literaturii lui Dostoievski nu s-a realizat nici un film cu adevărat mare (ci doar cîteva producții onorabile), în timp ce Tolstoi a avut mult mai mult noroc? De ce, din literatura noastră, cel mai „recalcitrant” la ecranizări s-a dovedit Sadoveanu (inclusiv, sau mai ales, prin romanele sale istorice) toate tentativele în acest sens ducînd la rezultate lamentabile (cu excepția — mai mult în intenții — a ultimei, cea privind „Ochi de urs”)?

În schimb, de ce aproape toate ecranizările după Cehov au dus la filme admirabile (în frunte cu excepționalul „Doamna cu cățelul”, de I. Haifet, și cu „Piesă neterminată pentru pianină mecanică” de N. Mihalkov)? Ce are atît de cinematografic Cehov? În piesele și în prozele lui Cehov nu se întîmplă aparent nimic; oameni care se plictisesc și care vād cum viața li se scurge printre degete discută îndelung despre necesitatea de a muncii, fără însă, bineînțeles, să se apuce de muncă. De ce destinul nespectaculos al acestor oameni, departe la ani lumină de preocupările și felul nostru de viață, capătă un asemenea relief și o asemenea tensiune pe ecrane, emoționînd mi-

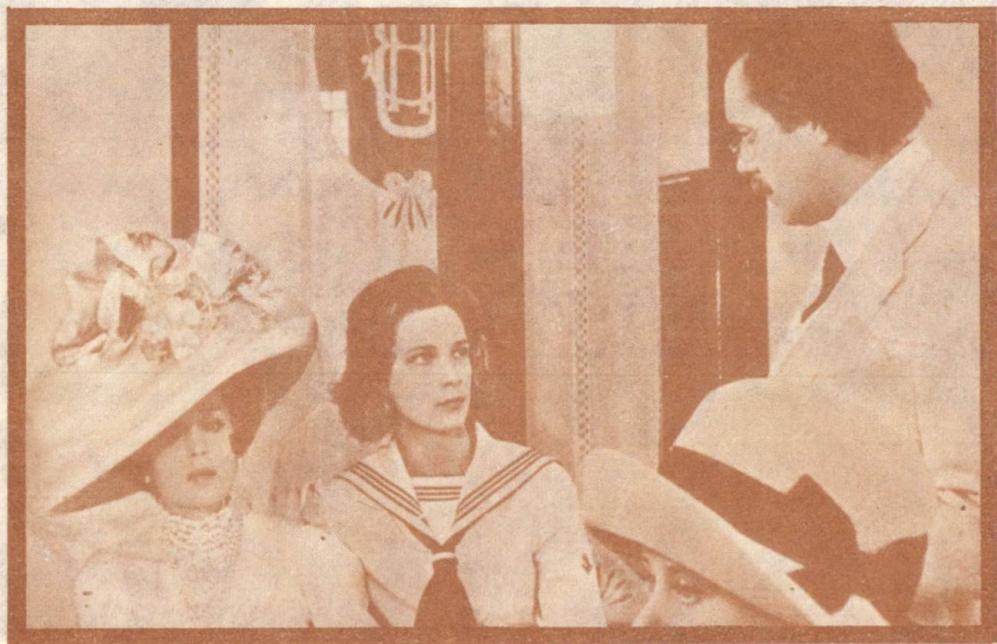
...și una din „Piesă neterminată pentru pianină mecanică” („Platonov”)

lioane de spectatori ai zilelor noastre? Sau, de ce dintre scriitorii români cei care, parcă, sînt cei mai disponibili transpunerii cinematografice sînt prozatorii ardeleni? Din Rebreanu a fost extras unul dintre cele mai frumoase filme ale cinematografului românesc, „Pădurea spînzuraților”, de Liviu Ciulei, din Slavici a venit capul de serie al noului film românesc „Moara cu noroc”, în regia lui V. Iliu, operă tot afit de proaspătă astăzi ca și acum treizeci de ani, iar Agîrbiceanu (cine i-ar fi atribuit tocmai lui Agîrbiceanu virtualități cinematografice?) a devenit autorul preferat al unora dintre cei mai talentați cineaști tineri români.

Desigur, s-ar putea căuta și chiar găsi unele explicații. Despre faptul că specifică cinematografului este nu acțiunea mai mult sau mai puțin palpitantă — așa cum cred unii — ci crearea de atmosferă, s-a mai vorbit, ca și despre rezistența (sau incapacitatea?) filmului față de translația unor texte în care forța magică a cuvîntului constituie însuși miezul substanței artistice. În ultima vreme se vorbește tot mai mult despre caracterul oniric al artei cinematografice. Dacă abstracțiunile sînt rodul treziei, visul e totdeauna de o concretețe derutantă și tulburătoare; ceea ce se modifică în raport cu realul e logica corelațiilor, modalitățile prin care intră în contact un element con-

cret cu altul. Filmul, tocmai, împletește deseori concretețea uneori dusă pînă la halucinant a imaginilor cu o anumită iraționalitate a scurgerii acestor imagini. Sînt, probabil, texte literare care ajută, favorizează declanșarea acestui joc al imaginilor și altele care o frînează. Problema ar mai trebui aprofundată. Una dintre cele mai minunate ecranizări din istoria filmului, „Moarte la Veneția”, a lui Visconti, după nuvela lui Th. Mann, trăiește în primul rînd prin recrearea, într-o lume de vis derutant și absurd, a substanței literare. Pe un cu totul alt plan valoric, multe din ecranizările după Simenon se constituie în opere autentice cinematografice, nu prin transcrierea unei intrigii polițiste sărace și adesea previzibile, ci prin raportarea la același sistem de translație de care vorbeam înainte.

Să nu uităm, de asemenea, că trecerea de la text la imagine filmică se face adesea — chiar dacă procesul nu e imediat vizibil — nu în mod direct, ci mijlocit. Literatura poate fi, pentru cineaștii de calitate, nu în primul rînd o sursă de subiecte, ci, mai ales, o parte componentă, esențială a universului spiritual al unei societăți, al unui popor sau al întregii umanități. Structurile literare, poveștile, personajele sînt citite adesea de cineast ca arhetipuri ale universului său de conștiință sau chiar ca mituri, ca elemente emblematice. În aceste cazuri, ecranizarea, chiar dacă e „fidelă”, e totdeauna ceva mai mult decît o translație. E ceea ce se întîmplă, bunăoară, cu cele mai reușite ecranizări după Shakespeare; pentru Orson Welles, pentru japonezul Akira

Un superb echivalent cinematografic, al unei mari opere literare: „Moarte la Veneția”

Pentru Orson Welles (aici o scenă din „Falstaff”) opera shakespeareană este o coordonată majoră a universului spiritual al cineastului

Kurosawa (autorul unei excepționale reluări în cheie niponă a lui Macbeth, filmul „Tronul înșingherat”), piesele lui Shakespeare nu sînt numai texte, fie ele geniale, ci semnale inconfundabile ale universului spiritual din care decurge întreaga creație (ecranizări sau nu) a cineastului. Observații analoge am putea face și cu privire la unele transpuneri filmice ale mitului faustic, cu privire la pseudo-ecranizările lui Pasolini după „Oedip rege”, „Medeea” sau „Evanghelia după Matei”, cu privire la alte reinterpretări cinematografice ale unor mituri din tragediile elene sau din epopeile homerice. Într-un fel, aceasta este și situația filmului „Oblovov”, în care N.Mihalkov nu ecranizează pur și simplu romanul lui Gonțarov, ci regindește „oblovovismul” așa cum el există în conștiința rusă. E ceea ce, din păcate, nu se întîmplă cu un recent așa-zis poem cinematografic inspirat după „Luceafărul” (și din care am văzut cîteva fragmente la televiziune), construit pe năstrușnica idee a ilustrării anecdoticii poemului eminescian (pudoarea și caritatea ne împiedică să insistăm).

O direcție posibilă a translației literaturii în cod cinematografic este și cea care folosește procedeul modern al artei care se naște din artă. În „Dragoste și moarte” a lui Woody Allen (ca și în alte opere ale aceluiași cineast), cadrul filmic concret e format din reminis-

cențe transtigurate din Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Brecht, dar și din cineaști ca Bergman. Nu altceva făcea Picasso cînd picta din nou, „picasso-ian”, „Meninele” lui Velasquez, sau „Dejunul pe iarbă” al lui Manet.

N-am putea încheia această rapidă trecere în revistă, fără a sublinia că problema ecranizărilor a fost influențată de cezura dramatică, apărută în arta filmului odată cu inventarea sonorului. În filmul mut (sau, mai bine spus, „tăcut”, cum atît de frumos și de exact îi zicea Sadoveanu, și cum îi spun dealtfel și anglo-americanii: „Silent movie”) structurile cinematografice erau mai rezistente la pastişări ieftine. Filmul vorbitor a deschis, fără control, porțile ilustrativismului prin vorbă și sunet, facilitînd, astfel, ecranizările de duzină.

Dialogul dintre literatură și film nu este, după cum se vede, simplu și nu se pretează la soluții simple. Ecranizările constituie o parte, care nu poate fi ignorată, din patrimoniul cinematografic. Dar, continuăm să credem că pentru fiecare artă în parte și, deci și pentru cinematografie, viitorul nu aparține împrumuturilor, ci aprofundării propriiei lor esențe. Încă o dată, problema ecranizărilor este o problemă importantă, dar nu este problema majoră a cinematografiei de azi și de mîine. Crearea unor opere perene, care să aducă ceva într-adevăr nou conștiinței umane, nu pe acest drum trece.

O BĂBUȚĂ ÎNTR-UN CINEMATOGRAF

*Nepotea compozitorului,
FELIA PUCCINI,
ultima din familie,
acest final de reverie*

În epoca de glorie a dramaturgiei franceze de la sfârșitul secolului trecut, Victorien Sardou stăpânește entuziasta adeviziune a tuturor cercurilor teatrale. Unul dintre maeștri. Rar autor ale cărui producții să fi tentat mai mult actrițele mari. Beneficiind de geniul interpretativ al Sarahei Bernhardt, scrisul anilor de maturitate și-l dăruiește ei, îmbogățindu-i repertoriul cu piese de sublim fior dramatic. Între aceste lucrări ale abilității dramaturg, concepute cu precizie adresă, pe dimensiunile artei extravagantei dive, o dramă în patru acte, „Tosca”. Făcând din rolul central, Flavia Tosca, o desăvârșită creație, celebra tragediană poartă tumultul eroinei pe toate drumurile pământului, în răsunătoare turnee. Așa ajunge cu piesa la Milano.

Orbitoare sală de vis, disputată de citadela artistică a Italiei într-o neliniște fremătătoare... Printre spectatori, Giacomo Puccini, compozitorul.

Asistența, trecută în pas și cînt tocmai din antichitate, se vede că uită spusele lui Hamlet: „Cînd Roscius era actor la Roma, actorii umblau pe măgar”. Piesa merge sus, acolo unde, uneori, vîlvătaile scenei aprind sufletele, avide de azurul dumnezeirii. Cortina se tot înalță pe un delirant triumf...

Vrăjit de arta inegalabilei franțuzoaice, descoperind puternică sursă de inspirație în ac-

țiunea dramei lui Sardou, Puccini, reîntors după spectacol noaptea acasă, îmbrățișează pianul. O perioadă vijelioasă degetele-i strivesc clapele clavierului, armoniile izvorind din bogatul rezervoriu puccinian. Străfulgeră bemoli și diezi și, după nopți trecute la nemurire, se naște, în 3 acte, opera „Tosca”.

În acea epocă strălucea pe firmamentul teatrului liric universal o brăileancă, Hariclea Darclée. Prin glasul ei, numele de română dobîndise prestigiu, prețuirea umanității, își făurise faimă, cîntăreața strunind clocotul multîmilor adulatoare... Scenele mari ale lumii și-o disputau, plătind-o imperial. Acoperită cu flori, ovaționată, purtată în triumf, la fel italianei, născută la Madrid, Adelina Patti. Carieră miraculoasă. Se raliau, pe undeva, și capetele încoronate. Aleanul românesc fermecase mapamondul...

Puccini se înfiorase, nu o dată, la acutele sagetate infinitului de către „Privighetoarea Carpaților”. Simțea profund ce sloboziseră cerurile în arta Haricleei. Îi cunoștea rezonanțele. Năzuind o talmăcire magnifică melodiilor sale strădănie, propune cîntăreței rolul principal.

În prezența corifeei și a renumitului tenor De Marchi — destinat rolului Cavaradossi — are loc lectura muzicală la Torre del Lago, cu compozitorul la pian. Degetele-i înlanțuie pe clape încîntătoare tonalități smulse nopților de nesomn... Însă Darclée nu se arată în totul multîmă. Găsește că partitura Floriei Tosca este neglijată, incompletă. I-o spune delicat maestrului. Face aluzie la cele două splendide arii ale tenorului — bun prieten cu Puccini — „Recondita armonia”, la biserică, „E lucevan le stelle”, pe esplanada.

— Într-adevăr, are ce să cînte!

Creatorul „Boemei” nu trece ușor peste argumentele românei. Le ia în seamă. Reîmbrățișează pianul, făurind, pentru Darclée, romanța „Vissi d'arte”, introdusă în actul al doilea.

Darclée în Tosca

Și are loc premiera. 14 ianuarie 1900, la teatrul Constanzi din Roma.

Floria Tosca — Darclée
Mario Cavaradossi — De Marchi
Scarpia — Giraldoni
Dirijor — Mugnone

În seara respectivă teatrul e luat cu asalt. Partizanii lui Mascagni — compozitorul care tronează la Roma după „Cavaleria” și „Iris” — se arată ostili începutului de spectacol. De Marchi nu „rupe” la „Recondita armonia”. Și cortina se lasă după actul prim pe păreri diferite, ce nu învederează triumful.

Nici actul doi nu debutează într-altfel. Peste frumusețea muzicii curge nepăsarea ca un făcut. Puccini nu mai e sigur de ceea ce compusese...

Dar vine duioasa intercalată romanță, „Vissi d'arte”...

Transfigurată, dezlănțuită, de la primele accente Darclée șterge cu inflexiunile-i catifelate și trăirea fierbinte orice urmă de ostilitate. Plinge patima iubirii în sufețele supuse, tot ce înseamnă supremă dăruire. Vibrațiile melodioase uniformizează extazul, sfârșitul ariei ridicând sala în picioare. Ca, la bis, romanța, ovaționată îndelung, să aprindă însuși destinul operei „Tosca”, venit evident în final. Peste ale celorlalți stăruie aplauzele lui Mascagni, într-un fel detronat...

Avînd muzica de partea tuturor, „Tosca” lui Puccini — libretul, credinciosul Illica — întuneacă modelul, piesa lui Sardou, deosebit de bună. Treptat este uitată, creația pucciniană perpetuîndu-și suveranitatea în spațiul mirific al scenelor. Rolul Floria Tosca devine cal de bătaie pentru Darclée. Intrat în repertoriul grandios al divei, ea îi poartă în magistral cînt patima și suferința, unde o cheamă visele de artă ale miraculoasei cariere... La Scala, la Liceum de Barcelona, în Portugalia, Uruguay, Chile, la Colon, teatrul cel mai încăpător de operă din lume — Buenos-Aires, neuitîndu-și lumina ochilor, nația din care se născuse. În dese rînduri cîntă „Tosca” la București. Dealtfel, compozitorul pusese sigiliul recunoștinței de la prima apariție a cîntăreței între ai săi, 1903, expediîndu-i următoarea telegramă din Milano:

Darclée teatro
Bucarest

Caldo evviva mia brava bella Floria —
affettuosi salutti — Puccini

Și implacabil, trece timpul, apă vijelioasă, peste toți și toate și nu mai rămîne, în special după slujitorii scenelor, decît cenușa suvenirilor... De asta, barem, s-ar cuveni să-i readucem între noi cît de des. Am sorbit din idealul lor rouă de dumnezeire, făcîndu-ne agreabilă trecere spre lumea cealaltă...

1924. Moare Puccini. Sicriul cu mîinile care mîngîiaseră pe clape „Vissi d'arte, vissi d'amore”, pentru romanța noastră, este zidit în peretele camerei de muzică de la Torre del Lago, deasupra pianului.

Mai trece un deceniu, ca o fulgure...

Vară. Calea Griviței în păr și năclăială. Trec trăsuri de la gară, telegarii tocînd caldarîmul încins. La un colț: „Încercarea Puterii”. Niște cătane beau bragă și infulecă halviță. Un ciine își bagă botul într-un burlan, de sete. În galantarul lăptăriei lui Iani, un ditai castronu cu iaurt de oi se recomandă, scris batard: „Trăiești 100 de ani numai dacă guști!” Se duc în goană — clinc-clinc — și iau în răspăr praful dogorit al căii, tulumbele pompierilor. Pe un asemenea soare, undeva arde... O boaită de țară mătură zăduful cu antereul și se „salvează” la „Borțoasa”, local cu fleici și vin „la

O BĂBUȚĂ ÎNTR-UN CINEMATOGRAF

discreție". Femei sulemenite așteaptă înserarea. După-amiaza e propice nimicului. Și soneria de la cinema „Marconi” țîrîie exasperant, sa descifreze circumvoluțiunile unui du-te-vino flecar...

Pe astă filă de Orient, întoarsă anilor mei de studenție — oltean imberb cu veleități de artisticăraie — mă întind mai de foame, mai de tutun, cît e ziua de mare. Și scotocindu-mă în buzunar, cu cît nu am, întru la cinematograful. Rulează un film muzical italianesc, „Tosca”, făcut după operă. Actorii principali au dubluri muzicale. Partitura Floriei — cum îmi recomandă afișul — o cîntă o celebritate a Scalei, Maria Cagnilia.

Sala tixită, filmul început, familiarizîndu-mă cu întunericul, reușesc pînă la urmă să găsesc un loc. Deși străin de subiect, mă fură repede acțiunea și muzica. Totul se derulează emoționant, captivant. Sînt numai ochi și urechi. Mulțumit că renunțasem la porția de iaurt a lui Iani, care mi-ar fi anulat ultimul sărman ban, costul biletului de film...

La un moment dat, eroina, rămasă singură, se ridică de pe canapea. Avansează spre noi... Gros plan — scrutează tulburător negura visei noastre și, împietrită în suferință, atacă o romanță. Răspunde vocea Cagniliei, învîluitoare, dulce, rotundă, pe cît citisem prețaluită la onorari ridicat pe toate scenele mari. O încîntare! Sînt transportat pe aripi de fluturi, multicolori...

Cînd, deodată, cineva de lîngă mine tulbură religiozitatea, se face auzită:

— Nu așa...

Întorc capul. În dreapta mea, o băbuță agitată dă semne de vădită surescitare.

Nestingherite, difuzoarele își continuă melopeea. Vocea dublurii face un tot amarinic cu lacrimile ecranului... Însă, iritarea de lîngă mine crește tonul, distrăgînd atenția generală:

— Nu așa! Altfel se cîntă „Vissi d'arte”...

La vociferarea picată din senin răspund proteste din diverse puncte ale sălii:

— Ssss!...

— Liniște!

— Sîntem la film!

— O nebună...

— Mucles!

Încolțită, băbuța se potolește. Stă în banca ei...

Ca, la refren, să nu mai reziste; îl murmură în întregime — se vede ascultînd de dorul sufletului — şușotindu-mi italienești parole la ureche.

Sfîrșind ruga nepermisă odată cu difuzoarele, înalță semeț capul spre ele, făcîndu-se distinct auzită:

— Cam așa...

Vorbe în vînt... Nimeni nu mai reacționează.

Drama de pe ecran crește în intensitate, subjugă sala. Filmul nu bucură, frînge în două o vajnică poveste de iubire, cu sînge, cu stele... Ispășirea eroilor ajunsă la funestul dez-

nodămînt, se face lumină. Și draperia de la intrare slobozește lumea, care, grăbită, pierde în necunoscut opozanta bătrînă.

Cu viața în față și neștiind mare lucru (pe-a-tunci!) socotesc că nu e o nefericire să mă țin pe urmele ei, contrazicătoare a strălucitei Cagnilia... O aștept. Afară s-a lăsat înserarea. Poate așa trebuie cîntat Puccini... În contradicție cu publicul din Calea Griviței, de lîngă gară. Pe buza nopții, sulemenitele încep să-și piardă sulimanul. Un vardist fluieră prelung către „oțiile” care, sigur, or să se plinească...

Bătrînica iese ultima. Traversează strada clămpănită de tramvaiul 6. Pe furiș, mă țin după ea. Forfota cartierului e de răsmeriță. Ea, piș-piș, ignorată de „păsările nopții”, la tot pasul... Alunecă pe lîngă galantarul luminat „a giorno” al lăptăriei lui Iani, fără să ia în seamă prorocirea castronului cu iaurt. Și dispăre prin următoarea intrare.

Am citit bine: Hotel Bratu.

Rămas în stradă, mă decid repede și intru. Portarul, bînd „tiutun”, e învîluit în rotocoale de mahorcă...

Cu naivitate în glas, îl rog:

— Fii bun, domnule... Cine e bătrîna care a urcat adineauri?

Mă măsoară cu compasiune... Și, dînd de-o parte cu o mină lungă tumul dintre mine și ei, se lasă gîjiit în beregată:

— Pe timpuri a mai renumită! Una Darclée.

L-oi, fi speriat, că am rupt-o de fugă.

La aer, luna lua la bani mărunți Calea Griviței. Și m-am pierdut în noapte, cu italienești-le-i parole susurate în ureche... **Vissi d-arte, vissi d-amore...**

D.I. Suchianu văzut de CLENCIU

CUVÎNTUL DAT ETC., ETC., ETC.

Munții Elveției începeau să mă calce pe nervi, așa că am cerut o detașare la Monte Carlo.

— De ce nu te duci singur? m-a întrebat nevastă-mea.

— N-ar avea nici un haz, i-am zis, plin de bucurie și speranță. Dar de fapt ai dreptate. De ce să vă smulg, pe tine și copiii, din paradisul asta terestru?!

— Ai nevoie de odihnă, insistă ea. În plus, tu nici măcar n-ai pelerină de ploaie și noi avem.

— Ei, dacă-i așa, atunci trag numai o fugă pînă acolo, mă arunc o dată în mare și mă-ntorc încă înainte de se topește zăpada pe Matterhorn.

— Bine, mi-a zis, luînd cerceii cu perle pe care i-i cum-părasem. Dar dă-mi cuvîntul că n-o să intri în vorbă cu nici o femeie, nici una singură!

— Nici cu una măritată măcar! Nu-ți face griji!

Înainte de a apuca să se răzgîndească, eram deja la Paris și luam Expresul Albastru pentru Monaco. Trenul ajungea la Cannes la 8, la Nisa la 8 și jumătate și la Monte Carlo la 9 și jumătate. La Paris se umpluse, dar de la Nisa mai rămăsesem doar doi în tot vagonul. În afară de mine, mai era o femeie atrăgătoare, care părea să călătorească neînsoțită. Stăteam amîndoi pe culoar și ne uitam pe fe-reastră.

Mi-a zîmbit, dar nu i-am întors zîmbetul.

— Toată lumea a coborît, spuse.

Nu i-am răspuns.

— E așa de pustiul...

Am întors capul în partea cealaltă.

— Mergeți la Monte-Carlo? Am dat din cap că da.

— Și eu.

Am zîmbit.

— Te simți așa singur cînd călătorești... N-ai avut nicio-dată sentimentul că trebuie neapărat, dar neapărat, să vorbești cu cineva?

— Uneori... Nu prea des.

Am reușit să ridic geamul.

— Nu știi dacă mă credeți, dar sînteți primul străin în treizeci de ani cu care simt nevoia să vorbesc.

Am coborît geamul.

— Cred că întotdeauna mi-a fost cam frică de oameni.

Trenul intră într-un tunel. Cînd am ieșit, îmi zice:

— Aveți o figură pe care se citește simpatia. Nu vreți să ascultați o poveste... E plină de tristețe și singurătate.

Am dat din cap.

— Nici măcar o parte?

Am dat din nou din cap.

— Măcar o întîmplare...

Am dat iarăși din cap.

— Asta e! Ce să mă fac? Cînd întîlnesc în fine pe ci-

neva cu care aș vrea să stau de vorbă, nu vrea să mă asculte...

Am vrut să-i explic ce e cu promisiunea pe care i-o făcusem nevastei mele, dar n-ar fi înțeles, așa că i-am spus în schimb că vreau să fiu singur și am intrat în compartiment ca să citesc ziarul.

În gara de la Monte-Carlo era doar un singur hamal, pe care a trebuit să-l împart cu frumoasa doamnă. La poartă am dat peste un amic de-al meu, George Schlee, care o aștepta pe doamnă; i-a ieșit înainte și-a sărutat-o. Pe urmă mi-a întins și mie mîna și mi-a zis:

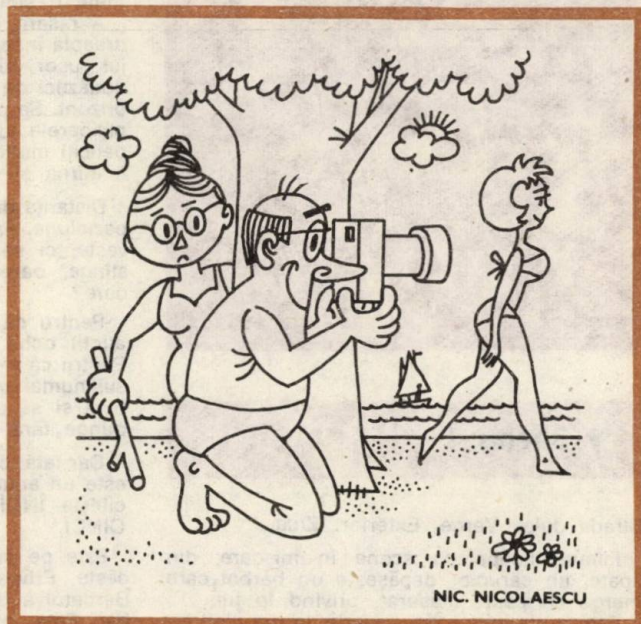
— Văd că ai făcut cunoștință cu Greta!

— Greta și mai cum? am zis, întorcîndu-mă spre doamnă.

— Greta Garbo.

Am hotărît să mă arunc sub primul tren care se-ntoarce la Paris.

În românește de
VLAD ARGHIR

BERNARDO BERTOLUCCI

ULTIMUL TANGO LA PARIS

rouile se aglomerează și traficul este intens și totuși strada Jules Verne are un aspect des-
congestionat și amorțit.

Trece o mașină, dar este o raritate.

Bărbatul înaintează, aruncând priviri fugare care decupează fragmente de clădiri, bal-
coane de piatră, perdeaua unei ferestre, o ar-
hitectură cu un aspect învechit.

Aude zgomotul unor pași. Dar trotuarul care
se întinde în fața lui este complet pustiu. Pri-
vește în urmă, însă nu este nimeni. Sunetul
pașilor continuă. Aruncă o privire în jos. Era
sunetul pașilor lui.

O apariție. O figură de femeie, nimic mai

La începutul deceniului al șaptelea, cartea și filmul lui Bernardo Bertolucci au cu-
noscut un succes care cu greu poate fi uitat. Maria Schneider și Marlon Brando au
adus pe ecran o poveste de dragoste greu de raportat la clișeele tradiționale; este o
iubire în care cinismul alternează cu duioșia și al cărei trist final sugerează distrugere-
rea unora dintre valorile definitorii ale omeniei.

Eroii se întâlnesc întâmplător într-un vechi apartament parizian, unde se infiripă și
se derulează dragostea lor. Terorizați de trecutul lor, refuză orice contact cu lumea
exterioară. Dar crimpele ale existenței anterioare se strecoară în insula lor de uitare:
în mintea lui Paul dăinuie sinuciderea soției, iar pentru Jeanne apropiata reîntoarcere
a logodnicului anunță o căsătorie inevitabilă. Finalul subliniază imposibilitatea unei
astfel de iubiri, într-o lume în care vechile valori umane au fost alterate. Succesul lui
Bertolucci s-a datorat, în primul rând, adevărilor crude pe care, atât de convingător,
le-a știut rosti.

*(Scenariul filmului omonim
realizat de Bernardo Bertolucci
și Franco Arcalli)*

*Traducere din limba italiană
de Sorina-Maria Ștef,*

*după ediția:
Bernardo Bertolucci,
Ultimo tango a Parigi,
1973, Giulio Einaudi editore,
Torino*

● Scena I

Strada Jules Verne. Exterior. Ziua.

Filmul începe cu scene în mișcare; din
spate, un cărucior depășește un bărbat, care
merge cu pasul măsurat, privind în jur.

Este o dimineață de ianuarie, la ora cînd bi-

mult, o simpla apariție.

A rasarit de la colțul unei străzi și se în-
dreaptă înspre el, pe același trotuar. Privește în
jur, ușor curioasă și plictisită. Îi mai separă
douăzeci de metri și sînt singurele ființe vii la
orizont. Se privesc. Ea are părul involburat, iar
picioarele lungi se conturează prin pantalonii
peticiți multicolor. El nu poartă cravată, haina
îi atîrnă și are barba mare.

Distanța dintre cei doi se micșorează cu re-
peziciune. Fata grăbește pasul. Nu îl mai pri-
vește, ci se uită în jos, înspre peretele din
stînga, oarecum încurcată. Enervată. De ce
oare?

Pentru că și-a dat seama că bărbatul și-a
ațintit ochii asupra ei și nu o mai slăbește.
Pentru că și-a dat seama că el a încetinit mer-
sul numai pentru ca să o poată observa mai
bine și să prelungească privirea care îi stră-
punge, fără reținere, corpul și chipul.

Dar iată, ca o scăpare, ceva îi atrage atenția;
este un anunț agățat de ușa unei clădiri. Fata
citește: ÎNCHIRIEZ APARTAMENT — ETAJUL
CINCI.

Este pe punctul de a intra, dar se răzgîn-
dește. Privește ceasul și apoi înspre stradă.
Bărbatul a dispărut. La cîțiva metri apare un
bar. Fata intră în bar.

Maria Schneider, protagonista ultimului tango la Paris

● Scena 2

Barul Jules Verne. Interior. Ziua.

Fata coboară pe scara îngustă care duce la subsol.

Cabina telefonică este ocupată. Ia o fișă de la femeia de serviciu și așteaptă nerăbdătoare. Ușa cabinei se deschide. Iese bărbatul de pe stradă.

Fata face câțiva pași înapoi ca să-l lase să treacă. Dar și pentru a-i evita privirea.

Locul este îngust și inevitabil ochii lor se întâlnesc.

Bărbatul are o privire pierdută. S-ar zice că alunecă asupra ei aproape fără să o vadă și fără să o recunoască. Însă numai un moment. Apoi dispare pe scări.

Prin ușa întredeschisă a cabinei se aude vocea ei.

EA: Alo... mamă, eu sînt, am găsit un apartament în Passy. Vreau să merg să-l văd.

ALMANAHUL LITERAR ● 1984

Dupa aceea ma duc la gara sa ma întîlnesc cu Tom. I-am promis și... Bine, trec pe acasa. Pa!

● Scena 3

Scari. Interior. Ziua.

Fata traversează holul întunecat și rece. În fața vechiului lift se află o ușă de lemn cu un lacăt mic. Este cușca portăresei. De la spate vede o femeie în vîrstă, grasă și cu părul cărunt, slinos și zburlit. Se pare că citește. Dar nu se știe.

EA: Am venit pentru apartament. Am văzut anunțul.

PORTĂREASA: Anunțul? Ia te uită! Mie nu-mi spune nimeni nimic.

EA: Aș vrea să-l văd.

PORTĂREASA: Vreți să-l închiriați?

EA: Nu știu încă.

Pe bătrîna se pare că fata nu o interesează.

PORTĂREASA: Închiriază, dau afară chiriashi, fac tot ce le trece prin cap, iar eu sînt ultima care aflu. Nu întotdeauna a fost așa. Dacă vreți, puteți să urcați, da' singură. Mie mi-e frică de șoareci.

Se întoarce spre o stînghie de lemn cu o mulțime de cuie, de care sînt atîrnate niște chei. Le caută.

PORTĂREASA: Cheia a dispărut. Nu mai este. Aici se întîmplă lucruri ciudate.

Inspiră cu putere fumul prin nări. În ea există ceva pietrificat. De secole stă fixată în viziuna aceasta.

Pe neașteptate, se deschide o ușă; este prima ușă de lingă scări. O sticlă goală și o mină. Bătrîna aude zgomotul sticlei spîjinite pe podea. Fără să privească, a înțeles.

PORTĂREASA: Bea cite șase sticle pe zi.

Fata a așteptat destul. Se întoarce și pleacă, cînd vocea femeii o oprește în loc.

PORTĂREASA: Stați puțin, nu plecați, trebuie să avem o cheie de rezervă.

Scotocește într-o cutie sub tejghea, bijbiind ca o oarbă.

PORTĂREASA: Am găsit-o. Privește cheia pe care o ține în mină, fără a i-o dea fetei.

În sfîrșit i-o întinde. Dîndu-i cheia, bătrîna o apucă de mină. O clipă doar. Îi dă drumul repede.

PORTĂREASA: Trebuie că sînteți foarte tînără, nu...?

● Scena 4

Apartament. Interior. Ziua.

Ca să se poată descurca mai bine în holul

întunecos, tata lasă ușa de la intrare larg deschisă.

Din prag, privește ceea ce ar trebui să fie sufrageria.

Prin fereastra înaltă, cu jaluzele semitrase, pătrunde lumina dimineții. Face câțiva pași pînă cînd ajunge în centrul camerei.

Este frumos și plăcut spațiul gol, iar fata se rotește pe virfuri, lăsîndu-și privirea să se plimbe de la fereastră înspre pereții de culoare deschisă, în sus, pe tavan, pe parchet și din nou pe pereți...

EA: Cine e...?

Aproape că a urlat: pe peretele cel mai îndepărtat de fereastră și cel mai întunecos, se conturează o figură imprecisă.

Este bărbatul de pe stradă, bărbatul din cabina telefonică, același pe care ea l-a întîlnit de două ori deja. Stă spijinit cu spatele de perete: o are în fața lui pe fată iar în spate, fereastra cea mare. Tace.

EA (zîmbind): M-am speriat. Cum ați intrat aici?

EL: Pe ușă.

EA: Ce proastă sînt, sigur, dacă am lăsat-o deschisă. Nici nu v-am simțit cînd ați venit.

EL: Eram aici.

EA: Poftim?

EL: Înainte ca Dumneavoastră să fi intrat... eram aici.

Îi flutură în față o cheie.

În sfîrșit, a înțeles.

EA: Deci Dumneavoastră ați luat cheia?

Ține în mînă cheia ei. Punînd-o în geantă, zice:

EA: Eu a trebuit să o corup pe portăreasă. Casele acestora vechi sînt pline de farmec. Privește împrejur cu atenție. Observă spațiul practic, din punctul de vedere al capacităților.

EA: Lingă semineu ar merge un fotofiu.

EL: Nu, fotoliul ar sta mai bine lingă fereastră.

EA (cu voce tare): Îl închiriați?

EL: Dar Dumneavoastră?

EA: Nu știu.

Și fata încearcă să reconstituie viața anterioară prin intermediul unei rame goale.

EL: Camera aceasta este în plus.

Se aplecă pe fereastră, încercînd să o vadă pe fată în reflexele geamului din camera alăturată. Îi vede linia corpului în timp ce, imobilă, își plimbă mîna de-a lungul gîtului. Și ea îl zărește reflectat în geam.

EA: Cine știe cine locuia aici. Cred că este gol de mult timp.

El continuă să o fixeze cu privirea. Ea se deplasează ca să se sustragă ochilor lui.

În casă se găsesc toate obiectele care nu se pot înlocui: două aparate de telefon așezate pe parchet. O cameră de baie cu un lavabou vechi.

El și ea se plimbă prin apartament, urmărindu-se într-o căutare fără rezultat, se întîlnesc, trecînd dintr-o cameră în alta, se ating ușor, fără să se privească. Sună telefonul. Răspund amîndoi. Ea ridică receptorul din „camera în plus”, el răspunde din sufragerie.

EL: Alo! Nu, prea tîrziu... a fost deja închiriat.

O scuză îngăimată. Poc. Au închis.

Fata continuă să țină receptorul în mînă. Ar vrea să vorbească cu el, acum ar putea-o face de la distanță, însă nu zice nimic. El aude în telefon susurul unei respirații ușor accelerate. Și ea îi simte răsufierea, prezența lui.

El pune receptorul jos, fără să închida. Se îndreaptă spre dormitor și o surprinde ghenuită, cu telefonul la ureche.

De îndată ce fata îl vede, se simte surprinsă asupra faptului și închide. Are o figură îmbufnată, pe care o maschează printr-o întrebare.

EA: Ați hotărît? Îl închiriați?

EL: Da. Mă hotărisem deja... Acum însă nu știu... Dumneavoastră vă place?

Ea încearcă să se ridice în picioare. El o ia de mînă și o ajută. Cele două mîini rămîn una într-alta. Este atingerea pe care o amînaseră pînă în clipa aceea. Degetele încep să se cunoască. Apoi se desfac.

EA: Trebuie să mă gîndesc.

EL: Gîndiți-vă mai repede.

Îl vede dispărînd în spatele ușii. Îi aude pașii care traversează holul de la intrare. Apoi, zgomotul ușii pe care o trîntește cu putere. Trebuie că a ieșit.

EA: Credeam că ați plecat.

EL: Am închis ușa.

Fata nu-i susține privirea. Îi întoarce spatele, rămînînd nemîșcată. Este un mod de a se oferi și a se refuza în același timp.

Dintr-o dată, bărbatul o îmbrățișează pe la spate. Acum trupurile se caută, alunecînd pe podea, corpul ei se confundă cu al lui.

● Scena 5

Scări și strada. Interior — exterior. Ziua.

Fata așteaptă liftul. Ușa apartamentului se deschide și iese el. Închide cu cheia în timp ce liftul sosește. Între ei nu mai există decît o nesfîrșită pudoare.

El coboară scările pe jos, iar ea cu liftul. Nu se pot evita. Merg încurcați, fără să se privească. De îndată ce ajung afară, ea o ia spre dreapta, iar el spre stînga.

Două drumuri de viață, două drumuri diferite pentru Jeanne și Paul. Acestea sînt numele celor doi.

● Scena 7

Hotel. O cameră anonimă. Interior. Ziua.

O menajeră tînără, cu ochii ca de pisică, stă

în genunchi și treacă talanța cu o cîrpă.
Apa țîșnește din robinet și apoi se scurge pe canal.

Fata caută pete pe care să le șteargă. Cîte una, minusculă și roșie îi scapă.

Pare că vorbește singură.

CATHERINE: Aș fi terminat pînă acum, dar a venit poliția. Nu puteai să te atingi de nimic. Uf, nu vroiau să creadă că este vorba de o sinucidere. Prea mult sînge. Se distrau punîndu-mă să-i imit toate gesturile și mișcările. Înții a trecut pe aici... apoi pe dincolo... a dat într-o parte perdeaua. A trebuit să fac întocmai ca ea.

Aruncă cîrpa într-un colț, lîngă un prosop de baie îngrozitor de murdar și plin de sînge.

CATHERINE: Toți sînt niște spioni. Te tot întreabă de zor. Dacă era tristă... Dacă era veselă... Dacă v-ați certat... De cît timp sînteți căsătoriți... De ce nu aveți copii... Porcii!

Catherine freacă un obiect cu o bucată de hîrtie igienică. I-l întinde lui Paul. Este un brici de mînă.

CATHERINE: Mi-au zis să vi-l înapoiez.

PAUL: Nu-i al meu.

CATHERINE: Nu mai au nevoie de el. Zi-ceau că au terminat cercetările.

● Scena 8

Scara. Palierul. Interior. Ziua.

Jeanne s-a oprit în fața ușii. Ține în mînă cheia. Sună. N-ar trebui decît să o predea și să plece. Continuă să sune. Nu-i nimeni. Este aproape ora prînzului. Mai sus, pe scări, se deschide o ușă. O voce.

Jeanne nu vrea să fie văzută. Introduce cheia în broască și deschide în grabă.

De îndată ce intră, pune lanțul, lăsînd ușa întredeschisă.

Jeanne se simte privită. Se întoarce brusc, ținînd cheia la vedere. Ca pe o apărare.

Alibiul ei: am venit să înapoiez cheia.

Jeanne îl zărește pe Paul cînd intră. Se întoarce cu spatele, în timp ce el închide. Abia dacă reușește să se furișeze în sufragerie fără să fie văzută.

Jeanne stă într-un fotoliu, dreaptă și gravă. Paul o privește fără uimire, ca și cum prezența ei acolo ar fi fost cel mai firesc lucru.

JEANNE: Am venit să vă aduc cheia. Să-ți aduc cheia.

PAUL: Puțin îmi pasă de cheie. Hai, dă-mi o mînă de ajutor... apucă masa aceasta!

Ea face întocmai. Nici n-ar putea altfel. Iau împreună masa și o mută. În mijlocul încăperii, perfect vizibilă, se află cheia pe care a adus-o Jeanne. Ea o indică cu degetul.

JEANNE: Uite-o acolo!

Aranjează și ultimul scaun. Se răsucește,

dar bărbatul nu mai este în cameră. Se îndreaptă înspre ușă. Ar vrea să-l strige, însă nu știe cum.

JEANNE: Hei! Mă auzi...? domnule... unde ești? Trebuie să plec.

Se îndreaptă cu băgare de seamă spre „camera în plus”, pe al cărei prag patul se prelungește cu mai bine de patruzeci de centimetri. Ea apare în ușă.

Paul este acolo, hazliu de indiferent în fața evidentei realități: patul depășește lungimea camerei.

JEANNE: Nu știam cum să te strig.

PAUL: Eu nu am nume.

JEANNE: Pe mine mă cheamă...

Nu-și termină vorba. Palma pe care o primește de la Paul nu este foarte violentă.

PAUL: Nu.

Dar este cu totul neașteptat. Jeanne n-a avut timp să se ferească. Își duce mîna la obraz.

JEANNE: Sînteți nebun!

Lacrimi mari de ciudă îi umezesc privirea. El o bruscchează.

PAUL: Pe tine nu te cheamă în nici un fel și nici pe mine. Fără nume.

Ea se dă cițiva pași înapoi.

JEANNE: Bine, bine, fără nume... dar, de ce?

PAUL: Nu vreau să știu cine ești, unde locuiești. Nu vreau să știu nimic. Absolut nimic, ai înțeles?

JEANNE: Mă doare.

PAUL: Noi doi ne întîlnim aici, fără să știm nimic din ceea ce sîntem dincolo de această cameră. Să facem un pact. Vrei?

Fata s-a ghemuit într-un colț. El îi ridică obrazul, apoi mîna îi alunecă pe ceafa ei.

JEANNE: Dar, de ce?

PAUL: Pentru că aici nu avem nevoie de nume. Îi vom uita pe toți ceilalți; ceea ce facem nu ne privește decît pe noi.

JEANNE: Oare vom reuși?

PAUL: Nu știu. Îți mai este frică?

Jeanne îi apucă mîna și și-o duce la ochi. Îi dezvelește încheietura, îl mîngîie și-l privește cu atenție.

● Scena 9

Camera lui Paul. Interior. Ziua.

Mîini care scotocesc prin sertare și printre rufe, mîini care caută peste tot, mîini care chinuie buzunarele hainelor din șifonier.

Femeia are în jur de cinzeci și cinci — șai-zeci de ani. Este soacra lui Paul.

Paul stă în prag. O privește fără să trădeze nici un sentiment. Cînd îl vede, femeia își întrerupe căutarea.

PAUL: Ce căutați?

ULTIMUL TANGO LA PARIS

MAMAN: Ceva care să ne dea o explicație... O scrisoare, un semn. E posibil să nu....

Cedează în fața realității. În geantă nu găsește nimic. O batistă murdară și veche și un ruj de buze. Femeia se lasă pe pat.

MAMAN: Roza... pentru mama ei. Nimic. Nici cel puțin un cuvânt.

PAUL: V-am spus și la telefon. Nu a lăsat nimic. Degeaba căutați.

MAMAN: Nici ție, soțului ei?

Paul nu răspunde.

MAMAN: Cu un brici?

PAUL: Da

MAMAN: Și la ce oră s-a întâmplat?

PAUL: Nu știu. Seara.

Paul nu mai are chef să povestească.

MAMAN: Știi ce a zis papa? Fetita mea a fost întotdeauna fericită! Ce i s-a întâmplat fetei mele, de ce s-a sinucis?

PAUL: De ce se sinucide cineva? Nu știți? Nu știți motivul?

pînă să plec și n-am mai avut timp... să mă schimb; pantofii erau plini de bălegar, iar cînd m-am întîlnit cu fata, mașina punea și ea a vacă. Uf. Nu știu... nu reușesc să-mi amintesc nimic frumos.

JEANNE: Nimic?

PAUL:Știi, mama m-a învățat să iubesc natura. Și asta-i tot ce a știut să mă învețe. În fața casei exista o întindere enormă, un cîmp cultivat cu muștar, iar noi aveam un cîine negru, foarte isteț. Îl chema Dutch. Alerga pe tot cîmpul, la vînătoare de iepuri. Dar nu reușea niciodată să-i zărească... așa încît trebuia să sară pe deasupra muștarului și să arunce o privire rapidă ca să-i vadă. Asta-mi plăcea foarte mult, chiar dacă n-a prins niciodată iepuri.

JEANNE: Ai văzut că te-am păcălit?

PAUL: Da, într-adevăr.

JEANNE (ironică): Eu nu vreau să știu absolut nimic despre trecutul tău, baby!

PAUL: Crezi că sînt lucruri adevărate? Cine știe...!

• Scena 16

Hotel. Interior. Noaptea.

PAUL: Cu mult timp în urmă, am intrat în hotelul acesta ca să-mi petrec noaptea. Și am rămas cinci ani.

MAMAN: Cînd eu și cu papă ne ocupam de hotel, lumea venea aici ca să doarmă...

PAUL: Acum găsești de toate în locul acesta: poți să te ascunzi, să te droghezi sau să faci muzică.

Femeia îi pune cu delicatețe mîna pe umăr.

MAMAN: De ce ți-e teamă, Paul?

PAUL: Mi-e teamă de...

Nu-și termină fraza.

MAMAN: Eu sînt aici.

Paul privește mîna care-i apasă umărul.

PAUL: Vi s-a spus întotdeauna că Dumneavoastră și Roza semănați, nu-i așa?

O umbră de zîmbet îi traversează chipul.

MAMAN: Pînă acum zece ani... toți ziceau... două surori.

PAUL: Ei bine, maman, nu este adevărat. Roza era foarte diferită de Dumneavoastră. Femeia își retrace brusc mîna, ca și cum ar fi fost mușcată.

La intrare stă un necunoscut. O privește fix, fără să deschidă gura. Are paltonul închis la nasturi și fular. Trebuie că a intrat pe întuneric. Par două statui. Pînă ce el își ridică pălăria și salută cu eleganță.

MARCEL: Bună seara, doamnă!

Paul apare din sala cea mică cu o ceașcă de cafea în mînă și îl privește pe bărbatul care ia o cheie de la recepție. Sub braț ține un pachet

• Scena 13

Apartament. Interior. Ziua.

JEANNE: Colonelul avea ochii verzi și o pereche de cizme de piele lucioase. Îl iubeam pe tata ca pe un zeu; uniforma lui era atît de frumoasă...

PAUL: Timpeniil

JEANNE: Nu-ți permit.

PAUL: Uniforma... Ține minte: tot ce se întîmplă în afara acestei camere este o timpenie. Nu mă interesează trecutul tău.

Se apleacă asupra lui Jeanne și o sărută. Fata rămîne scufundată în amintiri.

JEANNE: De ce nu te întorci în America?

PAUL: Nu știu. Poate amintirile urîte...

JEANNE: Amintirile urîte...?

PAUL: Oh, da; taică-meu era un nenorocit de bețiv, certăreț, mincinos și stricat. Un tip dur... mama era foarte poetică. Bețivă și ea. Îmi amintesc cînd... cînd eram copil... a fost arestată, complet goală. Trăiam într-un sîduc, o comunitate agricolă, un fel de fermă. Mă întorceam de la școală și ea nu mai era acasă, era într-o temniță sau cine știe unde, iar eu... da! eu trebuia... trebuia să mulg vaca în fiecare dimineață și seară și-mi plăcea, dar... îmi amintesc... Într-o zi mă gătisem fiindcă invitase o fată la un meci de basket. Eram pe punctul de a pleca cînd taică-meu îmi zice: „trebuie să mulgi vaca” iar eu „N-ai vrea s-o faci tu în locul meu?” El zbură „Nu, mulge vaca și nu mă mai plictisi!”. Se făcuse tîrziu

mare de ziare.

MARCEL: Noapte bună, Paul!

PAUL: Noapte bună, Marcel!

Începe să urce scările. Maman îl urmărește cu privirea, întrebând în șoaptă:

MAMAN: Cine este?

PAUL: Vă place? Era amantul Rozei.

● Scena 17

Apartament. Interior. Ziua.

Jeanne a zărit haina lui Paul în cuier. Mai întâi cu jenă, începe să scotocească. Se uită la eticheta magazinului; un nume necunoscut și o adresă de pe Grands Boulevards. Apoi, căpătă curaj și caută prin buzunarele laterale. Ceva mărunțiș, un bilet de metro folosit și o țigară molfăită. Jeanne continuă să răscolească buzunarele interioare. Dă peste un teanc mototolit de bilete de 100 franci.

Nici un act, nici un semn, nici un indiciu. Jeanne pune hainele la loc chiar la momentul potrivit: ușa se deschide și apare Paul. În baia în stil vechi sînt două chiuvete și două oglinzi, unite între ele. Una este ocupată de Jeanne, care și-a întins trusa pe faianța albă și se machiază. Paul ține în mînă o geantă jerpelită din piele maro. O deschide și scoate o fișie de piele. Apoi, un brici de mînă; agață fișia de unul dintre robinete și începe să-l ascuță.

PAUL: De ce mi-ai cotorobăit în haină?

JEANNE: Ca să aflu ceva despre tine.

● Scena 19

Hotel. Camera lui Marcel. Interior. Noaptea.

Pata roșcată a halatului lui Paul.

Pagina unui ziar. Niște foarfece decupează o fotografie avînd un text explicativ. Se aude o bătaie în ușă.

MARCEL: Întră!

Întră Paul. Halatul roșcat. Bărbatul cu foarfecele, care stă așezat într-un fotoliu, abia dacă aruncă o privire

MARCEL: Vă deranjează dacă îmi continui treaba? Mă ajută foarte mult.

Acum își dă seama Paul că Marcel are un halat identic cu al său. Este gata s-o spună cu voce tare, dar se abține. Între timp, celălalt, care poartă ochelarii pe vîrfurile nasului, continuă:

MARCEL: Mă ajută foarte mult... după cele întimplate.

Pe deasupra ochelarilor, însă, urmărește pieziș surprinderea lui Paul pentru halat.

MARCEL: Nu numai culoarea, dar și desenul este același. Dacă ați ști cite lucruri avem în comun...

Mai mult plictisit decît încurcat, Paul se îndreaptă spre masa lui Marcel și ia în mînă una dintre imaginile decupate. Într-o doară.

ALMANAHUL LITERAR ● 1984

PAUL: Știam tot... totul, Marcel. M-am întrebant întotdeauna dacă adunați aceste decupaje ca pe un hobby sau este munca Dumneavoastră?

MARCEL: Hobby? Este un cuvînt care nu-mi place. Să zicem că-mi rotunjesc leafa. Muncesc pentru o agenție. Este o treabă care te face să citești. Instructivă. Și mă distrează. Mai înainte vroiam să vă spun că poate nu erați la curent cu halatul. Și poate că nu cunoașteți și alte amănunte.

PAUL: Știam totul. Roza îmi povestea totul. Dacă ați ști de cite ori vorbeam despre Dumneavoastră. Cred că puține căsnicii sînt ca a noastră. Mi-e sete.

Se îndreaptă spre ușă.

PAUL: Beți un pahar de bourbon?

MARCEL: Stați puțin!

Se apleacă și scoate din noptieră o sticlă de bourbon și două pahare.

MARCEL: Pofțiți bourbonul!

De data aceasta, Paul este sincer uimit și n-o mai ascunde.

PAUL: Tot un cadou de la Roza?

Se așază pe pat.

MARCEL: Ca să spun drept, mie nu-mi place vinul acesta, dar Roza dorea să țin întotdeauna o sticlă în noptieră. Mă întrebam și eu dacă din amănunte... din lucruri lipsite de importanță, am putea să reconstituim, să înțelegem... împreună... De aproape un an, eu și Roza... fără pasiune, dar cu regularitate.

PAUL: Aveți dreptate, toate aceste amănunte nu le cunoșteam.

MARCEL: De exemplu, acum cîtva timp s-a întîmplat ceva ce încă nu am putut să-mi explic. Vedeți, acolo, pe perete?

Arată în sus, într-un colț unde tapetul de hîrtie era smuls.

MARCEL: S-a urcat pe scaunul acela și încerca să smulgă cu mîinile tapetul. Am oprit-o fiindcă își distrugea unghiile.

Paul privește, așteptînd o explicație care nu mai sosește.

MARCEL: Era de o violență ciudată, cum n-o mai văzusem.

Paul se ridică și privește în jur, ca și cum ar fi căutat și alte dovezi. Deschide ușa de la baie.

PAUL: Baia noastră este zugrăvită în alb. Roza o dorea diferită de celelalte băi din hotel. Cu timpul, am înlocuit și mobilierul. Pentru a avea impresia unei case normale. S-a gîndit poate că și aici... trebuie să schimbe... și a început cu tapetul.

Marcel are acum un accent de amărăciune în voce.

MARCEL: Poate că n-am fost altceva decît un surogat.

PAUL: Întotdeauna ne-am spus adevărul. Chiar de la început... fără secrete, fără min-

ULTIMUL TANGO LA PARIS

ciuni... și adulterul... adulterul făcea parte din căsătorie.

Dar nu m-am înțeles în felul acesta cu Roza... aici se repetă mariajul nostru... Roza clădește un al doilea soț, îl îmbracă întocmai ca pe primul...

MARCEL: Ii da să bea aceleași porcarii

PAUL: Căutam o scrisoare din partea ei și am dat peste Dumneavoastră.

Într-un pahar, pe o etajeră, se află briciul lui Marcel. Și acesta este tot un brici de mină. Paul se îndreaptă grăbit spre ușă.

PAUL: Sincer, mă întreb ce-o fi găsit la Dumneavoastră. Iese.

● Scena 26

Apartament. Interior. Ziua.

JEANNE: Și totuși eu și bărbatul acela ne iubim.

PAUL: Mult?

JEANNE: Foarte mult.

Își lasă piciorul să-i alunece în apă.

PAUL: Cît de cretină poți să fii...

Ia un halat de baie și-l ține desfăcut. Jeanne iese din cadă. Paul o înfașoară și o șterge.

JEANNE: De ce?

PAUL: Pentru că dragostea nu există decît aici.

JEANNE: Este un bărbat foarte tandru, amețitor de misterios.

PAUL: Numai aici găsești misterul. Să zicem că este un tip oarecare, comun.

JEANNE: Comun nu; un tip oarecare?... Dar deloc. Ah!... Mă sperie puțin.

PAUL: Este un „voyou“?

JEANNE: Ar putea să fie. Dar nu este. Se mulțumește doar cu aparența. În fond, este ca toți ceilalți și totuși diferit.

PAUL: Du-te dracului!

JEANNE: Știi ce-mi place cel mai mult la el?

PAUL: Nu vreau să aflui.

JEANNE: Cel mai frumos lucru este că a știut să mă facă să mă îndrăgostesc de el.

PAUL: Vrei ca acest războinic puternic și luminos să ridice o fortăreață în care să te poți refugia, ca să nu-ți mai fie niciodată teamă, să nu te mai simți singură și refuzată. Asta cauți, nu?

JEANNE: Da.

PAUL: Nu-l vei găsi niciodată.

JEANNE: L-am găsit deja.

PAUL: Ba nu. Ești singură. Complet singură. Și nu te vei putea elibera de acest sentiment de solitudine totală pînă cînd nu vei vedea moartea cu ochii tăi. Și nici după aceea: asta-i

doar o prostie romantică. Pînă cînd nu vei fi în stare să privești în moarte, în adîncimea ei, scufundîndu-te într-un abis de temeri.

JEANNE: Dar eu l-am găsit. Tu ești acela.

● Scena 27

Coridorul și scara hotelului. Interior. Noaptea.

Framîntat, Paul introduce cheia în broască și intră într-o cameră obscură. Cu un suspin de ușurare, închide ușa. Se duce să se așeze pe un scaun. Aprinde ultima țigară și arunca pachetul gol. Este obosit.

Ochii i s-au obișnuit cu întunericul. Camera nu este a lui. Este una din multele camere anonime ale hotelului. Două paturi identice. Unul — gata pregătit, cu cuvertura așezată în ordine. Celălalt — transformat în catafalc. În sicriul descoperit zace corpul Rozei într-o poziție de beatitudine. Roza pare că surîde, scufundată într-un cerc de flori, îngust precum sicriul.

Flori de-a lungul corpului și în păr, strîns în buchete minuscule.

PAUL: Nu te-am mai văzut niciodată atît de machiată. Pari caricatura unei tirfe, scumpa mea. Maică-ta? Ea te-a machiat. Iar rochia aceasta?... este ridicolă ca un travesti de copil, biată Ofelie desființată într-o cadă de baie... apă caldă la orice oră... iubirea mea, ar trebui să te vezi, ești capodopera maică-ti. Iar-tă-mă, dar sînt prea multe flori aici, nu se poate respira.

PAUL: În camera noastră, pe șifonier, am găsit o cutie de carton. Înăuntru se aflau sticlouri, legături de chei, monede străine, lucruri intime, de toate, chiar și un guler tare al ordinului Salle.

Nu știam că faci colecție de lucruri uitate în hotel. Și briciul... Briciul de acolo provenea.

Chiar dacă ar trăi două sute de ani, un soț n-ar reuși să înțeleagă ceva din adevărata existență a soției sale. Voi cunoaște întreaga lume și universul, dar nu voi descoperi adevărul despre tine. Cine era oare soția mea? La început îți ziceam: mine plec, faceți-mi plata. Și totuși rămîneau în continuare. Timp de cinci ani. Am văzut toate acele corpuri consumate de somn, gitlejurile transpirate și pîtelele umflate. Clienți. Musafiri, cum îi numeau tu. Și eu, timp de cinci ani, mai mult decît un soț, am fost un client al hotelului, un musafir și nimic în plus. Un musafir privilegiat. Asta-i căsnicia? Iar adulterul? O altă instituție, Marcel. Ca să mă faci să înțeleg, mi l-ai lasat moștenire pe Marcel. Un amant care este copia soțului tău, într-o cameră identică cu a noastră, aceleași obiceiuri ca ale noastre. N-am avut cîraja să-l întreb dacă năravurile

voastre le copiau pe ale noastre... Casatoria...?! Un birlog. Au fost suficiente un brici și o cadă plină cu apă. Își împreunează minile. Pare că se roagă.

PAUL: Tu, sărmană tîrfă nenorocită, ești mai rea decît cea mai mare stricăță care a existat vreodată. Și știi de ce? Pentru că ai mințit. M-ai mințit... demult! spune-mi că nu m-ai mințit, vorbește, zîmbește, sărmană neghioabă. Hai, curaj, spune-mi ceva frumos, zîmbește-mi și spune-mi că nu am dreptate, blestemată mincinoasă și nenorocită.

Se ridică brusc și se duce să ia un prosop din baie. Umezește un colț în salivă. Cu duioșie; i-l trece peste buzele moarte.

PAUL: Nu te pot vedea atît de machiată, nu ai suportat niciodată rujul.

Încet, încet, rujul se șterge și buzele se albesc. Paul mîngîie unul dintre obrajii Rozei. Apoi, parcă i-au pierit puterile, Aluneacă în genunchi, se sprijină de catafalc și-și ascunde fața în palme. Plînge cu obrazul ferit.

PAUL: Roza, iubirea mea, iartă-mă... nu știu de ce ai făcut-o... aș face-o și eu dacă aș înțelege... aș vrea să aflu ca s-o pot face.

• Scena 34

Străzi din Paris. Exterior. Ziua.

Jeanne merge pe strada Jules Verne, cu pas obosit. Strada este pustie. Aude pași care o urmăresc, dar nu se întoarce. Apoi o mîină îi apucă brațul și-i caută degetele. Este Paul. Pentru prima dată sînt împreună în afara insulei lor. Este primul contact pe care îl au cu realitatea lumii. Merg cîțva timp ținîndu-se de mîină. Din cînd în cînd, un trecător le aruncă o privire, apoi își continuă drumul. Fără a spune ceva, încet, încet, Paul o îmbrățișează. Se agăță aproape unul de celălalt.

Merg lipiți și ușor aplecați, ca și cînd s-ar lupta cu un vînt care, în realitate, nu există. Par puțin înfricoșați. Miinile lui Paul încep să urce pe corpul ei, pînă în dreptul gîtului, al cefei și înspre urechi. Îi strînge obrajii în palme și o sărută ușor, ca și cînd i-ar fi frică să nu o frîngă.

Zgomotul unei mașini care se apropie. Jeanne se dezlipește de Paul, împinsă ca de o teamă neașteptată, și-l apucă de braț trîgîndu-l în jos, pe scările metroului. Sînt la adăpost. Se sărută fără teamă.

Acum se află în picioare, într-un vagon. Contopiți, cu obrajii lipiți, privesc întinericul tunelului cum se pierde și lumina zilei care pătrunde cu repeziciune. Metroul aleargă pe un pod de oțel, la înălțimea celui de-al doilea etaj al caselor. Încep să se sărute din nou.

JEANNE: S-a terminat.

PAUL: Da. Totul s-a terminat. Și totul reîncepe.

Jeanne nu vrea să înțeleagă.

JEANNE: Reîncepe?

PAUL: Mi-ai spus că te-ai îndrăgostit de

mine.

JEANNE: Da.

PAUL: Mi-ai spus că omul pe care-l iubești sînt eu. Trebuie să plecăm din casa aceea pentru a începe din nou dragostea... și restul.

Paul are o duioșie în ton pe care nu i-o cunoaștem.

PAUL: Restul. Am 45 de ani. Sînt văduv. Sînt proprietarul unui mic hotel în rue du Depart, un hotel de categoria a treia, un pic învechit, dar nu rău famat. Pînă acum cinci ani, am trăit cum am putut. Apoi, m-am căsătorit. Soția mea s-a sinucis. De aceea sînt văduv și...

• Scena 35

Bar — dancing. Interior. Ziua.

JEANNE: Spune-mi ceva despre soția ta.

PAUL: Roza... Nu, nu vreau să povestesc lucruri triste. Să vorbim despre viitorul nostru. Jeanne vorbește cu o imensă oboseală.

JEANNE: Să vorbim, dar aici este atît de deprimant...

PAUL: Bine, dar sînt eu, nu?

JEANNE: Domnul „maître d'hotel”.

PAUL: Ești rea. Da, domnul „maître d'hotel”, care te iubește, pe care tu îl iubești și care va trăi fericit alături de tine.

JEANNE: La hotelul rue du Depart.

PAUL: Am să-l vînd. Hai să dansăm!

Merg să danseze, sînt singura pereche pe ringul pustiu.

JEANNE: Nu, nu, de ce vrei să-l vinzi, în fond ai trăit pînă acum de pe urma lui.

PAUL: Din contră, hotelul a trăit de pe urma mea.

JEANNE: Dar trebuie să muncești. Sau nu vrei?

PAUL: Nu, nu vreau.

JEANNE: Dar ce vrei?

PAUL: Pe tine.

Încearcă să o sărute. Jeanne se ferește și se întinde spre masă, încercînd să apuce paharul.

Îl ridică pentru un toast.

JEANNE: Să bem pentru sănătatea și viața noastră la hotel du Depart.

PAUL: Fără hotel. Pentru viața noastră într-o casă frumoasă, la țară.

JEANNE: Nu-mi place la țară, prefer hotelul din rue du Depart. (Se ridică) Hai să mergem la hotel.

PAUL: Ai înnebunit?

O obligă să se așeze din nou.

JEANNE: Nu, m-am îmbătat. Și vreau să mă îmbăt și mai tare. Și știi de ce? Ca să capăt curaj să-ți pot spune ceva ce nu îndrăznesc.

PAUL: De ce?

ULTIMUL TANGO LA PARIS

JEANNE: Pentru că-mi vine să plîng.

PAUL: De ce?

Ea îl mîngîie pe obraz.

JEANNE: Trebuie să te părăsesc.

El îi apucă mîna și i-o strînge.

PAUL: Ce glumă bună; chiar reușită.

JEANNE: Nu este o glumă. Mă căsătoresc peste trei zile.

PAUL: Nu-i adevărat.

Jeanne se ridică. El nu o mai privește. Atunci fata se așază din nou. Îi pune mîna pe genunchi.

JEANNE: Mă iubești într-adevăr?

PAUL: Spune-mi că totul nu-i decît o glumă.

JEANNE: Stai pe loc. Să nu mă urmărești.

● Scena 36

Strada. Casa fetei, Exterior. Ziua.

Paul merge la o distanță de zece metri în spatele lui Jeanne.

Din cînd în cînd, fata se întoarce și îi aruncă o privire.

Paul o urmărește, menținînd constant distanța.

A ajuns în fața ușii de la intrare.

Paul grăbește pasul și o ajunge.

PAUL: Stai!

Jeanne îl imploră.

JEANNE: S-a terminat. Lasă-mă. Este mai bine pentru amîndoi.

El încearcă să o tragă după el.

PAUL: Vino cu mine!

JEANNE: Lasă-mă sau țip!

Se smucește și intră fugind în casă. Se închide în lift. Paul aleargă pe scări, supraveghind la fiecare etaj ascensorul care urcă. Zărește de patru ori chipul ei, dincolo de geam, schimonosit de frică. Liftul sosește chiar în momentul cînd Paul ajunge gîfîind; îi ține calea lui Jeanne, care are cheile gata pregătite.

PAUL (zîmbind, cu răsufierea întretăiată): Aici stai?

Jeanne începe să țipe, să țipe cu disperare. Paul face un pas înspre ea, dar fata se dă înapoi, urlînd. Parcă nu-l mai recunoaște.

JEANNE: Ajutor!

PAUL: Vreau să-ți vorbesc, stai puțin!

JEANNE: Ajutor!

Paul se retrage. Cîte o ușă se întredeschide, cîte o figură curioasă se ivește.

PAUL: Nu țipa așa, dragostea mea.

Jeanne reușește să ajungă la ușă. Intră urlînd. Paul o urmează. Mama nu este acasă. În schimb, sînt vizibile semnele apropiatei căsătorii. Flori, peste tot numai flori.

Jeanne s-a dat înapoi pînă cînd a ajuns în dormitorul mamei. Nu mai țipă, plînge. Plîngînd, deschide scrinul de lemn, plîngînd scoate pistolul, plîngînd îl îndreaptă spre Paul și trage de două, trei ori.

Cineva apare la intrare. Nu se vede, se aud numai glasuri înspăimîntate.

După cîteva secunde Jeanne iese din dormitor cu pistolul în mînă.

JEANNE: L-am împușcat.

Are părul răvășit. Rochia îi este sfîșiată în mai multe locuri, ca și cum ar fi fost atacată, iar machiajul îi curge pe obraz.

JEANNE: Un necunoscut. M-a urmărit și m-a atacat. Vroia să mă violeze. A trebuit să mă apăr. Nu l-am mai văzut pînă acum... era un necunoscut, nu-i știu numele.

Jeanne nu mai plînge.

● INSTANTANEE

● În taxi

— Am ajuns. Datorați pentru cursă 50 lei.

— Îmi pare rău, dar va trebui să ne întorcem 50 de metri, am la mine doar 40 lei...

— De ce n-o fi avînd succes fotbalul feminin?

— Crezi că e așa de ușor să găsești 11 femei dispuse să poarte același costum?...

NIC. NICOLAESCU

CONSTANTIN POPESCU

PE URMELE COPILĂRIEI CINEMATOGRAFULUI SAU DIALOG IMAGINAR CU CRONICARUL CLAYMOOR

Mă cufundasem tocmai în lectura unui amplu material despre începuturile cinematografului la noi, în România, pe care-l adunasem și urma să-l coordonez. Încă nu hotărâsem asupra căror capitole să mă opresc cu precădere. Totul mi se părea o poveste fantastică, din care cu greu mă puteam desprinde, căci fiecare detaliu mi se părea pasionant. Prins în plasa magică a amintirilor, ale mele și ale altora, a unor prețioase documente, palpabile mărturii despre evenimente de mult intrate în istorie, care mă proiectaseră cu aproape nouă decenii în urmă, străbătusem pe rînd anii sfîrșitului de veac și ai primelor decenii din secolul nostru, navigînd într-o lume ireală, populată de respectabili domni cu barbișoane, de dame în rochii cu „turnel”, de baloane zburînd în lună și locomotive intrînd în gări, de paraizi militare și oameni-orchestră, într-un cuvînt, în universul lui Lumière și Méliès.

● Claymoor. Seara cea mare.

Obosit peste măsură, în acea stare de somnolență lucidă, de alunecare în visare trează, cu capul toבא de toate aceste vetuste și amabile fantome, mă pomenii obsedat de un gînd: cum aș putea invoca (probabil printr-o for-

mulă magică!), un martor ocular al acelor vremi revoluate, să zicem pe Claymoor, primul cronicar al primelor spectacole cinematografice din București? De l-aș putea avea drept interlocutor, ce agreabil ar fi un dialog, aci, la colț de masă, cu un coleg de-acum un veac care să fi trăit toate acele evenimente, care să fi observat pe viu reacțiile primilor spectatori și modul în care noua invenție a captivat trespăt marile mase.

Nici nu terminasem de formulat dorința mea și, iată, dinspre ușă îmi parveni un glas ușor teatral, cu sonorități ciudate de plînie de gramofon, care mi se adresă în patru limbi:

— Me voilă! Here I am! Jetzt bin ich! Ecco-mi quà!

Întorsei brusc capul și, în locul unui Mefisto, zării aievea un tip bonom, un „dandy” în cel mai clasic „complet 1900” (accessorii: ghetre, barbișon și monoclu). Căutai să-l par indiferent, deși rămăsesem fără grai, și-l invitai cu un gest vag să ia loc pe fotoliu.

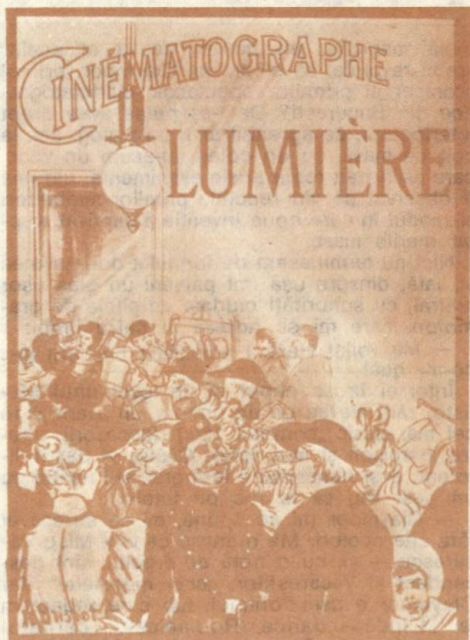
— Claymoor mi se spune, mi se adresă el fără alte ocoluri. Mă numesc de fapt Mișu Văcărescu — și, cu o notă de orgoliu: sînt descendent al Văcăreștilor, „cher monsieur”, dar Claymoor e pseudonimul sub care redactam la „L'Indépendance Roumaine”, „carnetul High-Life-ului”. Să spunem că am ghicit de ce m-ați chemat. Vă interesează, bănuiesc, să

știți cum s-a desfășurat anume prima ședință cu cinematograful „Lumière”... „Eh, bien! ma foi”, a fost destul de amuzant! La numai cinci luni de când franțujii au dat primul spectacol în „Salonul indian” de la „Grand Café”, de pe Boulevard des Capucines, la 28 decembrie 1895, am fost și noi gata să-l prezentăm. Numai că parizienii l-au înfățișat totuși publicului într-un subsol, parcă le-ar fi fost rușine, pe când noi l-am onorat așa cum se cuvenea, punând la dispoziție elegantul hol de la etajul întâi al lui „Indépendance” din Calea Victoriei, un adevărat salon cu fotolii de lux, covoare scumpe, plante exotice... Dacă-ai fi putut vedea ce lume a fost...

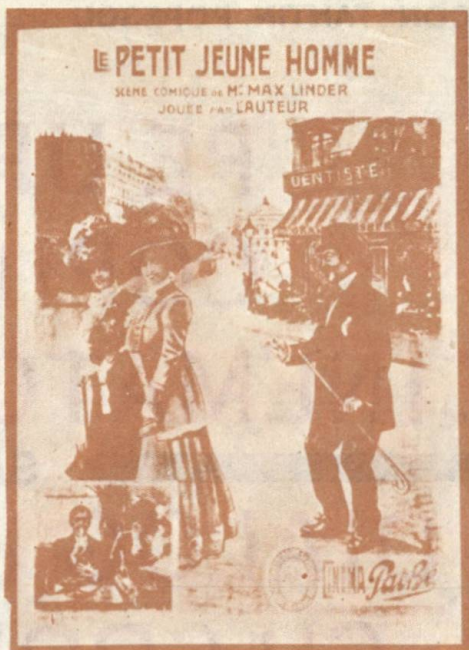
— Ce a însemnat acest spectacol pentru publicul bucureștean?

— Știi și eu? Curiozitatea era mare... și snobismul, mon cher! Pentru protipendada care s-a înghesuit atunci să vadă noua invențiune (ce de mai scaune a trebuit să aducem de prin redacții pentru a nu lăsa doamnele să stea în picioare!), pentru elită deci, „cinematograful” era doar un eveniment monden, un nou subiect de discuții în saloane, ceva „de la care nu puteai lipsi”, dacă țineai să fii în ton cu moda. Căci era doar „ultima noutate pariziană”!

— Cum s-a prezentat noul program și care a fost reacția publicului în fața „locomotivei intrînd în gară”?

Afișul care vestea nașterea cinematografului

Max Linder, primul mare comic al ecranului

— În fața „locomotivei intrînd în sală” ar trebui să spunei, zise Claymoor, rîzînd cu poftă. Mi-aduc aminte și acum. Cucoanele au scos țipete de spaimă adevărată. Trebuie să recunosc că iluzia era perfectă. Prevenisem publicul și totuși surpriza a fost totală. Era ceva absolut inedit. Strigătele și risetele au continuat timp de aproape jumătate de oră, cît a durat reprezentația. Restul programului era alcătuit din piese vesele și idilice, din vederi etc. Și Claymoor, scoțînd din manșetă un anunț, îmi citi titlurile lor: **O plimbare prin Paris pe strada Madeleine; Băi de mare pe plajile de la Dieppe și Trouville; Un spectacol de noapte la Moulin-Rouge**, cu celebrele stele: La Goulue, Rayon de Miel, Grille d'Egout, La Pieuvre (fantezie, nu glumă, domnule!). Apoi **Idilă pe cîmp** („delicios peisaj cîmpenesc, în cadrul căruia se desfășoară o eglogă amoroasă. Peisajul, unul dintre cele mai încîntătoare, și scena în care se desfășoară acest poem al naturii pot fi semnate de Watteau!”); **Un aineu** („unde totii conviii sînt niște vajnici mîncăcioși”); **Lecția de bicicletă** („filmată de d-l Méliès, la care vă veți strîmba de rîs”); **Îleșirea de la slujba de la Nôtre-Dame des Victoires** („unde se pot vedea toate tipurile umane”); **Grădina zoologică** („cu un elefant în mărime naturală”); **Pe lac și Chloșcu cu răcoritoare**. Cam asta era tot... Voilă!

— Și acest program a continuat ulterior să atragă publicul curios?

— Evident. De la o săptămînă, cît fusese anunțat, el a trebuit să fie repetat „la cerere”, cu prețuri din ce în ce mai accesibile, pentru a

**Specialitatea studiourilor italiene:
reconstituirile istorice**

putea fi văzut de toată lumea. L-am plimbat pe la sala de pe Bulevard, a „Eforiei spitalelor civile”, la sala „Hugo”, de vizavi de Teatrul Național și înapoi la „Indépendance”, cu programe noi, în care se puteau vedea: **Incoronarea Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei, Voiajul Țarului la Paris, Expoziția de la Geneva, Inaugurarea unui monument al Kaiserului Wilhelm al II-lea al Germaniei la Breslau, Inundațiile de la Lyon**, apoi vederi din toată lumea, comedii ca: **Stropitorul stropit** (reclama suna așa: „O scenă comică la care sala izbucnește în risete nebune și strigă întotdeauna: bis!”), **Cursa în sac, Jucătorii de cărți udați cu apă, Ceartă între copii** etc. Marea senzație au constituit-o însă superbe „vederi românești”, luate la noi în țară de eminentul operator francez Paul Menu, unul dintre ciracii lui Lumière, trimiși pretutindeni în lume să filmeze (și apoi să proiecteze) imagini din actualitate. Bucureștenii au putut vedea astfel (cu un explicabil orgoliu național!), începând din 8 iunie 1897, tot în sala de la „Indépendance Roumaine”, o serie de reportaje ca: **Defilarea de 10 mai, Cursele de cal de la hipodromul Băneasa, Tîrgul Moșilor, O plimbare la Șosea, Terasa cafelei Capșa, Nave românești pe Dunăre, Inundațiile de la Galați, Exercițiile marinarilor flotei pe uscat** etc.

— După care, au urmat cîțiva ani de tăcere, nu-i așa?

— Da, întrerupți de sporadice apariții ale cinematografului ca o simplă atracție, ca o curiozitate strecurată printre baluri mascate și concerte la sala Edison, printre numerele

acrobaticе, lupte greco-romane, jiu-jitsu și skating la Circul Sidoli și printre cele de varietate la Moulin-Rouge sau Casino de Paris (după cum vedeți, Bucureștiul devenise „Micul Paris”!). Nu arareori, el apărea chiar la berării și cafenele, printre cuplete și reviste, oferit consumatorilor de bere și crenvușți.

**• Umbrele prind grai.
Palatele iluziilor**

— Ce-a fost apoi cu noua senzație stîrnită de așa-zisul „film vorbitor”? În ce consta el, de fapt?

Claymoor rîse malițios și mă lămuri:

— A fost doar un bluf. Desigur, publicul dădu iar năvală la teatrul Edison (care-și mai spunea și „Palatul iluziilor”), unde fusese anunțat cu surle și trompete: „pentru prima oară în România, ultima invenție senzațională: **cinematograful vorbitor**”. Era de fapt o încercare de a cupla cinematograful cu fonograful, de a da o iluzie de viață chipurilor de pe ecran, redîndu-le și vocea. O experimentase Méliès înaintea Expoziției de la Paris din 1900, dar abia atunci fusese pusă la punct așa cum trebuia. Toate celebritățile zilei, care acceptaseră să apară pe pînză, erau dispuse acum să-și împrumute și glasul propriei lor imagini.

**Prima dramă istorică, cu „așii Comediei
Franceze”**

Așa am putut și noi, ca și parizienii, să vedem și să auzim pe: Sarah Bernhardt, pe Cléo de Mérode, pe Coquelin și Féraudy, pe Yvette Guilbert și pe alți cupletști celebri, ca și pe marii tenori italieni ai timpului. Ei își înregistraseră mai întâi pe fonograf tiradele și ariile, apoi jucaseră scena în fața aparatului. Un mecanism destul de rudimentar permitea apoi sincronizarea buzelor și a cuvintelor, operație aptă de a da iluzia vorbirii directe. Tot ce vă pot spune este că, în ciuda reclamei, a numeroaselor fonograme speciale de diverse modele, importate, aceste „phono-scene”, cum le numea „Gaumont”, n-au făcut prea mare impresie asupra publicului bucureștean. N-aș putea să vă citez nici titlurile acelor „numere” (câci încă nu le putem numi „filme”), care constau de fapt în recitări și arii celebre, durând în medie cam un minut sau două. Senzația era mai degrabă penibilă. Toți aveau voci cavernoase și desele nepotriviri între gură și grai stîrneau ilaritate.

— Prin 1908, pare-se, cinematograful devine în sfîrșit un spectacol demn de atenție. Apăruseră săli cu repertoriu permanent? Și care au fost, pe atunci, filmele care au făcut o mare impresie asupra publicului?

— Cam multe întrebări deodată, dar voi încerca să răspund la toate, pe cît mă ajută me-

moria. Sîntem, așadar, în 1908, nu? Ei bine, după farsa cu filmul vorbitor, au început să apară tot felul de săli, bine amenajate, cu repertoriu permanent, cu programe interesante. Să încerc o enumerare sumară: după sălile despre care am mai vorbit, Edison și Eforia, după Teatrul Liric și Circul Sidoli, iată sala Pathé, de la „Hôtel de France”, de pe Calea Victoriei¹, cu filme de la „Pathé-Frères”, apoi cinematografele Volta de pe strada Doamnei și Volta-Bristol, de pe Bulevardul Academiei², alimentate cu „ultimele noutăți” de la toate marile case franceze, italiene, germane, daneze etc., cu reprezentații de la orele 17 la 22 și bilete de intrare de un leu, 60 și 40 de bani. Vin pe urmă săli ca: Apollo (companie franco-română) din strada Doamnei, tot cu filme de la „Pathé-Frères” (dar prețuri ceva mai accesibile: 80, 50 și 25 de bani) și ca micul cinema Blériot, de pe strada Sărindar³, sfidînd orice concurență cu cei 15 bani intrarea generală. Sala a ars în 1919, în marele incendiu de la magazinul „Luvru”, cu care se învecina. Sălile variau ca mărime și capacitate. Cele mai mari nu depășeau, cred, 200 de locuri, excepție făcînd grădinile de vară (Blanduziei, Rășca. Oteteleşeanu, Bazilescu), unde numărul de locuri se amplifica în funcție de clientelă, prin bănci suplimentare și scaune de prin vecini (tara a mai adauga clienții clandestini, cățarați prin pomi sau pe garduri, mereu fugăriți de personalul grădinii, spectacol în plus oferit publicului plătit, care protesta în gura mare!). De-ajuns, nu? Oftă excedat Claymoor

Fațada unei săli de premieră de odinioară (actualul „Timpuri noi”)

• „Numerele” devin „filme”. Muzica spune tot.

Cărțile se traduc pe ecran

— Aștept încă răspunsul la ultima întrebare: cum se prezentau filmele? Care erau programele de maximă atracție?

— Vine și asta! Să vedem ce înțelege dumneata prin „filme”. Titlurile pe care le vezi în ziarele vremii alcătuind programele sălilor erau cele ale unor scurte subiecte, de o bobină, două, de câteva minute fiecare, însumînd, cu vederi cu tot, cam vreo oră de proiecție. Abia cu timpul — și aci e locul să semnalez apariția primelor bucați cu subiect, jucate de artiști adevărați, nu de interpreți improvizați — vom putea să acordăm acestor din ce în ce mai lungi metraje titlul de „filme”. Așa au fost în 1907 și 1908 **Viața lui Christos** (cu scene în culori!), **Omul cu mânuși albe**, **Arleziana**, după Daudet sau **Afacerea Steinheil**, ori filme cu pretenții de „artă”, ca faimosul **Asasinat al ducelui de Guise**, înscenat și jucat de corifeul „Comediei Franceze”, **Le Bargy**, cu toate figurile ilustre ale companiei. După un asemenea film cu un subiect istoric

¹ Fostul hotel de lângă magazinul „Victoria”, azi demolat (n.a.)

² Azi Restaurantul Universității (n.a.)

³ În localul actualului restaurant Berlin. (n.a.)

binecunoscut, lumea capata încredere și interes pentru cinematograful. Noua formă de spectacol era o povestire dramatică ce nu era nici teatru, nici pantomimă. Era ceva cu totul nou, care avea o irezistibilă forță de atracție. Ceva care putea răvni de acum la rangul de artă.

— Fără îndoială că, înainte de toate, pentru publicul de atunci, posibilitatea de a vedea pe marii actori ai scenei franceze — să zicem mișcându-se, nu jucând — era totuși un mare câștig cultural. Jena oare lipsea graiului, pentru captarea căruia se încercaseră cele câteva experiențe ratate?

— Cătuși de puțin. S-a recurs și mai departe la aceeași formulă inițială, cea a muzicii de acompaniament, bineînțeles din ce în ce mai evoluată. Pianului fără pretenții, ce însoțise primele imagini mișcătoare, îi luă locul, treptat, formații din ce în ce mai ample, până la o adevărată orchestră (sau fanfară, după cazuri). Muzica singură avea să traducă de acum încolo toate dialogurile dramatice, toate efuziunile lirice, toate exploziile de veselie și momentele de visare.

— Ce filme se jucau pe atunci și de unde proveneau ele? Există deja o preferință a publicului pentru filmele unor anumite țări?

— N-aș putea spune. Erau preferate deopotrivă filmele daneze și cele italiene, cele americane și cele germane, cele rusești și — cu un plus de atractivitate — cele franceze, care știuseră să-și câștige un loc privilegiat în rândurile spectatorilor bucureșteni. Lumea se înnebunea după melodrame. Cu același zel cu

care devora romanele feuilleton, publicul se înghesuia la **Curierul din Lyon**, la **Victimele alcoolismului**, la **Dama cu cameli** și la **Romanul unui tânăr sărac**. În 1913 lumea se cutremura de oroare în fața teribilelor întâmplări din **Trompe-la-Mort (Regele ocnașilor)**, după Balzac (în 5 episoade și două ore de proiecție) și a singeroaselor peripecii din **L'Auberge sanglante (Hanul blestemat)**, în care cadavrele se adunau mormane. Publicul admira fascinat pe prima mare divă a ecranului, pe daneza Asta Nielsen, jucând în transă în **Dansul morții** sau **Groznică răzbunare**, și pe irezistibilul Waldeemar Psilander în **Cel patru draci**. Săli pline făceau pe atunci un film ca **Atlantis** sau **Ultima noapte a transatlanticului Volturmo**, reeditând (în două serii) recenta catastrofă a Titanicului. Bucureștenii nu disprețuiau de fel comediile, mai ales când ele erau jucate de Max Linder, de André Deed (Cretinetti), supranumit la noi Dobitocescu, de Polidor sau Prince-Rigadin.

— Dar adaptările din literatură?

— Erau în floare! Nimic nu scăpa scormonitorilor de biblioteci. Cinematograful opera adevărate razi de-a lungul literaturii universale, vinând tot ce-i ieșea în cale, de la Homer, Shakespeare și Goethe (sărmanii!), la Hugo, Dickens, Pușkin, Tolstoi, Zola, Dumas (mai ales Dumas!), fără a mai vorbi de autorii „mo-

Nick Carter sau strămoșul detectivilor
serialelor de azi

În fiorosul labirint al melodramei
cinematografice...

derni" de tip Bataille, Bourget, D'Annunzio, Sudermann sau Sienkiewicz. Povestea era rezumată telegrafic, se desfășura vertiginos, ca de pildă primul **Hamlet** parvenit la București (interpret, un bătrîn cabotin englez, pe nume J. Forbes-Robertson), în care acțiunea era comprimată în trei bobine, totul evoluînd rapid către masacrul final, spre delectarea galeriei. Îmi amintesc de serile de la sala Clasic¹, cînd publicul urmărea cu sufletul la gură palpitanțele episoade din **Quo vadis?** sau din **Mizerabilii**, în care bucureștenii o puteau revedea pe Marioara Ventura în rolul Fantinei. Această sală își făcuse o specialitate din transpunerile din literatură. (Claymoor nu cunoștea încă termenul de „ecranizare“!). Ca să vă delectez puțin, vă voi citi dintr-un program datînd din 1913, un prompt și inspirat omagiu pe care un poet de ocazie îl dedica sălii respective:

*Dau foc bibliotecii mele
Voi arde-al cărților lung vraf!
Nici-un folos n-am de la ele
Deși le rumeg cam de mult!
La „Clasic cinematograf“
Mergînd în fiecare zi,
Simț că-n curînd voi deveni
Cu mult mai instruit, MAI CULT!*

● Producția națională. Serialele și războiul. Divele

— Dar primele noastre filme, cum au fost ele întîmpinate?

— În 1911, am apărut și noi la start cu primul film artistic, drama sentimentală **Amor fatal**, interpretată de cuplul Lucia Sturdza-Tony Bulandra, precum și cu suita de scene (filmate la Băneasa și pădurea Otopeni) pentru „întregirea acțiunii“ piesei **Înșir-te mărgărite**, de Victor Eftimiu, ambele girate de maestrul Grigore Brezeanu, căruia îi datorăm și reconstituirea istorică **Independența României sau Războiul româno-ruso-turc din 1877—1878**. Pentru 1912, el însemna un efort considerabil din partea bieților noștri cinești improvizați. Actorii, întreaga noastră pleiadă de la „Național“, s-au achitat așa cum au știut ei s-o facă, de personaje lor: Aristide Demetriade era Carol I, C. Nottara: Osman Pașa, Petre Sturdza: Tarul Alexandru al II-lea, Aurel Athanasescu: Penes Curcanul. Desigur, în aer liber, pe locurile unde s-a desfășurat în realitate războiul pentru independență, actorii își mai potoliră zelul și gesturile au fost ceva mai reținute. A existat apoi o mare grijă pentru detaliul istoric, pentru costume și recuzită. Și un nestăvilit entuziasm din partea tinerilor soldați din figurație, care au mărșăluit și luptat cu multă convingere (mai puțin docili în momentele cînd trebuiau să moară, cînd ei încercau, vizibil, diferite poziții pentru a împăca pe cea „reglemen-

Mosjoukine, starul cu priviri magnetice

tară” —și mai teatrală! — cu cea mai comodă).

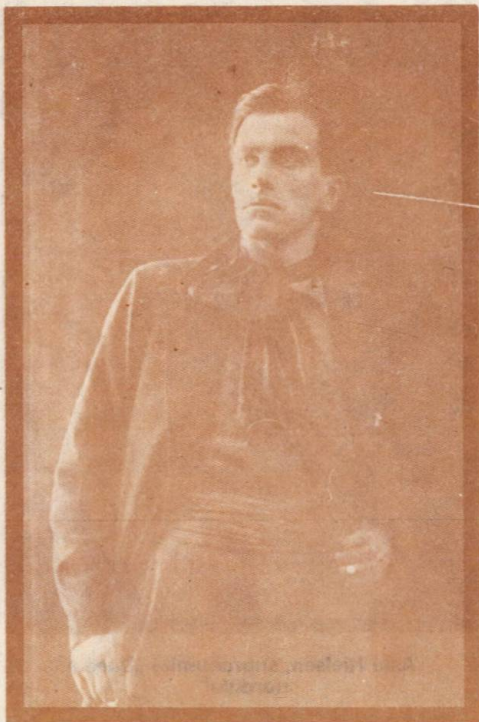
— Cum a început moda serialelor? Au făcut bucureștenii cu adevărat o pasiune pentru ele, așa cum s-a spus?

— Intr-adevăr. Ea a început încă din 1913, deci odată cu Parisul, cu **Fantomas**, serialul lui Feuillade, care a reușit să mobilizeze întreg Bucureștiul, cu mic, cu mare, la sala Terra de pe strada Doamnei, unde publicul trepida urmărind indescriptibilele aventuri ale tenebroșului personaj. Moda serialelor a continuat chiar în anii războiului și cîțiva ani încă după încetarea lui.

— Am ajuns deci la război. A schimbat el oare cu ceva atmosfera sălilor, profilul programelor?

— Aproape deloc. În primii ani cel puțin, bucureștenii puteau admira pe compatrioata noastră Maria Ventura în **Mizerie și crimă** sau **Păcatul unui tron**, pe Mistinguett, regina music-hall-ului parizian, în **La Glu de Richepin**, și pe frumoasa Francesca Bertini în **Idilă tragică**, **Mascheretta** și **Demimondena**. Marile înscenări istorice făceau de asemenea furori. Italienii ne ofereau: **Saiammbô**, după Flaubert, **Julius Caesar**, după Shakespeare, cu Amleto Novelli, **Nerone și Agrippina**, cu Mario Bonnard și Maria Gasperini și, mai ales, **Cabiria**, cu colosalul Maciste. Impresionau în ele numărul figuranților și al fiarelor sălbatice — lei, elefanți, cămile — incontestabil element de atracție pentru publicul amator de senzații tari.

¹ Actuala sală „Capitol“ (n.a.)

O apariție insolită: maiakovski în filmul „Martin Eden”

Ceea ce zdrobea orice concurență în 1914, continuă Claymoor, erau seriile de aventuri de toate naționalitățile. Se întâlneau astfel pe piața noastră un **Sherlock Holmes**, de proveniență engleză, cu **Nick Winter** și **Fantomas**, din Franța, cu **Nat Pinkerton** și **Stuart Webbs**, din Germania (curios fenomen de anglomanie în plin război!). Odată cu războiul apare și un gen: filmul de spionaj. Înaintea străinilor, iată-ne pe noi primii la start cu un foarte oportun film patriotic, cu un subiect „tare”, precis intitulat **Spionul**, realizat și interpretat de neobosita noastră Marioara Voiculescu împreună cu C. Radovici.

— Cum era alcătuit un program în acel prim an de război?

— Iată un exemplu oferit de sala Terra: „De la orele 2—8 seara-cinema cu **Bolta cuirasată** (serial german cu Stuart Webbs), urmat de jurnal Eclair (Franța) cu scene de război, apoi **Războiul în casă** (comedie bufă). Seara, de la orele 8—12 noaptea: cinema-variété cu Sara Max, artistă franceză („ștângărița răsfățată, simpatia publicului”) și Al. Ronny, cupletist român, cu repertoriu dramatic-comic.” În 1915 sălile joacă aproape numai seriale. Triumfă celebrul film american, în episoade, **Aventurile fantastice ale unei americane: Paulina**, cu noul idol al Bucureștiului, Pearl White, operă în 34 de acte, prezentată de sala Zaharia. Invincibila Paulina are însă de luptat pe piață cu **Banda Tigris**, cu **Banda Corbilor Negri** și cu

Banda Meduza, cu colosalul Maciste, și cu **Rocambole** al lui Ponson du Terrail, cu detectivii Harrison și Clark (cu aceste nume anglo-saxone era greu să mai deosebești naționalitatea filmelor!). Alte concurențe de temut ale blondei Pearl erau mai ales divele italiene, creaturi languroase, fatale, contorsionate, în permanentă stare de angoasă sentimentală. Pina Menichelli, Lyda Borelli, Maria Carmi, Linda Pini, Soava Gallone, Leda Gys, Hesperia și altele încă erau favoritele publicului feminin, ca suprem model de eleganță și ținută. În 1916, în plin război, Bucureștiul își permite încă luxul de a avea programe din ambele tabere. Pe piață se dau filme americane și franceze, germane și rusești, italiene și daneze, fără a mai socoti producția națională, care se prezenta (foarte oportun!) cu **Amorurile unei prințese** (datînd din 1913, dar oprit atunci de însăși interpreta și regizoarea lui, Marioara Voiculescu, pentru unele modificări pe care și le permiseseră producătorul Leon Popescu). Apar **Vampirii** lui Feuillade și **Ultus**, de proveniență engleză. Filmul eroic era reprezentat prin **Patria** lui Sardou și cel de aventuri prin **Omul cu nervi de oțel**, producție Nordisk.

— În anii ocupației, mai funcționau oare sălile de cinema?

— Da, într-un număr restrîns, cu filme germane și austriece. Programele bilingve (în germană și română) relatau cît mai detaliat subiectul, fiindcă majoritatea filmelor aveau doar inserturi germane. Așa că spectatorul român trebuia să se mulțumească doar cu ceea ce afla din program.

• Zorile cenușii. Evadare în „mistere”

— Cum s-a făcut trecerea la regimul de pace?

— Destul de greu. Reintrarea în normal punea probleme. Rănile nevindecate, criza, grijele existenței, mizeria cotidiană a anilor de „readaptare” făceau ca oamenii să caute cu disperare un derivativ, o evadare, pe care cinematograful le-o oferea din plin. Sînt iar la preț eroii seriialelor: Judex și Za la Mort, Houdini și Harry Piel. Este epoca, „misterelor” (în episoade): **Misterele New-York-ului** (în 44 de acte), **Misterele Parisului**, **Misterele Londrei**, **Misterele tirgului din Novgorod**, **Misterele de la Moulin-Rouge**, **Casa misterelor**, **Misterele unei case de nebune** etc.

• „Ora spectacolelor”. Atracții de tot felul

— Cum a reușit totuși cinematograful să se afirme față de celelalte forme de spectacol cu care avea de luptat?

— Ei bine, să știți că nu i-a fost deloc ușor.

La rubrica „Ora spectacolelor”, bucureşteanul avea de ales între cinematograful (cu preţuri derizorii) şi teatrul, operă, concerte, operetă, varieteu şi circ, care-i făceau o concurenţă acerbă, oferind spectacole excepţionale. Pentru a atrage clientela, o serie de săli de cinema se specializaseră în formula mixtă de film şi revistă (în pauze) cu adevăraţi „idoli” ai cartierelor: Iulian, Bolyn, D'Ayol, Iorgu Tomescu, Titi Mihăilescu etc. Teatrul rămânea principalul inamic, atît în forma lui tradiţională, conformistă (a „Naţionalului”), cît mai ales prin montările îndrăzneţe ale companiilor particulare, pentru care nimic nu era destul de insolit. Marioara Voiculescu pune în scenă (şi joacă), în arena circului Sidoli, **Salomeea** de Oscar Wilde, fără decoruri, aşa cum făcuse Max Reinhardt la Berlin. Ea va monta, tot într-o ambianţă de circ (dar pe scenă), drama **Lulu** de Wedekind. În aceeaşi „manieră Reinhardt”, gruparea artistică „Poesis” pune în scenă, la Ateneu, tot fără decoruri, doar cu jocuri de lumini şi umbre, **Sora Beatrix** de Maeterlinck. Tony Bulandra triumfă la Teatrul Regina Maria în **Liliom** de Molnar şi **Pygmalion** de Shaw, iar alături de Lucia Sturdza, Aura Buzescu şi Maximilian oferă un **Hamlet** de referinţă. Un cuplu celebru: Elvira Popescu-Ion Iancovescu cucereşte Bucureştiul în tulburătoare **Patimă roşie** de Mihail Sorbul (jucată tot de ei, la Paris, în româneşte) şi într-o lungă serie de piese de succes din repertoriul francez, de la **De Fiers** şi **Caillavet**, la **Sacha Guitry**, de la **Bernstein**, la **Savoir**. Din cauza crizei de curent, aproape permanentă în 1922, premiera **Triunghiului** de Verneuil, cu Elvira şi Iancovescu, se dă la Teatrul Mic la lumina reflectoarelor a două automobile conexe şi cu 12 luminări la rampă. Elvira, care în 1923 avea să cucerească Parisul jucînd (în franţuzeşte) **Verişoara din Varşovia**, ne lăsase o frumoasă amintire: debutul ei cinematografic în filmul **Țigăncușa de la iatac** (tot alături de Iancovescu). În acești ani, Bucureştiul a găzduit companii teatrale de talia „Comediei Franceze” şi a „Burgtheater”-ului, a fost vizitat de iluștri comedienți ca: Paul Wegener, Alexander Moissi, Raoul Aslan, Raimu, de regizori precum Karlheinz Martin, care a montat la noi Strindberg, Aristofan și Osip Dimov. La Alhambra, evoluează timp de două stagii viitoare mare stea de film Lya de Putti și șansonetista franceză Nitta-Jo, urmată de comicul Prince-Rigadin. Ne-au onorat cu prezența lor celebrități muzicale ca: Richard Strauss și Vincent d'Indy, dirijorii Felix Weingartner și Bruno Walter, cvartetul Rosé, soliștii: Emil Sauer, Pablo Casals, Clara Haskill, Enrico Mainardi, Erica Morini, cîntăreții Leo Slezak și compatrioata noastră Viorica Ursuleac. La operetă, Leonard culegea aplauze furtunoase în: **Farmecul unui vals**, **Contele de Luxemburg**, **Baiadera** și **Apașii**, la Teatrul Liric și

Asta Nielsen, supranumită „Duse a nordului”

grădina Oteteleşeanu, unde puteam întâlni și autentice companii vieneze, cu stele ca: Hubert Marischka sau Louise Kartousch.

● Revanșa

— Față de această zdrobitoare concurență, cum a reușit cinematograful să se autodepășească și să devină un rival de temut?

— Într-un chip admirabil, opunînd valorilor teatrale frumusețile sale specifice. Extravaganțelor teatrului expresionist le răspunde printr-o încă mai îndrăzneată viziune asupra unei lumi supracoreale. Așa au putut vedea bucureștenii tenebrosul **Cabinet al doctorului Caligari**, de Robert Wiene, viziune de coșmar a unei lumi inventate piesă cu piesă de delirul unui dement, în care se integrau perfect actorii Conrad Veidt și Werner Krauss, apoi **Genuine** (de același Wiene), **Umbrele**, de Robinson și **Golem**, de Wegener, cu apăsătoarele sale decoruri. Așa aveau să ne fie revelate personalitățile unor cineaști ca Murnau, cu acea „simfonie a ororii” numită **Nosferatu** și poetul **Fantoma**, ca Fritz Lang, cu viziunea solemnă, supraumană și înfricoșătoare a unor lumi legendare, ca acelea din **Nibelungii** și **Moartea obosită**, ca Ernst Lubitsch, cu modul său ireverențios de a trata istoria în **Madame Dubarry** sau **Anna Boleyn**. Tot astfel a putut fi apreciat realismul fantastic al unui film ca

Pe ecranele noastre, în 1923: marele Moskvina în *Policușca*

Doctor Mabuse, de Lang, autentic document al epocii, sau exotismul stilizat din *Monumentul indian*, de Joe May; vigoarea unor interpretări ca aceea a unui Emil Jannings în *Danton*, a unui Werner Krauss în *Shylock*, a Astei Nielsen în *Vanina* sau a Polei Negri în *Carmen*.

— Văd că pînă acum mi-ai pomenit doar de filmele germane.

— Era și firesc, căci am început cu cele mai îndrăznețe, cu cele ce și-au depășit epoca. Dar nu sînt singurele spectacole ieșite din comun în aria săliilor Capitalei. Am avut, în acei ani, din Franța: *Eldorado* și *L'Inhumaine* de L'Herbier, *La Roue* și *J'accuse*, de Abel Gance, *Coeur fidèle* de Epstein și *Koenigsmark* de Perret, filme aparținînd unor curente diverse; apoi filmele cineaștilor ruși de la Paris, centrate în jurul celebrului Ivan Mosjoukine. Din America ne-au parvenit operele lui Griffith, acest Hugo al „celei de-a șaptea arte” (cum a botezat Canudo cinematograful): *Crinul zdrobit*, *Cele două orfeline*, *Intoleranță*, *Nașterea unei națiuni*, sau atrocele satire ale lui Erich von Stroheim: *Legea munților* și *Femeile nebune*, fără a mai socoti filmele lui Cecil B. de Mille, comedile lui Charlie Chaplin, Max Linder și Mack Sennett, westernurile lui William Hart (Rio Jim), filmele unor stele legendare ca: Lillian Gish, Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Rudolph Valentino, Sessue Hayakawa. În timp ce Danemarca și Italia dau semnul declinului, Suedia ne oferă cîteva mari realizări, semnate de Sjöström și Stiller, iar tînăra Uniune Sovietică ne trimite prima sa operă de valoare: *Policușca*, după Tolstoi, cu marele

Ivan Moskvina. În anii războiului și în primii ani de pace, producția națională s-a remarcat printr-o absență totală (cu excepția unui singur film despre *Ecaterina Teodorescu*, realizat în 1921, despre care nu se știe mare lucru). Abia din 1923, cu *Țigăncușa de la iatac*, începe o etapă favorabilă cinematografiei autohtone, cînd vor apărea, pe rînd, comedii ca: *Milionar pentru o zi* și *Năbădăile Cleopatrei*, sau drame ca: *Păcat*, *Legenda celor două cruci*, *Manasse* și *Datorie și sacrificiu*. Nu era mare lucru, desigur, dar ne dădea și nouă iluzia că ne integrăm în rîndul celorlalte cinematografii mai prolifiche.

— Au existat, în acei ani, filme care să fi atins cifre record în ce privește numărul de zile jucate în premieră și cel al spectatorilor?

— Și încă cum! S-au înregistrat succese care depășeau limitele obișnuite. Mă voi referi nu la seriale, ci la filmele de lung metraj, ca de exemplu *Koenigsmark*, de Leonce Perret, după Pierre Benoit, care a stat pe afișul sălii de premieră timp de 69 de zile, sau *Casa misterului* de Volkoff, cu Mosjoukine, care a rulat neîntrerupt timp de 43 de zile. *Doctor Mabuse*, de Lang, a ținut afișul timp de 35 de zile iar *Nibelungii*, de același regizor, 31 de zile. Vechea preferință pentru melodramă a publicului s-a manifestat cu ocazia filmelor lui Feuillade, cînd *Les deux gamin* (*Copiii prizonieri*) și *Orfana* au totalizat 47 și respectiv 34 de zile în premieră. În filonul filmului de aventuri, *Cel trei muschetari*, cu De Max, *Călărețul fără cap*, cu Harry Piel și *Robin Hood*, cu Douglas Fairbanks, au întrunit și ele 31, 28 și 24 de zile. Și nu pot uita nici succesul primului film românesc de după război, *Țigăncușa de la iatac*, care avea să atingă 24 de zile în premieră.

— Din titlurile pe care mi le-ai citat pînă acum deduc un lucru: publicul românesc se dovedește a fi știut să aprecieze operele de valoare. Aceste preferințe îi fac onoare.

— Ei da, am avut întotdeauna un public care a dovedit un instinct sigur în selectarea filmelor cu adevărat meritorii. Păcat că n-am avut și o producție de filme la nivelul exigențelor acestui public...

— Meditai asupra crudului destin al celor mai multe dintre aceste vechi filme românești, bune sau rele, pierdute pentru totdeauna. Cît aș fi dat să știu unde vor fi ajuns bietele pelicule, rod al atîtor sincere eforturi conjugate, în fond unicul nostru patrimoniu cinematografic, redus doar la niște simple titluri în ziare.

Dus cu gîndul la filmele dispărute, uitasem de interlocutorul meu. Un curent rece mă făcu să tresar ușor, trezindu-mă din somnolența care mă cuprindea. Ridicai ochii spre fotoliu și constatai că amabilul meu companion dispăruse fără urmă. Așa cum apăruse.

Pe jos zării un cartonaș alb.

Îl ridicai și văzui că era o carte de vizită, pe care erau tipărite doar două cuvinte: Claymoor, ziarist.

ACUZATUL ACUZĂ, SE APĂRĂ ȘI RÎDE

Alfredo Bryce Echenique s-a născut la Lima în 1939. Este licențiat în litere și în drept al Universității din San Marcos. Și-a susținut doctoratul în literatură la Sorbona. A călătorit în Italia, Germania, Grecia. Din 1968 e profesor de literatură la diferite universități franceze, la Paris (Nanterre, Sorbona și Vincennes) și Montpellier. Prima sa carte, volumul de nuvele *Huerto cerrado* (Grădina închisă), a primit, în Cuba, premiul Casei Americilor și a fost publicată în 1968. În 1970 apare la Barcelona romanul *Un mundo para Julius* (O lume pentru Julius) — tradus și în română în 1977 — care a obținut un succes răsunător, înscrind numele autorului printre cei mai marcanți scriitori ai „noului roman latino-american”. În 1974 publică un volum de nuvele, *La felicidad ja, ja* (Fericirea, ha, ha), în care experimentează noi forme de ironie subtilă, făcând dovada unei mari măiestrii narative. Acuzatul acuză, se apără și rîde este o cronică trimisă din Europa pentru un ziar peruan, din care transpare admirația pentru Orson Welles. Asemenea lui García Márquez, Bryce Echenique îmbină proza de ficțiune cu gazetăria, — cu rezultate excelente în ambele domenii. Cronicile lui degajă aceeași senzație de prospețime, sănătate și cordialitate ca și romanele. „Observație emotivă a realității” — aceasta e caracterizarea pe care Bryce Echenique o aplică acestui sector al creației sale.

„Un geniu e un acuzat”
Victor Hugo

Filmul **F for Fake**, care în traducere ar suna **Cu F de la Fraudă**, a fost prezentat în premieră publicului francez cu titlul **Verités et Mensonges** și a marcat întoarcerea la cinematograful lui Orson Welles, pe care anii și experiența îl fac vrednic de calificativul bătrîn lup de mare, și e de ajuns să ne gîndim la faptul că, fiind încă foarte tînăr, a debutat cu experiența pe care alți regizori se pare că n-o dobîndesc niciodată, și că astăzi, la șazececi de ani, ne prezintă un film care, deși este o meditație asupra vieții și operei lui anterioare, nu ne încîntă mai puțin printr-o originalitate proaspătă și o tinerete veșnică. Poate că geniul bătrînului lup de mare constă tocmai în această capacitate de a reapărea mereu ca un debutant genial.

Să vorbești de întoarcere nu e foarte exact în cazul lui Welles. Știm că într-o zi va avea loc premiera filmului **Poveste nemuritoare**, realizat în 1968, și care n-a fost proiectat decît o singură dată la televiziune, sau că într-o bună zi va termina atît de comentatul său film **Don Quijote**, care a ajuns în cel de al douăzeci-lea an de filmări neîntrerupte, sau mai bine

zis, filmări permanent întrerupte, pînă s-a transformat într-o legendă. Ba că-i lipsesc doar zece minute de filmare, ba că-i lipsesc, ca întotdeauna, fondurile; ba că n-are curajul să-l încheie... Fapt sigur e că, de la **Se bate miezul nopții**, din 1965, pînă la **F for Fake**, producție franco-iraniană din 1974, nimic nou n-am putut vedea de la acest om căruia RKO i-a dat, în 1940, libertate totală pentru a realiza **Cetățeanul Kane** și căruia puțin cîte puțin i-a fost suprimată această libertate, fiindcă, în cadrul sistemului creat de Hollywood în anii aceia, noțiunea de rentabilitate a triumfat asupra talentului unui creator liber. Acel film extraordinar a avut nevoie de zece ani pentru a fi pe gustul publicului. Mai tîrziu, în 1962, o anchetă realizată în rîndurile a o sută de critici din toată lumea l-a considerat drept cel mai bun film din toate timpurile și l-a situat pe Welles printre cei mai mari regizori din istoria cinematografului, alături de Eisenstein, Renoir și Chaplin. Dar încă de pe atunci acest uriaș dușman al sistemului a fost acuzat grav și rătăcea în căutare de capitaluri pentru a filma, expulzat ca un bandit din orașul cinematografului.

Și n-ar fi de mirare ca decăzutul Hollywood din deceniul nostru, în căutarea unei vitalități tineresti și înnoitoare, să-și oprească privirea la un regizor ca Welles. Sistemul s-a schimbat. Stelele pălesc și, în locul lor, regizorii în-

cep sa aiba un rol preponderent. Welles cunoaște și semnaleză acest fenomen, ajuns în momentul cel mai semnificativ, după părerea lui, cînd Marcello Mastroiani a fost ales „pentru a-l interpreta pe Fellini în 81/2, un film de Fellini despre Fellini”. Și, tot după Welles, Hollywood n-are decît o singură ieșire: tineri regizori în posesia unui control absolut asupra muncii lor.

F for Fake e un exemplu excelent de libertate creatoare. Filmul ne e prezentat sub forma unei anchete despre trei impostori geniali (dar este vorba într-adevăr de impostori?), anchetă de care Welles se slujește din prima clipă pentru a divaga liber despre realitate și iluzie, despre limitele care le despart în domeniul artei și, în treacăt, și pentru a re-trasa drumul vieții sale artistice, la începutul căruia n-au lipsit multe iluzii, dar și multă impostură. Documente ale trecutului, inserate abil în desfășurarea filmului, ni-l arată, de exemplu, apropiindu-se călare pe un cățel de porțile orașului Dublin, la vîrsta de paisprezece ani. În acest oraș a obținut primul său rol de actor, la **Gatte Theatre**, după ce a convins, fără scrupule, pe două personalități ale lumii teatrale că era un actor de primă mărime pe Broadway. Întors în Statele Unite, unde a fost, rînd pe rînd, crainic de radio și actor de teatru, a dobîndit faimă într-o singură noapte, îngrozind toată țara cu o versiune radiofonică a **Războiului lumilor** de H.G. Wells, pe care publicul a luat-o drept o invazie reală a marțienilor.

Șarlatan și mare admirator al șarlatanilor, impostor și mare admirator al impostorilor, Welles ni-l prezintă pe Elmyr de Hory, care, cu falsurile lui din Picasso, Modigliani și alții alți mari pictori, și-a bătut joc de expertii în pictură timp de douăzeci și cinci de ani. Șaizeci de nume a adoptat Elmyr de-a lungul vieții lui, și Welles se întreabă dacă aceste șaizeci de minciuni sînt într-adevăr minciuni. N-au fost pentru expertii pe care-i atacă Welles, permițîndu-i în același timp lui Elmyr să-și afirme o surprinzătoare inocență în cazul unui pictor ca Modigliani care, pentru că a murit tînăr, n-a putut lăsa o operă foarte prolifică. „Adăugîndu-i lui Modigliani multe opere, nu i-am făcut nici un rău lui și în schimb mi-am făcut mult bine mie”, afirmă liniștit Elmyr, și Welles îl contemplă cu satisfacția celui care se uită în oglindă.

Asistăm apoi la întîlnirea lui Elmyr cu Clifford Irving, un alt mare impostor, falsificator de memorii și biografii, printre care și aceea a lui Elmyr. Acesta se justifică și, în timp ce Welles încearcă să ne liniștească afirmînd că tot ce vom vedea în ora următoare e adevărul adevărat, Elmyr continuă să ne expună metodele lui de lucru (desenează un Modigliani și îl arde, un Picasso și îl arde; și lesne ar putea face alte schițe...), ambițiile lui, relațiile lui cu lumea, în fața privirilor satisfăcute ale lui Irving, biograful său, care îl întrerupe deseori pentru a-l rectifica și a-l corecta. În felul acesta, filmul se umple de nuanțe, de personaje profund polivalente, pe măsură ce Welles ne poartă prin interminabilele teritorii ale aparențelor, amalgamînd detalii care, la fel ca

în viață, ne arată nu numai profundele incoerențe ale omului, ci și bogăția și sărăcia lui, iluziile pe care le nutrește și viclășugurile la care recurge, chiar față de sine însuși, pentru a le vedea înlăptuite. Și, la fel ca în viață, filmul avansează cu o asemenea iuteală, cu o bogăție atît de mare de detalii, încît e imposibil pentru spectator să se oprească pentru a medita profund la ceea ce vede și aude. Welles, magicianul, artistul, șarlatanul, îmbîlșizitorul de șerpi, a pus complet stăpînire pe lume. Și n-au lipsit referirile la cetățeanul Kane, căci și acest personaj (și pentru Welles personajele de ficțiune trebuie să fie mai reale decît însăși viața) a reușit să se încurce în mitul pe care l-a țesut în jurul propriei sale persoane, mergînd pînă acolo încît el crede mai mult decît toți ceilalți în acest mit de-a lungul întregii lui existențe. Dincolo de realitate și de irealitate se află profunzimea.

Fraudă, capcană, minciună, realitate, irealitate, profunzime. Nu știm unde ne aflăm, și soarele care pătrunde pe ferestrele casei lui Elmyr, în Ibiza, iradiază o puritate matinală în viața acestor mari falsificatori, pierduți poate în propriile lor mituri, în mijlocul cărora numai Welles pare că poate privi cu atenție și luciditate viața așa cum e. Oglinzi și miraje ne permit să vedem și ne împiedică să ajungem, totodată, la miile de oaze pe care viața pare că ni le oferă în surîzătoare și umoristică privire cu care Welles își contemplă trecutul și trecutul altor oameni. Clifford Irving, astăzi scriitor foarte cunoscut, eșuase de mai multe ori ca romancier și, împins de amărăciune, s-a hotărît să scrie falsele (?) memorii ale unui alt mare impostor și creator de mituri, care a fost Howard Hughes, magnatul nord-american proprietar al companiei RKO, din pricina căruia Welles și-a pierdut libertatea creatoare și despre care se spune că a cumpărat în întregime Las Vegas pentru ca să existe întotdeauna un loc liber unde să poți mînca un sandviș. Welles își fixează privirea asupra lui Irving și ne spune că și el, ca orice magician, e un actor. Bătîndu-și joc de lume prin falsificarea unor memorii (dacă nu cumva Elmyr, obiectul altei biografii scrise de Irving, a falsificat manuscrisele pe care se bazau aceste memorii), Irving a ajuns un scriitor celebru și totodată un mare impostor. Dar un impostor ale cărui însemnări sună foarte bine. Despre el ne spune Welles: „E un Paganini care cîntă la o altă vioară.” Batjocura lui la adresa lumii, impostura lui nu sînt altceva decît un denunț al pretensei infailibilități a experților. Și cînd Howard Hughes, omul ambițiilor faustice, monstrul capitalismului, seducătorul celor mai frumoase artiste, autopublicistul prin excelență, a hotărît să dispară și să treacă în anonimat, Irving a scris acele memorii pe care, mai tîrziu, același public ce le-a considerat dubioase le-a făcut să crească pînă la dimensiuni care, prin imensitatea fiecărui

detaliu, reușesc să depășească limitele dintre viață și moarte.

În **Grand Vefour**, unul dintre cele mai celebre restaurante din Paris, Welles, Reichenbach și alți cîțiva prieteni stau de vorbă la o masă încărcată de mîncăruri și vinuri alese. Reichenbach, autorul unui scurt metraj despre Welles, e cel care, la începutul filmului, conducea ancheta împotriva falsificatorilor, pe care apoi Welles, magicianul și șarlatanul, o preia și n-o mai lasă din mîna pînă la sfîrșit. Vorbesc, desigur, despre alte povești cu impostori și falsificatori. Fără nici o îndoială, dacă n-ar fi experți, n-ar mai fi nici falsificatori.

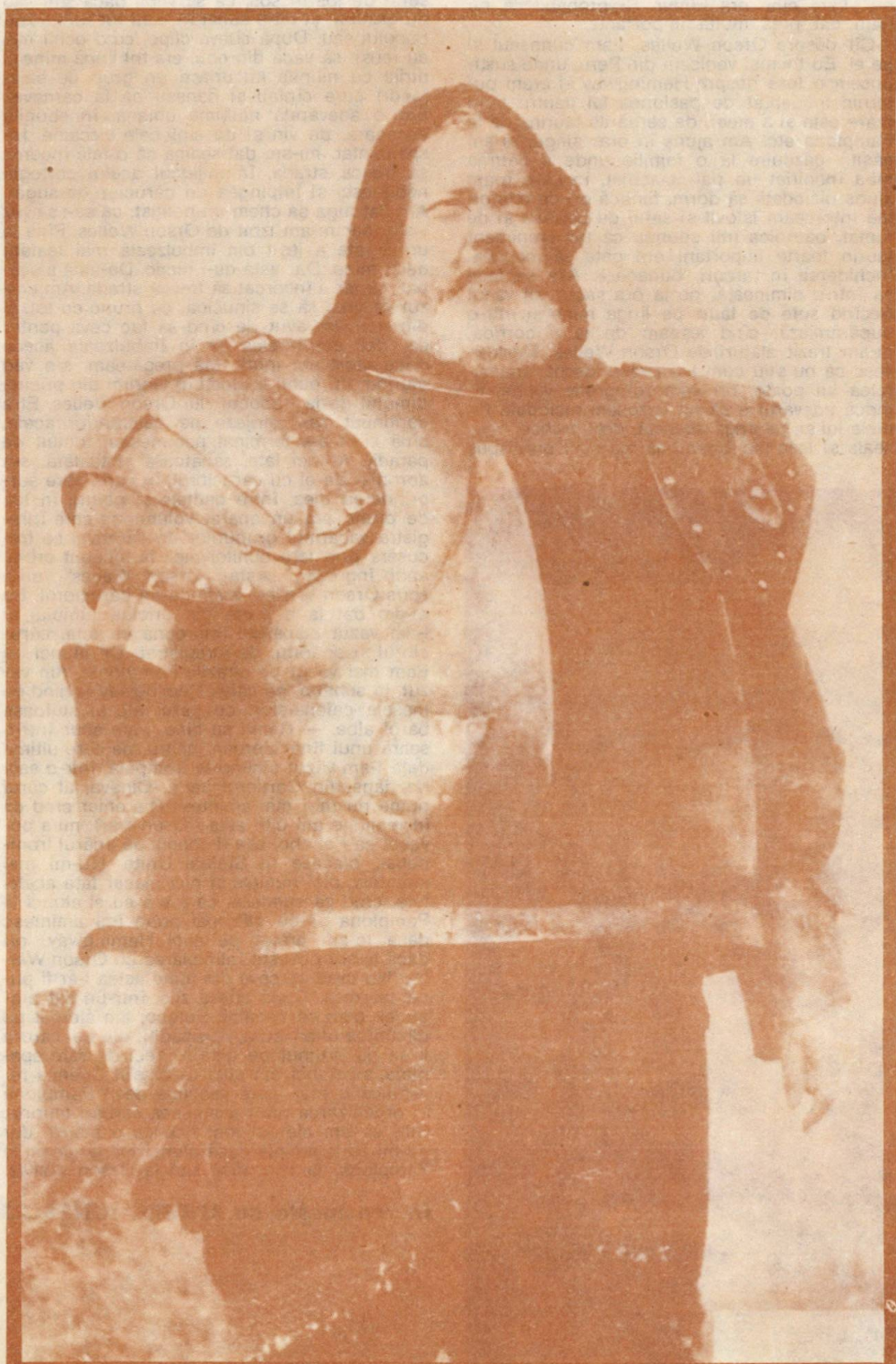
Dar, deodată, scena se schimbă complet și ne trezim cu Welles, singur, înfășurat în uriașa lui pelerină neagră de magician, în fața catedralei din Chartres. Nemîșcată în timp, fără semnătura vreunui autor, catedrala continuă să sfideze secolele cu o seninătate atît de grandioasă, încît în fața ei se micșorează, pînă la dispariție, toate numele, cele ale **falsilor** și cele ale **adevăraților** artiști.

Și totuși, marele șarlatan pare că-și refuză lui însuși acest moment de profunzime pietrificată. Mișcarea vitală revine cînd ni se aduce la cunoștință că acea oră a adevărilor și divagațiilor despre care ne-a vorbit la începutul filmului a trecut. Picasso îl obsedează acum, căci în el recunoaște pe cel mai mare geniu al secolului nostru. Numele lui, fără îndoială, va dăinui. Și totuși, însuși Picasso a afirmat odată: „Arta e o minciună care ne face să înțelegem adevărul.” Și știm că într-o altă împrejurare a afirmat că și el era în stare să facă falși Picasso. Welles își acordă atunci șaptesprezece minute care sînt, fără nici o îndoială, cele mai bune din întreg filmul. Marele șarlatan, devenit acum scamator și iluzionist al ideilor, al însuși creației literare, umflă cu un balon de săpun înnoita sa parabolă **Frumoasa și geniul**, într-o lume în care „sînt multe stridii și puține perle”. Există oare pe lumea aceasta falsificatorul care să poată urma fiecare din perioadele lui Picasso? N-au fost aceste perioade tot o comedie inventată de acest geniu al secolului nostru, falsificat de Elmyr, dar care, la rîndul lui, a făcut pastșa **Meninelor** lui Velásquez, ale acelui Velásquez care, cu cîteva secole în urmă, a copiat ceea ce poate a fost creat de Dumnezeu? Clifford Irving, falsificatorul, a scris biografia falsificatorului Elmyr de Hory (unul din cele șazeci de nume ale sale), și amîndoi, cu complicitatea falsificatoare a soției scriitorului, au falsificat memoriile lui Howard Hughes, cel mai mare fabricant de mituri. Pirandello ar fi putut spune: „Așa e, dacă ți se pare dumitale.” Șaptesprezece minute de șarlatanie genială, de magistrale divagații ale unui formidabil regizor și inventator de parabole, pe care eu nu le mai rezum pentru cititor, fiindcă, atunci cînd va vedea acest mare film, m-ar urî din pricină că

i-am stricat un fabulos deznodămînt, care-l trimite pe spectator acasă cu chef să vorbească, să vorbească și iar să vorbească... Căci cu acest deznodămînt nimic nu s-a terminat, ba mai degrabă totul se încurcă din nou. Pentru că între atîtea **minciuni** ale artei, mai exista una, după care aceasta reușește să dea aparența eternității unor lucruri care au ținut doar o oră sau cîteva clipe.

Orson Welles, acuzatul, acuză. Apărarea lui surzătoare se numește **F for Fake**, a cărei traducere ar fi **F de la Fraudă**. Și dacă îmbătrînitul judecător hollywoodian ar voi astăzi să-l absolve, s-ar putea să o facă finanțînd acel torent de imagini filmice care bîntuie imaginația acestui vagabond al cinematografului: **Iliada**, **Odiseea**, **Noe**, **Documentele clubului Pickwick...**

Nota autorului: La alt nivel, a fost pentru mine extrem de interesant să văd acest film. La Ibiza, cu mulți ani în urmă, mi-a fost prezentat Elmyr, dar n-am știut cine era pînă cînd un cunoscut poet spaniol, genial conservator de muzeu și prieten, mi-a vorbit despre el și despre detenția lui în insulă. După acest poet, Elmyr organiza mari petreceri la închisoare și, așa cum se povestește în film, o mulțime de nobili și milionari din întreaga lume se dădeau în vînt ca să fie invitați. Aici Elmyr își întreprinde amuzanta lui relatare. Dar, după părerea prietenului meu, a existat o persoană într-adevăr nefericită în această poveste. Și anume temnicerul din Ibiza. Elmyr umplea frigiderul cu șampanie și alte băuturi, împiedicîndu-l să păstreze proaspătă mîncarea pentru familia lui. Prietenul meu, poetul — relatarea lui continuă astfel —, avea un unchi foarte influent în țara lui, și temnicerul l-a rugat să intervină ca să-l pună în libertate pe un deținut atît de supărător. Unchiul a intervenit și Elmyr a fost pus în libertate (în film, Elmyr povestește că nu a fost închis, ci **internat**). Drept mulțumire, pictorul i-a oferit poetului un tablou și i-a spus să aleagă una dintre numeroasele picturi faimoase pe care le avea. — Prefer un Elmyr, i-a spus poetul. — Ești un om cu adevărat inteligent, a comentat Elmyr și a adăugat: Picasso, Utrillo și alții asemenea sînt cu miile pe lume. În schimb, Elmyr nu sînt decît două în toată lumea... Niciodată n-am văzut tabloul pictat de Elmyr. — Dar de ce omul ăsta, care se desfată cu anecdote, a uitat-o pe cea mai bună din povestea aceasta? A uitat-o oare? Sau a tăiat-o Orson Welles, fiindcă era inutilă pentru filmul lui? A lungit-o oare poetul? O singură certitudine am, și anume că Elmyr a fost arestat pentru escrocherie în Ibiza și totuși temnicerul insulei trebuie să fi fost primul care a vrut să uite — și poate că a și reușit — această poveste cu desăvîrșire. Un ultim detaliu despre Elmyr. Odată, i-am vorbit despre el altui prieten și acesta m-a asigurat că-l cunoaște foarte bine pe numitul personaj, dar descrierea fizică pe care i-o făcuse lui Elmyr nu corespunde deloc persoanei pe care o vedem în film. Welles, Elmyr, Irving, soția lui și Reichenbach figurează în distribuție, și oricine îi poate recunoaște. Dar eu nu-mi amintesc pe bărbatul care mi-a fost prezentat în Ibizam, fi-

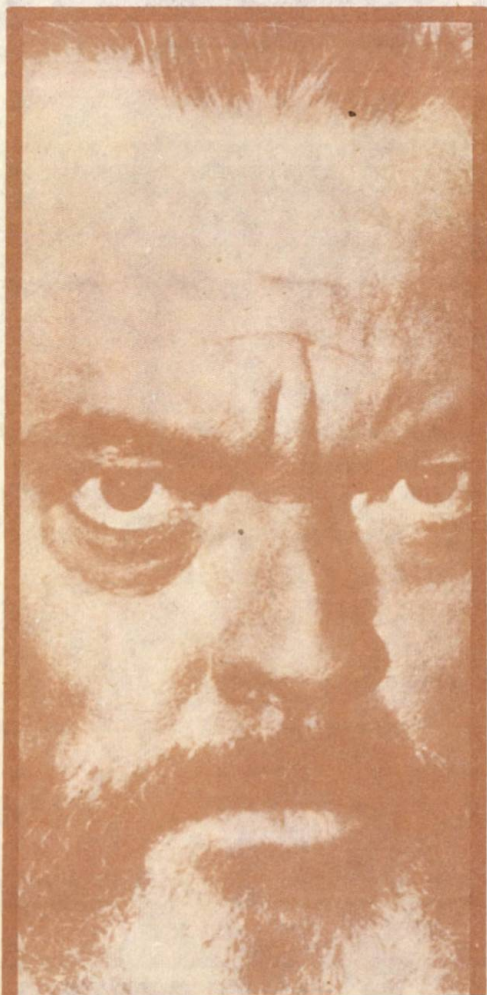
ACUZATUL ACUZĂ,

indcă, așa cum am spus mai înainte, pe atunci nu știam cine era Elmyr. Și probabil că nu i-am dat prea multă importanță.

Cît despre Orson Welles, l-am cunoscut și pe el. Eu tocmai venisem din Peru, unde susținusem o teză despre Hemingway și eram puternic influențat de pasiunea lui pentru tauri (care este și a mea), de serbările taurine de la Pamplona etc. Am ajuns în oraș singur și am găsit găzduire la o familie unde o bătrînă mi-a închiriat un pat imaculat, în care n-am ajuns niciodată să dorm, fiindcă ori de cîte ori mă întorceam istovit și sătul de băutură și de fumat, bătrînica îmi spunea că un eveniment taurin foarte important era gata să înceapă. Închiderea în țarcuri, bunăoară. Așa se face că într-o dimineață, pe la ora șase, am văzut trecînd **sute de tauri** pe lîngă mine și într-o după-amiază, cînd ieșeam de la o coridă, m-am trezit alături de Orson Welles. Mărturisesc că nu știu cum l-am recunoscut. Imensitatea lui poate, ori vreo fotografie veche, fiindcă adevărul e că nu văzusem niciodată filmele lui și, pe lîngă aceasta, deși murise, obo-seala și teza mă făceau să mă simt predispus

pentru o întîlnire cu Hemingway, caruia îi confeream anumite drepturi asupra Pamplonei și serbărilor ei. S-a trezit atunci în mine un gazetar improvizat (niciodată nu scrisesem vreun rînd) și i-am cerut un interviu. M-a măsurat de jos în sus, ca să vadă dacă sînt sau nu gazetar, și mi-a suflat în ochi tot fumul trabucului său. După cîteva clipe, cînd ochii mei au reușit să vadă din nou, era tot lîngă mine și dirija cu minile lui uriașe un grup de băietandri care cîntau și dansau ca la carnaval. Era o adevărată mulțime umană, înnebunită de soare, de vin și de cîntecele vizcaine. Înspăimîntat, mi-am dat seama că o fată încerca să treacă strada, în mijlocul aceluia cortegiu nebunesc, și împingea un cărucior de sugar. Am dat fuga să chem un polițist, ca să-i saivez viața, dar m-am izbit de Orson Welles. Pînă la urmă fata a ieșit din îmbulzeală mai teafără decît mine. Dar asta nu-i nimic. De-abia a scăpat, că iar a încercat să treacă strada. Am crezut că vrea să se sinucidă, cu prunc cu tot, și din nou am avut de gînd să fac ceva pentru ea, dar am înțeles că în îmbulzeala aceea orice efort era inutil. Mă pregăteam s-o văd murind cu ochii scâlțați în lacrimi din pricina fumului de la trabucul lui Orson Welles. El a continuat să-i dirijeze pe băietandrii aceia, pînă cînd s-a terminat nebunescul tumult de paradă. Atunci fata, sănătoasă și teafără, s-a apropiat de el cu căruciorul, în care, spre surprinderea mea, între dantele și pături, în loc de prunc era un aparat voluminos care înregistra vacarmul grupurilor de carnaval ce trecuseră prin fața ochilor mei, la început orbiți, apoi îngroziți. „Asta-i Orson Welles”, mi-a spus Orson Welles, arătîndu-mi căruciorul. Eu m-am dat la o parte din pricina fumului și l-am văzut dispărînd împreună cu fata, căruciorul și aparatul de înregistrat. De atunci nu l-am mai văzut pe străzile Pamplonei. Am văzut, în schimb, pe cițiva Hemingway scriind pe mesele cafenelelor, cu părul alb și stufoase bărbii albe. — Rămii cu bine, i-am spus într-o seară unui tînăr peruan, negru, pe care ultima dată l-am văzut cîntînd la trompetă într-o sală de dans din Cartierul Latin. Cineva, al cărui nume nu mi-l mai amintesc (ba chiar cred că în realitate am citit asta într-un ziar), mi-a povestit că Pancho, așa îl chema pe tînărul trompetist, plecase în Statele Unite. Nu-mi mai amintesc nici numele și nici măcar fața acelei fete, cred că suedeză, care era cu el atunci la Pamplona și cu atît mai puțin îmi amintesc dacă le-am arătat pe acei Hemingway, ori dacă le-am povestit împlinirea cu Orson Welles. Nu cred că ceva din toate astea i-ar fi putut interesa. După cîteva zile, într-un sat aragonez care se cheamă Eutebo, am alergat pe dinaintea unor tăurași prăpădiți, din cei cărora li se dă drumul pe uliță în zeci de sate spaniole, și atunci am aflat că orașul Cuenca revendică o mai mare vechime decît Pamplona în organizarea unor asemenea serbări taurine. Știu că am alergat mai iute ca o pisică, dar nu-mi aduc aminte dacă atunci mă gîndeam la Pamplona, la teza mea, sau la Orson Welles.

În românește de ANDREI IONESCU

TEATRU

TEATRUL ȘI POEZIA

Crez

Cred... încă în existența talentului. Dar sînt convinsă că înainte de toate el înseamnă muncă și dragoste.

Cred... credeam că este o impietate să spui despre un actor care „creează” că este un bun „meserias”. Astăzi cred numai în actul lucid, încărcat de întrebări, răspunsuri.

La început m-aș fi bizuit exclusiv pe intuiție, intuiție care a devenit din ce în ce mai suspectă cu cît am frunzărit mai mult paginile exegeților. Ale exegeților critici.

Cred... trebuie să cred că fără ordine și fără echilibru — condiții esențiale în munca actorului — nu se poate realiza actul creator. Fiecare moment în munca actorului, moment care aparține acestui proces intim, trebuie ferit de indiscreții, de observații superficiale, de glume.

Cred... că în meseria mea și în viață important este să te prefaci cît mai puțin, față de alții, față de tine, să poți fi om... nu numai pentru alții!

Cred... că tot ce am mărturisit mai sus e adevărat și pentru interpretarea poeziei.

ADELA MĂRCULESCU

Cum? Nu știi! Caut.

Cum se spune o poezie?

Nu știi!

Pentru mine poezia a fost și rămîne o bătălie pe care trebuie s-o cîștig, o redută pe care trebuie s-o urc... fără să știu vreodată **cum** am să procedez, sau, dacă am făcut-o, cum am procedat. Este un examen foarte greu, o încercare la care mă oblig și căreia mă supun. Un chin!?! Și asta pentru că, probabil, nu știu cum să spun poezii.

De fiecare dată mă găsesc singură în fața unor înțelesuri, unei lumi, unor oameni pe care vreau să-i înțeleg, să-i exprim, să-i simt. La film sau la teatru e altfel.

Abordarea unui rol se face în funcție de concepția regizorului, a partenerei și în ultimă instanță de spectatori.

În interpretarea unei poezii nu ai nici un sprijin din afară. Tu ești propriul regizor, interpret, purtător de cuvînt al poetului. În plus de asta, poezia este un act la purtător — care-ți aparține și nu-ți aparține — fiind un bun al tuturor.

În primul rînd, ceea ce-mi propun este să spun POEZIA.

Cum o spun? Nu știi!

Ea mă duce singură, mă trage spre ea, se dezvăluie încetul cu încetul și mă trezesc pur și simplu că o spun.

Pe Arghezi îl spun ochi în ochi; pe Bacovia îl spun cu optimism, iar pe Rilke nu pot să-l spun!... pentru că ar însemna să mă spun pe mine, mă tulbură atît de mult încît mă inhib, nu mă mai pot exprima.

Mi-aduc aminte de primul meu examen cînd, în fața comisiei de admitere la facultate, timp de treizeci de minute n-am fost în stare să-mi spun nici numele, nici titlul poeziei.

Era Rilke... și era... primul meu examen.

Acest examen continuă și astăzi de fiecare dată când spun o poezie.

Mă stăpinesc aceeași emoție, același trac datorate sarcinii asumate — de a nu-l trăda pe poet, de a nu mă lăsa furată de „trăiri”...

Nu-mi plac poeziile cu cîntec sau cîntate, cu rime împerecheate.

Ați ascultat vreodată poeți recitînd propriile poezii? Este un cîntec unde rima, ritmul devin primordiale, iar sensurile s-au risipit, s-au pierdut în legănarea incantației.

Odată ieșită din mîna poetului, poezia își găsește desăvîrșirea prin interpretare.

Aceasta este menirea actorului, de a sluji poetului și poeziei — prin mijloacele artei interpretative, prin acele mijloace reclamate de arta de a spune POEZIA.

Cum? Nu știu! Caut.

CATRINEL PARASCHIVESCU

Rostirea poeziei

Spun „rostire” și nu „declamație”, pentru că am socotit întotdeauna că poezia pretinde actorului nu numai sensibilitate și înțelegere, atribute esențiale pentru interpretarea oricărei opere literare, ci mai ales, și în primul rînd, **supunere**. Din păcate, majoritatea actorilor confundă poezia cu un rol. De aceea, tendința lor de a teatraliza, de a încărca versul cu false trăiri, care sînt rechizitele uzate ale personajelor aduse pe scenă. A considera însă că recitarea unei poezii înseamnă a o rosti ca și cum ai citi un articol de ziare, așa cum iarăși ne-a fost dat să auzim, mi se pare într-un totuș greșit. Observăm aceasta tendință mai ales la cei care își închipuie că firescul poate fi luat de pe stradă nefiltrat, neprelucrat și suit în stare brută pe scenă. Între cele două poziții antăgo-

ALMANAHUL LITERAR • 1984

nice sint, desigur, multe trepte. Nu îmi permit să dau sfaturi și note, nici nu voi încerca să teoretizez. Voi sublinia, doar, că a rosti poezia este un exercițiu greu, care pretinde virtuozitate. Și așa cum liedul nu este la îndemîna tuturor cîntăreților de operă, fie ei oricît de mari, și precum muzica de cameră cere o altă pregătire și o altă vibrație decît aceea a muzicii simfonice, poezia, spre deosebire de spectacol, trebuie să creeze atmosferă înscrind-se cu un timbru specific în zona actului de interpretare. Iată de ce clipa în care ridici versul din filele cărții spre tine, pentru a-l dăruia apoi publicului, este o clipă de mister și de trudă. Care să fie oare cîntarul pe ale cărui talgere să poți măsura adevărata simțire a autorului? Răspunsul stă în măsura și gustul celui care se urcă pe scenă. Iată pricina emoțiilor care mă cuprind de cîte ori mă aflu în fața publicului, tîlmăcind gîndul poezilor: „Voi reuși oare sau nu?” De zeci, de sute și mii de ori m-am confruntat în lupta cu mine însumi, întrebîndu-mă întotdeauna și neînțelegîndu-mi nici cea mai mică libertate de a mă substitui celui ce a zămislit opera poetică: „Sînt oare demn de a-l reprezenta?”

DINU IANCULESCU

„Spuitor de poezie”

Sinteți, Ovidiu Iuliu Moldovan, un actor „familiarizat” cu recitalurile de poezie. Cum s-a produs această „familiarizare”?

R: Afinitățile mele pentru poezie s-au structurat concomitent cu interesul pentru așa-numitul teatru de factură poetică. Încă înainte de a-mi face o profesiune din teatru m-a interesat — pînă la fascinație — dramaturgia lui Claudel, Blaga, Radu Stanca. Pe parcurs, cele două elemente, a căror atracție fusese — poate — la început difuză, au fuzionat. Poezia și teatrul nu se exclud și eu am avut șansa să înțeleg acest lucru cu mulți ani în urmă.

Cînd vă manifestați public ca recitator creați, simultan, un „personaj” care recită?

R: Nu-mi place termenul „recitator”. El are, pentru mine, o nuanță peiorativă. Prefer să-l înlocuiesc cu cel de „spuitor de poezie”.

Spunerea poeziei reclamă un respect sacru pentru gîndirea și universul poetului și această sacralitate este indispensabilă încercării de a intra în raport cu poezia. Psihologizarea poeziei în interpretare — crearea unui personaj care recită — este aproape o blasfemie, un mare păcat ce biteuie spectacolele noastre de poezie. Poezia trebuie redată iar nu interpretată. Actorul are datoria să găsească o linie de mijloc: respectînd universul poetului, să nu impregneze mesajul cu forța și

personalitatea sa de actor, dar, în același timp, să facă perfect comunicabil universul poetic respectiv. E necesar ca actorul să fie foarte fidel cu poetul și să limpezească — pentru ascultători — specificul poetic al acestuia. În acest sens, actorul nu este decât un liant, un vrăjitor care aduce publicul spre personalitatea poetului, mijlocind cât mai eficient audiența textului. Un actor care știe să spună poezie are posibilitatea de a incita publicul și chiar de a-l direcționa în interesul poeziei. Un astfel de actor nu e neapărat un actor mare. Am văzut actori excepționali în teatru care spun poezia la nivelul comun și actori mai modești pe scenă dar maeștri în redarea publică a versurilor (cum era Ludovic Antal). Această formă de manifestare actoricească am comparat-o întotdeauna cu interpretarea lied-ului în muzică: sînt cîntăreți mari ce nu pot cu nici un chip impresiona în acest gen, după cum alții — cu mai puține disponibilități — intră, prin lied, într-o zonă inefabilă, dincolo de gama lor interpretativă.

Actorul care spune poezie are nevoie de o anumită știință a distanțării (în sens brechtian) de textul respectiv și de un plus de instrucție, o apetență mai mare pentru cultură și formele de sensibilizare a universului uman.

Există voci care susțin că poezia nu poate fi redată actoricește. Simțiți nevoia să combateți acest punct de vedere?

R: Nu. Sînt poezii care nu pot fi spuse și care nici nu trebuie spuse. Dar este și poezie care poate fi spusă. Cei la care vă referiți nu mai văd, probabil, a doua categorie.

Între cititorul de poezie Ovidiu Iuliu Moldovan și actorul care spune poezie în public există deosebiri mari? Citiți — pentru dumneavoastră înșivă — în același mod și aceiași autori pe care îi prezentați ascultătorilor?

R: În esență nu există o deosebire între cele două moduri de lectură. Numai că, atunci cînd lectura e publică, publicul devine elementul determinant. De fapt — pentru actor ca și pentru poet — poezia nu există în afara publicului. Fiindcă pentru mine poezia e o necesitate existențială, cînd o spun încerc s-o redau la fel cum o citesc cînd sînt singur, dar caut instinctiv modalități de sensibilizare a publicului. Aceste modalități rezidă în chiar natura și specificul teatrului, într-o tehnică și o „recuzită” profesională specifică.

Îmi place să spun poeziile lui Eminescu și pentru că îl cred un foarte mare poet european, dar și pentru că el îmi dă posibilitatea să-mi perfecționez permanent tehnica strict actoricească, de care am nevoie în teatru. Pe de o parte, cred că nu te poți apropia de teatrul clasic fără o știință a spunerii versului, iar pe de altă parte, sînt sigur că avem o poezie extraordinară și că e o datorie a actorilor să faciliteze contactul publicului cu această mare poezie. Ar fi necesar (de cîte ori s-o spun?) un Teatru de Poezie, patronat de Uniunea Scriitorilor sau de Secția de poezie a acestora. Înființarea unui astfel de teatru ar fi o binecuvîntare și pentru Poezie și pentru public și pentru o anumită categorie de actori.

A propos de public: în timpul spectacolului simțiți dacă se stabilește un contact afectiv între dumneavoastră și sală? Vă stimulează acest contact?

R: Desigur, simt calitatea publicului și această calitate este un factor stimulat sau inhibant. Publicul trebuie pregătit pentru aspectul de ritual al spectacolului de poezie. El îți modifică starea ta ca actor, nuanțele de redare devin brusc nebanuite. Inspirația — pe care actorul o suplinește în fiecare seară prin tehnică — este determinată și întreținută de calitatea publicului. Catharsis-ul se produce doar într-un dialog echilibrat, de stimulare reciprocă. Nimic mai neplăcut decât un recital de poezie la care publicul abia așteaptă să plece acasă.

Cu toții, am putea forma un public pe măsura mării noastre poezii. Pentru că există foarte mulți iubitori de poezie.

REPORTER

Ca un ceremonial de sărbătoare

Este, cred, aproape imposibil de tradus în cuvinte starea pe care o încerci în clipele în care — ca actor — cutezi să te cuprinzi în cuvintele-miracole ale mării Poezii și să te

înalti, odată cu ele, pînă la cerurile de înțelegere ale celor ce, dorind să vină în întîmpinarea temerarului gest actoricesc, vin să te asculte; ei înșiși căutînd în lumea poeziei ceruri incomparabile de trăire unică. Sînt, desigur, mai multe modalități de a te apropia, ca actor, de Poezie și de a afla căile ascunse prin care să se așeze în conștiință și în suflete, cu măcar o parte din încărcătura ei de frumuseți, de bucurii, nostalgii, drame sau înalte aspirații ideale, sudate în metafore și cuvinte inefabile. Uneori, din dorința de a impresiona, în unele interpretări poezia devine un simplu pretext pentru actor. Poetul pare a se fi retras demult departe de propriile metafore, de propriile cuvinte, care sună straniu în vocile convulsionate, înlocuind fără nici o justificare șoapta cu strigătul, ori gîndul adînc cu tonul șăgalnic. Starea din care s-a născut Poezia poate fi imaginată, aproximată de înțelegerea actorului, dar este o eroare să se creadă că ea poate fi rețrăită întocmai. Caut de aceea, cînd îmi asum răspunderea „tălmăcirii scenice” a unei poeme, să cunosc cît mai în adînc întreaga operă a unui poet, să mă documentez cît mai mult asupra propriilor mărturisiri despre rațiunile ce l-au îndemnat să scrie, asupra interpretărilor critice fundamentale. Fiindcă nu poți să comunici spectatorului, ascultătorului adevărurile unei poezii improvizînd în urma unei călătorii superficiale prin universul de imagini al unui autor. Desigur, fiecare actor autentic are personalitatea, temperamentul său. Cred însă că ar fi o mare greșeală și, în același timp, o pierdere pentru Poezie dacă personalitatea actorului ar copleși-o, prin supralicitări, pe cea a Poetului ale cărui versuri le rostește. Nu cred a fi expresia unei interpretări memorabile aducerea la același numitor interpretativ a unor poeți structural diferiți. Versul lui Emi-

nescu nu poate și nu trebuie să fie rostit în aceeași tonalitate cu versul lui Blaga, Bacovia sau Arghezi. A însoți cuvîntul poetului cu o gestică exagerată, artificializîndu-i trăirile, îmi pare a fi egal cu a-l alunga pe ascultătorul de poezie din lăuntru de foc al acesteia către straturile de deasupra, a-i închide drumurile către înțelegere prin simplificările categorice ce ascund nu o dată tentații cabotine, succesul prin afectare excesivă, prin teatralizare cu efecte emoționale, imediate dar nu și durabile. Simplitatea, claritatea rostirii, netrădarea ideilor poeziei, conștiința că ești chemat să mijlocești drumul poeziei către oameni, interpretînd-o fără a te insinua în locul autorului ei, că ești chemat să officiezi **ceremonialul unor clipe de sărbătoare**, de apropiere colectivă, de mesajul peste timp al poetului — iată cîteva din criteriile de la care pornesc în rostirea poeziei, convinsă fiind că Actorul nu trebuie să se îndepărteze și să se detașeze atît de mult de poezia rostită, încît să pară a fi un străin Poetului, dar nici să se apropie cu atîta intimitate de poezie, încît să lase impresia că îi este Poetului vecinul de apartament care îi face o favoare recitîndu-i poezia, mai punînd și de la el cîte ceva...

Interpretarea poeziei autentice este, pentru mine, ca un ceremonial de sărbătoare la care nu poți să te înfățișezi decît cu simplitate, cu puritate și cu spaima că ochiul mereu treaz al autorului — fie Shakespeare, fie Goethe, fie Eminescu ori Blaga — te urmărește cu uimire și bucurie, ori cu îndurerea de a nu fi fost înțeles, de a fi nu tălmăcit ci răstălmăcit, prin interpretarea propusă. O poezie se recită în cîteva clipe. Dar nu se poate uita că poezia a fost scrisă pentru veșnicie.

MARIANA CERCEL

Lectorul dorit de poet

Îmi vine să cred că Omul, ca specie, se poate defini, printre altele, și prin accesul său la poezie, la faptul poetic, prin înțelegerea și sensibilitatea cu care îl recepționează, prin aspirația sa către actul poetic.

Îmi place să cred că, încă înainte de a fi învățat cu oarecare precizie să deosebesc Binele de Rău, am simțit ce e Frumos și ce e Urît.

Atunci, sînt convinsă, m-am întîlnit — fără să-mi dau seama — și cu poezia.

Am întîlnit-o mai întîi în școală, vivisectionată sub lupele analizei literare. Mărturisesc că am resimțit un oarecare regret. O preferam

intuită, decât elucidată. Și apoi, o analiză este totuși o analiză, presupune oricum o indiscreție, chiar dacă e analiză literară.

A venit apoi momentul în care am simțit că trebuie să mă apropiez de ea cu responsabilitate. Începusem să mă pregătesc pentru un meșteșug al cuvântului, al încercării redării tuturor trăirilor, tuturor sentimentelor prin cuvânt.

Cred că actorul-interpret ar trebui să fie, în cazul poeziei, cel mai bun lector pe care și-l-ar fi dorit poetul.

N-aș putea preciza care a fost momentul, stabilit în timp și spațiu, care a marcat declarația mea de dragoste pentru poezie, cu atât mai puțin, când această dragoste s-a transformat în pasiune.

Nevoia de a citi poezii, de a culege poezii este aproape obsesie. Mă gândesc, de pildă, mereu, că nu dispun de suficient timp pentru a putea acumula multe, cit mai multe, din mile de versuri scrise și a le fixa, într-o ordine subiectivă, în recitaluri alcătuite pe o anumită temă. Cîteva, să le zicem scenariu, am reușit să fac, singură sau în colaborare, parte din ele împlinindu-și menirea de a fi văzute și auzite — prin înregistrări radio și TV. Televiziunea — în mod excepțional — mi-a oferit prilejul de a recita cîteva dintre poeziile la care țin foarte mult; autori: Doinaș, Prévert, Geo Dumitrescu și alții, mulți alții.

Cu prilejul recitării versurilor de la televiziune, în plus, am cîștigat o nemaipomenită învățătură. Poezia, care cere simplitate și gînd în exprimare, m-a învățat să-mi concentrez ex-

presia, esențializînd sentimentele și trăirile specifice artei teatrale, mai ales în teatrul filmat și chiar în filmul propriu-zis.

Opțiunea mea se îndreaptă către poezia cea mai apropiată sufletului și sensibilității mele. Mă pot înrudi cu sensibilitatea acelor poeți a căror proprie sensibilitate o atinge pe a mea, și de la care transfuzia de poezie se face în chip firesc și folositor. Nu înseamnă că eu, adică sensibilitatea mea, decid valoarea sau non-valoarea versurilor, departe de mine gîndul, dar înseamnă că, în conformitate cu ceea ce am spus mai sus, mă veți găsi în preajma, numai, anumitor genuri de poezie. Vreau însă să amintesc, în mod deosebit, un lucru și anume că poezia care mi-a slujit drept „abecedar” și „dicționar” în același timp, deschizîndu-mi căile de cunoaștere și înțelegere — mai ales în interpretare — de descifrare simplă și totodată esențială a sensurilor și a sentimentelor, a fost poezia populară. Mai mult decît atît, ea, poezia populară, mi-a stat alături, a fost un refugiu într-un moment, dacă nu critic, atunci mai dificil, al existenței mele profesionale, m-a ajutat prin puterea ei de acapărare.

Căutările mele în a dibui limbajul special al poeziei se îndreaptă cu precădere asupra structurii proprii sale materialități, care este **cuvîntul**. Mi se pare esențial, pentru că nu totdeauna cuvîntul în poezie are scopul de a exprima un anume lucru precis. El trăiește într-un context general, creat, scris de poet, și atunci, cel care-l rostește, și, mai ales, cel care-l aude, trebuie să-l înțeleagă ca atare. Sînt sigură că numai înțelegerea mișcării interioare, a pulsației proprii fiecărei poezii, deci și a „felului” de a fi al fiecărui poet, poate indica o interpretare actricească, cea mai aproape de adevăr, deci de calitate.

În încheiere, o ultimă mărturisire. Eu sînt un actor care mă apropiez de meseria mea nu numai ca de o profesiune, ci ca de o bucurie datorată de bucurii. Și cînd, la sfîrșitul unei emisiuni de televiziune, un poet ca Geo Dumitrescu, care nu mă cunoștea și pe care nu-l cunoșteam decît prin scrisul său, se interesează, te caută și te găsește și îți trimite, pe o filă de carte, la sfîrșitul cîtorva rînduri „întreaga și definitivă admirație și prietenie a lui Geo Dumitrescu”, faptul dobindește pentru mine valoarea unui Oskar!

CRISTINA DELEANU

Versurile trebuie și gîndite

M-am știut dintotdeauna o credincioasă iubitoare de poezie.

Primul profesor într-o înțelegere a poeziei mi-a fost tata, care, deși un modest meseriaș, iubea cu patimă arta versului și știa pe de rost creațiile multor poeți.

Ucenicia de „recitatoare” mi-am făcut-o ca amatoare pe scenele unor atenee populare, cum li se spunea odinioară unor lăcașuri de răspîndire a culturii și științei.

Ca studentă, apoi, la Institutul de artă teatrală, am avut imensa șansă de a fi ucenica unor maeștri ai scenei românești: Ion Manolescu și Marieta Sadova. Pe atunci, în anul I se lucrau numai versuri. Și am înțeles, chiar de la începutul studiilor mele, că versurile trebuie și gîndite, nu numai rostite. Am mai înțeles că fiecare poet trebuie interpretat prin stilul și personalitatea lui. Și că pentru aceasta sînt necesare o cunoaștere temeinică a operei poetului respectiv, un efort de pătrundere în universul său spiritual, în **unicitatea** acestui univers. Nu poți recita pe Eminescu la fel ca pe Blaga, Arghezi ca pe Minulescu...

Sigur că fiecare actor va interpreta poezia și prin prisma temperamentului și sensibilității lui. Dar asta în funcție de particularitatea poeziei ce o are de interpretat.

Am asistat nu o dată, cu tristețe, cum, datorită unor neelaborate interpretări, toți poeții se uniformizau, indiferent de factura versurilor lor.

Întotdeauna, oriunde m-am aflat, pe o scenă în București sau la capătul țării, am slujit poezia cu aceeași emoție și același respect pentru poetul care a trudit poate **zile și nopți** întru îmbogățirea literaturii naționale și a ne face nouă, tuturor, viața mai frumoasă, mai curată.

Și pentru că vorbesc despre poeți și poezie, îndrăznesc o sugestie.

România are la ora aceasta mari poeți, și, ca să parafralez un dramaturg, poate nici nu sîntem prea conștienți cît de mari sînt pentru că sînt contemporani cu noi. De aceea, sugerez Televiziunii ca **săptămînal** să acorde **flecărui**

poet un spațiu în cadrul emisiunilor sale. Treptat, aceasta ar deveni o tradiție și am obișnui telespectatorii să le urmărească.

De ce să se spună versuri numai cu prilejul unor evenimente festive sau al unor comemorări, aniversări?... Nu este păcat ca atîtea frumuseți să rămîină numai în scoarțele cărților?

ELENA SEREDA

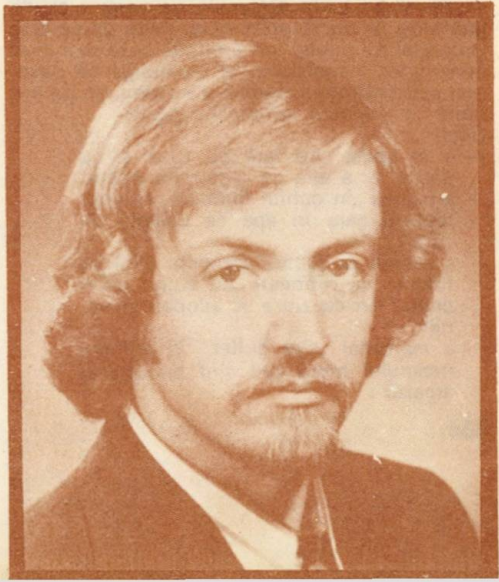
Gînduri despre poezie

Încercarea de a încredința hîrtiei unele gînduri despre poezie se dovedește mai grea decît mă așteptam. Poate că, prezentînd cîteva dintre obstacole, voi reuși totuși să ating și scopul propus.

Și încep atunci prin a spune că, după părerea mea, fiecare își dă întîlnire cu poezia la granițele propriiei înțelegeri și sensibilități. De aceea, impactul care se produce poate atinge incandescența arcului voltaic, poate fi asemeni restabilirii echilibrului la apariția curcubeului ori, — de ce nu? — neliniștii produse de glaciala măreție a aurorei boreale.

Nu de puține ori, teatrul este ca o insulă pierdută într-un ocean de poezie, ale căruia valuri și marea îi modelează neconștient tărîmurile. Laconismul și poezia au nutrit dintotdeauna teatrul, indiferent dacă era în versuri ori în proză. Dar nu despre poezia teatrului vreau să însălez cîteva gînduri, ci despre poet și public.

Statutul lui îi impune, cred, unele obligații nescrise, care decurg firesc din specificitatea abordării și apoi a transmiterii universului cuprins în poezie.

În spatele denumirii generice de Poezie, se află un amalgam de genuri și stiluri poetice, de posibile categorisiri ontologice, axiologice ori praxiologice. Iată de ce sînt convins că actorul este constrîns să se apropie de poezie cu un instrumentar adecvat, pentru a realiza o analiză eficientă și la obiect, pentru a prelucra însumarea datelor descoperite; pentru a le re-topi în creuzetul propriei conștiințe și sensibilități și a le turna într-o formă proprie, inconfundabilă, menită să transfigureze universul poetului, decodificîndu-l publicului spectator ori auditoriului. Să mă explic în cuvinte.

Ca oricărei nestemate, Poeziei îi sporește valoarea pe măsura șlefuirii cît mai dibace a cît mai multor fațete. Și cred că această muncă de bijutier îi revine tocmai actorului, chemat să-și pună în slujba poeziei întreaga-i personalitate; să-i ofere glasul, dar și inteligența; simțirea, dar și conștiința.

Și cum actorul este doar un om, el nu se poate deține de experiența lui de viață, de experiența culturală, civică.

După cum nu poate face abstracție de el ca individualitate unică și irepetabilă.

Fără a-mi permite o filipică la adresa unor colegi, nu pot trece cu vederea faptul că, de prea multe ori, în lectura ori recitarea unei poezii, nu fac altceva decît să rămînă sclavii sonorităților, uitînd că pentru obținerea metalului prețios trebuie prelucrat minereul și înlăturat sterilul.

Fiindcă, dincolo de cunoștințele de poetică și prozodie, dincolo de stiluri, mai mult sau mai puțin încifrate sau ermetice, știm că există o poezie de calitate, care vizează esențele, și există o falsă ori pretinsă poezie. A te limita doar la o transpunere în plan sonor a unor valori sau platitudini mi se pare incompatibil cu o calitate, de puține ori mărturisită, dar foarte intens rîvnită.

Beneficiem de un public a cărui receptivitate pentru poezie îl determină să umple pînă la refuz sălile de spectacol, ori de cîte ori i se oferă ocazia, un public care nu se mulțumește să devoreze toate volumele de versuri ci, de multe ori, în taină, pune chiar mîna pe condei. Un astfel de public ne pretinde ceva mai mult decît unor megafoane, el ne obligă să devenim seismografe sensibile ale vremii pe care o trăim în mijlocul semenilor noștri.

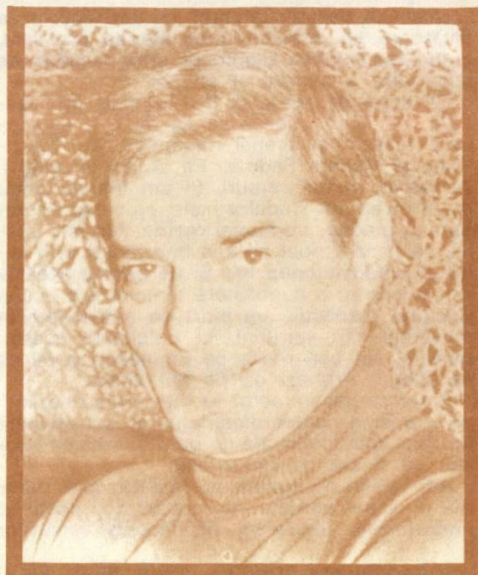
Căci:

- a te spăla „pe față cu rouă și cu soare” și a afla că „suferința doare”;
- a-ți privi „în ochiul fîntînilor, rotund/ făptura care în apă se desena bizară”;
- a refuza să pictezi „pe ochi plini de foame” să hrănești „cu bujori caracatița/ ori cu ziare să acoperi vulcanii”;
- a mărturisi „sînt suflet în sufletul neamului meu/ și-i cînt bucuria și amarul”;

- a vedea „vise-ntrupate gonind după vise/ pîn' dau în morminte ce-așteaptă deschise”;
- a aduna în „suflet ca pe-o floare/ minunea dulce a clipei pieritoare”;
- a-ți tăia „în suflet temple/ chip cioplit/ s-așezi în ele”;
- a vedea cum „se strîng războinicii drapați în arme, setoși să convorbească despre pace”; a ști că „e timpul slugă veche/ și robul celui rau/ tu omule, și frate/ să-ți fii stăpînul tău”; a afirma: „apă și om — voi sin-teți eterna mișcare/ voi sinteți spiritul/ o stîncă nu rămîne neclintită/ un zeu nu rămîne deasupra” înseamnă, în cele din urmă, a afirma „mîndria de a fi om”, indiferent că sîntem poeți, actori ori numai iubitori ai poeziei, care nu poate fi concepută în absența omului.

ȘTEFAN VELNICIUC

Linia dreaptă

Poezia fiind cea mai concentrată formă a adevărului interior, ea, Poezia, înseamnă drumul cel mai scurt de la inima mea, la inima spectatorilor. Și cum drumul cel mai scurt între două puncte este întotdeauna o linie dreaptă, poezia trebuie să fie întotdeauna dreaptă, cinstită și adevărată. Atunci pot eu s-o rostesc cu cea mai profundă simțire și spectatorul să creadă în cuvîntul meu ca într-un Dumnezeu devenit cuvînt.

SILVIU STĂNCULESCU

PREMII LITERARE PE MERIDIANELE LUMII

Destinate incununării unor opere și autori de deosebită valoare, premiile literare contemporane reiau, într-o gamă extrem de diversificată, tradiții care debutează încă din antichitate. Răspundeau, încă din vremea Jocurilor olimpice grecești, aceluiași nevoi sociale, iar cununile de laur, acordate cu aceste prilejuri, aparțineau întregului patrimoniu cultural elen, peste disensiunile politice sau militare ce fracționau Grecia antică sau elenistică. Tradiție perpetuată, cu mari cezuri, și de unii împărați romani, dar subsumată de obicei altor mobiluri, mai puțin dezinteresate.

● Sub raport istoric, nevoia de confirmare, de răsplătire a unor merite culturale reappare după Revoluția franceză, odată cu impunerea ideii naționale. Conștiința națională generează și stimulii necesari pentru dezvoltarea activităților artistice în multiplele lor aspecte cunoscute astăzi. Stimuli acordati, desigur, în funcție nu numai de criterii valorice, dar și de interese mai mult sau mai puțin pasagere. Lucrurile au evoluat, în timp, datorită interacțiunii diferitelor culturi naționale, datorită comunicării neîntrerupte între diferitele sfere în care tendințele, formele și ideile acestor culturi au tins spre selectarea unor principii și moduri de comunicare cu o cit mai largă funcționalitate, formule care să permită transmiterea artistică a unor adevăruri valabile pentru întreaga umanitate. Complexitatea acestei evoluții este oglindită și în diversitatea de forme și destinații pe care le au premiile literare contemporane.

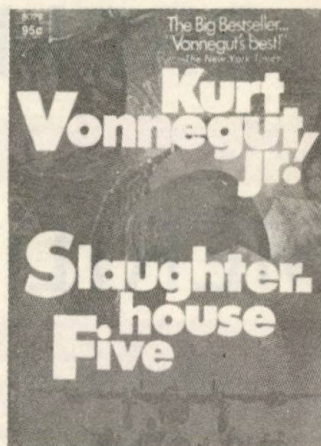
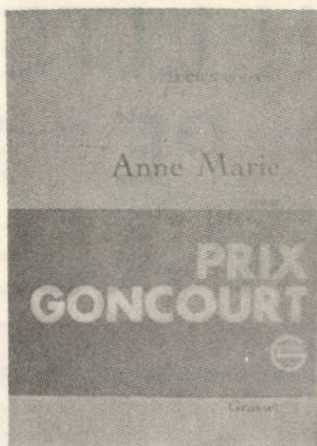
● Una dintre cele mai vechi și prestigioase distincții, în plan mondial, a fost, încă de la prima sa ediție din anul 1901, și rămâne și astăzi, Premiul Nobel pentru literatură. Procesul care duce la desemnarea anuală a laureatului merită descris pentru a evidenția minuțiozitatea tradițională a selecției. Într-o primă etapă, Academia suedeză primește aproximativ 400 de propuneri de candidați din partea laureatilor anteriori, a specialiștilor și a unor instituții cultural-artistice din numeroase țări. Datorită faptului că mulți candidați întruiesc propuneri multiple, lista se reduce la 100-150 nume. Urmează traducerea rapidă în suedeză și lectura volumelor. O primă selecție, făcută de un comitet compus din șase persoane, obligate să păstreze secretul asupra deliberărilor cel puțin 50 de ani, reduce numărul candidaților la 15-20. Noi dezbateri selectează cinci nume, dintre care, plenul Academiei suedeze (18 membri) alege, prin vot secret, cu majoritate simplă, laureatul (rareori laureatii anului în curs.

Un membru al comitetului de șase, Osten Sjostrand, expune, într-un interviu publicat în „The New York Times Book Review” din 1981, principiile care orientează selecția comitetului: „Încercăm să acordăm atenție culturilor minorității - grupuri etnice și limbi de mică răspindire. Aceasta rezultă din conștiința necesității de a nu ne lăsa prinși în marea mașinărie a superputerilor. Nu este un proces de selecționare a celor mai buni scriitori din lume. Alegem scriitorii care ni se par importanți pentru literatura altor limbi decât cele în care scriu ei. Acesta este fondul politicii editoriale a comitetului Nobel”.

Evident, acest prestigios premiu nu incununează întotdeauna nume de deosebită notorietate. Lista laureatilor cuprinde mulți scriitori astăzi aproape uitați. În schimb, lipsesc mulți creatori intrați în fondul de aur al culturii universale. Același Osten Sjostrand, în interviul sus citat, constată că fiecare membru al comitetului are „o listă personală de regrete”.

● Pentru edificare, nu este lipsită de interes lista cu laureatii premiului Nobel pentru literatură între 1901-1982:

Sully Prudhomme (1901); Theodor Mommsen (1902); Bjornstjerne Martins Bjornson (1903); Frédéric Mistral (1904); José Echegaray (1904); Henryk Sienkiewicz (1905); Giosuè Carducci (1906); Rudyard Kipling (1907); Rudolf Eucken (1908); Selma Lagerlöf (1909); Paul von Heyse (1910); Maurice Maeterlinck (1911); Gerhart Hauptmann (1912); Rabindranath Tagore (1913); Romain Rolland (1915); Verner von Heidenstam (1916); Karl Gjellerup (1917); Henrik Pontoppidan (1917); Carl Spitteler (1919); Knut Hamsun (1920); Anatole France (1921); Jacinto Benavente (1922); W.B. Yeats (1923); Wladyslaw Reymont (1924); G.B. Shaw (1925); Grazia Deledda (1926); Henri Bergson (1927); Sigrid Undset (1928); Thomas Mann (1929); Sinclair Lewis (1930); Erik Axel Karl-

teidt (1931); John Galsworthy (1932); Ivan Bunin (1933); Luigi Pirandello (1934); Eugen O'Neill (1936); Roger Martin du Gard (1937); Pearl Buck (1938); F.E. Sillanpää (1939); Johannes V. Jensen (1944); Gabriela Mistral (1945); Herman Hesse (1946); André Gide (1947); T.S. Eliot (1948); William Faulkner (1949); Bertrand Russell (1950); Pär Lagerkvist (1951); François Mauriac (1952); Winston Churchill (1953); Ernest Hemingway (1954); Halldór Laxness (1955); Juan Ramón Jiménez (1956); Albert Camus (1957); Boris Pasternak (1958, declină premiul); Salvatore Quasimodo (1959); Saint-John Perse (1960); Ivo Andrić (1961); John Steinbeck (1962); Georgios Seferis (1963); Jean-Paul Sartre (1964, declină premiul); Mihail Șolohov (1965); Samuel J. Agnon (1966); Nelly Sachs (1966); Miguel A. Asturias (1967); Yasunari Kawabata (1968); Samuel Beckett (1969); Alexandr Soljenițin (1970); Pablo Neruda (1971); Heinrich Böll (1972); Patrick White (1973); Eyvind Johnson (1974); Harry Martinson (1974); Eugenio Montale (1975); Saul Bellow (1976); Vincente Aleixandre (1977); Isaac B. Singer (1978); Odyssseas Elytis (1979); Czesław Miłosz (1980); Elias Canetti (1981); Gabriel García Márquez (1982).

● Tot cu vocație universală, premiile „Lenin” sînt destinate însă oamenilor de cultură care promovează, prin activitatea lor, ideile înaintate, temele luptei pentru pace, pentru socialism.

● De mare răsunet se bucură numeroasele premii decernate în cadrul unor arii în care interdependențele culturale au vechi tradiții, arii circumscrise numai de aceste conexiuni, unitatea de limbă nefiind obligatorie. Sînt dovedite astfel, practic, și în sfera particulară a premiilor literare, numeroasele contingente, împrumuturi, schimburile de idei, manifestate uneori direct, alteori adaptate tradițiilor locale și provocînd, prin neașteptate sinteze, apariția unor noi nuclee de iradiere. În acest sens, în special în majoritatea țărilor cu tradiții de origine latină, influențele culturilor franceză, italiană, spaniolă și portugheză au dus la formarea unui armonios mozaic în continuă prefacere.

● Din acest punct de vedere, cultura franceză joacă, față de noi, în virtutea unor relații tradiționale, un rol important. Premiile literare acordate în Franța încununează adeseori cărți care stîrnesc interesul cititorilor români, familiarizați în mare măsură cu lumea complexă evocată și procedeele folosite. Nu rareori, totuși, aceste premii sînt contestate de cei care pun la îndoială obiectivitatea unor jurii aflate sub influența marilor edituri. După cum afirmă autorii volumului *Interlocuții*, apărut în 1981, editurile „Gallimard”, „Grasset” și „Le Seuil” și-au împărțit, în ultimul deceniu, 82 la sută din principalele premii anuale, cu toate că nu au editat decît 25 la sută din titlurile apărute în Franța. Favoritișmele, după autorii volumului sus citat, au creat situația ca ani după ani, volumele distinse cu Premiul Goncourt, de exemplu, să nu fie traduse și, astfel, să nu treacă proba receptării în alte țări. Totuși, aceste afirmații nu pot fi separate de existența unor frustrări personale, experiența dovedind că premiile, deși puse la îndoială, continuă să fie un bun stimulente pentru autori și cititori.

● De mult prestigiu se bucură premiile decernate de Academia franceză. Create de stat sau de fundații particulare, **Marile premii** și **Premiile de ansamblu**, în număr de 17, sînt acordate pentru roman, poezie, teatru, nuvelă, eseu, critică, filozofie, istorie (premiul Gobert). În 1980, Academia atribuie, în primă ediție, Marele premiu **Paul Morand**, premiu acordat la doi ani, potrivit dorințelor testamentare ale lui Morand, „autorului uneia sau mai multor cărți de limbă franceză, remarcabile prin calitățile de gîndire, stil, spirit de independență și libertate”.

● De o deosebită popularitate se bucură Premiul Goncourt, decernat anual de Academia Goncourt (societate literară înființată de Edmond de Goncourt în 1896). Compusă din zece membri, Academia atribuie anual, din 1903, după un tradițional dejun la restaurantul parizian Drouant, deosebit de apreciată recompensă. Ales președinte în 1972, Hervé Bazin contribuie la alegerea unor noi membri de peste hotare și la acordarea de burse (de

exemplu bursa Goncourt pentru biografie, acordată în 1981 lui Hubert Juin pentru **Victor Hugo**, ed. Flammarion).

• Decernat în același timp cu Goncourt, **Premiul Renaudot**, fondat în 1925 de un grup specializat în difuzarea informațiilor literare, poate fi socotit drept unul dintre principalele premii literare franceze.

• Fondat în 1904, **Premiul Femina** este decernat, la sfârșitul fiecărui an, de un juriu format din scriitoare, „pentru o operă literară de imaginație”. Există un „**Femina**” francez (acordat, în ultima sa ediție, lui Michel del Castillo pentru **Noaptea decretului** - ed. Le Seuil) și un „**Femina**” străin (pe 1982 atribuit lui Anne Herbert, Canada, pentru **Les fous de Bassan**).

• Pentru recompensarea scrierilor cu deosebită valoare documentară a fost creat **Premiul Femina-Vacaresco** (atribuit în 1982 lui Pierre Andreu pentru **Viața și moartea lui Max Jacob** — ed. Table ronde; în 1981 lui Yves Florenne pentru eseu **Ouvertures, errance et les clés de la liberté** — P.U.F.; în 1980 lui Gérard Mace pentru volumul **Ex libris** — ed. Gallimard).

• În aceeași perioadă a anului are loc și decernarea **Premiului Medicis**, acordat altui scriitor francez (în 1982, Jean-François Josselin pentru **L'enfer et cie**) cit și unui literat străin (tot în 1982 lui Umberto Eco pentru **Le nom de la rose**).

• Dintre premiile franceze care prezintă interes mai enumerăm: **Premiul „Interallié”**, unul din premiile importante, este decernat anual unui ziarist-scriitor sau scriitor-ziarist; **Marele premiu al romanului**, acordat anual de Société des Gens de Lettres; **Marele premiu al Societății poezilor francezi**; **Premiul Max Jacob**, fondat în 1950, destinat încurajării poeziei unui debutant; **Premiul Cazès**, atribuit anual la braseria pariziană Lipp; **Marile premii ale orașului Paris**, create imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial; **Premiul criticilor**, creat în 1946; **Premiul librarilor**, acordat de un juriu compus din 400 de lectori și 700 de librari; **Premiul bibliotecarilor**, aflat în acest an la a patra ediție; **Premiul Sainte-Beuve**, atribuit pentru roman și pentru eseu; **Premiul Roland Dorgelès**; **Premiul literar al Rezistenței**; **Premiul Academiei Mallarmé**; **Premiul Mac Orlan**; **Premiul Valéry Larbaud**; **Premiul Saint-Simon**, creat cu prilejul tricentenarului nașterii lui Louis de Saint-Simon; **Premiul „Deux Magots”**; premii **Antonin Artaud**, **René Laporte**, **Marcel Proust**, **Alexandre Dumas**, **Apollinaire**, **Ramuz**, **Premiul „Primului roman”**, decernat de un juriu compus din zece critici literari ai presei scrise și audio-vizuale; **Premiul pentru cea mai bună carte străină apărută în Franța** (acordat în ultima ediție argentinianului Hector Bianciotti pentru volumul **L'amour n'est pas aimé** - ed. Gallimard); **Premiul Max-Pol Fouchet**, aflat în 1982 la prima sa ediție, menit să „promoveze un poet francofon necunoscut sau puțin cunoscut”, manuscrisul ales urmînd a fi publicat de editura „L'Age d'Homme”; **Premiul „Prométhée”**, destinat unui romancier sau nuvelist inedit, laureatul publicînd la aceeași editură; **Premiul literar internațional Claude Sernet**, acordat la ultima sa ediție senegalezului Amadou Lamine Sali; **Premiul Tocqueville**, decernat, pentru prima oară, în anul 1979, lui Raymond Aron; **Premiul „Umorului negru”**; **Premiul Asociației scriitorilor de limbă franceză**; **Premiul de literatură regională**; **Premiul Kafka**; **Premiul „Fiction”**, creat datorită concursului Fundației „Philip Morris”; **Premiul François Sommer**, destinat celui mai reușit volum cu subiect cinegetic al anului (în 1981 acordat lui Claude Rivière pentru **Hommes et bêtes dans les Carpates et le Delta du Danube**); **Premiul Ulisse**, pentru cel mai izbit român popular; **Premiul Bretagne**; **Premiul J.P. Calloch**; **Premiul Tony Burnand**, acordat de Asociația ziarștilor cinegetici; **Premiul franco-belgian al Asociației scriitorilor de limbă franceză**; **Premiul literar Franța—Haiti**; **Premiul Albert Londres**, destinat recompensării celui mai bun reporter al anului; **Premiul**

ALMANAHUL LITERAR • 1984

de poezie Jean Cocteau; **Premiul Everève-Louise de Vilmorin**, creat în 1973; **Premiul pentru cei sub 25 de ani**, fondat de editura „Alsatia” pentru a promova tinerii amatori care scriu pentru adolescenți; **Premiul Claude Farrère**, decernat de Asociația scriitorilor combatanți; **Premiul literar Franța—Quebec**, atribuit de Asociația scriitorilor de limbă franceză în colaborare cu Ministerul Culturii din Quebec; **Premiul François Poncetton**; **Premiul Lecomte de Nouy**, acordat unui scriitor de limbă franceză și unui literat anglofon, recompensă pentru „o lucrare care prezintă un interes deosebit pentru viața spirituală a epocii noastre și pentru apărarea demnității umane”; **Premiul Clubului poezilor**; **Premiul vikingilor**, acordat „unei lucrări care promovează spiritul de aventură, curajul și îmbogățirea ei prin propriile eforturi”; **Premiul Paul Desfeuilles**, destinat traducătorilor din franceză; **Marele premiu al presei**. Această listă, deși departe de a fi exhaustivă, evocă totuși evantaiul diversificat al preocupărilor. Premiile enumerate nu sînt, în mare parte, însoțite de recompense materiale notabile, dar sporul de prestigiu adus laureatilor este, în multe cazuri, deosebit.

• Vecinătățile geografice, în decursul istoriei, au determinat, de asemenea, importante transferuri culturale. Imperiul habsburgic, prin situația sa de mare putere în răsăritul Europei a strîns, în capitala sa, inestimabile valori culturale și artistice. Viena devenise, în acea perioadă, orașul către care se îndreptau, pentru studii, mulți dintre tinerii din întreaga peninsulă Balcanică, un centru al ideilor noi, revoluționare, în ciuda politicii retrograde practică de guvernare. Caracterul plurinațional al imperiului se reflectă în structura etnică a orașului, în viața sa culturală. Mulți dintre conducătorii mișcărilor naționale din Balcani și-au completat studiile, au învățat să se cunoască și prețuiesc reciproc în acest oraș. După apariția republicii de astăzi, această tradiție comună și dorința amplificării cooperării culturale între țările estului și sud-estului european determină Fundația F.V.S. din Hamburg să constituie, în 1963, fondul premiilor Gottfried-von-Herder. Atribuite anual de Universitatea din Viena, în urma recomandării unui comitet format din personalități culturale europene, premiile Herder sînt destinate, conform statutului, incunării activității „a șapte personalități din țări diferite ale căror creații, în domeniul literaturii, muzicii, picturii, sculpturii, arhitecturii, folclorului și muzeisticii, aduc importante contribuții la dezvoltarea culturii europene”. În plus, sînt puse la dispoziție și șapte burse de studii, acordate conform propunerilor laureatilor. Cele șapte țări sînt: Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Polonia, România și Ungaria. Din partea României, au fost distinși cu premiul Herder următorii oameni de cultură: Tudor Arghezi (1965), Alexandru Philippide și Mihai Pop (1967), Constantin Daicoviciu (1968), Mihail Jora (1969), Zoltan Frányó (1970), Zaharia Stancu (1971), Virgil Vătășianu (1972), Eugen Jebeleanu (1973), Zeno Vancea (1974), Maria Musicescu (1975), Nichita Stănescu (1976), Ion Vlăduțiu (1977), Eugen Barbu (1978), Sütő András (1979), Alexandru Rosetti (1980), Emil Condurachi (1981), Ana Blandiana (1982).

• De binemeritat prestigiu se bucură și **Premiul național austriac de literatură europeană**, decernat de Societatea austriacă pentru literatură, asociație care intenționează să creeze premii pentru traducerea autorilor austrieci în alte limbi și pentru creatorii străini care dedică opere culturii austriece.

• De mai mică importanță în planul european, premiile **Georg Trakl**, al Fundației Theodor Körner, **Premiul de cultură al landului Austriei de jos**, **Premiul orașului Viena, Diploma de onoare „Robert Stolz”** (acordată, pe 1982, poetului Franz Johannes Bulhardt), ofera

elementele necesare completării imaginii de ansamblu. O mențiune aparte merită **Premiul „Ingeborg Bachmann”**, decernat în cadrul **Concursurilor literare „Ingeborg Bachmann”** de la Klagenfurt. Concurenții, din țări europene, citeșc în fața unui juriu format din 11 membri, timp de 20 de minute, un text încă nepublicat. După deliberările de rigoare, juriul desemnează laureatul. Intr-o direcție apropiată se înscriu și: **Premiul „Trente jours d'Europe”**, creat în 1977; **Premiile „Europa”** pentru roman și eseu; **Premiul european de literatură pentru copii și tineret**; **Bienalele internaționale de poezie de la Knokke-le-Zoute** (Belgia).

● De interes deosebit se bucură și premiile literare decernate în Italia. Prestigioasele premii „Viareggio”, aflate în 1982 la cea de a 53-a manifestare, consacră, de obicei, autori de prim ordin. În ediția amintită, premiul pentru roman a fost acordat lui Primo Levi pentru **Se non ora... Quando?** iar cel de poezie lui Vittorio Sereni. În ediția anterioară, premiul pentru proză a fost acordat lui Enzo Siciliano, cel pentru poezie Mariei Luisa Spaziani. Se acordă și premii pentru eseu, pentru debut în proză, versuri, eseistică, un premiu special și **Premiul internațional Viareggio-Versilia**.

● Deosebit de important este și **Premiul Strega**, dintre laureații căruia pomenim aici pe Giorgio Bassani, Dino Buzzati, Elsa Morante, Lala Romano, Corrado Alvaro, nume intrate în circuitul culturii universale.

● Dintre premiile italiene cu vocație internațională cităm aici **Premiul „Feltrinelli”** (acordat în ultima sa ediție lui Gunther Grass); **Premiul Etna-Taormina** (printre laureații căruia se numără Eugen Iebeleanu și Alexandru Balaci); **Premiul „Cino del Duca”**, destinat recompensării unui autor „a cărui operă constituie, sub formă științifică sau literară, un mesaj de umanism mo-

dern” (atribuit, în 1982, scriitorului turc Yachar Kemal, în 1981 vest-germanului Ernst Jünger, în 1980 lui Jorge Luis Borges, în 1979 lui Léopold Sédar Senghor); **Premiul Dante**, acordat anual de **Asociația Dante Alighieri** (decernat, pe 1982, lui Ba Jin, președintele Asociației scriitorilor chinezi, traducător în chineză al **Divinei Comedii**); **Premiul Dante** al orașului Florența, acordat o dată la doi ani unui cercetător italian ori străin „pentru merite deosebite în studierea operei celui mai mare fiu al Florenței”; **Premiul Mondello** (atribuit în 1983 lui Alain Robbe-Grillet pentru romanul **Djin**, tradus în italiană, și lui Alberto Moravia pentru culegerea de reportaje **Scrisori din Sahara** și romanele „**Retro**”; 1943), **Premiul „Libro d'oro”**, acordat scriitorilor a căror operă, în totalitate, a fost vândută în peste 1 000 000 exemplare; premiile **Pasolini, Campiello, Flaiano, Scanno, Premiul criticii in Erba**, decernat cu prilejul tirajurilor de carte pentru tineret din Bologna.

● O mențiune aparte merită și **Premiul Institutului Italo-Latino-American (I.L.A.)**, creat în 1971 cu scopul popularizării celor mai de seamă creații literare latino-americane. Acordat o dată la doi ani, laureații de pînă astăzi sînt Jose Lezama (Cuba), Juan Carlos Onetti (Uruguay), Jorge Amado (Brazilia), Antonio Di Benedetto (Argentina), Mario Vargas Llosa (Peru).

● Destinate tot țărilor din America Latină sînt și premiile prestigioasei instituții culturale din Havana „Casa de las Americas”. Înființate în 1959, aceste distincții încununează câștigătorii unor concursuri anuale. Se atribuie la începutul lunii februarie premii pentru roman, poezie, eseu, teatru, reportaj, literatură pentru copii și tineret, literatură engleză din Caraibi și literatură braziliană. Laureați pentru anul 1982 (premii decernate în februarie 1983) au fost doi argentinieni, un portorican, un cubanez, un ecuadorian și un nicaraguez; pe 1981 tot

doi argentinieni, un guineez, un nicaraguez, un ecuadorian, un cubanez, doi portoricani, un brazilian.

- Mare influență, datorată tradiției culturale și lingvistice, au în zona hispano-americană și premiile literare spaniole. Printre cele mai importante se numără **Premiile naționale spaniole** distribuite de **Academie**. Există un premiu național de poezie, un altul destinat romanului, alte premii pentru creații în diverse domenii literare. Dar cel mai rinovit premiu al literelor spaniole, nu numai pentru suma care îl însoțește (zece milioane pesetas), dar mai ales pentru deosebitul său prestigiu literar, este **Premiul „Miguel de Cervantes”**, instituit în 1975. Premiul este decernat anual, în ziua de 23 aprilie, în cadrul unor manifestări multiple: Comemorarea Cervantes, Ziua Cărții, primirea scriitorilor în audiență de către monarhii spanioli. Supranumit, pentru importanța sa, „Nobelul spaniol”, premiul Cervantes pe 1982 revine lui Luis Rosales. Ceilalți șapte laureați de până astăzi sînt: Jorge Guillén, Alejo Carpentier, Dámaso Alonso, Jorge Luis Borges, Gerardo Diego, Juan Carlos Onetti, Octavio Paz.

- Instituit în urmă cu patru ani, **Premiul național al Spaniei pentru traducerea scriitorilor spanioli în alte limbi** a fost acordat, în 1982, lui Dariu Novăceanu, traducător și comentator al lui Luis de Góngora y Argote. Premiul a mai încununat pînă astăzi talmăcirii din Quevedo, Santa Teresa, Juan Ramón Jiménez.

- Un alt premiu prestigios, destinat însă încununării lucrărilor referitoare la istoria culturii hispanice, este **Premiul de cultură hispanică**. Dintre premiați, amintim pe Guillermo Diaz-Plaja (pentru *La comunicación de las culturas hispanicas en la obra de Eugenio D'Ors*) și Carlos M. Rama (pentru *Historia de las relaciones culturales hispanoamericanas*).

Tot în sfera culturilor hispanice se mai înscriu și: **Premiul latino-american de poezie „Ruben Dario”** (acordat în 1982 cubanezului Victor Casaus, în 1981 salvadorianului José Roberto Sea); **Premiul „Alfonso Reyes”**, cea mai importantă distincție culturală conferită de guvernul mexican (ultimii laureați au fost Jacques Soustelle și André Malraux).

- Un rol important în orientarea cititorilor și editurilor joacă și **Premiul „Planeta”**. În același context, **Premiul „Camões”, Premiile Aca-**

ALMANAHUL LITERAR • 1984

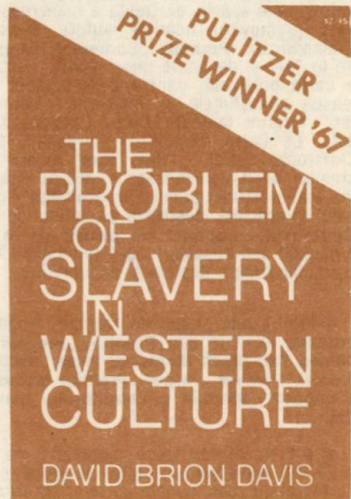
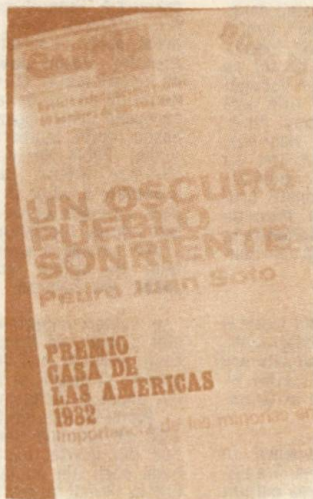
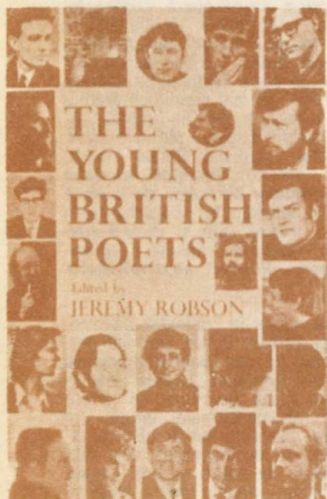
demiei portugheze sau Premiul Academiei de litere din Brazilia au multă pondere.

- O altă arie culturală a cărei importanță nu mai trebuie subliniată rămîne cea a culturilor germane. Circulația cărților și ideilor în diversele zone geografice de limbă germană se evidențiază și prin distribuția distincțiilor literare. Deseori, scriitorii est-germani, cei din Austria sau din Germania federală dețin importante premii în țările vecine.

Enumerăm aici, pentru a evidenția diversitatea preocupărilor, unele din aceste distincții fondate și sprijinite material, în R.D. Germană, de stat iar în R.F. Germania de organisme comunale, instituții de cultură sau asociații literare. Asemănătoare, ca structură, premiilor anuale distribuite de organismele culturale din multe țări socialiste, premiile literare ale R.D. Germane au o pondere deosebită în evidențierea lucrărilor ce promovează, în domeniile literaturii, ideile socialismului, combaterea atitudinilor retrograde. Înregistrăm aici, ilustrînd aceeași orientare, **Premiul „Feuchtwanger”**, atribuit anual de Academia de arte a R.D. Germane și **Premiul „Heinrich Heine”**, acordat de Ministerul Culturii din R.D.G.

Inițiat în 1979, **Premiul internațional „Jacob și Wilhelm Grimm”** a fost destinat germaniștilor, pentru lucrări științifice, pedagogice, culturale și traduceri.

- Din categoria distincțiilor conferite de asociații culturale comunale, ale unor fundații particulare sau de breasla, în marea lor majoritate din R.F. Germania, notăm: **Premiul „Lessing”**; **Premiul „Geörg Büchner”** (printre laureați se numără Martin Walser, Thomas Bernhard, Christa Wolf); **Premiul „Schiller”** (acordat de municipalitatea Mannheim); **Premiul literar „Roswitha”**, instituit în memoria primei poete germane Roswitha von Gandersheim; **Premiul „Heinrich Mann”**; **Premiul „Hölderlin”**, fondat de orașul Bad Homburg; **Premiul literar al orașului Bremen**; **Premiul „Copernic”** al orașului Gelsenkirchen; **Medalia „Carl von Ossietzky”** (acordată în 1981 pentru „activitatea sa combatantă, angajată, pentru pace și dezarmare” scriitoarei Inge-

PREMIILE LITERARE

borg Drewitz, vicepreședinta PEN-Clubului din R.F. Germania); **Piacheta „Heine”**, atribuită de Societatea „Heinrich Heine”.

De un interes deosebit se bucură și tradiționalele Tîrguri de carte, în cadrul cărora sînt decernate numeroase premii și medalii. Menționăm aici **Marele premiu și medalii** Tîrgului sau expozițiilor internaționale de artă a cărții de la Leipzig, **Premiul „Gutenberg”**, acordat tot la Leipzig pentru prezentare tipografică, premiile literare acordate în cadrul Tîrgului de carte de la Mainz, premii dintre care menționăm aici pe cele acordate de revista literară „Freies Forum” (decernate, în 1981, astfel: pentru poezie – Mircea Dinescu, pentru traducere – Werner Sölner, pentru eseu – S. Damian).

● Și în aria culturală anglo-americană premiile literare sînt fondate de instituții de învățămînt, asociații sau fundații preponderent particulare, în marea lor majoritate cu rol deosebit doar în orientarea cititorilor sau a criticii, reflectînd deseori interese de moment. Dar există și excepții, distincții ce consacră nume pentru întreaga arie anglofonă, dintre care cităm ca reprezentative **Premiile „Pulitzer”** și **„Booker Prize”**.

● **Premiile „Pulitzer”**, în număr de 12, sînt decernate anual, din 1918, de Consiliul de administrație al Universității Columbia, S.U.A., și consacră de obicei realizări de primă mărime din sfera culturală americană. Sînt decernate pentru roman, poezie, critică, dramaturgie, eseu, publicistică și, dintre laureați, cităm pe Ernest Hemingway, Robert Frost, Louis Bromfield, Archibald Mac Leish, W.H. Auden, Anne Sexton, John Berryman, Beth Henley, Howard Sackler, pentru a ne rezuma doar la cîteva nume de romancieri, poeți și dramaturgi.

Un rol deosebit în crearea opiniei este jucat de sondele printru cititori și critici, efectuate periodic de suplimentul literar al ziarului „New York Times”. De mult prestigiu se bucură și: **Marele premiu național al criticii americane**, **Premiul „Bollingen”**, **Medalia „Howell”** – decernată de Academia de arte și litere, **Medalia „Freedom”**.

● Cel mai important premiu literar britanic, **„Booker Prize”**, are un rol similar cu al **Premiului „Pulitzer”** pentru consacrarea unor nume în literatura britanică. În peisajul literar britanic semnalăm, însă, ca element cu valențe mai aparte, existența a numeroase premii destinate promovării tinerilor autori. Enumerăm, pentru exemplificare: **Premiile „Somerset Maugham”**, instituite în 1947 și destinate unor „scriitori sub 35 de ani, cu o carte publicată, pentru a le îngădui să-și îmbogățească cunoștințele și însușirile călătorind prin alte țări” (printre laureați: Doris Lessing, Kingsley Amis, John Le Carré, Humphrey Carpenter, Max Hastings, Christopher Reid); **„Triple First Award”** („De trei ori premiul întâi”), denumit astfel întrucît include și publicarea manuscrisului premiat în trei ediții – cartonată, broșată și specială, destinată circuitului de club; **Premiile Concursului național de poezie de la Cheltenham**, organizat sub auspiciile săptămînalului „Telegraph Sunday Magazine”, destinate debutanților.

● Printre alte premii de renume în contextul cultural britanic, înșirăm aici **Premiul „Brooker McConnell”**, **James Tait Black Memorial Prize**, **Whitbread Literary Award**, **Premiul „Hugo”**, **Premiul memorial „John W. Campbell”**, **Premiul guvernatorului general al Canadei**.

● Aria culturilor slave reprezintă, de asemenea, în contextul universal, un factor de primă mărime. Tradițiile literaturii ruse, puncte de referință în zestrea culturii

universale, preluate și amplificate astăzi nu numai de scriitorii sovietici, stîrnesc deosebit interes.

● Premiile literare sovietice pot fi clasificate în funcție de organizarea care le atribuie, de sectoarele literare vizate, de limbile și tradițiile culturale existente în diversele republici surori. Subliniind încă o dată interesul manifestat de instituțiile statale de resort pentru impulsivizarea creației literare, enumerăm aici, succint, cîteva dintre cele mai prestigioase distincții sovietice: **Premiile Lenin pentru literatură și artă**; **Premiile de stat ale U.R.S.S. pentru literatură**, tradițional decernate cu prilejul aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (dintre laureații ediției 1982 amintim aici pe Grigori Baklanov, pentru roman; Ojar Ottovici Vatielis, pentru poezie; Oles Goncaev și Vitali Zakrutkin pentru proză; Vladimir Civilihin pentru eseu; în ediția din 1981 au fost atribuite scriitorilor V. Belov, M. Dudin, V. Ozerov, P. Pancenko, C. Amiregibi, R. Ibraghimbekov iar în ediția 1980 au fost acordate lui Aleksei Arbutov, G. Hamid, P. Zagrebelski, A. Kolomiț, acad. Mihail Hrapcenko). De mult prestigiu se bucură și premiile acordate de Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., premii înconunind, de asemenea, activitatea din diferite sectoare ale literaturii. Menționăm aici, dintre aceste distincții, **Premiile A.N. Tolstol**, atribuite pentru lucrări literar-publicistice pe teme internaționale.

● De prestigiu se bucură și premiile de stat acordate de republicile unionale. Cităm, spre exemplificare, dintre **Premiile de stat din R.S.F.S. Rusă**, acordate pentru creații literare, artistice sau de arhitectură: **Premiul „Gorki”** (atribuit pentru roman, versuri, nuvelă, scenarii, dramaturgie); dintre premiile acordate în R.S.S. Ucraina amintim **Premiul „Ivan Franko”** și **Premiul „Lesia Ukrainka”**; dintre premiile gruzine amintim **Premiul „Șota Rustaveli”** și **Premiile Uniunii Scriitorilor din Gruzia** (pentru poezie, proză, dramaturgie și publicistică).

● În Republica Populară Bulgaria, premiile Uniunii Scriitorilor Bulgari, atribuite anual pentru poezie, proză, publicistică, literatură pentru copii, dramaturgie, se bucură de multă popularitate. Dintre laureații ediției din 1982 amintim pe M. Sopkin, B. Gherontiev, Andrei Ghermanov (post mortem), Ekaterina Tomova, Dimitri Iarimov, Milko Milkov. Foarte important în consacrarea unor scriitori este **Marele premiu „Gheorghi Dimitrov”**.

● Înscrisă atît în zona culturală balcanică, cit și în aria culturilor slave, premiile literare din Iugoslavia încurajează deseori creatori a căror operă depășește, prin interesul stîrnit, hotarele naționale. Menționăm, în acest sens, importantul **Premiu literar „Ivo Andrić”**, **Premiul „Jovan Jovanović Zmaj”** (atribuit scriitorilor de limbă croată), **Cununa de aur** a Festivalului internațional de poezie de la Struga, cel mai prestigios premiu european pentru poezie, atribuit în 1982 lui Nichita Stănescu (dintre laureații anteriori: Eugenio Montale, W.A. Auden, Pablo Neruda, Artur Lundkvist, Rafael Alberti, Miroslav Krleža, Blaje Koneski), **Premiile triennale mondiale a cărții și periodicele de teatru de la Novi Sad**, adresate editurilor și periodicelor specializate în publicarea lucrărilor de dramaturgie și teatologie.

Din categoria premiilor destinate reflectării curenților de opinie face parte **Premiul săptămînalului „NIN”** din Belgrad.

● Factori importanți nu numai în contextul balcanic sînt și culturile Greciei și Turciei. Dintre premiile grecești amintim aici **Premiul de stat pentru literatură** (poezie și proză) și **Premiul fundației „Uranis”**, decernat anual de Academia din Atena. De interes se bucură și Premiile internaționale ale concursului inițiat, din 1980, de Uniunea ziariștilor și scriitorilor de cărți turistice din Grecia, destinate să recompenseze cele mai bune cărți ale anului, scrise de autori străini, despre Grecia. Primii laureați ai acestui premiu (ediția 1980) au

fost Lawrence Durrell (Anglia) și Jacques Lacardière (Franta).

ALMANAHUL LITERAR • 1984

● **Premiile literare ale Turciei** sînt acordate anual, pentru roman, nuvelă, versuri, dramaturgie, literatură pentru copii, critică și traducere, de un juriu alcătuit din cunoscuți scriitori și critici literari turci. Menționăm, pentru prestigiul de care se bucură, și **Premiul „Orhan Kemal”**.

● **Problemele culturilor africane**, aflate pe drumul afirmărilor după dobîndirea independenței naționale, sînt reflectate pregnant și în instituția premiilor literare. Existența a două limbi de largă circulație printre oameții de cultură africani, franceza și engleza, marchează actuala etapă.

Indiscutabil, **Marele premiu literar al Africii negre**, destinat să încununeze un autor de limbă franceză, originar din Africa neagră, ocupă un loc de prim ordin. Decernat, începînd din 1961, de Asociația scriitorilor de limbă franceză, palmaresul acestui premiu oferă o imagine a importanței și valorii laureatilor. Din cei 29 de laureați, în fruntea listei se află cei din Camerun (6), urmați de scriitorii din Senegal, Benin, Congo, Niger (2) și Volta Superioară (1). Deși premiul se atribuie pentru toate genurile, în prim plan se afirmă romanul. Eseurile (doar trei premiate în 22 de ani), poezia (un singur laureat, Parcère Titinga din Volta Superioară) și teatrul (o singură piesă premiată, scrisă de Jean Pliya din Benin) au polarizat, se pare, eforturile unui număr mai mic de creatori africani.

Printre cele mai cunoscute distincții literare africane se numără și **Premiile concursurilor de teatru interafrican**, manifestare organizată anual de 21 posturi de radio din Africa și Zona Oceanului Indian. Dintre laureații celei de a XI-a ediții (1981), amintim pe Dev Virshawmy (Insulele Mauritiuz), Baba Moustapha (Ciad), Gilbert Kiyindou (Congo), Marouba Fall (Senegal), Michèle Rokotoson (Republica Malgașă).

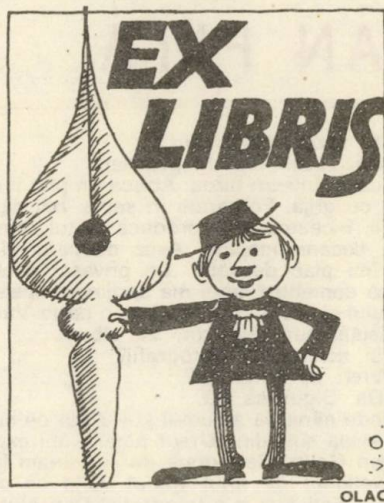
● Din aria aglofonă notăm importantul premiu literar „**Africa Award**” (decernat, în 1982, romancierei nigeriene Buchi Emecheta), și **Premiul „Noma”**, decernat anual de un juriu întrunit la Freetown (Siera Leone).

● De ecouri deosebite, depășind sfera de interes a literaturii în idiș sau ebraică, se bucură **Premiul ierusalim**, decernat cu prilejul Tîrgului internațional de carte de la Ierusalim aflat, în 1983, la a 11-a ediție. Ultimul laureat a fost scriitorul de origine indiană V.S. Naipaul. Dintre premiile destinate lucrărilor scrise în limba idiș amintim: **Premiile Fundației „Jacob Groper”**, **Premiul „Atran”**, atribuit anual de Congresul mondial pentru cultură idiș cu sediul la New York, **Premiul literar al organizației „Yidischer Kultur Farband”** (IKUF) din New York.

● Nu pot fi trecute cu vederea nici premiile literare de importanță națională. Dintre acestea enumerăm, spre exemplificare, doar cîteva: **Marele premiu al Consiliului Nordic**, decernat anual la Oslo; premiile Asociației scriitorilor chinezi; Premiile Uniunii Scriitorilor din Vietnam; **Premiul Akutagawa**, cea mai înaltă distincție literară japoneză; **Marele premiu Ghianpith**, supranumit și „**Nobelul indian**”; **Premiul „Ramon Magsaysay”**, decernat anual de autoritățile filipineze.

Evident, toată expunerea de pînă acum nu are un caracter exhaustiv, ci doar încearcă să surprindă manifestări mai proeminente în peisajul literaturii universale, prin eventuala influență pe care o pot avea asupra interferențelor între culturile popoarelor lumii. Și care, privite din acest unghi, pot interesa într-un mod mai aparte cititorul român.

MIHAI PASCU

CARMEN GALIN ȘI DAN PIȚA

- Ai văzut fotografiile?
- Nu. N-am fost la premieră.

Le caută într-un birou. Aduce un plic, îl deschide cu grijă. Fotografii în sepia. Îmi dă explicații, încearcă să reproducă textul care însoțea fiecare imagine. Așez deoparte câteva care îmi plac deosebit. Le privesc îndelung fără să comentez, apoi mă sprijin de speteaza fotoliului și arunc o privire într-o parte. Văd pe o masuță, sub televizor, un album.

- Și acolo aveți fotografii?
- Vreți să le vedeți?

— Da. Sigur că da!

Întinde mîna, ia albumul și-l așază pe masă.

— Astea sînt din „Ursul polar”. Îmi explică Carmen Galin. Cele două de sus le-am făcut la revelionul de anul trecut. Uite ce caraghioase sînt! Aici m-a fotografiat Dan. Nu! Astea nu vreau să le vedeți...

— Echipa de auri! Îmi spune Dan, apropiindu-se de noi cu un teanc de fotografii din care desprinde una: Demian, Verouiu, Dorin Li-

viu Zaharia și regretatul Dan Naum, după ce am terminat facultatea. Apoi am făcut împreună „Nunta de piatră”.

— Un tînar furios, încerc eu să caracterizez chipul adolescentului din fotografie.

— Nu știu cît de furios... dar nu m-am lăsat niciodată învins. De atunci toate filmele mele au avut „probleme”: „Filip cel bun”, „Bietul Ioanid”, „Concurs”... A trebuit să mă zbat pentru fiecare...

— N-ai oboșit?

— Nu. Dar am multe proiecte neîndeplinite. Nu pot să-mi pierd vremea cu memorii și audiențe! Dacă nu stă în puterea mea să determin spațiul, cel puțin să stăpînesc timpul în lupta cu anii care trec, și îmi arată părul că-runt de la temple.

— Tase! Intervine Carmen încercînd să oprească boxerul care mă asaltează cu iubirea lui agresivă. Lasă-l pe domnul în pace! Adu-mi papucul! Unde-i mînea? Astea sînt din copilarie, continuă Carmen, răsfoind mai departe albumul de fotografii.

— Recitați poezii cînd erați elevă?

— Nu. Adică da... Vreți să beți ceva? Încearcă ea să ocolească răspunsul.

— Nu mulțumesc. Cînd veneau musafirii... părinții nu vă rugau să recitați o poezie?

— Cînd aveam șase sau șapte ani, apoi se oprește, rămîne pe gînduri. Tatal meu lucra în teatru — continuă ea captată de „întoarcerea în trecut” — era pictor scenograf, avea mulți prieteni... Veneau deseori și rămîneau pe terasă pînă seara tîrziu... Aveam o terasă mare, cu multe plante și flori. Sora mea se culca de vreme, eu rămîneam „cu bărbaiții”, îmi plăcea să-i ascult cum vorbeau, cum povesteau, apoi... mă rugau să le spun poezia mea preferată: **Supa de legume**. Rîdeau și mă aplaudau. În liceu n-am recitat poezii. Aveam o memorie

foarte bună, dar nu-mi plăcea să mă urc pe scenă. La lecțiile de română spuneam versurile plat: ta-ta-ta... Aveam câteva colege care recitau foarte bine. Termină, Tase! Adu-mi papucii! Hai, du-te!...

— Rămăseam la liceu...

— Da, făceam balet, gimnastică, îmi plăcea sportul... și seara mă duceam la tata, asistam la repetiții.

— Vă plăcea teatrul?

— Nu în mod special. Îmi plăcea „mirosul de scenă”, cortina... În sfârșit, nu știu, nu mă vedeam actriță... Mai degrabă regizor.

— N-ai vrut să urmați Institutul de teatru?

— Al! Nu! M-am pregătit pentru arhitectură. Eram bună la matematică. Fratele tatălui meu este un mare matematician, mi-a spus că am „cap bun pentru știință”. Dar ce m-a apucat să vorbesc despre mine?! Hm! Chiar nu vreți să beți ceva? Sînteți cu mașina?

— Nu. Cum ați ajuns totuși la teatru?

— Am venit de la Cluj cu gîndul să mă prezint la Arhitectură. Locuiam la sora mamei, i-am spus că „n-am tot sufletul pentru arhitectură”. Ea este chimistă...

— Cine?

— Sora mamei. Și atunci... i-am spus că aș vrea să fiu regizor de teatru. „Cîte femei regizor ai văzut tu?” m-a întrebat ea. „Cum o să faci tu, o biată fată, carieră de regizor? Dacă vrei, du-te la teatru...” Și așa am făcut, dar tot regizor doream să fiu!

— V-ați prezentat la examenul de admitere?

— Da. Examenele la Teatru se dădeau înaintea celorlalte facultăți, cei care nu intrau aveau posibilitatea să nu piardă anul și să se prezinte la alte facultăți. M-am dus la cursurile de pregătire, dacă nu reușeam, mă întorceam la Arhitectură. Încercam să-mi provoc șansa și să-mi aflu destinul. Era primul an cînd se înființase o clasă de regie de teatru. În prima zi am recitat două poezii. Șahighian, cînd a auzit că vreau să fac regie, a strigat: „Fugi d-aci, domnișoară. Vei fi o bună actriță.” Și Șahul, cum îi spuneam noi acestui om minunat, mi-a schimbat destinul. La sfîrșitul cursurilor de pregătire, m-am prezentat la examen. Am fost admisă și așa... am devenit actriță. Cred că aveam o fotografie de atunci...

Dan aduce un aparat de radio, îl așază lîngă noi, caută muzică. Tase stă în brațele mele, îl mîngîie pe cap și el mișcă din coadă mulțumit.

— Ați rămas în București?

— Nu. Dar ce faci dumeata? Anchetă? Interviu?

— Nu. „Răsfoim împreună un album de fotografii.”

— Da. Adevărat. Iată una de la Piatra Neamț. Am cerut să fiu trimisă la teatrul de acolo, era un teatru foarte bun. Sora mea terminase chimia, fusese repartizată la Piatra Neamț. În familia mea sînt mulți chimişti: mama, sora mamei...

— Cea din București?

— Da, exact. Sora mea s-a măritat la Piatra Neamț cu un actor, coleg cu mine. Al! Să nu uit, trebuie să primesc un telefon de la nepoata mea, este în vacanță și vrea să vină la București. E un copil minunat.

— Și dorește să fie actriță?

— Nu. Adică nu știu! și se oprește; aceeași febrilitate în priviri, căutare, nevoie de precizie și nuanță. Auzi, telefonul! Dane! Vrei să raspunzi tu?

Era telefonul așteptat. Continui să privesc fotografiile din album. Dan vine lîngă mine.

— Cînd intri în producție cu „Pantelimon”? îl întreb eu.

— Nu știu. Trebuia să încep acum cinci luni. Mă tot amină, ba una, ba alta, scenariul, mereu scenariul...

— Ai fost la San Remo cu „Concurs”?

— Nu.

— Cum?! Am vorbit la telefon cu o zi înainte de plecare, era într-o vineri. Duminică se prezenta filmul tău.

— Da. Trebuia să merg împreună cu Florian Potra. El n-a putut să plece, a aflat mult prea tîrziu... Așa că am fost nevoit să renunț și eu.

— De ce?

— Dintr-un sentiment de solidaritate dar... dacă aș fi plecat cu avionul, ajungeam duminică seara, după prezentarea filmului meu. Ratăm mereu prilejuri în detrimentul nostru și al filmului românesc, cu toate că vrem să ne impunem pe plan internațional.

— Va veni mine după-amiază! spune Carmen fericită. Va trebui s-o așteptăm la gară. Acum vreau să pregătesc ceva pentru cina... de la miezul nopții. Sper că beți împreună cu noi un pahar de vin? De ce vă uitați așa la mine?

— Încerc să-mi imaginez cum arată nepoata și dacă nu cumva recită: **Supa de legume?** Nu cumva vine la București cu gîndul să devină actriță? Poate un alt ciclu se deschide fără să știu cum și cît determinăm un destin...

— Vreți să spuneți că...

— Așa mi-ar place să termin interviul nostru, dacă „răsfoirea unui album de fotografii” s-ar putea numi „interviu”.

— Dane! Auzi ce spune! Ar fi în stare să scrie tot ce-am vorbit în seara asta! Cred că glumiți! Mă duc să aduc ceva de mîncare...

SERGIU GRIGORE

ZÎMBIND

Pentru mine primăvara vine într-o singură zi, de dimineața pînă seara. În ziua aceea, lipsește întotdeauna de la serviciu, ca să pot fi cu ea. În ziua aceea, zîmbesc mai mult. Mă plimbam deci, cu haina pe umăr, în ziua de care vorbesc, pe străzi liniștite, printre castani, zîmbind. Mijeu frunzele în jurul meu, le simțeam seva aromată, aceea pe care am băut-o de atîtea ori cînd eram copil. În ziua aceea, eram sigur că știu și simt cum intră primăvara în toate și e minunat că sînt de față, căci fără mine nu se poate. Se deschideau geamurile balcoanelor, covoarele ieșeau afară, revărsindu-se pînă în stradă, iar eu, zîmbitorul, eram dispus, în acea zi, să uit de praful atîtor pași ce le-au călcat, mîndri și stupizi. Gospodinele aruncau la tot pasul cu priviri în stradă, trecătorii mă ocoleau, fără să mă vadă, căci eu aveam alt ritm decît ei și cîteva legitimații în care scrie că am dreptul să mă uit la oameni.

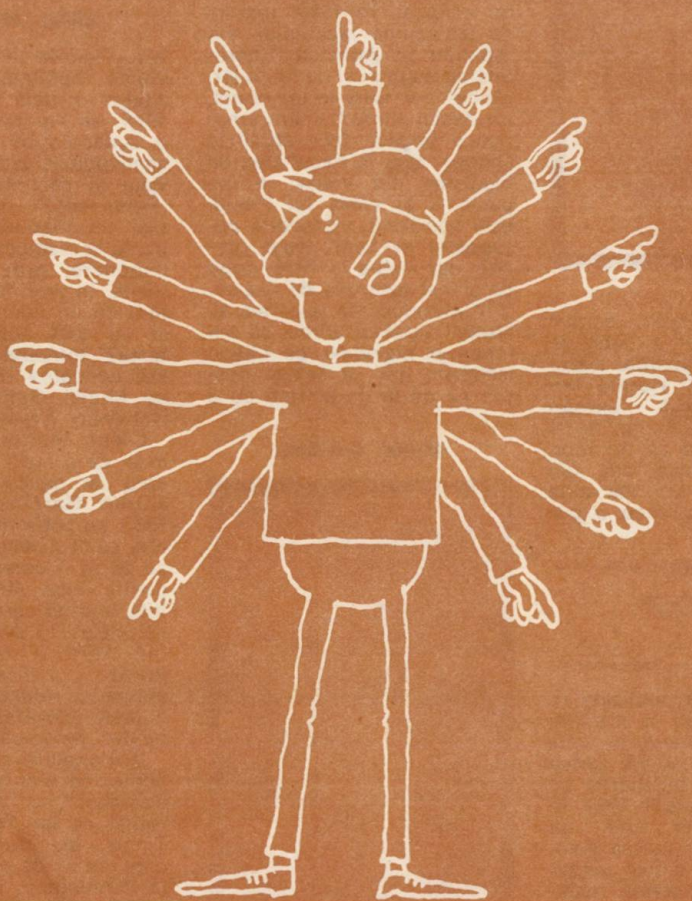
Eram împăcat cu toate, undeva în adîncul meu întunecat, chiar mîndru de putința mea deosebită de a percepe tainele naturii. De aceea, m-am oprit zîmbind în fața unei porți mari de fier, de unde se auzeau rîsete de copii și o magnolie sălta peste gard. Poarta era deschisă și în curtea mare, cu garaje în fund, se jucau doi co-

pii blonzi și un ciine. Se hîrjoneau, țipau, aveau arcuri și săgeți colorate, erau probabil apași, drept care am zîmbit și mai tare, uitîndu-mă la ei. Am stat un timp și prin cap îmi treceau numai lucruri calde și generoase, mi-aduceam aminte de mine, care n-am fost niciodată blond și frumos. Strada era pustie, drept care m-am lăsat în joaca lor și chiar am ris de-a binelea cînd unul dintre apași a început să scîncească, după o căzătură. Atunci m-au văzut, s-au oprit, blonzi și cu ochii albaștri, de ingerași, s-au uitat unul la altul, apoi amîndoi la ciine și l-au asmuțit pe mine și, ceea ce m-a intrigat cel mai tare, într-o limbă absolut necunoscută mie. Ciinele a sărit imediat în stradă, eu m-am lipit de poarta de fier și, din clipa aceea, nu m-am mai putut mișca, de atîția colți ciți rînjea și lătra acel ciine de rasă. Unul din păcatele orașului este lipsa bolovanilor pe jos, iar eu, fiind un intelectual de la țară, nu aveam în cultura mea alte metode de a scăpa de un ciine. Am încercat deci să le zîmbesc copiilor, pentru ca aceștia, sensibilizați, să gonească fiara, însă ingerășii tocmai își încordau arcurile spre mine, m-au trecut fiorii, nefiind obișnuit cu așa ceva. Săgețile și-au făcut datoria, au vijit pe lingă urechi, în burtă, în poartă, în picioare, în umeri, în strigăte de triumf din partea ingerășilor și cite nu s-ar mai fi întimplat dacă o bătrînică, ce tira niște plase cu ceapă, n-ar fi apărut ca din senin pe stradă și nu ar fi lăsat plasele jos și nu i-ar fi gonit pe toți trei cu lovituri la fund și după ceafă, în aceeași limbă necunoscută mie. A închis poarta, a luat plasele cu ceapă, s-a uitat la mine cum îmi aranjam la loc pălăria căzută în praf și mă ștergeam de sudoare, apoi și-a tirat pașii în curte, lăsîndu-mă mirat, cu cămașa ruptă și cu un singur gînd în cap: de ce oare nu i-am zîmbit la început ciinelui?

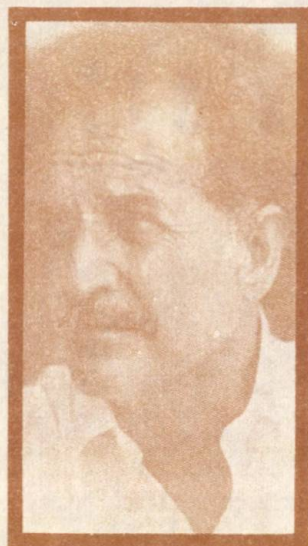

Florina Luican și Mircea Diaconu în „Filip cel bun”

ROZA VÎNTURILOR

DE CE SCRIE CARLOS FUENTES?

„Cînd eram tînăr, scriam pentru a trăi — a declarat, într-un interviu acordat ziarului „International Herald Tribune”, scriitorul mexican Carlos Fuentes. Acum, la 54 de ani, scriu ca să nu mor. Ca și Șeherezada cea din 1001 de nopți, voi trăi atîta timp cît voi mai avea o poveste de spus.”

CINE A FOST „JULIA”?

Julia, prietena implicată în activitatea ilegală a mișcării antifasciste germane, evocată de Lillian Hellman în cartea „Pentimento”, publicată în 1973 (și ecranizată în 1977, în filmul de succes „Julia”, cu Jane Fonda și Vanessa Redgrave), pare să fi fost modelată după o persoană reală. În America a apărut volu-

mul de memorii „Numele conspirativ: Mary”, de dr. Muriel Gardiner. Autoarea povestește că, pe cînd era foarte tînără și foarte bogată, după studii făcute la Oxford, a plecat la Viena, în speranța că va fi psihanalizată de Sigmund Freud, și-a luat titlul de doctor în medicină, s-a căsătorit cu Joseph Buttinger, lider al Partidului socialist revoluționar austriac, și, în 1934, a început să activeze în mișcarea antifascistă și antinazistă. Folosind numele conspirativ „Mary”, ea a transportat clandestin pașapoarte și bani în Germania și și-a pus la dispoziție casa pentru antifasciștii care aveau nevoie de adăpost. În 1939, înainte de izbucnirea războiului, s-a repatriat în America, împreună cu soțul ei și cu fetița lor. „Julia” are, pînă la un punct, un destin similar: tînăra americană bogată face studii la Oxford, apoi la Facultatea de medicină din Viena, devine pacienta și eleva lui Freud, este socialistă, transportă pașapoarte și bani peste graniță, dar moare în 1938, după ce a fost torturată de naști.

În introducerea la cartea ei, Muriel Gardiner afirmă că n-a întîlnit-o niciodată pe Lillian Hellman, dar că auzise despre ea de la un prieten cu a

Muriel Gardiner

Lillian Hellman

cărui familie a locuit multă vreme împreună și care a vizitat-o o dată la Viena. În 1976, ea i-a trimis scriitoarei o scrisoare în care sublinia similitudinile dintre propria ei viață și destinul eroinei din „Pentimento”, dar n-a primit nici un răspuns. „Cîte studente la medicină, americane, milionare, erau, credeți, la Viena, în anii '30, s-au căsătorit cu un lider al rezistenței și au fost active în rezistență?” întreabă Gladys Topkis, editoarea cărții publicate de Muriel Gardiner la Yale University Press.

Lillian Hellman declară, însă, că a auzit pentru prima oară de existența doctoriței Muriel Gardiner în aprilie 1983, cu puțin înainte de apariția cărții acesteia. „Se poate ca ea să fi constituit modelul pentru Julia altcuiva, dar n-a fost, în mod cert, modelul Juliei mele”. În prefața la ediția din 1979 a cărții „Pentimento”, Lillian Hellman afirma că refuză să dezvăluie numele adevărat al Juliei din motive personale și juridice.

„Nu pretind că aș fi Julia, pentru că n-aș avea cum s-o dovedesc”, a declarat unui ziarist de la „The New York Times” dr. Muriel Gardiner, care are 81 de ani și locuiește la Pennington, în statul New Jersey.

UN PREMIU PENTRU SIMONE DE BEAUVOIR

Premiul Sonning pe anul 1983 a fost atribuit scriitoarei Simone de Beauvoir. Instituit în 1950, printr-o dispoziție testamentară a ziaristului danez C.J. Sonning, premiul este acordat o dată la doi ani persoanei despre care un comitet format din profesori de la Universitatea din Copenhaga consideră că a adus „cea mai mare contribuție la cultura și civilizația Europei”. Comitetul a explicat alegerea scriitoarei franceze prin „însemnătatea ei pentru viața culturală europeană, atât ca scriitoare, cât și ca filozoafă și umanistă, și, nu în ultimul rând, ca inspiratoare a mișcării feministe moderne.”

LITERATURĂ PE BANDA RULANTĂ

De la atelierul de manufactură literară al lui Alexandre Dumas-tatăl, în care s-au produs, se spune, toate romanele lui, începând cu „Cei trei mușchetari”, folosindu-se mina de lucru a unor colaboratori anonimi, s-a ajuns la o adevărată industrie modernă, care produce marfă pe banda rulantă. Marfă, evident, vandabilă, și care aduce câștig bun, dar de mult mai proastă calitate decât cea a amintitului atelier. Publicația americană „Literary Market Place” dă adresele a 300 de companii care oferă „servicii consultative și redacționale”, adică furnizează cărți la comandă. Ele sînt folosite și de edituri dintre cele mai respectabile, care le solicită cărți confecționate pe baza unor rețete verificate sau promițătoare din punct de vedere comercial. Alteori, respectivele companii lucrează pe cont propriu, adică pornind de la ideile redactorilor lor. Cînd a murit, nu demult, la vîrsta de 89 de ani, Harriet Stratemeyer Adams, presupusa au-

toare a unui imens număr de cărți pentru copii și tineret foarte populare în Statele Unite (seriile Băieții Hardy, Tom Swift, Gemenii Bobsey, Băieții Rover. etc.), Herbert Mitgang a amintit în „The New York Times” că ea a fost moștenitoarea fabricii de literatură înființată de tatăl ei, Edward Stratemeyer, în anul 1905. Sindicatul Stratemeyer folosea munca anonimă a multor scriitori, pentru a pune la punct sau pentru a scrie integral cărțile semnate de Harriet (care folosea și cîteva pseudonime), vînzîndu-le în zeci de milioane de exemplare. Astăzi, cea mai cunoscută întreprindere de acest gen este „Book Creation Inc.”, condusă de Lyle Kenyon Engel, care a elaborat în 1982, cu ajutorul celor 23 de redactori permanenți și al colaboratorilor cu bucată, circa 125 de romane, înscrise în 31 de serii. Altă uzină de cărți, „Richard Gallen & Co”, cu 30 de salariați, și-a dublat, într-un singur an, producția: de la o sută la două sute de cărți. Se dă prioritate literaturii de mare consum: cărți de aventuri, polițiste, romane de dragoste, istorice. Se lucrează pe formule date. Unele fabrici de literatură au editat chiar îndreptare pentru angajații lor, astfel încît producția să se încadreze în normele stabilite.

CINE CITEȘTE ȘI CINE NU

Daryl McCarty, inspector școlar general la Salt Lake City, din statul american Utah, s-a lăudat, într-o declarație dată publicității, că n-a citit toată viața lui mai mult de două-trei cărți. Foarte mirat, Daniel Stephenson, în vîrstă de șase ani, elev în clasa întâi, a trimis ziarului „The Salt Lake Tribune” o scrisoare care începe cu cuvintele: „Credeam că tuturor oamenilor din univers le place

să citească!” El îl sfătuia pe inspectorul școlar să meargă săptămînal la bibliotecă, să înceapă cu cărți mai subțiri și să-și facă un lanț de hîrtie, adăugînd o nouă verigă pentru fiecare carte terminată. „Ori de cîte ori veți privi lanțul, veți dori să-l lungiți și mai mult. Lanțul meu înconjoară camera în care dorm și are peste 200 de cărți lungime.”

Întrebat de un ziarist ce părere are despre scrisoarea lui Daniel, Daryl McCarty a răspuns că nu i-a acordat prea mare atenție: „Nu prea citesc, i-a răspuns el. Lectura nu e partea mea cea mai tare. Faptul că cineva nu se așază să citească „Scufița Roșie”, sau să înghită roman după roman nu înseamnă că nu e bine pregătit, sau că nu-și poate face meseria.”

IEȘIREA DIN ORALITATE

Philomena Franz s-a născut și trăiește în Germania și își scrie cărțile în limba germană, dar tradiția pe care o evocă în ele este prea puțin prezentă în literatura mondială: Philomena Franz este țigancă și scrie basme țigănești. De ce în limba germană? „Nu vrem să punem pe hîrtie limba noastră, răs-

punde ea la această întrebare. Nu vrem s-o împărțăm. Este limbajul nostru secret. Și, câteodată, singura noastră apărare." Și-a pierdut părinții la Mauthausen, trei dintre frații ei au fost asasi-nați în alte lagăre de concentra-re, ea însăși a trecut prin șase lagăre (avea 21 de ani cînd a fost deportată, în mar-tie 1943), iar soțul ei, care a murit acum șapte ani, ca ur-mare a unei maladii contrac-tate în lagăr, purta doliul primei lui soții și al celor cinci copii ai lor, sufocați în ca-mere de gaze. În anii tîne-reții, Philomena a făcut parte, împreună cu părinții ei și cu numeroasa lor familie, dintr-o trupă de artiști ambulanti, care cîntau și jucau tragedii și opere cu marionete de dimensiuni umane. Acum, ea locuiește la Köln, are un fiu muzician care ar dori să emigreze în Australia și este foarte solicitată de radio, de televiziune, de școli și clu-buri, unde conferențiază și ci-tește basme. În curînd, ur-mează să-i apară un volum autobiografic, după care se pregătește să scrie o carte de... rețete culinare țigănești.

PREMIILE ERASMUS

Fundația Premiilor Erasmus din Rotterdam a anunțat că, la a 25-a sa aniversare, în toamna anului 1983, va con-feri Premiul Erasmus pentru cultură la patru personalități europene: Raymond Aron, profesor la Collège de France, în vîrstă de 77 de ani, Sir Issaiah Berlin, membru al Colegiului All Souls, al Uni-versității Oxford, în vîrstă de 73 de ani, profesorul Leszek Kolakowski de la Oxford, în vîrstă de 53 de ani, și scri-toarei Marguerite Yourcenar, în vîrstă de 79 de ani, născută la Bruxelles și stabilită în Sta-tele Unite. Premiul a fost in-stituit în 1958, în memoria fi-lozofului olandez Erasmus,

care a trăit în secolul al 16-lea. Printre cei distinși pînă acum cu acest important premiu se numără sculptorul Henry Moore și pictorul Marc Chagall.

ERSKINE CALDWELL: PESTE 50 DE CĂRȚI ÎN 50 DE ANI

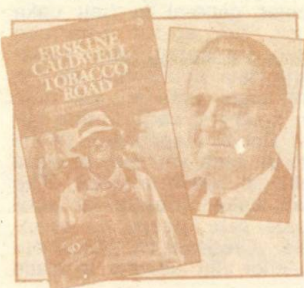
Erskine Caldwell, care va împlini, în decembrie 1983, 80 de ani, a scris peste 50 de cărți. „Drumul tutunului”, care i-a adus celebritatea în anii 30, a fost al treilea roman al lui. Împreună cu „Pogonul lui Dumnezeu” și cu celelalte romane și povestiri despre mizeria (materială și morală) din Sudul Statelor Unite în anii depresiunii, a contribuit — s-a apreciat — mai mult chiar decît opera lui William Faulkner, a lui Thomas Wolfe, a lui Robert Penn Warren sau a prozatoarelor Carson McCullers, Flannery O'Connor sau Endora Welty, la configurarea profilului literar al Sudului american. Publicate în întreaga lume, în peste o sută de milioane de exemplare, cărțile lui Erskine Caldwell au fost, inițial, denunțate de bi-serică și scoase din librăriile multor orașe americane pen-tru limbajul șocant în care descriau, fără a le deghiza, realități sumbre. Filmul „Dru-mul tutunului” (pe care el îl consideră „unul din cele mai

frapante eșecuri din istoria cinematografiei”, pentru ca regizorul l-a încheiat printr-un happy-end) mai este reluat și acum, periodic, de posturile de televiziune, piesa cu același titlu s-a jucat neîn-trerupt vreme de șapte ani și jumătate pe Broadway. După autobiografia intitulată „Nu-mi-o experiență”, Erskine Caldwell a început să scrie un jurnal de călătorie. Dru-murile l-au dus și prin Geor-gia lui natală, unde, evident, n-a mai regăsit cumplita sără-cie despre care scriese în ti-ne-rețe. „Urmele Drumului Tu-tunului sînt încă prezente în rîpele și ascunzătorile muntii-lor, dar muncitorul migrant a dispărut.”

A FOST OARE UCIS TENNESSEE WILLIAMS?

Fratele lui Tennessee Wil-liams, Dakin Williams, a de-clarat că dramaturgul, care a încetat din viață la 25 februa-rie 1983, la vîrstă de 71 de ani, ar fi fost ucis. Medicul le-gist din New York constata-se că Tennessee Williams, care a fost găsit mort într-o ca-meră de hotel, s-a înecat cu dopul de plastic al unui fla-con de medicamente. Fratele scriitorului susține însă că nu este vorba de o moarte acci-dentală: „Cineva foarte apro-piat de el l-a sufocat cu o pernă și, cînd a văzut că nu mai respiră, i-a înfundat dop-ul în gît, ca să dea impresia unui accident. Altminteri, am avea de a face cu cea mai bizară moarte din lume. Ni-meni n-a mai murit vreodată în felul acesta.” Dakin Wil-liams a adăugat că în camera de hotel nu s-a găsit nici un flacon la care să se potri-vească dopul.

De notat că cei doi frați nu-și mai vorbeau din 1969, cînd Dakin obținuse interna-rea forțată a lui Tennessee într-un spital de boli mintale, pentru o cură de de-alcoolizare și dezintoxicare. Dakin Williams se plînge că nu i-a rămas „nici un sfant” din moștenirea fratelui său, esti-mată la zece milioane de do-

lari. Tennessee Williams și-a lăsat întreaga avere, plus cei circa jumătate de milion de dolari care urmează să fie plătiți de acum înainte ca drepturi de autor pentru opera lui, unui fond destinat scriitorilor săraci. Dakin Williams a publicat, la scurtă vreme după încetarea din viață a scriitorului, o biografie a acestuia, în care îl prezintă într-o lumină neobișnuit de unită.

LEGIUNEA DE ONOARE PENTRU JORGE LUIS BORGES

Președintele Franței, François Mitterrand, a înmănat ordinul de Comandor al Legiunii de onoare scriitorului argentinian Jorge Luis Borges, în vîrstă de 83 de ani. „Franța — a declarat președintele Mitterrand — are datoria de a mărturisi omului, scriitorului, directorului de conștiință al multor generații, că, incluzîndu-l pe această listă de onoare, își face un serviciu sie însăși.”

CĂRȚI PENTRU ETERNITATE

S-au păstrat cărți vechi de sute de ani. Chiar din epoca inventării tiparului. Chiar și de mai înainte. De pe la jumătatea secolului al XIX-lea încoace se produce însă, pe cale industrială, o hîrtie prea puțin durabilă. Din cauza acizilor conținuți în substanța ei, după 25 pînă la 100 de ani devine friabilă, se rupe, se fărîmîțează dacă este mînuită fără precauții speciale. Soluția a fost sugerată de tehnica pregătirii echipamentului pentru zborurile în cosmos. Biblioteca Congresului din Washington a experimentat această soluție în felul următor: circa cinci mii de volume au fost introduse într-o ca-

meră de vid, folosită anterior pentru testarea echipamentului spațial. Cînd s-a pompat afară aerul s-a constatat că, odată cu el, s-au extras și aproape patru sute de kilograme de apă. S-a pompat apoi în camera de vid un gaz numit dietilul de zinc, care a neutralizat acizii din hîrtie. S-a scos gazul, s-a reintrodus aer și se așteaptă ca volumele astfel recondiționate să rămînă în bună stare cel puțin 500 de ani. Om trăi și om vedea. De ce a fost nevoie de un proces atît de complicat? Pentru că, în contact cu aerul sau cu apa, gazul respectiv se aprinde. Aplicat direct, ar fi redus, deci, la zero durata existenței viitoare a cărților.

GEORGES SIMENON ÎȘI SCRIE OPERA POSTUMĂ

La împlinirea vîrstei de 80 de ani, Georges Simenon, ale cărui cărți s-au vîndut pînă acum în peste cinci sute de milioane de exemplare (a scris 80 de romane despre Maigret, 132 de „romane dure” și, în 1981, o carte autobiografică de scandal, a fost tradus în 55 de limbi și cărțile lui au furnizat subiecte pentru 55 de filme cinematografice și 300 de filme de televiziune), a declarat că scrie în continuare, „pentru că simt nevoia s-o fac, dar ceea ce scriu acum nu va mai fi publicat în timpul vieții mele”. „Ador viața — a mai spus el — dar nu mă tem de moarte. Prefer să mor cît mai tîrziu cu putință.”

YASAR KEMAL: „SCRIU ÎN TIMP CE UMBLU”

Dintre cele peste 30 de meserii pe care a fost nevoit să le practice în viață, marele romancier turc a îndrăgit-o în mod deosebit pe cea de pîndar la orezăriile din Cukurova natală. Orezăriile erau irigate de riul Savrun și, a declarat el într-un interviu, „străbăteam de două ori pe săptămînă cei 50 sau 60 de kilometri dintre Anavarza și izvorul riului Savrun, din Munții Taurus”. A învățat să scrie în timpul acestor lungi preumblări, concepîndu-și romanele pe cînd urca în susul apei. „Scriu în timp ce umblu” — afirmă scriitorul care, și acum, la 61 de ani, petrece zilnic ore întregi pe drum, indiferent de starea vremii.

De la 17 ani, Yasar Kemal a început să studieze cîntecele și poezia populară și a lucrat cu mai mulți „asig”, un fel de trubaduri populari. Admiră bogăția și originalitatea poeziei lor, dar este de părere că „nu poți face literatură modernă bazîndu-te doar pe tradiția orală”. „Dacă un scriitor nu cunoaște literatura mondială cel puțin atît de bine cît își cunoaște cultura proprie, dacă a sărit peste Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Balzac, Stendhal sau Faulkner, nu poate fi un adevărat scriitor.”

Scriitorul străin pe care îl admiră cel mai mult e William Faulkner. (A fost comparat, dealtfel, de multe ori, cu el). „Dacă Homer s-ar fi născut în secolul nostru, este de părere Kemal, ar fi scris ca Faulkner — doar ceva mai puțin complicat. Faulkner a căutat, în fiecare roman al său, o nouă formă. De aceea îl respect atît de mult. Dacă o operă nu aduce o formă sau o imagistică nouă, nu vîd nici un motiv ca să fie scrisă.”

După ce „Memet, șoimul meu” i-a adus faimă și edito-

rii au început să-i solicite noi opere, Yasar Kemal a formulat următoarea condiție: „Veți avea un roman de Yasar Kemal dacă publicați și un roman de Faulkner.”

„RĂZBOI RĂZBOIULUI”

Cînd a aflat, din întîmplare, că, pentru a deveni inert în punct de vedere fizic, adică inofensiv, plutoniul radioactiv are nevoie de 240 000 de ani, Allen Ginsberg a stat toată noaptea și a scris poemul „Odă plutoniană”. „A doua zi dimineața — povestește el — au venit la mine niște puști și m-au întrebat: «Vrei să fii arestat pentru blocarea unui tren încărcat cu material fisionabil?» «Sigur, le-am răspuns, sînt gata». «Și Ginsberg a reușit să se lase arestat. Fotografia lui pe șinele de cale ferată a apărut atunci în ziare din multe țări ale lumii. Asta se întîmpla în 1978.

La sfîrșitul anului 1982 a citit „Odă plutoniană”, la festivalul „Război războiului” organizat de UNESCO la Paris, cu participarea a 19 poeți, între care Breyten Breytenbach, din Republica Sud-Africană, Kazuko Shiraishi, din Japonia și Andrei Voznesenski, din Uniunea Sovietică.

Poetul american a fost ultimul vorbitor al serii. În timp

ce el recita, sau mai curînd striga:

„Tip să se audă la Washington, în Carolina de Sud, în Colorado,

În Texas, în Iowa, în New Mexico,

Unde reactoarele nucleare creează un Lucru nou sub

Soare, unde uzinele de război Rockwell fabrică această substanță

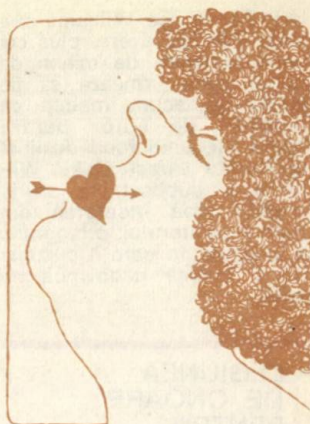
aducătoare de moarte, în băi de nitrogen...”

pe ecran, în spatele lui, erau proiectate oribile scene de război.

Întrebat de un reporter dacă el crede că poeții pot schimba lucrurile în bine în lume, Ginsberg a răspuns: „Cred în poezie și în puterea cuvîntului de a muta munții din loc. Cu condiția să facem să pătrundă în conștiința oamenilor măcar o singură afirmație de bun simț, care să reducă la neant toată poezia de mîna a doua a conducătorilor acestei lumi”.

NU ERA AVIONUL „MICULUI PRINT”

Epava recuperată în Golful Fos, în apropiere de Marsilia, a fost identificată ca fiind a unui avion de vîntoare american P-38, doborît în cel de-al doilea război mondial, și nu, așa cum se crezuse inițial, a avionului de recunoaștere cu care zbura Antoine de Saint-Exupéry la 31 iulie 1944, cînd a dispărut, după ce decolase din Corsica pentru o acțiune de recunoaștere fotografică în regiunea Grenoble. Revista aviatică franceză „Icare” emisese ipoteza că avionul scriitorului francez, înrolat în Forțele libere, ar fi fost interceptat de aviația germană și s-ar fi prăbușit în Mediterana, la o sută și ceva de kilometri distanță de locul în care un pescar francez a descoperit epava, scoasă ulterior la suprafață.

AH, CE TRISTĂ PIESĂ, VAI, BIATA CONTEȘĂ...

Literatura romanțioasă (iubire idilică, amor pasionat, melodramă) se vinde atît de bine, încît multe edituri americane îi consacră colecții speciale: „Extaz la lumina luminării” la Dell, „A doua șansă în dragoste” la Jove Books, „Dragoste și viață” la Ballantine, „Frenezie” la Signet, „Silueta”, la altă editură etc. Industria cărții romanțioase beneficiază și de serviciile unei reviste cu apariție bisăptămînală, „The Romantic Times”. Revista a organizat o Conferință a „iubitorilor cărții romantice”. Sînt mulți și, mai ales, multe: aproximativ 20 de milioane de cititori fideli acestui gen în Statele Unite. Iată și explicația fenomenului, dată de decana genului, octogenara Barbara Cartland din Statele Unite, care se îmbracă numai în roz și figurează în „Cartea recordurilor Guinness” ca cea mai prolifică autoare: „Femeile au o viață grea: muncesc, fac cumpărături, țin socotelile casei și au grijă de familie. Pentru ele e mare lucru să-și lase pentru cîtva timp toate problemele la o parte și să se relaxeze cu un roman romanțios”. Cifra de afaceri anuală a cărților „roz” în America: 200 de milioane de dolari.

CE PĂRERE AVEA GOETHE DESPRE VACCINUL ANTIVARIOLIC?

1982 a fost, în cele două state germane, anul în care s-au comemorat 150 de ani de la moartea lui Johann Wolfgang von Goethe. S-au deschis muzee și expoziții, au apărut ediții noi ale operelor lui complete, au avut loc festivaluri teatrale, s-au publicat nenumărate articole și așa mai departe. Normal, în firea lucrurilor. Mai puțin obișnuit este însă faptul că emulația pro-Goethe continuă și în 1983. La Frankfurt, de pildă, funcționează un serviciu telefonic special, căruia membrii Muzeului Goethe din acest oraș îi pot pune întrebări de genul: „Ce culoare aveau ochii lui Goethe?”, „Ce înălțime avea?”, „Purta ochelari?”, „Ce părere avea despre vaccinul antivariolic?” și primesc răspunsul pe loc. Alte avantaje de care se bucură membrii acestui muzeu: pot împrumuta cărți de la bogata lui bibliotecă și beneficiază de bilete de avion cu preț redus pentru Roma, unde s-a deschis, în 1973, o Casă Goethe, în clădirea în care a locuit scriitorul între 1786 și 1788. La Muzeul din Frankfurt, amenajat în parte în casa în care s-a născut „Olimpianul”, funcționează în prezent

expoziția „Goethe și cercul lui”, conținând picturi și scrieri ale contemporanilor săi.

UN OMAGIU MISTERIOS

În fiecare an, cu începere din 1949, la 19 ianuarie — aniversarea nașterii lui Edgar Allan Poe —, pe mormântul lui apar o sticlă de coniac Martell, golită pe jumătate, și trei trandafiri aranjați totdeauna în același fel. În 1949 se împliniseră 100 de ani de la moartea scriitorului. Omagiul li s-a părut ciudat celor care și-au asumat răspunderea de a-i perpetua memoria. „Are în el ceva straniu, obsesiv, à la Poe” — este de părere Alexander Rose, spe-

cialistul în istorie al Societății Edgar Allan Poe din Baltimore. De ce coniac și de ce trandafiri când, după cum reiese din Indexul de cuvinte al literaturii lui Poe, întocmit de Burton Pollin, coniacul nu este pomenit niciodată în cele 18 cărți ale scriitorului, iar trandafirii sînt menționați, fără a li se atribui vreo semnificație deosebită, doar de 20 și ceva de ori?”

Jeff Jerome, curatorul Casei Poe din Baltimore, s-a decis să-l surprindă pe misteriosul vizitator anual asupra faptului. Anul acesta, la data aniversării, 70 de persoane s-au reunit după miezul nopții pentru a asculta împreună o lectură din Poe și pentru a ciocni o cupă de șampanie și un pahar de Amontillado, vinul spaniol care figurează în celebra povestire „Balerca de Amontillado”. Cînd ceremonia a luat sfîrșit, Jeff Jerome

• ȘTIAȚI CĂ?...

Shakespeare și Cervantes au murit în aceeași zi: 23 aprilie 1616

Seneca scria discursurile lui Nero, Mark Twain — ale președintelui Ulysses S. Grant

Provocat la duel cu dreptul de a-și alege arma, Sainte-Beuve a replicat: „Aleg ortografia. Ești mort.”

Scriitori care n-au absolvit școala primară: Charles Dickens, Mark Twain, Maxim Gorki, Alberto Moravia, Sean O'Casey

Scriitori care au făcut spionaj: Dante, Marlowe, Milton, Defoe, Byron, Kipling, Maugham, Graham Greene.

Revista „The New Yorker” publică anual 150 de poezii din cele 3000 pe care le primește.

Sophocle, care a trăit 90 de ani, a fost somat să compare în fața tribunalului pentru a dovedi că nu e senil. S-a conformat, citind ultima sa operă: „Oedip la Colona”.

Lope de Vega a scris 2200 de piese de teatru, din care 1700 s-au pierdut, sau i-au fost furate.

Decis să urmeze pilda lui Socrate, Platon și-a ars toate poeziile.

și patru studenți s-au ascuns în cimitir. La ora unu și jumătate noaptea au zărit lumina unei lanterne și s-au apropiat tiptil. Un bărbat în redingotă, avînd în mînă un baston cu măciulie de aur, a fugit la vederea lor. Obșnuitul tribut fusese depus. Necunoscutul era îmbrăcat așa cum fusese îmbrăcat Poe cînd a fost găsit, pe moarte, în ușa unei case din apropiere și avea un baston ca al lui.

„Nici nu ne-a trecut prin gînd să-l fotografiem sau să-l oprim — a declarat Jerome. Mai multe persoane mi-au telefonat ca să-mi spună că nu vor să știe cine este. E un mister incitant și nu mai avem parte de prea multe mistere.”

PĂRINTELE WESTERNULUI

Zane Grey, părintele romanului „western”, a murit acum 44 de ani, dar cărțile lui continuă să se vîndă într-un tiraj de două milioane de exemplare anual. Fiu de dentist, el însuși dentist, Zane Grey a părăsit, după opt ani de practică stomatologică, New York-ul, pentru a pescui și vîna în Delaware. S-a îndrăgostit de acest mod de trai, a început să scrie despre viața romantică a oamenilor „frontierei” și a perseverat chiar și după ce primele lui patru cărți au fost respinse de edituri. „Moștenirea deșertului” a fost primul lui succes real. A publicat, în total, 111 cărți, după care s-au turnat 130 de filme, interpretate de actori ca Tom Mix, Gary Cooper, Clark Gable și John Wayne, a devenit fabulos de bogat, dar critica nu l-a acceptat niciodată ca pe un autor respectabil, iar generațiile de copii, care s-au delectat cu aventurile cowboy-lor creați de Zane Grey, nu au învățat despre el la școală.

OM SĂRAC? OM BOGAT!

„Cînd criticii mă numesc „maestru al romanului popular”, mă plec în fața verdictului lor — spune scriitorul american Irwing Shaw. Ce este de fapt un roman nepopular? Nu cunosc nici o carte mai atrăgătoare decît „Odi-seea”. Se spune cîteodată că nu sînt decît un scriitor popular, dar, tot așa au fost considerați și Tolstoi, Dickens, Balzac și chiar și stafia care privește peste umerii noștri, ai tuturor, Shakespeare”. Irwing Shaw, care a devenit celebru în urma succesului piesei sale antirăzboinice „Îngropați-i pe cei morți”, în 1936, a scris de atunci 12 romane, opt volume de nuvele, cîteva cărți de reportaj, mai multe piese și nu se mai știe cîte scenarii de film. Mulți dintre cititorii lui de azi se recrotează dintre tinerii care au văzut la televiziune serialul „Om bogat, om sărac”, ecranizarea unuia dintre romanele lui Irwing Shaw. Într-un interviu publicat în „The New York Times” în primăvară, cînd a împlinit 70 de ani, Irwing Shaw a declarat: „Cărțile mele sînt editate în 25 de limbi, inclusiv islandeza și macedoniana. Acum sînt pe punctul de a începe un nou roman. Am ideea și titlul, dar trebuie să mă fixeaz asupra formei pe care i-o voi da. Ultimul meu roman, „Pierderi

acceptabile”, mi-a secătuit rezervele interne. Am impresia că rezervoarele se umplu pînă dau pe dinafară și atunci te reapuci de scris.”

SCRIITORUL CA REGIZOR

Dramaturgul american Arthur Miller a fost invitat la Beijing pentru a pune în scenă piesa sa „Moartea unui comis voiajor”, la Teatrul de artă al poporului. Piesa a fost tradusă în chineză de actorul Ying Ruocheng, care joacă în ea. Tot Ying este și traducătorul comediei lui Shakespeare „Cum vă place”, montată recent la același teatru. Arthur Miller a sosit la Beijing însoțit de soția sa, fotografa Inge Morath, și de fiica lor, Rebecca.

BÎRFĂ À LA TRUMAN CAPOTE

În așteptarea romanului la care susține că lucrează de mulți ani, Truman Capote continuă să publice reportaje și articole în care, profitînd de prietenia unor oameni celebri, le dă în vileag micile și marile slăbiciuni. Iată în ce termeni descrie, de pildă, apartamentul din New York al Gretei Garbo: „Pe pereți iau ochii tablouri valoroase, atîrnate însă la întîmplare, anapoda: tablouri de Picasso, care pot fi sau nu cu susul în jos, de Monet, de Manet, un Degas, un Braque. Pe o masă sticlesc două carafe de vodcă. Una este albă, cealaltă roșie. Se învîiorează trăgînd cîte o dușcă: primăvara — din cea roșie, iarna — din cea albă”.

FELICIA ANTIP

CALENDAR

Alcătuită omagial, lucrarea informativă ce urmează s-a străduit să cuprindă o seamă de date calendaristice (rotunde) din cîmpul literelor românești. Alături de autori clasici și contemporani, s-a avut în vedere și apariția unor publicații care, în scurgerea vremii, au contribuit la dezvoltarea culturii noastre.

Desigur, calendarul de față poate fi susceptibil de completări, inerente unei astfel de întreprinderi.

IANUARIE

● 1904 — a apărut, la Cernăuți, apoi la Suceava, sub direcția lui Iancu I. Nistor, până în mai 1914, revista „Junimea literară” (seria a II-a a apărut între anii 1923—1939)
● 1934 — a apărut, la București, lunar, „Revista Fundațiilor” (literatură, artă, cultură), până în 1947. La început, revista a fost condusă de un comitet (Paul Zarifopol, redactor șef, Camil Petrescu și Radu Cioculescu, redactori). Între anii 1941—1944, revista l-a avut director pe D. Caracostea, iar secretar de redacție, pe Ovidiu Papadima. Din 1945 l-a avut director pe Al. Rosetti.

1 IANUARIE

● 1894 — a apărut, la București, până în august 1896, revista „Vatra”, sub direcția lui Ioan Slavici, I.L. Caragiale și G. Coșbuc.

● 1939 — a apărut, la Iași, seria I a „Jurnalului literar” (până la 31 XII 1939), sub direcția lui G. Călinescu. Seria a II-a a apărut la București în 1947 (2 numere).

● S-au născut: **Jiva Popovici** (1934), **Emil Brumar** (1939), **Mircea Muthu** (1944)

3 IANUARIE

● S-au născut: **Sarina Cassvan** (1894—8 I 1978), **Dan Smăntănescu** (1909)

4 IANUARIE

● S-au născut: **Ion Dongoroz** (1894—1975), **Emil Petrovici** (1899—1968) ● A decedat: **Elena Farago** (Elena Paximade, 9 III 1878—1954)

5 IANUARIE

● 1924 — a apărut, până la 25 I 1924, „Săptămîna muncii intelectuale și artistice”, editată de Camil Petrescu.

● S-a născut: **Bazil Gruia** (1909)

6 IANUARIE

● S-au născut: **Alexandru Sihleanu** (1834 — 14 III 1857), **Nicolae Tic** (1929)

9 IANUARIE

● 1844 — a apărut, la Iași, până la 29 X 1844, periodicul „Propășirea”, sub redacția lui M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, I. Ghica și P. Balaș.

● S-a născut: **Mircea Tomuș** (1934)

12 IANUARIE

● S-au născut: **Artur Enășescu** (1889 — 4 XII 1942), **Melusz Jozsef** (1909), **Traian Șelmaru** (1914)

15 IANUARIE

● S-a născut: **MIHAI EMINESCU** (1850 — 15 VI 1889)

17 IANUARIE

● S-a născut **Radu Theodoru** (1924)

20 IANUARIE

● 1904 — a apărut, la Birlad, până la 28 XII 1904, sub direcția lui D. Nanu, revista „Paloda literară”

23 IANUARIE

● A decedat: **Johannes Monterus** (1498—1549)

24 IANUARIE

● S-a născut: **Victor Eftimiu** (1889—1972)

27 IANUARIE

● S-a născut: **Petre Pascu** (1909)

28 IANUARIE

● S-a născut: **Martha Bibescu** (1889—1973)

● A decedat: **Pius Servien** (Șerban Coculescu, 5/18 III 1902—1959)

29 IANUARIE

● S-au născut: **Gheorghe Gluglea** (1884—1967), **Mircea Popa** (1939)

30 IANUARIE

● S-au născut: **Nagy Pál** (1924), **Hans Liebhart** (1934)

FEBRUARIE

1 FEBRUARIE

● S-au născut: **Lazar Illici** (Laza Iljin, 1914), **Nicolae Breban** (1934) ● A decedat **N.D. Cocea** (29 XI 1880—1949)

2 FEBRUARIE

● 1919 — a apărut, până în decembrie 1919, la Iași, revista „Insemnări literare”, editată de Mihail Sadoveanu și G. Topirceanu

● 1909 — a avut loc premiera dramei istorice a lui B. Delavrancea — **Apus de soare**. ● S-au născut: **I.C. Vissarion** (1879—1951), **Nicolae Tașomir** (1914), **Constantin Enache** (1934) ● A decedat: **Ion Marin Sadoveanu** (15 VI 1893—1964)

3 FEBRUARIE

● A decedat: **Ionel Teodoreanu** (6 I 1897—1954)

4 FEBRUARIE

● S-a născut: **Vasile Cîrlova** (1809— 18 IX 1831)

5 FEBRUARIE

● A decedat: **Alec Russo** (17 III 1819 — 1859)

6 FEBRUARIE

● S-a născut: **Stelian Cucu** (1904)

7 FEBRUARIE

● S-a născut: **Florin Mugur** (1934)

8 FEBRUARIE

● A decedat: **Alexandru Al. Philippide** (1979)

9 FEBRUARIE

● S-au născut: **Mircea Vulcănescu** (1904—28 II 1952), **Teodor Balș** (1924), **Tompa Istvan** (1924) ● Au decedat: **Octavian Șuluțiu** (5 XI 1909— 1949), **Cicerone Theodorescu** (9 II 1908—1974)

11 FEBRUARIE

● S-au născut: **Paul Alexandru Georgescu** (1914), **Traian Filip** (1929) ● A decedat: **Cora Irineu** (22 I 1888—1924)

12 FEBRUARIE

● S-au născut: **Otilia Cazimir** (1894—8 VI 1967), **Isac Peltz** (1899—1980), **Banu Rădulescu** (1924)

15 FEBRUARIE

● S-a născut: **V.A. Urechia** (1834—1901)

18 FEBRUARIE

● S-a născut: **Nicolae Drăganu** (1884—1939)

19 FEBRUARIE

● S-a născut: **Ion Petrache** (1924)

20 FEBRUARIE

● S-au născut: **Radu Albală** (1924), **Eugen Barbu** (1924)

23 FEBRUARIE

● S-au născut: **Nagy Istvan** (1904—24 IV 1977), **Gavril Istrate** (1914)

25 FEBRUARIE

● S-au născut: **Al. Depărățeanu** (1834—11 I 1865), **Erwin Wittstock** (1899—27 II 1962), **Virgil Duda** (1939)

26 FEBRUARIE

● S-au născut: **Anavi Adam** (1909), **Constant Tonegaru** (1919—10 II 1952)

28 FEBRUARIE

● S-au născut: **Gh. Șincal** (1754—2 XI 1816), **Ovidiu Constantinescu** (1914), **Elena Gronov-Marinescu** (1944)

MARTIE

● A decedat: **Petre Locusteanu** (1883—1919)

1 MARTIE

● 1894 — a apărut, până la 15 IX 1894, la București, „Revista contimporană”, editată de I. Demetrescu-Ghiocel, avîndu-i colaboratori pe I.A. Bassarabescu, A. Naum, Al. Obedeanu ș.a.

● 1919 — a reapărut, până în decembrie 1929, la Craiova, revista „Ramuri”, care în perioada ianuarie 1922—decembrie 1929 avea subtitlul „Drum drept”, sub directoratul lui N. Iorga.

● 1944 — s-a reprezentat, la Teatrul „Alhambra” din București, piesa lui Mihail Sebastian (sub pseudonimul Victor Mincu) — **Steaua fără nume**.

● S-a născut: **Horia Robeanu** (1904)

3 MARTIE

● S-au născut: **Mihail Georgescu** (1924), **Simon Ajarescu** (1939)

4 MARTIE

● S-au născut: **Mihail Stănescu** (1919), **Lucian Valea** (1924).

Vasile Igna (1944)

6 MARTIE

● S-a născut: **Dim. Rachici** (1934)

- 7 MARTIE
● S-au născut: Székely János (1929)
- 8 MARTIE
● S-au născut: Elle Dăianu (1869—1956), Constantin Cuza (1924), Valeriu Varvari (1934)
- 9 MARTIE
● Au decedat: Theodor D. Speranția (1856—1929), Gh. Bărgăuanu (1896—1964)
- 10 MARTIE
● S-a născut: D. Caracostea (1879—1964)
- 11 MARTIE
● S-au născut: Petre Bucșa (1919), N. Tertulian (1929) ● A decedat: M. Gaster (1856—1939)
- 13 MARTIE
● A decedat: Gh. Brăescu (1871—1949)
- 14 MARTIE
● S-au născut: Al. Macedonski (1854—1920), Alexe Procopovici (1884—1946), Mircea Damian (1899—1948), Alexandru Paleologu (1919)
- 15 MARTIE
● 1904 — a apărut, la Birlad, primul număr al revistei „Fat-Frumos”, editată de Emil Gîrleanu
- S-a născut: Neboișa Popovici (1929)
- 16 MARTIE
● S-a născut: Dumitru Marian (1924)
- 17 MARTIE
● S-au născut: Alecu Russo (1819—1859), Alexandra Ivănescu (1924), Micaela Slăvescu (1929), Mihai Ungheanu (1939), Paul Cornel Chitic (1944) ● A decedat: Emil Vora (1906—1979)
- 18 MARTIE
● S-a născut: Barbu Brezianu (1909)
- 19 MARTIE
● A decedat: Al. Dima (1905—1979)
- 20 MARTIE
● S-a născut: Ovid Caledoniu (1914—1974)
- 22 MARTIE
● 1884 — a avut loc, la Teatrul Național din București, premiera piesei lui Vasile Alecsandri — *Fintina Blanduziei*
- S-a născut: Traian Lăzărescu (1904—1980)
- 23 MARTIE
● S-au născut: Ovid Densușianu-fiul (1904), Nestor Camariano (1909), George Sbârcea (1914)
- 25 MARTIE
● 1949 — s-a desfășurat la București prima **Conferință pe țară a scriitorilor**. Prin fuziunea S.S.R. și a Societății autorilor dramatici s-a constituit **Uniunea Scriitorilor**. M. Sadoveanu a fost ales președinte de onoare, iar Zaharia Stancu, președinte activ. S-au constituit filiale ale scriitorilor la Brașov, Cluj, Iași, Tg. Mureș și Timișoara.
- A decedat: Emil Isac (1886—1954)
- 28 MARTIE
● S-a născut: Mihai Caranfil (1934)
- 31 MARTIE
● S-au născut: George Bulic (1924), Arnold Hauser (1929)

APRILIE

- 1 APRILIE
● S-a născut: Gheorghe Cardaș (1899)
- 2 APRILIE
● 1939 — a apărut, la București, până la 12 V 1940, revista „România Literară”, condusă de Cezar Petrescu
- 3 APRILIE
● S-au născut: Florin Tornea (1914), Silviu Rusu (1929—1982), Tiberiu Iovan (1934)
- 5 APRILIE
● S-a născut: V. Fanache (1934)
- 8 APRILIE
● S-au născut: Virgiliu Ene (1929), Liviu Leonte (1929)
- 9 APRILIE
● S-au născut: Camil Petrescu (1894—1957), Francisc Munteanu (1924)
- 10 APRILIE
● S-a născut: Maria Banuș (1914)

- 11 APRILIE
● S-au născut: Ioan S. Nenițescu (1854—1901), Florian și Ion Grecea (1924), Aurel Gurghianu (1924)
- 12 APRILIE
● 1924 — a apărut, până în aprilie 1945, cu întreruperi, revista „Societatea de miine”, la Cluj, apoi la București, editată de Ion Clopoșel
- S-au născut: Tudor Teodorescu-Braniște (1899—1969), Mihail Steriade (1904), Gheorghe Anca (1944)
- 13 APRILIE
● Au decedat: Constanța Hodoș (1860—1934), Iosif Moruțan (1917—1974)
- 14 APRILIE
● S-a născut: George Munteanu (1924)
- 15 APRILIE
● 1904 — a apărut primul număr al revistei „Linia dreaptă”, la București, editată de Vasile Demetrius și Tudor Argehi
- S-a născut: Huszár Sándor (1929)
- 16 APRILIE
● S-au născut: Gala Galaction (1879—1961), Olah István (1944)
- 18 APRILIE
● 1954 — a apărut, până la 3 X 1968, ca organ al Uniunii scriitorilor, „Gazeta literară”, sub conducerea lui Zaharia Stancu, succedat de Tiberiu Utan
- S-a născut: Voislava Stolanovici (1934)
- 19 APRILIE
● 1919 — a apărut revista literar-artistică „Sburătorul”, la București, editată de E. Lovinescu (până la 22 XII 1922). Seria a II-a a apărut de la 19 IV 1926 până în aprilie 1927.
- S-au născut: Vladimir Drimba (1924), Ileana Vrancea (1929)
- 22 APRILIE
● S-a născut: C. Const. Ionescu-Gullan (1914)
- 23 APRILIE
● S-a născut: Gib Mihăescu (1894—1935)
- 24 APRILIE
● S-au născut: Mihai Dragomir (1919—1964), Alexei Rudeanu (1939), Nemes László (1944)
- 25 APRILIE
● S-au născut: Szilágyi András (1904), Aurel Marin (1909—1944), Sanda Răpeanu (1929)
- 26 APRILIE
● 1884 — a apărut, la Sibiu, până la 29 IV 1903, cotidianul literar și politic „Tribuna”, sub conducerea lui Ioan Slavici
- 27 APRILIE
● S-au născut: C. Teodorescu (1884—1927), Nicolae Irimia (1949)
- 28 APRILIE
● S-a născut: Paul Iorgovici (1764—1808)
- 30 APRILIE
● A decedat: Pan (telimon) Halipa (1883—1979)

MAI

- 1929 — a apărut, până în decembrie 1938, la Brașov, revista „Țara Birsei”, la care au colaborat N. Iorga, Sextil Pușcariu, G. Bogdan-Duică, Ion Breazu, Vasile Netea ș.a.
- 1934 — a apărut, la Craiova, până în septembrie 1946, revista „Meridian”, condusă de Tiberiu Iliescu. Au colaborat M.R. Parascivescu, Ștefan Popescu, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci, Virgil Teodorescu, Vlaicu Bârna, Ion Th. Ilea ș.a.
- 1 MAI
● S-a născut: Paul Sterian (1904) ● A decedat: Paul Zarifopol (1874—1934)
- 2 MAI
● A decedat: Letiția Papu (1912—1979)
- 3 MAI
● S-a născut: Jonathan Schneider (1899—1981)
- 5 MAI
● S-au născut: Mihnea Gheorghiu (1919), George Uscătescu (1919) ● A decedat: Udriște Năsturel (1596—1659)
- 10 MAI
● S-au născut: Alecu Leonard (1804—1886), Ion Horea (1929), Kányadi Sándor (1929)

11 MAI

- S-a născut: **Emilian Nestor** (1914)

12 MAI

- S-a născut: **Lucian Raicu** (1934)

13 MAI

- S-au născut: **Ion Trivale** (1889—1916), **Iv. Martinovici** (1924) ● A decedat: **Tompá László** (1883—1964)

14 MAI

- A decedat: **Gh. Dinu** (1903—1974)

15 MAI

- 1934 — a apărut, la Turda, pînă în iulie 1943, revista „Pagini literare”, editată de T. Murășanu. Au colaborat: I. Agârbiceanu, Pavel Dan, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Zevedeu Barbu, Șt. Aug. Doinaș ș.a.

- S-au născut: **Octav Botez** (1884—1943), **Aurel Buteanu** (1904—1976) ● A decedat: **Ioan (Iancu) Alecsandri** (1826—1884)

16 MAI

- S-a născut: **Const. Cubleșan** (1939)

17 MAI

- 1969 — a fost inaugurată Casa-muzeu „Liviu Rebreanu”, la Valea Mare (Pitești)

20 MAI

- A decedat: **Ion Pas** (1895—1974)

21 MAI

- 1939 — a apărut, la Cluj, pînă la 1 IX 1940, revista „Țară nouă”, editată de V. Iancu și M. Beniuc

- S-au născut: **Franz Johannes Bulhardt** (1914), **D. Rariște** (1914) ● A decedat: **Tudor Vianu** (1897—1964)

22 MAI

- S-au născut: **D. Ignea** (1919), **Mihai Bărbulescu** (1949)

23 MAI

- S-a născut: **Dorina Rădulescu** (1909—1982)

24 MAI

- S-a născut: **Christian Maurer** (1939)

27 MAI

- S-a născut: **Petre Strihan** (1899)

28 MAI

- S-a născut: **Ilie I. Mirea** (1904) ● A decedat: **Barbu Nemțeanu** (1887—1919)

29 MAI

- S-a născut: **Georgeta Mircea Cancicov** (1899)

30 MAI

- S-au născut: **Traian Anghelovici** (1884—1907), **Horia Teuceanu** (1929)

31 MAI

- S-au născut: **Mihaela Monoranu** (1934), **Ludovic Roman** (1934)

IULIE

- 1919 — a apărut, la Sibiu, pînă în anul 1921, revista „Ostland” (Țara de la răsărit), editată de Richard Csaki. Au colaborat: O.W. Cisek, A. Müller-Guttenbrunn, B. Capessius ș.a.

1 IULIE

- 1829 — a apărut, la Iași, bisăptămînal, pînă la 29 XII 1849, prima gazetă în limba română din Moldova — „Albina Românească”, editată de Gh. Asachi

- S-au născut: **Ionel Marinescu** (1909); **Veress Daniel** (1929)

2 IULIE

- S-a născut: **Grigore Bugarin** (1909—1960)

3 IULIE

- S-a născut: **Andi Andrieș** (1934)

4 IULIE

- S-a născut: **Ioan Massoff** (1904)

5 IULIE

- S-a născut: **Gheorghe Lazăr** (1779—1823)

6 IULIE

- S-au născut: **Franz Liebhard** (1899), **Ion Șugariu** (1914—1945)

9 IULIE

- S-au născut: **Marius Mircu** (1909), **Mariana Filimon** (1939)

10 IULIE

- S-a născut: **Ion Creangă** (1839—1889) ● Au decedat: **Aurel Baranga** (1913—1979), **Vasile Băncilă** (1897—1979)

11 IULIE

- S-a născut: **Const. C. Jitianu** (1889—1978)

12 IULIE

- S-au născut: **Valeria Boiculesi** (1919), **Irina Mavrodin** (1929), **Doru Moțoc** (1939) ● A decedat: **N. Davidescu** (1887—1954)

13 IULIE

- S-a născut: **Al. Săndulescu** (1929)

14 IULIE

- S-a născut: **Ioachim Botez** (1884—1956)

15 IULIE

- A decedat: **MIHAI EMINESCU** (1850—1889) ● S-a născut: **Virgil Teodorescu** (1909)

17 IULIE

- S-a născut: **Valeriu Bucuroiu** (1934—1980) ● A decedat: **Mihail Gh. Bujor** (1881—1964)

18 IULIE

- S-a născut: **Al. Raicu** (1914)

19 IULIE

- S-au născut: **G. Călinescu** (1899—1965), **Mihail Joldea** (1919)

20 IULIE

- S-a născut: **Iulian Grozescu** (1839—1872)

22 IULIE

- 1919 — a apărut, la București, pînă în iulie 1928, revista „Idee europeană”, sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru. Au colaborat: Ion Barbu, L. Rebreanu, T. Vianu, Em. Bucuța, Felix Aderca, Ștefan Nenițescu ș.a.

- A decedat: **Ion Conea** (1902—1974)

23 IULIE

- S-au născut: **Al. Odobescu** (1834—1895), **Ovidiu Papadima** (1909), **Elsa Grozea** (1924)

24 IULIE

- S-a născut: **Sânziana Pop** (1939)

25 IULIE

- S-a născut: **A. Munte** (1914)

26 IULIE

- S-a născut: **Petre Pandrea** (1904—1968)

27 IULIE

- A decedat: **Mihai Bantaș** (1890—1959)

IULIE

- 1939 — a apărut, la București, primul număr al revistei literare „Veritas”, editată de Mihail Șerban și George Soim

1 IULIE

- 1889 — a apărut, la Roman, revista „Școala nouă”, la care a debutat G. Ibrăileanu

- S-a născut: **Costache Olăreanu** (1929)

2 IULIE

- A decedat: **Emil Girleanu** (1878—1914)

3 IULIE

- S-a născut: **Zeno Ghițulescu** (1929)

4 IULIE

- S-a născut: **Victor Atanasiu** (1949)

6 IULIE

- S-au născut: **Ioan A. Lepădatu** (1844—1900), **Alexandru Sen** (1924), **Voicu Bugaru** (1939), **George Alboiu** (1944) ● A decedat: **George Lesnea** (1902—1979)

7 IULIE

- A decedat: **Ion Vinea** (1895—1964)

9 IULIE

- S-a născut: **Teodor Bulza** (1949)

10 IULIE

- S-a născut: **Ionilă Marin** (1929)

16 IULIE

- S-a născut: **Victor Crăciun** (1939)

- A decedat: **D. Anghel** (1872—1914)

19 IULIE

- 1884 — a apărut publicația „Lupta” (pînă la 30 XI 1895), condusă de George Panu

- S-a născut: **Traian Liviu Birăescu** (1924)

20 IULIE

- S-a născut: **Valentin Șerbu** (1934) ● A decedat: **Ștefan Zeletin** (1882—1934)

21 IULIE

- S-au născut: **Mircea Dem. Rădulescu** (1889—1946), **Ion Biberi** (1904)

22 IULIE

- A decedat: I.I. Mironescu (1883—1939)
- 23 IULIE
- S-au născut: Gheorghe Adamescu (1869—1943), Eugen Teodoru (1924)
- 24 IULIE
- S-a născut: Constantin Noica (1909)
- 25 IULIE
- S-au născut: Ioan Bogdan (1864—1919), Constantin Dobos (1884—1939)
- A decedat: Tudor Baltes (1933—1979)
- 26 IULIE
- S-au născut: Cezar Baltag (1939), Gheorghe Azap (1939)
- 28 IULIE
- S-a născut: Scarlat Niculescu (1929)
- 30 IULIE
- S-a născut: Păstorel (Al. O. Teodoreanu) (1894—1964)

AUGUST

- 1964 — au apărut revistele: „Ateneu”, la Bacău și „Ramuri”, la Craiova (serii noi)
- 1 AUGUST
- S-au născut: Florian Cristescu (1884—1949), Gheorghe Suciu (1939)
- 2 AUGUST
- S-a născut: Nicuță Tănase (1924)
- 3 AUGUST
- A decedat: Veronica Micu (1850—1889)
- 5 AUGUST
- S-au născut: Nina Façon (1909—1974), Hajdu Gyözö (1929)
- 9 AUGUST
- S-a născut: Romulus Cojocaru (1934)
- 10 AUGUST
- S-a născut: Panait Istrati (1884—1935)
- 11 AUGUST
- S-a născut: Modest Morariu (1929)
- 12 AUGUST
- S-a născut: V. Spiridonici (1909)
- 13 AUGUST
- S-a născut: Spiridon Popescu (1864—1933) • A decedat: Gábor (1891—1954)
- 15 AUGUST
- S-a născut: Ioan Chinezu (1894—1966) • A decedat: A. Toma (1875—1954)
- 17 AUGUST
- S-au născut: Damaschin T. Bojincă (1802—1869), Mihai Ralea (1896—1964)
- 19 AUGUST
- S-a născut: I. Vitner (1914)
- 20 AUGUST
- S-a născut: Ion Tudor (1934)
- 22 AUGUST
- S-a născut: Ion Beldeanu (1939)
- 23 AUGUST
- S-au născut: Paul Everac (1924), Corneliu Ștefanache (1934)
- 26 AUGUST
- S-a născut: Leonida Neamțu (1934)
- 27 AUGUST
- S-au născut: Mihai Novicov (1914), Mariana Dumitrescu (1924—1967)
- 28 AUGUST
- S-au născut: Asztalos Istvan (1909—1960), Viorica Nicoră (1924), Rodica Ojog-Brașoveanu (1939), Marin Mincu (1944)
- 29 AUGUST
- S-a născut: Leon Negruzzi (1899)

SEPTEMBRIE

- 1934 — a apărut, la Caransebeș, „Banatul literar”, editat de Lucian Costin
- 1 SEPTEMBRIE
- A decedat: Liviu Rebreanu (1885—1944)

- 2 SEPTEMBRIE
- 1934 — a apărut, la București, pînă la 29 X 1934, revista „Umanitatea”, avîndu-i colaboratori pe M.R. Parascivescu, Gh. Dinu, Vlaicu Bărna, Bogdan Amaru ș.a.
- 3 SEPTEMBRIE
- S-au născut: Ovidiu Drimba (1919),
- 4 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Sevilla Răducanu (1919)
- 6 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Nicolae Fillmon (1819—1865)
- 7 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Ștefan Luca (1924)
- 8 SEPTEMBRIE
- S-au născut: G. Ulieru (1884—1943), M. Blecher (1909—1938)
- 9 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Lucia Negoljă (1944)
- 11 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Ion Rotaru (1924)
- 16 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Aurelia Batall (1934)
- 17 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Nicolae Ioana (1939)
- 18 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Stelian Filip (1924)
- 20 SEPTEMBRIE
- S-au născut: D.Th. Neculuță (1859—1904), Dumitru Mircea (1924)
- 21 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Elena Văcărescu (1864—1947) • A decedat: Gh. Bogdan-Dulcă (1866—1934)
- 22 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Alice Botez (1914)
- 24 SEPTEMBRIE
- A decedat: Paul Mihu Sadoveanu (1920—1944)
- 25 SEPTEMBRIE
- S-au născut: Marcel Marclan (1914), Mihai Giugariu (1929)
- 27 SEPTEMBRIE
- S-au născut: Ilarie Hinoveanu (1934), Franz Hodjak, (1944)
- 28 SEPTEMBRIE
- S-au născut: Chiril Tricolici (1924), Sina Dănculescu (1934)
- 30 SEPTEMBRIE
- S-a născut: Benedek Elek (1859—1929)

OCTOMBRIE

- 1919 — a apărut, pînă în decembrie 1928, revista „Ramura”, condusă succesiv de Al. Vlahuță, I.Al. Brătescu-Voinești și Ion Simionescu
- 1 OCTOMBRIE
- 1934 — a apărut, la Iași, pînă în februarie 1936, revista „Manifest”. De la nr. 3—4, redactor responsabil a fost G. Ivașcu
- S-a născut: George Niculescu-Mizil (1929)
- 2 OCTOMBRIE
- S-a născut: Alexandru Gavra (1797—1884)
- 3 OCTOMBRIE
- S-a născut: Constantin Ungureanu (1934)
- 4 OCTOMBRIE
- A decedat: Ionilă Scipione Bădescu (1847—1904)
- 5 OCTOMBRIE
- S-au născut: D.V. Barnoschl (1884—1954), Ion Dodu Bălan (1929), Calki László (1944)
- 8 OCTOMBRIE
- S-au născut: Al. Andrișolu (1929), Dumitran Frunză (1929) • A decedat: G.M. Zamfirescu (1898—1939)
- 9 OCTOMBRIE
- S-a născut: Dumitru Isac (1914)
- 10 OCTOMBRIE
- S-a născut: Hervay Gizella (1934)
- 11 OCTOMBRIE
- S-a născut: Ecaterina Săndulescu (1904)

CALENDAR LITERAR/1984

- 13 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Vasile Petre Fatî** (1944)
 14 OCTOMBRIE
 ● S-au născut: **Mircea Șerbănescu** (1919), **Nicolae Gheran** (1929)
 16 OCTOMBRIE
 ● S-au născut: **Lidia Bote** (1924), **Nicolae Damian** (1939)
 17 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Const. Șaban-Făgețel** (1884—1947) ● A decedat: **Ștefan Petică** (1877—1904)
 18 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Arthur Maria Arsene** (1909—1975)
 19 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **N.N. Condeescu** (1904—1966) ● A decedat: **Al. Davila** (1862—1929)
 20 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Valentin Silvestru** (1924)
 21 OCTOMBRIE
 ● A decedat: **Nicolae Gane** (1903—1979)
 24 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Calboreanu** (1909—1964)
 25 OCTOMBRIE
 ● S-au născut: **Alex. Bărcăcilă** (1914), **Sonia Filip** (1924), **Hans Schuller** (1934)
 26 OCTOMBRIE
 ● S-au născut: **Dosoftei** (1624—1693), **Horia Petra Petrescu** (1884—1962), **Mircea Ichim** (1944), **Dumitru Radu Popa** (1949) ● A decedat: **I. Codru-Drăgușanu** (1818—1884)
 27 OCTOMBRIE
 ● S-au născut: **Vasile Nicorovici** (1924), **Elena Dragoș** (1934)
 29 OCTOMBRIE
 ● S-a născut: **Ion N. Voiculescu** (1919—1983)

NOIEMBRIE

- 1 NOIEMBRIE
 ● 1944 — a apărut, pînă la 1 III 1947, la București, revista „Orizont”
 ● S-au născut: **Vasile Nicolescu** (1929), **Mircea Muthu** (1944)
 2 NOIEMBRIE
 ● 1924 — a apărut, la Iași, apoi la București, pînă la 20 VI 1926, revista cultural-literară „Lumea”
 ● S-au născut: **Iulia Hașdeu** (1869—1888), **Ion Mloc** (1919)
 ● Au decedat: **Anton Pann** (1796—1854), **Carol Ardeleanu** (1883—1949)
 3 NOIEMBRIE
 ● S-au născut: **Găgore Beuran** (1924), **Paul Cornea** (1924), **Dumitru Alexandru** (1929), **Mihai Minculescu** (1949)
 4 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **I. Ludo** (1894—1973)
 6 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Al. Mitru** (1914)
 7 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Bănuță** (1914)
 8 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Mihaela Despina Bogza** (1924)
 10 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Ovidiu Genaru** (1934)
 11 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Vasile Rebreanu** (1934)
 12 NOIEMBRIE
 ● A decedat: **Gh. Asachi** (1788—1869)
 13 NOIEMBRIE
 ● 1884 — a avut loc, în ziua de 13/25 XI, premiera piesei lui I.L. Caragiale — **O scrisoare pierdută**, la Teatrul Național din București
 14 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Octav Păncu-Iași** (1929—1975)
 15 NOIEMBRIE
 ● 1909 — a început să apară, săptămînal, revista „Minerva literară ilustrată”, avîndu-i colaboratori pe M. Sadoveanu, Ioan Slavici, St. O. Iosif, Emil Gîrlău, D. Anghel ș.a.
 ● 1924 — a apărut, pînă la 17 X 1925, revista „Mișcarea literară”, editată de L. Rebreanu și Al. Dominic

- 16 NOIEMBRIE
 ● S-au născut: **Bernhard Capessius** (1889—1981), **Constant Petrescu** (1909), **Pavel Apostol** (1919) ● Au decedat: **D. Anghel** (1872—1914), **Eugen Secăleanu** (1940—1979)
 18 NOIEMBRIE
 ● S-au născut: **Iordan Chimet** (1924), **Sin Arion** (1924)
 19 NOIEMBRIE
 ● A decedat: **Al. Vlahuță** (1858—1919)
 20 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Nicolae Batzară** (1874—1952)
 21 NOIEMBRIE
 ● S-au născut: **Nadia Lovinescu** (1914), **Constantin Crășan** (1939)
 22 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Petru Șfetcă** (1919)
 23 NOIEMBRIE
 ● 1924 — a apărut, pînă la 7 III 1925, la București, revista „Punct”, editată de Scarlat Callimachi
 24 NOIEMBRIE
 ● S-au născut: **Ionel Pop** (1889), **Tana Qvil** (1894—1976), **N. Crevedia** (1904—1978), **Ion Sofia Manolescu** (1909), **D. Costea** (1919), **Nicolae Țăutu** (1919—1972)
 26 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Vlad** (1929)
 27 NOIEMBRIE
 ● 1909 — a apărut, pînă la 15 IV 1910, la București, revista „Cumpăna”, editată de M.Sadoveanu, St. O. Iosif, și J. Steriadi
 ● S-au născut: **Vasile Voiculescu** (1884—1963), **Nina Cas-sian** (1924)
 28 NOIEMBRIE
 ● S-a născut: **Cornel Regman** (1919)
 30 NOIEMBRIE
 ● Au decedat: **Cincinat Pavelescu** (1872—1934), **Paul Zari-topol** (1874—1934), **Matei Alexandrescu** (1906—1979)

DECEMBRIE

- 1949 — a apărut, la Cluj, revista „Almanahul literar”, pînă în aprilie 1954, sub conducerea lui M.R. Paraschivescu, căruia i-a succedat Geo Dumitrescu
 1 DECEMBRIE
 ● S-au născut: **Ștefan Crudu** (1914), **Florența Albu** (1934), **Platon Pardău** (1934)
 4 DECEMBRIE
 ● A decedat: **N. Cartoian** (1883—1944)
 5 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **N. Petrașcu** (1859—1944) ● A decedat **Zaharia Stancu** (1902—1974)
 7 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Luca** (1894—1972)
 10 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Bujor Pădureanu** (1934)
 14 DECEMBRIE
 ● S-au născut: **Lili Marton** (1914), **Pauline Schneider** (1914), **Marin Bucur** (1929), **Tudor Octavian** (1939)
 15 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **G.T. Niculescu-Varone** (1884), **Dumitru C. Mazilu** (1919), **Papp Ferenc** (1924), **Smaranda Jelescu** (1939)
 16 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Hajdu Zoltan** (1924—1982)
 20 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Al. Căprariu** (1929)
 21 DECEMBRIE
 ● S-au născut: **Const. Argeșanu** (1894—1964), **Constantin Apostol** (1904)
 23 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Ion Trandafir** (1924)
 25 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Horia Deleanu** (1919)
 29 DECEMBRIE
 ● S-a născut: **Emilian Constantinescu** (1894—1977)
 30 DECEMBRIE
 ● A decedat: **Ion Păun-Pincio** (1868—1894)
 31 DECEMBRIE
 ● A decedat: **Ion Creangă** (1838—1889) ● S-a născut: **Jean Grosu** (1919)

Calendar întocmit de

GHEORGHE CATANĂ

GHEORGHE CATANĂ

Pe pragul verii trecute am trăit o incredibilă și crudă despărțire: a plecat dintre noi, pornind prea de timpuriu în marele exod sortit tuturor, un slujitor devotat până la jertfă al publicisticii românești, **Gheorghe Catană**. Fascinat încă din adolescență de miracolul tiparului, el a devenit robul de bunăvoie al meșteșugului întocmirii de reviste și ziare, rămânându-i credincios pe toată viața și slujindu-l cu pasiune și exemplară responsabilitate. Dintre zecile de colegi cu care mi-am împletit munca prin numeroase redacții, de-a lungul a peste patru decenii, el mi-a fost cel mai drag și pe el l-am prețuit deosebi. La început, când doar ni se încrușau pașii, întotdeauna grăbiți, pe coridoarele și prin salile de paginație ale marelui combinat poligrafic din București, mă impresionaseră ochii lui mari și limpezi, care vedeau o puritate sufletească rar întâlnită și o sinceritate reconfortantă. Apoi l-am cunoscut îndeaproape și am legat cu el o prietenie trainică, neumbrită și nemișorată de lungile noastre despărțiri. Dar abia după 1969, când mi-a devenit coleg în redacția „României literare”, am înțeles că o singură patimă stăpânea cugetul lui echilibrat: râvna de a sluji neobosit scrisul confrăților știuți și neștiuți, îmbrăcându-l în hlamida somptuoasă a tiparului și oferindu-l cititorilor în pagini de ziar, de revistă sau de carte, armonios întocmite. Stăpînea toate tainele meseriei, și ritmul trepidant al muncii secretariatului de redacție își pierdea caracterul extenuant prin calmul și siguranța cu care el știa să înlăture cele mai imprevizibile obstacole. Izbutea, fără efort, să-și ascundă remarcabilele daruri innăscute și marea prin

cepere agonisită, sub o modestie structurală, care constituia însemnul nobletei lui spirituale. Pentru colegii mai vîrstnici, el era dovada vie a perpetuării bunelor tradiții ale publicisticii românești, iar pentru cei tineri constituia un nesecat izvor de învățăminte și un exemplu care se cerea urmat. Pentru „România literară”, al cărei număr dintîi mi-a fost dat mie să-i urzesc veșmîntul, ca secretar de redacție, în zilele și nopțile de neuitat ale lui octombrie 1968, el a fost timp de aproape un deceniu și jumătate slujitorul devotat care dăruia, deopotrivă, redactorilor și cititorilor certitudinea apariției la timp și surpriza mereu reinnoită a eleganței prezentării grafice.

Gheorghe Catană nu a fost, însă, numai un excepțional artist al transpunerii scrisului altora în coloane și pagini de plumb. El a fost, în același timp, un bibliograf și un documentarist în domeniul istoriei literare, competent și prețuit. Cu mulți ani în urmă, i-am publicat în revista „Argeș” o foarte utilă bibliografie a articolelor consacrate lui Eminescu în presa românească, întregită și retipărită

apoi în volumul antologic „Lui Eminescu”, apărut la editura „Junimea” din Iași, lîngă un buchet de versuri închinat marelui poet. Evocările biografice și notele bibliografice pe care le-a publicat în ziarul „Munca”, în revistele „Convorbiri literare” și „Argeș”, ca și în „Almanahul literar” din ultimii ani rămîn, alături de bogatul „Calendar”, întocmit și tipărit de el cu regularitate în „România literară”, prețioase surse documentare și dovezi de netăgăduit ale iubirii sale față de literatură și față de scriitori. Acestei iubiri, el i-a dăruit însăși viața lui.

Nedreapta despărțire, înainte de soroc, de Gheorghe Catană a îndurerat și continuă să îndurereze pe toți cei care au avut prilejul de a lucra alături de el și reprezintă o pierdere grea pentru publicațiile cărora li s-a devotat, pentru toți slujitorii literaturii și pentru întreaga literatură românească. Fiindcă el își câștigase de mult, prin modestia dăruirii sale, dreptul la dragoste, recunoștința și neuitarea noastră, a tuturor.

**AL. CERNA-
RĂDULESCU**

UN NOBIL DE VIȚĂ VECHE

Cauze mici... efecte mari. Gloria universală a Coniacului, pe care cunoscătorii nu ezită să-l așeze în fruntea băuturilor „digestive” (servite obligatoriu la sfârșitul meselor, spre deosebire de „aperitive”, care stimulează apetitul și deci se servesc la începutul mesei), se datorează unui... divorț. În cel de-al 12-lea secol, Aliénor, printesa moștenitoare a Aquitaniei (subdiviziune a Galiei, întinzându-se în aproape tot sudul Franței de azi), a hotărât să se despărță de soțul ei, regele Ludovic al VII-lea, din familia Capetienilor. Din motive pe care istoria nu le-a consemnat, printesa-regină a preferat farmecele conjugale ale lui Henric al II-lea Plantagentul, regele Angliei. Dar, căsătoria cu acesta a avut consecințe nu numai pentru nestatornică Aliénor, ci și pentru tot poporul. Căci Aquitania a devenit domeniu al coroanei engleze și a rămas astfel timp de sute de ani, mai precis până în 1453, cind Carol al VII-lea a redat-o Franței.

Dar, să revenim la epoca de dominație engleză. Într-o bună zi, un lord a descălecat la poarta unui han și - obosit de drum - a cerut hrană și adăpost. Flatat de asemenea înaltă clientelă, hangiuul s-a cheltuit în temeneli și în tot felul de atenții, oferind lordului tot ce avea mai bun. Dar, dacă rața friptă și clătitele, sau brinza, au făcut deliciul lordului, acesta n-a pierdut ocazia de a se plînge de calitatea mediocră a vinului. Hangiuul nu s-a supărat. Inclînindu-se respectuos, a replicat: - Înălțimea voastră are dreptate. Vinul nostru, cînd e nou, nu e faimos. Dar, la sfîrșitul mesei, voi servi înălțimii

voastre un rachiou excepțional, care vă va demonstra ce poate da același vin, cînd îmbătrînește.

Într-adevăr, după ce toate bucatele fuseseră servite, lordul a primit o căniță cu gîtul îngustat și în care zimbea un lichid de culoarea chihlimbarului. Din el se înălțau efluviiile unui buchet cu care lordul nu se mai întîlnise niciodată. Englezul a fost atît de încîntat încît, uitîndu-și sobrietatea națională, s-a apucat să țopăie de bucurie și să fluiera o veselă arie de dans. (Se spune că de atunci au început englezii să fluiera, dimineața, în baie.) Fi-rește, lordul nostru nu s-a mulțumit cu atît. Părăsind hanul, el n-a uitat să se înarmeze cu cîteva butoiașe conținînd aleasa băutură, care astfel a făcut prima ei călătorie peste Canalul Minecii. Și, în castelul său cu turle încețoșate, lordul a devenit - fără să știe - primul agent al reclamei ei. Căci băutura a cucerit într-atîta inimile altor englezi, încît cîțiva dintre ei, dotați cu spirit comercial, au decis să aducă în Anglia mari cantități din acest „Brandy”, care a început să fie comercializat cu mult succes. Englezii și-au instalat comptuarul de desfacere în orașelul **Cognac**, care a devenit „capitala” băuturii ce-i poartă numele.

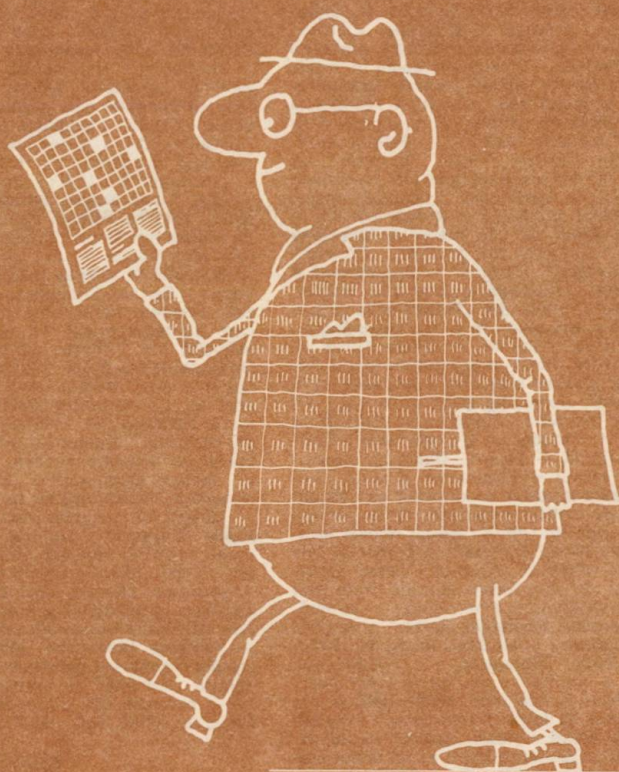
Și azi coniacul se prepară după norme transmise din tată în fiu și a căror nesocotire ar atrage cea mai teribilă sancțiune: nu s-ar obține coniac autentic. Actul de naștere al nobilei băuturi e... plebeu. Un soi de strugure, pe care podgorenii localnici l-au denumit „**la folle blanche**” - „nebuna albă”, dă un vin destul de oarecare, așa cum am văzut din povestea lordului. Dar aceasta e atunci cînd vinul se află „en primeur”, cum spun viticultorii, adică atunci cînd e nou. Căci vinul acesta știe să îmbătrînească „nobil”. (Expresia e tot a podgorenilor francezi.) El e supus unei savante și minuțioase distilări repetate și practicate în alambicuri cărora nu li s-a

adus nici o „modernizare” de-a lungul veacurilor. Această distilare, bazată pe procedeul „repaselor”, e primul „act” al preparării. Urmează un al doilea act, poate cel mai important: îmbătrînirea. Lichidul distilat e introdus în niște budane de stejar întotdeauna noi („**virgine**”, cum le spun specialiștii). Ele sînt confecționate din lemnul stejarilor crescuți anume în regiunea din jurul orașului Limoges. E un lemn care a fost lăsat ani și ani la uscare și care va da lichidului atît culoarea de chihlimbar, cit și tărie și buchet. În aceste budane, din care va fi, apoi, îmbuteliată prețioasa licoare va odihni, trăgîndu-și seva și forța, între cinci ani și decenii

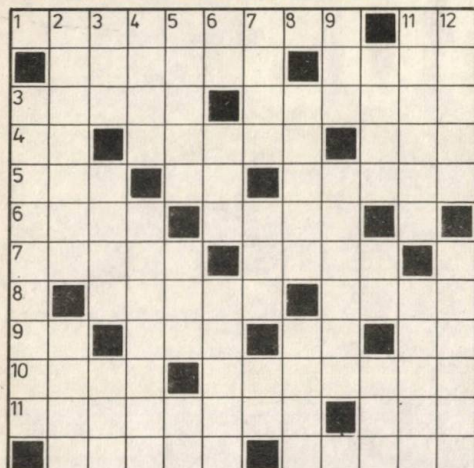
Cînd englezii descopereau valoarea băuturii, în afară de țărani din bătrîna Aquitanie, ceilalți locuitori ai viitoarei Franțe nu aveau habar că așa ceva se poate produce în țara lor. De-abia tîrziu, cînd nobilii francezi au vizitat Anglia, ei au descoperit, pe teritoriul Albionului, virtuțile acestui „brandy francez”. Și - firește - au început să dea Cezarului ceea ce era al său. Dar - eleganți - au păstrat pe etichetele buteliilor inițialele care indică termeni englezești. În funcție de vechime, pe etichetă scrie „**V.S.**” („**Very special**” - Foarte special); „**V.O.**” („**Very old**” - Foarte vechi); „**V.S.O.P.**” („**Very superior old product**” - Produs superior foarte vechi). Dacă lichidul a stat la îmbătrînire peste 30 de ani, el are dreptul la rarissima emblema, echivalentă cu un blazon: „**Extra Old**” (în afară de vîrstă).

Turnat întotdeauna în pahare „balon”, pentru a putea fi încălzit în palmă („**șambrat**”), în scopul stimulării buchetului său rafinat, coniacul nu suportă închiderea lui în dispozitive refrigeratoare. Cunoscătorii îi aduc și omagiul de a nu-l include în nici o rețetă de cocteil. Ei știu că, dacă l-ar amesteca cu orice alt lichid, nu ar face decît să-i jignească țînta de mare noblete și să-i altereze gustul inegalabil, vulgarizîndu-i totodată buchetul. Coniacul, care, pentru a fi savurat, se cere consumat în cantitate mică, știe să ofere alese satisfacții, cu condiția să fie lăsat în fina lui puritate.

REBUS

JUNIMEA

ORIZONTAL: 1) Cunoscut critic literar, om politic și profesor universitar (1840—1917), fondator și conducător al cenaclului „Junimea” și al revistei „Convorbiri literare”, întemeietorul criticii românești moderne (Titu) — Radu Dragnea. 2) Narațiune epică în proză, gen literar asupra căruia criticul „Junimii” face aprecieri estetice în articolul său „Literatură română și străinătatea”, publicat în numărul 10 al „Convorbirilor literare” din 1 ianuarie 1882 (pl.) — Poezie din lirica erotică a lui Nicolae Pruncu, reproducă de „Convorbiri literare” din placheta acestuia „Suspinele primăverii”. 3) Poezie descriptivă a marelui nostru poet Mihai Eminescu, publicată în revista ieșeană în anii 1876—1877; alături de alte creații eminesciene ca: „Melancolie”, „Crăiasa din povești”, „Dorința”, „Călin (file din povești)”, „Strigoi” — Capodoperă a literaturii universale, cunoscută epopee a lui Homer, constituind subiectul uneia din „Prelecțiunile populare” susținută de I. Caragiani în cadrul programului junimist de informare culturală. 4) Avram Tudor — Pictor și literat (1810—1887), prezentat de Iacob Negruzzi într-una din primele cronici plastice apărute în „Convorbiri literare”, „Expoziția artiștilor în viață din București”, alături de Aman, Grigorescu, Stănescu etc. (Constantin) — Pseudonim al poetei Maria Cunțan. 5) Capăt de țigară — Telur — Diminutiv masculin. 6) Susținător viticol — Pseudonim al scriitorului și publicistului Raicu Ionescu, recunoscut ca una din marile speranțe ale criticii românești de la sfârșitul secolului trecut, unul din primii care au relevat înrudirile și deosebirile dintre Eminescu și Lenau. 7) Volum de nuvele și schițe al scriitorului Mihail Chirițescu, colaborator la „Convorbiri literare” între anii 1908—1914 sub pseudonimul Priar (sing.) — Mioară. 8) Unul dintre membrii „Societății literare”, unde activează alături de viitorii junimiști I. Iancov, N. Schelitti, C. Negri, V. Pogor (Gheorghe) — „...vodă”, cea mai bună piesă a dramaturgului de la „Junimea”, Samson Bodnărescu, scrisă între 1888—1889 și publicată abia în 1968. 9) Ionel Teodoreanu — Pachet de hirtie — Anton Pann — Radu Stanca. 10) Neastîmpăratul băiat al lui Ștefan a Petrii, eroul minunatelor „Amintiri din copilărie” ale lui Ion Creangă, per-

sonaj îndrăgit de junimiști de la prima lectură a povestirilor în cenaclu — Pseudonimul sub care s-a remarcat la „Convorbiri literare” Dimitrie Ollănescu, poet de o factură aparte în peisajul poeziei minore convorbiriste, atras de peisajul exotic al Orientului. 11) Genialul nostru poet, „marele prestigiu” al „Junimii”, a cărui primă poezie trimisă „Convorbirilor literare”, „Venere și Madonă”, îl face pe Iacob Negruzzi să exclame către Titu Maiorescu: „În sfârșit, am dat de un poet” — „Mortua...”, poezie eminesciană a cărei apariție insolită la „Convorbiri literare” îl determină pe Titu Maiorescu să-l situeze valoric pe autor imediat după Alecsandri, deși publicase aici numai trei poezii. 12) Pastel inspirat de frumusețile naturii, unul din motivele dominante în poezia lui Miron Pompiliu (1847—1897), neobosit folclorist și culegător de balade (neart.) — Unul dintre numeroasele pasteluri publicate de Vasile Alecsandri la „Convorbiri literare”, reflectând aspecte din cel mai aspru anotimp al anului, iarna.

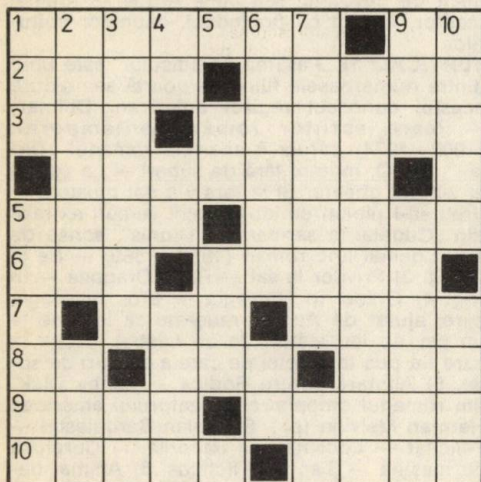
VERTICAL: 1) Poet și prozator francez (1790—1869), unul dintre inițiatorii poeziei romantice franceze, a cărui operă a făcut obiectul unor frecvente traduceri în paginile „Convorbirilor literare”, semnate de N. Schelitti, Șt. G. Vărgolici, A. Naum, Miron Pompiliu, Veronica Micle și Petru V. Grigoriu. 2) Pastel dintr-un grup de poezii publicate de Nicolae Beldiceanu în revista „Junimii”, constituind o adevărată monografie a muncilor câmpului și a peisajului campestru — „...fuge”, poezie de Nicolae Volenti, poet junimist, aflat sub influența liricii lui Vasile Alecsandri și a romanticilor francezi V. Hugo și Alfred de Musset (neart.). 3) Nimic — „...din vale”, poezie din lirica erotică a lui Miron Pompiliu — Prelungire citoplasmatică. 4) Una din cele trei poezii de debut ale lui Alexandru Vlahuță la „Convorbiri literare”, în care se resimte influența versurilor eminesciene — Literat de factură minoră, care, alături de principalii reprezentanți ai „Junimii”, pune în discuție în ședința din 31 martie 1872 a cenaclului, probleme ale reformelor în învățământ și sistemul economic, dezvăluind astfel, pe lângă caracterul cultural al acestei societăți literare, și intențiile sale politice. 5) Scriitor progresist, adept al ideilor pașoptiste și înflăcărat luptător pentru Unire, căruia „Convorbiri literare” îi publică un necrolog în numărul din 1 decembrie 1882 (Dimitrie) — Localitate în S.U.A. — Edgar Papu. 6) Elena Negri — „Pe...”, altă poezie din seria tablourilor din natură ale lui Nicolae Volenti, publicată în anul 1878 — Tip de indieni din Texas. 7) Căpetenie arabă — Prenume masculin, folosit de I.L. Caragiale pentru semnarea materialelor la diverse publicații în perioada 1895—1901 — Șerban Cioculescu. 8) Poezie satirică a lui B.P. Hasdeu, constituind una din cele două farse care au făcut epocă în polemica sa cu junimiștii, semnată P.A. Călescu (2 cuv.) — Acum (reg.). 9) Uniunea Astronomică Internațională (abr.) — Cunoscut naturalist român, intrat în comitetul de conducere al „Convorbirilor literare”, după retragerea lui Iacob Negruzzi din 1895 (Grigore). 10) „De la...”, ciclu de poezii caracterizat prin versuri simple, ușoare, lipsite de tensiune poetică, făcând parte din creația lui Samson Bodnărescu, „obscurul german”, cum îl denumea Titu Maiorescu (pl.) — Alexandru Lambrior — Măsură de greutate vietnameză. 11) Pastel al lui Vasile Alecsandri, publicat într-un grupaj de mai multe poezii în numărul 16 al „Convorbirilor literare” din 15 mai 1868 — Stînjenei. 12) Macbeth, Othello, Regele Lear, Hamlet, celebrele creații ale lui W. Shakespeare, constituind subiectul uneia din „prelecțiunile” lui Vasile Pogor din ciclul „Cărțile lumii” (sing.) — Profesor brașovean, autorul manualului pentru clasele superioare gimnaziale și reale, scos prin grija editurii „Junimea” și apreciat de Maiorescu însuși într-o recenzie din „Convorbiri literare”.

Dicționar: RIM, CIL, DLO, ACUȘ, NEN, MESOTA.

GHEORGHE ȚÎRDEA

POEZIE ȘI MISTER

ALMANAHUL LITERAR • 1984

ORIZONTAL:

- 1) Lumina cea mai pură, produsă de cărbune.
- 2) El știe, matematic, pe toate să le-adune.
- 2) Sistemul pneumatic utilizat la arii.
- 2) Bătosul cel mai sprinten, cînd cîntă lăutarii.
- 3) Are-un palat mai negru ca un ceai de tuci.
- 3) Cu dinții — șipci bătrîne, căzute din uluci (pl.).
- 4) Ne trec prin fața curții, dar nu pătrund în casă.
- 5) Strîmbat și fără sprijin, pe-o latură se lasă.
- 5) Ansamblu pus la cursuri, în uniforme-albastre.
- 6) Imagine dantescă, transmisă limbii noastre.
- 6) Ne-adună-n toilul iernii la dulcea lui văpaie.
- 7) Bătută bine, iat-o sosită din războaie.
- 7) Dacă-l provoci, răspunde vociferînd la fel.
- 8) E tot un fel de scaun, însă la ce nivel!
- 8) Atunci cînd vin grămadă, dau buzna la confecții.
- 8) Îi fac metalurgiștii, geometrii, arhitecții.
- 9) Obiectul inestetic, de care n-ai nevoie.
- 9) A bate-n marș cadența, cînd ieși din pas de voie.
- 10) O formă care-așteaptă un fond, ca să producă.
- Cei patru frați identici, dintr-un cojoc de nucă.

VERTICAL:

- 1) Magnet irezistibil, cu-atracție fluidă.
- C-un snop în cap — și-n suflet cu zeamă de-aguridă.
- 2) A răspîndi demența nucleului atomic.
- Pătratele înscrise în cercul agronomic.
- 3) Ca strugurii cumetrei din vechile-aneecdote (sing.)
- 3) Cirip-cirip în ramuri, la ultimele note!
- 4) Apel direct la țară, prin griu sau pe fineață.
- Deși ținut în urmă, e utilat în față!
- Un „instrument” al gafei, cu care dai în baltă.
- 5) Cu mese puse invers, servite laolaltă!
- Notați un rînd de case, clădite cu temeii.
- 6) Cu numai patru rochii în garderoba ei.
- Începe și eroarea să facă primii pași!
- 7) Aveau cîndva pe ape trei rînduri de vislași.
- Noroi la Vatra Dornei, cînd ploile-s cu spor.
- 8) Primiți tovarășește, cu primul ajutor.
- 9) Figuri ce etalează doar capete pătrate (sing.).
- Volume de prestigiu, cu multă greutate.
- 10) Obezul, nici poveste pe-aici să se strecoare.
- Un ordin de pe vremea bunicii centenare.

ANDREI CIURUNGA

● DIN SCULPTURĂ

(Metagramă anagramată: xxxxxxCx—xxxxxxxA)

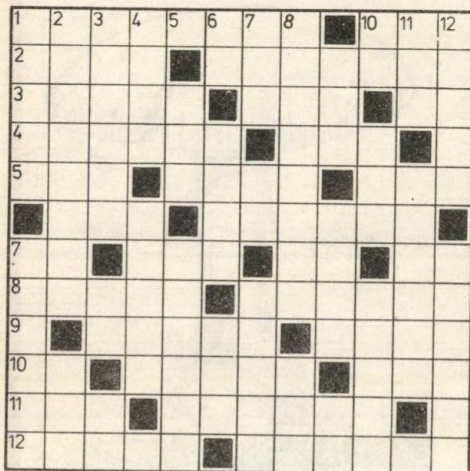

● RELATIV LA EXPERIENȚĂ

(Metagramă anagramată: xxxxxxxxA—xxxxxxixx)

DIN LUMEA ANIMALELOR

ORIZONTAL: 1) Mare regizor italian de film căruia îi aparține și pelicula „Oameni și lupi”, avînd ca protagoniști pe actorii Silvana Mangano și Yves Montand (Giuseppe; 2 cuv.) — Rezervație de lei (abr.) 2) Din creația acestui renumit artist plastic român (1831—1891) amintim tablourile „Doamna cu ciinele” și „Car cu boi la marginea apei” — A vîna sau pescui în mod ilegal. 3) „... de aur”, roman scris în colaborare de prozatorii sovietici Ilia Ilf și E.P. Petrov (pl.; neart.) — Balaurul din Oltenia — Ana Pascu. 4) „Bîr, oiță” este intitulat unul dintre cîntecele create de către acest genial compozitor și dirijor român (1881—1955) — Localitate în India. 5) Partea corpului patrupedelor cuprinsă între solduri și coaste — Măiestrie — Localitate în Anglia. 6) Vîrf în Munții Cumbrian din Anglia — Biolog român renumit, discipol al lui Darwin (1867—1944), de numele căruia se leagă înființarea Muzeului de istorie naturală din București. 7) Sanda Coman — Debit (abr.) — Sint — Florica Banu. 8) Grup de animale domestice sau sălbatice — Lipsit de cap (referitor la animalele inferioare). 9) Vedetă a cinematografiei franceze, unul dintre interpreții principali din filmul „Ghepardul”, realizat în regia lui Luchino Visconti — Fără frecvență (fem.). 10) Nina Stătescu — Cea mai înaltă voce bărbătească — Băutură de import. 11) Vehicul cu tracțiune animală — Legendarul animal marin, monstrul din lacul scoțian Loch Ness care, deși nu a fost văzut încă de nimeni, stîrnește

un viu interes în întreaga lume. 12) Întors în Itaca după o absență de 20 de ani, sub înfățișarea unui bătrîn cerșetor, nu este recunoscut decît de devotatul său ciine Argos — Animal rozător, înrudit cu popîndăul, dăunător culturilor.

VERTICAL: 1) „Pasărea paradisului” este unul dintre numeroasele filme ce poartă semnătura acestui cunoscut regizor american (Delmar) — Mare scriitor român contemporan (1902—1974) căruia îi aparține romanul „Dulăii”. 2) „O, motani fără de suflet! — La zgîriet el v-a dat gheară/ Și la tors v-a dat mustețe — Vreți să-l pipăiți cu laba?”, sînt versuri extrase din „Cugetările sărmanului Dionis”, scrise de acest genial liric român (1850—1889) — Se ia pe gît. 3) Privitor la sat — Radu Dragnea — În frig! 4) Orășel în Norvegia — Erou mitologic care, ajutat de Apollo, reușește să înhame la un car un leu alături de un mistreț, probă la care l-a pus tatăl fetei pe care a cerut-o de soție. 5) Alintare pentru Rodica — „Moby Dick” din romanul omonim al prozatorului american Herman Melville (pl.). 6) Traian Bărbulescu — Felicitat — Localitate în Japonia. 7) Curelușă de meșină — Ten! — Plicticos. 8) Animal nedomesticit — Înțelepți străvechi, venerați precum zeii, în literatura vedică. 9) Animale de tracțiune — Alt mare pictor român, artist al poporului (1881—1958), căruia îi aparține tabloul intitulat „Natură moartă cu iepure” — Ion Stoian. 10) Cap de coloană! — Animal de pradă care atacă în haită — Pădure de fagi. 11) Specie de moluște gasteropode terestre — Gen de rezervație pentru animalele sălbatice, unde vînarea lor este interzisă. 12) Cunoscut scriitor ceh (1890—1938) care semnează un „Razboi cu salamandrele” și „O poveste cu pisici” — Meseriaș care confecționează obiecte vestimentare din blănurile animalelor.

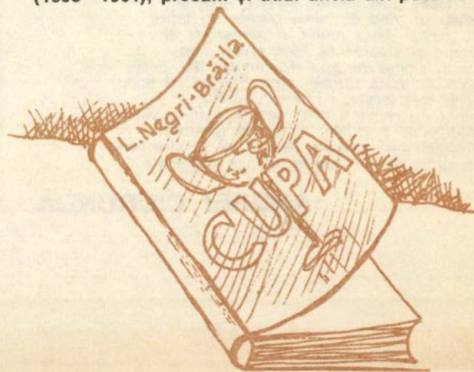
Dictionar: BIL, ȘES, USK, SCA, DBT, ANES, ONE, IRĂ, RSI, ENA.

MARIAN FIRIMIȚĂ

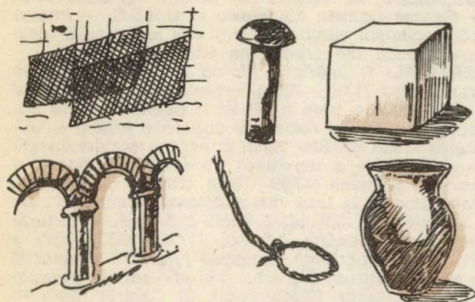
● COPERTĂ LITERARĂ

(6, 5; 5)

Prin anagramare aflați numele unui mare poet român (1895—1961), precum și titlul uneia din poeziile sale

(Rebus: 1, 5, 2, 5, 2, 2, 6)

PRIMENIRE

(ligamente: 5; 5; 6; 4; 4; 4, 5)

Muncind cu spor, buldozerele taie
și netezesc pământul adunat.
Supun terenul, avansînd greoaie
și-l fac mai drept, mai neted, mai curat

Te, vād, vecine, cum sādēști puietul
și-l uzi apoi să prindā rădācini.
Cartierul nostru, înnoit cu-ncetul,
va înflori sub roze și sub crini.

Un mic alun, arzînd de nerăbdare,
parcă ne-ndeamnā cu un strigāt: Hai!
Așa ni-s anii: un belșug de soare,
iar țara-i cîntec pe-un picior de plai.

Se vor afla titlurile a șase povestiri de Mi-
hail Sadoveanu

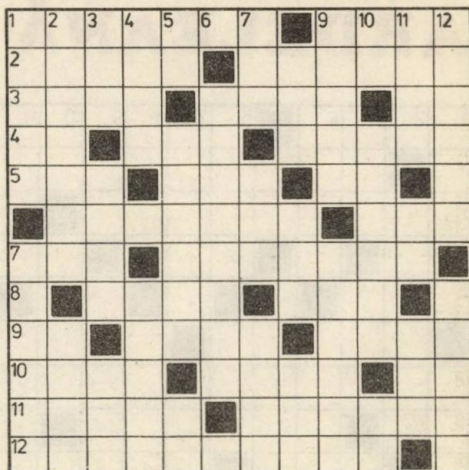
GRUIA NUCĂ

• DE SÎNGE

(Monoverb cu incastu anagramat : xxxxxxNx)

ACVATICĂ

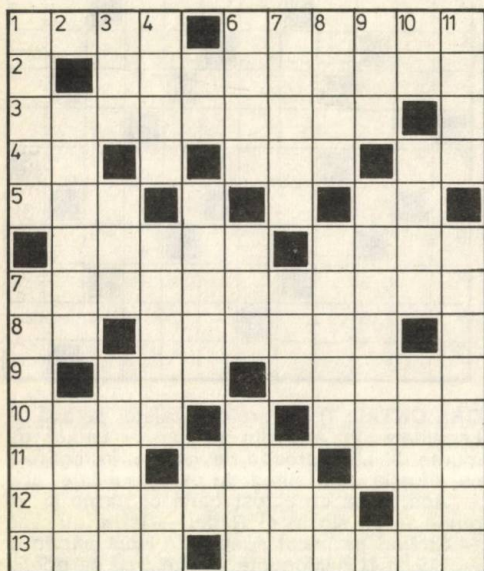
ORIZONTAL: 1) De profesie călător pe apă — Localitate. 2) Apă din belșug — Lacuri de munte. 3) Mal aproape de vărsare, în legătură cu situația unui punct de pe cursul unei ape — Apă, după ce a fost fiartă cu carne și legume — La sfîrșit! 4) Rădăcină — leșită din apă — Străjeri pe malul apei. 5) A lucra pămîntul — Rîu în R.P. Mongolă — Atît... cît se poate! 6) Udarea unui teren în mod artificial — Potabilă sau... de ploaie. 7) Apă acidulată și esență de fructe — Te apără de ploaie. 8) Ca oțetul — Campioni. 9) Radu Popescu — A coti — Servește la... servit. 10) Prenume feminin — Vestit boier muntean (sec. XV) — Iridiu. 11) A dispărea — Anotimpul ploilor. 12) Cînd e în apă știe să se descurce (fem.).

VERTICAL: 1) De apă, de vînt sau mecanică — Picături. 2) Muzeu acvatic — Umplut. 3) Apă ce nu poate fi băută — Corabie legendară — Prefix pentru Pămînt. 4) Rîu în Manciuria — Bioxid de siliciu natural. 5) Bine! — În calea apelor (pl.) — Servește. 6) Apă cu sare. 7) Apă curgătoare — Categorie de infirmi (sing.) — Voce feminină cu timbru grav. 8) Vine de la hepa — Perioadă geologică — Șarpe uriaș. 9) Locul unde se scîlda Ion Creangă — Gură... plină de apă. 10) Notă muzicală — Țară europeană înconjurată în mare parte de ape — Vorba mielului. 11) Arbore care crește pe malul apelor — Apă fără izvor! — Cînd este amestecat cu apă își pierde orice valoare. 12) Mare amator de apă în „Povestea lui Harap Alb” de Ion Creangă — Stăvilește apele.

Dicționar: IRO, ALBU, IALU.

ADRIAN MITU

ȘCOALA ARDELEANĂ

ORIZONTAL: 1) Iluminist român (1692—1768), luptător pentru drepturile politice ale românilor transilvăneni, al cărui program a avut un rol hotărâtor în cristalizarea ideologiei Școlii ardeleni (Ioan Inocențiu); în același timp, numele unui corifeu al Școlii ardeleni (1745—1806), autor a peste 60 de lucrări istorice, filozofice și literare, folosind în „Carte de rugăciuni” (1779), pentru întâia oară în istoria tipăriturilor românești, alfabetul latin (Samuil) — Istoric și filolog român iluminist (1754—1816), unul dintre fruntașii Școlii ardeleni, care a militat pentru înlocuirea în scrierile laice a literelor chirilice cu cele latine și pentru învățămîntul în limba română (Gheorghe). 2) Poem eroicomic de Ioan Budai-Deleanu, reprezentînd cea mai izbită lucrare de acest gen din literatura noastră, rivalizînd, ca structură, artă și concepție generală, cu orice creație similară din literatura universală. 3) Pionier al culturii noastre moderne (1764—1808), primul dintre românii ardeleni care a luat drumul Parisului (1790), a cărui operă principală a rămas gramatica de orientare latinistă „Observații de limba românească” (Paul). 4) Corp la corp! — A iubi (înv.) — Petre Ispirescu. 5) Edenul pantagruelic al opulențelor desfătări gastronomice pentru Parpangel, erou central din „Țiganiada” lui Ioan Budai-Deleanu, jinduită întrupare a visului celui ce a îndurat lipsuri și nevoi și a răbdat de foame o viață întreagă — La-nceputul hrîsovului! 6) „Istoria pentru începutul românilor în...”, lucrare de Petru Maior constituind una din cărțile de căpătîi ale istoriografiei românești moderne — Sporadic. 7) Poeme de inspirație mitică din creația lui Ovidiu, traduse pentru prima

dată în românește de Vasile Aaron (neart.). 8) În fruntea oastei! — Scriitor grec (120—180) a cărui „Istorie adevărată” a fost tradusă de Samuil Micu. 9) Lac în Suedia — Cămașă tip sport. 10) Țigla — Macagiu. 11) Mic afluent al râului Tîrnava Mică — Actor de pantomimă — „...cel mînos”, lucrare didactică publicată de Vasile Aaron în 1820, cu influențe din „Georgicele” lui Vergiliu (pl; neart.). 12) Economist — George Cornea. 13) Fluviu în U.R.S.S. — Important document autobiografic și cea mai reușită realizare poetică din creația lui Gheorghe Șincai.

VERTICAL: 1) Istoric și filolog român iluminist din Transilvania (1761—1821), reprezentant de frunte al Școlii ardeleni, care a căutat în operele sale să dovedească originea romană a poporului nostru și latinitatea limbii române, militînd pentru trezirea conștiinței naționale a românilor transilvăneni (Petru) — Cărturar ardelen (1756—1836), discipol al lui Petru Maior (Ioan). 2) Unul din principalele centre în care s-a desfășurat activitatea Școlii ardeleni — Cărturar român de orientare latinistă (1770—1850), care a acordat o importanță deosebită luminării maselor și în special instrucției și educației prin școală a tineretului (Constantin Diaconovici). 3) Control (abr.) — Literă slavonă — Istoric român (1805—1887), profesor la colegiul Sf. Sava și apoi la Universitatea din București, propagator al ideilor Școlii ardeleni în Țara Românească (Florian). 4) Oraș în Angola — Scriitor român care în volumul de „Portrete și opinii literare” îi evocă pe „Gheorghe Șincai și Petru Maior” (Liviu) — Nicolae Andrei. 5) George Oprescu — Glandă cu secreție internă — A treia notă muzicală. 6) Riu în R.S.F. Iugoslavia, afluent al Dunării — Abreviere latină („Anno orbis conditae”) — Idealuri (fig.) 7) Cord — Botul porcului — Nămol. 8) Cărturar ardelen (1770—1835), unul dintre cei care au colaborat la redactarea finală a „Lexiconului de la Buda” (1825), inițiat de Samuil Micu (Ioan Theodorovici) — În exterior — Spate-n spate! 9) Animale de tracțiune — „... românilor și a mai multor neamuri”, lucrare în care Gheorghe Șincai prezintă istoria românilor între anii 86 și 1739, insistînd asupra continuității românilor la nord de Dunăre, fiind cea mai erudită operă istorică a poporului nostru din cîte se scriseră pînă atunci. 10) Cade la mijloc! — Plantă înrudită cu ceapa — Ghearele păsărilor răpitoare. 11) Oraș în Moldova — Opera de căpătîi a lui Ioan Piuariu Molnar, reprezentînd cel dintîi tratat de teorie literară din cultura noastră.

Dicționar: AMA, AIS, ROR, IANA, IAT, UIGE, TIMUS, SAVA, AOC.

ADAM STOICA

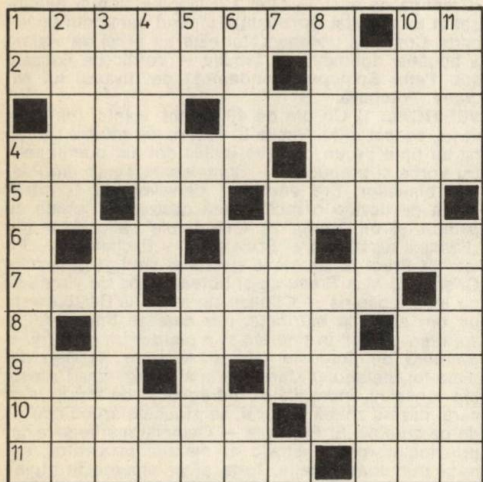
● DIN LITERATURA FRANCEZĂ

(Rebo eliptic: 5+(5)=9)

PĂDURE, DRAGĂ PĂDURE

ALMANAHUL LITERAR • 1984

ORIZONTAL: 1) Pădurea de esență tare și durabilă în timp, termen de comparație pentru tăria și continuitatea din vremuri imemorabile a poporului român — La intrarea în Băneasa! 2) I-a dat din totdeauna poporului nostru adăpost și hrană în vremuri de bejenie — Pădure citadină, loc de odihnă, recreație și purificare a atmosferei. 3) Animal nordic — Este îndrumat să valorifice flora medicinală și fructele

de pădure. 4) Pădurea de nepătruns din basmele lui Petre Ispirescu — Ramuri ale unui arbore genealogic. 5) Radu Silvestru — Margini de luncă! — Frumoasele și bunele apariții din pădurile de basm ale copilăriei noastre. 6) Salut din marginea pădurii! — Scaun de poveste — Întreprinderea de transporturi Constanța (abr.). 7) Prefix pentru nou — Polițaiul de odinioară. 8) Fără miros — Operă. 9) Oraș în Belgia — Ciupercă uscată de pădure. 10) Pădure din zona polară ades evocată de marii scriitori ruși — Loc despădurit folosit apoi ca pășune. 11) A transforma buștenii în scinduri groase — Bidivii.

VERTICAL: 1) Silviu Pădureanu — Pădure cu arbori bătrâni în care tăierea lemnului este strict interzisă. 2) Par ce stabilește o linie de demarcație — Bătut la hochei pe gheață. 3) Încântătoare livadă a imaginației exaltate și a firilor credule — Luminiș de pădure cu iarbă proaspătă și flori, loc de reuniuni sărbătorești. 4) Pădurea predilectă din creația lui Rudyard Kipling — Doctor (abr.). 5) Măsură de suprafață — Dînsa — Marile păduri ale Vlăsiei, cu care s-au împletit paginile noastre de istorie. 6) Rămășiță — Plantație de pomi fructiferi — Campion. 7) Lunca marelui bard de la Mircești. 8) Mijloc de înmulțire a ferigilor — Din loc în loc. 9) Pădurea... verivelor — Zeama de fructe. 10) Mîndra pădure, veșnic verde, cu care se aseamănă adesea mîndrețea oamenilor de pe plaiurile mioritice — Mină de sare. 11) Precum fructele sălbatice de pădure — Din pricina lor unii oameni nu mai întrevăd marea pădurii.

Dicționar: CAVAS, SPA, RUNC.

I. PĂTRAȘCU

RELICVE SFINTE

(anagrame)

Dintr-un **sertar** cu-arome de lavandă
răsar și-acum, în **ordine** păstrate,
niște **botine** roșii, demodate,
și flori de-arnice, prinse-ntr-o ghirlandă.

Sosesc **fugare** gânduri pe-nserate
și **galeșe** priviri ne recomandă
atîtea lucruri ce le-adori — ofrandă,
păstrînd **durata** vremilor uitate.

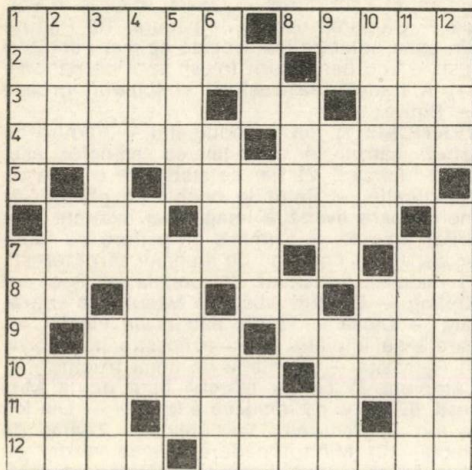
Ții minte, fată, **lupta** cu sfiata
cînd **sărutași**, ca o sfidare cruntă,
un tînăr chipeș ca **Romeo**? Sala

de **dans**, părea un cer de lampioane
iar tu, un **înger** pregătit de nuntă
în timp ce noaptea îmbrăca **sutane**...

Aflați, prin anagramarea cuvintelor subliniate, 14 scriitori cunoscuți din literatura universală.

C. ANDREI

LA HANUL ANCUȚEI

ORIZONTAL: 1) Om înalt și voinic, subțire în mijloc, lat în spate, frumos, viteaz de neînvinș, curajos, isteț, iubet, aventurier, un adevărat mușchetar valah, singular printre personajele sale din Hanul Ancuței — Haia... frumusețe semitică din ghetou, roabă și victimă a unei pasiuni dezlănțuite, imposibil de stăvilit, considerată de G. Călinescu drept o Fedră mai fină. 2) Paznic vinătoresc cu existență reală, omul cel mai vechi al muntelui, care cunoaște mersul anotimpurilor, crugul lunii, mișcarea stelelor și semnificația vînturilor (Valea Frumoasei) — Domnitor și stăpîn peste toată Moldova, fin diplomat, viclean, machiavelic, caracter violent și de un sadism lombrozian (Zodia Cancerului). 3) Sultan din Viața lui Ștefan cel Mare, urmaș al lui Baiazid — Spus în ciudă — Forță de atracție... feminină. 4) Pădurar al satului cu trupu-nalt și spătos și pletele albe ca omătul, ocrotitor al ființelor pădurii și meșter vînător (Bordeenii) — O copilă... cu fustiță scurtă albastră... cu picioarele desculte, care, la cei șase ani ai săi, dovedește o extraordinară maturitate în privința relațiilor dintre oameni (Cocostîrcul albastru). 5) Copila ca de șaptesprezece ani, cea de-a treia nevastă a crudului boier Năstasă Balomir, bălaie de parcă era soarele (Hanul Ancuței — Balaurlul). 6) Eroul nevăzută din Șoimii și Nicoară Potcoavă, fiu al Calomfiriei și al lui Ștefăniță Vodă, voievodul care, în puțină vreme, zguduise răsaritul și clătinașe tronul pașahului și al cărui glas aprinsese inimile noraadelor, făcînd să izbucnească vrednicia veche — Mioară. 7) Mătușa lui Ștefan cel Mare, soră a răposatului Bogdan Voievod, ai cărei ochi verzi, rotunjiți ca de o spaimă a unor vedenii launtrice, priveau puțințel rătăciți de pe obrazul uscat și palid (Frații Jderi) — În numele voievodului. 8) În cap la oaste! — Sorin Dima — Nicoară Potcoavă — Intrări. 9) Localitate în Nigeria — Tatăl lui

moș Leonte zoderul, solomonar și ocrotitor al îndrăgostiților (Hanul Ancuței — Balaurlul). 10) Voievod al Munteniei, participant la nunta lui Ștefan-Vodă cu Maria de Mangop, legat cu jurămint de supunere către Ștefan, spre a-și redobîndi domnia (Frații Jderi) — Țigană, dădaca Adelaidei din Vechime. 11) Evreu, fiul cel mare al lui Calman Izrailiteanu și al Surei, care munceste de copil să aducă ceva în casă (Muncitori și păstori) — Femeie aprigă și voluntară în al patruzecilea an al vieții, luptătoare pentru ortodoxie, adorată și preamărită pentru că a dispus încetarea persecuțiilor și deschiderea bisericilor ortodoxe (Creanga de aur) — Ore! 12) Copilul slab și nemîncat al lui Neculai Dorobanțu, a cărui nuntă din finalul cărții Comoara dorobanțului este un prilej de etalare a bogăției dobîndite de familie — Vornic de Focșani sub Petre Șchiopul, condamnat de divanul lui Ni-coară Potcoavă.

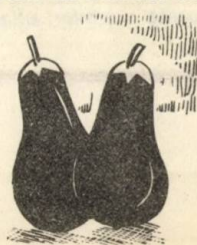
VERTICAL: 1) Un om de 40 de ani, voinic, rumân și vesel, avocat al lui Vasile Brebu, care-i muștră pe toți că au ținut pe un biet om închis doi ani numai pentru vorbe și prepururi — Domnișoara Tanța din Paștele blajinilor, fire energică, perseverentă și inteligentă ce devine o moșiereasă destoinică, legată de pămînt și de țărani. 2) Mai-marele caligrafiilor din „Fantazii răsăritene — Roxelana” — Exclamație — Pe loc. 3) Preot la Broșteni, personaj central din ciclul Crișma lui Moș Precu ce-și botează iapa cu vin ca să nu moară pîgînă — Căpitan de mazili la Bălbănești, un om ajuns la bătrînețe, dar care se ține drept și sprinten pe cal; în tinerețe și-a pierdut un ochi într-o aventură de dragoste (Hanul Ancuței). 4) Beg din Viața lui Ștefan cel Mare — Fica cneaghinei Tudosia din Ionășeni, îndrăgătită și îndrăgostită de Ionuț Jder, care, cîzînd roabă la turci, se sinucide aruncîndu-se de pe corabie. 5) Popoare — Oamenii mării sale din principalul roman istoric al marelui povestitor, care-și pun toată vitejia, forța și priceperea în slujba apărării Moldovei, sub brațul nebiruit al marelui Ștefan. 6) Văleat — Cneaz subțiratic, cu obraz de ceară și bărbuța rară, judecat după legea talionului de Ștefan cel Mare, pentru că ucisese pe Bogdan-Vodă (Frații Jderi) — Campanie. 7) Glasul roților de fier — Bărbat mare și lung în spete, cu un cap de leu, cu ochii blînzi, albaștri, pîrcălab la cetatea Crăciuna, împreună cu Oancea Mihăiță (Frații Jderi) — Moș (reg.) 8) Guvernanta a Margaretei înaintea Amaliei Keminger (Dudua Margareta) — 3,14 — Neon. 9) Ana Duca — Nașă — Plantă de pădure. 10) Fetița cea mare, care povestește frumos celor mai mici decît ea (Povestitorii) — Strigăt de victorie. 11) Țigan lăutar de la Roșcani, nalt, lung și slab, dar cu mînuși din piele de caprioară (Crișma lui Moș Precu) — Părintele imblînzitor de sălbăticiuni din Vechime, a cărui prietenie cu fiarele se bazează pe pactul de pace și iubire pe care animalul îl înțelege. 12) Soția lui Cubi-Lubiș, meșteră în pregătît bucate alese (Nicoară Potcoavă) — Oștean dîrz, falnic și puternic; referindu-se la el și la ai săi, prozatorul încheie astfel romanul: „Bunicii mei sint strănepoții acestor oameni. Și această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea cînd strămoșii erau încă dîrji, am scris-o... avînd în inima mea răsnetul durerii lor”.

Dicționar: NUR, ITEM, ACA, IHA, ASAN, BÎT.

MIRCEA GUJA

ILUSTRATIVĂ

(Monoverb cu incastu: xxxlxxx)

EROUL

(enigmă: 8 litere)

Semeț, trecu eroul peste zăpezi eterne,
Spre înălțimi albastre se ridicase-n zbor,
S-ajungă mai aproape de-un soare

orbitor,
Să-i încălzească ochii lumina ce
se cerne.

El urcă și înghite torentul albei ierne,
Mereu mai sus în zborul lui mîndru,

suitor,
Se-nalță prin furtună deasupra unui nor,
Dar trăsnetul din ceruri pe-aripile-i
se-așterne.

Un țipăt de durere abisul îl străbate
Și prăbușit de fulger sub bolta cristalină
Mai soarbe înc-odată a flăcării lumină.

È fericit eroul ce pentru libertate,
Împins de-avîntul forței și-a visului
chemare
Se stinge cu mîndrie de-o moarte
orbitoare.

Adaptare după Hérédia
de FL. TITUS VASILESCU

FÎNTÎNA

(enigmă: 10 litere)

E nesecata timpului fîntînă
cu apă vie în adîncul ei,
ca un depozit foarte la-ndemină
de sentimente, fapte și idei.

S-au strîns acolo, din adînc de vreme,
prietenii care-așteaptă-n lung convoi
un singur semn, un glas care să-i
cheme -
și rîd și plîng, contemporani cu noi.

Cu cît te-arăți mai harnic în
a scoate
din apa ei, înnobilat de-un scop,
cu-atît mai mult te-mbogățești,
nepoate,
iar ea nu seacă nici măcar
c-un strop.

NICU E. GRĂDINARU

ALMANAHUL LITERAR • 1984

NUANȚE

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

ORIZONTAL: 1) Viață nouă — Roșu la culoare.
2) Sistem de irigații. 3) Material pentru confecții — Stringerea unor lucruri fără rost. 4) Reprezentant al țării. 5) Formulă... de rigoare (masc.) — Mina dreaptă! 6) Termen pentru altă înfățișare — Prese... la Găești! — Unu la zero! 7) Carte de căpății — Hal de casă veche. 8) Tăiatul unghiilor. 9) Colindător conform obiceiului — Sute de veacuri. 10) Tot... natul — Originalul bătut la mașină.

VERTICAL: 1) Citat din „Ars poetica” (în l. latină) — Half pe extreme! 2) Făcut cu ochiul — Ape folosite la spălat. 3) Preparat pentru cei mici. 4) Piesă de insectar — Nordic islandez! — Crescut la pieptul mamei 5) Gospodării-anexe, realizate prin autodotare — Caz grav de... iradiere (pop.). 6) Calmante pentru stări de agitație. 7) Formă de suprapunere — South Australia! 8) Apt pentru lucru — Bătător de frișcă. 9) Mic izvor de apă sărată — Agent de legătură — Bine pentru rebusiști! 10) Cîmpul de luptă — Cu chiu, cu vai... am terminat.

COLEA HERESCU

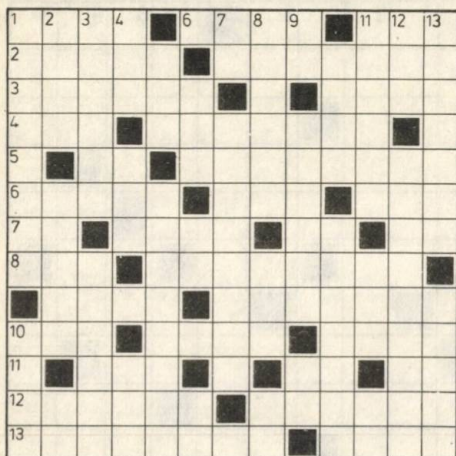
ARGHEZIANĂ

(Triverb: 6, 2, 7)

LLT (P)

ÎN JOACĂ

ORIZONTAL: 1) Joc popular românesc ce se execută în mers legănat — Prozator român (n. 1942; Ion), autorul unui volum de piese de teatru intitulat „Jucătorul de table”, lucrările acestea fiind dezvoltate în general în maniera și viziunea absurdului — Alt prozator român (n. 1928; Nicolae) care în lucrările sale abordează în special viața tineretului, ca de exemplu în volumul „Un vals pentru Maricica”. 2) Tabloul de jocuri de lumini — Dans mereu tânăr, executat în trei timpi (pl.). 3) Joc popular dintr-o... localitate prahoveană — Merge pe sine. 4) Șină de cale ferată — Scriitor ieșean (n. 1940; Mircea Radu), creatorul piesei de teatru „Tango la Nisa”. 5) Notă muzicală — Local de petrecere cu divertismente și dansuri (pl.). 6) Scriitor român contemporan (n. 1930;

Horia), autor de proză științifico-fantastică precum și de povestiri, cum ar fi bunăoară volumul „Jocuri de apă” — Localitate în Franța — Judecător în Infern. 7) Nord-Est (presc.) — Personaj din drama „Năpasta” de I.L. Caragiale — Udrea Jelescu — Nota doi. 8) Riu în U.R.S.S. — Întărește rezistența cimentului. 9) Nu poate juca (reg.) — Făcută fiartă. 10) Oraș în R.P. Chineză — Scriitor născut la Bistrița Bîrgăului (n. 1918; Valentin), autorul volumului de povestiri „Fata din pădure” — Mijloc modern de tracțiune. 11) Ued în Algeria — În larg! — Ultimele la alunel! 12) Pisa pe vremuri minereul în piua — Vase cilindrice pentru păstrarea lichidelor. 13) Atributul unui dans cu ritm vioi — Nicovăla (reg.).

VERTICAL: 1) Romancier român (1885—1944), autor și al unor cărți cu nume de jocuri: „Cadriul” (1919) și „Ciuleandra” (1927) — Reformator religios din Boemia. 2) Fermentată — Revista tuturor jocurilor — S-a sfârșit bătăta! 3) Culoare la jocul de cărți — Cunoscut joc popular românesc. 4) Triu! — A iubi (inv.) — Așezare rurală. 5) Riu în Coasta de Fildeș — Jocul amestecării literelor. 6) Abreviere latină — Cere! — Pere! 7) Încep ovațiile! — Joc de cuvinte. 8) Scriitor român de expresie germană (1901—1972; Richard), autor de literatură pentru copii și tineret, în care farmecul naturii și fantezia umoristică dau notele dominante, ca în „Hora vrăjitoarelor” — Siglă pentru „Asociația oamenilor de știință” din R.S. România — Începe stepul! 9) Două inimi într-un vals! — Joc popular caracterizat prin bătaii ritmice din mâini și din picioare, ce degajă optimism și voie bună — Un pic de atenție! 10) Joacă mai ales în filme — Bune pentru jocul copiilor. 11) Deplasare în diferite localități a unui sportiv sau a unei echipe pentru a susține o serie de jocuri (pl.) — Poet român contemporan (n. 1930; Aurel) semnatul volumului „Jocul de-a stelele” — Corina Lupu. 12) Localitate în Nigeria — Dans italian executat în ritm foarte vioi. 12) În ansamblu cu jocurile — Exclamație de durere.

Dicționar: RAF, LIT, EAC, UBA, ULOG, HSU, NSA, ILĂU, HUSS, NZI, AAC, IRE.

MIRCEA IORDACHE

SPORTIVĂ

(Rebus: 10, 2, 5)

ÎN LIVADĂ

(Triverb ilustrat: 4, 3, 4)

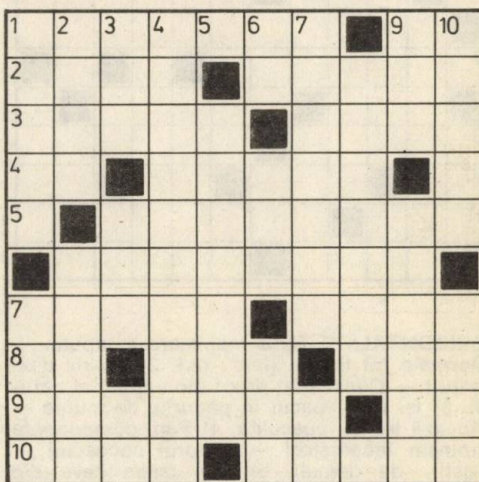
MEDICALĂ

(Monoverb: 4—11)

MUZICALĂ

(Rebo eliptic: (3)+5=7)

LUMINI
ȘI
UMBRE

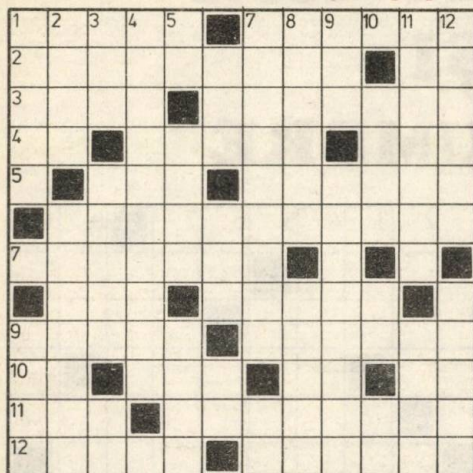
ORIZONTAL: 1) Băi... de raze — Cap și coadă de fazan! 2) Lăsarea umbrei — Lună cu soare... 3) ... la apogeu — Semicoacere sub Helios. 4) Bec! — Sursa aureolei. 5) Substanțele ce fac insensibilă la lumină pelicula dezvoltată. 6) A se lumina... în umbră. 7) Întunecat (fig.) — Luminați la față. 8) Simbolul unui gaz rar, din unele becuri — Sufix pentru „Lăcașul umbrelor” — Oglindă mare. 9) Se aprinde... în obraji — Soarele Nilului. 10) Liber-cugetător (fem.) — Picături pentru lumina ochilor.

VERTICAL: 1) Dans înflăcărat la Belo Horizonte — Văpaia din... pom. 2) Care oprește lumina — „Foc” mic. 3) Strălucire (fig.) — „Abajur” la purtător — Apare Selene în fapt de seară! 4) Sintetizare clorofiliană, cu ajutorul luminii. 5) Locuitor de pe țărmul „Fiilor Soarelui”, la umbra unui... sombrero. 6) Două luminări! — Localitate și insulă lângă coasta Dalmației — Dă lumină și căldură. 7) Rivalul lui Venus în strălucire — Răsare soarele! 8) Imperiul soarelui de vară. 9) Drumul luminii electrice — A alunga umbrele. 10) Întunecoși — Legendară victimă a soarelui.

Dicționar: TAF, COLIR, RAB.

IOAN CARAIMAN

PSEUDOKYNEGHETICOS

ORIZONTAL: 1) Sora mai mare a țapului — Mormăie tot timpul (fem.; pl.). 2) Un ris dez-lănțuit — Considerat drept monument al natu-rii. 3) Își face veacul în pădurile de munte — Vinează lei cu pușculița. 4) Părți componente dintr-un încărcător! — Piciorul cocoșului — Puști... de demult. 5) Mai tăiem ceva din

coadă! — Loviți drept în inimă. 6) Ursă mare cît carul. 7) Elefant și girafă contra... doi lei (sing.). 8) Localitate în Norvegia — Prinde bine la bătaie. 9) Nu mai are colți să muște — Lațuri pentru prins bobocii (od.). 10) Gazelă prinsă... din urmă! — Adăpătoare sui-generis — Lei care și-au pierdut capul! — Deschide-rea obiectivului! 11) Sălbăticiune prinsă-n cursă! — Temuți vînători de lei. 12) Puști de calibru redus — Aduce cu un ogar.

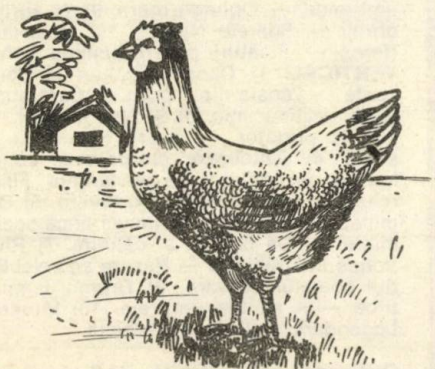
VERTICAL: 1) Un vulpoi care stîrnește risul — Chip de fiară. 2) Boabă bună de dat la rațe — Cătări ceva mai lungi. 3) Iepure în două pi-cioare — Rezervații naturale pentru vînatul mare — Pense! 4) Vînători lipsiți de glorie. 5) Adunătură de căței (reg.) — Stimulente pentru asmuțit ciini — Îmbrăcat în piele de oaie. 6) Ac de jocul ariciului — Coadă cumetrei! — Ochi la fiare în lanț. 7) Cursă întinsă de o vulpe, în care mai pică și cite un fazan — Mese strîne! 8) Puterea ursului — Povești vi-nătorești (masc.; sing.). 9) „Leul” indonezian — Vinează fluturi. 10) Laitmotiv pentru hiber-nare — Atac central! — Abia pe jumătate! 11) Lovituri la cap cu efecte fatale — Bubuie și trăsesc. 12) Un fel de lansare — Scos din raza de acțiune.

Dicționar: URE, SEN.

LIVIU POPESCU

• UMORISTICO-SATIRICĂ

(Monoverb cu incastru anagramat: xAxxxxx)

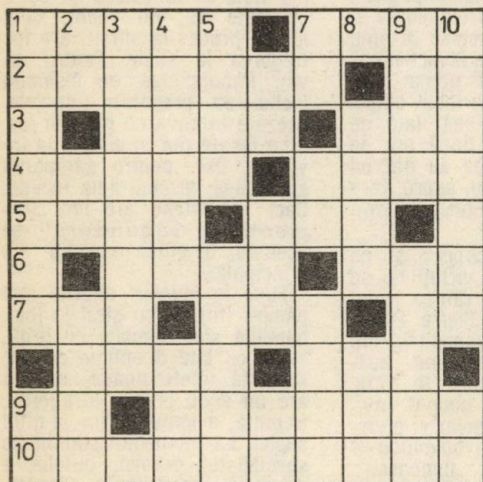

• DIN BOXUL FRANCEZ

(Metagramă anagramată: Fxxxxx—xxxDxx)

GÎNDURI NEPIEPTĂNATE

ORIZONTAL: 1) „Sistem de care nu vom scăpa ușor” — „Trece prin sită, dar sacul lui e din ce în ce mai strîmt”. 2) „Pur și simplu nu se poate crede că n-ar fi în general cunoscut” — Ușile! 3) Sfere — În prezent. 4) „Zace zdrobită în grămada de pietre/ din vechile-mi odoare...” — „Personajul pozitiv din iad”. 5) Greu de găsit — „Se naște din zîmbet, abia pe

urmă apare ridicolul”. 6) Comună în județul Hunedoara — Metal prețios. 7) Rang (od.) — Duet — Cămăși rustice. 8) „Speriate de... spiritul vremurilor” — „Zvon îmbătrînit”. 9) Ironie fină — „Cel mai ușor se pierde în codrul doborît”. 10) „Animal credincios, slujind orbește spiritul”.

VERTICAL: 1) „Găsesc păr în supă/ dar o mănîncă” (sing.) — Unde se sfîrșește epitaful, începe aforismul! 2) „Lăcașul ideilor fără căpății” — Nea! — Mamifere din Tibet. 3) „Aici ră-tăcitul este interzis”. 4) „Dacă ar omori cu premeditare, ar fi un reflex uman” — „Creează arheologia”. 5) A rostogoli — „Sentiment mare, trăit ca atare”. 6) Final de catrene! — „Nu vă împotriviți celui care își dorește pieirea” — Cutie! 7) Parte! — Dinții din față! — Zăpadă. 8) „De obicei” ce s-a mistuit în noi, ne mai și afumă” — Rodica alintată. 9) „Nemi-loasă ca oricare stăpînă în zadar așteaptă să-i sărute buzele/ grafomanul muribund” — Visător (fig.). 10) „Chiar gol, dacă-i sigilat conține secrete” (pl.) — Nepieptănate în final!

N.A. Definițiile au fost selectate din volumul „Aforisme, versuri, epigrame” de Stanislaw Jerzy Lec, apărut la editura „Junimea” — lași în traducerea lui Nicolae Mareș.

Dicționar: CIN, UITIT.

GEORGE MAGHERU

● IRITANTĂ

(Rebo eliptic anagramat (6)+5=10)

● MUZICALĂ

(Scart anagramat: xxxAxxxx)

Dezlegările jocurilor din acest almanah vor apărea în primul număr din anul 1984 al revistei „Pinguin”

POVESTE... SPUMOASĂ

Într-o seară, sufletul vinului cînta în sticlă"... Unii susțin că celebrul vers al lui Baudelaire ar fi fost scris în timp ce autorul „Florilor răului” gusta cu deliciu dintr-o cupă cu șampanie. Dacă e într-adevăr așa, sau nu, e greu de spus. Cert e, că nu puțini sint admiratorii ei care afirmă, plini de convingere, că șampania este un vin pe care trebuie să-l asculți cum cîntă, înainte de a-l bea.

De peste două sute de ani, șampania, cu renumele ei mondial, clasificată în fruntea marilor vinuri ale lumii, își păstrează aureola... înspumată. Căci gloria îi vine tocmai de la această inconsistentă și suavă spumă. Adică de la... nimic. Nimic? Nu, nu tocmai, căci, pentru a-l obține e nevoie de muncă îndelungată, insistență și de înaltă competență, e nevoie deopotrivă de o grijă aproape maternă și de nesfîrșită dragoste.

Născută pe teritoriul vechii regiuni din nord-estul Franței, Champagne, care înglobează, azi, departamentele Aube, Haute Marne, Marne și Ardennes, șampania se cultivă pe numai aproximativ 11.000 de hectare. Cel mai „mare” vin al Franței și al lumii se cultivă pe cea mai restrînsă zonă. Și încă ceva: în calitatea lui de „spumos”, vinul acesta este cel mai „tînar” dintre toate vinurile franțuzești. Nu are - cum arătam mai sus - decît ceva mai mult de două secole. E adevărat că Belgii, voinicii locuitori de neam celtic din nordul Galiei, care ocupau și întinderile scăldate de apa Marnei, se pricepeau să cultive vița de vie și să obțină de la ea un vin deloc disprețuit de ei. Dar șampania nu o cunoșteau, sârmanii. Și asta nu numai pentru că însăși

regiunea nu se numea, încă, așa. Abia mai tîrziu, cînd Caesar a cucerit Galia, soldații legiunilor lui, privind cîmpia din partea centrală a regiunii, i-au spus „Campania”, ceea ce, în limba lor, însemna, pur și simplu, „cîmpie”. Numele a făcut carieră, metamorfozîndu-se - atunci cînd s-a născut limba franceză - în „Champagne”. Dar Belgii ignorau șampania și pentru că nu le venise în gînd să lase vinul să se invechească într-atîta încît să poată constata că el are curiosul obicei de a produce spumă. Iată de ce, preț de vreo două mii de ani, colinele acelea au dat un vin cam sec și cam aspru, fără ca cineva să-i bănuiască virtuțile.

Cînd s-au descoperit și de către cine aceste virtuți nu se știe. În schimb, a rămas în istorie numele lui Pierre Pérignon, un călugăr benedictin din congregația Saint-Vanne. Născut în 1638 și mort în 1715, Dom Pérignon a ocupat învidiata funcție de chelar și pivnicier mănăstiresc, „ocupîndu-se cu o rivă cam... „lumească” dar beneficiî, de perfecționarea tehnicii de producere a „...spumosului”.

Două familii de struguri stau la baza șampaniei: „Chardonnay-ul”, cu boabe albe, și care dă vinul „Blanc de blancs” („Alb de albe”) și „Pinot-ul”, cu boabe negre, care dă tot un vin alb, denumit „Blanc de noirs” („Alb de negre”). Tehnica specială a șampaniei începe încă de la cules. Boabele lovite sau întepte de insecte se elimină pe baza unui triaj minuțios, care ia foarte mult timp. Nu e însă timp pierdut căci astfel se asigură puritatea. Mustul, obținut apoi de la teasc, se lasă la limpezit în vase mari, după care e trecut în butoaie curate. De aici se procedează la trei „sutiraje”, obținîndu-se, după cîteva luni, șampania „natur”. Aceste sutiraje sint destinate eliminării impurităților. În faza „natur”, șampania e un vin nespumos, sec și limpede. Unii producători pun chiar o anumită cantitate în vînzare, deși valoarea vinului, acum, nu e deosebită. Pentru a dobîndi „spumosul”, șampania „natur” începe delicata și savanta operațiune denumită „la cuvée” și care con-

stă în fermentarea de amestecuri destinate a da vinului delicatețe, prospețime și catifelare. Producătorii cei mai exigenți (dar și ale căror produse sint cele mai scumpe) amestecă nu mai puțin de 25 de varietăți, afirmînd că eleganța și calitatea unei șampanii vine din „asamblaj”. Cu acest prilej, vinul nou se amestecă și cu o cantitate de vin vechi. Cînd lungul proces ia sfîrșit, are loc tragerea la sticle. Pentru alt vin, imbutelierea ar însemna încheierea preparării, sticlele, așezate în cavă cu gîtul în jos, fiind lăsate pur și simplu la învechit. Dar, pentru șampania spumoasă, drumul abia începe. Căci în butelii are loc „fermentația secundară” și aceasta, în ciuda numelui, e... principală.

Puse la niveluri diferite sub pămînt (firește cu gîtul în jos), buteliile sint răscute cu grijă, zilnic cu cite o optime de tur. Această meticuloasă muncă are un scop precis: atragerea, treptată, a impurităților în gîtul sticlei. La momentul stabilit de specialistul cramei, butelia e deschisă, impuritățile vărsate, iar puținul lichid, astfel pierdut, înlocuit cu o cantitate similară de sirop preparat din veche șampanie de calitate, în care s-a dizolvat zahăr candel. Procedul e numit „dozaj” și e ultimul din complicatul drum al șampaniei. Buteliile sint infundate definitiv cu buzoane speciale, fabricate astfel (ca și sticlele, dealtfel) încît să reziste presiunii de 20 de atmosfere.

Acum, șampania poate porni spre admiratorii ei. Aceștia o vor păstra la o temperatură de zece grade și o vor lăsa, înainte de a desfunda butelia, circa o jumătate de oră la gheață. Pentru a o servi, rafinații preferă „cupelor”, paharele înalte de forma unei lălele, pe care le numesc „flûtes”. Ei explică această preferință prin aceea că în cupă (mult prea deschisă) mărgelele de spumă dispar prea repede și buchetul fuge după ele. Tot ei știu că singurul vin care poate fi servit de la început pînă la sfîrșit în cursul unui pretențios banchet e tot șampania, această licoare strălucită, care face să strălucească și ochii și spiritul.

L. SĂRĂTEANU

SPORT

Dintr-un almanah, fie el și literar, sau tocmai dintr-un almanah literar nu trebuie, spunem noi, să lipsească marile evenimente sportive ale anului care se încheie.

Iată de ce, în paginile care urmează, cititorii se vor reîntâlni cu câteva dintre momentele de vîrf ale sportivilor noștri în competițiile internaționale.

DRUMUL CĂTRE PARIS A TRECUT ȘI PRIN LIMASSOL

La 12 noiembrie, echipa de fotbal a României a susținut în Cipru penultima sa partidă din cadrul grupei C a preliminariilor Campionatului european, o partidă apreciată atât înainte, cât și după desfășurarea ei drept cea mai dificilă, având în vedere că trebuia să ne aducă, neapărat, două puncte. Și cum două puncte înseamnă în fotbal victorie, cum victoria în deplasare nu e la îndemâna oricui și cum echipe ca Italia și Cehoslovacia n-au reușit în Cipru decât rezultate de egalitate, vă propunem o rememorare a acestei zile de 12 noiembrie, cu ochii reporterului care a reușit performanța de a parcurge în 14 ore 4 000 de kilometri, fiind prezent la Limassol.

CHARTER PENTRU LARNAKA

La ceasul primelor ore ale dimineții, când plecăm spre Aeroportul Otopeni, ninge pentru prima dată! Gerul e tăios, vântul suflă în rafale; cu toate astea — beneficiind de piloți de excepție — decolăm impecabil din plină iarnă. La bord, echipa de tineret a Ciprului, care se întoarce acasă învinsă cu 3—2 (după ce a condus cu 2—0) și 15 ziariști sportivi, avându-l în frunte pe scriitorul Eugen Barbu. Cu toții ne pregătim pentru un zbor de aproape trei ore, așa că, imediat ce ajungem deasupra norilor, bucurându-ne de un soare aproape nefiresc pentru noi, trecem la... pronosticuri. Nimeni nu pune la îndoială victoria băieților lui Lucescu, dar fiecare gazetar nu uită să-și însoțească pronosticul cu precizarea: „Va fi foarte greu!”. Apoi, vom despica din nou — a cita oară?! — firul în patru, calculând și recalculând posibilitățile și șansele de calificare ale celor trei echipe care aspiră la unicul loc sub soarele turneului final de la Paris. În eventualitatea victoriei la Limassol, băieții noștri rămân în cursă și mai au nevoie de un egal, la Bratislava. Cehoslovacia se poate califica dacă ar câștiga ultimele două meciuri, înscriind 3 goluri, fără a primi nici unul, iar Suedia, care și-a încheiat partidele, nu are altceva de făcut decât să... aștepte consumarea meciurilor respective!...

La ora 11,30 aterizăm pe micul aeroport de

la Larnaka, unde soarele și cele 18 grade Celsius n-au reușit să zvînte încă pământul, după furtuna din ajun. Un autocar ne așteaptă cu motorul pornit, așa că urcăm și ne îndreptăm spre Limassol. Avem de parcurs 70 de kilometri pe o șosea nu prea grozavă, care trece printre vile răzlețe, înconjurată de portocali și mandarina. Doar câteva minute ne mai bucurăm de soare, după care norii se adună grăbiți, dinspre Mediterana, și o ploaie lăptoasă prinde să se cearnă peste întreaga regiune, răpindu-ne plăcerea contemplării peisajului, fie și din goana autocarului confortabil. La ora 13 poposim în fața hotelului „Kanika Barsch”, unde-i zărim pe Ștefănescu și Ungureanu stînd îngîndurați, cu ochii spre cerul înnoat. Capitanul echipei naționale ne măsurisește că terenul de joc e sub orice critică, Ungureanu adaugă că băieții sînt decisi să câștige, iar Gheorghită Geolghău ne șoptește din mers, necăjit, că nu e nici măcar rezervă. Îi salutăm pe Mircea Lucescu și pe alți citiva componenți ai lotului, urîndu-le succes și plecăm spre stadion...

„TSIRION“, O ARENĂ CA O CAPCANĂ

La ora 13,30 ne aflăm deja în tribunele stadionului „Tsirion” din Limassol, numărîndu-ne printre primii sosiți. Am avut, deci, destul răgaz să studiem terenul și să constatăm că Ștefănescu nu era îngrijorat degeaba. Un pămînt gălbui, argilos, cu petice fără pic de iarbă, iar

La întoarcerea spre casă, pe coperta programului de meci, jucătorii noștri au scris: „Căititorilor Almanahului literar, cu dragoste, din partea echipei de fotbal a României”

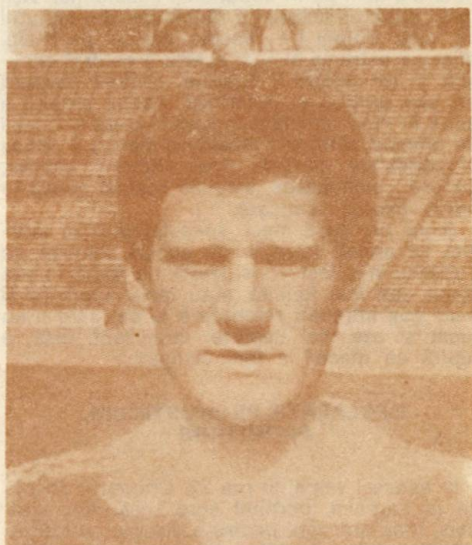

Fotoreporterul Aurel D. Neagu a pronosticat victoria tricolorilor

ceea ce era, de regulă, un teren tare ca betonul devenise acum, după furtuna din ziua precedentă și ploaia de la prînz, un fel de lut tocmai bun de modelat, în care crampoanele, cu siguranță, se vor înfige ușor, rămînînd aproape ținute, ca-n ipsos! Nu e a bine mi-am zis, cu atît mai mult cu cît echipa noastră se pregătise special la Tel Aviv, în apropiere, pe un teren asemănător ca acela de la Limassol din zilele obișnuite. Adică... tare. Ploaia ne stricase toate socotelile, pentru că era evident, încă înainte de primul fluier al arbitrului galez Bridges, că nu ne vom putea face jocul obișnuit, combinativ și tehnic, impus de tactica ofensivă aleasă de Mircea Lucescu.

Cît despre spectatori, n-aveau să umple tribunele decît pe jumătate, demonstrîndu-ne că nici suporterii echipei cipriote nu acordau formației lor șanse prea mari în confruntarea cu noi! Așadar, o arenă... capcană, spectatori puțini și multe îngrijorări înaintea partidei, la care mai trebuie să adăugăm cîteva amănunte privind

reamintim că nu mai departe decît în meciul tur cu noi, la Hunedoara, elevii antrenorului bulgar Vasili Spasov au reușit să înscrie un gol în poarta lui Lung! Apoi, pe teren propriu:

Bălăni, omul de gol

FOTBALUL CIPRIOT, UN FOTBAL FĂRĂ COTĂ?!

Cu ani în urmă, un meci susținut în compania echipei Ciprului era floare la ureche și presupunea goluri cu toptanul. De atunci însă lucrurile s-au mai schimbat și nu strică să ne

1—1 cu Italia, 1—1 și cu Cehoslovacia și 0—1 cu Suedia, în minutul... 89! Iată, așadar, cum deținătoarea lanternei a devenit treptat judecătoarea grupei, reușind să încurce multe socoteli și să răstoarne mai toate calculele hîrtiei. Toate acestea se datorează nu numai antrenorului Spasov, care a activat în Cipru exact 7 ani (încheiați odată cu meciul nostru!), ci și altor 26 de jucători și antrenori bulgari, 10 cehoslovaci și alți cîțiva englezi sau irlandezi! Nivelul a crescut, calitatea jocului s-a îmbunătățit, iar o serie de fotbaliști cu calități certe au devenit vedete autentice (cum sînt Savides, langudakis și Mavris). Nu se mai poate spune, deci, că fotbalul cipriot e un fotbal fără cotă, de vreme ce rezultatele, specialiștii și jucătorii săi au dobîndit de-acum renume internațional...

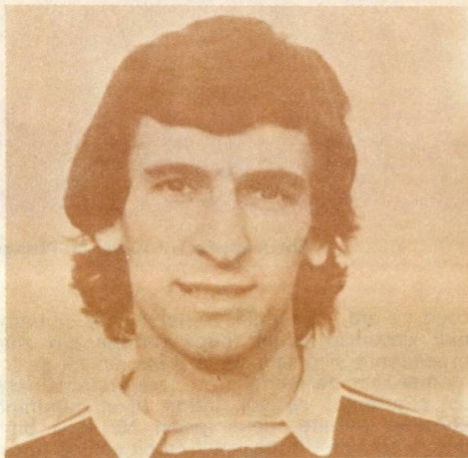
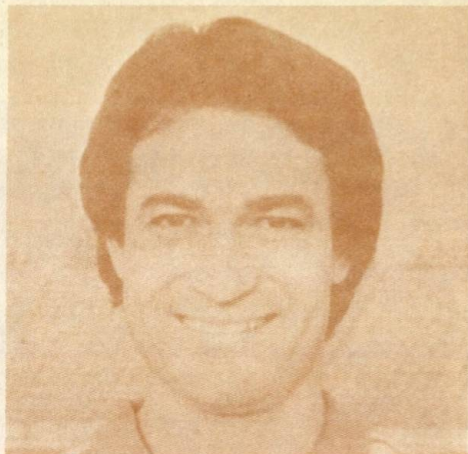
MECIUL

Prea mult nu vom zăbovi asupra celor 90 de minute de joc, pentru că fie le-ați urmărit în direct, pe micul ecran, fie ați aflat derularea lor din cronicile apărute în presă. Cert este că meciul n-a depășit calificativul „mediocru” decît arareori și atunci grație echipei noastre, care a dominat copios, nereușind însă să înscrie decît o singură dată. De fapt, în minutul 22, am mai punctat o dată, în urma unei lovituri libere (identică cu cea din meciul cu Italia), dar punctul a fost anulat, din cauza unui ofsaid pasiv la Cămătaru. Firește, faza ar putea fi discutată și analizată, dar asta contează acum mai puțin. Dacă golul rămînea, totuși, valabil, toți specialiștii s-au declarat de acord că alura jocului s-ar fi schimbat și golaverajul nostru s-ar fi putut îmbunătăți substanțial. Așa însă, punctul victoriei a rămas cel din minutul 78, cînd Bôlôni l-a deschis inspirat pe Klein, aflat pe extrema stîngă, acesta a centrat excelent și tot Bôlôni a finalizat, printr-o lovitură de cap precisă și puternică. Restul jocului a adus în mod constant încleștări dîrse și ocazii de ambele părți, dar tabela de marcaj a rămas nemodificată, pînă la final. Victorie, așadar, victorie românească, singura noastră șansă în cursa pentru calificare.

Sigur că, după meci, speculațiile n-au întîrziat să apară; formula de echipă folosită de Lucescu n-a fost considerată de toată lumea drept cea mai fericită, s-au făcut supoziții și s-au pus întrebări referitoare la cei care n-au jucat și așa mai departe. Important, însă, e faptul că meciul a fost cîștigat!...

DECLARAȚII, PRONOSTICURI, PROMISIUNI

În aceeași seară, la ora 22, Charterul decola de la Larnaka, pornind spre casă. Am avut, deci, timp suficient pentru a discuta cu toți jucătorii pentru a putea consemna telegrafic părerile cîtorva dintre ei. Iată-le: Ștefănescu:

Ștefănescu, Lung și Klein
din nou foarte buni

„Mexicanii” din fotografie — Dinu, Dumitrache, Răducanu și Mircea Lucescu — cred în calificarea la turneul final al campionatelor europene de fotbal

„Meci greu, de o factură modestă, în care ne-am atins scopul propus, obținând victoria! Ne vom bate pentru calificare pînă la capăt!”

Lung: „Nu ne-a preocupat spectacolul, ci cîștigarea meciului. Mulți vor spune că am jucat prost, dar fotbalul se joacă pe goluri și cine cîștigă e întotdeauna cel mai bun. Va fi greu să ne calificăm, dar cred în reușită!”

Böloni: „Meciul s-a desfășurat exact așa cum îmi închipuiam, adică dîrz, confuz, pe muchie de cuțit, dar în favoarea noastră. Mă bucur că am cîștigat, regret că primul gol n-a fost validat și sint convins că întreaga echipă își va apăra șansa pînă la capăt, deși e foarte greu!”

Cămătaru: „Rareori mi s-a întîmplat să joc pe un teren atît de greu, cu atîția apărători înverșunați în spate. M-am zbatut enorm, dar n-am reușit partida de excepție pe care mi-o dorisem. Oricum, rezultatul mi se pare excelent, în asemenea condiții și la o asemenea miză. Ne calificăm!”

Klein: „Sînt fericit că pasa de gol a pornit de la mine și mă bucur că ne întorcem acasă cu această victorie prețioasă. Chiar dacă nu avem prima șansă, putem obține biletele de avion pentru turneul final de la Paris.”

Geolgău: „Băieții au jucat pînă la limita puterilor, dar terenul desfundat și ambiția ciprioților le-au îngreunat sarcina incredibil de mult. S-a obținut o victorie mare și dacă n-am avut șansa să particip la obținerea ei, sper din tot sufletul să o fac la Bratislava, unde putem cîștiga!”

Iorgulescu: „Ciprioții au crescut valoric foarte mult, față de meciul de la Hunedoara. Abia astăzi ne-am putut explica remizele lor cu Italia și Cehoslovacia. Tocmai de aceea cred că victoria este de două ori mai prețioasă și că, obținînd-o, am făcut un mare

pas spre turneul final. Rămîne Bratislava, unde vom lupta ca nimeni alții și sper să mă număr printre jucătorii din teren!”

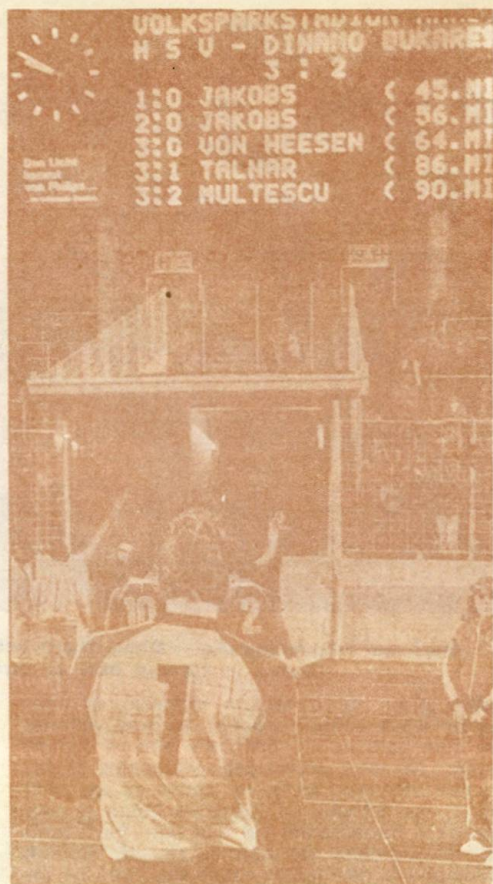
Cu **Mircea Lucescu**, directorul tehnic al echipei naționale, am discutat îndelung, aflînd că este mulțumit de rezultat și de depășirea acestui obstacol neașteptat de greu care a devenit echipa Ciprului. În același timp, tînărul dar experimentatul antrenor a ținut să ne precizeze că formația noastră și-a croit drum spre fruntea grupei fără a beneficia de jocul rezultatelor, dar avantajînd — prin bilanțul favorabil cu campionii mondiali — ascensiunea echipelor Suediei și Cehoslovaciei, care au beneficiat de schimbarea radicală a team-ului lui Enzo Bearzot! Și tot **Mircea Lucescu** ne-a mai spus: „Dacă am jucat pînă acum bazîndu-ne exclusiv pe valorile de care dispunem și nu pe șansa altor rezultate din grupă, nu ne rămîne decît să facem același lucru și la Bratislava, în ziua de 30 noiembrie. Sper ca atunci să se convingă toată lumea, lumea noastră și lumea fotbalului internațional, că echipa României merită din plin să fie prezentă la turneul final de la Paris. Unde, dacă vom ajunge, vom mai arăta cîteva lucruri, cred eu, interesante!”

Am aterizat la București tîrziu, după miezul nopții, regăsînd frigul pătrunzător care ne însoțise dimineața, la plecare. Băieții erau cu toții obosiți, aveau cearcăne la ochi și se grăbeau spre autocarul care avea să-i poarte către casă. Miercuri era etapă de campionat, iar pînă la meciul cu Bratislava mai rămăseseră doar 16 zile!...

HORIA ALEXANDRESCU

O CALIFICARE ISTORICĂ

Despre senzaționala calificare a fotbalistilor de la Dinamo București în sferturile de finală ale „Cupei campioniilor europeni” s-a scris pînă acum cam tot ceea ce se putea scrie. Zile la rînd, marile agenții europene de presă, ziare și reviste de specialitate de la noi și de pretutindeni au acordat spații ample acestui eveniment care, fără nici o exagerare, a zguduit Europa fotbalistică. Și facem această afirmație gîndindu-ne că SV Hamburg, campioana „en-titre” a bătrînului continent remontase în minutul 63 handicapul de trei goluri cu care începuse partida retur. A venit însă, cu cinci minute înainte de final, golul lui Tălnar. A urmat, aproape imediat, cel al lui Muțescu, o liniște deplină, de catedrală am spune, pogorînd asupra stadionului hamburghez. Cum spuneam, s-a spus și s-a scris totul, sau aproape totul, despre admirabila calificare a dinamoviștilor. Iată de ce vă lăsăm, stimăți cititori, în compania imaginilor care, ca întotdeauna, sînt mai mult decît sugestive. Și cum prima zăpadă s-a așternut, dinamoviștii și suporterii lor au cu ce se delecta o iarnă întreagă.

O tabelă de marcare de care hamburghezii își vor aduce aminte multă vreme

Tălnar și Orac, două extreme fără complexe

A doua tinerețe fotbalistică pentru Gigi Muleșcu

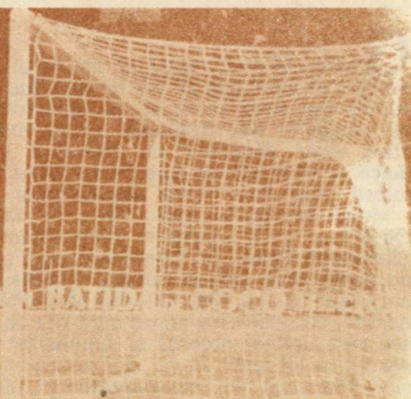
HSV stehend k.o.

Fără traducere, fără comentarii

Augustin, căzut pe gazon, a deschis seria celor cinci goluri dinamoviste care au zguduit Europa fotbalistică

Ne obișnuisem să o vedem evoluind cu grație, vigoare și siguranță la sol, bîrnă sau paralele. Ne obișnuisem, ne obișnuise cu note maxime. Iată-o acum într-o postură inedită. Nadia, marea noastră campioană, Nadia Comăneci așterne pe hîrtie momentele de început ale strălucitoarei ei cariere sportive. Cu sinceritate, cu gingășie, Nadia ne istorisește.

AMINTIRI DIN COPILĂRIA UNEI GIMNASTE

Grozav mi-ar fi plăcut să am harul de povestitor al lui Creangă! Nu de alta, dar sînt și eu moldoveancă, ca și el, iar amintirile mele din copilărie v-ar fi plăcut, poate, mai mult dacă erau depănate cu farmecul graiului **dulșeu, di pi la noi**, pe care l-am deprins și l-am folosit pînă tîrziu, către adolescență.

M-am născut în satul Malu, la marginea Oneștilor, la 12 noiembrie 1961. Părinții mei, Ștefania și Gheorghe Comănești, erau și ei tot de acolo, cum erau și bunicii, în casa cărora am văzut lumina zilei. O casă obișnuită, țărănească, cu prispă înaltă, pe care vița de vie țesea vara umbrar răcoros și înmiresmat. M-am născut ca tot omul, în cel mai normal mod posibil. N-au fost nici „stele căzătoare”, nici soarele n-a strălucit mai tare ca de obicei și nici nu s-au îngrămădit ursitoare, să-mi prevestească marea cu sarea. Știu doar atît, că bunică-mea, mamaia cum îi zic eu, a îmbrățișat-o pe mama, a sărutat-o și i-a spus că neamul lor s-a îmbogățit cu o gospodină, „o moldoveancă vrednică”. Din păcate, n-am putut auzi aceste cuvinte, pentru că, în clipele respective, tocmai m-am decis să-i trag un pui de somn, ca nou-născută ce eram!...

Tata și bunicu-meu au ciocnit un pahar ca-ntr-o bărbăți și toată lumea s-a bucurat că nu m-am născut a doua zi, cînd era în... 13! Poate că tocmai asta a fost marele meu noroc, la urma-urmei!

Prima întîmplare notabilă din copilărie m-a găsit tot dormind. Aveam doar cîteva luni, cînd o ploaie zdravănă de primăvară, cu grindină, tunete și fulgere, l-a făcut pe bunicu să se întrebe, dintr-o dată, ce-o fi cu mine. Mamaia i-a spus că dorm dusă, în patul din ca-

mera mea, dar el — dintr-o pornire inexplicabilă — a venit în cameră, m-a luat din pat, înfășată cum eram, și se pregătea să mă ducă alături, unde era mai cald. La cîteva secunde după ce mă luase în brațe, tavanul s-a prăbușit pur și simplu deasupra patului în care dormisem pînă atunci! Vă închipuiți ce spaimă au tras mama și bunica, dar mai ales ce fericit a fost bunicul! De atunci, îmi spune mereu că mi-a salvat viața și că lui îi datorez tot ce am realizat mai tîrziu. Așa e, bunicule! Îți mulțumesc și te sărut încă o dată, cu aceeași dragoste!

Copilăria mea a fost însă tare scurtă și s-a rezumat aproape la cei 5 ani petrecuți cu bunicii, la Malu, în aerul curat de ogradă țărănească, în livada plină de pruni, meri, peri și nuci, sub dudul negru sau pe „prund”, unde stăteau la taifas bătrînele satului, în ceasul înserării. Apropos de pomi, aveam un adevărat cult pentru ei, dar nu să-i îngrijesc, ci să mă cațăr în ei! Întocmai ca în amintirile lui Creangă, mergem adesea la furat de cireșe, de prune și de mere. Cît despre nuc, devenise „sediul” meu preferat, în timpul verii stînd mai tot timpul cocoțată în vîrfurile lui, spre disperarea bunicii, care mă ademenea cu toate bunățile, ca să cobor de acolo! Și, îmi aduc aminte, unul dintre prietenii mei de joacă, văzîndu-mă într-o zi, dis-de-dimineață, în vîrfurile nukului, a strigat la mine: „Hei, Nadio, nu vrei să-ți arunc vreo cîteva crenguțe, să-ți faci acolo un cuib?”! I-am aruncat în cap cu o nucă verde și, bineînțeles, l-am nimerit perfect, așa că n-a lipsit mult să urce după mine. Spre norocul meu însă, a apărut mamaia, care m-a scos de la strîmtoare, alungîndu-l cu măturală!...

Aveam 5 ani cînd ne-am mutat „la bioc”, la Onești. Nu prea știam eu cum vine cu blocurile, ce e ăla oraș și cum de stau casele una peste alta, dar n-am regretat Malu decît preț de o zi-două, adică tot atît cît mi-a trebuit ca să ma împrietenesc cu copiii de pe acolo. Primisem apartament pe strada Oituz, nr. 13, iar mama și tata erau atît de bucuroși, încît m-am bucurat și eu! Intrasem într-o lume absolut nouă pentru mine, dar m-am adaptat uimitor de repede și asta pentru că... Dar, mai întîi, trebuie să deschid o paranteză. Tata și-a dorit, ca orice tată, un băiat zdravăn, care să poarte mai departe numele său. Mama însă, ca orice mamă, ținea în taină după o fetiță, pe care

s-o poată ține lângă ea, s-o învețe gospodăria și cochetăria feminină. Ei bine, a fost să fiu fată, dar am crescut ca un adevărat băiat!

De fapt, mă jucam numai și numai cu băieții. Ba chiar eram în fruntea lor și făceam tot ce-mi stătea în puteri ca să-i las cu gurile căs-cate. Așa am înghițit în fața unor chipuri uluite o monedă de 25 de bani și alta de 15, renunțând la ronțărirea unui „Mentosan” de dragul creșterii „prestigiului” de care mă bucuram printre țiștii de pe Oituz. Mă întreb și azi cum se face că n-am pățit nimic, dar cert e că băieții începuseră să mă asculte și să mă respecte ca pe „unul de-al lor”!

Eram pusă pe fel de fel de șotii, una dintre ele stîrînd multă vreme hazul tuturor. „Rivalul” meu la poziția de lider era un băiețel blond, țișnos, înfipt și curajos nevoie mare. Într-o seară, cînd ne îndeletniceam cu prinsul cărăbușilor, ce mi-a trecut prin cap? I-am zis că pun pariu pe un leu că n-are curaj să țină un cărăbuș viu pe buza de jos, cu gura deschisă. N-a stat pe gînduri nici o clipă și, în vîzul tuturor, m-a invitat să-i pun cărăbușul pe buză. Ceea ce am și făcut, dar, cînd toată lumea credea că el e învingătorul, i-am repezit un pumn strășnic sub bărbie. Rezultatul? Cărăbușul a fost strivit, iar el s-a speriat atît de rău, încît a rupt-o la fugă! Băieții ceilalți jubila: Nadia merita să devină liderul lor! Și am devenit, deși rămăseseam o fetiță timidă, iar pe ascuns continuam să mă joc și eu, ca toate fetițele de vîrsta mea, cu o păpușă.

Eram o fată „tare frumușică”, cum spunea mama, care se străduia să mă păstreze cît mai curată și mai prezentabilă. Îmi puneă funde mari în păr, după cum era moda pe atunci, și mă schimba zilnic de rochițe. Mie îmi plăcea cel mai mult o fustiță nu prea arătoasă, dar suficient de lejeră pentru a-mi permite să mă cațăr în toți copacii și pe toate gardurile. Cel mai adesea mă cățaram însă pe bătătorul de covoare din spatele blocului. A fost, dacă vreți, primul gen de „gimnastică” pe care l-am practicat. Stăteam atîrnată, cît puteam de mult, de bara orizontală a bătătorului, mă dădeam „huța” și cînd puterile mă lăsaus săream înainte, din balans, măsurînd distanța la care aterizam. Mai tîrziu am descoperit un „exercițiu” și mai complicat: mă urcam pe... gheana de gunoi și de acolo săream pînă la bătător, atîrîndu-mă din zbor de acesta. Pînă să reușesc, am încasat cîteva căzături, dintre care una zdravănă de tot, care tot n-a reușit să mă lecuască. Eram de pe atunci o mare încapățînată. Și am rămas neschimbată!...

„Săriturile” le exersam în casă, de pe lada studioului direct pe divan. Nu exista riscul unor căzături dureroase, așa că „antrenamentul” mi se părea extrem de amuzant. Numai că, în timp, arcurile studioului, oricît de oțelite erau ele, au început să cedeze, iar mama — dormind din ce în ce mai greu pe „salteaua” mea de gimnastică —, a intrat la bănuiele și, pîndindu-mă, m-a surprins exact în timpul unei asemenea sărituri, nici pe departe dificilă ca o Tsukahara, dar fiind, oricum, o săritură! Bineînțeles, nu s-a gîndit să aprecieze nici de-

tenta, nici zborul, nici gradul de dificultate și nici impresia artistică, rămînînd la ideea — depășită! — că studioul nu e făcut pentru gimnastică. În consecință, m-a tratat mai ceva decît avea să mă trateze, peste ani, doamna Ellen Berger, trîgîndu-mi o bătaie demnă de un lider al băieților. cum mă credeam!...

Cînd s-a născut fratele meu, Adrian, aveam 6 ani și, dintr-o dată, viața mi s-a schimbat. Simțeam nevoia să-l ocrotesc, să mă joc cu el, ba chiar să-i țin locul mamei cînd era plecată de acasă. Așa am ajuns la altă poznă, scăpîndu-l pe Adi din brațe și chinîndu-mă, mai bine de două ore, să-l fac să nu mai plîngă. Din fericire, nu s-a întîmplat nimic grav, iar mama a aflat acest incident mulți ani mai tîrziu. În schimb, după atîtea și atîtea năzbîtii, știute și neștiute de mama, am reușit s-o aduc într-un asemenea hal de exasperare, încît n-a găsit altă soluție decît să mă ia de mină și să mă ducă la... sala de gimnastică a orașului!

„Seleționerul” meu a fost deci mama, lucru pe care nu l-am uitat și nu-l voi putea uita, cum nu trebuie să-l uite nimeni. Și spun asta pentru că s-a spus, s-a scris și s-a împămîntenit ideea că am fost selecționată la un șotron, de un ochi de specialist, că mi s-a întrezărit talentul și mi s-au intuit calitățile. În realitate, n-am impresionat nici un tehnician și, deci, nu mi-a prevăzut nimeni un viitor în gimnastică, totul datorîndu-i-se mamei mele, Ștefania Comăneci, căreia i-am mulțumit și îi mulțumesc încă o dată, acum, în mod public, pentru ideea ei.

E drept, tapițerii se puteau apuca de-acum de treabă, bătătorul de covoare rămînea liber și el, iar mama putea răsufli ușurată, în timp ce eu treceam podul și intram în sala de gimnastică, pentru a mă răfui cu paralelele, cu birna, solul și săriturile, făcînd-o cu plăcere și dorința aprigă de a deveni cît mai repede prima fetiță din sală, cea mai bună gimnastă de la „Flacăra” Onești, o asociație sportivă despre care, cu certitudine, nu auzise încă nimeni; nici chiar oneștenii, care se plimbau alene prin centrul urbei, vorbind despre singurul subiect posibil într-un mic orașel de provincie — echipa de fotbal. Săracii fotbaliști, dacă ar fi știut ce-i așteaptă!...

Așadar, copilăria mea se încheie aici, în toamna lui 1967 (deci nu în primăvara lui 1968 cum s-a scris), cînd, la grădiniță fiind, sînt înscrisă și la gimnastică. Adio, copii din Oituz 13, adio curse de trotinete, adio la tot ce ține de joacă! Nu mai am timp pentru voi. Eu trebuie să ajung campioană!...

NADIA COMĂNECI

* Fragment din volumul „Victorii pentru țara mea”, în pregătire la Editura „Sport-Turism”.

Nadia vă prezintă

NOUA GENERAȚIE DE AUR A GIMNASTICII ROMÂNEȘTI

O echipă, deocamdată, de argint: Mirela Barbălată, Mihaela Stănuț, Camelia Renciu, Lavinia Agache, Ecaterina Szabo și Laura Cutina

La recent încheiatele Campionate mondiale de gimnastică de la Budapesta, echipa feminină a României, într-o formulă cu 4 debutante, a obținut un bilanț excepțional: **8 medalii, dintre care una de aur, 5 de argint și 2 de bronz.** La acest bilanț, care ne-a situat pe locul 1 în clasamentul pe națiuni, trebuie adăugate cele 9 medalii cucerite în primăvară, la Campionatele europene de la Göteborg, unde reprezentantele noastre **Lavinia Agache, Ecaterina Szabo și Mihaela Stănuț** au cucerit 9 medalii (3 de aur, 3 de argint și 3 de bronz). Rezultă, așadar, un total de **17 medalii românești în anul preolimpic, ceea ce înseamnă consacrarea unei veritabile noi generații de aur a gimnasticii noastre,** generație datorată tinerilor antrenori **Adrian Goreac, Maria Cosma și Octavian Belu,** din care mai fac parte sportivele **Laura Cutina, Mirela Barbălată, Camelia și Simona Renciu și Cristina Grigoraș.** Vi le voi prezenta astăzi, stimați cititori, pe: **Ecaterina Szabo, Lavinia Agache și Laura Cutina,** clasate în această ordine la Campionatele mondiale de la Budapesta.

**KATI,
O STEA PENTRU
LOS ANGELES!**

■ **Ecaterina Szabo,** 16 ani, 1,44 m înălțime și 35 kg, provine din renumitul centru de

gimnastică de la Onești, unde a fost descoperită și pregătită inițial de antrenorii **Maria Cosma și Mihai Agoston** ■ În prezent activează la Deva, cu tehnicienii lotului reprezentativ ■ S-a afirmat pe plan in-

ternațional la Campionatele europene de la Lyon, unde a cucerit titlul absolut de junioare, repetându-și performanța și la ediția următoare, desfășurată la Ankara ■ Promovată anul trecut în prima

reprezentativă a României, a debutat la Campionatele europene de la Göteborg, cucerind acolo medalii de aur la paralele și sol, argint la sărituri și bronz în clasamentul individual compus ■ La C.M. de la Budapesta, cu 5 note de 10 în întregul concurs, a dobândit titlul de campioană mondială la sol, 3 medalii de argint (sărituri, paralele și echipe) și bronz la individual compus ■ Gimnastă de excepțională valoare, cu mari disponibilități, este apreciată de specialiștii din întreaga lume ca principala favorită la titlul olimpic absolut de la Los Angeles '84 ■ Aparatele preferate — solul și paralelele ■ Dificultăți — birna, unde exercițiul ei cuprinde cele mai multe elemente din categoria C, cu risc, a căror însumare ar conduce, conform tabelii internaționale de punctaj, spre nota... 16 ■ Elevă eminentă la școală, este lidera echipei, valoric și spiritual.

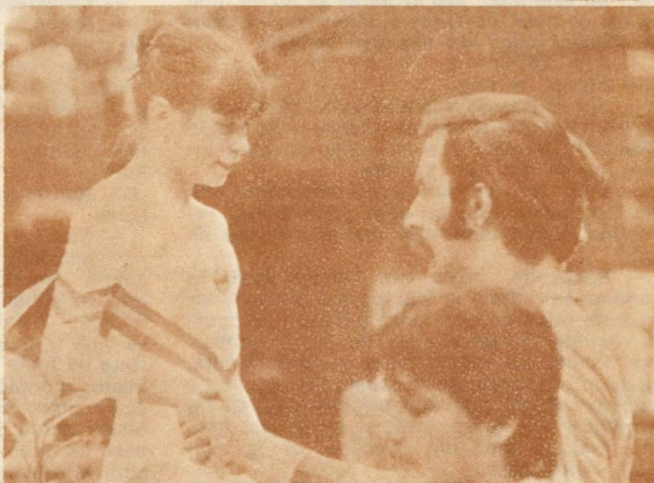
LAVINIA, UN COPIL DE AUR

■ **Lavinia Agache**, 17 ani, 1,48 m înălțime, 36,5 kg, provine, ca și Kati, de la Onești, unde a lucrat, de la bun început, cu aceiași doi antrenori ■ Este și ea transferată la Deva, activând în cadrul lotului reprezentativ cu trio-ul de antrenori Goreac-Cosma-Belu ■ Campioană absolută a României, în ultimii 3 ani, întrecând-o de flecare dată pe Ecaterina Szabo ■ Se afirmă la „europenele” de junioare, din 1980, unde se clasează a treia la individual compus, după care ocupă locul 7 la Campionatele mondiale de senioare de la Moscova, un an mai târziu ■ Își continuă ascensiunea, cu un excelent loc III la „Cupa Mondială” de la Zagreb (1982), unde cucerește și o medalie de argint în finala de la sol, iar la Campionatele europene de senioare de la Göteborg devine vicecampioană continentală absolută, cucerind locul I la birnă și II la paralele și sărituri ■ La C.M. de la Budapesta — 3 medalii, două de argint și una de bronz, după un concurs în care avusese, practic, șansa de a deveni campioană mondială absolu-

Ecaterina Szabo și Adrian Goreac așteaptă cu nerăbdare nota la sol. Va fi, cu siguranță, 10

tă. ■ Copil excepțional, înzestrat cu calități fizice extraordinare și cu un remarcabil potențial de concurs. Figurează printre marile favorite la podiumul olimpic, atât la individual compus, cât și la sol, birnă și paralele.

Lavinia Agache, pe podium, primește felicitări de la suportorul ei numărul unu: antrenorul Octavian Belu

LAURA, O MOSTRĂ DE DÎRZENIE

■ **Laura Cutina**, 15 ani, 1,43 m și 32 kg, este mezina lotului, atât ca vîrstă, cât și ca... înălțime și greutate! Fără a dispune de performanțe care să-i recomande promovarea în echipa reprezentativă de senioare, a obținut creditul necesar, confirmându-și apoi valoarea prin ocuparea locului III la finalele campionatelor naționale de anul acesta, după Agache și Szabo ■ Accidentată foarte serios la un picior, cu puțin timp înaintea Campionatelor mondiale de la Budapesta, s-a aflat pe punctul de a nu mai participa la marea competiție, făcînd eforturi extraordinare pentru a „prinde” echipa! Dînd dovadă de o dîrzenie extraordinară, a reușit să fie titularizată, clasîndu-se pe un foarte bun loc 9, între cele mai bune 36 gimnaste ale lumii și aducîndu-și o contribuție substanțială la argintul cucerit de echipa României ■ Gimnastă de mare perspectivă, se remarcă mai ales prin constanță, prin siguranța execuțiilor și prin calitatea liniilor acrobatice în exercițiile la sol.

Colecția trofeelor handbalului românesc s-a îmbogățit, iată, de curînd. Victoria echipei noastre masculine în „Supercupa campionilor mondiali și olimpici” vine să întregască, în chip fericit am spune, un palmares de excepție, un palmares cu care încă nu se poate lăuda nici una dintre „marile puteri” ale handbalului mondial. În anul premergător Olimpiadei de la Los Angeles, acest superb succes al sportivilor noștri ne face să credem că mult doritele medalii olimpice de aur (de fapt, singurele care ne lipsesc) vor lua, în fine, drumul Bucureștilor.

Despre „Supercupa campionilor mondiali și olimpici”, despre școala românească de handbal, despre handbal în general ne vorbește acum **Cristian Gațu**, unul dintre cei mai mari campioni români ai tuturor timpurilor, unul dintre, dacă vreți, „monștrii sacri” ai handbalului mondial.

UN MARE CAMPION SE MĂRTURISEȘTE

— Au trecut, stimate Cristian Gațu, ani buni de cînd nu te-am mai admirat acolo, în teren, lîngă semicercul porții adverse. Întrebarea se impune deci de la sine: ce-ai mai făcut în tot acest răstimp?

— Are vreo importanță?

— Să nu inversăm rolurile. Are, sigur că are. Un mare campion, un foarte mare campion nu este uitat, sau ar trebui să nu fie uitat de cei pe care, de atîtea și atîtea ori, l-a făcut să trăiască clipe de supremă bucurie.

— Asta așa-i.

— Atunci, te rog...

— Am spus adio handbalului în 1977, an în care am acordat și ultimul interviu. A apărut în „Flacăra”, revistă care niciodată nu mi-a întors, ca să zic așa, spatele.

— Știu, l-am citit la vremea respectivă. Alta era însă întrebarea: nu te-ai pripit cumva renunțînd atunci cînd încă mai era nevoie de tine?

— Poate da, poate nu. Oricum însă, în handbal am intrat, se știe, pe ușa din față. Iar de ieșit, oricît de dureroasă e pentru un sportiv renunțarea, am vrut să ies tot pe aceeași ușa. Pentru un sportiv de mare performanță, nu spun o noutate, de la sublim la ridicol nu e decît un singur pas. Am preferat deci să fiu întrebare de ce m-am lăsat și nu invers. Asta am învățat-o încă din copilărie, de la tatăl meu, Petre Gațu.

— Un mare ziarist sportiv, de la care, la rîndul meu, am învățat multe. Revenind la retragerea ta, cred, totuși, că te-ai grăbit. Steaua

și, mai ales, naționala aveau nevoie încă de tine.

— Unii nu gîndeau așa. Dar nu asta e important. Am spus adio echipei naționale, în vestiar, după finala turneului olimpic din 1976. Meciul, se cunoaște, l-am pierdut în fața echipei U.R.S.S. Și cît de mult aș fi vrut să câștigăm! Aș fi realizat, ca să zic așa, marele șlem: campion național, campion european cu echipa de club, campion mondial și... campion olimpic. Din păcate, n-a fost să fie așa. Apoi, am mai jucat aproape un an la Steaua, club care a devenit pentru mine o a doua familie. Aici, și spun asta cu mîna pe inimă, m-am realizat deplin, atît ca sportiv, cît și ca om. Dealtfel, anul acesta împlinesc 16 ani la Steaua. Au fost, și sper să mai fie, cei mai frumoși ani din viața mea.

— După retragere deci ai activat în continuare la clubul militar.

— Adevărat. Și, din '77 încoace, foarte interesantă mi se pare perioada mea italiană. O experiență unică în felul ei.

— Povestește-ne, Cristian Gațu.

— Aproape trei ani am funcționat, pe bază de contract, ca antrenor al echipei „Polisportiva” din Follonica. Un mic orașel, cu numai 14 000 de locuitori, în Toscana, între Livorno și Grosseto. Am preluat o echipă de divizia „C”, cu jucători aproape în totalitate reinițiați. Indisciplinați, nu foarte dotați pentru handbal, într-un cuvînt, plezirîști. Am promovat cu ei în „B”, apoi în prima divizie, reușind să-i mențin acolo.

— Cum?

— Mai întîi am încercat să le schimb concepția despre antrenamente și schimburile. Nu erau punctuali, le-am închis ușa sălii de antrenament. O dată, de două ori, apoi au început să vină la timp. M-am străduit să-i cunosc în viața de toate zilele. Am căutat și am reușit să înlătur monotonia din pregătiri, astfel încît, în scurt timp, s-a realizat acea necesară simbioză dintre antrenor și jucător. Au înțeles ceea ce orice sportiv trebuie să știe — că meciul, înfruntarea pe terenul de sport, este în primul rînd o sărbătoare, că el, sportivul, este eroul principal și trebuie să se comporte ca atare. Atît atunci cînd iese la rampă, cît și la

repetiții. Dealtfel, pe tot parcursul șederii mele în Italia, m-am străduit, așa după cum am promis într-o împrejurare dragă mie, să fiu un demn ambasador al sportului românesc. Altfel spus, încrederii cu care am fost primit i-am răspuns cu tot ceea ce se putea realiza în acel mic orașel, de oamenii căruia mă leagă mai ales amintiri plăcute.

— **Au fost și din celelalte?**

— Au fost, de ce n-aș spune-o. De felul meu sînt un tip prietenos. E totuși cumplit să stai aproape trei ani departe de ai tăi. Dar numai cine a trăit o asemenea experiență poate înțelege acest lucru. Oricît de draguți, oricît de amabili au fost noii mei prieteni italieni, nu au putut înlocui ceea ce lăsasem aici, acasă. Familia, prietenii din copilărie, colegii de echipă și club. La început, o scurtă perioadă, totul a fost perfect. Construiam din mers o echipă, regăsisem gustul jocului de handbal, peisajul, oamenii, totul era nou. Nou și interesant. Fascinant, aș zice. Mai apoi însă, au venit acele lungi seri de singurătate. Cumplite, pentru mine, unul. Nu neg, am fost adesea invitat la diverse familii. În ciuda strădaniilor, de ambele părți, nu i-am simțit lîngă mine. Am trăit, de asemenea, situații pe care nici acum nu mi le pot explica.

— **Anume...**

— Și acum mi se pare incredibil ca un părinte să împrumute propriului copil bani cu dobîndă. La fel, nu mi-am putut imagina ca un tînar, Ricardo îl chema, să-și întrerupă studiile cînd mai avea doar opt examene de dat. „De ce faci asta? I-am întreb. Te știam, din teren, un luptător. Nu poți să mai rezisti trei luni?” „Eu pot, Cristian, mi-a spus. Tatăl meu însă nu mai poate să mă întrețină. Și-apoi, ce voi

face, unde voi lucra cînd voi termina facultatea? Ieri, m-am angajat la băcănia de vizavi, așa că zece ani de aici încolo nu-mi pun problema zilei de mîine”. Și înainte de a pune punct perioadei italiene, aș vrea să mai adaug că, la plecare, am fost regretat atît de conducători, cît și de jucătorii pe care i-am învățat cîte ceva din tainele handbalului. M-am întors, o spun cu mîndrie, cu fruntea sus, cu sentimentul datoriei împlinite.

— **Iar odată acasă, la puțin timp după întoarcere, noua echipă de handbal a României ne-a umplut inimile de bucurie. S-a întors neînvinsă de la Dortmund, cu „Supercupa campionilor mondiali și olimpici”. După ani de insuccese, această splendidă performanță poate apărea ca surprinzătoare?**

— Pentru neinițiați, poate. Pentru mine însă este perfect normală, atît timp cît școala românească de handbal are în continuare oameni — conducători, antrenori și jucători — capabili să readucă echipa României pe primul loc în ierarhia mondială a handbalului. A existat, ce-i drept, o perioadă de reflux, să-i zic așa, perioadă în care s-a realizat schimbul de generații. Și cum în handbal există, la ora actuală, șapte-opt echipe capabile să răs- toarne ierarhia stabilită la un moment dat, i-a fost foarte greu naționalei noastre să se impună. Îmi place să cred însă că în '84, la Los Angeles, Munteanu, Stîngă, Dumitru, Berbeca și ceilalți vor reuși să cîștige medaliile olimpice de aur, singurele care ne lipsesc din

Cuvintele sînt de prisos! „Supercupa campionilor mondiali și olimpici” a intrat pe mîini bune

Una dintre cele mai frumoase amintiri ale lui Cristian Gațu (primul din dreapta, rîndul de jos): component al selecționatei mondiale, alături de Ghiță Licu și Cornel Penu

palmares. Avem o echipă tînă, cu jucători de elan, capabili să învingă orice adversar.

— **Chiar și Iugoslavia?**

— Înțeleg, te referi la așa-zisul „complex iugoslav”. Este, după părerea mea, o găselniță gazetărească. Ce-i drept, „plavii” ne-au învins de mai multe ori decît noi pe ei, dar asta nu spune mare lucru. Nici ei nu sînt de neînvins. Ca și în fotbal, balonul e rotund. Contează în principal plusul de pregătire, contează mai ales faptul că echipa trebuie să fie o adevărată familie. Noi, cînd jucam în națională, împărțeam totul la 12. Și bucurii și necazuri. Ne ajutam unii pe alții, sărbătoream împreună evenimentele importante din viața fiecăruia.

— **Dacă nu mă înșel, asta face parte din stilul de lucru al dascălilor școlii românești de handbal.**

— Exact. Iar dintre dascălii de ieri, de azi și de mîine ai handbaliștilor români, Oprea Vlase, Nicolae Nedef, Eugen Trofin și Ioan Kunst-Ghermănescu sînt cei care au contribuit decisiv la deplina afirmare a reprezentativelor noastre pe plan internațional. Primul, nea Vlase, a sacrificat totul pentru handbal, a fost, după unii, foarte sever, dur chiar. Dar a fost, în același timp, un om drept, foarte corect, intransigent. Din păcate, prea repede

i-au uitat unii meritele incontestabile. Nicolae Nedef, la rîndul lui, este poate singurul antrenor care a înțeles că într-o mare echipă rolul antrenorului este nu să-i învețe pe jucători, ci să-i unească. Eugen Trofin, chiar dacă voi supăra pe unii, este un foarte bun tactician, capabil să schimbe totul pe moment. Cît despre Ioan Kunst-Ghermănescu, în ciuda unor dispute de moment, nu pot să nu-i evidențiez excelenta pregătire teoretică, ca și calitatea de fin observator al handbalului mondial.

— **Dar despre jucători ce-mi poți spune Cristian Gațu?**

— Despre marii jucători, despre marii campioni ai sportului românesc, n-aș vrea să fiu greșit înțeles, nu eu trebuie să vorbesc. Presa, literatura sînt în acest sens datoare sportului. Să nu uităm că marea performanță cere sacrificii enorme, iar gloria e trecătoare. Așa cum se scrie despre marii artiști ai scenei românești, tot așa ar trebui, cred, să se scrie și despre sportivi. Pentru că, e bine să ne reamintim, atunci cînd tricolorul se înalță pe cel mai înalt catarg, nu se înalță pentru x sau y, fotbalist ori handbalist, ci pentru România.

CORNEL CATANĂ

AVENTURĂ ÎN „BÎRLOGUL LUPILOR“

Nu vreau să epatez pe nimeni afirmînd că desfășurarea și rezultatul meciului **România—Țara Galilor** nu m-a surprins nici un moment, dar numai cine nu cunoștea raportul real de forțe existent la ora începerii jocului între experimentata noastră echipă și tînăra formație galeză se mai putea îndoi de partea cui se va înclina balanța victoriei.

Încă din toamna lui 1978, ne amintim, echipa României pierduse dramatic, în ultimul minut de joc, cu 13—12, pe gloriosul stadion Arms-Park, în fața unei valoroase și rutinate garnituri galeze. **Price, Williams, Alan Martin, Quinnell, Squire, Fenwick, Grawell și Morgan** alcătuiau, la acea vreme, o adevărată galerie de „coloși”, în vreme ce noi jucam în deplasare și încă pe un teren pe care gazdele nu pierduseră de peste 70 de ani.

Acum, la București, întinerită rezonabil și susținută pe un schelet de valori consacrate ca **Munteanu, Dumitru, Fl. Murariu, M. Paraschiv, D. Alexandru și M. Aldea** — ce jucaseră toți la Cardiff — echipa noastră se prezenta la un standard tot atît de ridicat, dacă nu chiar superior celui de acum cinci ani.

Tot în acești din urmă cinci ani, rugbiștii noștri învinseseră de două ori reprezentativa Franței, cedaseră greu — și numai datorită

unor grave greșeli de arbitraj recunoscute, vai, postum de autorul lor, un britanic — în fața All Blacks-ilor neo-zeelandezi, veniți să verifice la fața locului și pe pielea lor „fenomenul românesc”. De asemenea, cincisprezecele tri-color terminase la egalitate, 13—13, cu Irlanda, la Dublin, administrase un sever 15—0 „cocoșului galic” și cîștigase neînvinsă „Cupa F.I.R.A.”.

Apăruseră, tot în acest timp, în echipa noastră nume noi, tineri extrem de dotați. Puternicul linia a doua **Caragea**, excelentul linia a treia **Rădulescu**, un treisferturi centru de real talent, **Adrian Lungu**, un „închizător” de mare clasă ca **Ștefan Constantin**, un „pilier” de neclintit, **Bucan**, și un fundaș polivalent, **Ion Vasile**, ce acoperiseră cu mult succes locurile devenite vacante.

Iar echipa reprezentativă a Țării Galilor se aventura în „bîrlogul lupilor” de la București cu o echipă pripit întinerită, pornită să-și schimbe total și brusc concepția de joc, vrînd să treacă, prematur credem noi, la un joc deschis și ca atare implicînd riscuri, incapabilă încă să stea în fața unor adversari maturi, robuști, intratabili în apărare și aproape violenți în atac, cum se prezenta formația României în ziua meciului. Cu jucători recunoscuți unanim pentru extraordinara lor capacitate de luptă și pentru proverbialul lor spirit de dăruire întru apărarea demnității rugbystice românești. Și, pe deasupra, experiența cu reprezentativa Japoniei care, tot la Cardiff — cu numai două săptămîni în urmă — înscrisese, aproximativ aceleași echipe galeze patru încercări și un total de 24 de puncte, constituia un criteriu temeinic ca să aștept „testul” de pe „23 August” cu încredere și, credeți-mă, fără emoții.

Ce s-a petrecut și cum s-a petrecut a fost o adevărată petrecere dată în cinstea rugbyului românesc care, chiar dacă n-a împlinit încă 130 de ani precum cel galez, „face” și el, la anul, 70 — știe acum toată lumea.

De aceea spuneam că deși nu vreau să epatez pe nimeni...

D. MANOILEANU

Pe deschiderile inspirate ale lui Paraschiv, linia noastră de treisferturi a făcut un joc cum am dori să vedem mereu

ALMANAHUL LITERAR

EDITAT DE ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI

Secretar: CONSTANTIN ȚOIU

● BUJOR NEDELCOVICI	— redactor responsabil
● NICOLAE MANOLESCU	} lectori
● MIRCEA IORGULESCU	
● TRAIAN STOICA	— coordonator
● ADRIAN CERNESCU	} secretari de redacție
● MIRCEA SCARLAT	
● VASILE OLAC	— coperta
	și prezentarea artistică
● CORNEL CATANĂ	— prezentarea grafică
● OLIMPIA PERESCU	— corectura
● LIVIU MÎNECAN	— fotoreporter

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei” — București, sub comanda nr. 30378

PREȚ: 25 LEI

DIN SUMAR

GEO BOGZA

Continente pierdute

CONSTANTIN NOICA

O amintire despre Mircea Vulcănescu

MIRCEA ELIADE

Fragmente din jurnal

EDGAR PAPU

Scrisoare către cititori

AL. PALEOLOGU

Doctorul Voiculescu

ȘT. AUG. DOINAȘ

Traduceri din Nerval

JORGE LUIS BORGES

Poezie și proză

D.R. POPESCU

Poezie

CONSTANTIN ȚOIU

Eroina

OCTAVIAN PALER

Un om norocos

BERNARDO BERTOLUCCI

Un tango la Paris (scenariu)

FĂNUȘ NEAGU

A doua carte cu prieteni

MIHAI STĂNESCU

Caricaturi

CULCAT, GENERALE!

Atentate împotriva generalului de Gaulle

GEORGE MACOVESCU

Aniversare, Urmuziana

CARMEN GALIN și

DAN PIȚA

Interviu

ION BĂIEȘU

Proză umoristică

**VEDETELE
SCENEI
ȘI ALE
ECRANULUI,
INTERVIURI,
EPIGRAME,
UMOR,
REBUS,
SPORT**